

ASTRA

**PROZA
UNIVERSALA
CONTEMPORANA**

● catalană
 ● franceză
 ● italiană
 ● portugheză
 ● română
 ● sardă
 ● spaniolă

Merce Rodoreda ■ Jean
 I. M. G. Le Clezio ■ Margue
 Julien Green ■ Dino Bu
 Bloy Castares ■ Luigi Pirand
 Corrado Alvaro ■ Miguel Toiga
 Elsa Morante ■ Fulvio Tomizza

NEANDRE

MEANDRE

*

Proză universală
contemporană

— traduceri din limbi romanice —

Coperta de
Arh. ANDREI BALAȘIU

MEANDRE

proză universală contemporană

— traduceri din limbi romanice —

Selecția textelor și notele:

Doina Condrea Derer,
Paul Alexandru Georgescu,
Viorica Mircea,
Tudora Șandru-Olteanu,
Cristina Onose

Coordonator:

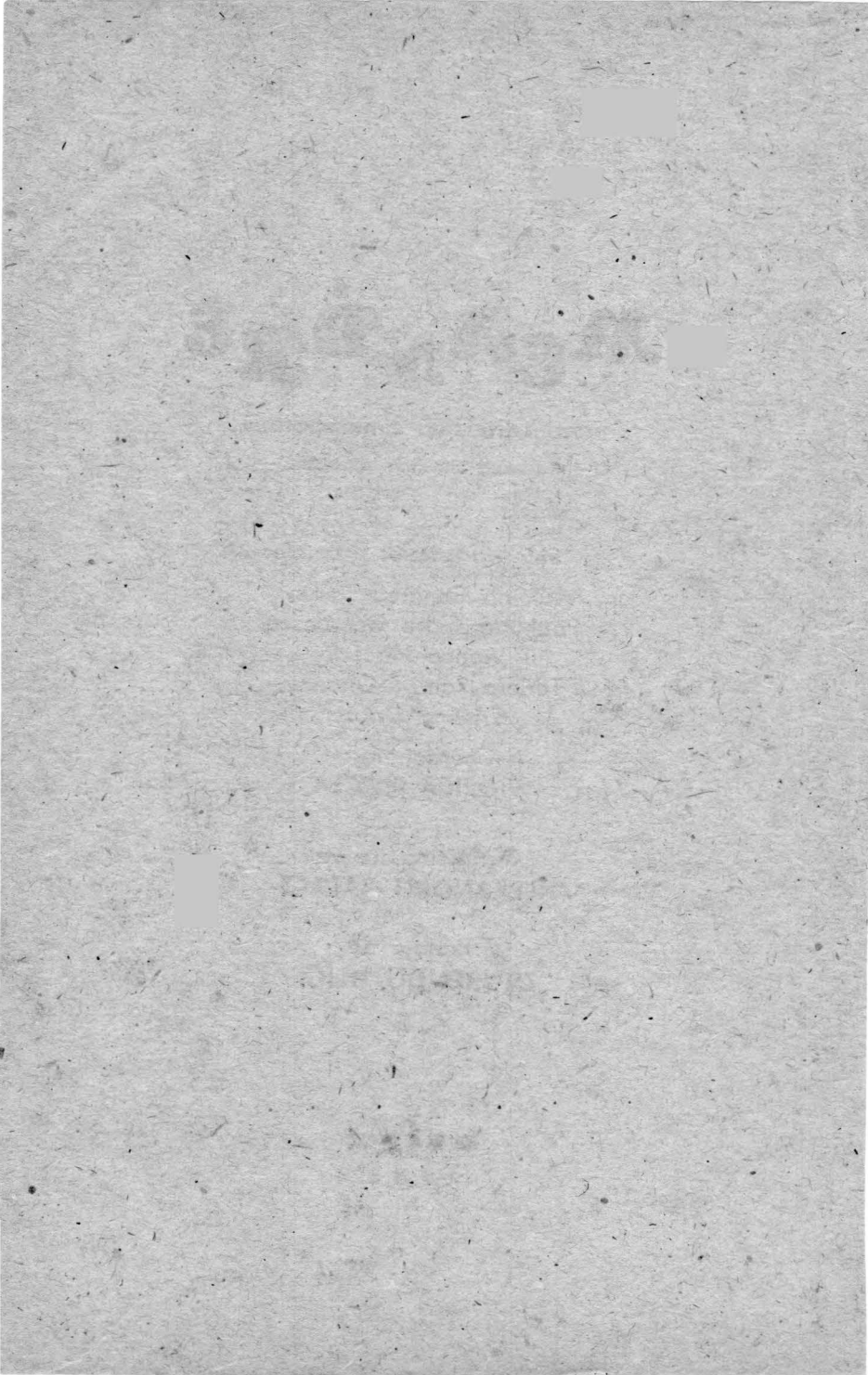
VIORICA MIRCEA

Cuvînt înainte de
ALEXANDRU BALACI

Prefață de
LAURENȚIU ULICI

astrea

1988

C U P R I N S:

Alexandru Balaci	— Cuvînt înainte	IX
Laurențiu Ulici	— Prefață	XIII
1. Catalană		
Mercè Rodoreda (Catalonia, Spania).	— Acel zid, acea mimoză . . .	1
	— Găina	4
2. Franceză		
Daniel Boulanger (Franța)	— Meandre*	9
	— Manechinul de ceară* . . .	15
J. M. G. Le Clézio (Franța)	— Cel ce nu văzuse marea niciodată	19
Julien Gracq (Franța)	— Regele Cophetua	34
Julien Green (Franța)	— Léviathan*	67
	— Christine	75
Jean Muno (Belgia)	— Iguana	84
Yves Thériault (Canada)	— Frumosul acrobat	120
Marguerite Yourcenar (Franța)	— Cum a fost salvat Wang-Fô* .	130
	— Tristețea lui Cornelius Berg* .	139
3. Italiană		
Corrado Alvaro (Italia)	— Trei costume vechi	142
	— Bărbatul	148
Dino Buzzati (Italia)	— Ottavio Sebastian, cărămidăria veche	153
	— Prețul învățaturii	161
Italo Calvino (Italia)	— Peripeția unei inotătoare* .	167
	— Ultimul vine corbul	175

Elsa Morante (Italia)	— Șalul andaluz	180
Luigi Pirandello (Italia)	— În hotel a murit cineva	215
	— Suflu	222
Umberto Saba (Italia)	— La război, în vis	233
	— Versiunea*	239
Fulvio Tomizza (Italia)	— Mama lui Vigi	245
4. Portugheză		
Miguel Torga (Portugalia)	— Întoarcerea	251
	— Sesam*	254
	— Maria Lionça	258
5. Romanșă		
Toni Halter (Grischun, Elveția)	— Finul sălbatic	263
6. Sardă		
Leonardo Sole (Sardinia, Italia)	— Doi frați	286
7. Spaniolă		
Miguel Angel Asturias (Guatemala)	— Legenda tăblițelor care cîntă*	296
	— Quincajú	303
Jorge Luis Borges (Argentina)	— A Bao A Qu*	312
	— Balaurul cu opt capete*	313
	— Mama broaștelor țestoase*	314
	— Animale sferice*	315
	— Ființele termice*	315
	— Șerpii Naga*	316
	— Himera*	317
	— Simurgul*	318
	— Sirenele*	318
	— Tigrii din Anam*	320
	— Monstrul Aheron	320
	— Nimfele	321
	— Zaratan	322
	— Pasărea Phoenix	323
	— Dragonul chinez	325
Alejo Carpentier (Cuba)	— Călătorie spre obirșie	327
Adolfo Bioy Casáres (Argentina)	— Ultima noapte a lui Faust*	339
	— Scrisoare despre Emilia	341

Julio Cortázar (Argentina)

- Instrucțiuni pentru John
Howell 352
— Calul alb 363
— Povești pe care mi le spun
singur* 370

Miguel Delibes (Spania)

- Conferința 378
— Transferul 383

Carlos Fuentes (Mexic)

- Un suflet curat 388

**Gabriel Garcia Márquez
(Columbia)**

- Ochi de ciine albastru . . . 404

**Juan Carlos Onetti
(Uruguay)**

- Bun venit, Bob* 410

**Arturo Uslar Pietri
(Venezuela)**

- Simeón Calamaris 417

**Julio Ramon Ribeyro
(Peru)**

- Dublul* 438

NOTA: Traducerile textelor marcate la cuprins cu asterisc au fost publicate în revista **ASTRA**, restul traducerilor sînt inedite. Selecția textelor s-a făcut după cum urmează: pentru secțiunea franceză — **Viorica Mircea și Cristina Onose**; pentru secțiunea hispano-portugheză — **Paul Alexandru Georgescu, și Tudora Șandru Olteanu**; pentru secțiunea italiană — **Doina Condrea Derer**. Ne-au furnizat informații pentru întocmirea notelor: **Virgil Ani** (catalană), **Mariana Ploae Hanganu** (portugheză), **Magdalena Popescu Marin** (română), **Ioana Nichita** (sardă).

CUVINT INAINTE

De ani de zile revista ASTRA realizează cu tenacitate și devotament intelectual, în paginile sale, o operă prețuită de investigare și de cunoaștere a patrimoniului universal al literaturii. De ani de zile ea tipărește și o Antologie de proză universală contemporană alcătuită și îngrijită de discernămintul sigur al exegetei și traducătoarei de talent care este Viorica Mircea.

Într-adevăr, așa cum am mai putut să afirmăm, în repetate rânduri, cunoașterea patrimoniului spiritual al fiecărui popor se înscrie într-un flux continuu de a da și a primi. Nici o cultură nu-și poate ajunge și salvarea contemporană a omului, pentru a fi îndeplinită, trebuie căutată într-o convergență spirituală unitară și o corespondență progresistă, dincolo de dimensiunile ori zonele existențiale și de creație. Misiunea primordială a intelectualilor, a creațiilor literaturii și artelor este de a demonstra că problema fundamentală pentru o mai bună înțelegere între popoare va rămâne totdeauna problema raporturilor culturale reciproce.

Într-o aspirație implicită spre universalitate, cultura contemporană românească este caracterizată de asimilarea, în mod creator, a tot ce se înscrie mai de preț în spiritualitatea întregii lumi.

Literatură este într-adevăr o parte fundamentală a civilizației umane, cuprinzând totalitatea operelor artei verbului, create de om pentru om. Literatura este o operație mentală care se construiește într-o zonă lingvistică anumită, transfigurând cu mijloace expresive, în limbaj stilistic, limba de comunicare și realitatea înconjurătoare, transmitând un adevăr esențial aparținând structurilor spirituale ale unui autor determinat de o colectivitate umană.

Operele literaturii create de aceste „fibre ale sensibilității” și „ecouri sonore” ale contemporaneității sînt totdeauna deschise interpretării pe care o dă un cititor inseriat pe un arc existențial care nu transcende timpurile și spațiile în centrul cărora au fost create. Orice text literar echivalează cu o călătorie în zonele îndepărtate ale unei spiritualități necunoscute. Literatura relevă tradiții și caracteristici spirituale ale unui popor, privind expresia unei civilizații naționale. Literatura exprimă constanțe sau axe cardinale ale activității umane, în-

terpretind-o în structurile și esențele ei de cristal. O asemenea concepție echivalează literaturile în sfera valorii lor și nu a cantităților.

Există însă un obstacol în calea umanistă a fluxului spiritualității, a universalității literaturilor, opera literară fiind un produs activ care se înserează în istorie, determinat însă de închiderea sa lingvistică.

Dar traducătorii sint chemați să distrugă zidurile care se ridică în calea pătrunderii tuturor literaturilor încărcate de spiritualitatea fiecărui popor, în circuit universal. Ei trebuie să redea într-o altă limbă o operă literară, să învingă toate diferențele dintre două limbi, spre a transmite conținutul integral al originalului nedespodobit de frumusețile mijloacelor expresive. Conținutul de idei al fiecărei opere se sprijină pe ansamblul elementelor formei, prezentind o construcție unitar arhitectonică. Traducătorul trebuie să reconstituie această clădire cu materialul minții, sufletului și talentului său, obligat fiind să sugereze conținutul prin redarea armonioasă a complexității componentelor operei. În felul acesta el creează o operă nouă, într-o altă cultură, cu o structură expresivă deosebită, sensibilă înțelegerii poporului său, dar păstrându-și specificul național și individual.

Putem să afirmăm ca și altădată că, în activitatea lor intensă pentru cucerirea celei mai înalte măiestrii artistice, scriitorii trebuie să cunoască și să-și însușească arta celor mai valoroase opere literare create de genii alor popoare, perfecționindu-și, în felul acesta, propriile metode de creație, contribuind la îmbogățirea reciprocă a literaturilor, contribuind la dezvoltarea și desăvârșirea artei în întreaga lume. De oriunde ar fi el, în orice epocă va fi trăit, în orice țară sau cultură va fi fost creat, eroul literar, mesager încărcat de frumusețe și de adevăr umanist, ne aparține, este al nostru, al tuturor, și ni-l transmitem reciproc. Elementul motor al marilor mișcări care au purtat înainte omenirea, a fost cultura, după cum a fost și arca în care s-au păstrat valorile esențiale ale umanității, iar istoria este, în realitate, sumă a operelor de cultură pe care popoarele și generațiile și le-au transmis reciproc și succesiv, ca torțele nemuritoare ale lampadarilor. Traducătorii favorizează cunoașterea și apropierea între culturi, ei ridică înalte punți de legătură între popoarele lumii. Opera tradusă devine parte integrantă a literaturii poporului în limba căruia s-a făcut tălmăcirea, îndeplinind aceeași funcție culturală ca și o operă originală. Traducerea corespunde unei necesități efective a culturii poporului în limba căruia s-a efectuat și acționează în mod sensibil asupra acestei culturi. În fond, traducerea înseamnă apropierea între necunoscut și cunoscut, iar traducătorului ca și autorului îi este absolut necesară cunoașterea deplină a realității, capacitatea de a reda viața, de a o înțelege, de a desprinde trăsăturile esențiale ale timpurilor. Traducerea este o ramură a literaturii naționale, a literaturii limbii în care ea a fost făcută, iar traducătorul este un scriitor, pe deplin responsabil de fiecare cuvânt scris, răspunzător ca scriitor pentru înțelegerea și redarea originalului.

De ani de zile, înscrisă în repertoriul internațional al traducerilor editat de UNESCO, Index Translationum ca „mare Traducătoare”, țara noastră consideră că nici o cultură nu se poate realiza printr-o închidere în limitele propriilor valori naționale.

Primim și transmitem, prin „ferestrele deschise”, mesajele culturii, convingi că în felul acesta este servită grandioasă cauză a omenirii contemporane, echivalentă cu cunoașterea și cu pacea universală.

O asemenea „fereastră deschisă” este și prezenta Antologie publicată de revista ASTRA, sub titlul emblematic de Meandre. De data aceasta fereastra se deschide către proza universală contemporană de expresie romanică.

Am participat, nu de mult, la Congresul Organizației Internaționale, UNIUNEA LATINĂ. Creată în 1954 la Madrid, Uniunea latină reunește douăzeci și unu de state de limbă latină, urmărind protejarea identității culturale a țărilor printr-o serie de activități care să favorizeze cunoașterea mutuală a popoarelor latine care în anul 2000 vor trece înaltul prag al cifrei de un miliard de oameni!

Literatura creată de popoarele de expresie și spiritualitate latină, exprimă realitatea lor existențială, încercând să sondeze și dincolo de crustele aparențelor pentru a atinge miezul iradiant, al ritmurilor existențiale, concepția despre lume și viață, particularitățile psihice dobândite în cursul existenței complexe, sensul specific spiritual. Există în această Antologie de proză contemporană universală, vibrația și patosul grav al confruntării ideilor, oglindirea mișcării înainte, care schimbă liniile istoriei și ale vieții individuale. Se captează lucid și inspirat cele mai moderne experimente, înscriindu-se într-o dinamică a artei care este purtată spre consecințele ei interioare cele mai profunde, acolo unde se zămislește neconținut etica depășirii. Dacă omul poate să fie încarcerat între ziduri invizibile și oglinzi ca la Pirandello, la el va exista însă totdeauna visul mirific de alte țărâni de vis către care se aspiră neconținut. Personalitatea umană în expresia literară neolătină are infinite ipostaze.

Modernitatea autorilor publicați în Noua Antologie a revistei ASTRA este generată de o dialectică conceptuală relativă la obiectivizarea realului, de sensibilizare profundă în fața problemelor cardinale ale contemporaneității. În scrutarea umbrelor dense care pot uneori înfășura realitatea, în înfruntarea aparențelor, autorii antologiei demonstrează dincolo de luciditate exterioară o puternică vibrație a înțelegerii față de om. Drama personajelor este în special a judecăților în conflict, în nonconformism.

Nu trebuie să se spună „totul” într-o carte, declară scriitorul francez Michel Tournier, cititorul trebuie să devină „complicele” scriitorului, actul de colaborare fiind generat de originea comună a cunoașterii și a descifrării unui mit care este și el comun. Deci se poate afirma necesitatea unei permanente lucidități a binomului creator-cititor, în aspirația de căutare și stabilire a unei identități. În raportul acesta se determină desigur neliniștea neidentificării, alunecarea spre proteic și metamorfoze, până la paradoxal. Omul, singura creatură rațională din Univers poate fi unul nimeni sau o sută de mii, ca tot atâtea ipostaze răsfărțate în apele adânci ale oglinzilor. Dar Pirandello, autorul unor asemenea afirmații de răsfărțare a personalității umane, justifică până la urmă o splendidă încredere în arta care prin transfigurare, poate fixa, în structuri de cristal, toată mobili-

tatea transcendențială, toată esența unei personalități, pe scară ascensiunii și coborârii omului, din zonele edenice pînă la prăbușirea în abis. Spiritualitatea omului îi acordă perenitatea și către acest punct vibrant converg, în interferență, toate undele vieții trăirii.

Nu se poate învinui omul de responsabilitatea condiției sale contemporane. Nimeni nu poate elimina continua evoluție umană pe înalta scară a valorilor. În finalitatea lor, toți scriitorii de expresie neolatină prezenți în paginile Antologiei nu negă liberul arbitru, libera afirmare a personalității umane. (Nu analizăm desigur lucrările prezente, citite cu interes profund, căutăm să desprindem doar argumentele lor spirituale, sub semnul înalt al neolatinității). Ei exprimă, fără a deforma natura, sensul de participare echivalent cu conștiința de sine și de cei mulți, în urmărirea perpetui transformări a condiției umane. Din treaptă în treaptă, din fenomen în fenomen, cu finețea de observație a microscopului, se analizează condiția umană în concordanță cu contemporaneitatea.

Realismul simbolic al multor pagini își află rădăcinile în toată evoluția culturii de expresie neolatină, europeană desigur, în primul rînd. Conștiința lucidă a scriitorului avertizează contemporaneitatea noastră în care omenirea se află într-un echilibru instabil, între afirmarea condiției de supraviețuire sau de anihilare. Viața și aneantizarea converg în mesaje lansate în aceste pagini, dar și încrederea în luminile unei speranțe care nu se vor stinge niciodată. În parabola artei scriitorilor care își are originea directă în realism, ei se consideră toți participanți la întreaga dramă a crizei umane în zilele în care oamenii au atins astrele cu mina lor, dar cînd ei pot minui și armele distrugătoare ale planetei albastre.

În arta scriitorilor prezenți în Antologie, omul rămîne centrul și lumina, chiar atunci cînd este descris ca victimă a convențiilor și conformismului, a prejudecăților și chiar a straniului comportament psihologic. Poetica acestor pagini descoperă esența structurii umane nu atît în sentiment cît în conștiință, în căutarea formei care să poată fixa neîntrerupta fluiditate spirituală. Perpetua mobilitate a vieții îi poartă pe scriitori spre o înțelegere realistă a artei, ei căutînd să transfigureze materia realității în impresie, încercată la un înalt grad de emoție. Ei pot coborî, în introspecție, pînă la limitele extreme ale eroului care nu poate exista decît în marea înfînită a coralității lumii. Nu se refuză realitatea pentru evadarea în absolut.

Mitografia personajelor prezente în paginile Antologiei îi înscrie pe creatorii lor, scriitori de expresie romantică, în aria creatorilor de valori spirituale, critici ai contemporaneității lor, înțelegători profund umaniști ai contradicțiilor sale, ridicați împotriva conformismului, înălțînd rațiunea la treapta de controlare a adevărului, acordînd spiritului libertatea de căutare, dincolo de teorii și dogme prestabilite, obiectivizînd, dar transfigurînd și emoțional, prin artă, datele fenomenologice. Artă lor proiectează un fascicול puternic de lumină reflexivă asupra omului, relevînd structurile existențiale, descoperind simburile de adevăr al vieții.

Alexandru BALACI

P R E F A Ț Ă

La prima vedere, o antologie de proză contemporană tradusă din limbi romanice — cum se specifică pe pagina de gardă a acestei cărți — nu vrea să fie altceva decât este, adică o culegere de texte epice scrise în franceză, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, română, sardă, deci într-o arie lingvistică în definiția căreia intră ca diferență specifică particularul morfo-gramatical și fonetico-lexical al fiecărei limbi componente, iar ca gen proxim, originea comună: limba latină. Este însă o această antologie cu adevărat așa ceva? Vreau să spun, numai așa ceva?! În bază apartenenței la o matrice lingvistică se pot face — și s-au făcut — oricâte antologii bizare, fie păstrind doar criteriul lingvistic, fie dublindu-l cu altele: tematic, cronologic etc., dar și într-un caz și în altul apartenența lingvistică nu spune mare lucru, și, pe deasupra, folosită drept criteriu al alcătuirii unei antologii de traduceri, rămâne totalmente fără semnificație pentru cititor din pricină simplă că, având în față texte pe românește din limbile romanice sau slave sau germanice, el, cititorul nostru, nu are cum să-și facă o idee despre ceea ce au comun textele antologate. Dacă într-o astfel de antologie de arie lingvistică textele ar fi publicate în limba în care au fost scrise, atunci, probabil, un cititor poliglot ar putea înțelegi și asemănările și diferențele. Numai că într-un astfel de caz nu e deloc obligatoriu să fie antologate creații literare, orice text, de indiferent ce natură, poate fi la fel de relevant sub aspectul originii lingvistice comune. Încît, redusă la unitatea pe care i-o conferă atributul lingvistic de „romanic” sau „slav” sau „germanic”, o antologie de literatură nu reușește, de fapt, să-și valideze unitatea (dacă e făcută din traduceri) sau o validează exclusiv lingvistic și doar pentru avizați (dacă e polilingvă). Altfel spus, într-o titulatură precum „antologie de literatură romanică”, termenul „romanică” (repet, ca atribut pur lingvistic) nu scade și nu adaugă nimic restului sintagmei, îi este

indiferent. De aceea antologiile de acest gen apelează, de regulă, la un criteriu suplimentar, îndeobște cel tematic, pentru a da o unitate semnificativă literar alăturării de texte.

Și totuși, în pofida celor de mai sus, antologarea pe baza ariei lingvistice poate fi semnificativă literar chiar fără sprijinul criteriului tematic. Într-un singur caz, e drept, așume atunci cînd antologatorul ține seama de corespondența, să zic așa ascunsă, dintre aria lingvistică și modelul antropologic de la care se revendică, mai cu seamă în latura psiho-somatică, umanitatea ce o populează. Cum bine se știe, în lăuntru romanității se face simțită prezența integratoare a temperamentului latin (cu ramurile meridional-mediteranean și sud-american), în geografia lingvistică a popoarelor germanice predomină temperamentul germanic (cu derivatele septentrional, prusac, anglo-saxon) după cum în aceeași termeni se vorbește despre un temperament slav, așa ca să dau exemple numai din matca europeană. Faptul că e luat în discuție în primul rînd temperamentul se datorează, lucru iarăși bine știut, calității sale innăscute, conservatoare, rezistente la mutații, grație căreia transcende individualul ființei. I se mai adaugă, trasă întrucîtva din el (și de el) și cu același rol integrator așa-nu-mita mentalitate colectivă, mai puțin edificatoare totuși pentru că se constituie din interferența unui mare număr de variabile și integrează de obicei în limitele etniei, deși tendința ei mai nouă este de a integra și supra-etnic, devenind un fel de consecință a altor factori integratori, strict istorici, precum politicul sau economicul. Prin urmare, în măsura în care își propune și izbuteste să divulge ceva din temperamentul și, eventual, mentalitatea colectivă a ariilor cu paternitate lingvistică comună, o antologie de literatură „romanică”, „germanică”, „slavă” etc., își face cu adevărat semnificativ literar atributul însoțitor.

Nu-i lucru ușor acesta, dar cu atît mai merituosă e încercarea de a-l realiza. Viorica Mircea, coordonatoarea acestei antologii de proza scurtă contemporană tradusă din limbile romănice, a fost se pare animată tocmai de dorința accederii la coerența grăitoare întru semnificație literar-antropologică a textelor antologate. Chestiune de orgoliu profesional, fără îndoială, dar și justă înțelegere a rostului unei întreprinderi de această factură. La rîndu-le, cei care au făcut selecția textelor pe literaturi, specialiști cu competență indubitabilă (Paul Alexandru Georgesou, Doina Condrea Derer, Tudora Șandru Olteanu, Cristina Onose), au ținut cont de intențiile coordonatoarei, reușind în bună măsură să procure texte reprezentative deopotrivă pentru autorii lor — în genere scriitori de primă linie — și pentru temperamentul latin, multiplu ipostaziat, veritabil fir roșu trecînd prin

majoritatea textelor cuprinse în antologie. Așadar, două exigențe au solicitat atenția, spiritul critic și talentul antologatorilor (care sînt și traducătorii textelor). Pe de o parte, valoarea literară a pieselor selectate și, complementar, prestigiul scriitorilor incluși în antologie. Pe de altă parte, valoarea de reprezentare a romanității: temperamentul latin, mentalitatea specifică, amprenta istorică diferențioasă. Să le privim pe rînd, acum, la sfîrșitul lecturii. Printre autorii prezenți întîlnim nume foarte cunoscute cititorului nostru din traduceri anterioare. Marguerite Yourcenar, Julien Green, Julien Gracq, Le Clézio, (franceză), Dino Buzzati, Italo Calvino, Elsa Morante, Luigi Pirandello (italiană), Asturias, Borges, Carpentier, Casares, Cortázar, Fuentes, Márquez, Onetti (spaniolă), dar și nume mai puțin știute în peisajul autohton: Daniel Boulanger, Jean Munio, Yves Thériault (franceză), Corrado Alvaro, Fulvio Tomizza (italiană), Miguel Delibes, Arturo Uslar Pietri, Julio Ramon Ribeyro (spaniolă), Mercè Rodoreda (catalană), Toni Halter (română), Leonardo Sole (sardă), precum și numele unor autori importanți, recunoscuți însă mai mult ca poeți decît ca prozatori, cum sînt italianul Saba și portughezul Torga. Firește, toate aceste nume fac onoare antologiei, ceea ce nu înseamnă că nu pot fi discutate, mai ales din perspectiva contemporaneității, noțiune ca să zic așa titulară a acestei cărți, înțelesă însă într-un sens excesiv de larg, de vreme ce alături de un contemporan propriu-zis ca Le Clézio sau Fuentes (ca, de altfel, marea majoritate a celor prezenți) găsim un Pirandello, pe care istoria literară nu-l mai consideră „contemporan”, el aparținînd primei jumătăți a veacului. E că și cum am plasa într-o antologie de proză contemporană românească alături de, să spunem, Marin Preda, D.R. Popescu sau Augustin Buzura pe Liviu Rebreanu sau Anton Holban. Fortarea granițelor contemporaneității, la nivelul numelor, nu are însă nici o consecință negativă la nivelul textelor, dacă le privim din unghiul celei de-a doua exigențe asumate de antologatori: reprezentarea romanității. Într-o atare privință, Suflu de Pirandello, Meandre de Boulanger, Léviathan de Julien Green (aceasta cu particularitatea impusă de originea anglo-saxonă a autorului), Cel ce nu văzuse marea niciodată de Le Clézio, Prețul învățăturii de Buzzati, Întorcerea de Miguel Torga, micropovestirile lui Borges, Un suflet curat de Carlos Fuentes, Doi frați de Leonardo Sole — ca să dau numai cîteva exemple — luminează în egală măsură o fațetă sau alta a temperamentului și spiritului neolatin. Fervorul afectiv (exploziv sau imploziv, după caz și situație), patosul demonstrativ (implicat pînă la dislocuirea realului de către imaginar), mobilitatea

comportamentală (și, implicit, a gândirii în spațiul liberului arbitru) și interogarea concretului istoric (maieutică transformată în retorică existențială) sînt trăsături generale și generice ale umanității romanice, detectabile, în variante etnice și în expresii auctoriale personale, în mai toate prozele din antologie. Această unitate în diversitate, plină de sensuri directe, ce parvin la cititor prin simpla lectură, dar și de sensuri mediate, revelabile prin compararea impresiilor lăsate de lectură fiecărui text, face din antologia ASTREI un document expresiv al omului din perimetrul romanic și dacă alcătuitoarii ei ar fi avut inspirația, numai aparent năstrușnică, de a include și cîteva texte din proza scurtă românească de azi, am fi avut laolaltă toate ipostazele lingvistice ale lumii neo-latine, precum și întreg tabloul temperamentului și spiritului latin. Faptul că am resimțit, la lectură, absența expresiei românești a romanității este, poate, cel mai elocvent elogiu, din cîte se pot adresa acestei valoroase antologii. O antologie care, urmînd altora apărute sub aceeași egidă, consacră o inițiativă culturală demnă de toată considerația și pe cale de a deveni tradiție majoră.

Laurențiu ULICI

MERCÈ RODOREDA

(Catalonia, Spania)

Prozatoare și poetă, Mercè Rodoreda s-a născut la Barcelona în 1909 și a murit în 1986. După terminarea războiului civil, la calea exilului (1939), trăind mai întâi în Franța, iar din 1954 în Elveția, la Geneva, până la reîntoarcerea în Catalonia. Opera sa cuprinde: romane de analiză psihologică: „Aloma” (1937, refăcut în 1969 — Premiul Crexells), „Piața diamantului” (1962 — considerat cel mai bun roman catalan din ultimul sfert de veac; ecranizat cu mare succes de public), „Strada Cameliilor” (1966 — Premiul Sant Jordi, Premiul Ramon Llull, Premiul Criticii), „Oginda spartă” (1974); povestiri: „Douăzeci și două de povestiri” (1958 — Premiul Victor Català), „Cristina mea și alte povestiri” (1967 — din care s-au selectat povestirile antologate); poezie — pentru care primește lauri la Jocurile Florale de la Londra (1947), de la Paris (1948) și de la Montevideo (1949). Războiul civil, exilul, al doilea război mondial și revenirea în patrie sînt evenimente majore în biografia scriitoarei catalane, dar și în existența personajelor care populează romanele și povestirile sale. Alegîndu-și protagoniștii cu precădere din rindul oamenilor simpli, Rodoreda descoperă printre ei caractere extrem de puternice, dotate cu o surprinzătoare capacitate de a-și analiza sentimentele, și cu o încredere nestrămutată în valorile pentru care au optat. Tematica deosebit de variată este elaborată într-o limbă în același timp sobră și caldă, în care formele colocviale se îmbină armonios cu norma. Premiul de Onoare al Literelor Catalane, Premiul Național pentru întreaga activitate literară.

ACEL ZID, ACEA MIMOZĂ

Tare le-a mai făcut să ridă pe prietenele mele faptul că Miquel m-a părăsit: i s-a năzărit să colinde lumea. A spus că se întoarce, și încă mi se mai spune, însă lumea în timp ce zice asta se gîndește că n-am să-l mai văd niciodată. Și eu cred la fel. Pentru că Miquel... din primul moment a vrut să facem dragoste, iar eu n-aveam nici un chef de așa ceva. Eu voiam numai să fim în vorbă. Dar cum sînt o fată bună, n-am putut să-l spun nu, căci el îmi zicea că, dacă nu-l lăsăm s-o facă, ar fi apucat-o pe căi greșite. Poate că într-o bună zi o să se întoarcă, dar dacă o să se întoarcă, n-am să-l mai vreau deloc. Nici poleit cu aur. Toate prietenele mele ar vrea să știe de ce sînt veselă cînd sînt răcită. Naiba să le ia. Se miră de ce cînt atîta, cînd tușesc ca un măgar și nasul îmi curge ca un robinet. Nu le-am spus niciodată că îmi plac soldații și că atunci cînd îi văd mă topesc după ei. Cînd îi văd cu bocancii ăia și cu vestoanele alea parcă mi se strînge inima... Merg cu păturile pe ei și sînt puși să facă instrucție pe căi: dură fără să și le dea jos. Dar sînt unii care cînd își pun boneta puțin într-o parte pe sprînceană... Cînd merg trei cite trei și se plimbă

și într-o vorbă cu fetele care trec, fiindcă-i apucă dorul, sint ca niște plante fără pământ. Cei care vin de la țară nu mai pot de dor! Li se face dor de mamă, de traiul lor, de mîncarea de acasă. Li se face dor de fetele care merg la fîntînă și de toată viața din sat. Și, colac peste pupăză, li se mai pune și pătura aia pe ei. Mergeau toți trei, iar eu mă plimbam într-o rochie trandafirie și cu o eșarfă mică legată la gît de aceeași culoare, dintr-o bucată care-mi rămăsese. Și mai aveam o agrafă de sidef cu fundă de marcasit cu care îmi prindeam o șuviță de păr. Tustrei se opriră în fața mea și îmi tăiară calea, iar unu', cu fața rotundă ca o lună, m-a întrebat dacă aveam un bilet de tramvai și dacă voiam să i-l dau. Eu i-am spus că n-aveam nici un bilet, iar celălalt soldat a adăugat: chiar dacă e vechi. Și amîndoi se priveau și rîdeau, însă cel care rămăsese puțin mai la o parte nu scotea o vorbă. Avea o aluniță în partea de sus a obrazului și alta mai mică pe gît, lingă ureche; erau de aceeași culoare: ca pămîntul negru. Cei doi care voiau un bilet de tramvai m-au întrebat cum mă cheamă, iar eu le-am spus numele imediat, n-aveam de ce să-l ascund... Le-am spus: Crizantema, și au zis că eu eram o floare de toamnă și că nu le venea să creadă că, atît de tînără, eram o floare de toamnă. Soldatul care tăcuse pînă atunci le-a zis celorlalți, gata, să mergem, iar ei i-au răspuns, stai puțin, Crizantema o să ne povestească ce face în zilele de lucru, și în cele din urmă, cînd deja mă obișnuisem cu ei, au plecat rîzînd, iar cel care tăcuse mîlc, după puțin timp, s-a apropiat de mine; îi lăsase pe tovarășii lui și mi-a spus că i-ar face mare plăcere să mă vadă în altă zi pentru că semănăm cu o fată de la el din sat, care se numea Zambila... M-a întrebat: în ce zi? Și eu i-am răspuns: vineri, spre seară. Cînd stăpînii s-au dus la Taragona să-și vadă nepotul și m-au lăsat să păzesc casa și s-o aștept pe doamna Carlota care trebuia să vină de la Valencia... I-am spus unde lucram și că să-și noteze, însă nu și-a notat pentru că spunea că are memorie bună, și vineri m-a așteptat în stradă, iar eu nu-mi pot explica acel ceva ciudat care năvălea în mine gîndî nu știu pe unde, poate prin vene, poate prin piele, nu știu, însă era ceva foarte ciudat, căci mă gîndeam că, dacă voia să mă vadă, însemna că-i era dor. Am adus două chifle tăiate în jumătate, cu cite o feliuță de carne friptă la mijloc, și, după ce ne-am plimbat un timp l-am întrebat dacă-i era foame, am scos chiflele și i-am dat una, și, ca să le mîncăm, ne-am sprijinit cu spatele de un zid de grădină peste care ieșeau în afară crengi de copac și ramuri de trandafiri. Eu mîncam cu poftă; el nu. Lua cu mîna o fărîmă de piine și o bucățică de carne și le băga în gură. Cei de la țară sint uneori foarte delicați.

Minca puțin câte puțin și, privindu-l, mi-a trecut pofta. Nu mi-am putut termina chifla, și i-am dat-o, iar el a mâncat-o tăcut. Se numea Angel, nume care mi-a plăcut totdeauna. În ziua aia aproape nu ne-am spus nimic. Însă ne-am cunoscut mai bine. Și, pe când ne întorceam, o droaie de copii ne tot dădeau cu tifla și strigau: o să facă nuntă, o să facă nuntă! Cel mai mic a aruncat în noi cu un pumn de țărână, iar Angel a alergat după el, căci copilul, când a văzut că Angel se apropia, a rupt-o la fugă; l-a prins de ureche și l-a tras, numai puțin și ușor, ca să-l sperie, și i-a spus că o să-l bage la arest și că pe urmă o să-l dea la bucătăria soldaților și o să-l pună să curețe cartofi doi ani la rind. În prima zi, nimic altceva. A doua zi am trecut din nou pe strada aceea și ne-am oprit să vorbim sprijiniți de același zid de pe care căzuseră bucăți mari de tencuială. În față, pe partea cealaltă, era un șir de căsuțe cu porțiță de grilaj și cu fereastră cu zăbrele de-o parte și de alta. Căsuțele erau mereu închise deoarece locatarii stăteau în spate, unde probabil aveau veranda și grădina. Într-o zi, pe când ședeam pe jos lângă zid și cerul era de acel albastru de noapte care încă nu ascunde lucrurile, s-au aprins felinarele și am văzut că tufa de lângă noi era o mimoză. Începea să înflorească și tot timpul cât au ținut florile a fost minunată: era o mimoză din cele bune, din cele cu frunză puțină, cenușie și multe bobite, și fiecare creangă părea un norișor galben. Pentru că mai există și unele care au floarea lungă ca o rimă, și mai multă frunză decît floare. La lumina felinarului, crengile mimozei parcă ieșeau din cer... Ne obișnuiserăm să mîncăm înainte de a se aprinde felinarele și eu aduceam totdeauna două chifle cu puțină carne friptă înăuntru, și, pe cînd el minca încet, încet, mie îmi venea să-l sărut pe alunița de pe gît. Într-una din acele seri mi-a fost frig pentru că îmi pusesem o bluză de mătase de culoarea perlei ca să fac impresie și cînd am ajuns acasă, ochii îmi lăcrimau și capul îmi plesnea de durere. A doua zi m-am dus la farmacie; m-a trimis stăpîna fiindcă spunea că, e mai mult decît o răceală, că mă alesesem cu o gripă. Vinzătorul avea ochii foarte limpezi, bătînd în cenușiu. N-am văzut niciodată ochi de șarpe, însă sînt sigură că ochii lui erau ca ai unui șarpe. Mi-a spus că aveam o răceală de primăvară. l-am explicat că stătusem vreo două ore în bluză de mătase, sub o mimoză. Iar el a zis: din cauza polenului, să nu vă mai așezați niciodată sub o mimoză. Într-o după-amiază, în timp ce stăteam lângă zid cu Angel, la colțul cel mai apropiat am zărit un cap. Nu aveam vedenii și nu era un cap retézat, nu. Era un cap de tînăr. Noaptea, gîndindu-mă la capul acela care ne privise pînă cînd și-a dat seama că eu îl văzusem, mi-s-a părut că-l

cunoșteam și mai-mai că aș fi putut să jur că era unul din soldații care îl însoțeau pe Angel cînd l-am întîlnit prima oară și care îmi ceruseră un bilet de tramvai. l-am spus lui Angel, iar el mi-a răspuns că nu era posibil pentru că terminaseră deja serviciul și plecaseră amîndoi la țară. A fost ultima oară cînd l-am mai văzut pe Angel. M-am dus de multe ori la zid să-l aștept, și pînă la urmă am încetat să mai merg, însă în unele zile sufeream cumplit, gîndindu-mă că poate el era acolo... Nu m-a sărutat niciodată. Îmi lua numai mina, și mi-o ținea așa un timp, sub mimoză. Într-o zi, după ce am mîncat, m-a privit atît de lung încît l-am întrebat de ce se uită așa, iar el a dat din umeri ca și cum ar fi vrut să spună: dacă aș putea să știu! l-am dat o bucată din pîinea mea și din nou s-a uitat la mine îndelung. Răceala m-a ținut de parcă n-ar fi vrut să-mi mai treacă niciodată; părea că m-a lăsat, dar mă apuca din nou: mîncărimi în nas, strănuturi, și crize de tuse noaptea. Însă eu eram mulțumită. Mai tîrziu, cînd mă duceam la farmacie, chiar dacă numai după acid boric, vinzătorul, se ția: păziți-vă de mimoză... Și acum, cînd sînt răcită, mă simt de parcă aș fi acolo, lingă zid... Miquel, firește, m-a făcut să mai uit de asta și m-am logodit cu el pentru că o fată la locul ei trebuie să se mărite. Totuși uneori, în timp ce stăteam cu Miquel, îi strîngeam mîna pentru că mi se părea că era a lui Angel. Și cînd prietenelor mele li se pare că trăiesc cu gîndul doar la Miquel, care a plecat să colinde lumea, eu mă gîndesc de fapt la Angel, care s-a mistuit ca fumul. Și nu sufăr, nu. În timp ce mă gîndesc la el, îl simt lingă mine. Numai ceva mă cam întristează... că la farmacie s-a schimbat vinzătorul. Și, dacă cer un plic cu aspirină, vinzătorul nou, care nu mă cunoaște, spune: poftim, două pesete și jumătate. Și țac-țac, casa. Și, dacă cer lămîiță, nici nu mă privește și spune: doi reali. Și țac-țac, casa. Atunci ies aproape ca un automat și înainte de a deschide ușa rămîn o clipă pe loc, nu știu prea bine de ce. De parcă mi-ar lipsi ceva.

Traducere din limba catalană de
Virgil ANI

GĂINA

Cînd mă gîndesc prea mult la un anumit lucru mă apucă amețea. Mă simt bine numai cînd sînt singur, așezat aici sus, cu picioarele atîrnînd în gol, și privind. Cariera asta avusese multă piatră. S-a

terminat. String cită salivă pot și de aici, de sus, scuipe pe ultima grămadă de piatră spartă pe care camionul n-o mai venit s-o ia. Dacă scuipatul cade pe grămadă, îl aud căzind; dacă nu, nu aud nimic. Uneori nu pot s-o nimeresc pentru că bate vîntul. De aici văd mulțimea barăcilor, pisica pe un acoperiș, și, la dreapta, muntele de gunoaie. Cîinele a și început să latre. Totdeauna latră în amurg, ca și cum ar jeli apusul. Baraca noastră este cea din mijloc. Tata explică mereu că a fost prima care s-a ridicat aici și că pe toate celelalte le-au făcut în jur cu timpul. Despre baraca noastră tata spune că este cloșca. Veneau camioanele involburînd praful vara și frămîntînd noroiul iarna. Și din piatră ieșea piatră. Toți ziceau așa. Piatra încastrată în munte era de trei culori cam moarte: gri, galben și roșiatic. Din locul de unde vine lătratul cîinelui se apropie un nor cu marginea zdrențuită, făcut parcă din pene. N-am să mă întorc acasă. Am să rămîn să-mi petrec viața aici pînă cînd vîntul o să mă usuce. Există ierburi care trăiesc aici, sus, pînă cînd vîntul le usucă, dar sînt unele pe care vîntul le smulge și le duce.

Cum a murit mama, m-a apucat un dor de ducă. Pe cînd ea trăia încă, tata îmi spunea uneori seara: mai du-te să iei aer. Și eu ieșeam, iar el închidea ușa. Rămîneam o clipă ca o stană de piatră și apoi începeam să rătăcesc printre barăci; îmi plăcea să aud cum vorbea lumea înăuntru și să văd la ferestre lumina lămpilor, care noaptea îmi ținea de urît. Mergeam pînă la mormanul de gunoaie și căutam farfurii sparte. Și cutii de sardele. Cu cioburile de farfurie înfipite în pămînt cu vîrfurile în jos făceam aleile cimitirului și despărțiturile. Aleile nu-mi ieșeau prea drepte, oricît îmi dădeam eu osteneala. Cutiile de sardele erau coșciugele morților: le umpleam cu apă pînă la jumătate, prindeam furnici și le aruncam înăuntru. Începusem cimitirul numai cu o cutie și încet-încet devenea tot mai mare. După un timp, tata striga după mine. Iarna nu ieșeam deloc; era prea frig, peste tot era noroi, și rămîneam lingă ușă, dar parc-aș fi stat înăuntru: din cauza scîrșîiturilor. Dacă ploua, luam o manta veche de birjar, o întindeam pe jos și îmi acopeream capul, uneori toată fața, ca să nu aud și să nu văd nimic. Într-o noapte a trecut un om care mă cunoștea și a spus fără să se oprească: te ții de glume, băiete?!

Mama se numea Matilde. Cînd era supărată, se uita la mine și bombănea: nu știu de ce te-am făcut. Cînd tata întîrzie și trebuia să încălzească din nou cina, își trecea timpul zicînd că n-avea nici un rost să trăim pe lumea asta... Țineam o pereche de iepuri de casă într-o cușcă scundă, lingă baracă, în partea unde nu era fereastră. Din cauza duhoirii. Sîrma era ruginită; două bețe erau rupte, vreau

să spun două picioare, și tata, ca să țină, le întărise cu o bucată de lemn legată cu o sfoară. Vara duhoarea de iepure pătrundea înăuntru. Iepurii pe care-i mincam erau tăiați de maică-mea, iar eu trebuia s-o ajut. Îi pocnea cu pisălogul în ceafă, și, după ce îi amețea, îi atirna de un picior într-un piron, la intrare, și le spinteca gitlejul cu un cuțit. În timp ce se goleau de singe, eu țineam strachina. După asta, ea le făcea o tăietură în jurul labelor din spate și trăgea pielea, care se întorcea pe dos, toată umedă și roșie. Dacă atunci cind ojuncea la urechi pielea nu se putea trage mai departe, rețeza urechile și cu o smucitură o jupuia toată pînă la dinți. Pe urmă o întindea, să se usuce, pe cușcă. Muștele se adunau în ciorchini negri, pe albul acela brăzdat de vene roșii cind pielea era proaspătă. Într-o zi, în timp ce mama dădea frunze de varză iepurilor, unul a zbughit-o din cușcă, afurisitul, ca un diavol, spuse ea. Nu l-am găsit decît pe inserat, lingă o baracă; pisica îl omorise și rămăsese numai jumătate din el. Maică-mea l-a dat pe celălalt în schimbul unei găini gălbui cu pene negre în virful aripilor. Creasta îi cădea toată într-o parte, acoperindu-i jumătate din cap. Avea o gușă zbircită. Trăia liniștită în cușca iepurilor, și, la vremea ouatului, în fiecare zi făcea un ou. Eu mă duceam să-l iau de îndată ce se pornea pe cotcodăcit, iar maică-mea îmi spunea să-mi trec oul peste ochi, că asta păstra vederea. Într-o zi oul avea coaja atît de subțire încît mi-a rămas între degete, iar tot gălbenușul și albușul au curs pe jos. Mama s-a uitat la găina care se plimba încolo și-ncoace prin cușcă și a spus că avea nevoie de calciu. Duminicile, o vecină, ne păstra osul de sepie, care părea o barcă albă. Găina îl ciugulea, însă ouăle pe care le făcea erau tot fără coajă, iar în cele din urmă i-am dat coji pisate, și ea le minca, și îi plăceau mult. A început din nou să facă ouă cu coajă, însă acum își ciugulea ouăle, pentru că se obișnuise să mănince coji. Uneori tata răminea o clipă protăpît în fața cuștii și spunea, uitîndu-se la găină: trăiește din rentă.

Cind maică-mea a căzut la pat, o auzeam suflînd din ungherul meu ca și cum mi-ar fi respirat la ureche, și vecinele spuneau că avea fierbînteli. Iar cînd a murit, spuneau că febra a fost mai tare decît ea. De atunci a trebuit să fac eu de mincare și să mătur baraca și să mă duc după apă la fîntînă. Tata era doborît și nu scotea o vorbă. Noaptea îl auzeam întorcîndu-se de pe o parte pe cealaltă. Pînă ce, într-o zi, m-a strigat și mi-a zis: vino. Mi-a făcut loc lingă el, și eu dormeam pe partea saltelei unde era adîncitura pe care mama mea o făcuse în toți anii cît dormise în acel pat. Mă chinulam cu dormitul, din două motive: pentru că nu știam să dorm în pat, obiș-

nuit pe jos, pe mantaua de birjar, și pentru că mi-era frică de groapă și nu îndrăzneam nici să respir. Într-o noapte, m-a apucat plinsul. Tata s-a trezit într-un târziu și m-a întrebat: ce faci? Eu n-am îndrăznit să-i spun că groapa ardea de fierbințeala mamei și mi se părea că dormeam peste ea, sufocînd-o. Iar el a zis: sau termini cu plinsul sau ieși afară. Și am ieșit, că mă inecam, și am adormit pe pămînt sub cerul liber. Chiar în ziua următoare, tata a luat găina, a distrus cușca, lovînd-o cu toporul și a mîncat de cină cu găina pe genunchi: stătea liniștită, se uita peste tot, uneori cu amîndoi ochii, alteori doar cu unul. Iar tata îi dădea fărîmituri de piine și ea le mîncea. Apoi m-a trimis s-aduc o strachină cu apă și i-a dat să bea: la fiecare înghițitură, ea întindea gîtul în sus și el ridea. Și din acea seară tata a dormit cu găina.

Am pus șase cuiburi de fasole. Trei de fiecare parte a ușii. Mama făcea așa în fiecare an. Pe perete, pe lingă pironul de care atîrna iepurii ca să-i taie, mai erau niște sirme întinse ca să se agațe vrejurile. Fasolea a început să incolțească: vrejurile împingeau în sus pămîntul din care le rămînea o fărîmă în vîrf, ca o pălărieuță. Cînd pălărieuța le-a căzut, găina le-a mîncat. Am pus alte boabe și am făcut o îngrăditură cu stuf de la gîrlă. Găina mă privea în timp ce lucram. Uneori se apropia, iar alteori rămînea ceva mai departe, cu o gheară de culoarea plumbului în aer. Pisica ce omorîse iepurele era unica pisică de pe lingă barăci și era pe jumătate sălbatică. Nimeni nu-i dădea de mîncare, ca să vindeze șoareci. Ziua dormea pe acoperișuri. Într-o zi am putut s-o prind și am închis-o în baracă împreună cu găina. Miorlăiturile pisicii și zbaterea găinii făceau să te treacă florii. Cînd s-au potolit, am deschis ușa; pisica a ieșit ca din pușcă, iar găina s-a năpustit asupra mea și m-a mînjit cu sîngele care-i țîșnea din creastă.

Ce n-am făcut, doar-doar să scap de ea, dar n-a fost chip. Puicuțo, puicuțo, strigă tata încă de departe, cînd se întoarce de la lucru. Ea îl așteaptă, intră înăuntru împreună, iar el îi dă foi de varză pe care i le aduce unul din muncitori. Ieri seară stăteam la aer, afară. Fasolea crescuse și înflorise. Tata își pusese găina pe umăr și-i tot spunea cu o voce subțire: mîncă florii, mîncă. Apoi s-a așezat, mi-a zis să pregătesc cina și că voia o salată cu ceapă. N-aveam nici fir de ceapă și m-am dus să împrumut una de la vecina care ne dădea oase de sepie cînd găina făcea ouăle fără coajă. Se întunecase de-a binelea și nu puteai să respiri de atîta zăpușeală. M-am întors tirîndu-mi picioarele ca să fac potecă prin praf și, din cînd în cînd, mă opream să privesc la cer pentru că mă

săturasem de toate. Cerul era altfel ca de obicei, părea mai aproape de pământ, plin de stele care licăreau slab. Înainte de a da colțul barăcii, am auzit vocea tatei de parc-ar fi vorbit cu cineva. M-am oprit. Nu deslușeam ce spunea. M-am apropiat încă puțin și mi-am întins gitul. Tata ținea găina pe genunchi, o mângia pe spate și îi spunea în șoaptă: Matilde, Matilde... Găina era ca o umbră liniștită... Mi-a pierit cheful să mă mai întorc acasă. Nu vreau altceva decât să stau singur, să nu mă gândesc la nimic și să sculp.

Traducere din limba catalană de
Virgil ANI

DANIEL BOULANGER

(Franța)

Nuvelist, poet, romancier, Daniel Boulanger se naște la Compiègne, în 1922. Membru al Academiei Goncourt. Colaborează la realizarea mai multor filme, printre care „Omul din Rio”, „Coaja de banană”, „Tribulațiile unui chinez în China”, „Viața la castel”, „Cu sufletul la gură”, „Trageți în pianist”. Scrie poezie: *Retușuri* (1970 — Premiul Max Jacob), *Dedesubturile cerului*, *Lucarne*; romane: *Umbra* (1953), *Strada înghețată* (1960), *Indrăznețul* (1962), *Marea călare* (1965), *Porțile* (1966), *Jonglerul*, *Nacela* (1967); nuvele: *Nunțile mierlei* (1963 — Premiul pentru nuvelă), *Drumul în zig-zag* (1966 — Premiul Sainte-Beuve), *Vezici și lanterne* (1971 — Premiul Academiei Franceze), *Un copac în Babilon* (1979 — Premiul Monaco). Prozele selectate fac parte din volumul *Vara femeilor* (1964). Temele preponderente: iubirea, moartea, scurgerea inexorabilă a timpului, încrederea dar și neîncrederea, decrepitudinea morală sînt învăluite într-un sentiment de regret nostalgic, ce te face să visezi la „vara femeilor care este toamna. Îți poi deoparte atunci pentru frig, ceea ce ți-au dat zilele călduroase. Florile devin cuvinte. Bărbatul regăsește în el ceea ce este feminin, dulapurile și cuferele. Anotimp hermafrodit. Căsătoria cu sinele! Adeverata nuntă pe care o legi cu amintirile”. Stilist desăvîrșit și neîntrecut creator de atmosferă, Daniel Boulanger oferă prin *Meandre* un exemplu de virtuozitate în acest sens. Grefate pe un fundal de Veneție crepusculară, cele mai intime tresăriri ale sufletului sînt analizate cu deosebită discreție și rafinament într-o țesătură de voci pe multiple planuri ce vibrează armonios într-un joc, doar în aparență complicat, cu valoare de simbol. Scriitorul deconectează, nelăsîndu-se prins în nici un tipar literar, oferînd (așa cum afirmă criticul Matthieu Galey) în secvențe-fulger „o întreagă lume în raccourci sau fotografia poeziei fugitive a unui moment, toate personajele sale avînd alura săltăreată a marionetelor, fără să pară totuși mecanice și artificial confecționate”. Prin instantanee cotidiene surprinse în manieră cinematografică, Daniel Boulanger deslușește, în spatele unor gesturi aparent banale, drama profundă a sufletului omenesc. Deosebit de încîntat de apariția în paginile *ASTREI* a nuvelei „Meandre” și de faptul că ea dă titlul întregii antologii, Boulanger, într-o serisoare adresată traducătoarelor, mărturisește: „Sînt din toată inima alături de cititorii *ASTREI*, dar esențialul este ca ei să fie alături de mine! În orice caz, îmi dați aripi să zbor către ei”.

MEANDRE

Îngeri, cu aripi grele și priviri complice, împodobesc clopotnițele. Unul dintre ei privește lung o femeie aranjîndu-și sub un portal jartiera, un altul, jocurile de apă ca un filfiit de porumbel. Bisericele dansează în valurile mării. „În minutul douăzeci și cinci Atlas conduce cu doi la unu echipa Vivantine, Colloni pasează lui Miral, Miral lui Jacobsen, mingea la Farinato în tricou deschis, șut al lui Locatelli, Locatelli lui Panificio, lovitură de la douăzeci și cinci de metri, mulțimea urlă, balonul țîșnește, Torqua interceptează. Torqua Magnificul,

cel mai frumos fundaș al secolului. Minutul douăzeci și șapte." Jourdan îl privește pe tânărul care, stringind parcă înținat tranzistorul, se așază alături, pe treptele podului. Unsprezecele de la Atlas ar putea să-i trădeze încrederea? Loviturile rotite nu au nici o importanță. Sint primite sub un cer lucind în irizări palide, asemenea unui pai de orez, printre case atât de pitorești, ce-și etalează, aidoma unor femei în veșminte strălucitoare, așteptind liniștite întoarcerea fiului risipitor, farmecele vetuste. Soarele coboară în prag, cu degetul ridicat. Canalele îi poartă razele-i binefăcătoare, o sută de miniaturi ale imaginii sale, coji de fructe, sticle fără vreun mesaj. Cam așa ar trebui să arate și moartea, niște resturi de fotografii vechi, descifrarea superficială a unui puzzle, în acorduri abia ghicite, inventate de lumina ce trece către umbră. „Minutul treizeci și doi, scorul este același. Raimondi pasează Perlei Negre, Tobal lui Fortunio, care dribblează, cade, se redresează, controlează balonul, îl fentează pe Basile, se află la douăzeci și cinci de metri și trage, vai, ghinion, în bară! Balonul iese-n afara terenului. Repunere-n joc." Exasperat, Jourdan se ridică, îndepărtându-se. Tihna revine o dată cu casele, la fel de înțelepte ca niște cărți rînduite pe un raft, o dată cu apa ce parcă s-ar întreba care este rostul ei pe aceste meleaguri, cu o barcă în care doarme cineva răpus de băutură. Venetia se deplasează domol în pilpiiri de crepuscul. În depărtare, sirena unui vapor ține în loc, pentru o clipă, bolta cerească. „Mingea la Forlini, pasă lui Tobal, Tobal se retrage de-a lungul tușei, viteză amețitoare, centrează împotriva oricărei așteptări. Ranconni reia pe stînga, șut... goool! Iată egalarea, moartea supremației lui Atlas! Mulțimea este în delir, se îmbrățișează cu toții. Arbitrul luxemburghез merită toate laudele". Beți Pirana, vermul campionilor! Fluierul arbitrului. „Cobassi reia mingea." Doi porumbei se drăgostesc în tricornul lui Goldoni. Băiete, servește-l pe domnul cu greieri de mare. Este felul preferat al iubitei sale. Adu și salată roșie, aia ce seamănă cu un buchet de lălele. Jeanne l-a convins s-o guste, pentru prima oară, aici, în acest restaurant. Iar el n-a găsit nimic mai bun pentru a-i mulțumi, decît s-o ia de nevastă. Așa-i omul! Fără să se gîndească. O perpetuă dăruire de sine. Oare era chiar o crimă să mă risipesc făcînd curte și altor femei? Nici pomeneală, cînd Jeanne înseamnă totul pentru mine. Jourdan inghite cu poftă. O, de s-ar duce naibii toate: greieri și salată, cu Jeanne cu tot! Și dimineața aceea cînd n-o așteptam, dormind în brațele alteia. Era clar că nu puteam să-i deschid.

Geamurile restaurantului sînt făcute din cioburi de sticlă în nuanțe de verde și roz. Greierii au un gust de frînghie și de măsline. Viața înflorește în mine, mă simt plin de păsări pe copacul singelui meu, și iată, pe fereastră se naște cea mai puternică imagine a vieții: printre casele ce-și cască ochiurile negre, pătrunde, sub pîntecul neted al cerului, în inima dorinței, lent și sigur, un vapor tăcut, mai înalt decît toate bisericile, încărcat cu vin și cu migdale. Oraș al străfundurilor. Jourdan se pregătește de plecare. Țipăt de goarnă, pinzele se umflă. Așadar, direcția Jeanne. Ca să ne-ntoarcem la cineva, nu trebuie să-l fi părăsit mai întii. Îndepărtare elastică. Degeaba semeni, Jeanne, cu marea între stînci, pe mine nu mă sperii. De ce virtējuri și bulboane? Tu știi că pentru mine, femeile sînt ca un baston pe care-l iei la plimbare sau rămîne pur și simplu agățat în cuier. Aici am venit singur, nu mă crezi? Ca să mă regăsesc și ca să te recîștig. Poți înțelege oare? Chiar în locurile în care ne-am născut unul pentru celălalt. „Signore, signori, iată a doua parte a întîlnirii dintre Atlas și Vivantine. Senzațională, puțin spus. Primul minut. Fachini pare singur pe teren. Plonjon incredibil. Colasi interceptează. Frumoasă reluare a lui Nepote. Nepote lui Anconese. Ranconni ratează. Mulțimea urlă. Pietro — Andersen, Andersen — Basile, Basile cade, se ridică, trece la centru.” Pe chei, un pescăruș, nedumerit printre porumbei. Nu mai pot rămîne în acest oraș echivoc în care singuraticul este hărțuit. Nu vreau să mai stau cu coatele rezemate de parapetul vreunui pod, și cineva să mă întrebe dacă-mi plac aceste locuri, cînd am sosit, și de ce sînt singur. Nu mai vreau ca un anticar îndrăgostit de secolul al XVII-lea — acest leu și această grindă sînt din secolul al XVII-lea — să mă tîrască după el pe străduțe din ce în ce mai strîmte și să mă întrebe dacă știu că blazarea din ochii mei este din secolul al XVII-lea. Dar de ce să-l alung? Și el este singur. Mi-ar plăcea, Domnule, să intru în această biserică, și în cealaltă, și în următoarele, dar sînt așteptat. Sînt prezent în gîndurile Jeannei. Și la urma-urmei, ați devenit agasant. Chiar vreți să mă vedeți despuiat? Imediat! PECATO! Nu mă tem nici de Dumnezeu și nici de diavol. Am pierdut iubirea. Vă pot arăta tot ceea ce doriți în spatele acestui stîlp, ba da, chiar dacă există luminări și pocale roz în care arde ulei sfînt. Anticarului i se face frică și mă părăsește. Pare să nu fi cunoscut binele niciodată. Rămîn singur lingă o fecioară de Giovanni Bellini. Peisajul din spațele arcadelor este scîldat într-o lumină lăptoasă. Pruncul este un copil din flori, mincăcios și plin de gropițe. Mai tirziu, după secole, va vinde ziare în port și prin piețe. Va fi tatăl unui copil rotofei ca și el, a cărui mamă este o americană dornică de aventură, curioasă

să cunoască dedesubturile oraşului. Chelnerii din restaurant nu-i prea dau atenţie acestui francez, sătul pînă peste cap de greieri de mare. Ei îi urmăresc pe Tobal, Campo, Nepote, care forfotesc, de data aceasta, pe ecran. O voce de la bucătărie ţipă furioasă ce mult a crezut în geniul acestui Unsprezece Divin. Dar cei unsprezece derbedei au dovedit că nu sînt nici jucători, nici ingeri, ci unsprezece cretini. În semn de dispreţ total, rupe în bucăţele, deasupra cuptorului, biletele de pariuri. La două mese mai încolo, o americană cinează sub crenguţa de vîsc legată cu panglică roşie, rămasă de la Anul Nou; nişte frunzuliţe strălucind foarte verzi de sub învelişul lor de celofan. Sînteţi încă foarte frumoasă, Doamnă. Decît să mă lăsaţi singur... Desigur, numai dacă nu vă decepţionez. Sînteţi exact femeia potrivită pentru Veneţia. Cincizeci de ani. Turban verde. Perle. Privirea barocă, asemenea unei pietre stirnind în căderea ei mulţimi de vălurile. Dar ce, nu sînteţi singură? Băiete, o cunoşti pe această doamnă care suride acestui domn cu păr roşu şi aer bovin? Această doamnă este Florence, Domnule. Nu îndrăzneşte să iasă în oraşul ei natal cu bărbatul care o întreţine, dar de care îi este ruşine. Vin aici în fiecare an, înaintea puhoiului turistic de Paşti. Pot să vă spun cu certitudine, acest bărbat este un nătărău din Wisconsin. Mulţumesc. N-aveţi pentru ce. E-o informaţie de doi bani.

Un alt vapor intră-n oraş. Cărămizile şi marmora se îndepărtează, se dizolvă în lumina zbircită. „Finanza degajează. Saloni reia cu capul. Farinato lui Papadossola. Rancoóni. Perla Neagră. Nuuu!!! Atlas marchează. Gol tras de Nepote. Ai, ai, ai, formidabil, fantastic, nemaipomenit!” Oare Jeanne va şti vreodată cit de mult am iubit-o? Jeanne Jourdan, nu sună grozav, prea seamănă cu inflexiunile ușor seci ale glasului ei. Domnul mai doreşte ceva? Țineţi cu Vivantine? Nu, mă gîndesc la Jeanne și o așez alături de nătărăul din Wisconsin. Ea, care nu poartă nici o bijuterie, iat-o astfel atît de schimbată. Brăţările florentinei scot un clinchet, același cu zornăitul bănușilor în cutia săracilor, la ieșirea de la o slujbă pentru copiii morți, cînd, mișcat pînă-n străfunduri, n-ai cum să nu dai de pomană. O brătară cu clopoței, alta cu doisprezece mamuți, a treia cu ardei din corali, o alta din argint, gravată cu arcuiri de triumf, catedrale și miini ale Sorșii, apoi un ceas cu lanț, un inel cu capac, unde, în locul otrăvii, se ascunde o șuviță din părul smuls de florentină de la fiecare amant. Ultimul, aici de față, a vrut să știe semnificația acestor fire de păr. Nimic, răspunde femeia, nimic decît părul Copilăriei. Sînteţi niște copii mari. Dacă-ați ști cit de mult semănați cu toții! la uită-te, cu ce crezi că se ocupă acest tînr care ne privește?

— Afaceri.

— Bob, nu te-am întrebat dacă lucrează sau nu în textile.

— Lucrează-n textile?

— Bob dragă, n-ar trebui să-ți pun niciodată întrebări. Acest tânăr călătorește pentru că suferă. E stupid, înțelegi?

— E stupid, înțeleg. Vrei să-i spun să nu te mai privească?

— Nu pe mine mă privește, ci pe Ea, așa cum va arăta peste foarte mult timp. Imi dai mina, te rog?

— E greu să măninci asemenea specialități, doar cu o singură mină.

Jourdan constată că la Veneția, necazurile din dragoste sînt la fel de obișnuite precum călătoriile de nuntă. Trebuie ca Jeanne să se fi plimbat prin pădure, astăzi, ca și altădată, acolo, pe valea înverzită a Oisei. Nimic n-ar putea-o smulge programului obișnuit. Vapoare trec și prind contur sub ochii mei, dar prin fața ochilor Jeannei trec copaci de-ăbia înmuguriți, încă negri și golași. Jeanne, dacă ți-aș da un cuțit, ai mai putea încerca să ne încrustezi în coaja lor, numele? Să-ți spun drept, am uitat să adaug un lanț ca un spic de aur, deasupra cotului florentinei, și o verighetă foarte creștină. Cred că acum ți-am spus totul despre ea. N-o s-o mai aștept ca să se ridice, cu riscul de a nu-i mai putea admira lanțurile de la gleznă, mici picături de aur, ca bobul de orez, împletite cu migală. „În minutul douăzeci și nouă Capodossi marchează un al treilea gol de la un'spe-metri. Mingea la Farinato. Farinato — Tobal. Perla Neagră e-un adevărat miracol. Fentă. Pasă. Ranconni — Finanza. Minge de la douăzeci și cinci de metri. Șut! Din păcate, nu te poți acoperi de glorie la fiecare lovitură de picior. Degajare. Seboni — Nepote.” Băiete, socoteala, te rog. Nu mai pot. O să mă așez pe malul apei. Numai clipocitul valurilor mai poate șterge... la naiba, chiar și acest marinar de pe vasul militar să-i urmărească pe Finanza, Ranconni, Nepote și mingea lor? Mai departe, mai departe! Să sar în gondolă și să mă ascund ca un șobolan prin cotloane mucegăite, între crăpăturile cele mai adânci, să nu mai ies de-acolo pînă la ultima zi a Veneției, cu mirosul ei de pizza, de mîl și de pipi de pisică. Hei, nici un gondolier? Ce fac, strinși roată? Ce strigă șeful lor? A pariat pe Atlas și, fără pic de rușine, zbiară ca scos din minți. „Vivantine la balon. Cinci la trei. Atlas este sub orice așteptări, e' sfișitul, ruina, decadența! Prafu!” Bucuria amară a iubirii decepționate! Trebuie deci să merg pe jos. Singurul azil este tot o biserică. Biserica e bună la orice. Prima care-ți iese-n cale. Jourdan se oprește-n prag. O să întilnească un paracliser supporter al Vivantinei sau al lui Atlas? Dar

nu e nimeni. Fericirea miroase a marmură sfărîmată între degete, puțin a sulf cu o picătură de smirnă, a scrum de pipă și a flori inexistente ce se fac simțite. Printre cele două draperii ale portalului, trase neglijent, ziua pătrunde ca o spadă. Afară, e luptă crîncenă. Un gol după altul. Înăuntru, Jourdan se regăsește în eternitate. Din oul de porumbel care s-a sfărîmat la picioarele portalului și pe care era cit pe ce să alunece, la intrare, nu va ieși, desigur, nici o pasăre, dar va rămîne tilcul exemplar al unei fabule. Viața se oprește pe treptele bisericii. O sirenă străpunge din nou liniștea. Va fi ultimul apel al acestei zile. Un vapor plin de necunoscuți. Jourdan se așază în locul cel mai întunecos. O pinză de Tintoretto dezbracă de petale un trandafir în mijlocul nopții. Lingă luminări, un Christ tremurî ca o fecioară în bătaia vîntului. Jourdan are sufletul prea religios ca să poată accepta sacrilegiul pe cale să se desăvîrșească: Și dacă Christos s-ar numi Rosita?

Apoi tirziu, mergînd spre cimitirul cu flori acvatice, Jourdan surprinse în atelierul unui sculptor de morminte în marmură, în spatele unor coloane, într-un colț îndepărtat, o tînră blondă cu ochelari negri, care bătea la mașină; însă nu îndrăzni să intre, de teamă ca ea să nu fie moartea însăși, care ascunde întotdeauna atîtea vicleșuguri în sacul ei, și care poartă atîtea chipuri frumoase, dar fără priviri. Pe ultimul pod, cerul și orizontul nu mai erau decît o pinză palidă, în spatele căreia se zăreau cîțiva țăruiși negri. Chiparoși, focuri din lumea de dincolo! În acest loc mor pictorii. Mormintele lor se opresc sub cîteva grămezi de cărămidă. Nu ajung pînă la malul prin care apa se infiltrează și unde pescărușul încearcă în zadar să-și mai lase urmele.

Jourdan făcu cale întoarsă și se trezi în fața unui copac. „Iubita mea, am zărit un copac aidoma unei sculpturi pline de păsări nemai-văzute; m-am întors la hotel pe un canal al cărui nume îl voi căuta mîine. Dacă e frumos, așa o să-l botezăm pe primul nostru fiu, sigur că vom avea unul. Am întîlnit acolo, în mijlocul unui palat, o tînră care picta în picioare o pinză uriașă. Numai alb și albastru, deși în jurul ei nu erau decît singe uscat și apă neagră. Am vrut să mă apropiu și s-o felicit, dar m-am rătăcit printre trepte. Mă aflu din nou în fața unei biserici. Era atît de bine. Imaginează-ți o afumătorie pentru cadavre! Dumnezeu și-a pus șăgalnic tricornul. Șotiile pe care și le oferă sînt uneori de nemărturisit. Cînd am ieșit, m-am pomenit înconjurat de străinii care-și arborau sub burțile proeminente, aparatele de fotografiat nichelate. Un bătrîn arăta cu virful bastonului către o fațadă susținută de uriași:

— Antică, antică, repeta el.

Eu nu mai vedeam decît noaptea care mirosea a friptură și a vermut. Dughene pline de sticle semănau cu vapoare în sărbătoare.

Jourdan intră în una din ele. Se vindeau luminări și morun uscat. Ceru niște vin. „Amintim că astăzi a avut loc sfîrșitul lui Atlas. Surpriză totală în lumea pariurilor și se așteaptă un beneficiu de douăzeci de milioane de lire pentru miza de o sută. Ranconni, Farinato, strălucitorul Capodanelli” Jourdan privea dalele pieței pe care treceau un ciine cu botniță, o femeie, două femei, un grup de femei, o tină, un marinar din marina militară, alte femei. Mă întorc, Jeanne, mă întorc la tine. Sint destul de pedepsit. Se simțea copleșit și, ca să nu mai vadă aceste trenuri care plecau din el, trenuri de mare viteză, bău mult, pînă cînd vocile bețivanilor din jur ajunseră la el ca dintr-un tărîm îndepărtat. Sufletul lui eră ca un vitraliu tînut pe piloni de plumb, între șine și aburi. Soneria telefonului sparse tăcerea: altădată, ieri, mîine, cine este acolo, unde sinteți? Crezu pentru o clipă că este pentru el, dar în prag îl aștepta numai noaptea, în adîncuri, dincolo de marmură și apă.

Traducere din limba franceză de

Cristina ONOSE și

Viorica MIRCEA

MANECHINUL DE CEARĂ

Era ora cînd pe strada Cairo se aprindeau luminile. Mai întîi cele de pe partea stîngă, și, cîteva secunde mai tîrziu cele de pe dreapta, ce se stinseră apoi timp de o clipă, ca să strălucească din nou, parcă și mai puternic. Soții Morasse, braț la braț, priveau șirul de felinare, care, după ce trecea rîul, se pierdea la capătul nopții. Acest contratimp în aprinderea luminilor orașului îi făcea să viseze.

— Se simte furtună în aer, zise soțul.

— Iar se sting, reluă cu vioiciune soția.

În timp ce schimbau aceste cuvinte, ploaia începu. Lumina felinarelor deveni difuză. Picăturile de apă țeseau în jurul lor o plasă fină de păianjen.

— Să ne-ntoarcem, spuse Morasse.

— Păcat, răspunse soția, voiam să-ți arăt o rochie în vitrina de la *Parisienne*, din catifea mov, cu guler și manșete de blană. Ți-ar plăcea cu siguranță.

— Hai s-o vedem, zise Morasse.

Ploaia se-nțețea. Cuplul se strinse sub umbrelă și se îndreptă către magazinul de lux. Strada, o clipă mai devreme înțesată de lumea ieșind de la lucru, nu mai era decît un rîu pustiu și strălucitor. Picăturile de pe acoperișuri și revărsarea apei ce cădea cu găleata nu-i împiedica pe cei doi soți să-și continue încetișor drumul, deși pantofii le erau uzi leonardă. Erau fericiți sub această masă de apă, care, înăbușind orice zgomot, părea să inunde întreaga lume. În vitrină, pe un manechin cu ochii închiși și miinile așezate pe șolduri, rochia răsplinea reflexe de scarabeu. Morasse contemplă îndelung fața de ceară, picioarele fine, ușor îndepărtate, buzele surizătoare, genele lungi lăsate în jos; admiră și garnitura de blană.

Privirile i se plimbau în sus și-n jos pe trupul acestei femei ideale, ca mai apoi să se oprească la jumătatea drumului, pe chipul soției sale, care, așa cum se reflecta în geamul vitrinei, părea să-l roage.

— Yvonne, murmură Morasse.

Se întoarse spre ea și îi prinse lacom buzele.

— Nu pe stradă, Francis!

— Atunci să intrăm.

Vinzătoarea le luă umbrela care și făcuse o băltoacă pe parchet.

— Ne interesează rochia din vitrină, spuse doamna Morasse. Cît costă?

— Modelul există cu sau fără garnitura de blană, preciză vinzătoarea.

— Cu garnitură de blană, spuse Morasse.

— Optzeci și nouă de mii, nouă sute nouăzeci și cinci de franci.

O clipă Morasse, căzu pe gînduri:

— Altfel spus, nouăzeci de mii.

— Nu chiar, aproape, în sfîrșit, cum doriți, zise vinzătoarea.

Doamna nu dorește s-o probeze?

— Nu, rosti Yvonne.

Era cît pe ce să adauge că nu-și poate permite o asemenea cheltuială, cînd Francis hotărî că trebuie să o probeze pentru a-și da seama cum îi vine. Printre cele două perdele ale cabinei de probă, Morasse își privea soția cum se dezbrăca.

— Vreți să intrați, domnule?

— Dacă ieșiți dumneavoastră, poate, căci toți trei oricum nu avem loc, răspunse el sec, ca și cum ar fi fost gelos pe vinzătoare.

Era pentru prima dată cînd își vedea soția pe jumătate goală în prezența altei femei. Nu admitea ca alți ochi în afară de ai lui să-i

privească ultimele transparente ale lenjeriei de corp. În sfârșit, sutienul și portjartierul dispărură sub faldurile noii rochii.

— Îmi stă bine?

— Da, încuviință Morasse.

— I-ar mai trebui o mică pensă aici, sugeră vinzătoarea atingând talia clienței. Ar putea fi gata miine seară.

Contemplînd triplul reflex al Yvonnei în oglinzile mobile, soții Morasse nu mai spuneau nimic. Se întrebau cum o să reușească să iasă cu demnitate din magazin, acum cînd știau că era mai mult decît o nebunie s-o cumpere.

— Ei, ce crezi, îngăimă cu lașitate Morasse.

— La drept vorbind nu prea știu.

— Vreți poate să vă mai gîndiți, zise vinzătoarea, care știa la ce să se aștepte de la asemenea clienți.

— Desigur, răspunseră amîndoi în același glas.

Apoi se întoarseră acasă, regretînd pentru a douăzecea oară că în aici un caz rochia nu putea fi cumpărată în această lună.

— Peste o lună, peste două, de Crăciun, da, de Crăciun, cu prima de Sărbători, întări domnul Morasse. Îți promit c-o s-o ai.

— Iubitul meu drag, răspunse soția, luîndu-l de mînă, va fi prea frig ca s-o mai pot purta. Nu, îți mulțumesc, este foarte frumoasă, dar deloc practică.

Rochia a fost uitată. Într-o seară, cîteva zile înainte de Crăciun, doamna Morasse fu victima unui accident. Soțul rămase două zile în genunchi în spital, în camera moartei. Nu asculta nimic din ce i se spunea, nu auzea nimic, nu vedea nimic, dar, în a doua seară, cînd urma să fie adus sicriul, Morasse dispăru din spital și atergă la magazin. Înainte ca vinzătoarea să-i fi putut spune vreun cuvînt, smulse rochia de pe manechin. O plăti cu un teanc de bancnote, uitînd să mai ia restul. Se întoarse tocmai la timp ca să-și îmbrace soția. Nasul Yvonnei era ușor încovoiat, cum de nu remarcase asta pînă acum? Pomeții enormi și pielea feței aveau culoarea masticului, semănînd cu manechinul de pe strada Cairo. Așezîndu-i gulerul de blană sub bărbie, Morasse avu impresia că surprinde un început de zîmbet pe chipul devenit acum mască al soției. Se ridică, privindu-i pe meșterii care urmau să bată cuiele. Curentul se întrerupse pe neașteptate. Un meșter își aprinse bricheta, pînă însă nu dură mult. Sicriul fu transportat în capelă. Fratele lui Morasse sosi după miezul nopții. O infirmieră îl luă de-o parte și îi spuse:

— Încercați să-l faceți pe domnul Morasse să mănince ceva, duceți-l acasă să se odihnească puțin, ca să poată rezista la tot ce va urma miine.

Francis se lăsa dus, dar îl rugă pe fratele său să se plimbe puțin cu el prin oraș, înainte de a se-ntoarce acasă. Trecind prin dreptul vitrinei, se opri.

— Ce luminație toată noaptea! remarcă fratele ca să umple tăcerea, și, ia te uită un manechin fără haine. Ce ciudați sînt cei de pe-aici! Scuză-mă, cum de n-am remarcat? Este o operă de artă. Vitrinierii voștri sînt adevărați avangardiști!

Fratele zîmbea, iar Morasse simțea cum i se umpleau ochii de lacrimi. În fundul vitrinei, un manechin de femeie, rușinat parcă de goliciunea sa, își ridica brațele către un manechin de bărbat în ținută de seară, care, întors cu spatele spre stradă, îi întindea o rochie.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

J. M. G. LE CLÉZIO

(Franța)

Romancier, novelist, eseist, Jean-Marie Gustave Le Clézio, de descendență bretonă, se naște la Nisa în 1940. Obține licența în litere în orașul natal, completându-și studiile la universitățile din Bristol și Londra. Publică romane: *Proces-verbal* (1963 — Premiul Renaudot), *Potopul* (1966), *Terra Amato* (1967), *Cartea fugilor* (1969); nuvele: *Febra* (1965), *Mondo și alte povestiri* (1978 — din care face parte nuvela selectată); eseuri: *Extazul material* (1967). Le Clézio înțelege scriitura ca pe o permanentă căutare de tip supra-realist, contestând însă superficialitatea dicteului automat bretonian și o consideră drept lucrul cel mai important pentru transpunerea „realității în stare pură”, urmînd să-și împrumute din aceasta forma specifică. Pornind de la premisa — „Lumea este vie, manifestîndu-se așa cum e ea, în minuscule acte de violență, în alunecări și preingeri; trebuie să bei îndelung din izvoru-i dătător de viață și de moarte și să rămii de neînvinș” —, cochetînd cu ideile „noului realism” în artă, prozatorul ne propune o metodă de investigație cu totul particulară, în stare să înregistreze cele mai subtile rupturi ale sensibilității umane, asaltată permanent de complexitatea și gravitatea problemelor contemporaneității. Referîndu-se la Le Clézio și la tehnicile sale scriitoricești, criticul Matthieu Galey îl definește drept un „autor-cufăr în care sînt depozitate, unele peste altele, toate speranțele reinnoirii”. Într-adevăr, operele sale abundă în colaje, înregistrări pe benzi de magnetofon, pagini de anunțuri la mica publicitate, cuvinte încrucișate, ce scot și mai mult în evidență esența existențială a individului din secolul XX: alienarea și solitudinea tragică. Prin nuvela *Cel ce nu văzuse marea niciodată*, scriitorul abordează un tărîm mai puțin familiar operei sale, acela al visului și al călătoriei imaginare, intenție sugerată și prin motto-ul volumului, extras din „Povestea lui Sindbad Marinarul”: „Este posibil să trăiești la Bagdad și să nu știi că aici se află locuința Stăpînului Sindbad Marinarul, acel renumit călător care a parcurs toate mările scaldate de soare?”. Daniel (eroul povestirii antologate) ne conduce printr-un univers fascinant, în care Ornul, departe de civilizația secolului nostru, se află singur în imensitatea Naturii, singur dar fericit, coplesit de grandoarea ei, dar reușind, prin bucuria extazului, s-o întrecă în forță și măreție.

CEL CE NU VĂZUSE MAREA NICIODATĂ

Il chema Daniel, dar i-ar fi plăcut nespus să se numească Sinbad, căci îi citise toate aventurile într-o carte groasă, legată în roșu, pe care o purta întotdeauna cu el, în clasă și în dormitor. De fapt, cred că era singura carte pe care o citise vreodată. Nu vorbea despre ea, decît arareori și numai cînd i se cerea. Atunci ochii-i negri străluceau mai intens, iar bărbia, ascuțită ca virful unui cuțit, părea să se-nsu-flească dintr-o dată. Totuși nu era un băiat prea vorbăreț. Nu intervenea în conversația altora, ci numai atunci cînd era vorba despre mare sau despre călătorii. Ce să-i faci, majoritatea oamenilor sînt le-

gați de pământ. S-au născut pe pământ și numai pământul, cu bucuriile lui, îi atrage. Chiar și marinarii sînt adesea oameni ai pămîntului, iubesc casele și femeile, se interesează de politică și mașini. Daniel însă, parcă ar fi aparținut altei specii. Tot ceea ce ținea de pământ îl plictisea: magazinele, mașinile, muzica, filmele și, bineînțeles, orele de la liceu. Nu spunea nimic, nici măcar nu-ndrăznea să caște, ca nu cumva să-și trădeze plictiseala. Nu mergea nicăieri, petrecea ore-n șir stînd în bancă, pe treptele scării sau în fața curții internatului, privind în gol. Era un elev mediocru, silindu-se în fiecare trimestru doar atît cît să se mențină pe linia de plutire. Cînd un profesor îi pronunța numele, se ridica, spunea lecția ca un papagal, apoi se așeza și asta era tot. Parcă ar fi dormit cu ochii deschiși.

Nici discuțiile despre mare nu-i rețineau prea mult interesul. Asculta o clipă, punea două sau trei întrebări, apoi își dădea seama că de fapt nici nu era vorba despre mare, ci mai degrabă era vorba despre stațiuni, despre pescuitul submarin și despre insolații. Așa că pleca, își relua locul în bancă sau pe treptele scării ca să viseze în voie. Nu în felul acesta dorea el să audă vorbindu-se despre mare. La o altă mare se gîndea el, nu știa la care, dar oricum la o altă, cu siguranță.

Toate acestea s-au petrecut înainte de-a o porni în lume, de a dispărea fără urmă. Nimeni nu și-ar fi imaginat ca el să fugă într-o zi, vreau să zic *de-a binelea*, fără a se mai întoarce vreodată. Era foarte sărac, tatăl său avea o mică gospodărie la cîțiva kilometri de oraș, iar Daniel purta o uniformă cenușie de elev intern; familia locuia prea departe ca el să se poată înapoia acasă în fiecare seară. Mai existau trei sau patru frați mai mari pe care nu-i cunoșteam.

N-avea prieteni, nu se apropia de nimeni, și nimeni nu se apropia de el. Probabil că acest lucru îi și convenea, ca să nu fie nevoit să se atașeze de cineva. Avea o mutrișoară ascuțită ca un vîrf de cuțit și ochi frumoși negri, indiferenți.

Nu spusese nimic nimănui, dar totul fusese pregătit în acel moment, asta e sigur. Își întipărise în minte itinerariile, hărțile și numele orașelor pe care urma să le străbată. Probabil că visase la multe lucruri, zi de zi, noapte de noapte, culcat în patul din dormitorul comun, în timp ce colegii lui se distrau și fumau țigări pe ascuns. Se gîndea la riurile ce coborau lin spre mare, la strigătele pescărușilor, la vînt, la furtunile ce umflau pinzele catargelor și la sirenele balizelor.

A plecat la începutul toamnei, către mijlocul lunii septembrie. Cînd ceilalți s-au trezit în marele dormitor cenușiu, el dispăruse deja.

Imediat și-au dat seama, de-ndată ce-au deschis ochii, căci potul lui era neatins. Am zis doar atât: „Ia te uită! Daniel a plecat”, fără să fim într-adevăr uimiți, căci presimțeam oricum că asta urma să se întâmple. Nimeni n-a spus nimic nimănui, căci nu doream ca el să fie prins.

Și cei mai flecari din cursul inferior au tăcut. Și de altfel ce-am fi putut spune, nici nu știam nimic. Multă vreme am șușotit prin curte sau în timpul orelor de franceză, dar șopteam doar frânturi de fraze pe care numai noi le înțelegeam.

„Crezi că a ajuns acum?”

„Crezi? Încă nu, e departe, știi...”

„Miine?”

„Da, poate...”

Cei mai îndrăzneți se hazardau:

„Poate că e în America deja...”

Iar pesimiștii:

„Ei, poate c-o să se-ntoarcă miine”.

Dar dacă noi, noi înșine tăceam, dimpotrivă, printre profesori faptul stîrnise vîlvă. Atît ei, cit și pedagogii erau convocați în fiecare zi în biroul directorului, și chiar și la poliție. Din timp în timp veneau inspectori și-i interogau pe elevi, unul cite unul, încercînd să-i tragă de limbă.

Bineînțeles că noi vorbeam de cu totul altceva, nu însă despre ceea ce știam, adică nu despre ea, despre mare. Vorbeam despre munți, despre orașe, despre fete, despre comori, despre țigani hoți de copii și despre legiunea străină*. Spuneam aceste lucruri ca să-i derutăm, iar profesorii și pedagogii erau tot mai nervoși, ceea ce-i înrăia și mai mult.

Zarva a durat mai multe luni. Au apărut în ziare chiar două sau trei anunțuri însoțite de semnalmentele lui Daniel și o fotografie în care nu semăna deloc. Apoi totul s-a liniștit dintr-o dată, căci ne săturaserăm de această poveste. Probabil că înțeleseserăm cu toții că n-o să se mai întoarcă **niciodată**. Părinții lui Daniel s-au resemnat, întrucît erau foarte săraci și n-aveau încotro. Polițiștii au clasat cazul — după propriile lor spuse — convingîndu-i pe profesori și pe pedagogi că numai nouă ni se păruse ceva extraordinar, că de fapt era un lucru cit se poate de obișnuit. Ziceau că în fiecare an aveau cazuri asemănătoare, zeci de mii de persoane care dispăreau fără urmă și care nu mai puteau fi găsite niciodată. Profesorii și peda-

* Legiunea străină = formație militară franceză creată în 1831 în Algeria, cu garnizoana în colonii, compusă în cea mai mare parte din mercenari (n.t.)

gogii s-au consolată cu aceste explicații, ridicînd din umeri, de parcă ar fi fost faptul cel mai banal din lume, noi însă, de cite ori azeam vorbindu-se despre asta începeam să visăm, căci întîmplarea a zămislit în adîncul sufletelor noastre un vis tainic care ne vrăjea și care încă mai continuă să ne farmece.

Daniel a sosit în timpul nopții cu un tren de marfă care mergea de o lungă bucată de vreme. Trenurile de marfă circulă mai ales noaptea, căci au numeroase vagoane, și merg foarte încet, de-abia tirîndu-se de la un nod de cale ferată la altul. Daniel stătea culcat pe podeaua tare, înfășurat într-o pînză veche de sac. Privirea îi aluneca pe șinele lustruite, cînd trenul încetini, oprindu-se cu un scrișnet, la marginea docurilor. Daniel a deschis ușa, a sărit, și a alergat de-a lungul șinelor pînă a găsit o ieșire. Nu avea bagaje, ci doar o saccoșă de plajă bleumarin, pe care o purta întotdeauna cu el, și în care își luase vechea carte roșie.

Acum, era liber și simțea cum îl cuprinde frigul. Îi dureau picioarele după orele nesfîrșite, petrecute în vagon. Se lăsa noaptea, și ploua. Daniel mergea cit putea de repede pentru a se îndepărta de oraș. Nu știa încotro pășea. Mergea drept înainte, printre pereții hangarelor, pe drumul ce strălucea în lumina galbenă a felinarelor. Nu era nimeni pe stradă, și pe pereții caselor nu scria nici un nume. Dar marea nu putea fi departe. Daniel îi ghicea prezența, dincolo de ziduri, undeva la dreapta, în spatele uriașelor construcții de ciment. Era acolo, în noapte.

La un moment dat, Daniel se simți obosit. Se afla pe cîmp acum și orașul strălucea în spatele lui. Noaptea era întunecoasă, iar pămîntul și marea păreau invizibile.

Daniel căuta un loc să se adăpostească de ploaie și de vînt și intră într-o baracă de la marginea drumului. Se aciui acolo să doarmă pînă dimineața. Trecuseră mai multe zile de cînd nici nu dormise și nici nu mincase, căci tot timpul stătuse la pîndă la ușa vagonului. Știa că trebuia să se ferească de polițiști. Așa că se ascunsese bine în fundul barăcii, ronțai un coltuc de piine și adormi.

Cînd se trezi, soarele era deja sus pe cer. Daniel ieși afară, făcu cîțiva pași, clipind din ochi. O cărare ducea pînă la dune și Daniel o urmă. Inima îi bătea deja mai tare, căci știa ce se afla dincolo de ele, la numai două sute de metri. Incepu să alerge, escaladă pantele de nisip, în timp ce vîntul sufla din ce în ce mai tare, aducîndu-i zgomote și miresme pe care nu le cunoștuse niciodată. Ajunse pe virful unei dune, și dintr-o dată, o văzu.

Era acolo, în fața lui, nemărginită, ridicându-se, în răstimpuri, ca povârnișul unui munte, sclipitoare în culoarea ei albastru închis, foarte aproape, cu talazurile înalte venindu-i în întâmpinare.

„Marea! Marea!” gindea Daniel, dar nu îndrăznea s-o spună cu voce tare. Stătea fără a avea puterea să se miște, cu degetele puțin răsfrate, și nici nu-i venea să creadă că dormise în vecinătatea ei. Asculta vuietul valurilor ce înaintau pe plajă. Vântul încetă brusc, și soarele, alunecând deasupra mării, scăpăra scintei pe crestele înspumate. Nisipul plajei avea culoare de cenușă, era neted și brăzdat de piriiașe fine; din loc în loc, băltoace argintii făceau să se reflecte cerul.

În adincul ființei sale, Daniel repeta la nesfârșit numele drag, așa: „Marea, marea, marea...”

simțindu-și capul vijind de zgomot și amețală îi venea să vorbească, să strige chiar, dar gitlejul nu lăsa să-i scape nici un sunet. Îi venea să fugă spre ea, țipând din toți rărunchii, să-și arunce sacoșa și s-o vadă rostogolindu-se pe plajă, îi venea să alerge ca un descreierat, zvrilind liber din mâini și din picioare. Sări peste straturile de iarbă de mare pusă la uscat, împotmolindu-se apoi în mormanele de nisip de la marginea țărmlui. Își scoase pantofii și șosetele, și, în picioarele goale, alergă cu și mai mare repeziciune, fără să simtă țepii ascuțiți ai ciulinilor.

Marea era încă departe, la celălalt capăt al întinderii de nisip. Strălucea în lumină, schimbându-și culoarea și înfățișarea, de la albastru, la cenușiu și la verde, ca să devină pentru o clipă aproape neagră; bancuri de nisip gălbui și dantelele albe ale valurilor. Daniel nu-și inchipuse că ea este așa departe. Continua să alerge cu coatele lipite de trup și inima zvicnind să-i spargă pieptul. Sub tălpi, simțea acum nisipul tare ca asfaltul, umed și rece. Pe măsură ce se apropia, vuietul talazurilor umplea tot mai mult văzduhul. Prelung și blind la început, era din ce în ce mai violent, răspinzind în jur neli-niști, ca uruitul roților de tren strivind traversele de fier, sau alteori părea a fi lăsat în urmă de un gigantic fluviu ce se rostogolea vertiginos la vale. Dar Daniel nu se temea. Continua să alerge cît putea de repede, în aerul răcoros, fără să privească în altă parte. Cînd se află la cîțiva metri de franjul înspumat, îl invadă mirosul din adincuri și se opri uimit. Un junghi îl săgetă sub braț, aerul tare și sărat îi tăie respirația.

Se așeză pe nisipul umed și privi marea înălțindu-se în fața lui pînă la ceruri. De cîte ori visase acest moment, de cîte ori își imagi-nase ziua cînd ar fi văzut-o într-adevăr, nu în ilustrate sau în filme, ci aievea, așa cum era ea, așternîndu-se în jurul lui, cît cuprîndea!

cu ochii, cu coamele valurilor rostogolindu-se grăbit, cu norii albi de spumă, cu pulberea de stropi în irizări de curcubeu și-n zare orizontul ținând sub o arcadă cerul!

Atît de mult tinjise după această clipă, încît zăcea acum epuizat, de parcă somnul sau chiar moartea l-ar fi cuprins în mreje.

Era într-adevăr marea, marea aceea a lui, ce exista numai pentru el acum, și Daniel știa că n-ar mai fi putut-o părăsi niciodată. Zăbovi mult timp culcat pe nisipul tare, așteptînd întruna, pînă ce marea, începînd să urce panta lină de nisip, îi sărută picioarele goale.

Era fluxul. Daniel sări în picioare cu mușchii încordați, gata să o ia la fugă. În depărtare, izbindu-se de stînci, valurile se involburau în bubuit de tunet. Dar apa încă nu prinsese forță. Se spărgea în bulboane, cățărîndu-se lent pe marginea plajei. Spuma ușoară îmbrățișa picioarele lui Daniel, săpîndu-i gropițe sub tălpi. Apa rece îi mușcă buricele degetelor și gleznele, pînă ce acestea amorfiră.

O dată cu marea se înteți și vîntul. Sufla dinspre orizont, îngrămădînd pe cer nori sidefii. Erau nori pe care Daniel nu-i cunoștea, ce semănau cu spuma albă a mării. Vîntul purta pe aripile lui particule minuscule de sare și boabe de nisip. Daniel nu se mai gîndea să fugă. Incepu să meargă de-a lungul mării, pășind prin franjul alb de spumă. La fiecare val, simțea sub picioare cum îi fugea nisipul printre degetele răsfirate. În depărtare orizontul se dilata și se micșora ca o respirație, trimițîndu-și înspre pămînt zvîcnirile.

Lui Daniel i se făcuse sete. Strînse în căușul palmei puțină apă inspumată și bău o înghițitură. Sarea îi arse buzele și limba, dar bălătul continuă să bea, pentru că îi plăcea gustul mării. De atîta timp se gîndea la imensitatea aceasta de apă, liberă, fără de margini, la această apă care acum era a lui și din care va putea sorbi tot timpul vieții. Pe mal, fluxul aruncase bucăți de lemn și rădăcini ce parcă semănau cu niște oseminte. Acum apa le purta încetîșor și mai departe, le așeza puțin mai sus, amestecîndu-le printre mormanele de alge negre.

Daniel mergea pe malul apei, privind totul cu atît nesaț, nerăbdător să afle dintr-o dată secretele pe care marea le-ar fi putut destăinui. Lua în mîini alge viscoase, scoici sfărîmate, scormonind în milul galeriilor de anelide, scotocea peste tot, mergînd în picioare sau în patru labe, prin nisipul umed. Pe cer, soarele dogorea cu putere, iar marea se zbuciuma fără-ncetare.

Daniel se oprea din cînd în cînd cu fața înspre orizont, privind valurile înalte ce încercau să treacă pe deasupra stîncilor ascuțite.

Respira cît putea de adînc, ca să simtă briza și avea senzația că marea și orizontul îi umpleau pieptul, pîntecele, capul, preschimbîndu-l într-un fel de uriaș. Privea, în depărtare, apa întunecată, acolo unde nu se mai afla nici pămînt, nici spumă, ci numai cerul liber, și Daniel îi vorbea încetîșor, ca și cum ea ar fi putut să-l audă; îi murmură: „Vino! Urcă, ajungi pînă la mine! Vino!” „Ești frumoasă și-ai să acoperi întregul pămînt, toate orașele, ai să urci pînă-n vîrfurile cele mai semețe ale munților!”

„Vino, cu valurile tale, urcă, urcă! Haide, vino!”

Apoi Daniel se întorcea pas cu pas, de-a-ndărătelea, în susul plajei.

Învățase astfel ce însemna marea, cum apa se ridică, se umflă, se răsfiră, ca niște degete, de-a lungul micilor vilcele de nisip. Crabii fugeau din fața lui, cu cleștii în aer, ușori ca niște insecte. Apa înspumată umplea puțurile misterioase, inunda galeriile secrete. Urcă, mereu puțin mai sus, cu fiecare val, îmbogățindu-și întinderile de apă mișcătoare. Daniel dansa în fața ei, asemenea crabilor cenușii, alerga înălțîndu-și brațele, și apa venea să-i lingă tălpile. Săpa șanțuri în nisip, pentru ca ea să poată urca mai repede, o descînta, ajutînd-o să înainteze:

„Haide, urcă, haideti valurilor, urcați mai sus, veniți mai sus, haideti!”

Era acum în apă pînă la briu, dar nu-i simțea răcoarea și nici nu-i era frică. Hainele ude i se lipiseră de piele, părul îi cădea pe ochi, ca niște alge. Marea clocotea în jurul lui, se retrăgea cu atîta forță, încît băiatul trebuia să-și înțepenească tălpile în nisip, ca să nu cadă pe spate; apoi ea se avînta din nou, și-l împingea înspre țarm.

Algele moarte îi biciuiau picioarele, i se înlănțuiau de glezne. Daniel le smulgea ca pe niște șerpi, le arunca în mare, strigînd: „Zvirr! Zvirr!”

Nu mai privea nici soarele, nici cerul. Nu mai vedea nici marginea îndepărtată a pămîntului, nici siluetele copacilor. Nu mai exista nimeni aici, nimeni în afara mării, și Daniel era liber, împreună cu ea.

Dintr-o dată marea a început să urce mai repede. Se ridică deasupra stîncilor și valurile soseau acum din larg, dezlănțuite. Se înălțau în hule largi, ușor piezișe, în crestele lor dantelate, cu pîntecele albastru închis ce se scobea sub ele. Sosiră atît de repede încît Daniel n-avu timpul să se adăpostască. Se întoarse cu spatele pregătindu-se să fugă, dar valul i-a plesnit umerii, i-a trecut pe deasupra

capului. Instinctiv, Daniel și-a înfipt unghiile în nisip și a încetat să mai respire. Apa se rostogoli asupra lui cu bubuit de tunet, în virtejuri, pătrunzându-i în ochi, în urechi, în gură, în nări.

Cu eforturi supraomenești, Daniel se tiră în sfârșit pe nisipul uscat. Era atît de buimac încît rămase pentru o clipă culcat pe burtă, în spuma zdrențuită, fără să se mai poată mișca. Valurile soseau mereu, zbătîndu-se năvalnic. Își înălțau și mai mult crestele și pîntecele, săpînd prăpăstii adînci. Prinzînd puteri, Daniel alergă pe plajă și se așeză pe nisipul dunelor, dincolo de bariera de iarbă de mare. Tot restul zilei, rămase departe de apă. Trupul încă îi mai tremura, și pe toată pielea, ba chiar și înlăuntrul ființei lui, simțea gustul pirjolit al sării și, în adîncul ochilor, stăruia pata orbitoare a valurilor.

La celălalt capăt al golfului se afla un promontoriu întunecat cu o puzderie de grote. Acolo s-a adăpostit Daniel în primele zile după sosirea lui la malul mării. Peștera sa era o mică scobitură în stîncile negre, căptușită cu galeți* și nisip cenușiu. Acolo a trăit Daniel în tot acest răstimp, dar fără să-și ia ochii de la mare.

Cînd se lveau primele raze de soare palide și blinde, iar orizontul de-abia se putea desluși ca o dungă în culoarea amestecată a cerului și-a mării, Daniel se trezea și ieșea din peșteră. Se cocoța pe stîncile înegrite ca să soarbă apa de ploaie din băltoace. Acolo veneau și păsările mari din larg, zburau în jurul lui scoțînd țipete prelungi și ascuțite, iar Daniel le saluta fluierînd. Dimineața, la reflux, fundul mării cu misterele lui se ghicea ca-n palmă. Ici și colo se zăreau ochiuri întinse de apă întunecată, torente ce vuiau în cascade printre pietre, drumuri alunecoase, coline de alge vii. Atunci Daniel părăsea promontoriul și cobora de-a lungul stîncilor pînă în mijlocul ținutului părăsit de mare. Avea impresia că pătrundea chiar în inima mării, într-un tărîm straniu ce nu se năștea decît pentru cîteva ore.

Trebuia să se grăbească. Daniel auzea deja freamătul șoptit al valurilor și murmurul curenților ce răzbătea din adîncuri, iar el se găsea încă foarte aproape de franjurile negre ale stîncilor. Soarele nu apuca să le dezmierde pentru multă vreme, căci marea le acoperea curînd, trecîndu-le în umbră; lumina reverbera cu violență, dar nu mai reușea să le-nălzească. Marea te lăsa să-i smulgi unele secrete, dar trebuia să fii abil, să le surprinzi cu iuteală, înainte ca ele să dispară. Printre pădurile de alge, Daniel fugea acum pe aceste stînci ce se iviseră pe fundul mării. Un miros pătrunzător urca din

* Galeți = fragmente de rocă șlefuite și rotunjite de apele mării (n.t.).

smîrcurile și din hăurile negre, o mireasmă pe care oamenii nu o cunosc, și care-i ametește.

În băltoacele din apropierea mării, Daniel căuta pești, creveți, scoici. Își afunda brațele în apă, printre tufele de alge și pindea crustaceele care veneau să-i gidile virfurile degetelor; atunci le prindea. Anemonele de mare cenușii, violacee, sîngerii își deschideau și închideau corolele.

Pe stîncile netede trăiau stridii albe și midii albastre, pălărioare chinezești*. Dintr-o dată, printre frunzele algelor apăreau cochilia goală cu irizări sidefii a unei urechii de mare**, teaca unui cuțitaș de mare***, valvele perfecte ale unei moluște Saint-Jacques****. Daniel le privea îndelung prin sticla de apă și se simțea de parcă ar fi trăit el însuși acolo, în băltoacă, pe fundul unei crăpături minuscule, orbit de soare și așteptînd noaptea ce trebuia să vină o dată cu marea.

Se hrănea vinînd scoici. Trebuia să se apropie fără să facă nici un zgomot, ca ele să nu se fixeze prea strîns de stîncă. Le desprindea cu piciorul, lovindu-le cu virful degetului mare. Deseori însă, pălărioarele chinezești, auzindu-i sunetul pașilor sau șuierul respirației, se lipeau de stîncile netede, lăsînd să se audă mici pocnete distincte. După ce Daniel strîngea scoici și creveți din belșug, își așeza prada în scobitura plină cu apă a vreunei stînci; mai tirziu o frigea într-o cutie de conserve la un foc din iarbă de mare. Apoi se ducea mai departe, chiar la capătul tărîmului de pe fundul mării, acolo unde valurile se rostogoleau minioase. Căci acolo locuia prietena lui, caracatița. Daniel o cunoscuse chiar din ziua în care sosise pe tărîm, chiar înainte de a se-nîlîni cu păsările de mare și anemonele. Ajunsese la marginea valurilor în clipa în care marea și orizontul, neclintite, nu se mai umflau, și curenții adînci se sfiau parcă să se mai dezlănțuie. Fără-ndoială, era locul cel mai tainic din lume, iar lumina zilei scînteia aici doar pentru cîteva minute. Daniel înaintase cu foarte mare prudență, sprijinindu-se de pereții abrupti și alunecoși ai stîncilor, ca și cum ar fi coborît spre centrul pămîntului. Văzuse mlaștina cea mare cu ape grele, pe fundul căreia se mișcau încetîșor așe unașe, și rămăsese nemișcat, cu obrazul atingînd aproape undele verzui. Atunci a zărit tentaculele caracatiței, ce pluteau în preajma

* Pălărioare chinezești = moluște marine gasteropode, comestibile, cu cochilie conică (n.t.).

** Urechiușă de mare = moluscă gasteropodă, cu cochilie plată, sidefată în interior (n.t.).

*** Cuțitaș de mare = moluscă bivalvă ce trăiește în interiorul unei cochilii înouste și lungi de 20 cm (n.t.).

**** Moluscă Saint-Jacques = moluscă bivalvă marină comestibilă (n.t.).

malului abrupt. Ieșeau dintr-o scobitură, de undeva din adincuri, așa cum se ridică direle de fum, și alunecau lin pe deasupra algelor. Privind aceste tentacule, ce de-abia se mișcau, deslușindu-se cu greu prin urzeala algelor, lui Daniel i s-a tăiat răsuflarea.

Caracatița a ieșit apoi la suprafață. Înainta cu băgare de seamă, ondulindu-și tentaculele tubulare. În lumina frântă a soarelui efemer, ochii galbeni ai caracatiței străluceau ca aurul, sub pleoapele proeminente. Caracatița și-a întins tentaculele lungi, cu ventuze violete, pârînd pentru o clipă să caute ceva. Apoi, zărind umbra lui Daniel aplecată deasupra mlaștinii, se scufundă, lăsînd în urma ei o ciudată dîră albastră-cenușie.

Acum, ca în fiecare zi, Daniel revenea în acest loc îndepărtat de la marginea valurilor. În căutarea caracatiței se aplecă deasupra apei transparente și o chemă în șoaptă. Se așeză pe stîncă, lăsîndu-și picioarele să alunece în apă în fața scobiturii în care trăia caracatița și rămase nemișcat în așteptare. La un moment dat simți tentaculele atingîndu-i ușor pielea și încolăcindu-se apoi în jurul gleznelor. Caracatița îi mîngia acum cu tandrețe degetele și tălpile, și Daniel începu să ridă.

„Salut Wiatt”, o întîmpină el. Caracatița se numea Wiatt, dar bine-nțeles că ea nu-și cunoștea numele. Daniel îi vorbea încetîșor ca să nu o înpăimînte. O întreba ce se întîmplă sub valuri, în lumea adîncurilor. Wiatt nu-i răspundea, dar continua să-i mîngie tălpile și gleznelor cu atîta gingășie de parcă în locul tentaculelor tubulare ar fi avut lungi plete de mătase. Daniel o iubea foarte mult. Niciodată nu putea s-o vadă-ndeajuns, căci marea creștea repede. Cînd pescuitul era bogat, Daniel îi dăruia crabi și creveți. Tentaculele cenușii țîșneau ca fulgerele și îmbrățișau prada trăgînd-o în scobitura stîncii. Dar nu o vedea niciodată mîncînd. Corpul îi rămînea întotdeauna nemișcat, ascuns în scobitura neagră, lăsîndu-și doar tentaculele să plutească în voie. Poate că semăna cu Daniel, călătorise poate multă vreme pînă să-și găsească un culcuș pe fundul mării, poate că și ei îi plăcea să privească cerul prin limpezimea apei transparente.

În timpul refluxului cînd apele erau scăzute, aveau o revelație. Daniel pășea printre stînci, afundîndu-se în covorul moale al algelor și razele soarelui se reflectau în apă și pe pietrele lucioase ca oglinda, împrôscînd pretutindeni lăncii ca de foc. Nu sufla în acel moment nici o pală de vînt.

Cerul de azur părea să se dilate, strălucind cu o intensitate pe care nicicînd n-ai fi putut-o bănuî. Daniel simțea căldura apăsîndu-l greu pe umeri și închidea ochii pentru ca scînteierea neobișnuită să

nu-l poată orbi. Nu mai exista nimic altceva acolo decât cerul, soarele, cristalele de sare ce încinseseră un dans amețitor pe stincile din jur.

Intr-o zi, atunci când marea se retrăsese atât de departe încât se vedea doar ca un fir albăstrui la orizont, Daniel porni să cutreiere printre stincile de pe fundul mării. Simți pe dată beția ce-i cuprinde pe cei care, aflați într-un ținut virgin, au certitudinea că nu s-ar mai întoarce niciodată. În aceeași zi, totul se arăta nou, necunoscut. Daniel se întoarse, iar țărnul, foarte departe în spatele lui, i se păru un imens lac de noroi. Resimți singurătatea, tăcerea stincilor golașe, lustruite de apele mării, neliniștea ce țîșnea din toate izvoarele secrete ca mai apoi să se strecoare prin fiecare crăpătură, și băiatul înspăimântat de-a binelea, o luă la goană. Inima îi bătea să-i spargă pieptul, ca în prima zi când se aflase în fața mării. Daniel fugea cu răsuflarea tăiată, sărea peste băltoace și grămezi de alge, călca pe crestele stincoase, cu brațele ridicate pentru a-și păstra echilibrul.

Cîteodată întilnea pietroaie late, viscoase, acoperite de alge microscopice, alteori stinci ascuțite ca niște virfuri de cuțit, pietre ciudate asemenea spinărilor țepoase de rechini. Peste tot, ochiuri de apă sclipind, fremătind fără încetare. Cochiliile încrustate pe stincă se crăpau la soare, iar bancurile de alge scoteau un sunet straniu de vapori sub presiune.

Daniel alerga fără nici o țință în mijlocul țărîmului ciudat, de pe fundul mării, fără să mai urmărească hotarul de la marginea valurilor. Marea aproape dispăruse, se retrăsese și mai mult, pînă la linia orizontului, ca și cum s-ar fi prelins printr-un jgheab ce conducea direct spre centrul pămîntului.

Daniel nu se mai temea acum, dar parcă se schimbase, nu mai era el, cel dintotdeauna. Marea îl lăsa indiferent. N-o mai chema și nici nu-i mai vorbea. Lumina soarelui se reflecta în apa bălților ca într-o salbă de oglinzi, se frîngea de virfurile stincilor, făcea salturi fulgerătoare, multiplicîndu-și scînteierile. Pretutendeni lumina era atât de aproape încît băiatul simțea pe obraz tăioasa atingere a razelor ei, dar în același timp și foarte departe, asemenea lucririlor înghețate ce vin de pe alte planete. Din pricina ei, Daniel alerga bezmetic printre stincile semețe. Din pricina ei, mințile i-o luară răzna, și țîșnea ca și ea, fără să mai vadă nimic în jur. Aici lumina nu mai era blîndă și liniștită cum fusese pe plajă și pe colinele de nisip. Era un vârtej nesăbuit ce scînteia violent, scăpărînd fără încetare între două oglinzi: a cerului și a stincilor.

Și după toate cele, mai era și sarea. De zile întregi se așternuse peste tot, pe pietrele negre, pe galeți, și pe cochiliile moluștelor, chiar și pe frunzele subțiri și palide ale plantelor de la poalele fa-lezei. Lui Daniel sarea îi intrase în piele, i se strînsese pe buze, pe gene și sprîncene, în păr, în haine, încheștîndu-l într-o carapace dură care-i frigea tot corpul.

Îl pătrunsese și pe dinăuntru, atacîndu-i gîtul, pîntecele, chiar măduva din oase, măcinîndu-l cu scrișnetul demențial al prafului de sticlă; retina devenită dureroasă îl împunea ca acele. Lumina soare-lui încinsese sarea și acum, mulțimea de cristale scăpăra săgeți cît cuprindeai cu ochii; înlăuntrul ființei lui Daniel, fiecare fibră emitea aceeași scinteiere. Un soi de beție se născuse pretutindeni, un fel de electricitate care vibra pentru că sarea și lumina nu te lăsau să stai locului; voiau să dansezi și să alergi, să sari de pe o stîncă pe alta, să evadezi în adîncurile mării.

Culoarea albă cuprinsese întreaga fire. Chiar și apa băltoacelor, chiar și cerul erau albe. Îți ardeau retina. Daniel își închise ochii strîns și se opri, căci picioarele începură să-i tremure și nu-l mai susțineau.

Se așază pe o stîncă joasă, în fața unui loc inundat de apele mării. Ascultă vibrația luminii-n sarabandă pe rocile golașe, trosne-tele, pocnetele seci, şuierăturile, biziițul ascuțit ca de albine, ce-i sfichiuia urechile. Îi era cumplit de sete, dar știa că nici o apă nu-l va mai potoli vreodată. Lumina continua să-i ardă fața, miinile, umerii, mușcîndu-l fără milă. Lacrimi sărate se prelingeau domol, lăsîndu-și direle fierbinți pe obrajii încinși. Intredeschizîndu-și pleoapele cu mare greutate, Daniel privi întînderea de stînci albite, pustiul nesfirșit în care apa mlaștinilor era acum necruțătoare. Ființele marine dispăru-seră ascunzîndu-se prin crăpături la adăpostul perdelelor de alge.

Daniel își încovoia spinarea și-și puse cămașa pe cap, ca lumina și sarea să nu-l mai orbească. Rămase multă vreme nemișcat, cu capul sprijinit pe genunchi, în timp ce sarabanda pirjolitoare se dez-lănțuia frenetic.

Apoi vîntul se făcu simțit, mai slab la început, croiindu-și drumul anevoie prin aerul viscos. Curînd se înteeți, aducînd cu sine răcoarea zărilor îndepărtate, și apa mlaștinilor prinse a fremăta și a-și schimba culoarea. Pe cer se îngrămădiră nori, iar lumina își încetă vibrația. Daniel auzi mugetul mării din apropiere, valurile ce-și plesneau de stînci pîntecele uriașe. Picături de apă îi mutară hainele, și-l scoaseră din toropeală.

Marea năvălea cu repeziciune, încercuia primele stinci, transformându-le în insule, inunda fiecare crăpătură, se rostogolea cu vuietul a mii de fluvii ce-și adună apele. De câte ori înghițea o bucată de stincă, un bufnet scurt zgâlțâia pământul și aerul vibra de urlete sălbătice.

Daniel se ridică dintr-o săritură. Porni să alerge spre țărm fără să se oprească. Nu-i mai era somn acum, iar lumina și sarea nu-l mai înspăimintau. Din adîncul ființei îl cuprindea un soi de nebunie, o forță pe care n-o înțelegea, și se simțea în stare doar cu o lovitură de picior să crape stinci, să sape văgăuni. Fugea în fața mării, călăuzit de vînt, și urmărit de zgomotul cadențat al valurilor. Din cînd în cînd striga, făcîndu-le în ciudă:

„Ram! Ram“

de parcă ar fi fost el însuși stăpînul ce le comanda.

Trebuia să-și întărească goana. Marea voia să acapareze totul: rocile, algele, chiar și pe cel ce alerga prin fața ei. Întindea cite un braț, la dreapta sau la stînga, un braț lung, cenușiu, pătat cu spumă, punîndu-i piedică lui Daniel. El scăpa făcînd un salt în lături sau sărînd pe crestele stincilor și apa se retrăgea, sorbită cu lăcomie de gurile spărturilor.

Daniel traversă înot mai multe lacuri deja răscolite. Nu mai reșimțea nici oboseala. Dimpotrivă, o bucurie nestăvilită punea stăpînire pe el, de parcă marea, vîntul și soarele topiseră carapacea de sare și-l eliberaseră în sfîrșit.

Marea era iarăși atît de frumoasă! Jerbele albe țîșneau drept în lumină, foarte sus, apoi se rostogoleau stîrnind nori de picături ce alunecau pe coama sălbatică a vîntului. Apa umplea din nou fisurile stincilor, spăla crusta albăstruie, smulgea șutele de alge. Departe, lîngă faleze, strălucea drumul alb al plajei. Daniel se gîndea la naufragiul lui Sinbad, cînd valurile l-au purtat pînă la insula regelui Mihrage și același lucru i se întîmpla și lui acum. Alerga nebunește pe stinci, picioarele-i goale alegîndu-și singure drumul cel mai lesnicios, fără ca el să mai apuce să se gîndească. Se simțea de parcă ar fi trăit dintotdeauna aici, în acest tărîm de pe fundul mării, în mijlocul naufragiilor și furtunilor. Daniel zbura cu viteza mării, fără să se oprească, de-abia trăgîndu-și răsufarea, urmărit de zgomotul valurilor. Veneau, dinspre celălalt capăt al lumii, coloși înspumați, înclinați amenințător, alunecînd pe stincile lucioase, zdrobindu-se de nisip.

Soarele strălucea fix, agățat la orizont. El era izvorul acestei forțe uriașe, el stîrnea valurile și le împîngea spre țărm. Era un dans ce nu

se putea sfîrîsi niciodată, dansul cristalelor de sare, al mării la reflux, al talazurilor şi al vîntului, cînd apele recucereau pămîntul.

Daniel ajunsese în peşteră cînd valurile stropiră peretele stîncos al falezei. Se aşeză pe galeşi să privească marea şi cerul. Cînd valurile începură să urce coasta promontoriului, băiatul se retrase în grotă. Marea se zbătea întruna, clocotind pe pietre, în bulboane. Valurile continuau să urce, unul după altul, ameninţătoare. Cîrînd udară algele uscate, crengile albite de sare, tot ceea ce se adunase-n timp, la gura peşterii. Daniel stătea cu spatele lipit de fundul grotii. Mai mult de atît nu se putea retrage. Privi marea fix, încercînd s-o oprească. O privea din răsuputeri fără să scoată un cuvînt şi văzu cum valurile începeau să se retragă, pierzîndu-şi din elan.

Valurile se mai avîntară de cîteva ori, năvălind în peşteră şi înlîntuind picioarele lui Daniel. Apoi marea se retrase dintr-o dată. Urletul năprasnic se domoli, talazurile se imblinziră, parcă împovărate de spumă. Daniel înţelese că totul luase sfîrşit.

Se întinse pe galeşi la gura peşterii, cu capul răsucit spre mare. Tremura de frig şi oboseală, dar niciodată nu fusese atît de fericit. Adormi împăcat, în lumina ultimelor raze ce se stingeau încetîşor.

Oare ce s-o mai fi întîmplat cu el? Ce-o fi făcut el în toate aceste zile, în toate aceste luni acolo în peşteră, în faţa mării? Poate că într-adevăr să fi plecat spre coastele Americii sau spre China, imbarcat pe un sampan* care să navigheze lent, din port în port, din insulă în insulă. Visurile ce încep astfel nu trebuie să se sfîrşească. Pentru noi, cei aflaţi departe de mare, totul pare posibil şi imposibil în egală măsură. Ştiam doar că se petrecuse ceva straniu, fără îndoielă.

Straniu, în primul rînd pentru că părea lipsit de sens, şi pentru că dezminţea toate vorbele oamenilor chibzuiţi. Profesorii, supraveghetorii, poliţiştii puseseră atîtea întrebări, se agitaseră atît de mult ca să dea de urmele lui Daniel Sinbad, pentru ca într-o bună zi, cît mai firesc cu putinţă, să se poarte de parcă Daniel n-ar fi existat niciodată. Nici nu mai vorbeau despre el. Au trimis părinţilor toate lucrurile lui, chiar şi extemporalele mai vechi. Nimic care să-i aparţină n-a mai rămas în liceu, în afara amintirii. De fapt mai mult de atît, ei nici n-ar fi dorit. Au început să vorbească despre o mie şi una de lucruri, despre neveste, case, maşini, alegeri cantonale, la fel ca înainte, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

* Sampan = mică ambarcaţiune chinezească avînd pinză unică (n.t.).

Poate că nici nu se prefăceau. Poate că de mult ce se gîndiseră la el, sfîrşiseră prin a-l uita de-a binelea. Poate că dacă s-ar fi reîntors şi-ar fi apărut în faţa liceului, ei nici nu l-ar mai fi recunoscut, şi l-ar fi întrebat:

„Cine eşti? Ce doreşti?”

Noi însă nu l-am uitat. Nimeni nu l-a uitat, nici cei din dormitor, nici cei din clase, nici cei din curte, *nici chiar cei care nu-l cunoşteau.* Vorbeam despre şcoală, despre matematică şi compuneri, dar tot timpul ne gîndeam numai la el, ca şi cum ar fi fost cu adevărat un Sindbad şi ar fi continuat să colinde lumea. Din cînd în cînd încetam să mai vorbim şi unul dintre noi punea întrebarea, întotdeauna aceeaşi:

„Crezi că a ajuns acolo?”

Nimeni nu ştia de fapt unde *acolo*, dar ni se părea că vedeam aievea acel loc, imensitatea mării, cerul, norii, stîncile sălbatice, valurile, uriaşele păsări albe purtate de vînt. Atunci cînd vreo adiere înfiora frunzele castanilor, priveam cerul şi ne îngrijoram, *aşa ca* marinarii:

„O să fie furtună”.

Iar cînd soarele de iarnă strălucea pe cerul albastru, ne spuneam:

„Are noroc azi.”

Dar nu mai adăugam nimic altceva, de parcă am fi semnat, fără să ştim, un pact cu Daniel, o legătură tainică şi mută; sau poate că începuserăm şi noi să trăim acest vis, în modul cel mai firesc din lume, în dimineaţa cînd, deschizînd ochii, am văzut în penumbra dormitorului patul lui Daniel; şi-l strînsese parcă pentru tot restul vieţii, făcîndu-ne să credem că n-ar mai fi trebuit să doarmă niciodată.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA şi
- ONOSE

JULIEN GRACQ

(Franța)

Prozator, poet, dramaturg, eseist, Julien Gracq (pe adevăratul său nume Louis Poirier) s-a născut lângă Nantes în 1910. Licențiat în istorie, fiind atras în egală măsură de fantasticul lui E.A. Poe, cit și de suprarealismul lui André Breton, J.G. își înscrie opera pe traiectoria acestor două tendințe literare, rămânând însă profund original, romanticul plin de adâncimi și tîlcuri metaforice din cea de-a doua jumătate a sec. XX. Scrie poezie : *Pămîntul locuibil* (1951), *Siesta în Flandra* (1951) ; teatru : *Regele pescar* (1948) ; eseuri : *André Breton, câteva aspecte ale scriitorului* (1948) ; romane : *La castelul din Argol* (1938), *Un frumos tenebros* (1945), *Tărîmul Syrtelor* (1951 — Premiul Goncourt, refuzat de autor), *Un balcon în pădure* (1958) ; nuvele : *Peninsula* (1970 — din care face parte nuvela selectată), *Apele înguste* (1976). Tema majoră a operei gracqiene este așteptarea, însoțită de obicei de neliniști și speranțe. Așa cum mărturisea autorul însuși, referindu-se la „*Tărîmul Syrtelor*” — capodopera sa —, „așteptarea războiului sau poate a morții, se situează sub semnul egalității”. Nuvela *Regele Cophetua* (după care s-a turnat filmul de succes „*Rendez-vous la Braye*”, A. Delvaux, 1971) surprinde pe fundalul primului război mondial, aventura autorului, inițiată și magică în același timp, trăită la frontiera dintre real și imaginar, dintre viață și moarte. Prin încercarea de evadare din banalul cotidian, de a întredeschide porțile unei alte lumi, adesea angoasantă, însă mereu plină de farmec, care, oricît de diferită ar părea de a noastră, nu-i va constitui niciodată contrariul, ci numai reversul, Julien Gracq poate fi situat alături de Supervielle, Boris Vian, Mandiargues, Klossowski. Scriitorul a vrut să creeze o operă mitică sau (așa cum definea el însuși scrierile germanului Jünger, al cărui estetism eclectic i-a constituit un permanent model) emblematică, încercînd să realizeze fericita îngemănare între proză și poezie, printr-un stil baroc, poetico-metaforic.

REGELE COPHETUA

Intorcîndu-mă cu gîndul la vremea cînd îmi lua sfîrșit tinerețea, nimic nu îmi pare mai apăsător, mai tulbure, decît amîntirea lunilor în care se contura, fără ca totuși să fie ceva definitiv, soarta războiului din 1914. Cu mantalele albastre, cu pulpana ridicată, încheiată în formă de triunghi deasupra genunchilor, cu măștile de gaze asemenea unui rît de porc, întreaga înfățișare pămîntie și uzată a militarilor în permisie, ciocnind cu gamelele lor albastre, se identifică acum cînd modern-style-ul a regăsit pentru noi un fel de noblețe, cu unul din acele costume *entre-deux* pe atunci la modă, pîrînd astfel niște mașchine mototolite, uitate în spatele vreunei vitrine, nefiind cu toate acestea suficient de vechi pentru a avea acces la muzeul costumelor; ei se transformaseră într-un fel de sclavi ai tranșeelor, așa cum arătau încărcăți ca sacii de cartofi, bolborosînd în jargon ca niște flamanzi ce coboară din Nord, o dată cu sezonul sfeclei de zahăr.

Pe marile platouri de mil din nord-est, sfecla de zahăr se înfunda acum adinc în pământ, în loc să iasă la suprafață; Franța tărânească și de corvadă a anului 1917, ce continua împotriva tuturor vicisitudinilor să răstoarne brazdele înainte de a se îngropa ea însăși sub ele, împletea de bine de rău geniul său tradițional cu acest război, rămas ca și ea atât de puțin victorios și lăsat de izbeliște.

În 1917, cu simplitatea gestului imperial al semănătorului și al scîrîitului căruțelor încărcate de roadele viilor, — fie anul bun sau rău — războiul continua să răstoarne curajos brazde adinci de pământ, fără să se încurce în justificări inutile: se putea chiar pune întrebarea dacă el a început vreodată. Văzut din spatele frontului, prin prisma mecanismului bine uns al persoanelor dispărute, dar înlocuite, al vizitelor făcute de primar familiilor îndoliate, al micilor deturnări de fonduri trimestriale, al comunicatelor amănuntite și la ore fixe despre victoriile și înfringerile suferite săptămîină de săptămîină — o pădure sau un vechi cîmp de rapită — războiul ar fi părut lipsit de perspective, dar furniza minimul necesar de care omul avea nevoie pentru a putea trăi în așteptare: o imagine suportabilă a ordinii, a stabilității.

Totuși, anii înșirîndu-se mereu unul după celălalt, se instalase oboseala, o oboseală zdrobitoare ca aceea a infanteristului care adoarme mergînd și își continuă drumul cu mintea aflată deja pe tărîmul viselor. Fusesem rănit în iarna lui 1914 în învălmășeala din Flandra, apoi reformat; reluîndu-mi astfel postul de ziarist însărcinat și cu negocierea între cele două tabere, mă aflu în situația de a ști ceva mai mult în acea vreme despre iluziile voit ignorate de ziarele, din lună în lună împînzite de goluri albe, impuse de cenzură ce le făceau să semene cu păturile uzate de spital. Așa-zisele răzvrătiri din vară luaseră sfîrșit fără ca abcesul să fi fost stăvilit: ele puteau reîncepe de la o săptămîină la alta. Ministerul agoniza de atîta uzură; pe coridoarele Camerei, birfa îl considera ca și mort. În depărtare, Rusia lui Kerensky se învîrteja enigmatic pe străzile noroioase ale Moscovei și Petrogradului, precum frunzele înaintea furtunii; cînd priveai în ziare instantaneele surprinse pe străzi, în care mulțimea stîrnită sub focul salvelor devenea stelară ca o cometă sau ca o pilitură magnetizată, nu puteai descifra decît o tensiune moleculară, necunoscută nouă, dar orice tentativă de înțelegere părea parcă imposibilă: era imaginea încă silențioasă a unei explozii îndepărtate, a cărei undă de șoc nu apucase să ajungă pînă la noi. Pentru prima dată, plutea în aer ideea că acest uriaș măcel, de interes mai mult sau mai puțin local, va degenera în ceva ce nu se va limita numai la

arborarea drapelului tricolor pe turla catedralei din Strasbourg. Acum, după răgazul ce permisesse ca primele noroai de pe front să se întâlnească, ai fi spus că sufletul, măcinat de șocul prea mult prelungit prin imagini înfricoșătoare, și atît de vlăguit de-a lungul anilor de această mortificare violentă, se lăsa cuprins pe de-a-ntregul de o uriașă presimțire, o speranță așteptată deja în resemnare, încercînd să se furișeze printre norii ce începeau să se destrame. Șocul decisiv avea să vină cu siguranță: era așteptat o dată cu sosirea primăverii — acest ultim anotimp de veghe, ce se întrezărea deja printre ploile de noiembrie, se încărcase de oboseli apăsătoare, de vise profetice lipsite de bucurii, care se înălțau deasupra pămîntului desțelenit, fără a-l putea încălzi însă, ca o sărmană auroră ivită din tranșee.

Părăsind Parisul din gara de Nord, în acea după-amiază de Toussaint*, printre pinzele de apă pe care vîntul le abătea asupra uzinelor și grădinițelor muncitorești, ceea ce atrăgea din loc în loc privirea erau cimitirele de la periferie, adevărate explozii florale uriașe, întrerupînd pe alocuri ploaia întunecată — înecate în mocirlă, brăzdate, îngărdite, presărate cu stindarde tricolore, cu o mulțime îmbrăcată în haine searbăd colorate, mișcîndu-se încet printre morminte, asemenea unei scurgeri de funingine, înviorată de albastrul strălucitor al uniformelor, marcată ici și colo de pata albă a halatului vreunei infirmiere, frîntă în oaze mișcătoare de protezele și cărucioarele mutilaților. Niciodată morții de rînd, cei mai putregăiți, de mult uitați, n-au fost atît de pomeniți, vizitați, alinați cu atîta căldură, ca de Sărbătorile Morților din acei ani; ei întinereau, copleșiți de talazul răscolitor al acestei mulțimi, pe care un dig de foc o împiedica să se reverse asupra tranșeelor. Apoi, o dată cu depășirea periferiei pariziene, pîlcurile de torțe ce se încăpățîneau să ardă printre picurii de ploaie, s-au stins; tricolorul devenea mai rar pe gheretele paznicilor; aceștia puteau fi văzuți patrulînd de-a lungul podurilor, rătăcind în ploaie, cu gulerul mantalei ridicat împotriva aversei ostile; în sfîrșit a apărut cîmpia — cîmpia mohorîtă din Nord marcată de gările din piatră de calcar cu două pavilioane, ale căror peroane par mai late și mai goale atunci cînd sînt părăsite de călători.

Mă aflam singur în compartiment — aproape singur, în acest tren de la periferia pariziană, ce șoma leneș — și perspectiva unei zile petrecute la țară părea a fi din ce în ce mai puțin promițătoare. În-tunericul începea să se pogoare foarte devreme — o geană de lumină fără culoare aluneca la orizont, dinspre vest, sub cerul, atît de jos,

* Toussaint = sărbătoarea tuturor sfinților (ib. fr.) (n.t.).

lăsînd să mai clipească o dată oglinda băltoacelor ce îngropau arăturile — pe poteci, iar vîntul alunga roiuri de frunze moarte. Mi-am întors privirile de la peisajul de culoarea plumbului și a scoarței umede de copaci, ce-mi luneca prin fața ochilor, și am parcurs o vreme ziarele pe care le cumpărasem în gară. Aviația franceză bombardase în timpul nopții cazărnicile de la Kaiserslautern. Din referirile timide ale corespondenților de presă, ghiceai că situația în Rusia se agrava. Frigul umed pătrundea în compartiment prin fereastra ce nu se închidea bine: m-am strîns în colțul meu, m-am zgribulit în palton și am căzut într-un fel de somnolență. Îmi imaginam Petrogradul, șirul țepăn de drapele roșii subit întunecate de sosirea primei zăpezi înnegrite de funingine, pașii milioanei de cizme grele învîrtindu-se pe loc, ca o garnizoană cuprinsă de nebunie, bătătorind zăpada topită, amestecată cu bucăți rupte de ziare. Un ocol prin mlaștinile Iser-ului îmi evoca iarna neagră de pe front, care tocmai începea: viața civilă pusese din nou stăpînire pe mine, amintirile canonadelor păreau deja dintr-o altă lume, dar la fiecare revenire a ploilor de toamnă, fără voia mea, încă mai simțeam tranșeele, așa cum bolnavul de reumatism își simte în mod dureros articulațiile. Frigul umed îmi pătrundea din nou prin mineci; trenul, care nu ducea pe nimeni pe front, se țira prin gări, la nesfîrșit. Nici că se puteau visa un loc și o zi mai mohorîte; mi se părea că întreg pămîntul putrezea încetul cu încetul în umezeală spongioasă, și se prăbușea o dată cu mine într-un coșmar mocîrlos, de culoarea unei cariere de marnă inundate, pe care pluteau, cu burta în sus, animale moarte. Din cînd în cînd, totuși, o undă de curiozitate, o mică flacără caldă, usca această umezeală de potop; iar eu mă gîndeam că urma să-l revăd pe Jacques Neuil.

Îl cunoșteam destul de puțin. În anii de dinaintea războiului, îl întîlnisem la intervale neregulate, la redacția unui cotidian al cărui critic muzical a fost un timp, în sălile de concert, la mitinguri ale aviației de pe vreun teren argilos de la periferie, la care mă lua citeodată cu el; îl revedeam în memorie, cu ochelari, mănuși lungi, înveșmîntat pînă la git în echipamentul de protecție — la volanul uneia din acele mașini *coupée*, extrem de distinse, ce se află astăzi la muzeu. Schimba cite una în fiecare an. Silueta lui se profila în amintirea mea, stîrnită de animația de pe străzile Parisului — care de fiecare dată mi-l scosese-n cale pe neașteptate — sau de aerul tremurător al verii pe drumul spre Deauville, pe care primele automobile rapide își tirau dîra de benzină arsă printre merii aflați de-o parte și de alta a drumului. Războiul nu pusese capăt acestei prietenii

de-abia înfiripate și oarecum întâmplătoare, foarte slab închegate, dar care totuși renăștea și se înviora precum o eșarfă în bătaia vântului. Din cînd în cînd îmi trimitea scurte scrisori ironice, cit se poate de afectate, de *pariziennes*, în care tonul tranșelor nu se făcea încă simțit. Aviația de vînătoare își recrutase primii piloți dintre acești *sportsmen* ai anilor 1910 — puțin anglomani, puțin snobi, vorbind între ei în jargonul lor scurt, pătrunși de era motoarelor ca de o religie — ce străbăteau propria lor Franță asemenea cercetașilor unei faune exotice, ce-și croiesc drumul printre răcnete și miasmele ei. Neuil supraviețuise după un accident de aterizare, fiind mutat într-una din escadrilele Voisin de bombardament nocturn ce-și plasa bombe la intervale destul de lungi deasupra gărilor și uzinelor Palatinatului, fără a produce însă pagube apreciabile. Deschizîndu-i scrisorile, simteam de fiecare dată pe obraz o caldă răsuflare. Amintirea — distinctă — a unor vremuri pierdute de dinaintea războiului mi se înfiripa în minte — cu verile lor mai însoțite decît de obicei, polenizate deja de către plăpînde de insecte ale pădurii sau de cele ce-și țeseau pinza, fiind într-un chip straniu niște prevestitoare, timpuri tinere, vesele, aerisite, aventuroase și atît de detașate; de fiecare dată drumurile mi se deschideau atît de proaspete, reinviind pentru mine, în chip misterios și fragmentat, o Franță a poemelor lui Apollinaire, a zeflemelelor lui Arsène Lupin, sau a cîntăreii, așezată pieziș, pe o sprinceană, a lui Maurice Chevalier.

Dar mai exista și un alt Neuil, pe care eu nu-l cunoșteam deloc; compozitorul ce-și ascundea muzica și despre care totuși începuse să se vorbească în rîndurile unui public foarte diferit de cel al *looping the loop*-ului — un Neuil care se claustra pentru lungi perioade de lucru în vila sa din întinsa periferie a capitalei, unde o urma să-l reîntîlnesc. O telegramă, mă invita acolo, unde o scurtă permisie trebuia să-l aducă în după-amiaza de Toussaint. Am scos din buzunar peticul albastru mototolit deja, pentru a mai verifica data întîlnirii noastre: am regăsit, cu această ocazie, soțul acela de umor negru, ce-l caracteriza atît de bine. Mă întrebam pentru prima oară dacă Neuil trăia singur în vila lui secretă. Am aruncat o privire pe ferastră: o furtună rădea gata să irumpă acum pe fundalul negru al cîmpiei. Trenul aluneca printre copaci, străbătînd pădurile ce mărginesc ținutul Valois, și întînderea bătrînelor crînguri din preajma palateelor, pe unde calea ferată își croia drumul prin covorul de frunze late, m-a făcut să respir mai adînc; traversam acum, după vacarmul Parisului, pădurile seculare și tihnite ce puneau o stavilă în calea înaintării vieții agitate, ca o perdea de liniște, într-un fel inițiativă,

În spatele căreia urechea stătea deja ciulită, și, într-o oarecare măsură, pregătită pentru un alt zgomot. Din nou, din întunericul orizontului de ploaie, războiul a încercat să pună stăpînire pe mine, astfel încît am schițat din mină, enervat, gestul prin care alungi o viespe.

Cînd am coborît pe peronul pustiu de la Braye-la-Forêt, vîntul m-a luat în primire; după ce rafalele se mai potoliseră, puteai să-ți dai seama că nu era o după-amiază tirzie; dintr-o dată se luminase simțitor, ca mai apoi să se stîrnească un suflu puternic ce venea dinspre mare și alunga, puzderie, frunzele încă verzi de pe peron: în spatele scundelor clădiri ale gării, pe care virfurile copacilor le depășeau cu mult, un uriaș foșnet s-a năpustit în valuri, de îndată ce, la prima curbă, trenul a dispărut dincolo de copaci, invadînd în întregime peronul, devenit acum și mai pustiu decît un tărîm părăsit. Nu mă aștepta nimeni. La cîteva minute după plecarea trenului, mi-am pus jos valiza și, încercînd să mă orientez, ascultam, aproape intimidat, freamătul mării de frunze ce făcea uriașa întindere de spumă verde să cînte tînguitor. Nicăieri, nici un suflet. În fața mea, un zid de piatră calcaroasă, purtînd în vîrf cîte o țigla roșie ca o creastă de cocoș, mîrginea, cît era de lungă, o străduță de iarbă și de lut galben, presărată cu băltoace. Peste tot, frunzele zburau în roiuri, mîrosurile umede, amare și încă verzi ale drumurilor de noiembrie, umpleau deja întreaga ulicioară. Mă simțeam neînchipuit de singur între aceste ziduri fără căldură, pe deasupra cărora carpenii biciuiți cu furie, ca de-a lungul unui dig, se umflau și se rostogoleau unul după celălalt, cuprinși de violența puternicei tălăzuiri.

Braye-la-Forêt era în mod evident unul din acele sate învecinate cu bătrînele păduri regale, pe care gustul parizian pentru natură începea să-l amenajeze și să-l colonizeze: un cătun de străveche cultură, prins în lanțul de tristă singurătate al vilegiaturilor de duminică. După ce a șerpuit un timp între zidurile unor parcuri în paragină, în care, printre grilajele mincate de rugină și straturile de flori căzute în sălbăticie, mormanele de frunze ce nu cunoscuseră dinții greblei trădau îndelunga nepăsare cauzată de război, drumul de țară se transforma în chip neașteptat într-o străduță, pe care pasul răsuna dintr-o dată pe un trotuar pietruit; treceai printre două rînduri de căsuțe, lipite, adormite în spatele obloanelor lor verzi, sub țigla mică și roșcată de Valois. Apoi, o dată ce treceai de școală, de biserica mai scundă decît copacii, de tutungerii și cafenea, gardurile parcului se lipeau de zidurile unui hambar ale cărui canaturi înalte închideau și ele, încă o dată, satul, în această parte. Rafalele puseseră stăpînire pe străduță, la fel de firesc ca un torent ce-și croiește albia; pentru a

mă informa în privința drumului, a trebuit să sun îndelung la poarta unei căsuțe. Din nou, numai furtuna îmi ținea tovărășie prin labirintul de copaci bătrâni ce străjuiau locuințele particulare. Crengile ce se întilneau deasupra capului meu își scuturau monoton și continuu picăturile de ploaie; am început să fac din cap gestul mecanic pe care-l au găinile, încercînd să scap, continuîndu-mi drumul, de picăturile înghețate ce mi se strecurau pe sub guler. Încetul cu încetul, buna dispoziție pe care o avusesem la începutul acestei excursii, aflată atîta vreme sub însemnul ploii, s-a risipit. Singurătatea vilelor, îngropate sub crengile copacilor, era desăvîrșită, așa că pasul meu a devenit fără să vreau mai lung și mai ușor. Mi se părea că pătrundeam în străfundul acestei văgăuni pierdute printre frunze, pentru a trezi un mister îngropat aici de multă vreme.

Fougeraie, cu parcul ei stufos ce se întindea în spate, era ultima proprietate ce mușcase din pădure; dincolo de grilaj, străduța devenea o cărare mocirloasă, brăzdată de urme de căruță și ducea la un stejăriș ale cărui trunchiuri și ramuri îngemănate puneau stavilă torentului; același zid din silex și piatră calcaroasă, prezent și în acest loc, apăra proprietatea de privirile curioase ale trecătorilor. Înainte de a suna, am trecut prin fața grilajului și am continuat să merg cîțiva pași pînă la colțul parcului, acolo unde poteca, de lățimea unei brazde, dădea direct într-o poieniță. În această parte, zidul de împrejmuire se unea în unghi drept cu un zid de susținere ce urma drumul ademenitor al poienii; o alee de carpeni înconjura terasa, care, aici, ieșea în afara zidului. Tufele frumos tunse, teii curățați de uscături contrastau puternic cu parcurile lăsate în paragină ce străjuiau localitatea Braye; această terasă, infundată și fără orizont, ce se lovea de copaci, evoca un impas, un avanpost înfipt ca o așchie în pădurea confuză. În mod vizibil, în această parte, războiul oprise brusc înaintarea construcției căsuțelor de vacanță spre interiorul pădurii. Dimpotrivă chiar, pădurea își recîștiga încetul cu încetul o parte din teren; vîrtejurile de frunze ce hoinăreau libere pe străzi, copacii bătrîni și rămuroși ce se revărsau acum pe deasupra zidurilor, te făceau să te gîndești la acele animale domesticate al căror pîr se zbirlește la strigătul de chemare al fraților lor sălbatici. M-am simțit dintr-o dată mai mult decît singur la această margine de pădure ce te făcea să-ți iei bagajele și să te-ntorci. Am început chiar să mă îndoiesc că eram cu adevărat așteptat. Cu mîna deja ridicată spre sonerie, evitînd să-mi anunț prezența, am ascultat încă o dată, intimidat, ultima toană a furtunii, ce îndoia copacii de pe străduță.

Clinchetul clopoțelului — în fundul acestui lăstăriș plin de umezeală — îmi părea că a venit cumva din afara timpului. Mișcarea siluetei pe care o aveam în față — unul din picioare de-abia atingând pământul cu vârful — avea în ea ceva vioi, dar în același timp imponderabil într-un chip nedefinit, ca și cum ar fi fost surprinsă într-un instantaneu: în fața ezitării mele, o străfulgerare bruscă, mai degrabă decît un surîs, s-a instalat în privirile ființei apărute pe neașteptate, de parcă acestea ar fi descifrat cele mai subtile tilcuri.

— Într-adevăr, domnul Neuil vă așteaptă în această după-amiază, dar nu a sosit încă.

Înțelegerea ce i s-a citit pentru o clipă în ochii atît de încordați s-a șters dintr-o dată, iar femeia n-a mai vrut să adauge nimic. Numai zgomotul pașilor noștri alăturați făcea să scîrție pietrișul umed. Privirile mele nu reușeau să fixeze deloc grădina din fund, unde vuetul furtunii părea să se fi domolit, ajuns deja în spatele zidului; mergînd, eram într-un mod ciudat conștient de pasul ce strîbea nisipul, alături de al meu.

În dosul perdelei de copaci ce se înălța deasupra zidului de incintă, am traversat o grădină englezească în care pietrișul, în ciuda aversei de ploaie, mai păstra încă, imprimate, urme de greblă. Dincolo de acest spațiu deschis, vila se lăsa zăvorîtă încă de la poartă, ascunsă deja pe jumătate de frunzișul involburat al parcului din spatele ei și care o domina prin virfurile semețe ale bătrînilor arbori. Jumătate din fațadă trăda o construcție ușoară și fără etaj, iar uriașele ferestre ce se urzeau ca o dantelă de jur-împrejurul clădirii și care priveau spre grădină — deosebit de rare încă la casele din acea epocă — evocau o modernitate aproape agresivă, pe care reclusiunea locului o accentua și mai mult; ai fi putut zice că aceste ferestre, prea largi și citeodată fără perdele, chemau un aer și o lumină ce le erau refuzate de clar-obscurul îndoliat al parcului. Privirea descoperia cu discreție, mai degrabă decît o casă locuită, aceste **Réserves** sau **Pavillons** luxoase și întrucîtva retrase, în care puteai să respiri în voie sub copacii vîratici, concepute pentru o clientelă aleasă pe care o puteai întîlni îndeosebi în jurul terenurilor de curse sau de golf la modă; iarna ele ajung să semene în declinul lor — ruginite, părăsite, decolorate — cu un pachetot eșuat în vreun golfuleț pierdut.

Camera în care am fost introdus trebuia să fie în același timp salon, fumoar și sală de muzică sau, în primul rînd, cabinet de lucru, căci în mod vizibil, aici compunea Neuil. Toată partea stîngă a sălii era ocupată de un pian cu coadă și de o pianină; în rafturile pentru note ce le separau, erau așezate partituri legate și maldăre de caiete

de muzică nescrise. Dar acest colț, cel mai intim al încăperii, nu respira dezordinea caldă a muncii de fiecare zi. În timp ce încercam să citesc titlurile, partiturile clasate cu grijă, lăsând să-mi aluneca degetele pe capacul pianului pe care nu se zărea nici măcar un fir de praf, imaginea ce mi se întipărea în suflet devenea rece și chiar glacială: era aceea a locuințelor-muzeu, unde în colțul vreunei camere pe care vizitatorul o traversează, un cordon întins și o tăbliță izolează masa, scaunul, călimara, penele încă ascuțite pe care le-a făcut celebre o mină ilustră, și unde nu fiorul vieții, ci mai degrabă o rigiditate mortuară pune stăpînire pe această dezordine în care, totuși, praful n-apucă nicicum să se așternă. Această parte a încăperii, luminată numai de un foc de lemne, se cufundase deja în semi-obscuritate. Către est, ferestrele spațioase, întrerupte de o ușă-ferastră priveau dincolo de peluză, înspre aleea de carpeni pe care o observasem încă de pe drum. Ochiul aluneca aici peste virfurile copacilor și se oprea în dreptul ridicăturii ce se afla deasupra poienii; în stînga, se ghicea marginea parcului a cărui vegetație era deosebit de bogată. Pădurea părea să înconjoare de pretutindeni luminișul așternut cu nisip greblat. Vîntul dinspre mare îl mătura ca pe o plajă în timpul toamnei. Din cînd în cînd, o rafală izolată acoperea cu un vîrtej de frunze geamurile ce începeau să tremure; în ciuda focului arzînd, o atmosferă de izolare și de frig umed invadea încăperea; în tîrziu atinsese deja plafonul pe care alergau reflexele jucăușe ale focului, în timp ce ultimele raze mai apucau să lumineze palid, prin ferestrele largi, fișile de parchet lucios dintre covoare, arama lămpilor și capacul lustruit al pianului. Uriașa încăpere goală se pregătea pentru noapte, iar eu nu mă simțeam în ea deloc la largul meu. Cu greu îmi venea să cred că la această oră cineva ar fi putut să se întoarcă aici, la el acasă.

În timp ce priveam prin sticla geamului cum ziua se stîngea peste parcul umed, trăgeam din cînd în cînd cu urechea. Mă încerca senzația că fusesem lăsat singur în întreaga casă; nici cel mai mic zgomot nu pătrundea în această sală, atît de obișnuită cu prezența sunetelor. Obosit să mă tot plimb de-a lungul și de-a latul camerei, m-am așezat într-un fotoliu în colțul căminului, și, încercînd să înviez, fără prea mare trogere de inimă, focul, am deschis la întîmplare ziarul de dimineață, ce zăcea închis pe raftul cu note muzicale. În timp ce citeam oarecum neatent comunicatul — așa cum apelul telefonic insistent dintr-o cameră îndepărtată silește urechea adormită — se trezească brusc — numele de Kaiserslautern mi s-a gravat în nînte ca un semn prevestitor. Am apropiat ziarul de pilpiirile focului

și am răsfoit paginile cu un deget nervos. Informația de rutină cum că toate avioanele se întorseseră la bază, lipsea. Am desfăcut la rezezeală paginile ziarului cumpărat la gară; mica frază liniștitoare lipsea și de aici, devenind sicilitoare precum pierderea unei chei. Nu era, așadar, vorba de o greșeală de tipar.

Am încercat să-mi stăpinesc nervozitatea. Dar liniștea încăperii cuprinsă de întuneric mă apăsa, aveam nevoie de aer curat. Am deschis ușa-fereastră și, făcând să scîrție prundișul ud, am înaintat citiva pași pînă la aleea de carpeni. Afară, ziua nu murise de tot; sub cupola de nori, înspre partea vestică a orizontului, printre virfurile neregulate ale copacilor, mai zăbovea încă o diră crenelată de lumină palidă; vîntul se răcise — la intervale, o rafală ca un ris batjocoritor, ce se rostogolea spre pădure făcînd să foșnească ramurile, prevestind calmul acela de dinaintea furtunii, m-a silit să mă opresc brusc și să-mi ciulesc urechile. Nu te puteai înșeța: cunoșteam bine această scurgere complice și tăcută a nopților liniștite pe care timpul le aduce la același numitor, așa cum depărtarea face ca virfurile lanțului muntos ce începea din Flandra să pară la fel de înalte.

În aparență totul respira pecetea firescului. Estompat și îmblînzit de distanță, uraganul pe care îl așteptam să se dezlănțuie își pierdea din suflul înspăimîntător, și, totuși, stînd cu urechea la pîndă, am înțeles că după luni de absență, el era acolo; puștii din Braye-la-Forêt, întorcîndu-se seara de la școală, știau la ce cotitură a drumului îl vor întîlni. Îl ascultam încrămenit, capul începuse să-mi vijie ușor, piccioarele mi se îngreunaseră. Se instalase cu hotărîre în nord, purtat de vîntul secetos ce mătura străzile în uruiul lui de căruță îndepărtată. Noaptea ce se cobora făcea ca pămîntul să stea, tresărînd, la pîndă. M-am întors în salon cu o stare de spirit total schimbată. Zgomotul m-a urmărit, la fel de credincios, prin fereastra deschisă, și mai departe, printre oglinzile și mobilele lăcuite, ca un ciine ce-și plimba fără nici o jenă labele pline de noroi, dînd nepăsător din coadă și scuturînd din urechi. Am răsucit comutatorul, mi-am aprins o țigară și întorcînd enervat spatele ferestrelor uriașe, deja cufundate în întuneric, am inventariat cu un aer distrat rafturile bibliotecii. O rafală mai violentă decît toate celelalte a culcat la pămînt copacii din parc, cu un trosnet sec de ramuri sfărîmate; toate luminile s-au stins. Surprins de întunericul neașteptat, m-am lăsat să alunec în fotoliul de al cărui braț mă sprijineam, și am așteptat fără să mă mișc. Bubuitul canonadei punea tot mai profund stăpînire pe camera devenită de mult obscură: spasmele sale făceau să vibreze, din cînd în cînd, în acorduri, figurinele din sticlă de Murano așezate pe cîmin. Era ciudat

că fusesem lăsat singur în această casă scufundată în vise, astfel că am rămas multă vreme așezat în fotoliu, nemișcat. Mi-a plăcut întotdeauna, încă din copilărie, să simt în jurul meu cum se afundă enigmatic o casă în tenebrele crepusculului — am gustat întotdeauna sentimentul tulbure al apelor stătute, acea moarte firavă ce dă fircoale pentru o clipă în încăperile goale, înainte ca lămpile să fie aprinse. Ascultam clinchetul ușor al figurinelor de sticlă de pe cămin, tic-tacul egal al pendulei pe care, încetul cu încetul, întunericul îl rupea de celelalte zgomote ale zilei. Priveam, în oglinda de deasupra căminului, ce se afla drept în fața mea, cum se stingea treptat în cameră o ultimă pată luminoasă de culoare argintie. Ziua apăsătoare se apropia de sfârșit, dar ceea ce o înlocuia deplin nu era noaptea, ci — egală și calmă ca o flăcăruie tremurătoare în mijlocul încăperilor adormite — veghea. Nimic nu pare mai viu, mai liniștitor în noaptea neagră, atunci când se întrerupe curentul, decît mica undă de lumină — blind dezgheț — al cărei reflex se trezește și curge de-a lungul pereților, de parcă inima caldă a casei ar începe din nou să bată. Pentru o clipă, am privit, cuprins de o senzație difuză de relaxare și căldură, licărirea pilpiitoare care se deștepta în fundul coridorului, apoi m-am ridicat dintr-o dată și m-am îndreptat spre ușă. M-am simțit stînjinit de faptul că am fost surprins stînd lungit în întuneric.

Mi-au trebuit cîteva secunde pînă să recunosc femeia care mă introdusese în casă, și, de aceea, am simțit cum mi se tulbură sufletul de atenție încordată, de neliniște și de surpriză, mai deslușită însă acum decît la început. Mai întîi nu am văzut decît silueta brațului gol lăsînd să alunece pe el un capăt al eșarfei — braț care, o dată trecut pragul, ridică, printr-un gest, în același timp grațios și ușor teatral, un sfeșnic cu două luminări. Înapoia plăpîndului mănunchi de raze tremurînde, străluceau numai ochii și buzele — masa grea, aproape tenebroasă, a părului negru, pierzîndu-se în umbra alungită ce se desena pe perete. Brațul ridicat a rămas suspendat o clipă mai mult decît ar fi fost necesar pentru a ajunge la masă, cu o nuanță de înțelegere visătoare — așa cum zăbovești, luminînd chipul unui bolnav care doarme, sau așa cum temnicerul se asigură cu insistență de prezența prizonierului său.

— Am întîrziat, a spus ea în sfîrșit, vă rog să mă scuzați.

Tonul, care era acela al unei menajere obișnuite, nu se potrivea deloc cu gestul straniu al brațului ridicînd sfeșnicul.

— Se întîmplă foarte des în ultima vreme. De vină sînt aceste crengi ce n-au mai fost de mult tăiate.

— Locotenentul Neuil nu a sosit încă? am întrebat-o.

În loc de răspuns, a dat numai din cap și din umeri cu o mișcare ce din nou mi s-a părut surprinzătoare: în gestul ei se ghicea teama. Nici nu era de fapt un răspuns, ci mai degrabă un refuz neclar, ce mă făcu, timp de o clipă, să nu mai exist pentru ea.

— Nu cred să mă fi înșelat în ceea ce privește telegrama lui. Mă invita pentru această după-amiază.

A urmat un scurt moment de tăcere.

— Da, a spus ea fără să-și ridice ochii, cu o voce inexpressivă. Cu siguranță că a fost nevoit să întârzie.

Silueta a dispărut pe coridorul întunecos; am rămas din nou singur. Atmosfera sălii îndoliate, cu geamurile acum opace, devenise mai grea. Din umbra încăperii ieșea, numai din când în când, reflexul lustruit al vreunui colț de mobilă, părint să însuflească pe podea nodurile groase și cenușii ale covorului de lână — o rază mai ascuțită făcea să se reflecte cîteodată, în oglinda fără ramă din fundul încăperii, o săgeată de lumină. Am luat din bibliotecă un roman care tocmai apăruse, cu filele încă netăiate, aidoma imaginii acestei încăperi înghețate și fără viață, dar n-am reușit să citesc cu atenție nici măcar un rînd. Am ridicat ziarul căzut pe covor și am reînceput să-l frunzăresc, de parcă m-aș fi temut să nu pierd vreo știre ce mă privea îndeaproape. Pilpierea luminării aluneca pe hîrtie fără s-o lumineze, așa cum un filfiit ușor de aripi ar fi ascuns-o privirii. Ziarul a alunecat pe podea, iar eu m-am ghemuit din nou în fotoliu. Priveam, cu gîndul aiurea, virful flăcării înfigîndu-și în întuneric sfredelul carbonizat al fitilului. Tunetul continua să se strecoare prin ușa rămasă întredeschisă ce dădea înspre parc — cu urechea atentă, ca și cum aș fi urmărit suspinele unei inimi, încercam să surprind, dincolo de coridor, vreun zgomot venit din lăuntrurile tainice ale casei. Unde se retrăsese oare această femeie? De-abia dacă mă mai gîndeam cine era și care era rostul ei aici. Nu mă mai mira aproape deloc faptul că fusesem dat uitării. Mi se întimpla chiar în unele clipe să nu mă mai gîndesc nici la Neuil. Mă lăsasem furat de acea masă grea de păr negru care trăia ascunsă undeva, în casa invadată de tenebre.

Timbrul delicat al pendulei de pe cămin a bătut, din străfundul obscurității, ora șapte, iar eu m-am ridicat în picioare, ținînd într-o mînă sfeșnicul, ale cărui flăcări palide au început să danseze; oglinda de pe peretele din spatele încăperii și umbra lunguiață a pianului au început să se învioneze și să se trezească la viață. Surdele bătăi metalice mă scosese din starea mea de somnolență, rămasă totuși pe tărîmul veghii; înainte de a-mi da seama exact de ceea ce

faceam, mă aflam deja pe coridor. Obscuritatea casei era aceea a unei galerii de mină. Înaintam fără o mă face auzit, cu pașii înăbușiți de mocheta groasă; o dată sau de două ori, intimidat de liniștea din jur, am ciocnit, în mod voit și cu zgomot, sfeșnicul, de mobilă. Din curiozitate, am urcat treptele unei scări care se pierdea drept în fața mea într-o infundătură sumbră, cadența pașilor făcând să tremure pentru o clipă flăcările luminărilor. Din nou, reflexul unei oglinzi s-a aprins pe palier, poleind câteva bare de aramă; și aici, ca și în salon, totul părea lăcuit, rece și pustiu; un rond de noapte într-un mare magazin nu ar fi descoperit vreun alt loc mai depersonalizat și mai anonim. Destul de nehotărât, am continuat să urmez coridorul, care o cotea în unghi drept înspre o aripă mai retrasă. Dincolo de unda de lumină ce se prelungea de-a lungul pereților, mi se părea că un ger încremenit pune stăpînire pe întreaga casă. Începeam să mă întreb dacă nu fusesem, prin absurd, abandonat, lăsat singur, cînd am zărit în dreapta mea dreptunghiul unei uși deschise.

Cînd am înaintat cu sfeșnicul, întinzînd brațul dincolo de pragul ușii, am crezut mai întîi că nici aici nu se afla nimeni. Camera goală avea pardoseala din pătrate albe și negre, iar un colț de masă, ce putea să fie foarte bine una de bucătărie, era singurul care ieșea din întuneric. Apoi, cînd flacăra luminărilor a luminat interiorul, am distins în fața mea o etajeră, dinspre care urca tic-tacul unui deșteptător, un coșuleț de lucru aflat pe un gheridon de răchită și, chiar la capătul mesei, așezată și nemișcată, am zărit-o, în sfîrșit, pe femeia care mă întîmpinase.

Sedea cu chipul întors către mine și cu brațele ridicate, ca și cum lumina bruscă îi oprise gestul la jumătatea drumului, dar acest gest întrerupt o dezvăluia, fără putință de tăgadă, așa cum stătuse o secundă mai înainte, cu coatele pe masă și capul ascuns în miini. Expresia ochilor arzători și întunecați, pe care lumina o prindea cu cruzime între ghearele ei, era atît de vizibil o expresie pierdută, incît am așezat sfeșnicul pe masă cu un gest plin de pudoare; chipul mamei alunecă dintr-o dată în penumbră, dar ea vorbea deja, dintr-un reflex de pură apărare, așa cum o femeie, surprinsă pe cînd își face toaleta, își acoperă, în mod instinctiv, cu brațele, sinii goi.

— Cîna va fi gata imediat. Nu mai aveam luminări. Vă rog să mă scuzați c-a trebuit s-așteptați atît.

— Nu cred că mai poate fi vorba de cîna. Locotenentul Neuil nu mai sosește, și să-l aștept mai mult ar fi o indiscreție. Cu siguranță, ceva l-a împiedicat să ajungă la timp.

— Nul

Vocea era foarte slabă, aproape o șoaptă — lumina atât de întimă a luminărilor îți impunea să vorbești mai încet; am fost impresionat, în egală măsură, de muzicalitatea voalată și senzuală a glasului ei, cât și de rugămintea încordată pe care o lăsa să se ghi-cească. Am avut brusc, pentru prima oară, sentimentul acut că ne aflam absolut singuri în această casă cufundată în întuneric: „La această oră nu mai este nici un tren care să plece din gara Braye“, a adăugat ea, cu o voce gravă, ce trăda însă o neliniște profundă, care nu făcea decât să accentueze și mai mult minciuna vădit transparentă.

— Ce-aș putea face?

— N-ai vrea să așteptai? Și din nou am simțit în glas o implorare reținută, căreia mi-a fost greu să-i opun rezistență.

— Fie... am acceptat eu, după o scurtă ezitare: mi s-a părut că mă hotărisem cu prea mare ușurință. Să cinăm deci... N-ai vrea să ții una dintre luminări?, am reluat intrucitva puțin încurcat; mă simțeam înduioșat și intimidat. Este atât de întuneric în această casă.

— Da...

Monosilabele cele mai simple căpătau pe aceste buze o semnificație mai încărcată și aproape carnală: nu o acceptare, nu un refuz, dar ai fi zis mai degrabă, de fiecare dată, un exorcism și o mărturisire: *NU*-ul era ca zăgăzuirea unei spaime intime; *DA*-ul, ca un abandon proteguitor, zămislit de încredere.

Ea s-a ridicat și a infipt lumina într-un sfeșnic cu un braț ce se afla pe etajeră; mi-am aplecat sfeșnicul și am aprins-o: pe perete a apărut o undă de lumină ușor mai caldă, și am început să suridem pentru o clipă, cu ochii ficși, cu chipul aplecat înspre fasciculul luminos, de parcă ne-am fi pregătit să ciocnim un pahar.

— O să vă chem îndată, a spus ea, cu aceeași voce gravă și monocordă... Nu aveți nici un motiv să fiți neliniștit.

M-am întors în salonul cufundat în tenebre, străpuns de bubuitul canonadei prin locurile pe unde pătrundea noaptea. S-or fi zis că vila se frîngea acum pe doi versanți, ca acele case, care, cocoțate în vârful unei coaste sălbatice, sînt nevoite să infrunte valurile. Pe lângă duduitul tunurilor, asemănător marelui dezlănțuite, venite dinspre larg, și care se ciocnea de pereți, făcînd să zăngăne geamurile, percepeam îndărătul meu, dincolo de coridor, răsufierea fierbinte a cotoanelor secrete ale casei, fiind conștient totodată că trăim o noapte desăvîrșită și misterioasă, noapte ce părea să iasă din dulapurile cu parfumuri învechite. Cine era această femeie? Din datele mai mult decît sumare pe care le aveam, era cu neputință să definesc această

femeie de-abia întâlnită, iar comportamentul ei față de mine o făcea și mai enigmatică. Felul impersonal de a rosti cuvintele, faptul că nu apărea decât atunci când i-o cereau îndatoririle, te sileau să te gîndești la o simplă menajeră, dar nu și modul acela direct, atît de puțin convențional și aproape indiscret, ce te făcea să simți că ea exista dintr-o dată numai pentru tine. O rudă îndepărtată ce-ar fi venit să aibă grijă de casă ar fi vorbit mai puțin reținut și s-ar fi referit la Neul rostindu-i numele mic. Ideea unei **servitoare-amante** mi-a fluturat pentru o clipă în imaginație, făcînd să mi se întipărească pe față o expresie ironică, zeflemitoare. În timp ce spiritul meu oscila fără convingere între o alternativă sau alta, el revenea de fiecare dată și se apleca asupra unei imagini imobile — acel chip ascuns în căușul palmelor, într-un colț din încăperea întunecoasă — pentru care nevoia de a decide își pierdea brusc orice rațiune.

Bubuitul tunurilor bătea citeodată toba pe geamuri, prin lovituri dintre cele mai puternice. Noaptea nu desființa distanțele, dar le făcea abstracte și aproape imateriale; ai fi spus că nu mai exista nici o legătură între mine și această percuție violentă ce se izbea de ușă. Impresia de pustietate, resimțită cînd pusesem piciorul pe peronul gării, se preschimba acum într-o visare ciudată. Parisul mi se părea dintr-o dată foarte departe, despărțit de mine prin aceste păduri îmbibate de umezeală, prin această furtună născută din negurile genunii: mă încerca sentimentul că mă aflu aici pe o frontieră de-abia trecută: un **no man's land** abandonat — una din acele zone ce sînt evacuate, de unde autoritățile au plecat deja, dar pe care dușmanul nu a pus încă stăpînire. Cuprins de amețelă, îmi imaginam vilele din jurul meu, ascunse de ani și ani în hățîșul parcurilor răvășite, mustind de băltoace, cu ramuri lungi răzuind pămîntul, și ascultam, stîrnită din profunzimile tăcerilor de eleșteu negru, vibrația sincopată a geamurilor. Atunci cînd vîntul, încetînd pentru cîteva secunde, potolea vijelia, ascunzînd-o parcă în spatele unei perdele, eu mă încăpățînam să urmăresc totuși furtuna, care, hoinărind bezmetică prin pădurile bătrîne, revenea, după momentul de acalmie, reinviindu-și suflul pentru noaptea cea rea. **La mala noche**. Croindu-și drum spre spiritul meu, cuvintele lăsau în urma lor amprente avertismentului. În penumbra unduitoare a luminărilor, amintirile îmi reveneau cu ușurință; imaginea gravurii lui Goya se contura tot mai viu. Revedeam, pe fundalul opac de culoarea plumbului al nopții de furtună care le-a zămislit, două femei: o făptură neagră, o făptură albă. Ce se petrecea pe acest teren uitat, în măruntaiele acestei nopți fără lună: sabat — răpire — pruncucidere? Tot ce era clandestin, în afara legii, în a-

ceastă intîlnire de la miezul nopții, se ascundea în faldurile pline ale fustelor înfioate de hooță de copii ale siluetei negre, pe chipul ei umbrit, indescifrabil, de tip mongol, cu pleoape grele, oblice. Lumina intensă, ca de var, ce decupa în noapte silueta albă, vîntul nebun ce ridica pînă la șolduri juponul de culoare deschisă, lăsînd să se vadă coapsele perfecte, făcînd să fluture vîlul, ca un drapel, și dezgolînd în mișcarea lui de învăluire conturul unui umăr, al unui cap fermecător, erau în întregime însemnele dorinței. Fața întoarsă, adăpostită în noapte, urmărea ceva ascuns privirii noastre; atitudinea ei sugera, la fel de bine, spaimă, fascinație sau uimire. Există acolo anonimatul sălbatic al dorinței, și există o seducție încă și mai rea, în această siluetă înfierată, cu poalele suflecate, ce făcea să triumfe o indicibilă eleganță pierdută, îmbrățișată fiind de vîntul brutal, care, în timp ce-l arunca vîlul peste ochi și gură, îi dezgolea cu nerușinare coapsele.

Nu venea nimeni. Încă o dată m-am ridicat din fotoliu și am tras cu urechea; nici un zgomot nu răzbătea pînă la mine dinspre fridele tainice ale casei, decît, la răstimpuri, căderea răsunătoare și distinctă a vreunei țigle și ravagiile vîntului în pustietatea curții. Am făcut cîțiva pași dincolo de ușă, în grădina întunecată. Ploaia încetase, în schimb rafala m-a prins pe dată cu brațele ei puternice — frunzele zburau cu sutele în obscuritatea densă. Sub cerul liber, tunetul ce venea dinspre nord continua să se audă înfundat, căpătînd o monotonie stranie: printre toanele furtunii — statornicite acum la orizont — urechea se lovea de el, fără a percepe nici o schimbare de frecvență sau de volum, așa cum privirea se izbește de un zid înalt. Ideea că Neul ar mai fi putut încă sosi mi s-a părut dintr-o dată lipsită de importanță. Nu mai era de crezut ca o ființă vie să poată supraviețui acestui vacarm de cataractă, acestui orizont ce se prăbușea. În ungherele grădinii, o rafală de vînt sfichiuia aleile de carpeni, devenite invizibile. În timp ce mă întorceam pe terasă, grăbind pasul, atenția-mi, trezită printr-un zvicnet brusc, mă avertiza de prezența unui detaliu deja familiar; m-am pomenit urmărind dansul unei luminițe ce se proiecta acum, venind de undeva din satele casei, pe zidurile curții.

Atunci cînd revin cu gîndul la acea noapte de **Toussaint** înecată în mocirlă, încercarea de a-i reda cît mai fidel binecuvîntata-i clipă de iluminare, mi se pare absolut esențială; cîntinui să cred că nimic nu s-ar fi putut întîmpla fără acea întimitate amenințată și fragilă, fără acea inițiere blindă, săvîrșite într-o atmosferă în același timp funebru și de vis, ce s-au născut în pilpiirea tremurătoare a luminărilor. Rafalele de afară forțau uneori încheieturile ușilor, cu o ase-

menea violență, încît flăcările plăpînde se culcau, iar umbrele dansau într-un tangaj amețitor pe suprafața pereților. Și totuși, noaptea aceea nu era pe de-a-ntregul amenințătoare. Flăcăriua culcată se undula fără să se stingă, așa cum se mlădiază ierburile înalte cu rădăcinile adînc înfipite în pămînt, trase în zadar de pîrîiașul care, bolborosind vijelios, se încrîncenează să le smulgă: o mică sursă de lumină vie și nesecată, un cocon fierbinte pe care noaptea îl impresura proteguitoare. Ochiul furtunii* se afla în casa aceea cu pereți de sticlă, desprinsă parcă dintr-o stampă japoneză — atît de fragilă și puțin apărută — în acea încăpere în care pîlîirea mișcătoare crea un joc de lumini și umbre, un teatru ireal. Atunci cînd, în timpul nopții, privirea descumpănită pătrunde de pe un balcon pe partea cealaltă a străzii, într-o încăpere luminată, ale cărei perdele nu au fost trase, vezi siluete ce par să plutească pe o apă liniștită, deplasîndu-se la fel de neînțeles precum piesele unui joc de șah, în acvariul celui interior necunoscut. O ușă invizibilă le absoarbe una cîte una pe toate, și, în sfîrșit, o ultimă siluetă se mai mișcă acolo complet singură — de care ochiul nu se poate desprinde — ce pare a fi dintr-o dată prada nu știu cărui delir ponderat și calm totodată; inima începe să bată, în vreme ce ochiul fixează această dezordonată mișcare intermitentă și liniștită, acest ludion** uman ce se duce și vine în mijlocul acestei umori vitroase***, ca și cum o mină din afara geamului ar apăsa din cînd în cînd pe un buton. Mă aflu și eu într-o astfel de cutie optică, derulată, avînd totuși senzația de a mă găsi, în același timp, înăuntru și afară. Așteptam. Încelasem să citesc. Flacăra unei lumînări este pentru privirea dezorientată, ceea ce reprezintă o melopea arabă pentru urechea pe care o vrăjește — cu notele sale înalte, îndelung susținute, cu dezlănțuirea brustelor ei trîluri melodioase, și din nou cu revenirea uniformă și monotonă, atunci cînd s-ar spune că poți, în sfîrșit, să-ți tragi răsufarea. Pentru o clipă imaginea localității Braye-la-Forêt mi-a revenit, plutind în suflet, cu strada ei îmbibată de ploaie, puțin întortocheată, denivelată de rămășițele dalelor regale; mi-am amîntit cît de mult m-a izbit, în spatele îngrădîturilor duble cu case scunde, măreția pădurilor de două sau de trei ori mai înalte decît ele, ce se revărsau fremătînde deasupra acoperișurilor de

* Ochiul furtunii = epicentrul ciclounului — loc caracterizat prin vînturi mai slabe și un cer mai puțin înnoat, în jurul căruia suflă rafale violente (n.t.).

** Ludion = figurină, care, suspendată de o sferă conținînd aer, coboară și urcă într-un vas plin cu apă, închis printr-o membrană elastică, după variațiile de presiune din vas (ib. fr. în original) (n.t.).

*** Umoare vitroasă = aluzie la umoarea vitroasă (anat.) — masă gelatinoasă transparentă, care umple camera posterioară a ochiului (n.t.).

figlă roșie. Braye-la-Forêt era parcă asemenea unui sat amenințat de dezlănțuirea mării. Ai fi putut spune că pădurea, ca un talaz, urma, dintr-o clipă într-alta să se sloboadă pe deasupra zidului transformat în dig, ca o revanșă de la sine înțeleasă. Și totuși, în inima acestui sat izolat, în acea după-amiază de furtună, se ascundea un fel de liniște ocrotită cu blindețe. Priveam pe pereții coridorului licărirea legănată, care, în trecerea sa, se prelingea din nou pe ei, izvorind din adâncurile casei.

Camera în care masa fusese pusă pentru mine era mai mică decât salonul de muzică, dar era acoperită, ca de altfel întreaga vilă, cu aceeași mochetă groasă ce înăbușea zgomotul pașilor. Fața de masă nu acoperea decât mijlocul unei mese lungi ce lucea cu aceeași strălucire lichidă ca pianele din salon. Între cele două ferestre ce dădeau înspre parc, deasupra unei vitrine, prin cristalul căreia lumina luminărilor trezea dintr-un somn înghețat reflexele argintăriei, se afla, pe perete, o oglindă orizontală, ușor înclinată, încadrată într-o simplă ramă neagră, dar ale cărei ape erau atât de limpezi și atât de perfect transparente încât, de îndată ce îți cufundai în ele privirea, simplitatea ramei nu mai părea decât discreția prin care este pus în valoare un giuvaer prețios; cele mai neînsemnate obiecte din încăperea se reflectau în oglindă cu claritatea de cameră obscură a unui aparat fotografic, care, ca într-o vrajă, dădea viață tablourilor intimiștilor olandezi. Cu excepția unui covor chinezesc albastru-închis, cu desene în relief ca structura plafonului, încăperea era, pentru gustul epocii, supărător de simplă, de o simplitate izbitoare și totodată impersonală, ce te ducea cumva cu gândul la cabinele de lux de pe un pachetbot sau la apartamentele elegante ale unui mare hotel. Am cinat în tăcere. De îndată ce rămâneam singur, nu mai auzeam decât clinchetul vibrant al figurinelor de sticlă ce trepidau pe rafturile vitrinei. Din timp în timp un trosnet de mobilă trezea din somnu-i de muzeu această casă, care, de trei ani părea să nu mai fi fost locuită. Nu-mi era foame. Simțeam în continuare acea senzație de sugrumare ce nu mă părăsise nici măcar o clipă de când intrasem în casă. Dar neliniștea, relele prevestiri nu mai aveau aceeași forță. Privirea mi se fixa fără să vreau pe oglinda orizontală din fața mea — pindeam momentul când în spatele meu, în cadrul ușii, femeia și-ar fi făcut din nou apariția.

Era totuși o servitoare: nu mai puteam avea îndoieli, pentru că își petrecuse în jurul taliei un șorț și își pusese pe cap o bonetă de pinză albă. Totuși, spiritul refuza să se lase convins de aceste aparențe; costumul ei de slugă, îmbrăcat pe neașteptate, era impecabil

scrobit, pus în evidență cu atita ostentație și în același timp aproape insolent în corectitudinea lui umilitoare, încît mă îndoiam că ar fi fost vorba de o necesitate de serviciu ci, mai degrabă de un fel de ceremonial, subliniat cu o vizibilă plăcere; avea aerul de-a apărea acum, la ceasul al cărui stăpînă era, în ținută de menajeră, doar pentru a se dezvălui pe sine cu o inefabilă siguranță intimidantă, așa cum un suveran, într-un moment de capriciu, își divulgă secretul. Lumina sfeșnicului pe care-l așezase în fața mea, pe masă, accentua în mod bizar caracterul ritual al **accesoriilor albe**, faptul că nu întimplător îi împodobeau capul și talia, ci că erau mai degrabă niște elemente sacerdotale. Cînd se sprijinea de vitrină, aplecîndu-se puțin în față și întorcîndu-și spatele pentru o clipă, caracterul aristocratic al siluetei era și mai mult pus în evidență de noblețea picioarelor lungi ce se întrezăreau sidefii sub mătasea neagră a rochiei. O diră subțire de roșeață urca de-a lungul tendoanelor fine, ușor ieșite în afară, accentuînd astfel stabilitatea labei piciorului.

Cu pașii înăbușiți de mocheta ce se așternea pe toată lungimea coridorului, femeia înainta fără să stîrnească nici cel mai mic zgomot, iar eu pindeam în oglindă privirea vie, furișată, reprimată cu repeziune a ochilor ei oblici — încă și mai mult alungită de umbra de *Kohl** — ce pentru o clipă se încrucișa cu a mea. Mă servea cu ochii plecați, fără grabă, dar nici exagerat de domol, cu o precizie cumpătată. Nu-mi vorbea deloc. Ceva, în întreaga ei atitudine, mă îndemna să nu-i adresez în acest moment nici un cuvînt. Părea să fie mai degrabă singura *aleasă* a mă servi după ritualuri în care, așa cum stau mărturie miniaturile din evul mediu, femeile într-un impresionant cortegiu — mute, hieratice, cu părul acoperit — îl întîmpină pe cavaler dincolo de podul mobil, pentru a-l despovăra de arme, a-l hrăni și a-l îmbăia. Și totuși senzația prezenței ei în momentele cînd lipsea din cameră nu putea fi înlăturată nici măcar pentru o clipă: tăcerea impusă dăruia gesturilor și ținutei corpului o plenitudine, o apropiere tulburătoare. Cînd venea să mă servească, dosul mîinii mele începea să ardă de la distanță, aprins de unda de căldură ușoară, dar în același timp lăuntric intensă, pe care o emana brațul ei gol.

De îndată ce ea dispărea pentru un moment, mă lăsam din nou cotropit de freamătul din jur, vag și monoton; priveam, palid luminate, virfurile crengilor care băteau în geam. Goliciunea pereților nu

* Kohl = fard negru provenit din carbonizarea unor substanțe grase, cu care orientalii își vopsesc pleoapele și sprîncenele (lb. arabă în original) (n.t.).

era înviorată decît de un singur tablou de dimensiuni destul de mici, ce ocupa mijlocul peretelui situat în stînga mea. Luminările de-abia îl luminau și nu lăsau să se ghicească decît un dreptunghi întunecat. Am profitat de un răgaz în care menajera tocmai ieșise, pentru a mă ridica și a apropia sfeșnicul de perete. Nu voiam să fiu surprins în timp ce iscodeam încăperea; mă temeam deja să nu rup farmecul sumbru al acestei cine tăcute.

Culorile tabloului erau întunecate, și galbenul ca de ceară al lacului scorjit acum, ce trebuie să-l fi acoperit prin straturi succesive, uniformizînd și aproape făcînd să se contopească brunurile, îi confera — așa cum arăta, decolorat și fără contururi precise — o înefabilă patină; maniera foarte convențională — ce i-ar fi justificat prezența la un Salon din timpul lui Grévy sau Carnot — nu era cîtuși de puțin veche. Din penumbra ce scălda colțul drept ajungînd pînă în partea de jos a tabloului, am văzut atunci, desprinzîndu-se, încetul cu încetul, un personaj în haine de purpură, cu fața arsă de soare și fruntea strînsă într-o diademă barbară, ingenuchind și plecîndu-și capul în atitudinea unui rege mag. În fața lui, la stînga, în picioare — țeapăn de dreaptă, dar cu capul lăsat în jos — o fată a cărei tinerețe era izbitoare, aproape o copilă, cu brațele și picioarele goale și părul despletit. Fruntea aplecată atît de jos, chipul pierdut în umbră, verticalitatea hieratică a siluetei, te făceau să te gîndești la imaginea Fecioarei ce-o întîmpină pe Sfînta Elisabeta, însă rochia nu era decît o zdreanță albă, ruptă și prăfuită, evocînd totuși cu limpezime, dar și în batjocură, o rochie de mireasă. Părea aproape de neîndurat să faci, așa cum o făceau aceste două siluete înțepenite. O tensiune a cărei sursă nu o puteam explica — nedumerire și rușine răvășitoare, spaimă — plutea misterios în jurul scenei, pîrînd să implore pogorîrea penumbrei dense a tabloului asupra fetei, într-o blindă ocrotire; mărturisire dincolo de cuvinte, supunere josnică, dar binefăcătoare, acceptare confuză a unui miracol de neînțeles. Am rămas un timp în fața tabloului, profund mișcat, conștient însă că înțelegerea lui absolut necesară de altfel, cu greu ai fi putut-o dobîndi. Chipul regelui Maur mă ducea cu gîndul la Othello, dar nimic din povestea Desdemonei nu evoca tulburarea pricinuită de această prevestire sordidă. Nu, cu siguranță nu putea fi vorba de Othello. Și totuși era Shakespeare... **Regele Cophetua!** Regele Cophetua îndrăgostit de o cerșetoare...

When King Cophetua loved the beggar maid.**

* Regele Cophetua = rege imaginar (legende populare) care s-a căsătorit cu o cerșetoare. Se face aluzie la el în următoarele piese ale lui Shakespeare: „Chinurile zadarnice ale dragostei”, „Henric al IV-lea”, „Romeo și Julieta” (n.t.).

** When King Cophetua loved the beggar maid = Atunci cînd Regele Cophetua iubea o cerșetoare (lb. engl. în original) (n.t.).

Femeia se întorsese mai repede decît mă așteptasem, și silueta i se profila deja în cadrul ușii, atunci cînd eu am încercat, cu pași rapizi, să mă întorc la masă — pași ce-au făcut ca flacăra luminărilor să se culce și să se legene în umbre pe perete. Pentru o fracțiune de secundă, ea a rămas incremenită-n prag, cu piciorul în aer, apoi și-a continuat, pe mocheta pufoasă, mișcarea-i tăcută și unduitoare. De cîte ori intra, invadea camera cu impetuoșitatea unui val — purtat în derivă de vînt — în același timp ușoară, dar răcindu-și simțită prezența, cu pleoapele ei grele, lăsate în jos. Mă văzuse și, din nou, pentru o fracțiune de secundă, a rămas puternic nedumerită. Pe chip însă nu i-a apărut nici o urmă de roșeață. Din momentul în care mi-a deschis poarta grădinii, toate gesturile ei păreau să spună: „ASTFEL”.

Cînd cîna a luat sfîrșit, m-a cuprins neliiniștea. Așteptarea devenise de nesuportat în această casă vibrînd în tăcere. M-am întors în salonul de muzică și am ridicat receptorul: soneria țîrîia îndelung, în gol, la fel de neajutorată ca sunetul înghețat, nesfîrșit, ce tremură iarna prin gările pustii de țară. Orice legătură părea întreruptă: m-am hotărît, în ciuda orei tîrzii, să merg pînă la poștă, să aflu dacă nu cumva exista vreun mesaj pentru Fougereia; aveam sentimentul că aerul rece îmi va face bine. Ploaia încetase: uneori, vîntul se oprea brusc și auzai pe drum plescăitul picăturilor ce se prelingeau pe ziduri, de pe crengile copacilor. Un abur cald înunda străzile întunecoase. Apa izvoara de pretutindeni, șerpuiind printre pietrele drumului, sub o manta de frunze moarte — deasupra mea, pe cerul ca o sugativă, devenit acum ceva mai limpede, alunecau nori tulburi și leneși ce-ți dădeau impresia că se sprijină chiar pe vîrfurile copacilor. Din cînd în cînd, mă opream pentru cîteva secunde, respiram în voie parfumul de pămînt reavăn ce urca în noapte, ascultam tunetul îndepărtat, asemenea unei **revărsări**, ce se domolea încetîșor. Mă simțeam în chip straniu pierdut, plutind dintr-o dată foarte departe, cu toate ancorele smulse.

Poșta se afla la cîteva pași de strada principală, pe una din acele străduțe laterale, mărginite de zidurile parcului și de un simulacru de trotuar, din pămînt bătătorit, ce se prelungea prin poteci ce duceau spre pădure. Clădirea din piatră galbenă de calcar, cu toate obloanele trase, era pitită printre copaci, ca o cabană forestieră: băltoace rodeau din trotuarul de lut ce dispărea zece pași mai încolo. Puțin convîns că ajunsese cu adevărat la destinație, continuam totuși să fac slalom printre ochiurile de apă, în locurile acelea nespuse de singuratice. Mi-am aprins lanterna. Ea a decupat în întuneric o tăbliță albastră, decolorată. Peste tot, picăturile cădeau solitare de pe crengi;

în timpul furtunii, frunzele galbene și umede acoperiseră complet cutia de scrisori. Era imposibil ca vreo știre să poată ieși din clădirea dărăpănată, amortită-n hibernare. Am tras totuși de lanțul ce atârna de-a lungul porții: în spatele zidului, un clopot ca de mănăstire s-a trezit din somn, dînd alarma prin făgetul des. M-am lipit fără voia mea de perete, intimidat de această larmă neașteptată. De îndată ce clopotul a încetat să mai bată, zgomotul infundat al tunurilor a pus din nou stăpînire pe alee; acum, cînd vîntul își pierduse din intensitate, ai fi putut spune că numai vibrațiile canonadei încreteau ușor apa băltoacelor stătute. După cîteva minute am zărit aprinzîndu-se și pîlîind în dosul draperiilor de la etaj, o licărire — ai fi zis fără nici o legătură cu apelul meu: mai degrabă o plimbare distrată și visătoare decurgînd din insomnia unei nopți de iarnă, decît răspunsul la o chemare. Luminița s-a stins: am sunat din nou, dar fără s-o mai văd aprinzîndu-se. Am rămas pentru o clipă nemișcat, printre băltoace, total dezorientat, așa cum te simți atunci cînd, după ce ai fost măsurat din cap pînă-n picioare prin geamul unui ghișeu, ai fost refuzat.

Nimic nu mă grăbea să mă întorc la vilă: de neînțeles totuși, dăgădul clopotului mă eliberase de îngrijorarea mea intrucitva îndreptățită; două imagini mă obsedau acum foarte familiare: prima — aceea a pietrișului greblat scîrîind sub tălpile mele și a lămpii ce-mi ieșea în întîmpinare, irizînd picăturile plumburii ascunse printre frunze, a doua — aceea a brațului gol, surprins în salon, așa cum ridică lampa cu încetineala oarecum solemnă cu care cineva îți luminează un sipet cu comori. Niciodată nu fusesem atît de pătruns de sentimentul că eram așteptat de *cineva*.

Mă gindeam — sau mai degrabă îmi lăsam gîndurile să zboare libere, în speranța că ele ar putea limpezi oarecum deruta în care mă aflam. De ce, în clipa în care luminasem tabloul, mărturisirea pe care el o tănuia lăuntric devenea dintr-o dată atît de evidentă? În același timp mă frămînta ideea că deși descoperirea pe care o făcusem s-ar fi putut să nu fi fost dorită, totuși, nimic nu intervenise — ba dimpotrivă — pentru a mă împiedica s-o fac. De cită vreme care îl servea Ea, la această masă, pe Neuil, în tăcere, săvîrșind un ritual, cu gesturi și priviri împletite în aceeași tulburare tandră și apăsătoare, pe care tabloul o esențializa și o consfințea, așa cum o oglindă captează și vrăjește chipul ce se reflectă în ea? Mă gindeam la subita izolare a lui Neuil într-un loc atît de retras. Îmi imaginam cum trebuie să fi fost la Fougeraie ultimele veri tihnite, de dinaintea războiului, liniștea, spațiul în care se auzea numai scîrîitul mobilelor lăcuite — umbrarele grele din jurul vilei ce te duceau cu gîndul

la genele lăsate în jos, într-un obstacol protector, răcoros și arzător totodată.

Părăsind străduța poștei, mi-am continuat drumul spre centru satului, ideea întoarcerii mă obseda și mă apăsa în egală măsură; trebuia cu orice preț să câștig timp. Zgomotul pașilor mei a răsunat dintr-o dată pe pavaj, alungind, pentru câteva clipe, liniștea fantomatică ce se ridica din împrejuririle caselor incuiate. Ecoul, ce mă avertiza atunci când treceam prin fața vreunei căsuțe, mă transporta înapoi la vilă: resimțeam fiorul ce mi-l provocase acel pas, scîrțîind în nisip, în chip atît de neașteptat, alături de al meu. Supus și umil, însă neclintit autoritar — înlănțuit — și înlănțuitor în același timp. O dată cu scurgerea zilelor și a nopților, Ea își purta gesturile prin camerele lustruite, vorbind în limbajul ei ales, mut și captiv, din care izvora totuși o ciudată forță de comunicare.

Atunci cînd, după o zi întreagă, ploaia încetează și vîntul amuțește, ulițele unui sat — învăluite într-un abur ușor și fără contur — îți trezesc în minte imaginea unei femei ce se descotorosește de o haină mult prea grea și rămîne înveșmîntată doar într-o rochie vaporosă. Am trecut prin fața halelor din Braye, mergînd mult dincolo de gară, pînă acolo unde casele începeau să se rărească și drumul era din nou înghițit de pădure. Norii se destrămau cu repeziciune, un ochi de apă în mijlocul potecii desfundate oglindea în el două sau trei stele umede. La dreapta mea, din străfundurile negurii, un rapid în viteză a zguduit scurt, dar cu brutalitate, pădurea — ca un animal hăituit ce țîșnește din ascunzătoarea sa mincînd pămîntul — împrăștiind, pe cîmpuri, o pînză de scînteii fierbinți. Noaptea, spălată de ploaie, răsuna din nou: trenul lăsa în urma lui un siaj sonor ce se stîngea cu greu, improșcînd din abundență pădurea la fiecare curbă. Pentru o clipă, m-am oprit să-l ascult. Vuleam să-l îndepărtat de inger furios ce se domolea încetul cu încetul umplea de aer proaspăt noaptea sufocantă: o luminiță a pilpiit la o fereastră, în spatele copacilor — palidă și calmă — ca mai apoi să înflorească, așa cum regina nopții își desface, la lăsarea serii, petalele. Vacarmul zăgăzuit acum la orizont nu tulbura liniștea mai mult decît bolborositul unui torent ferecat în albia sa de munte. Plutea în aer o dulceață reavănă și blindă. Mă simțeam eliberat și relaxat, bucuros că furtuna se predase în sfîrșit. Flacăra luminării, arzînd dreaptă în încăperea închisă, îmi revenise în minte, pentru a se ghemui acolo ca în sertarul cel mai secret al unui dulăpior cu oglinzi; mi se părea că bolta cerească nu se înseninase decît în jurul acestei luminițe ce vrăjea, în chip straniu, noaptea.

Copacii își împletiseră crengile deasupra drumului; înaintam printr-un tunel ce nu mai ducea nicăieri și din care apa se retrăgea picătură cu picătură; am făcut cale-ntoarsă. Cîteodată mă gindeam și la Neuil, însă mai mult într-o doară. Vuietul războiului răzbătea de foarte departe, pe deasupra pădurilor ce te îmbiau la odihnă, atît de nemișcate acum cînd așteptai parcă, din clipă în clipă, să vezi cum se ridică din spatele lor o panglică de auroră cenușie. Aveam impresia că se făcuse foarte tîrziu. Mergeam pe caldarîmul de pe care apa se scurgea încetul cu încetul, cu pasul cuiva ce se întoarce acasă după o noapte albă și simte, de-a lungul drumului, prezența caselor ce încep să se întrezărească treptat, trezite din somnul ușor al orelor de dimineață. Încercam să-mi încetinesc pasul, dar totuși continuam să înaintez repede în această noapte imobilă, pecetluită prin ceva greu de definit, blind, trist și arzător.

Poarta de la Fougerezie era întredeschisă, dar, îndreptîndu-mă spre vilă pe nisipul aleii, am avut sentimentul intim că nimeni nu venise; o singură fereastră în spatele casei era luminată slab, scoțînd din umbră zidurile magaziei îmbrăcate în iederă. M-am oprit pentru o clipă în mijlocul curții, întrebîndu-mă dacă voi bate sau nu la geamul luminat. Luminița, conștientă de prezența mea, a părăsit zidul de iederă, începînd să alunece, din fereastră în fereastră, către terasa de la intrare. Venea sigură și fără grabă, fără să-i pese dacă era privită, fără să se prefacă surprinsă, și nici să întîrzie din falsă cochetărie. Pur și simplu *ASTFEL*. Niciodată nu fusese aici nevoie să te anunți.

Ușa s-a deschis fără zgomot, pe cînd urcam treptele terasei. Încă o dată, am fost izbit de pata întunecată, total opacă, pe care o descria în lumină silueta dreaptă, ce cu atîta greutate se lăsa descifrată; nimic altceva decît un profil rătăcit, care aluneca în penumbra coridorului, și conturul mat al unui obraz de-abia ivindu-se din boagția părului negru și greu.

— Nu, a rostit ea, răspunzînd întrebării mele mute. Nu a venit nimeni.

Avea un glas ciudat de inexpressiv. Nici rece, nici speriat, nici resemnat. Mai degrabă distant și neutru, determinat de o certitudine evidentă: nimeni nu venise pentru că nimeni nu mai putea veni.

Mă aflam iarăși singur, în salonul de muzică. M-am întins în fotoliu și am început să fumez, tăcut și nervos. Și astăzi mi se mai întîmplă, atunci cînd mă aflu în miezul unei nopți de iarnă, să mă sprijin uneori cu coatele, pentru cîteva clipt, de brațele aceluia fotoliu eșuat în necunoscut. Lumea dementă a războiului se află în jurul meu,

mă impresoară din toate părțile cu prăbușirea ei indiferentă de cata-ractă. Timpul curge lent spre adâncurile cele mai întunecoase ale exis-tenței noastre, viața pare să atingă limitele sale cele mai de jos. Dar ce importanță are! O libertate confuză se ridică din spatele acelei ploii negre, din umbra acelei zile dezastruoase, ca în zorii de după potop, atunci cînd ar filfii îngemănate aripa porumbelului cu cea a corbului. Nimic nu mai există decît așteptarea mea — noaptea îm-blinzită devine dintr-o dată o ușă care se deschide; pe pămîntul obscur și aburind zboară, în jurul meu, cit vezi cu ochii, roiuri de frunze moarte.

Așteptam. Mă simțeam incredibil de treaz. Cu sfeșnicul în mînă, am început să răsfoiesc, una cîte una, partiturile aflate în raft. Tă-cerea covoarelor groase îmi accentua caracterul clandestin al pașilor; pe neașteptate mi s-a părut că în salon o umbră îmi însoțea toate mișcările: erau primele zile ale acelei ierni pariziene în care numeroa-sele familii ale celor morți începuseră, la căderea nopții, să se așe-ze-n cerc, și să-și unească degetele în tăcere, în jurul meselor: în-nebunit m-am întors brusc. Nervozitatea mea ajunsese la paroxism. Pe unde se mișca Ea acum, singură, în cotloanele tenebroase ale casei? În spatele pretextului abil al unei discreții servile ce învăluisese într-o tăcere atît de profundă întreaga după-amiază, intuia că eram totuși manevrat într-un chip straniu.

Am schimbat luminările a căror flacără stătea deja gata să moară — incapabil să mai rămîn în această cameră bîntuită; am pornit-o prin încăperile goale. Peste tot domnea acea atmosferă luxoasă, dar și glacială totodată, ce te făcea să te simți nespus de stingherit stînd cuibărit în fotoliul acela: toate încăperile păreau concepute fie ca să te deplasezi, fie ca să rămii în picioare. Sala în care luasem masa își recăpătase aspectul de ordine rigidă. Sentimentul irealității acestei serii mi se strecura pe nesimțite în suflet; pe măsură ce înaintam însă, ușile se închideau în urma mea, obiectele, mobilele, redobîndindu-și locul lor dintotdeauna; mă simțeam sărăcit de propria-mi umbră. Ta-bloul forma pe perete aceeași pată întunecată, încremenit într-o so-litudine de muzeu, dar forța interioară cu care iradia încăperea era atît de intensă, încît căpăta concretețea unei figurine străpunse de ace*.

Am început să urc pe una dintre scările scurte. Coridorul la care am ajuns era la fel de lipsit de personalitate ca un culoar de hotel — dar mai vast, mai înăbușit, îmbibat de un miros greu, ca de ceară.

* Figurină străpunsă de ace = aluzie la practicile magice, prin care o figurină străpunsă de ace are puterea de a ucide strigoiul (n.t.).

Perspectiva se îngusta la capăt printr-o fereastră ce decupa în obscuritatea din jur un dreptunghi mai palid. Am îndepărtat perdeaua și mi-am lipit fruntea de geam. Noaptea nu era complet opacă; își pierduse acea densitate de cenușă a nopților de la țară: aerul purificat de aversele din timpul zilei căpăta o transparență cristalină care apropia, lipindu-le de geam, elementele obscure ale peisajului. La capătul direi luminoase a curții se putea vedea bariera de castani și de carpeni: dincolo de zidul de susținere, bolțile cocoșate și acum absolut imobile ale copacilor din văgăună și de pe platoul din jur se înălțau și se sprijineau unele pe altele, părînd uriașe baloane grele și negre, umflate de fermentația pămîntului spongios. Umbra copacilor se detașa pe o fișie de un cenușiu mai luminos, loc în care de-abia mai zvîcneau jungherele scînteietoare, aproape imperceptibile ale fulgerelor ce păreau să urce de undeva de foarte departe, de sub linia orizontului. O impresie de sălbăticiie se degaja din tălăzuirile de frunze: profilate pe un fundal de licăriri schimbătoare, ele păreau că prind viață, de parcă ar fi fost animate de o cortină ce se deschide lent sub luminile rampei. Am întredeschis fereastra. În spaatele meu, dinspre coridor, s-a auzit foșnetul zgomotos al unei draperii negre ca de doliu, trase cu brutalitate: flăcările luminărilor s-au aplecat dintr-o dată. Am respirat aerul împropătat, și m-am destins pentru o clipă, auzind ropotul unor pași ce alergau de-a lungul coridorului, luîndu-și avînt asemenea apelor unui rîu, scăpate din zăgăzuirea ecluzelor. Am închis fereastra. Scîrîitul aproape imperceptibil al mobilelor, foșnetele ușoare, sunetele abia distincte se propagau nestăvilite prin întreaga vilă, de parcă aceasta fusese golită de mobilă. Rece, lustruită cu ceară, cu încăperi largi și pustii — o casă straniu de neprimitoare. Pentru o clipă, în timp ce mă îndreptam spre salon, mi l-am imaginat pe Neul cîntînd la pian, în această încăpere cu toate ușile deschise. Singur, străpungînd cu degetele așezate pe clape vidul înghețat și sonor, trezind în adîncurile casei, spre care coridoarele oăreau să transmită sunetele ca o ureche, o pîndă mută și încremenită. Acest fel de liniște, pe care trebuie să-l fi urzit în jurul stăpînului casei, ani de-o rîndul, munca lui ieșită din comun, părea să revină, pentru a împregna atmosfera încăperilor cu calmul nopții tirzii: casă în care se rosteau puține cuvinte și puține chemări, în care gesturile cele mai obișnuite se făceau cu mai mare chibzuială, adunînd în jurul lor mai multă liniște ca oriunde, chiar decît într-un azil de bătrîni sau în sacristia cea mai secretă.

Bătuse de ora 11, cînd o undă de lumină a început să se miște pe plafonul coridorului. Dintr-un salt m-am ridicat din fotoliu. Nu mă

mai gindeam la nimic: cu nervii încordați, urmăream această licărire ce înainta către mine. Putea să se întâmple orice: cu gitlejul sugrumat, stăteam la pindă; nu mai eram nimic altceva decât un deținut într-o celulă întunecată, auzind un pas sonor în spatele ușii. Ezitând parcă, luminița se opri o clipă în prag, acolo unde canatul ușii deschise o mai ascundea încă; apoi am putut vedea din profil silueta Ei înaintind tăcut; a făcut doi pași fără să se întoarcă spre mine, cu brațul ridicind din nou sfeșnicul, fără nici un zgâmot.

Poate că niciodată, nici chiar în dragoste, n-am așteptat, atât de nerăbdător și de nesigur — cu inima bătind să-mi spargă pieptul și gitul încordat — pe **cineva** care aici nu putea fi pentru mine decât „o femeie”, — adică o enigmă, un mister absolut. O femeie despre care nu știam nimic, nici nume, nici cine putea fi — nici măcar chipul ce nu se lăsase întrezărit decât pe furiș și care-și păstra toată incertitudinea **profilului pierdut** — nimic altceva decât revărsarea aceea tăcută și înspumată care aluneca și invadea la răstimpuri încăperile și coridoarele; mi se părea că aș fi recunoscut-o dintr-o mie, numai după felul în care, prin mersul ei, unduia pe pereți flăcările luminărilor, dându-ți impresia că acestea ar fi fost legănate de valuri. Dar chiar și în acea clipă de așteptare și de tensiune absolută, atunci când cu greu mă mai simțeam stăpîn pe mine, am fost izbit de faptul extraordinar că totul la această siluetă, pe care nu o văzusem mișcându-se decât pe un fundal mereu întunecat, plutea într-o surprinzătoare **incertitudine**. Părea să fie legată de întunecimea de unde se ivise prin niște fibre vitale din care își trăgea întreaga sevă; cascada părului ei negru, umbra ce făcea să-mi scape în permanență contururile chipului ei, îmbrăcămintea sumbră, chiar și în acea clipă, o făceau să se afunde și mai adînc în noapte, aproape confundîndu-se cu ea.

Era îmbrăcată într-un halat de interior, de culoare închisă, strîns în talie cu un simplu șnur, și care lăsa să se întrezărească, numai atunci cînd pășea, virful picioarelor goale; părul negru, vălurit pe spate, îi cădea ca un șuvoi întunecat, susținut de o coleretă ce se ridica pe ceafă și-i înfășura gîtul înalt și subțire; mai degrabă o mantie de seară decât un halat, încrețit de la talie în jos în pliuri țepene — rigidă, intrucitva ceremonioasă, cu mica fantezie scoasă în evidență aparent fără vreun motiv, imperceptibil teatrală, care făcea să pară extravagantă îmbrăcămintea-i caraghioasă de menajeră: era gătită pentru noapte, așa cum te îmbraci de obicei pentru baluri. Nimeni n-a spus nimic. De cînd intrasem în această casă, Ea îmi impunea ritualul ei lipsit de cuvinte: Ea hotăra, Ea știa totul, iar eu o urmăam. Nu eram nici pe departe tulburat sau surprins: manevrat, tras, clipă de clipă,

ca o marionetă, de un fir ușor pe care nici măcar nu mă mai gîndeam să-l rup. Urcam scările în spatele Ei; mișcarea luminărilor înviora întreaga scară, trezea la viață, unele după altele, oglinzile și lambriurile lustruite ce făceau ca vila să semene cu un palat de cleștar, pe care cea mai plăpîndă scinteiere îl scotea din somnul coitoanelor sale tainice.

Tălpile înguste ale picioarelor albe și mate zburau în fața mea din treaptă în treaptă, ca flăcările vii, străfulgerînd pentru o clipă, ca mai apoi să se ascundă în pliurile țesăturii grele de mătase: restul siluetei se mișca grațios în penumbră, cu mantia de seară lipită prin șuvoiul de păr negru, des și sălbatic, de căpșorul delicat. Mișcările acestei torțe unduitoare pe care aerul vibrînd părea s-o ridice și s-o poarte pînă sus, fără ca ea să atingă pămîntul, mă ademeneau în tăcere; nu mai aveam nici o scăpare; pășeam, fără nici un zgomot, pe covorul moale. Singele îmi zvîcnea cu putere în urechi și totuși, mi se părea numai, că asistam la această ascensiune silențioasă. O doream pe această femeie. O dorisem — eram convins acum — încă din prima clipă de îndată ce pasul meu, alături de al ei, făcuse să scîrîie pietrișul curții. Dar în acest moment, *asta* nu avea prea mare importanță. Nu exista decît tensiunea constantă ce îmi înțepenea ceafa și aerul care vibra pîrînd să-i biciuiască gleznele prin mișcările capotului, de-a lungul întregii scări. Ea a așezat sfeșnicul pe o comodă veche ce se afla lipită de perete lîngă pat, rămînînd pentru o clipă în picioare, cu spatele la lumină și cu capul puțin aplecat în față. Clipirea continuă a luminărilor îți dezvăluia colțurile de umbră ale camerei, care îți dădea totuși impresia că era locuită în permanență: o cameră de femeie cu perdele de **perse*** de culoare deschisă, într-un ungher cu o toaletă a cărei oglindă se deștepta și prindea viață la răstimpuri. Modernismul aproape agresiv al sălilor de la parter se oprea în pragul acestei încăperi; mobilierul sculptat și greoi, cu colonete răsucite, de nuanță mai închisă, te ducea cu gîndul la bătrîna Spanie; note distincte, intime, apăreau ici și colo, risipite în grabă, la voia întîmplării, ca și cum un cuib respirînd un puternic parfum feminin s-ar fi aninat provizoriu, în nesiguranță, într-un stejar, la subsuoara ramurilor. Colonetele patului cu baldachin proiectau pe pereți contururi de umbre prelungi. Era o cameră puțin primitoare și, în acel moment, straniu de distantă, asemuindu-se mai puțin cu atmosfera tandră dintr-o stampă japoneză, ce plutește în jurul unei femei ce-și face toaleta,

* Perse = pînză pictată din Persia. (n.t.)

cît mai degrabă cu mantia austeră în care, o dată mai mult, Ea părea să officieze. Mi-am furișat miinile pe sub mantia întredeschisă, lăsîndu-le să poposească pe umerii goi; Ea și-a aplecat și mai tare capul, părul greu și negru s-a legănat și i-a căzut ca o cortină pe față. Acest chip, ascuns acum pentru ultima oară, mă intimidă. N-am îndrăznit să-i caut buzele, i-am sărutat numai umărul. Nu făcea nici o mișcare, nu se opăra, dar nici nu-i simțeam pe buze zvicnirile fierbinți ale plăcerii; nu era nici surpriză, nici așteptare, nici febră. Pur și simplu **ASTFEL**. Și-a desfăcut cu un gest precis, cu capul în continuare plecat, șnurul din jurul taliei; în tăcere, hieratică în mindria ei, Ea mă însoțea din nou. Nici unul din noi nu a rostit un cuvînt în tot cursul acelei nopți. Plăcerea pe care mi-a dăruit-o a fost violentă și de scurtă durată, dar amintirea pe care i-o păstrez a rămas fără culoare, pierzîndu-și aproape caracterul de intimitate: nimic altceva decît acel corp alungit ce părea să prindă viață departe de mine, cu ochii închiși, reculegîndu-se în jurul unei imagini secrete, cu picioare aristocratice care lăsau impresia, chiar și în extazul plăcerii, că repetau aceleași gesturi ca atunci cînd făceau să tresalte pliurile mantiei negre — acea docilitate sfidătoare, acea rezervă distantă pe care nimic nu reușea s-o înlăture. Lumina oblică a luminărilor trimitea peste patul în dezordine umbre de cernelă, din care ieșeau la iveală, un sin, un genunchi, curbura unui șold — fața îi rămînea în obscuritate aplecată spre partea întunecoasă a patului, ascunzîndu-se viclean în adăpostul părului revărsat. Incitat de lumina pilpiitoare ce o dezvăluia, așa cum se cufundase ca o înecată în cutele cearșofului, i-am strivit timp de o clipă, cu duritate, trupul, i l-am imobilizat cu brațele-mi puternice, lipindu-l de al meu, însă acel corp rămînea inert, fără răspuns, relaxat, *abandonat*, dar fără să fremete. Cuprins de un fel de panică, am vrut aproape să lovesc acel chip ghemuit, ce-mi scăpa mereu. În cele din urmă, am alunecat într-un somn profund.

Atunci cînd m-am trezit, noaptea trebuie să fi fost pe sfîrșite; o slabă licărire, ca aurora palidă a unei zile de iarnă, mijea prin perdele, conturînd ochiurile geamurilor. M-am sculat și am îndepărtat puțin una din perdele. Ziua era încă departe și furtuna încetase. Corul lunii rătăcea printre vastele întinderi pustii, poleind în argintiu stîns norii mari și umflați, ce alunecau acum atît de domol în spatele grilajului, se putea distinge drumul de pămînt ce mă adusese pînă aici, zvîntat aproape acum printre brazdele cu apă stătută, săpate de roțile căruțelor. De cealaltă parte a drumului, desoartit de acesta printr-un șant de apărare, se afla un zid scund, deasupra căruia se înălța un alt grilaj, în dosul căruia se profila puzderia de copaci din-

— un parc alăturat. Aerul, purificat de ploaie, păstra o transparență sticloasă și plăcută vederii; aproape că ți-ai fi dorit să auzi lătratul unui ciine, ca să-i urmărești ecourile limpezi; bubuitul nu încetase de tot, dar pierduse mult din scurgerea lui uniformă de cataractă; părea să bolborosească spasmodic, ca focul ce se stinge în trosnete întrerupte, amintindu-ți de răpăitul tot mai surd și discontinuu al unei tamburine; părea mai aproape și mai puțin obsedant. Noaptea de veghe, ce își recăstigase acum tihna, înșeninându-se, mă chema afară; pentru o clipă am avut ideea să ies din casă și s-o iau la întâmplare pe drumurile uscate și redevenite sonore, dar am renunțat; m-am întors în pat și am aprins o luminare. Sentimentul de siguranță pe care noaptea mi-l inspira acum mă calmase — gândurile începeau să-mi alunece pe o nouă pantă. Am ridicat puțin sfeșnicul și am luminaț cealaltă parte a patului. Ea dormea întinsă pe burtă, ca un copil cuminte, cu capul puțin întors într-o parte, părul negru și des inundându-i fața. O priveam cu o anxietate tulbură și confuză. Brațul, ce se odihnea pe cearșaf, îndepărtându-l ușor, lăsa să se întrezărească sinu-i gol, ca de ceară; citeva broboane mici de sudoare scinteiau în lumină, între culetele gâtului și în jurul buzelor. O greutate invizibilă părea să se fi coborât asupra ei, afundind-o în așternuturi printr-o apăsare nocturnă. Ea părint să se fi prăbușit într-adevăr, mai profund ca orice altă femeie, într-un somn fără griji, fără gânduri, fără neliniști. Noaptea, acum senină, permițind prin încetarea ploii să se distingă de pe front bubuitul tunului, mi l-a adus în minte pe Neuil, dar acest gând nu mai era la fel de chinuitor ca în ajun: acalmia alunga spiritele rele, îndepărta gândul morții. Imaginile serii îmi reveneau în minte, una câte una, dar acum, când spaima ce îmi încheștase gâtul se împrăstia, Ea aluneca într-un clar-obscur și mai derutant, și mai înșelător. Mă gândeam la siguranța atât de puțin explicabilă cu care săvîrșise în ajun acel ritual straniu al cărui vestală unică fusese de la început pînă la sfîrșit; spaima ce i se citea pe chip, în timp ce încerca să mă rețină la cină, lăsase acum locul doar unei ușoare temeri. Ca și cum n-ar fi fost niciodată vorba — nici pentru Neuil, nici pentru Ea — ca el să mai poată veni. Înțelegeam treptat că fusesem prins de la început în desfășurarea acestui ceremonial insolit — patul, cina — prezența mea fiind necesară, dar în același timp tainic și definitiv exclusă.

«Totuși...» am rostit o clipă în gînd, dar mi-am dat imediat seama că nu ajungeam la nici o concluzie; nu eram excesiv de speriat: intimidat, mai degrabă, de acel corp lungit de-a latul cearșafului, ce păstra în somn aceeași indiferență mîndră, și care rămînea, dar de la distanță, atât de intim prizonierul unei priviri. Am ridicat încă puțin

sfeșnicul și m-am aplecat spre Ea. O priveam și aveam senzația că mă priveam în același timp și pe mine, așa cum mă aplecam spre Ea. Mă simțeam pătrunzind într-un tablou, prizonier poate, al unei imagini, în care, o necesitate stranie îmi destinase un loc fix. Nu cred că în acel minut Ea mai putea dormi. Mi-am imaginat dintr-o dată, cu foarte mare claritate, avionul împovărat, furișându-se cu greu, în uruit de motoare, în imensitatea nopții înstelate, încercînd să-și des-cifreze destinul, jos, pe pămîntul pîrjolit de focuri, în țesătura aidoma urzelii corzilor de pian a drumurilor ascunse — silueta masivă, ca de lut, a pilotului obosit, încotoșmănat în blănuri și stingherit de mînușile cu un deget, cu chipul luminat de jos în sus, nu atît de luminițele bordului, cit mai ales de imaginea apăsătoare și neîndurătoare, obsedantă, în care această femeie își reîmprospăta forțele și continua să trăiască numai pentru el.

Urmăream, visător, somnul acestei femei, zăcînd enigmatică. Imaginația-mi încerca acum să pună cap la cap, cu îndrăzneală, firul întrerupt și aparent de neînțeles. Nu era posibil ca în acest scenariu atît de straniu, absolut totul să fie inventat. Ceva îmi șoptea la ureche — un anume aer de sărmană ființă neajutorată, de condescendență fățarnică, de îndată ce broderia studiată a gesturilor nu o mai putea apăra — că fusese într-adevăr menajera lui Neuil. Poate că el încerca să reînvie, prin inițierea celorlalți, vraja pierdută: strălucirea frumuseții din care se împărtășise, și care-i fusese oferită pe neașteptate, ascunsă sub un șorț de menajeră, în propria lui casă. Poate că și Ea, la rîndul ei, căuta de fiecare dată, printr-o experiență nouă, să-și verifice forța, aproape magică, pe care trebuie s-o fi avut atunci. Căci nu juca teatru decît pe jumătate: știam că nu-și interpreta rolul chiar atît de detașat cum ar fi vrut să cred.

Am rămas multă vreme treaz, alături de Ea. Somnul unei femei pe care o privești cu intensitate stringe în jurul ei o inocență și o siguranță aproape nebunească: mi s-o părut întotdeauna de neconceput să te abandonezi astfel cu ochii închiși, unor ochi deschiși ce te urmăresc. Afară, rafalele de tun se leneviseră, auzindu-se din ce în ce mai rar, lăsînd să se instaleze intervale lungi de liniște profundă; ungherele casei, oazele ei de încăperi lăcuite, își trimiteau atunci pînă la mine semnalele lor misterioase. Ploaia înviorase aerul, căci un curent proaspăt aluneca prin cameră, înfășurînd ferestrele înalte, pătate acum de-o noapte albăstruie. Această oră a zorilor era rece și lucidă; să-mi pun ordine în gînduri fără înfrigurare, cu detașarea intrucitva ostilă ce vine o dată cu satisfacerea dorinței, mă făcea să trăiesc un sentiment de posesiune calmă, de dominație indulgentă. Treaz, pri-

vind-o cum doarme, așa cum se abandonase somnului, renunțând la orice vicleșug, nu mai simțeam nici un resentiment împotriva ei, ci numai o curiozitate misterioasă. Nu mă mai interesau nici motivele, nici căile prin care fuseseră atinse. Nici unul dintre noi nu avea de ce să dea socoteală. Pur și simplu: *ASTFEL*; începeam să merg pe drumul pe care Ea mi-l deschisese și despre care încă nu știam prea bine unde mă va conduce. Tăind-o scurt, punând capăt, printr-o simplificare fără replică, explicațiilor, remușcărilor, justificărilor, cuvintelor de prisos. Tăcerea pe care ea o păstrase de-a lungul acelei serii, aduse-se un plus de puritate conservată cu grijă, un farmec înrobitor. Mă gîndeam că puteai să-l urmezi pe Orfeu pînă foarte departe în regatul lui de umbre, atîta vreme cît el nu se întorcea ca să privească înapoi. Nici Ea nu se întorcea niciodată, iar eu o urmasem. Aproape că o urmam și acum, apărât să fac vreun pas greșit, cît timp pașii mei ar fi călcat numai pe urmele lăsate de ai ei — oblăduit și fermecat în același timp, în chip atît de straniu. Privirea mi-a alunecat pentru o clipă de-a lungul pereților camerei. Noaptea o făcea să pară mai spațioasă. Am ascultat un timp respirația egală și liniștită a femeii. Apoi m-am lungit din nou lingă Ea, i-am căutat mina adormită așezată pe cearșaf — goală și mai răcoroasă decît restul corpului — am suflat în luminări și am adormit.

Cînd m-am deșteptat, locul de lingă mine era gol, perdelele erau trase, un soare tînr și ușor voalat de ceață inunda în valuri camera, păsărelele cîntau. Dimineața era atît de strălucitoare, încît m-am repezit la fereastră și am deschis-o. Aerul era de o prospețime purificatoare; adieri slabe purtau mireasma încă verde a frunzelor căzute. Viața își reluase pulsul ei normal; o șaretă invizibilă hurducăia pe drumul acoperit de frunze ce o lua de-a lungul parcului; zgomotul cristalin al vaselor de bucătărie, atunci cînd se ciocneau întîmplător, urca, traversînd curtea, pînă la mine, de undeva din spatele casei. Îmi imaginam că urma să apară pe neașteptate — de data aceasta obligatoriu — cu șorțul legat în jurul taliei, cu bonețica albă pe părul strîns acum cumînte, ducînd în mîini tava cu micul dejun. M-am îmbrăcat în grabă, cuprins de panică, am toborît treptele în goană și am ajuns în curte. De îndată ce pașii mei au făcut să scîrțieie pietrișul, zgomotele de veselă s-au oprit brusc, dar eu nu m-am mai întors. Alergam repede, cu dinții strînși, cu privirea fixînd nisipul de sub picioare. Am închis grilojul în spatele meu, fără să-mi întorc capul. Covorul de frunze moarte, ce acoperea drumul deja uscat, era atît de plăcut sub picioare, vîile ieșeau, una cîte una, din spatele copacilor, de-a lungul drumului, în aerul dimineții, noi și împrospătate de ploaie.

Căruța lăptarului se tot învîrtea singură pe aleile pline de frunze, făcînd să sune, din cînd în cînd, clopoțelul în fața porților. Soarele pătrundea prin împletitura ramurilor; mergeam repede: pe cînd traversam centrul satului, obloanele se deschideau și atingeau leneș fațadele, gălețile cu apă începeau să curețe stratul de frunze verzi de pe trotuare. Mi-am amintit că era *Ziua Morților*. Dar spaima ce mă apăsase toată seara își luase zborul; am intrat să beau o cafea într-un birt micuț ce-și deschidea ușile acolo, sub conurile pinilor. O paranteză se închisese, dar lăsase în urma ei un fel de diră tandră și arzătoare, greu de șters. Priveam prin geamurile mici pădurea-n prospețimea dimineții; ceva ce nu fusese numai ploaia, o răcorise, o îmblînzise, ca și cum, pentru un moment, viața devenise mai respirabilă și era mai aproape. Urma să fie o zi frumoasă; m-am gîndit atunci că și aici întreaga zi urma să fie duminică.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA și
Cristina ONOSE

JULIEN GREEN

(Franța)

Romancier, novelist, dramaturg, eseist, Julien Hartridge Green se naște la Paris în 1900, din părinți americani de origine anglo-saxonă. Studii la Universitatea din Virginia (S.U.A.). Membru al Academiei Franceze și al Academiei Regale Belgiene. Scrie romanele: *Adrienne Mesurat* (1927), *Léviathan* (1929), *Vizionarul* (1934), *Moiră* (1950 — în curs de ecranizare), *Fiecare om în noaptea sa* (1960), *Locul cel nou* (1978); nuvele: *Călător pe pământ* (1930 — din care fac parte nuvelele antologate); piese de teatru: *Sud* (1953), *Umbră* (1956); lucrări autobiografice: *Jurnal* (1928—1984 — ultimul volum, „Curcubeul”, apărut recent la Editura Seuil). Este distins cu Marce Premiul literar al Monaco-ului (1951) și Marele Premiu Național pentru literatură (1966). Afirmă scriitorului: „Marele meu păcat va fi fost acela de a nu fi vrut să accept condiția umană” („Jurnal” — 16 februarie 1980). Explica natura esențialmente tragică a operei sale, ruptura ireversibilă între personaj și lumea exterioară, eroii lui Julien Green nefiind altceva decât proiecția diverselor fațete ale propriului său eu. Motivul principal al operei greeniene, generatorul tuturor stărilor conflictuale și de tensiune, este destinul — acel „Léviathan care ne pîndeste și urmărește în tăcere” — ce intervine în mod implacabil, determinînd conștiința și acțiunile personajelor; în fața lui, revoltile și manifestările volitive nu au nici o putere. Nuvele *Christine*, prezentînd în aparență un caz patologic, însumează, accentuînd, pînă la exacerbare, celelalte teme ale scrierilor lui J.G. Individul, prins în capcană, aflat în imposibilitatea comunicării cu ceilalți semenii, își trăiește drama în zvircoliri neputincioase. În ultimul său interviu din vara lui 1988, J.G., cel care a fost în permanentă torturat de lupta dintre trup și spirit, nu poate totuși să ucidă în el „bucuria simplă de a trăi”, pînă să fi ajuns la o împăcare cu sine: „Știu că acest secol este deosebit de dezagreabil. Zilnic mă plimb singur pe străzi timp de o oră. Văd titlurile ziarelor pe care le frunzăresc. Tot ceea ce găsesc în ele mă dezgustă. Violenta domnește peste tot. Nu mă bucură decât înțelepciunea tinereții și modul în care tinerii înțeleg să fie fericiți”.

LÉVIATHAN

Trecuseră deja cinci minute de cînd aștepta pe chei, în fața *Bunel speranțe*. În jurul lui, puștii se jucau printre mormanele de cărbuni și piramidele de butoaie. Prora monstruoasă a navei ascundea vederii întregul estuar. Dar strigătele și risetele ajungeau pînă la el, fără-n-doială, deși el părea să nu vadă și să nu audă nimic, așa cum stătea tot timpul cu capul aplecat. Avea o statură înaltă și era îmbrăcat într-un loden croit dintr-o pînză uzată, cu buzunare largi, în care miinile i se afundau pînă la coate; borul pălăriei îi cădea pe ochi, ascunzîndu-i chipul. Stătea nemișcat, cu o valiză mare la picioare.

Cînd au venit să-l cheme, își ridică el în sus valiza, a cărei greutate făcea să-i tremure încheieturile, și-l urmă pe steward de-a lungul

asarelei înguste pînă pe puntea vasului. Ajunse la cabina ce-i fusese rezervată.

Rămas singur, închise hubloul stringîndu-i minierul, trase perdeluța de serj și-și scoase pălăria. Era un bărbat la vreo 40 de ani, al cărui chip trist, cu trăsături regulate și fără riduri, îi trăda vîrstă prin expresia descurajată și de neîncredere a ochilor și prin acel ceva din culoarea pielii ce nu mai respira prospețimea tinereții. După ce și-a așezat valiza pe pat, o deschise și începu să-și scoată lucrurile cu gesturile cuiva hotărit să nu lenevească nici măcar o clipă, și care încearcă să-și abată gîndurile dînd mîinilor o ocupație oarecare. Către sfîrșitul zilei un marinar veni să-l întrebe din partea căpitanului dacă vrea să cineze în sala de mese. Întîrzie cu răspunsul, dorind mai întîi să afle la ce oră *Buna speranță* își ridică ancora. I s-a răspuns că exact în noaptea aceea, la ora 11.

„Perfect, prefer să rămîn în camera mea”. Și nu părăsi cabina.

A doua zi, căpitanul Suger își exprimă dorința să-l vadă. Avea aerul unei persoane într-atît de oneste încît risca să pară necinstit. Ii spuse pe șleau:

— Domnule, știți că eu nu primesc aproape niciodată pasageri la bord. Fără îndoială regulamentul mi-ar permite acest lucru, nava mea însă este înainte de toate o navă comercială. Dar pentru dumneavoastră am făcut o excepție.

Își întrerupse cuvintele pentru a-i lăsa timp unicului pasager de pe *Buna Speranță* să-și exprime recunoștința. Dar acesta nu rosti nimic. Căpitanul își viră mîinile în buzunare, ținîndu-și echilibrul pe virful picioarelor, abordînd un aer ușor malițios.

— Voi fi obligat să vă cer actele, spuse în cele din urmă.

— O să vi le arăt dacă e necesar, admise pasagerul aproape în șoaptă.

— Aici, tot ce vreau eu este întotdeauna necesar, veni, pe același ton autoritar, răspunsul căpitanului.

Se instaură un moment de tăcere, timp în care pasagerul își potrivea lornionul, scotoci în buzunarul interior al vestei și-și scoase de acolo pașaportul deschizîndu-l.

Căpitanul luă documentul și-l examinează cu cea mai mare atenție. Avea o figură bădărănoasă, pe care curiozitatea brăzda puzderie de mici zbîrcituri și ochi ce sfredeleau cu o voracitate ucigătoare.

— Ce idee năstrușnică să vreți să călătoriți pe o navă comercială, spuse el după un răstimp, înapoiindu-i pasagerului pașaportul. „Știți că facem 20 de zile.

— Știu, confirmă acesta.

*Și-și închise pașaportul.

— Desigur, e ceva mai ieftin, reluă căpitanul strîmbîndu-se puțin...
Cu siguranță, acestă-i motivul că...

Nu-și mai continuă fraza și se ridică iarăși pe virful picioarelor ca mai apoi să se înțepenească pe călcăie, așteptînd ca pasagerul să-i dea o explicație. Dar acesta tăcea.

— Și apoi, păru să accepte căpitanul, asta nici nu mă privește...

Ridică din umeri și întoarse spatele pasagerului, care se retrase.

O încărcătură apreciabilă de materii prime asigura Bunei Speranțe o stabilitate aproape invariabilă, în ciuda mării agitate, și vasul înainta greoi și lent, dar sigur, sub un cer amenințător. Primele zile fură de-a dreptul neplăcute pentru pasager. Nu era deloc un om al mării; urmărindu-i pașii nesiguri și aerul neliniștit ai fi bănuit cu ușurință că nu pusese niciodată piciorul pe puntea unui vas. Cea mai mare parte a zilei rămînea în cabina sa, unde părea să se simtă cit de cit bine. Anumiți oameni au însușirea de a se putea instala te-meinic oriunde, și încă în așa fel, încît să-ți dea impresia că locuiesc acolo de cînd lumea. Cum de reușesc asta? E secretul lor. Le e suficient să deplaseze cîteva obiecte, să miște poziția vreunei mobile pentru ca, într-un fel cu totul inexplicabil, camera de hotel, în care nu vor petrece decît o singură noapte, să capete aerul de a le fi aparținut de mult timp și de a deveni pentru ei o locuință pe care n-ar mai părăsi-o niciodată.

Desigur, există în ei ceva ce se opune ideii de schimbare și care tinde să confere tuturor lucrurilor din preajmă un aspect durabil. Probabil că un astfel de impuls instinctiv îl determină pe pasagerul de la bordul Bunei Speranțe să modifice atît cît era cu putință aspectul cabinei sale. Pe pat, așternuse o cuvertură bej, adusă de el, ascunzînd astfel macatul albastru cu numărul de inventar al companiei. Scosese de asemenea de pe spătarul fotoliului *antimacassar-ul** ce purta același număr brodat în culori vii. Cîteva cărți ocupau acum etajera primitivă ce folosise drept suport pentru pantofi. În sfîrșit, masa fusese mutată într-un colț ce în mod evident nu-i fusese destinat, mărturie stînd pata largă de culoare mai deschisă pe care piciorul o lăsase pe covor, în locul unde el se aflase mai înainte. Acolo unde masa se găsea acum, un tangaj, mai puternic decît celelalte, ar fi răsturnat-o cu siguranță, dar cunoștințele despre mare ale călătorului erau, din păcate, limitate. Încă de la începutul călătoriei, ploi torrențiale se abătura asupra Bunei Speranțe, cu o asemenea sălbăcie

* Antimacassar = husă (n.t.).

încît ai fi zis că voiau cu orice preț să azvîrle vasul înapoi în port. Dar s-a mai pomenit vreodată ca un vas să se întoarcă din drum din cauza ploii? Căpitanul făcea haz de vremea așa înspăimîntătoare.

„Dumneata ne-ai adus-o”, i se adresa el cu impertinență călătorului, cînd îl întîlni din întîmplare pe coridoarele vasului. La care, bărbatul înalt și slab își potrivea lornionul pe nas, lăsînd să-i scape un ris amar ce aducea mai degrabă a tuse. Într-o bună zi, căpitanul îi spuse pe neașteptate, cu un aer șugubăț:

— Vezi, dumneata ești oaspetele meu. S-ar cădea deci să mîncînci la masa mea.

Își încrucișă la spate miinile mici și durduții și reluă pe un ton calculat, pentru a face și mai mare haz:

— Asta te supără, nu-i așa?

Călătorul dădu din cap, încercînd să protesteze.

— Zii atunci, întrebă brusc căpitanul, ți se-ntîmplă să vorbești vreodată?

Cu trei zile mai devreme n-ar fi riscat o întrebare atît de directă și chiar obraznică, dar devenea din ce în ce mai important, simțindu-se la el acasă, pe măsură ce înaintau în larg: la 50 de mile de coasta franceză aceste familiarități îi erau permise. Călătorul schită o grimasă ce s-ar fi vrut un zîmbet și se retrase după ce mai întii salută politicos.

Începînd din acea zi mincară la aceeași masă, într-o cămăruță cocoțată la prora vasului. Hublourile mari lăsau să se vadă linia nesfîrșită, dătătoare de neliniști, a orizontului. O lumină puternică și crudă dezgoiea chipul căpitanului și al pasagerului deopotrivă, așa cum stăteau așezați unul în fața celuilalt.

— Aici, spuse Suger, răsturnîndu-se în scaun, simțim într-adevăr că sintem în mijlocul mării. Nu-i chip să te miști fără s-o vezi.

Și mărturisî că, dintre toate încăperile vasului, aici se simțea el cel mai bine. Era marinar din naștere, ca să zicem așa. Nu iubea pămîntul și nici orașele. Nu iubea decît singurătatea navei sale.

— De bună seamă că mă crezi vesel, căci îmi place să glumesc, spuse el. Dar de fapt e numai veselie melancolicilor.

Și cum această mărturisire impunea un act de reciprocitate, își înălță cu bruschete fața și strigă:

— Dar dumneata? Vorbește-mi de dumneata. Niciodată nu-mi spui nimic.

Era adevărat. Omul nu zicea nimic. Minca în liniște privindu-l pe căpitan prin lentila lornionului, își ridica fața, dar nu sufla o vorbă. Și cu toate acestea nu părea să fie timid; ochii săi aveau acea ex-

presie iscoditoare a miopilor care nu se-ndoiesc că toată lumea e conștientă de infirmitatea lor și de nevoia de a fixa oamenii pentru a-i vedea mai bine. Uneori, totuși, o umbră fugară îi străbătea chipul, dar dispărea atât de repede încât căpitanul n-apuca niciodată s-o surprindă. Să fi fost efectul vreunei slăbiciuni subite? Dintr-o dată, sprâncenele i se-ncruntau, ochii i se abureau pornind să-i iasă din orbite. O cumplită deznădejde i se așternea pe chip, părind să ezite, ca apoi să dispară aproape instantaneu, lăsând în urmă o figură crispată. La el acest lucru se transformase într-un tic. În momentele acelea pasagerul își scotea întotdeauna lornionul și-și apleca puțin capul.

Se aflau la desert, și căpitanul se juca incintat cu cuțitul, făcându-l să se legene de-o parte și de alta a arătătorului.

— Într-adevăr, repetă el, dumneata nu zici niciodată nimic. Cu toate acestea eu nu-mi pierd răbdarea. Să mai treacă niște zile pe mare și-o să-ți se dezlege limba.

Pasagerul ridică din umeri și-și scoase lornionul ca să-l șteargă. „Mai vedem noi”, părea el să zică.

Firește, căpitanul avea dreptate. O săptămână petrecută la bordul unui vas comercial, într-o singurătate aproape perfectă, nu poate să nu-l transforme pe eventualul călător, oricât de puternic s-ar vrea el. Nici chiar firile melancolice nu rezistă. Trebuie să vorbești, să te atașezi de cineva, să-ți faci prieteni, chiar dacă-i părăsești la sosirea în port. Nu e oare ciudat că după cinci sau șase zile de călătorie pe mare ne gândim tot mai puțin la portul de destinație, ba chiar sintem înclinați să-l uităm cu totul, pe măsură ce ne apropiem de el? Monotonia călătoriei îți pătrunde în suflet, și, o dată cu ea, ideea obsedantă că deși aceasta durează deja de-atita timp, nu se va putea sfârși niciodată. Dacă măcar pentru o clipă ar exista o schimbare de decor, dacă am trece pe lângă o insulă sau am zări de departe țărmurile unui continent... dar nimic din toate acestea nu se-ntimplă, și cind ne deșteptăm a doua zi, revedem aceeași linie infinită a orizontului ce pare să nu se întrerupă niciodată. Pentru un temperament nervos acest spectacol este o încercare, aproape o tortură de ne-îndurat. Există astfel oameni care aflați la bordul unui vas își găsesc în tovărășia semenilor lor, chiar dacă-i disprețuiesc sau urăsc, unica șansă de supraviețuire, căci trebuie să rămână în viață, trebuie să se salveze din chinul devorator al zilelor pe mare, să scape din ghearele aceluia *Léviathan* care-i pindește și urmărește în tăcere.

Am apucat să spun că *Buna Speranță* naviga din Franța spre America? Urma ruta cea mai lungă și se îndrepta direct spre Savan-

nah. Căpitanul se acomoda ușor. De mult timp luase drumul mării, semnind un pact cu ea, însenindu-și orele nesfârșite tăfăsuind cu oamenii echipajului și, citeodată, cu vreun pasager întâmplător. Un astfel de călător era o adevărată mană cerească. Ca mulți indivizi mediocri ce au apucat să răsfoiască unele romane, căpitanul făcea caz de ceea ce numea el psihologie și se distra ținându-i sub observație pe oamenii din jurul său. Se fălea cu darul perspicacității și nu se-ndoia de fel că doar în câteva zile ar fi fost în stare să găsească formula — ca să folosim o expresie îndrăgită de el — persoanei pe care o investiga. N-aș merge chiar până într-acolo încît să susțin că-și aduna observațiile în scris, dar acest lucru i s-ar fi potrivit de minune. După ce-mpărțea ordine în dreapta și-n stînga și supraveghea manevrele, îi mai rămînea timp berechet ca să-și umple ziua.

În această privință, călătorul nostru îi asigura o distracție copioasă. Era mai mult decît încîntat să-l aibă la bord, ca un matematician ce-și freacă mulțumit miinile înaintea unei probleme dificile. Gîndindu-se bine, chiar îi plăcea acum acest comportament rece, tăcerea care la început îl iritase, rezerva lui care de fapt întrețineau jocul, făcîndu-l și mai captivant.

În pofida acestor speculații, călătorul părea hotărît să tacă. În mod vizibil privirile inchizitoare ale căpitanului îi displăceau profund și orele de masă erau pentru el deosebit de supărătoare, dar încerca să-și ascundă sentimentele, iar dacă uneori mai răbufnea cite ceva, aceasta se întîmpla în ciuda eforturilor sale. Dacă însă căpitanul ar fi fost într-adevăr observatorul ce se închipuia a fi, ar fi ghicit de bună seamă că pasagerul se temea de el; dar mergea pe o pistă greșită și credea că are de-a face cu un simplu mizantrop orgolios. Mîndru de descoperirea sa, se căznea să-i pună acestuia întrebări abile care trebuiau să-l măgulească pe călător în vanitatea sa și să-i smulgă acestuia confidențele dorite. Tactica eșuă, totuși, așa cum dăduseră greș mai înainte stilul direct și interogatoriile precise. Călătorul continua să tacă; cel mult, atunci cînd căpitanul devenea prea insistent, își lăsa capul în jos, așa cum ți-l apleci cînd înfrunți razele de vînt.

Acum cerul era limpede și *Buna Speranță* părea să alunece repede. Aerul era blind. Liniștea se înstăpînise, cu greu întreruptă de susurul valurilor ce de-abia încrețeau suprafața mării. Cu toate acestea, călătorul nu-și părăsea cabina. Acolo, singur, părea să-și fi găsit tihna. S-ar fi spus că se temea cumplit atunci cînd își părăsea cămăruța, și că o dată trecut pragul viața i-ar fi fost în pericol. Uneori, marinarii ce se plimbau pe punte vedeau, prin deschizătura

hubloului, un chip palid, cu priviri rătăcite, care dispărea imediat cuprins subit de spaimă. Mai întâi, căpitanul a fost șocat de tăcerea călătorului. Apoi s-a gândit să facă haz de ea. L-a invitat la masa lui, i-a vorbit deschis ca unui prieten, chiar ca unui vechi prieten, i-a mărturisit și unele secrete ale vieții sale intime, și ce-a obținut în schimb? Nimic. Fără-ndoială, este foarte interesant să furi secretele unui taciturn, servindu-te doar de observație și inteligență, dar la sfârșitul celei de-a treia săptămâni căpitanului i se făcuse lehamite. Se ivise ceva respingător pe fața morocănoasă a pasagerului și tăcerea lui nu mai era interesantă.

Călătoria se apropia de sfârșit; deja un pescăruș — cel ce vestește întotdeauna apropierea pământului — poposise pe puntea navei, pentru a-și relua imediat zborul, filfiind din lungile-i aripi zdrențuite. Într-o zi, atunci când se ridică de la masă, căpitanul se postă în fața oaspetelui său, care nu scosese nici un cuvânt de la începutul mesei. După cum îi era obiceiul, se ridică pe virful picioarelor ca să se întepenească apoi pe călcâie.

— Știi, poimîine ajungem, spuse el. Călătorul își înalță capul. Mina severă a căpitanului îl înspăimînta fără doar și poate. Pe față îi apăru un soi de grimasă, își scoase lornionul și răspunse cu o voce stinsă:

— Știu.

Părea atît de abătut, încît enervarea căpitanului făcu loc unui sentiment de compasiune.

— Chiar n-aveți nimic? întrebă Suger după o clipă de tăcere. Nu sînteți cumva bolnav?

Călătorul clătină din cap.

În timp ce se îndrepta spre cabină, o mișcare neașteptată a vasului îl făcu să se desprindă de balustrada de care se sprijinea, și-l izbi de una din șalupele instalate pe punte. Cu un gest convulsiv se agăță de frînghii, privind marea cu expresia de groază a omului ce se pomeniște dintr-o dată în prezența morții.

— Să nu vă fie frică, îl încurajă căpitanul de departe.

Veni apoi să-l ajute să ajungă la cabină.

Ziua trecu la fel ca și celelalte, atîta doar că indiscretul căpitan puse mai puține întrebări ca de obicei. Se hotărîse în mod evident să accepte tăcerea pe care n-o putea cuceri și, totodată, cuprins de o undă de bunătate, care-i făcea cinste, părea că dorește să fie mai amabil decît fusese vreodată pînă atunci. Să-i fi stîrnit mila înfățișarea atît de nenorocită a călătorului? Îl privea, uneori pe furiș, clătîcind sumbru din cap. Călătorul nu minca decît foarte puțin, și-și pe-

trecea mai tot timpul frecându-și fără încetare genunchii cu palmele sale firave. Judecînd după aspectul său îngrijit și modest, după redingota încheiată pînă-n gît, ar fi putut foarte bine să fie profesor.

Zorii ultimei zile se ridicau deasupra unei mări încețoșate și calme, dar, cînd cei doi bărbați se așezară împreună la masă pentru ultima oară, cerul era strălucitor. În aer se simțeau adieri înmiresmate, cîtă vestegeu neîndoielnic parfumul atît de îndrăgit al pămîntului și al copacilor.

— Ei bine, rosti căpitanul turnîndu-i vin oaspetelui său, ne des-părțim buni amici, să bem, deci, unul în sănătatea celuilalt.

Călătorul avea însă un aer confuz și indurerat. Își apucă paharul, ținîndu-l ridicat pentru o clipă, ca apoi să-i dea drumul brusc, să cadă pe masă.

— Trebuie să vă spun ceva, murmură el. O paloare lividă îi invadase chipul și continuă să-și repete cuvintele aproape strigînd, temîndu-se ca nu cumva ele să nu ajungă la urechile căpitanului. Acesta tresări surprins, în cîlmea fericirii:

— Ei vezi, făcu el rîzînd, nu ți-am spus eu? Știam c-o să sfîrșești prin a vorbi. Cunosc bine marea!

Și slobazi un ris sonor, în care se însinuasă parcă o ușoară stînghereală.

— Veniți-vă în fire, reluă el, văzînd că oaspetele său tremura. Puteți să vă spovediți fără rețineri. Sînt un duhovnic perfect.

La care, călătorul își puse amîndouă mîinile pe masă și-și lăsă capul în piept, într-o atitudine de reculegere. Își depănă povestea.

Cînd acesta sfîrși, căpitanul își așeză paharul pe masă:

— Ei și?

— Ei și, asta-i tot, răspunse călătorul.

— Cum așa? strigă Suger, pentru asta ai plecat? Ești nebun? Trăiai liniștit în Franța...

— Nu eram deloc liniștit.

— Da' ai fi putut să fii. Nimeni nu te bănuia.

Călătorul clătină din cap.

— Așa că, reluă căpitanul, nu-mi spune tu mie, trebuie să fie cu totul altceva. Ce, asta-i crimă?!

La aceste cuvinte, călătorul își ridică brusc privirea și se uită la căpitan. Broboane de sudoare i se strînseseră la temple. Într-un acces de furie izbi cu pumnul în masă și urlă:

— Tot ce v-am spus e fals! V-am mințit. Nu sînt criminal.

— Atunci de ce dracu' mi-ai spus toate astea? se enervă căpitanul.

— Pentru că m-ai silit. Mă privești tot timpul, îmi puneti tot felul de întrebări, sînteți ca un polițist care anchetează un asasin. Am zis și eu ce mi-a trecut prin minte.

Izbi din nou cu pumnul în masă și strigă cu o voce stragulată.

— Mi-era frică. M-ai făcut să-mi fie frică. Merg în America să-mi rezolv niște treburi. Nu sînt deloc criminal.

Căpitanul dădu liniștit din umeri și surise:

— Bine-nțeles, dar n-ai de ce să te temi de mine. N-am să scot o vorbă.

Călătorul își lăsă capul în piept și lornionul îi căzu pe masă. Exact în momentul acela, văzduhul fu străpuns de urletul unei sirene, apoi cineva de la prora strigă: „Pămînt!” Căpitanul sări în picioare și aruncă o privire rapidă prin hublou:

— Pămînt! întări la rîndu-i.

Apoi adăugă:

— De zece minute îl tot văd.

Și părăsi cabina, afișînd un aer important.

Cobori scărița ce ducea pe punte și dădu ordine marinarilor. Păsările se roteau în jurul coșurilor, țîpînd sălbatic. La orizont, o dîră mai închisă la culoare anunța America.

Căpitanul se-ntoarse în sala de mese cu hublouri de jur-împrejur și, cuprînzîndu-și obraji-n palme, strigă vesel:

— Hei, călătorule! Am ajuns.

Dar călătorul era deja mort de cîteva minute.

Traducere din limba franceză de

Viorica MIRCEA și

Cristina ONOSE

CHRISTINE

*She was a Phantom of delight
When first she gleamed upon my sight
A lovely Apparition sent
To be a moment's ornament.*

WORDSWORTH*

Drumul spre Fort-Hope urmărește îndeaproape linia întunecată a stîncilor, despărțit de ele prin fișii de pămînt netede și aride. Un cer cenușiu atîrnă greu deasupra acestui peisaj trist, lipsit de culorile ve-

* Era nălucă încîntătoare
Podoabă efemeră de o clipă,
O apariție fermecătoare
Cînd strălucirea-i-n minte-mi se-nfiripă.

WORDSWORTH

getației, cu excepția, pe alocuri, a unui verde spălăcit de ierburi prăfuite. În zare se profilează o pată lunguiată, lucioasă, cu reflexe argintii: marea.

Obişnuiam să petrecem vara într-o vilă construită pe virful unui tăpșan, ce lăsa mult în urmă drumul. În America, unde cu greu putem vorbi despre Antichitate, vila noastră era socotită ca fiind deosebit de veche și puteai vedea într-adevăr în mijlocul unei grinzi de pe fațadă o inscripție ce atesta anul construcției: 1640 — perioadă în care misionarii instaurau împărăția Domnului în aceste regiuni barbare. Solid infiptă într-o fundație stincoasă, se opintea dezlănțuirii vinturilor ce suflau din larg, prin ziduri trainice de piatră lustruită și printr-un *pignon** rudimentar ce te ducea cu gândul la prora unei nave. În jurul unui *oeil-de-boeuf*** se putea citi cu claritate, gravate în piatra cea mai dură din lume, silexul de Rhode-Island, următoarele cuvinte: *Espère en Dieu seul****.

Nu există ungher din străvechea casă puritană care să nu mi se fi întipărit limpede în memorie, nici mobilă ale cărei tainițe sau imperfecțiuni să-mi fi rămas necunoscute, și cred că aş retrăi aceeași bucurie de altădată și aceleași spaime, străbătind coridoarele lungi, cu tavane joase, recitind deasupra ușilor pe care mîna copilului de odinioară le urnea cu greu, preceptele în litere gotice, desprinse din înțelepciunea *Psalmilor*.

Mi-aduc aminte că toate camerele păreau goale, atât de spațioase erau, și că vocea căpăta o sonoritate pe care nu o avea niciodată în oraș, în apartamentul nostru din Boston. Să fi fost chiar un ecou? Aproape că pereții vibrau și aveai impresia că cineva din apropiere repeta sfîrșitul cuvintelor. Asta m-a amuzat la început, i-am atras și mamei atenția, dar ea m-a sfătuit să-mi văd de treabă, deși am băgat de seamă că și ea vorbea aici mai reținut și mai încet ca de obicei.

Vara în care am împlinit treisprezece ani a fost profund marcată de un eveniment atât de straniu și de dureros, încît niciodată nu am avut curajul să elucidez întregul mister, căci eram aproape sigur că aş fi descătușat o tristețe mult mai sfișietoare decît s-ar fi putut bănuî. Nu e mai bine uneori să lași adevărul să doarmă în pace? Chiar dacă

* *Pignon* = partea superioară de formă triunghiulară a unui zid (lb. franceză în orig.) (n.t.)

** *Oeil-de-boeuf* = ochi de bou, fereastră rotundă, de mici dimensiuni, ce folosește la iluminarea și aerisirea podurilor unui edificiu (lb. franceză în orig.) (n.t.).

*** *Espère en Dieu seul* = Să speri doar în bunul Dumnezeu (lb. franceză în orig.) (n.t.).

această prudență se dovedește cîteodată regretabilă, ca în cazul povestirii noastre, este cu siguranță mai înțeleaptă decît curiozitatea iresponsabilă. Urma deci să împlinesc treisprezece ani, cînd, într-o dimineață de august, mama îmi anunță sosirea mătușii Judith. Era o persoană enigmatică, pe care n-o vedeam aproape deloc, căci locuia foarte departe de noi, la Washington. Știam că fusese deosebit de nefericită, și că, din motive ce nu-mi fuseseră explicate, nu se putuse mărita niciodată. Oricum, eu n-o iubeam defel. Privirea ei iscoditoare mă făcea să-mi plec ochii, iar aerul de tristețe îmi dispăcea profund. Avea trăsături regulate, la fel ca ale mamei, dar mai aspre, și un soi de lehamite îi trăgea colțurile gurii în sus, într-un zîmbet plin de amărăciune. Cîteva zile mai tîrziu am coborît în șalon, unde am găsit-o pe mătușa mea stînd de vorbă cu mama. Nu venise singură: o fetiță cam de vîrsta mea stătea lingă ea cu spatele-n lumină, în așa fel încît nu puteam să-i disting chipul. Mătușa s-a arătat contrariată că mă vede și, întorcîndu-și brusc capul spre mama, i-a spus în grabă cîteva cuvinte pe care n-aveam cum să le-nțeleg, apoi a atins umărul fetei, care făcuse un pas spre mine și mă salută cu o reverență. „Christine”, i-a spus mama, „uite-l pe băiețelul meu. Îl cheamă Jean. Jean, dă-i mina Christinei; îmbrățișează-o pe mătușa ta”.

Apropiindu-mă de Christine, a trebuit să-mi rețin un strigăt de admirație. Frumusețea — chiar și la vîrsta pe care o aveam atunci — mi-a stîrnit întotdeauna sentimentele cele mai puternice și cele mai diverse, în urma cărora se declanșa o luptă interioară, ce făcea ca eu să trec, aproape instantaneu, de la bucurie la dorință și de la dorință la disperare. Astfel că doresc, dar și mă tem în același timp, să descopăr această frumusețe care mă chinuie și mă face să visez deopotrivă, și pe care eu o caut cu o neliniște dureroasă, dar și cu năzuința secretă de a n-o găsi niciodată. Frumusețea Christinei m-a răvășit pe dată. Întorși din lumină, ochii ei păreau negri. Măriți de umbrele ivite în jurul pleoapelor. Gura arcuia pe o piele mată și imaculată, contururi desenate cu precizie. O bogată aureolă de păr blond, părea să capteze în profunzimile sale toată lumina ce venea pe ferastră, așternînd pe frunte și pe obraji o paloare aproape supranaturală. Contemplam în tăcere această fetiță despre care aș fi putut să cred că era o nălucă, de nu i-aș fi ținut în mînă mînuța ce mi-o întinsese. Privirea mea n-o făcu să-și plece ochii; părea mai degrabă că nici nu mă vede, așa cum stătea, fixînd cu încăpăținare pe cineva sau ceva în spatele meu, astfel încît, fără voia mea, m-am întors brusc. Vocea mamei m-a făcut să-mi vin în fire și-am îmbrățișat-o pe mătușă, care s-a retras însoțită de Christine.

Chiar și astăzi îmi vine foarte greu să dau crezare întâmplării pe care vreau să v-o povestesc. Însă memoria nu m-a înșelat nicicând și n-am de gînd să inventez nimic. N-am mai revăzut-o niciodată pe Christine, sau mai bine-zis am zărit-o o dată sau de două ori, dar atît de în grabă că nici nu le-aș mai pune la socoteală. Mătușa a coborît fără Christine, am luat masa în absența fetei, și după-amiaza s-a scurs fără ca ea să revină în salon. Către seară, mama m-a anunțat că o să mă culc nu la primul etaj, unde dormisem pînă atunci, ci la etajul al doilea. Și deci, cît mai departe de camerele oaspeților unde fuseseră găzduite Christine și mătușa mea. N-aș putea spune ce se petrecea în mine. Mi-ar fi plăcut să mă convingă cineva că visasem, și cu ce bucurie aș fi primit vestea că totul nu fusese decît o iluzie și că fetița pe care credeam c-o văzusem n-a existat niciodată! Căci altfel era de neîndurat să știi că-ea respira în aceeași casă cu tine și că ție îți este interzis s-o vezi. Am implorat-o pe mama să-mi spună de ce Christine nu coborîse la dejun, dar ea și-a luat pe dată un aer foarte grav și mi-a răspuns că asta nu mă privea, și că nu trebuia să vorbesc nimănui niciodată despre Christine. Această interdicție ciudată m-a nedumerit din cale afară și mă întrebam, care dintre noi, mama sau eu, o luase razna. Refăceam în minte cuvintele pe care mi le spusese, dar fără să înțeleg din ele altceva decît o dorință răutăcioasă de a mă chinui cu orice preț. La cină, mama și mătușa mea, pentru ca eu să nu le înțeleg, au început să vorbească franțuzește.

Cunoșteau bine limba asta din care eu nu înțelegeam nici un cuvînt. Îmi dădeam totuși seama că vorbeau despre Christine, căci numele ei revenea deseori pe buzele lor. În cele din urmă, nemi-putîndu-mă stăpîni, le-am întrebat cu brutalitate ce se întîplase cu fetița și de ce ea nu apărea nici la prînz, nici la cină. Mama îmi răspunse printr-o palmă, reamintindu-mi în felul acesta toate interdicțiile pe care mi le impusese. Cît despre mătușa mea, își încruntase sprîncenele atît de fioros încît mi-era groază s-o privesc. Am amuțit dintr-o dată.

Dar cine era totuși această fetiță? Dacă n-aș-fi fost așa de tînăr și aș fi avut mai mult spirit de observație, aș fi remarcat, fără îndoială, ceea ce era nefiresc în trăsăturile ei. M-ar fi surprins privirea fixă ce i se întîpărea în ochi și m-ar fi intrigat expresia aceea nedefinită ce doar semăna a surîs. Dar îmi frămîntam mintea cu alte lucruri, nefiind obișnuit să descifrez fețele oamenilor și eram mult prea inocent pentru a descoperi vreo legătură între chipul devenit acum hidos al mătușii mele și Christine.

Voi trece rapid peste cele două săptămîni care au urmat, ca să ajung la partea cea mai interesantă a povestirii. Cititorul își va imagina cu ușurință tot chinul singurătății mele, altădată netulburate, acum însă de nesuportat, cît și suferința de a mă simți despărțit de o ființă pentru care oricînd mi-aș fi dat bucuros și viața. De mai multe ori, pe cînd dădeam tircoale casei, mi-a venit ideea de a atrage atenția Christinei făcînd-o să vină la fereastră, dar nici n-apucam bine să schițez gestul de-a zvîrli cu petricele în geamurile ei, că o voce severă mă și chema în salon; eram ținut sub strictă observație și planul eșua întotdeauna.

Începusem să devin un altul, să mă închid în mine și să nu mai am chef de nimic. Nu mai puteam nici să citesc, nici să fac altceva ce-ar fi presupus o atenție mai deosebită. Un singur gînd mă preocupa acum: s-o revăd pe Christine. Făceam în așa fel încît să mă nîmeresc pe scară atunci cînd trecea mama, mătușa sau Dinah, camerista, ducînd Christinei prinzul ori cîna. Bine-nțeleș că-mi era interzis să le urmez, dar simțeam o plăcere ciudată, perversă, să ascult zgomotul pașilor ce se îndreptau spre camera ei.

Aceste manevre nevinovate îi displăceau mătușii mele, care se pare că intuiseră în mine înclinații de care eu însumi nu eram conștient. Într-o seară mi-a spus o poveste înfricoșătoare, întîmplată în camerele ocupate de ea și de Christine. Mi-a mărturisit că văzuse pe cineva trecînd foarte aproape de ea, pe culoarul ce ducea spre camerele lor. Că fusese un bărbat sau o femeie, n-ar fi putut spune, dar era absolut sigură că simțise o răsuflare caldă prelingîndu-i-se pe obraji. Și m-a cercetat îndelung, de parcă ar fi vrut să vadă ce efect avusese asupra mea întîmplarea, iar eu păleam sub ochii ei. Era ușor să mă înspăimînte cineva cu astfel de povești, și asta mi se păruse de-a dreptul oribilă, căci mătușa își calculase bine lovitura, nu spusese nici prea mult, nici prea puțin. Așa că, din acel moment, departe de-a mă mai gîndi să mă duc pînă la camera Christinei, o dată ce se lăsa seara, ezitam pînă și să mă aventurez pe scară.

De la sosirea mătușii, mama prinsese obiceiul să mă trimită la Fort-Hope după-ămiezele, chipurile ca să cumpăr ziarul, dar, în realitate, sînt absolut sigur, încerca să mă țină departe de casă la ora cînd Christine trebuia să-și facă plimbarea.

Lucrurile au continuat așa timp de două săptămîni. Îmi pierdeam culoarea din obraji și umbre vineții începeau să-mi încercăneze pleoapele. Mama mă privea atent cînd mergeam s-o văd, dimineața, și uneori, prinzîndu-mă brusc de încheietura miinii, îmi spunea cu o voce

ușor tremurătoare: „Copil nenorocit!” Dar accesul de furie și tristețea din glasul ei nu mă mișcau deloc. Nu mă impresiona decît Christine.

Vacanța se apropia de sfîrșit și-mi pierdusem orice speranță de a o mai vedea vreodată, cînd, un eveniment cu totul inoportun a dat lucrurilor o întorsătură nefastă și un deznodămînt de-a dreptul neașteptat. Într-o seară, la început de septembrie, după o căldură înăbușitoare, s-a dezlănțuit furtuna. Primele picături de ploaie răsunau pe geamuri, în timp ce urcăm spre camera mea și-am auzit atunci, trecînd de primul etaj, un zgomot ciudat pe care nu-l puteam compara cu nimic altceva decît cu un răpăit de tobe. Povestea mătușii mi-a revenit imediat în minte și-o luasem deja la goană, cînd un strigăt m-a făcut să-ncremenesc. Nu era nici vocăa mamei, nici a mătușii, ci o voce atît de pătrunzătoare și ascuțită și cu un timbru atît de straniu, încît te făcea să te gîndești la chemarea unei sălbăticiuni. M-a cuprins un soi de amețeală și m-am sprijinit de perete. Pentru nimic în lume n-aș fi putut face un paș înapoi, dar cum mi-era la fel de imposibil să înaintez, stăteam acolo, înțepenit de spaimă. În clipa următoare, zgomotul și-a întesit violența, și-am înțeles atunci că era vorba de cineva, de Christine fără-ndoială, care din motive neștiute de mine, zgîlțîia ușa cu pumnii. În cele din urmă mi-am adunat destul curaj, nu ca să mă dumiresc de ceea ce se întîmpla sau ca s-o ajut pe Christine, ci ca să fug mîncînd pămîntul. Ajuns în camera mea, pîrîndu-mi-se că mai aud încă răpăitul și strigătul, am căzut în genunchi și, astupîndu-mi urechile, am început să mă rog cu voce tare.

A doua zi dimineața, în salon, am găsit-o pe mătușa mea cu ochii-n lacrimi, așezată lîngă mama care-i vorbea ținînd-o de mînă. Erău amîndouă pradă unei emoții cumplite, așa că nici nu m-au băgat în seamă. N-am ratat ocazia și-am profitat de această împrejurare favorabilă pentru a descoperi, în sfîrșit, ceva legat de Christine, căci nu putea fi vorba decît despre ea, și, pe furiș, m-am așezat în spatele celor două femei. Am înțeles astfel imediat că furtuna din noaptea trecută o afectase foarte serios pe biata fetiță. Cuprinsă de spaimă, la primele bubuituri ale tunetului, începuse să strige, încercase să iasă din cameră și, la capătul puterilor, leșinase. „N-ar fi trebuit niciodată s-o aduc aici”, se lamenta mătușa și, fără nici o legătură, a mai adăugat, pe un ton ce cu greu l-ai fi putut reda în cuvinte, vorbe care parcă o ucideau: „A încercat să-mi spună ceva”. Mă aflu în camera mea, două ore mai tîrziu, cînd a intrat mama, purtînd pe cap o pălărie de voiaj și un șal lung de Paisley. Niciodată n-o mai văzusem atît de gravă. „Jean”, mi-a spus ea, „Christine, fetița pe care-ai văzut-o în ziua cînd a venit mătușa ta, nu se simte bine și sîntem în-

grijorate. Acum, ascultă-mă. Mergem amîndouă în după-amiaza asta la Providence să consultăm un medic pe care o să-l aducem cu noi. Christine va rămîne aici, iar Dinah se va-ngriji de ea. Vrei să-mi promiți, te rog, că n-o să te apropii de camera Christinei cît timp vom lipsi?" I-am promis. „E ceva cît se poate de serios, dar am încredere în tine", a reluat mama, privindu-mă cu un aer bănuitor. „Poți să juri pe Biblie că n-o să te urci la primul etaj?" Am încuviințat din cap. Mama a plecat cu matusa la cîteva minute după dejun.

Primul impuls a fost să urc imediat la camera Christinei, dar am ezitat după o clipă de gîndire, căci eram un copil cu frica lui Dumnezeu. Și cu toate acestea, tentația a fost mai puternică. Am urcat deci, după ce mai întîi m-am asigurat că Dinah, care-i dusesese Christinei prinzul cu o oră mai înainte, coborîse în bucătărie.

Cînd am ajuns pe culoarul bintuit, sau pretins a fi, inima s-a pornit să-mi bată năvalnic. Era un culoar lung, cu multe coturi și foarte întunecos. O inscripție din Biblie, căpătînd pentru mine, în acel moment, o semnificație cu totul specială, îi decora intrarea: *Cînd voi străbate Valea Umbrelor nu mă voi teme de nici un rău.* Acest verset, pe care l-am recitat mecanic, m-a făcut să-mi amintesc că, deși îmi dădusem cuvîntul că nu voi face ceea ce făceam acum, nejurînd totuși pe Biblie, conștiința îmi era mai puțin încărcată.

De-abia înaintasem cîteva pași, că am și fost nevoit să-mi strunesc imaginația, ca să nu mă las pradă fricii și să mă întorc din drum; gîndul că s-ar fi putut s-o revăd pe fetiță și să-i ating încă o dată mîna îmi dădea curaj. Am început să alerg în virful picioarelor, ținîndu-mi respirația, înspăimîntat de lungimea culoarului ce părea să nu se mai sfîrșească, și, cum nu vedeam nimic, m-am pomenit izbindu-mă de ușa Christinei. În halul de buimăceală în care mă aflam, nici nu m-am gîndit să ciocănesc și am încercat să deschid ușa, dar era încuiată cu cheia. O auzeam pe Christine umblind prin cameră. La zgomotul pe care l-am făcut, s-a îndreptat spre ușă. Am așteptat, sperînd să-mi deschidă, dar ea s-a oprit și n-a mai făcut nici o mișcare.

Am ciocănit, mai întîi ușor, apoi din ce în ce mai tare, dar degeaba. Am strigat-o pe Christine, i-am vorbit, i-am spus că eram nepotul matusii Judith, că mi se încredințase un comision și că trebuia să-mi deschidă. În cele din urmă, renunțînd să mai obțin un răspuns, am ingenuncheat în fața ușii și-am privit prin gaura cheii. Christine stătea-n picioare, doar la cîteva pași, numai ochi și urechi. O cămașă de noapte o acoperea pînă-n pămînt, lăsînd să i se zărească doar degetele goale. Părul lăsat liber se revărsa în jurul capului ca un

mănunchi de roze; am remarcat că avea obraji îmbujorați. Ochii, de un albastru intens în lumina care-i inunda fața, aveau acea privire fixă pe care n-o uitasem, și am avut impresia ciudată că erau în stare să străpungă ușa, că fata mă vedea și mă urmărea. Îmi părea și mai frumoasă decât crezusem și cu greu înduram s-o văt atît de aproape, fără a avea putința să mă arunc la picioarele ei. Învins într-un sfîrșit de o emoție îndelung suprimată, am izbucnit dintr-o dată în lacrimi și, sprijinindu-mi capul de ușă, m-am lăsat pradă disperării.

După un răstimp, mi-a venit o idee care mi-a redat curajul și pe care am considerat-o ingenioasă, fără să mă gîndesc îndeajuns că ar fi putut fi imprudentă. Am strecurat pe sub ușă un bilețel pe care scriesem cît se poate de ciuț: „Christine, deschide-mi, te iubesc”.

Prin gaura cheii am văzut-o pe Christine înșfăcînd bilețelul și răsuucindu-l pe toate fețele cu multă curiozitate, dar fără a părea că înțelege ceva. Brusc, l-a lăsat să cadă și s-a îndreptat spre un colț al camerei, unde n-o mai puteam vedea. În nebunia mea, am strigat-o cît am putut de tare și, aproape fără să-mi dau seama ce spuneam, i-am promis un cadou. Aceste cuvinte pe care le pronunțasem la voia întîmplării mi-au dat o nouă idee. M-am urcat în camera mea cu răsuflarea tăiată și am scotocit prin sertare să găsesc ceva demn de un cadou, dar n-am găsit nimic. Atunci am intrat repede în camera mamei și nu m-am sfiit să cotrobăiesc prin scrinuri, dar nici în ele n-am găsit nimic potrivit pentru Christine. În cele din urmă am zărit la perețe, ascuns în spatele unei mobile, cușorul pe care mătușa îl adusese cu ea. Bănuiai, firește, că n-ar fi fost în siguranță în aceeași cameră cu o fetiță curioasă. În tot cazul, era deschis, și n-a trebuit decît să ridic capacul și să scormonesc în el cu febrilitate. După un timp de căutare, am dat peste o casetă micuță, ascunsă cu grijă sub lenjerie. Cît de bine mi-o amintesc! Era căptușită cu mătase și conținea panglici colorate și cîteva inele, dintre care unul mi-a reținut imediat atenția. Era un inel de aur foarte delicat, pe care strălucea o boabă de safir. O scrisorică făcută sul trecea prin el ca un deget de hirtie, iar eu am smuls-o, rupînd-o în bucățele.

M-am reintors imediat la camera Christinei și din nou am strigat-o, dar ea n-a făcut nimic altceva în plus decît să se îndrepte spre ușă, ca prima oară. I-am strecurat inelul spunîndu-i: „Christine, iată cadoul promis, deschide-mi!” Și-am bătut cu latul palmei în tăblia de jos a ușii pentru a-i atrage atenția, dar ea văzuse deja inelul și-l ridicase. O clipă l-a ținut în căușul palmei și l-a examinat, apoi a încercat să-l vire pe degetul mare, dar inelul era strîmt și s-a oprit imediat sub unghie. Enervată, a început să dea din picioare și să vrea

cu tot dinadinsul să-l facă să intre pînă la capăt. I-am strigat: „Nu, nu pe degetul ăla!”, dar ea ori n-auzea, ori nu înțelegea nimic. Forțîndu-l încăpățînată, a reușit: inelul trecuse. L-a admirat cîteva minute, apoi a vrut să-l scoată. A tras cît a putut de tare, dar degeaba: inelul se înțepenise. De furie, Christine l-a mușcat. Apoi, după eforturi disperate, s-a aruncat pe pat, zvîrcolindu-se în urlete isterice. Am fugit.

Cînd mama și mătușa s-au întors, trei ore mai tîrziu, însoțite de un doctor din Providence, eram în camera mea, cuprins de-o spaimă fără seamăn. N-am îndrăznit să cobor la ora cinci, și, la căderea nopții, am adormit.

Către cinci dimineța, m-a trezit un uruit de roți, m-am dus la fereastră și-am văzut apropiindu-se de poartă o birjă trasă de doi cai. Tot ce-a urmat s-a petrecut ca-ntr-un vis urît. Am văzut-o pe cameristă ajutîndu-l pe vizitiu să urce cufărul mătușii, apoi mătușa a apărut la brațul mamei mele, care o sprijinea. S-au îmbrățișat de mai multe ori. Un bărbat venea în urma lor (presupun că era medicul din Providence care-și petrecuse noaptea la noi) ținînd-o de mîna pe Christine. Ea purta o pălărie de volaj cu boruri largi care-i ascundea fața. Pe degetul mare de la mîna dreaptă, strălucea inelul.

Nici mama, nici mătușa pe care am revăzut-o, singură, cîteva luni mai tîrziu, nu mi-au spus un cuvînt despre toată întîmplarea, și mă gîndeam că, într-adevăr, totul nu fusese decît un vis. Mă credeți? Am uitat-o, așa ciudată cum era.

Vara următoare mătușa n-a mai venit, dar în preajma Crăciunului, fiind în trecere prin Boston, ne-a făcut o vizită de-o oră. Mama și cu mine ne aflam în salon, iar eu priveam pe fereastră cum muncitorii de la salubritate aruncau lopeți de nisip pe străzile acoperite cu gheață, cînd mătușa și-a făcut apariția. S-a oprit o clipă în pragul ușii, scoțîndu-și mănușile cu un gest mașinal, apoi, fără să rostească un cuvînt, s-a aruncat plîngînd în hohote în brațele mamei. Pe mîna-i fără mănușă strălucea micul safir. Afară, lopețile aruncau nisipul pe caldarîm, cu un zgomot lugubru.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA și
Cristina ONOSE

JEAN MUNO

(Belgia)

Novelist, romancier, eseist (pe numele său adevărat, Robert Burniaux) se naște la Bruxelles, în 1924. Studii de filologie romanică la Universitatea din Bruxelles. Membru al Academiei Regale de Limbă și Literatură Franceză din Belgia. Scrie romane: *Botezul focului* (1955), *Hipparion* (1962), *Insula pașilor pierduți* (1967), *Joker-ul* (1972); eseuri: *Literatura belgiană de expresie franceză* (1973); povestiri: *Omul care dispăre* (1963), *Breșa* (1973), *Ripple-Marks* (1976 — Premiul orașului Bruxelles), *Povestiri insolite* (1979 — Premiul Rosset — din care face parte nuvela antologată). Iguana este un model de povestire fantastică, arhetipală, ale cărei coordonate esențiale sînt decodificate de scriitor cu ajutorul unor fraze cheie (scoase în evidență și prin scrierea lor cu alte caractere), ce sînt un ghid prețios prin labirintul „pădurii de simboluri”. Munro, maestru neîntrecut al fantasticului, reușește să ne convingă de faptul că misterul, fascinația, hipnoza, comunicarea cu lumea de dincolo poate să survină în inima cotidianului celui mai banal, într-unul din cele mai convenționale orașele tradiționale olandeze: „Fantasticul mi se dezvăluia sub forma reversului inedit al cotidianului”. Temele surprinse de prozator sînt cele care au frîmțat și continuă să neliniștească în chip obsedant mintea iscoditoare, însetată de cunoaștere a omului secolului XX: destinul — conceput ca întrepătrundere enigmatică, dusă pînă la suprapunere, între Viață și Moarte, Viața, cu toate tarele și urîșeniile ei, rămînînd ultimul refugiu în calea necunoscutului, a lumii de dincolo, iar Moartea, la rîndul ei, devenind unica salvare în fața absurdului existenței, a solitudinii, a incapacității individului de a se face înțeles de semenii săi; lumea — imaginată ca un mecanism implacabil de distrugere, ca un vast teatru ale cărui marionete, trase de firele nevăzute ale Sorții, sîntem; arta — considerată drept iluziune condiției noastre, ce prin transfigurare reușește să deslușească sensurile cele mai tainice ale vieții. Iguanele, pîndind și ademenind, declanșează breșa, ieșirea din tiparele unei existențe sufocante prin banalitatea și plictisul ei. Între aceste „animale, exilate în chip atît de straniu printre cărți”, și Eva (Femeia = Viața = Moartea) există o legătură misterioasă. De altminteri, întreaga creație a lui Munro se vrea: „Semn, răspuns, cheie. Semn enigmatic, răspuns indescifrabil, cheie fără lacăt”.

IGUANA

*Mais pourquoi la jeune femme était-elle venue s'asseoir tout juste à côté de lui, Ronald, qui, en se comportant comme il le faisait, croyait se tenir à l'abri de bien des choses?**

MARCEL LECOMTE

(Le carnet et les instants)

De mai multe săptămîni, era un timp frumos, anormal de cald și de secetos. La Agenție se lucra în penumbră, fără prea mare tragere de inimă. Împreună cu doi dintre colegi, am plecat de la birou

* Pentru ce tinăra femeie venise să se așeze chiar alături de el,

în acea zi, puțin mai înainte de ora șase. Au propus să mergem să luăm un păhărel la terasa *Silver Rose*, dar am refuzat. Aveam impresia că mă invitaseră doar așa, din politețe.

Am început să urc bulevardul Prince Charles în sens invers față de suvoiul funcționarilor, care, la acea oră coboară înspre gară. În fața restaurantului *Economic*, am zărit-o pe Karin — cit se poate de radioasă — la brațul unui vlăjgan blond. M-am gândit că Marie-Sophie își închisese deja prăvălioara și că mă aștepta. Asta m-a făcut să grăbesc pasul. Pe strada Egmont, lucru destul de ciudat, un librar expunea, într-una din vitrinele lui, iguane. Tot timpul cit le-am observat, reptilele au rămas complet imobile, dar am simțit că stăteau la pîndă și, nu știu de ce, aceasta trezea în mine o neliniște deosebit de plăcută.

Contrar a ceea ce crezusem sau voisem să cred, magazinul prietenei mele era încă deschis. Marie-Sophie se ocupa de o clientă. Erau aplecate deasupra unei vitrine cu bibelouri, umăr lângă umăr, ca două vechi prietene. M-am îndreptat spre partea din spate a magazinului, o încăpere minusculă, un fel de alcov împodobit cu atît de multe figurine delicate, încît era mai prudent să nu te miști deloc, asemenea unei iguane.

Siguranța cu care Marie-Sophie se deplasa în acest cadru așa de strîmt, fără ca vreodată să fi spart ceva, m-a surprins întotdeauna. Niciodată nu înlîncea la ea vreo mișcare greșită, vreo notă discordantă. Eu, dimpotrivă, n-am mai deloc încredere în obiecte, și în fața lor mă fac cit pot de mic. De fapt, dacă și eu aș fi de vinzare, așa ca ele, probabil că aș deveni mult mai neliniștit decît sînt.

Cînd vom fi căsătoriți, Marie-Sophie și cu mine, voi veni adesea să mă odihnesc aici, în spatele magazinului. Vara parcă te-ai afla într-o pivniță, iar iarna într-o iesle.

După ce am închis oblonul metalic, am urcat la etaj. Marie-Sophie pregătea cina. Cu spatele la frigider, am început să-i povestesc ceva, nu mai știu ce, oricum fără importanță, dar am simțit că o plictiseam și nu mi-am mai terminat vorba. Cînd are treabă, nu-i place să mă vadă lipsit de preocupări. M-am retras în salon, unde am frunzărit o revistă. Aș fi dat un telefon, dar cui?

Am ieșit pe terasa ce domina fișia de grădină. Ca adeseori simbată seara, mă simțeam gol pe dinăuntru, abandonat în voia soartei.

Ronald, care, comportîndu-se astfel, se credea la adăpost în fața neprevăzutului?

MARCEL LECOMTE
(Carnetul și clipele)

Apărată de ziduri înalte cu țepi în vîrf, grădinița completă de minune apartamentul și prăvălioara lui Marie-Sophie. Pămîntul era reavăn, frunzele foarte verzi și florile mult mai dichisite decît în alte grădini, alcătuiind, parcă de la sine, frumoase buchete gata de vînzare. Nu mai era necesar nici să adaugi, dar nici să înlocuiești ceva. De ce oare, orice aparținea lui Marie-Sophie purta amprenta acestei perfecțiuni, acestei impecabilități de gheață? Chiar și iubirea noastră, ah, vai! trainica noastră legătură.

Am coborît în grădină pînă la banca lipită de peretele din spate. Banca era perfectă. Curată, confortabilă, solidă. În fața mea, această împrejmuire ocrotitoare, ignorînd anotimpurile, înflorind de timpuriu și rămînînd astfel pînă toamna tîrziu. Iarna o acoperea dintr-o dată și o îngheța într-o singură noapte. Din acel moment, Marie-Sophie nici nu mai punea piciorul în ea, nu-i mai arunca nici o privire, în afară de ziua Crăciunului, și asta numai dacă ninge.

Între picioarele mesei, ce alcătuiam împreună cu banca ceea ce Marie-Sophie numea „colțul de lectură” — cu toate că nimeni nu citea acolo vreodată — am zărit o pînză de păianjen. Marie-Sophie ar fi distrus-o cu siguranță. Totuși, această pînză, departe de a o ofensa, era, din toate punctele de vedere, demnă de grădină și de restul casei. Piesă de expoziție, executată dintr-o mătase ce mi s-a părut din aur și argint albăstrui. Fusesse vreodată folosită? Totul era imaculat, nici cea mai mică urmă de murdărie. În mijloc, asemenea pupilei unui ochi uriaș, un păianjen măricel, cu spatele însemnat printr-o pată foarte albă. Cu labele întinse, cît se poate de nemișcat, asemenea iguanelor, dar în același timp cu tot resortul trupului încordat la maximum, gata de pornire, îmi dădea senzația că visam, că pînza-i era structura vizibilă a visului, și că eu însumi, spectator fascinat, riscam să devin pradă visului implacabil și desăvîrșit al acestui păianjen cu cruce...

Cred că atunci a început totul. *Aventură* la marginea lumii noastre. Ca și cînd din acea clipă, m-am îndepărtat puțin cîte puțin de drumul meu obișnuit, pentru a urma o pistă oarecum neclară, dar la fel de reală — ocol sau scurtătură? — marcată de semne misterioase. Puteți fi siguri: nu sînt în nici un caz un vizionar, scriu aceste rînduri cît se poate de lucid. Incapabil totuși de a mă desprinde de experiența trăită.

La 22 august următor, se vor împlini exact 10 ani de cînd sînt funcționar la *Intercontinental Morrison*, „specialistul călătoriei reușite”. Ați greși dacă ați crede că este o meserie banală. Zilele, ca să nu spun chiar viața, mi se risipesc furnizînd sfaturi precise asupra

unor țări, de cele mai multe ori îndepărtate, în care n-am pus nici-cînd piciorul, și unde nu voi ajunge niciodată. Totuși, din multe puncte de vedere, le-aș putea da lecții autohtonilor. Jonglez cu fusurile orare, cu liniile aeriene, cu multitudinea legăturilor lor complicate: „Dacă nu luați avionul de morți, trebuie să rămîneți la Abidjan pînă joi dimineața. Asta, dacă nu vreți să faceți un ocol prin Dalao...”. „Pentru același preț, sau, mă rog, aproape același, aș alege hotelul Kolla. Este foarte confortabil și vederea înspre fiord este admirabilă. Bineînțeles, atunci cînd este senin.” Și toate astea pe tonul cu care evoci o experiență personală, o amintire fericită. Ca și cum întreaga lume mi-ar fi aparținut mie, cel atît de sedentar, de parcă ar fi fost pinza mea de păianjen, imensa capcană în care-i prindeam pe turiști.

Datorită cunoștințelor mele de engleză, am devenit specialistul numărul unu al telefonului internațional. Ah! savoearea derutantă a acestor voci străine! Am sfîrșit prin a le recunoaște ca pe niște chipuri familiare. Cu ajutorul lor — recepționera surizătoare de la Budapesta, poliglotul de la hotelul Olcay (Istanbul), contra-alto-ul voluptos de la Villa San Michele — îmi imaginez locuri, ambiante umane... Alungată de vînt, o ploaică înghețată șiroiește pe geamurile Agenției, cea mai olandeză dintre ploi, dar nici n-o văd, nici n-o aud. Sint în altă parte. În urechi îmi răsună murmurul unei intimități călduțe, ascunsă sub zăpada moscovită... biziitul unui ventilator, îndepărtînd căldura cu miresme de opiu a unei escale în Ceylon... alo! any rooms still vacant?*... ein Zimmer mit Bad? ** ... alo! alo! în urechi îmi răsună lumea cea vastă, visul ce iradiază din mine.

De asemenea, cu regularitate, este adevărat, telefonez lui Marie-Sophie. *Prăvălioara cu surprize, articole pentru cadouri*, la 500 de metri de Agenție. Ea mă aduce din nou cu picioarele pe pămînt. Marie-Sophie îmi spune meniul de la cină, îmi povestește despre afacerile din ziua respectivă, și, mai ales, pentru că așa se cade, despre ce timp e, sau despre cel probabil. Atunci, în chip mașinal, mă uit pe fereastră, văd ploaia care șiroiește și-i aud murmurul pătrunzător... îmi întorc privirile, ridicîndu-mi ochii spre afișul meu. O vale adîncă și împădurită, adăpostită de munți înalți, al cărei nume, tipărit cu caractere arabe, nu-l pot descifra. În mijlocul imaginii se înalță un ciudat edificiu de piatră roz, o construcție între cabană și pagodă, spre care se îndreaptă două personaje mici, un bărbat și o femeie. Prezența lor în acest peisaj, altminteri pustiu, exercită asupra mea o

* Any rooms still vacant? (engl.) = Mai aveți camere libere? (n.t.).

** Ein Zimmer mit Bad? (germ.) = O cameră cu baie? (n.t.).

atracție deosebită. Citeodată, am impresia că le însoțesc, că sînt unul dintre ele, și că știu dintotdeauna, unde vom merge împreună.

Ne-am despărțit puțin mai tîrziu după ce s-a terminat programul la televizor. Trebuie să fi fost trecut de miezul nopții. Marie-Sophie m-a condus pînă la ușă, și, pe prag, ca de obicei, am mai schimbat cîteva fraze. A doua zi, pentru că era duminică, urma să ne întîlnim pe la trei, și dacă ar fi fost timp frumos, am fi făcut o plimbare prin Hertenpark. Am privit cerul: niciodată stelele nu fuseseră atît de numeroase.

— La revedere și noapte bună, a spus Marie-Sophie înainte să mă îmbrățișeze și să închidă cu grijă ușa.

Noaptea era într-adevăr bună, blîndă și primitoare. Simțeam nevoia să merg pe jos. După cîteva minute, oboseala s-a împrăștiat, luîndu-mi ca prin farmec durerea de cap și făcîndu-mă în chip inexplicabil fericit.

Am trecut din nou pe strada Egmont, prin fața vitrinei cu iguane. Obloanele nu erau închise, și, în penumbra geamului, *terrarium*-ul* alcătuiă o masă de culoare mai întunecată decît restul. M-am oprit. Prezența reptilelor, imobilitatea lor fascinantă, contactul imaginar cu solzii, cu suplețea lor înghețată, îmi stîrneau, în minte, repulsia...

În jurul lor mii și mii de cărți, dar nici una nu era în stare să mă emoționeze, nici pe departe, cît aceste animale stranii. Hîrtie, gîndeam eu, hîrtie înnegrită.

Marie-Sophie trebuie să se fi culcat deja. Pe noptieră, un pachet de ciocolată și fotografia mea într-o ramă de piele arămie... În camera ei ca de la o expoziție, în roz și bleu, împodobită cu tapiserii și covoare groase, ea dormea pe spate, un somn decent, cu gura închisă și brațele încrucișate. Ca o moartă, gîndeam eu. În realitate, nu o văzusem niciodată dormind. Există oameni pe care nu-i poți surprinde dormind decît somnul de veci. Piața Gării, bulevardul Prince Charles, sensul giratoriu de la Régent, inevitabil mereu același itinerar. De cîtva timp, o femeie pășea în fața mea. O femeie ieșită, pe neașteptate, de după zidurile înecate în umbră. Cînd trecu prin dreptul unui felinar, am recunoscut-o pe Ghislaine. Am prins-o din urmă, și, fără să ne oprim, ca și cum am fi continuat împreună o plimbare de mult începută, am stat de vorbă. Nu mai știu cu exactitate ce mi-a spus, dar era ceva oarecum bizar, ușor *rupt de realitate*. M-am gîndit că ne separa o dulce beție, că ea nu hoinărea

* Terrarium.— Loc special amenajat pentru întreținerea reptilelor, ~~ba-~~ tracienilor (n.t.).

printre casele unui orașel adormit, ci în altă parte, poate la țară, în valea mea fără nume... și că era foarte important s-o las singură cu ea însăși.

Cînd ne-am despărțit, Ghislaine mi-a spus: „pe curînd”, și-am simțit dintr-o dată o stranie tulburare. De-abia o cunoșteam, ne întîlneam rareori, și, întotdeauna absolut din întîmplare. De ce acest „pe curînd” rostit cu atîta siguranță? De ce mă privea cu acel zîmbet? Dintr-o dată am înțeles că mă înșelasem. Nu cu Ghislaine mă plimbam eu, ci cu o necunoscută. Totuși, ceea ce îmi spusese... Femeia dispăruse, înghițită de umbră, iar eu, pe trotuarul pustiu, mă aflam singur, cumplit de singur, mai nesigur ca niciodată de tot și de toate.

II

... Ridic receptorul pe bijbiite:

— Alo!

...

— Cine mă caută?

La celălalt capăt al firului, simt o prezență, ca o respirație. Singura obraz lîngă obraz, ascultînd aceeași liniște.

Repet: cine mă caută?

...

— Nimeni.

Jos pe podea, sub draperiile închise, lumina forma deja mici pete. M-am dat jos din pat, și-am tras perdelele. Orologiul orașului, perfect vizibil din camera mea, arăta puțin mai mult de ora patru dimineața. Obişnuiesc să mă culc și să mă scol o dată cu toată lumea, îmi place să mă încadrez în ritmul sănătos al orașului nostru. Acest misterios telefon a fost însă pentru mine ca un duș rece. M-a străfulgerat ideea irezistibilă a unei plimbări în zori. Vedeam deja brazil falnici din *Hertenpark*, luminați parcă din interior de razele tremurătoare, de-abia călduțe ale unui fastuos soare oblic. Ciudate și parcurile noastre! Alei trase cu rigla — cit se poate de asemănătoare, presărate cu bănci identice, un coș de hirtii la fiecare 30 de metri, un WC la fiecare 500 — se întîlnesc și se încrucișează pe zeci de hectare. Un adevărat labirint pentru neinițiatul care, înaintînd printre perdelele apropiate și foarte dese ale frunzelor, are impresia că se îndepărtează de oraș, că se pierde în culisele unei scene inaccesibile. De fapt el nu riscă nimic: toate drumurile duc spre *Hertenpark*. — acel țarc al căprioarelor ghiftuite pînă la refuz —, drumuri care converg spre o idee fixă sau spre inima unei țînte.

Ora neobișnuită te invita parcă la extravagante. Puțin înainte de a ajunge la *Hertenpark*, am părăsit bulevardul pentru a o lua la stînga printre desigur. La capătul acestui drum nu se afla oare o poieniță pe care mi-o aminteam încă din copilărie, vastă fișie de pămînt — adevărată fereastră înspre mare — plină de colțișoare ferite în care soarele și liniștea deveneau și mai puternice?

Acest peisaj exista cu adevărat, mai viu decît în memoria mea: era vorba de vechiul traseu al căii ferate, care, înainte de extinderea stațiunii balneare, permitea turiștilor ca în timpul verii să ajungă direct pe coastă. Șinele fuseseră scoase — dacă nu îngropate în nisip — și, în acest spațiu, verdeața crescută în forme geometrice, alcătuita o stranie broderie spartă, aproape sălbatică, prelungindu-se în linie dreaptă pînă la mare. În față zăream ruinele a ceea ce fusese cindva o gară și, de o parte și de alta a terasamentului, fostele peroane.

M-am așezat aproape de căsuța din care nu mai rămăseseră decît cîteva bucăți de zid. Era atît de plăcut. Nimeni nu mă aștepta. Pătruns de o calmă și dulce toropeală, m-am lăsat să alunec pe spate, nisipul împrumutîndu-mi forma corpului. Deasupra mea, cerul era de un albastru intens. Cel puțin, aceasta a fost prima impresie, căci, puțin mai tirziu, am descoperit dire aibicioase, vinișoare argintii. Acolo sus, se urzea o rețea de fine nervuri luminoase. Mi-am amintit de pinza de păianjen și de strania fascinație pe care mi-a transmis-o.

Am închis ochii, i-am redeschis, i-am închis din nou. Fenomenul persista amplificîndu-se chiar. Mi-a venit atunci ideea că dacă îmi încordam toată voința, pentru a ține pleoapele strînse un răstimp suficient de îndelungat, nesocotind manifestările neliștitoare ce ar continua să se producă în jurul meu, îmi va fi dat să-i redeschid în altă parte, dezvăluindu-mi-se în sfîrșit o misterioasă revelație. Era poate pueril, dar în aceste locuri ale copilăriei simțeam cum ceva mă îmboldează să reinnoad ritualurile de altădată.

... Bineînțeles am fost decepționat. Temperatura părea să se fi răcit dintr-o dată, însă eu mă aflam mereu în același loc, în același peisaj, sub un cer la fel de încețoșat ca de obicei. Gata cu absurdele giumbușlucuri magice! M-am ridicat și, simțind sub picioare pavajul vechiului peron, m-am îndreptat înspre intrarea gării. În realitate, construcția era mai puțin dărăpănată decît crezusem. E adevărat, lipseau geamurile de la ferestre — eu insumi, odinioară, nu spărsesem cîteva? — dar ușa era încă întreagă și clanța de aramă se păstra în chip miraculos intactă, strălucitoare chiar, ca și cum ar fi fost de curînd lustruită. Nu fără o oarecare greutate (umezeala îi umflase lemnul) — m-am strecurat înăuntru.

O banală sală de așteptare. Pereți cenușii și scoroiți de care mai atârnavă încă, ici și colo, afișe zdrențuite, orare de tren îngălbenite, și pe care curenții de aer le făceau să șuieră lugubru. În fundul încăperii, se aflau trei uși. Cea din mijloc, închisă, cea din dreapta, întredeschisă, iar cea de a treia, larg deschisă înspre o scară cu balustrada șubredă, cu trepte de lemn scobite de atita întrebuințare. Masa ce se afla în fața mea și de care mă sprijineam — cum de nu observasem de la început că nu era o masă, ci altceva ce nu avea nume? — se dovedea a fi o plasă grea, cenușie, o capcană viscoasă, un lîntoliu prăfuit, agățat din loc în loc de cei patru pereți. Un fel de pinză, da, o uriașă pinză de păianjen. Mă înconjura. Mă aflam prins în ea pînă la jumătatea trupului, se închisese în spatele meu ca o apă perfidă, iar cea mai neînsemnată mișcare ar fi făcut-o să vibreze din toate fibrele.

Nici nu mai puteam întoarce capul. De altfel la ce bun? Știam că acea ființă care-mi spusese „pe curînd” se afla în dreapta mea, prizonieră ca și mine. Părul ei lung și blond, chipul incremenit, de o paloare stranie, ochii ei mari de nomadă, ce hipnotizau, exprimînd în același timp frică și extaz... Știam acest lucru dintotdeauna. Nu distingeam, din *BESTIA* ghemuită-n mijlocul pinzei, nimic altceva în afara unei forme întunecate, mată și pîsloasă, și a unei licăriri alburii, ce devenea mai intensă, cînd trupul îi era cuprins de spasme. Săgeta înspre noi, unde concentrice, de-un negru a cărui intensitate era de nesuportat.

Așa a fost de cînd lumea. Cea mai mică tresărire poate declanșa fulgerul.

Recunoșteam mireasma de pini, cătina albă, și, mai încolo, bucățile de perete cariat, asemenea unui ciot de masea, de neclintit. Timpul... m-am ridicat, mi-am scuturat cu grijă nisipul de pe haine, poate pentru a șterge urmele demascatoare. Din nou m-am uitat la ceas, cu siguranță că secundarul se oprise. Acum nu mai aveam decît o singură dorință: să mă întorc în orășelul tuturor exactităților. Burgul nostru datorează tradiției sale ceasornicărești existența numărului apreciabil de cadrane, unele de-a dreptul uriașe, ce se învîrtesc încetîșor zi și noapte, parcă dintotdeauna.

Parcurgeam cu pași vioi bulevardul, drept ca o riglă, cînd am simțit în mine o străluminare. M-am oprit înmărmurit. Ceea ce tocmai aflasem era de o evidență bătătoare la ochi: bărbatul ce se îndepărta acum era diferit de acela care, în sens contrar, parcursese același drum în zori. Nici nu mai eram eu însumi, și nu numai atît! Mă ve-

deam mergind, așa cum mă vedea Ghislaine ieri seară, necunoscuta pe care eu o luasem drept Ghislaine, mă vedeam din spate, din față și din profil. Eram acel călător singuratic și în același timp îl încercuiam cu privirea mea devenită atotcuprinzătoare, capabil să-l urmez, să i-o iau înainte, să-l aștept... liber poate să-l și părăsesc, să-l pierd din vedere... să-l pierd pe acest bărbat cu părul rar, acest străin ciudat ce-mi semăna ca un frate, acest trecător ce se oprea din nou, fascinat de uimitoarea revelație ce se înfiripa în el, de la el însuși la el însuși.

A fost ca un puseu de febră. Atunci când am pătruns în oraș, mai păstram încă un soi de ebrietate mintală. Înaintam — dar acest termen mai avea vreun sens? — într-un decor care ascundea altceva, o iluzie înșelătoare, ale cărei detalii izolate le distingeam cu o deosebită precizie și de care nu mă sinchisisem până acum. Minerul unei uși ieșind în afară, contururile ascuțite ale unui acoperiș, direle bizare lăsate pe fațade de scurgerea apelor. O fetiță a ieșit alergând dintr-o casă și a fost cit pe ce să ne ciocnim. Ridea în hohote. Eu nu auzeam însă nimic, nici poarta trinită, nici risul ei cristalin, îi vedeam numai grimasa incremenită într-un instantaneu, ca un profil ieșit din comun. În jurul nostru felinarele de pe bulevard, asemenea unor uriașe flori însetate... Această stare stranie, ce mai ținea încă de vis, s-a risipit dintr-o dată; mi-amintesc bine că aceasta s-a întâmplat în fața gării, în momentul în care m-am oprit sub ceasornicul cel mare, singurul ce nu dă niciodată greș și mi-am potrivit ceasul după ora exactă. Am încercat să stabilesc cu precizie timpul scurs de la ieșirea mea atât de matinală. După toate calculele nu putusem întârzia lângă ruinele celeilalte gări, atât de diferită de cea nouă, decît cîteva minute, cel mult zece, și, această constatare obiectivă, această mică socoteală pe care o puteam face, mi-a apărut, nu știu de ce, drept un motiv foarte întemeiat pentru a mă liniști.

Ceasurile, mereu ceasurile. Al meu, neîndoielnic, își dăduse ultima suflare. Îi făcusem autopsia cu ajutorul lamei unui briceag: angrenajele îi erau acoperite de minuscule stelute albe, o adevărată constelație de mucegai. Dar peste tot în oraș, robuste ceasornice continuau să vegheze la intersecții. Și ele arătau ora trei fix atunci când am ajuns la Marie-Sophie.

Cafeaua era, ca de obicei, excelentă și bucățile de ciocolată, în cupe de cristal, la locul lor, la fel ca în toate duminicile. Nimic nou, niciodată nimic nou, afară poate de intuiția vagă, dar persistentă,

că acest refuz al elementului surpriză nu era ridicol, ci, dimpotrivă, gustul pentru repetiție, conștiinciozitatea noastră olandeză de a face gesturile ce se cuvin, de a pronunța vorbele așteptate, își găseau pe undeva o justificare esențială... Ne-am așezat alături pe o bancă în *Hertenpark*, lângă un grup de copii ce se distrau hrănind căprioarele. Li priveam pe trecători. Între noi, tăcere. Ce-ai fi putut spune? *Miine va fi la fel ca astăzi*, așa cum acest minut este identic cu următorul. Așezați, unul lângă altul, stăteam cumiți într-un decor de oglinzi și eram aceiași, ca în nenumăratele noastre reflecții.

— Dacă ne-am plimba puțin?...

— De ce? Nu ne simțim bine aici?

Avea dreptate: ne simțeam bine. Poate puțin prea bine... De ce tină singură ce stătea în fața noastră, de cealaltă parte a parcului, părea străină de oraș? Îmbrăcată toată în negru, fără nici una din acele excentricități rezonabile pe care duminica le arborează concetățenele noastre. Ea voia să treacă neobservată, involuntar însă o vedeai numai pe ea, chipul ei descoperit, trăsăturile precise și delicate, parcă cizelate în alabastru — și privirea. Ochi imenși, de nomadă.

Din clipa cind a sosit, înainte chiar să se fi așezat, am avut impresia că nu-mi era necunoscută. Totuși, întilnesc puține femei tinere. Poate la Agenție... Avea aerul unei călătore și nicidecum al unei turiste. Al unei călătore; dar n-o știam de la Agenție. Desigur că ne-am mai întilnit, am mai fost singuri împreună. Să fie falsa Ghislaine de ieri seară, imperceptibil diferită de cea adevărată? Între ele exista o asemănare de netăgăduit. Ca și cum, din întilnire în întilnire, din aproximație în aproximație, o imagine inițială, aparținind orașului nostru, fusese de fiecare dată subtil retușată, transfigurată prin intermediul unei puteri misterioase. Căci Ghislaine aparține orașului nostru, se-nvîrte-n cerc, banală ca toată lumea de aici; în timp ce străina așezată în fața mea purta în ea pecetea unui altundeva, la care cealaltă, prizoniera, n-ar fi avut niciodată acces. Ne privea, pe Marie-Sophie și pe mine, așa cum stăteam așezați cuminte, unul lângă altul, oferind, presupun, imaginea suficient de concludentă a unei plictiseli duminicale... Nu, de fapt mă înșelasem, încercam, în chip laș, să mă înșel. Nu se uita decît la mine, excluzînd-o pe Marie-Sophie. Chipul îi era de o perfecțiune clasică, pînă într-atît de distant și impasibil că încă și astăzi, ca în duminica aceea la *Hertenpark*, o revăd cu aceeași precizie, fără a putea găsi cuvintele potrivite prin care s-o descriu.

— De ce-o privești pe tinăra aceea?

Întrebarea lui Marie-Sophie într-o disonanță acută. Trebuie să fi răspuns o idioțenie, ceva de genul: „pentru că și ea mă privește”, ceea ce a avut efectul unei provocări. Marie-Sophie s-a ridicat brusc, conșinsă că o voi urma. Eroare. O clipă, a rămas în picioare, în fața mea, țepănă de indignare, pînă cînd teama de ridicol a obligat-o să se așeze din nou.

— Nu te mai recunosc, a spus ea cu severitate.

Încă o dată, avea dreptate: mă simțeam de nerecunoscut... Acum era și mai multă lume, orașul respecta întîlnirea de la *Hertenpark*. Și noi, de asemenea, necunoscuta și cu mine. De-a lungul minuterelor ce se scurgeau — din nou această impresie că mi se dezvăluia o ultimă revelație — de-a lungul minuterelor, adevărul se limpezea în mine: era vorba de o întîlnire, sau mai degrabă de o reîntoarcere, de o repetare, această întîlnire oglindindu-se ca o reflectare în amintirea alteia. Deja, în aceeași tăcere, în aceeași nemișcare... Așezați la cîțiva metri unul de celălalt, uniți printr-o cumplită inițiere comună: drama lăsată în suspans printre ruinele vechii gări. Infricoșătorul triumghi, ale cărui virfuri aparțin invizibilului.

Tinăra se îndepărta pe o alee îngustă. M-am ridicat, am urmat-o — trebuia —, mă vedeam urmînd-o, ca în această dimineață, urmînd-o, luîndu-i-o înainte, așteptînd-o, căci așa trebuia să se împlină. Personaje visate de nu se știe ce dispărut, sateliți ai unei planete invizibile, mecanisme din inima ceasornicului-univers... Marie-Sophie m-a ajuns din urmă, dar ceea ce spunea, cu o minie greu stăpînită, nu mai avea nici o importanță. Și ea juca un rol, iar eu nu aveam puterea să schimb nimic din toate acestea. La următoarea intersecție m-ar părăsi dintr-o dată. Un episod și nimic mai mult, tranziția necesară între două scene majore, — iar eu mă simțeam liniștit, lipsit de cea mai mică îndoială.

Marie-Sophie s-a îndepărtat de mine, eu mi-am continuat drumul, fără să-mi întorc capul. Știam totuși că s-a oprit, că nu aștepta decît un semn pentru a reveni. Ne vedeam pe toți, trei la această răspîntie. Eva continuînd să meargă cu același pas ordonat, eu urmînd-o, și Marie-Sophie privindu-mă buimăcită cum mă îndepărtez de ea. Eva înaintînd cu același pas... Aleea strîmtă și dreaptă, fișa de pămînt ducînd înspre mare, umbră, apoi soarele, vîntul din larg...

Eva pe peronul gării, nemișcată în fața ușii întacte, așteptînd, înainte de a intra, ca eu să apar la marginea desigurilor. Spunîndu-i Eva, eu nu-i dădeam de fapt nici un nume.

*Am ajuns la Agenție mai devreme ca de obicei. Nimeni nu sosise încă, în afara lui Pierr, băiatul cu comisioanele. În fiecare dimineață, un autobuz hodorogit îl lăsa pe acest țărănuș, în permanentă guturăit, pe caldarim, în răcoarea palidă a zorilor. Pierr părea surprins să mă vadă și, ca de obicei, neîncrăzător. Nu aveam oare sarcina să-l supra-veghez, să-l spionez? I-am suris, dar el nu m-a privit în ochi, și n-am putut decît să mă așez în spatele biroului și să-mi desfac ziarul.

Colegii mei au sosit aproape toți în același timp, chiar înainte de a se deschide agenția. Au fost și ei surprinși să mă găsească în tête-à-tête cu țărăniul de Pierr. Apoi au sosit primii clienți, puțini însă, ca întotdeauna luni dimineața, ceea ce ne permitea să mai flecărăm între noi. Conștient că week-end-ul meu era mult prea straniu pentru a fi povestit, m-am abținut să iau parte la conversație.

De mai multe ori în cursul dimineții, am fost cuprins de dorința de a-mi dezmoți picioarele, să fug de o viziune ce mă hărțuia atunci cînd nu aveam nici o ocupație. Mă vedeam așezat, singur în birourile Agenției, ceilalți nefiind prezenți, și sala începea să semene în chip ciudat cu alta. Afișele noastre, frumoasele noastre imagini de evadare fericită, își pierdeau din prospețime, cerurile noastre albastre erau sfîșiate insidios, deveneau niște biete orare de tren îngălbenite ale visului meu... Dimineața mă crezusem totuși eliberat.

De fiecare dată cînd un alt client împingea ușa, speram să mă caute pe mine, dar, în mod inexplicabil, el se ducea întotdeauna la ceilalți colegi. La sfîrșitul acestei dimineți, biroul își regăsise totuși animația lui obișnuită, colegii mei fiind cu toții ocupați. Toți în afară de mine, și nimeni nu părea să se sinchisească de această anomalie! De ce, dintr-o dată, această indiferență generală? Din cînd în cînd, ca să-mi compun o anumită ținută (aici ajunsesem!), frunzăream cîteva hîrtii, jucîndu-mă cu ochelarii, așa cum obișnuiam atunci cînd stăteam de vorbă cu clienții.

În sfîrșit, puțin înainte de prînz, Waubergen s-a apropiat de mine. „Ești chemat la telefon”. Nu era decît Marie-Sophie. Evident, aștepta o explicație a purtării mele — inexplicabilă de altfel, din *Hertenpark*, dar m-am prefăcut grăbit, surprins în totil lucrului. Vom discuta diseară, la ea, pe îndelete. Atunci vocea i s-a mai îmblînzit: o lua ca pe o dovadă de bunăvoință, ca pe o promisiune.

M-am întors la locul meu și ciudata așteptare a început din nou. Cel puțin, această carantină îmi va permite să mă gîndesc la ceea ce îi voi povesti diseară lui Marie-Sophie. Nu va fi prea ușor, nimic din

ceea ce-mi trecea prin minte n-avea nici cea mai mică șansă de a fi crezut. Să-i spun adevărul, adică imixtiunea bruscă a visului în realitate. Era încă și mai puțin plauzibil. Mi s-a făcut dintr-o dată lehamite.

Viața de toate zilele se îndepărta de mine, așa cum o făcuseră și clienții mei, azyrlindu-mă în brațele himerelor ce mă urmăreau. Diseară nu voi ști ce să spun, neînțelegerea va rămâne între noi, nici adevărul și nici minciuna nu vor fi în stare să o risipească. La ce bun să încerc să mai opun rezistență? Această zi, pe care o voiam, la fel ca toate celelalte, nu putea fi așa.

Pe peretele din față, peisajul meu enigmatic. De câte ori, între două telefoane de la antipoli, nu-mi odihnisem privirea, întreținându-mi astfel o stare de siguranță, de fericire interioară, pe această vale înverzită, ocrotită de munți înalți, ca și cum ar fi fost imaginea-oglină a existenței mele? Dintr-o dată am avut impresia că nu o privisem niciodată cu adevărat, că de-abia acum o vedeam pentru prima oară. Formele și culorile aveau un sens ascuns, ce mi se revela doar în acest moment. Semnul din cer! Se contura pe peretele cenușiu acolo unde nu văzusem decât litere arabe. Semnul din cer, fereastra înspre mare, micuța gară, ușa, rămasă în chip atât de neașteptat intactă... Din nou totul se înfrunța, pereții scorjiți, orarele de tren sfîșiate, cele trei uși, cea din mijloc închisă, celelalte două deschizându-se cu aceeași mișcare extrem de lentă înspre treptele tocite ale unor scări identice. Mereu cu brațele pe lângă trup, ieșind numai cu torsul deasupra pinzei, cu picioarele invizibile și trăind mereu aceeași angoasă, încăperea era de data aceasta scăldată într-o lumină diferită, artificială fără indoială, a cărei slabă sursă trebuia să se găsească în spatele meu. Proiectată pe plafon și pe peretele din față, o umbră gigantică, asemenea aceleia lăsate de un bolovan semeț.

Inima pinzei era goală. Această revelație mi-a tăiat răsuflarea. Și BESTIA, unde se ascundea? Peste tot. Dacă inima pinzei era goală, ea putea fi peste tot! Lingă mine, atingându-mă... sau în spate, la pîndă, în acea parte a sălii pe care nu o puteam distinge... Ghemuită printre umbrele atîrnînd din plafon ca niște lilieci... sprintenă, lacomă, proteică... dintr-o dată nemișcată, redevenită înfricoșător de unică, o imobilitate ca de stîncă ce deja mă devora!

Un zgomot, un scîrîit slab, poate un pas pe scară? Cineva urma să apară în cadrul uneia dintre cele două uși întredeschise și, mă gîndeam, da, că va fi Eva, că rătăcea prin casa goală, de la o

încăpere la alta, că o fantomă, că va trece fără să mă vadă, fără să-și întoarcă privirea... și, în același timp, știam că nu ea cobora treptele, imposibil ca ea să se fi putut elibera, și deci, acest zgomot era iluzoriu, nimic altceva decât liniștea, o liniște opacă, și că pentru a o revedea pe Eva, tot prizonieră, înlănțuită împreună cu mine, era de-ajuns să-mi întorc capul înspre stînga. La stînga! Astfel deci, în același timp cu lumina, pozițiile noastre se schimbaseră: Un mecanism imperceptibil și fără cusur ne atrăgea printr-o forță gravitațională, cu scopul ineluctabil — descopeream cu groază acest lucru — de a ne așeza, mai devreme sau mai târziu, unul în spatele celuilalt, poate chiar spate în spate, pe veci inseparabili, dacă așa cum am avut dintr-o dată convingerea intimă, ceasornicul monstruos era reglat să se oprească exact în acel moment... Se întimpla însă ceva și mai cumplit, alături de care mecanismul răminea doar o derizorie tentativă ce trebuia să-mi abată atenția de la ceea ce mi se arăta. De lucrul acesta eram tot atît de conștient ca de lașitatea întregii mele vieți.

Eva părea să doarmă. Cu ochii închiși, capul ușor înclinat, buzele întredeschise, foarte palidă. Ritmul liniștit al respirației, blinda revărsare a părului... și ochii... închiși. Li ținea astfel din cauza a doi colți negri ce i se împlîntau în temple. BESTIA! Ghemuită pe ceafa ei, călărindu-i gîtul delicat, zdrobindu-i cu trupu-i amorf suplețea părului. Și această îmbrățișare a labelor, dezgustătoare a atingere a pleoapelor, nemișcarea ghiftuită ce sugera tandrețea, sărutul, posesiunea monstruoasă!... expresia Evei, aceea a unei moarte, împăcată... încîntată chiar! Se săvîrșea, în amorțire și liniște, o grandioasă și satanică liturghie. Iar eu eram exclus.

Am scos un țipăt. Strigăt sfișietor! În pragul ușii se afla o siluetă înaltă, cenușie. L-am recunoscut pe părintele coșmarurilor mele de copil, ochii-i de iguană, în mijlocul palorii larvare a chipului fără trup. „Părinte!” l-am implorat de mai multe ori. În realitate aceste orori nu-l înspăimîntau: și aici se comporta la fel ca la noi în sat. „Haide”, spunea el pe un ton protector. „Nu-i decît o indispoziție de primăvară”. Era caraghios, dar nu îndrăzneam să rid, căci părintele meu nu era singur. În jurul lui, ca un stat major, Vaubergen, o dactilografă, Morrisson — junior — în persoană. La început am crezut că nu se ocupau de mine, că se aflau acolo din pură întîmplare; dimpotrivă însă, eu eram în centrul atenției generale. Mi se dădea să beau ceva amar.

— Oboseala week-end-ului!

Nu părintele roștise aceste vorbe, ci doctorul Van't Hof. De altfel, părintele meu era mort de aproape șase ani. Pluteam într-o totală confuzie. Ce căutam eu, aici, în biroul directorului, lungit pe divanul pe care se așezau vizitatorii de vază? Cum voiam să mă ridic în picioare, hotărît s-o șterg cit mai repede posibil, Morrisson s-a aplecat înspre mine, și, punîndu-mi pîrîntește mîna pe umăr, m-a obligat să rămîn culcat. Nu-l cunoscusem deloc pe acest om, îl și vorbisem de rău, iar astăzi, cînd mă aflam la cheremul lui, el ștergea totul cu buretele și mă primea, pe frumosul lui divan verde, ca pe un adevărat fiu.

— Este sigur, a dat verdictul Van't Hof, că domnul...

— Cnorrhinus, a intervenit dactilografa. Cu doi r și un h. Dolf Cnorrhinus.

— ... Nu are nimic grav. Puțin sîrmenaj. Dacă ar putea beneficia acum de concediul său anual...

Morrisson urma să refuze. Din mai pînă-n septembrie, în timpul sezonului turistic, nu se putea dispensa de nimeni.

— De acord. Să rămînă acasă pînă la sfîrșitul lunii.

M-am ridicat în picioare: „Domnule director, n-aș vrea să...”

— O să ne descurcăm, Cnorrhinus. Sănătatea înainte de toate.

Probabil că aveam un aer descumpănit, așa că-mi zimbeau cu toții, parcă înțelegeți între ei. Încă o dată, ca în vis, fusesem exclus. Mă împingeau către ieșire, mă lăsau pradă, deosebit de curtenitori, de altfel, pericolelor din afară. Cu toții complici!

Căci vedeam cit se poate de clar urzeala complotului lor. Voiau să mă smulgă din mijlocul rutinei Agenției, să mă îndepărteze de Marie-Sophie. Era bătător la ochi cum căutau să-mi taie toate punțile, toate ancorele, să mă lase absolut singur! Să cad pradă acestei Ființe atotputernice, ghemuită, încă din copilărie, în străfundurile eului meu sau stînd la pîndă — precum diavolul ascuns în oglindă — îndărătul aparenței lucrurilor.

Cum să-i poți rezista? Mă gindeam că, la fel ca mine, furnica nu poate cunoaște pe Stăpinul grădinii — cel care o strivește.

Marie-Sophie, antidotul Evei, refugiul meu... mă hotărîsem să nu aștept ora șase pentru a mă duce la ea ca să regăsesc prăvălioara, apartamentul, liniștitoarele tableturi zilnice. Să-i povestesc totul. Și iată-mă acolo, pe trotuar, ezitînd să intru, căci *Prăvălioara cu surprize* era plină de lume. Mecanism perfect, Marie-Sophie nu făcea nici o mișcare greșită. Sigur că nu așteptasem această ocazie pentru a-i

admira dezinvoltura, impresia de siguranță pe care nimic nu o putea zdruncina...

Suridea în permanență. Poate din cauza acestui zimbet, ușor forțat, devenit grimasă, mi-a sărit dintr-o dată în ochi aspectul artificial al scenei. Gesturi stereotipe, absurde! Marie-Sophie printre flecușetele ei, luptînd cu nehotărîrea vreunei burgheze: derizoriu ceremonial al unor insecte ce se dau în vînt după o falsă strălucire.

Îmi așteptam rîndul pe trotuar. Acest univers, de numai cîțiva metri pătrați, sclipind amăgitor, acest teatru de păpuși — devenit și teatrul existenței mele — rămăsese unicul meu refugiu!

Atunci am traversat drumul, îndepărtîndu-mă cu pași repezi. Fuga. Și sentimentul că tocmai îmi pierdusem ultimul liman. Îmi amintesc că am mers îndelung, am trecut prin fața propriei mele porți, indiferent, ca prin fața oricărei alteia, oprindu-mă, în sfîrșit, lingă iguane. De ce din nou în fața lor? Între aceste animale exilate printre cărți, în chîp atît de ciudat, și întîlnirea mea cu Eva, exista o infernală și monstruoasă legătură. Semn, răspuns, cheie. Semn enigmatic, răspuns indescifrabil, cheie fără lacăt?

Singur, absolut singur de acum înainte, simțînd ameteala ce nu ți-o pot da decît stelele și abisurile.

Treaz pînă în străfundurile ființei, trup și spirit, îmi venea, de-a dreptul ridicol, să țopăi dezlegînd șarade. Toată noaptea era a mea.

Strada îngustă și grosolană pavată despărțea un șir de căsuțe muncitorești, absolut identice, de un zid scund, în spatele căruia mi se părea că aud un murmur slab de apă. O pisică roșcată a sărit sus, pe parapet, apoi, pentru că eu continuam să mă apropii, s-a aruncat în albia rîului. M-am aplecat și am zărit cum, de acolo de jos, dintre gunoarie, pupilele ei scînteietoare mă săgetau. Că și de dimineață, în sala de așteptare din vis, s-ar fi spus că un reflector nu prea puternic lumina o scenă. O licărire blindă, ușor albăstruie; un efect de teatru, nimic mai puțin nenatural în plină noapte. Mi-am ridicat capul. Un zid, la vreo douăzeci de metri în fața mea. Conturul cărămizilor, un piron ruginit, afișe zdrențuite scăldate-n aceeași lumină ireală. Zidul cel mai obișnuit posibil, dar izolat printr-un halou albăstrui, proiectat într-o altă lume. Ca și cum, stimulate de un narcotic puternic, privirile mele l-ar fi făcut să iasă din tenebre! Era evident, totul devenea confuz; trăiam în plin insolit. Noaptea continua să existe în jurul meu, mai întunecată ca oricînd.

Pe o rază de douăzeci-treizeci de metri, numai ochii mei puteau smulge fișii de realitate transfigurată, scăldate într-o lumină atît de blindă. Era de-ajuns să nu mă opresc: Morrisson îmi dăduse concediu ca să mă pot plimba noaptea. Ce recompensă! Evadarea pe care clienții Agenției o căutau la capătul lumii, plătind gras, îmi era oferită chiar în orașelul nostru, și încă pe gratis. *Fantasticul mi se dezvăluia sub forma reversului inedit al cotidianului!*

Era de-ajuns să merg. Profilul unei statui, portalul unei biserici... un balcon izolat în mijlocul unei fațade cufundate în umbră, un chioșc de ziare pe care privirile îl învăluiau într-o ceață fosforescentă... Nu luasem niciodată parte la un pescuit submarin; de altfel, ce făcusem eu vreodată cu adevărat? Dar îmi imaginez că trebuie să fie cam așa: păduri de alge, stinci ce nu sînt altceva decît mîunți, prundișuri, plaje, grote, o întreagă lume într-o epavă de cîțiva metri pătrați... mai departe, pe aceeași stradă, mă aștepta mirifica tarabă a unei florărese. Ai fi putut spune un altar, o troiță ce ieșea dintr-un fum ușor de tămii. Locul acesta amintea de o sărbătoare solemnă, de o comemorare fastuoasă; un altul, îmi aducea în minte capela pierdută undeva în inima munților Ardeni, și, din nou privirea mea era aceea a călătorului care, cu chipul șiroind de ploaie, lipit de vitraliul ei sărăcăcios, uită pentru o clipă de furtună și de frig. Căci ochii mei din această noapte îmi transfigurau pînă și amintirile.

Mă cuprinsese un soi de febră; aș fi vrut să revăd pînă în zori tot ceea ce îndrăgeam eu mai mult. Am alergat pînă la prăvălioara lui Marie-Sophie și mi-am lipit cu aviditate nasul de gratii. Nimic nu mai amintea de deșertăciunea din timpul zilei, ce mă pusese pe fugă, cu cîteva ore mai devreme. Micile obiecte fără valoare erau învăluite într-o adevărată aureolă și-și dezvăluiau, în sfîrșit, comorile. În noapte, acea inimă prețioasă a piramidei de umbre. Broderii, măști cu ochi de lapis lazuli, podoabe împrăstiate la întimplare... alge de smarald, cochilii de cristal, porțelanuri tipător colorate și anemone lascive, totul se odihnea, departe de poftele vulgare, învăluite de o imperceptibilă pulbere albăstruie.

Am privit îndelung o mică Madonă de ceramică. Banală, fără înfălădă; dar dintr-o dată transfigurată, salvată în chip miraculos, devenită astfel antică și rară. Nu mai aveam ochi decît pentru ea. Toate celelalte obiecte păreau pioase ofrande aduse Madonei sau vestigii dintr-o nișă a capelei regale ce o adăpostise odinioară. Cît aș fi fost de fericit s-o pot stringe în mîinile mele! Prezența ei strălucitoare, și, în aceeași măsură întunecimea complice a nopții,

justificau îndrăznelile cele mai neașteptate. O dorință chinuitoare de a sparge vitrina mă încerca tot mai tare. Pumnul meu însingurat ar fi ocrotit-o pe această Madonă, am fi fugit împreună, am fi fost hăituiți! Am fi călătorit până la antipodi... însă, din păcate, timpul trecea, orele, anii, și eu rămâneam tot așa, cu mâinile în chip disperat intacte, cu fruntea lipită de gratii.

Mi-am reluat cursa rătăcitoare, cu capul plin de idei nebunești. Eram cel mai dibaci dintre hoții ce nu puteau fi prinși nicidecum. Dotat cu o iuteală uluitoare, evadam prin ferestre, prin curțile dosnice, escaladam chiar și fațadele! În timpul zilei, ești obligat să muncești din cauza celorlalți, a atenței lor supravegheri și a ceasornicelor; te plictisești, însă noaptea... Gata cu părinții, patronii, preoții, jandarmii, martorii și judecătorii! Nimeni nu e supravegheat, cumpărat, vândut: tăcerea, singurătatea, anonimatul — în sfârșit libertatea! Aș răpi-o pe mica Madonă, aș jefui locurile închisorii mele: Agenția, propriul apartament. Aș culege cu dezinvoltură și fără remușcări fructul caznei de sclavi a semenilor mei. Da, această magnifică noapte ar putea face din mine un hoț!

Mai tirziu, către orele dimineții, am intrat în localul *La Caravelle*. La subsol se află o sală de dans, la care se ajunge cu niște planuri înclinate. Crom și stuc, panouri pestrice, făcute din deșeuri de marmură îngemănate, peste tot plasticul dezgustător, de culoare violetă. Se bea alcool, dar și lapte, inevitabilul lapte național, care aici are aspectul unei spume ușor cremoase, în tonuri pastelate. Tot tineretul local se mindrește că frecventează această pivniță caldută. Școala, *La Caravelle* și, în curînd, căsătoria. Semănînd cu noi, cei de odinioară, și la aceleași ore ale nopții, cîteva cupluri păreau să danseze înlănțuite cu propria lor oboseală. Nimic nu se schimbaseră, acest local mă trimitea la vremurile de dinainte de Marie-Sophie; renovaseră, ce-i drept, dar prostul gust al decorului rămăsese intact.

Nimic nu era schimbat, în afara puterii magice a ochilor mei. În mod obișnuit lămpile din plafon se stingeau, numai cochiiile de ghips mai difuzau o lumină de veioză, iar dansatorii se aflau cufundați într-o penumbră lunguros violacee. La adăpost — credeau ei — de privirile indiscrete, dar nu și de ale mele. Se strîngeau, se îmbrățișau, rămîneau nemișcați, pecetluiți prin sărutul buzelor... și, surprinzîndu-i, încercam un sentiment amestecat de remușcări și orgoliu. Se aflau la bunul meu plac, se agățau unul de celălalt pentru a nu se îneca în apele înghețate ale privirii mele. Muzica și gesturile lor nu mai ex-

primau dragoste, dorință sau tandrețe, ci teama de a nu fi despărțiți. Copii îmbătrâniți, ce se agită inutil înainte de culcare. Se aruncau unul în brațele celuilalt, se strîngeau cu putere: un moment de euforie, apoi, inevitabil, ruptură, rușinea, tăcerea. Fiecare dintre aceste dansuri era o scurtă dramă luată de la capăt, o capcană pe care le-o întindea muzica, o plasă de mătase în ochiurile căreia se zbăteau din ce în ce mai anemic, iar eu, în toată această comedie, jucam rolul principal. Nemișcat, în mijlocul acestui mecanism de ceasornic, ca o stană de piatră, îi pîndeam asemenea *BESTIEI*. Din afara timpului. Prezența mea aici nu avea nimic fortuit, eu nu eram un noctambul în trecere.

Doar atunci, gîndindu-mă la sala de așteptare — sinistră așteptare! — am zărit-o pe Eva. În picioare, la marginea ringului, atît de dumnezeiește singură, îi privea și ea pe dansatori. Un gînd îngrozitor mi-a trecut prin minte. Dar nu, nu se putea, eram ridicol: această masă compactă, ghemuită pe gîtu-i grațios ce dădea căpșorului ei un aer mîndru și rece, asemenea unui cristal de stîncă, nu era, cu siguranță, decît părul strîns într-o coadă groasă.

M-am ridicat. O clipă mai tîrziu dansam.

Dar poate fi numit „dans” această confruntare aproape nemișcată, ce țîșnea din tensiunea cuplurilor înlănțuite? Ne priveam ochi în ochi. Eva purta o rochie de mătase neagră, mulată pe trup, a cărei eleganță era scoasă și mai mult în evidență de strălucirea discretă a unei calcedonii*; degetele mele mai păstrează încă o armonioasă curbă a coapselor ei, căldura seducătoare a pielii, surprinsă prin pelicula ușor granulată a țesăturii.

Cred că nu ne-am spus nimic, sau, oricum, numai vorbe, fără importanță, dar atunci cînd ne-am despărțit, la cîteva clipe după ce muzica a încetat, știam că ne vom revedea în curînd, în altă parte. M-am reintors la locul meu, și, înainte chiar de a mă așeza, am golit dintr-o înghițitură paharul cu alcool. Am căutat-o apoi pe Eva din priviri și am constatat, deloc surprins, că dispăruse. Am rămas în local pînă la închidere. Afară pe trotuar, urmărind cum se îndepărtau cele cîteva cupluri care părăsiseră pivnița o dată cu mine, am înțeles că *noaptea mea* se apropia implacabil de sfîrșit. Puțin mai încolo m-a depășit un grup de bărbați; cum unul dintre ei mi-a adresat un vag salut, mi-am dat seama atunci că erau membrii orchestrei. Dacă aș merge să-i ascult cu regularitate, am sfîrși, fără îndoială, prin a ne

* Calcedonie = siliciu translucid, cristalin, utilizat în bijuterie încă din antichitate (n.t.).

cunoaște mai bine. S-ar putea, mă întrebam, privind cum se îndepărtează siluetele lor întunecate, s-ar putea să existe o misterioasă confrerie nocturnă?

Urcam încetișor pe bulevardul Prince Bernhard. În realitate, termenul este impropriu: chiar și noaptea, străzile noastre nici nu urcă, nici nu coboară. Se întind la nesfârșit. Părăsesc orașul, devin drumuri, șosele, ajung drept în mijlocul cîmpiilor, pentru a duce nu se știe unde — oricum fără importanță — către alte orașe, toate la fel de asemănătoare. Atunci la ce bun să le mai urmezi? Mai bine să rămii în țarul tău natal, să-i epuizezi toate cotloanele, toate ocolșurile, să te-nvrîtești în el ca într-o carcasă de ceas...

Pe cer, zorii se profilau alburii.

IV

Prima mea zi de concediu a fost ca o lungă paraînteză goală. Cel mai mic gest îmi cerea eforturi deosebite, orice hotărîre mi se părea imposibil de luat. Îmi revăd camera cu draperiile date la o parte, cu fumul țigărilor plutind în razele de soare ce pătrundeau prin fereastră, cu dezordinea ce domnea peste tot. Mă simțeam bine, rupt de toate, chiar și de mine însumi. Prin minte, continuau să-mi defileze, fără nici o ordine, absolut la întîmplare, impresiile și imaginile nopții. Ziua însoțită își pierduse orice interes. Așezat într-un fotoliu, cu brațele bălângănindu-mi-se pe lingă trup... În acel moment, magazinele erau deschise, automobilele circulau peste tot, automobilele, bănii, și, ceva în mine, îmi repeta cu insistență că nu voi mai participa la forfota aceea, că vacanța mea nu se va mai sfîrși niciodată.

Telefonul a început să sune. Prima oară n-am răspuns, dar cum nu voia să înceteze, am scos aparatul din priză. Cu siguranță că era Marie-Sophie. Mi-o imaginam la celălalt capăt al firului, ofensată în drepturile ei, nerăbdătoare să facă pe judecătorul. Rănită în amorul propriu, mai mult decît în iubire. Surprinzător, eram acum însă pe deplin singur, invulnerabil. Am închis radjoul și liniștea ce-a urmat mi s-a părut nemaipomenită. Îmi aparținea în egală măsură ca și amintirile nopții mele albe, ce-și continuau în mine rondul lor neîntrerupt.

Totuși ziua nu se putea sfîrși așa, fără o nouă surpriză. De data aceasta, ea m-a învăluit pe înserat, în plină euforie. Penumbra îmi invadase camera, simțind cum urcă în mine aurora unei alte nopți. Începînd cu simbătă seara, nu se petrecea oare totul ca și cum un ordinator mi-ar fi dezvăluit, unul după altul, conform unei porunci misterioase, secretele unei table de șah?

În oglinda cea mare din camera mea am zărit pe neașteptate un bărbat pe care nu l-am recunoscut! O față invadată de barbă, gîtul și miinile ieșind din halatul de casă ca dintr-un lînțoliu cenușiu, un străin care, pe brațul ușor indoit, purta haine ce semănau cu ale mele. Privirea lui m-a speriat. Aveam senzația că ea mă străpungea, dură și fără să dea greș, subțire lamă albastră ce se adincea în mine ca o rană...

Totdeauna mi-a plăcut să mă rad cît se poate de corect, nici-odată nu-mi fac toaleta de mîntuială, dar de data aceasta, poate și pentru a șterge o viziune neplăcută, m-am dichisit mai bine de o oră. Numai după aceea am avut curajul să-nfrunt din nou oglinda. Imaginea era măgulitoare — sau cel puțin acceptabilă — din cap pînă-n picioare, și, totuși, ceva din prima impresie mai persista încă. Acum, cînd totul se străduia să mă facă, atît cît era posibil, cît mai asemănător cu mine însumi, eu continuam totuși să fiu diferit. Faptul devenea și mai neliniștitor, căci deghizarea părea să fie perfectă.

Mi-am apropiat fața de oglindă. Să fi fost culoarea ochilor mei? Secretul puterii lor nocturne?... Că erau măriți?... Că purtau însemnul unei străluminări? Poate, dar nu acesta era esențialul. Aveam sentimentul că nu-mi mai aparțineam. Privirea era a altuia, intensă și rece, frigînd ca gheața. Nici simpatie, nici neîncredere, nici chiar curiozitate. Între noi — iar acest noi, pe care l-am gîndit cît se poate de firesc, mărturisește caracterul extraordinar al acestei confruntări — între mine, Dolf Cnorrhinus și reflectarea mea născută pe tărîmul Straniului domnea un raport total disproporționat, de-o natură care, am presimțit dintr-o dată acest lucru, îmi era absolut necunoscută. Se poate măcar vorbi de vreo conexiune? Și despre stele se spune că ne „privesc”, dar nu este decît o închipuire liniștitoare, un mod de a imblinzi infinitul. Nu, fără discuție, nimic comun între această privire și mine, ani lumină ne despărteau și, dintr-o dată, revelația ce se plămădea înlăuntrul meu a țîșnit ca o flacără plină de strălucire și mistuitoare: *acești ochi erau reflectarea unei ființe neomenești!*

M-am smuls din fața oglinzii convins că eram hăituit, iar camera în dezordine, în întregime învăluită în fumul țigărilor, un spațiu închis! Atunci am deschis larg fereastra, și, apăsîndu-mă în afară, am cercetat cu ochi mari priveliștea atît de familiară mie, cu o necesitate sfîșietoare de a mă recunoaște în ea! Ceasornicul de pe stradă, ce-mi veghea casa, silueta bătrinei Esther — figurina ce bătea cu ciocanul ei, de sute de ani, ora exactă —, roșul intens al unui străt de mușcate, și, acolo, printre copacii plini de sevă, fiecare din aceste detalii îmi readucea siguranța, mă liniștea ca o prezență prietenoasă. O lu-

mină domoală, de culoare gălbuie, mângia toate lucrurile. Ah! Cît de mult începeam să iubesc banalul cotidian! Și cît de mult merita el să fie îndrăgit! S-au auzit țipete de copii: ultima recreație în curtea de la Saint-Aldebert. Zgomotele, mirosurile, lumina chiar, ce-ți umpleau pieptul de o emoție liniștitoare, toate erau, mulțumesc lui Dumnezeu, ca în celelalte seri.

Și, urcînd în mine — nevoia, dorința sigură, tonică și înțeleaptă de a o regăsi pe Marie-Sophie.

Cînd, după plecarea lui Karin, s-a reîntors în cămăruța din spațele prăvăliei, Marie-Sophie părea hotărîtă și glacială. Ar fi trebuit să fiu mai reținut. Dimpotrivă, m-am îndreptat spre ea cu brațele deschise, spunînd: „Iată-ne în sfîrșit singuri!” cu o căldură în glas, pe care o doream contagioasă. Răspunsul a venit șfichiuitor, atît de neașteptat: o capodoperă de precizie, răsunînd puternic, o adevărată palmă clasică.

Am amuțit, complet zăpăcit. Marie-Sophie s-a îndepărtat de mine, pentru a putea să-și dea mai bine seama de efectul produs. Mă disprețuia! Această palmă ce încă îmi mai ardea fața — eram cît se poate de sigur — se datora unui pariu pe care-l făcuse cu prietena ei Karin: „Dacă are tupeul să se întoarcă la mine de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat... Pune-te în locul meu!” A doua zi, s-ar fi lăudat că s-a ținut de cuvînt, cu un aer de mulțumire stupidă, pe care-l și arborase deja.

— Cît costă? am întrebat-o pe tonul cel mai indiferent posibil, arătînd spre un fel de amforă, o ceramică pretențioasă, pe care veioza o lumina în mod deosebit.

— Scump.

Zimbindu-i, am ridicat obiectul, ținîndu-l în fața mea cu brațele întinse.

— Fragil! rosti scurt Marie-Sophie, cu o voce pe care emoția o tăcea totuși să tremure puțin.

— Grea, am adăugat eu.

Amfora s-a izbit de colțul taburetelui, cioburile zburînd spre cele patru colțuri ale încăperii; fundul și gîtul s-au oprit la picioarele lui Marie-Sophie. Ea n-a schițat nici un gest, n-a scos nici o exclamație. Iar eu m-am simțit dintr-o dată mai bine, cu obrazul în sfîrșit răcorit, gata să stăm de vorbă.

— Și acum ai s-o ștergi, fără-ndoială.

— De ce? Tocmai am sosit.

M-am așezat. După o mică ezitare, Marie-Sophie a început să-și aranjeze flecuștețele. Încălțările-i fine, evoluind impecabil printre cioburile vazei sparte de mine, în cele din urmă s-au oprit.

— Vrei să avem, cel puțin, o explicație?

— Dacă ții!

— În acest caz..., spuse ea.

A închis ușa de la prăvălie. După incidentul cu vaza — o breșă în derularea scenariului ei — încerca să țină din nou hăturile întrevederii. A doua zi, cu siguranța ei obișnuită, ar fi putut să-i spună lui Karin: „L-am pus să aleagă: sau să plece sau să se explice...” Din nefericire pentru ea, îmi trecuse cheful să-i cînt în strună, și îmi luasem toate măsurile de prevedere.

O observam.

— Ne-am amintit de o groază de lucruri... fapt absolut firesc cînd reîntîlnești o prietenă din copilărie.

— E cu zece ani mai tină decât tine!

— Ei și?

— Minți! Este o prostituată de pe strada Longue!

Mi-a întors spatele. Pe coapsa dreaptă îi șerpuia un fir lung și alb. Ca o ruptură, m-am gîndit eu.

Stăteam pe divan, cît se poate de comod printre pernele moi. Nici vorbă de aperitiv; Marie-Sophie punea masa numai pentru ea: spectacolul unei femei elegante luînd cîna urma să-mi țină loc de festin. Numai firul alb mă mai răzbuna puțin. În sfîrșit s-a așezat. Cîteva platouri în fața ei, altele la îndemină, pe bufet. Și-a turnat în pahar — un vinișor roșu de import — și-a desfăcut șervetul, a rupt o bucățică de piine. Eu stăteam cu miinile goale, nu aveam nici măcar o revistă. Miine va savura împreună cu Karin toate detaliile umilirii mele. Să mă ridic, să pléc fără un cuvînt?... Nu! S-ar putea distra și mai bine pe socoteala mea. Firul alb!

— Poftă bună, i-am urat eu.

— Îți mulțumesc, a răspuns ea.

Am început s-o privesc fix, sperînd că insistența mea va sfîrși prin a o enerva. Dimpotrivă! Săvîrșea cuminte ritualul, cu o precizie de ceasornic. Mesteca bine, îngurgita, lua o înghițitură de vin. Își răs-făto gura, oferindu-i un cubuleț de carne, puțină piine, o feliuță de roșie... O insectă lacomă și mioapă, cu labele înarmate cu cleștișori. Nu știu de ce a simțit ea nevoia să-și pună ochelarii; nu mai era nici un dubiu: o călugăriță. Atitudinea, gesturile rituale, nu reușeau să mascheze cruzimea maxilarelor, ce zdrobeau totul cu duritate și în-căpăținare.

Gestul, expresia unei cochetării animalice. Dumnezeu, de ce-a trebuit să mi se ofere cu atita imprudență privirii? Nimic n-o avertiza de pericolul ce-o urmărea?... Ceea ce uram în ea era **BESTIA!** Fiecare mișcare, fiecare detaliu al inutilei ei fanfaronade o prindea și mai mult în capcana invizibilă pe care i-o întindea ura mea.

— Ți-ai uitot prafurile, i-am spus, pe un ton foarte calm, cu o răceală ce m-a surprins chiar și pe mine.

M-a privit din cap pînă-n picioare, era cit pe ce să-mi răspundă ceva, dar s-a răzgîndit. S-a ridicat. Cînd s-a întors, ținea un pahar pe jumătate umplut cu un amestec incolor, și, în picioare, în fața mea, hotărîtă să nu mă cruțe, a îndeplinit ritualul pansamentului gastric. Apoi a constatat:

— Te încăpățînezi să distrugi totul. Trebuie să fii foarte nefericit.

Diagnosticul i se părea stingaci, dar salvator. Întotdeauna știa să dea dovadă de pătrundere psihologică.

— Nu te înțeleg, Dolf. Pleacă, dacă asta vrei! Dar dacă rămii, să încercăm să găsim un *modus vivendi*. Să jucăm același joc.

— Ce joc? Nu văd decît un angrenaj care încearcă să mă zdrobească.

N-ar fi trebuit să ridic glasul. Pentru Marie-Sophie, a cărei bu-nică era englezoaică, de îndată ce vorbeai pe un ton mai ridicat, în-semna că vociferezi, că urli. La ce bun să mai stai de vorbă cu un sălbatic, cu un *primitiv*? Fără să se mai obosească să-mi răspundă, s-a întors la desertul ei, prune uscate cu zahăr. O rețetă proprie, ale cărei virtuți intime mi le dezvăluiseră într-o seară de efuziuni sentimentale.

Tăcerea pe care o impusese, se prelungea, devenea și mai scor-toasă; aș fi vrut să-i pun capăt, dar cum?... După ce și-a golit far-furia, am exclamat, fără să mă gîndesc prea mult, pe tonul unui vin-zător ambulant ce-și laudă marfa:

— Și acum, încă o prunișoară, ca supliment. Adevărată lăcomie, nu altceva!

Și-a stăpinit indignarea, chipul îmbujorîndu-i-se însă puțin sub stratul de pudră. Dar imediat și-a regăsit surîsul de comandă, gestu-rile de menajeră. A ales două prune, exact două, și le-a savurat cu demnitate.

— Și acum țigara!

Și-a aprins-o cu bricheta de argint, ținînd-o foarte dreaptă, ca pe-o bucată de cretă.

— Și acum cafeaua decofeinizată!... Și acum bucățica de zahăr mulată în cafea!

Am tot continuat așa, eu anunțând, ea executând. Intregul pomei-nic al obiceiurilor casnice. Aveam impresia, halucinantă de altfel, că manevrez o marionetă și că, în același timp, sint zdrobit de ea, dominat în chip implacabil. Căci nu eram eu însumi acela care, la fiecare din exclamările mele și tăcerile ei mă încurcam și mai mult în pinza de păianjen?

— Nici nu știi ce pericol te paște, Marie-Sophie!

N-a reacționat în nici un fel. După un timp, am adăugat pe un ton de lehamite furioasă:

— Aș fi în stare chiar să teucid.

În clipa în care rosteam aceste cuvinte, ea stătea cu spatele la mine, în fața licăririi albastrii a micului ecran. N-a tresărit, nu s-a întors, nu mi-a răspuns nimic. Surdă și mută... Atunci am înțeles că nu mai existam unul pentru celălalt, așa ca mai înainte, și-am simțit cum mă cuprinde teama. Ea se afla deja — pradă putregăită — în mijlocul unei poienite albastrii, într-o altă lume, necruțătoare și plină de capcane. Dar pentru cine era capcana? Cine era vînătorul? Cînd își va face el apariția?... Să fug! Să fug, înainte de a nu fi prea tirziu!... Am ieșit din încăpere, am coborît în goană treptele, sărindu-le două cîte două, și am țîșnit în stradă. Eva!

Mă aștepta pe trotuarul de vizavi, cu fața spre casa de unde tocmai ieșisem. La primul etaj, în colțul cel mai slab luminat al verandei, se putea ghici silueta lui Marie-Sophie.

— Dacă ne urmărește, o voi ucide!

Pronunțasem oare cu adevărat aceste cuvinte? Sau le visasem numai? Nu știu: totul era atît de straniu. Îmi amintesc doar că am mers, Eva și cu mine, de-a lungul unui bulevard pustiu, că eram copleșit de oboseală și de rușine, și că, la intersecție, pentru prima oară în viață, am întrezărit marele orologiu fosforescent care, cu o încetineală regală, părea să-și întoarcă fața de la noi.

Mergeam repede, însoțind-o, urmînd un itinerariu doar în aparență precis. Unde mă conducea?... Cartierul gării, acela al întîlnirii mele cu Ghislaine... Dacă Eva avea într-adevăr o locuință, aceasta nu se putea afla decît aici, în inima acestor străduțe înguste sau mult dincolo de calea ferată, într-una din acele locuințe burgheze, puțin dărăpănate, îngropate ca niște temple în mijlocul unor uriașe parcele forestiere... Curînd am depășit cartierul de vile și ne-am afundat în cîmpia întunecată, acolo unde căsuțele așezate perpendicular pe șosea, deveneau din ce în ce mai rare. Pentru o clipă, am crezut că eram urmărit de Marie-Sophie. Am realizat însă curînd neverosimilul

acestei presupunerii. Intocmai ca Ghislaine, Marie-Sophie aparținea și ea acestui orașel, și, prezența ei pe acest drum, singură în noapte, ar fi fost imposibilă în aventura pe care o trăiam alături de Eva.

Pentru a sparge tăcerea apăsătoare, din pricina obscurității și pustietății locurilor, am început să evoc întâlnirile noastre precedente, neîndrăznind însă să-i vorbesc și despre coșmarul în care apăream mereu împreună. Eva mi-a răspuns, dar, ciudat, amintirile ei semănau numai în parte cu ale mele. Ca și cum, fiecare dintre noi n-am fi avut decît cîteva elemente ale unui puzzle sau frontiera dintre real și imaginar ar fi fost la fel de nesigură pentru amindoi... În același timp, eram tot mai mult convins că ea era implicată mult mai adînc în mister, de mult mai multă vreme, poate dintotdeauna, și că mereu mi-o lua înainte, ca și acum, pe acest drum.

— Unde mergem? am întrebat-o.

— Vreau să-ți arăt ceva. Nu e prea departe.

Cuvîntul „vreau”, spus pe un ton autoritar, întimitatea tuturii, apoi, ca un ecou, o amintire neplăcută. Aveam șapte sau opt ani și eram singur pe una din aleile din *Hertenpark*. Un bărbat îmbrăcat sumbru, într-o ținută monahală, excesiv de corectă, s-a apropiat de mine, și, punîndu-mi mîna pe umăr, mi-a spus cu disperare în glas: „Vino! Vreau să-ți arăt ceva!” M-am speriat foarte tare. Simțeam o primejdie misterioasă, cumplită! Cu un gest brusc, am reușit să mă desprind din strînsoare. Bărbatul a mai adăugat grăbit: „Nu e departe! Aici, în spatele copacilor!”

Ca și „omul negru” din copilărie, rostind aceleași cuvinte, Eva mă ademenea spre un abis înfricoșător. Iar vinovatul eram eu, de fiecare dată, pentru că mă aflam singur, și pentru că le ieșisem în cale.

În sfîrșit, ne-am oprit. De ce aici, în mijlocul acestui pod? În fața și în spatele nostru, luminată teatral, și numai din loc în loc, se întindea imensa fișie a autostrăzii, ce traversează de la un capăt la celălalt, searbădul nostru ținut. Ca un fluviu, mă gîndeam eu, ca un Acheron*. Dar de ce ne-am oprit exact aici, la jumătatea distanței dintre cele două maluri?

De cîtăva vreme distingeam, ca pe o auroră, în depărtare, în spatele colinei, farurile automobilelor; dintr-o dată, ele au țîșnit orbitor înspre noi, noaptea pe care o violaseră reluîndu-și o clipă mai tirziu aceleași făgașe. Bolizii au trecut pe sub picioarele noastre, cu un zgomot ca de cutremur. A urmat apoi tăcerea și ne-am trezit singuri,

* Acheron (în mitologia greacă) = fluviul ce separă tărîmul celor vii de al celor morți (n.t.).

înghițiți de liniște. Exact ca în sala de așteptare, aceiași ochi, aceiași profil. Eva privea drept înainte, așteptând explozia luminoasă a celorlalte faruri. Aceasta reapărea la răstimpuri. Misterios grupate, mașinile dădeau impresia că se urmăresc, că se ciocnesc unele de altele în goana lor spre acea frontieră mult prea apropiată, ce umple cu melancolica savoare de exil călătoriile, faptele, visurile noastre... Între scurtele momente de intensitate maximă, între claxoanele răsunând ca goarneau la o vânătoare de cerbi, se instalau lungi intervale de noapte și de liniște. Cum tocmai fuseserăm încă o dată zguduiți de urletul unui motor cuprins de nebunie, Eva mi-a șoptit încetșor:

— E cumplit... Ar fi un fleac ca să...

Mi s-a părut că-și îndrepta statura, că devenea mai înaltă decit mine, că mă domina. Apoi, cu voce tare, ca o provocare, am auzit-o rostind cuvintele deslușit, unul după celălalt:

— Ar fi de-ajuns numai să vrei cu adevărat.

Cine vorbea prin intermediul spuselor ei? Ce Stăpin? Eva mă privea cu un suris enigmatic, plăpînd suris de Korê*. Prinzindu-mă de mină și, într-o singură suflare, aproape cu afecțiune, a murmurat:

— Gîndește-te, Dolf.

Știam că nu mă minșea. Certitudinea cumplitei noastre puteri mi se impunea parcă de undeva, din străfunduri. Străfulgerare brutală. Șoc extrem de violent. Iluminare bruscă. **BESTIA** încarna îngrozitoarea complicitate ce mă lega de această femeie. Groaza visată nu-mi era străină, ea făsea parte din experiența mea trăită cu adevărat. Funcționarul de la Agenția Morrisson era și el, în chip tot mai evident, bărbatul din coșmarurile mele.

Faruri apăreau mereu în virful colinei. Eva s-a îndreptat lent în-spre parapet.

Am apucat-o de braț.

— Haide odată, vino!

S-o smulg de lingă balustradă, s-o împiedic cu orice preț să privească drumul! Ea însă nu se lăsa. Teapănă, în mijlocul podului, adevărată efigie de piatră; o mașină venea înspre noi, mai rapidă decit toate celelalte. Am prins-o pe Eva de mijloc, încercînd s-o ridic deasupra pămîntului, și, timp de cîteva secunde, ne-am luptat de-adevăratalea, în tăcere. Ea continua să privească șoseaua. În cele din urmă, brusc, mi-a dat drumul; chiar în acea clipă foarte aproape, a răzbătut în noapte un bubuit puternic, un scrișnet de oțel contor-

* Korê = statuie de fată, tipică artei grecești pînă la începutul secolului V î.e.n. (n.t.).

sionat... Ne aflam tot în mijlocul podului, de data aceasta îmbrățișați, buzele aproape atingându-ni-se. Ca în localul *La Caravelle* noaptea trecută... Vedeam pînă în străfundul ochilor ei, straniu de limpezi.

— Tot eu sînt cea mai puternică, a spus ea, cu o voce inexpresivă.

O strîngeam cu disperare la piept. Tremuram din tot trupul.

Un scrișnet infernal de pneuri ne-a despărțit. Două mașini se opriseră pe marginea drumului. În lumina farurilor se putea distinge o a treia, răsturnată cu roțile în sus, sfărîmată de un pilon al podului. Cu un extingtor roșu în mînă, temîndu-se în mod vizibil să se apropie, un bărbat solid, cu mincile suflecate, examina, de la distanță, carcasa devenită informă. Un altul s-a urcat la volan, demarînd cu toată viteza.

— Se duce după ajutoare, a constatat Eva cu o voce calmă, dar totuși crispată.

Se aplecase peste parapet. Mi se părea că părul ei atît de strălucitor în noapte ne făcea vizibili tuturor privirilor; dar bărbatul solid, speriat și consternat, singur în fața acestei drame, nici nu se gîndea să ridice capul. Dimpotrivă, cu ochii fixînd pămîntul, strîngea din cînd în cînd rămășițe de obiecte și le așeza cu grijă la picioarele unui arbust.

— Să plecăm. O să sosească poliția și va trebui să depunem mărturie.

— Dar n-am văzut nimic.

În stînga, un halou alburu lumina vag noaptea, lăsînd să se ghicească apropierea liniștitoare a orașului. Eram cuprins de o blindă toropeală. Ceea ce se întîmplase nu-mi provocase nici oroare, nici revoltă, nimic altceva decît o oarecare stringere de inimă, o profundă oboseală, o nevoie de uitare. N-o detestam pe Eva, ci dimpotrivă... Revedeam chipul ei, atît de aproape de al meu și totuși atît de enigmatic, frumosul ei chip căpătînd o paloare cadaverică în clipa în care o strînsesem la piept. Îmbrățișarea a constituit de fapt unirea noastră. **BESTIA** ne-a sorbit singele, ne-a amestecat viețile. Visul pătrunsese în realitate, o cucerisem! Mă gîndeam la Marie-Sophie cu un sentiment nou, de milă resemnată. Mi-o aminteam așa cum fusese în timpul ultimului nostru duel, curajoasă și demnă. Cuvintele rostite atunci, chiar cîșă necruțătoare cum erau, mai constituiau totuși o legătură; acum însă, mă aflam complet singur. În această noapte, făcusem împreună cu Eva o călătorie lungă, trecuserăm frontiera cuvintelor, regăsiserăm obscurul regat subteran în care domnește, atotputernic, imprevizibilul. Sărmana Marie-Sophie! Dintr-o dată totul se reducea la atît: să n-o

mai văd, să fug cit pot de ea, dacă ar fi vrut să mă însoțească — și-n felul acesta s-o cruț. Se afla la bunul plac al unui alt Dolf Cnorrhinus, care nu mai eram eu, un Cnorrhinus straniu, reîntors în ființa mea de foarte departe, pe care-l fascina, ridicându-se din oceanul de cuvinte al cârților, privirea necruțătoare și fraternă a iguanei.

Eva o pornise pe drumul spre oraș. Silueta ei alungită, drapată în negru, ca într-o armură, se pierdea în apa albăstrie a privirii mele...

Își urma calea fără să se poticnească, fără umbre în jurul ei: nimic nu o putea atinge. Fatală și suverană, trecea cu ușurință de porțile orașului. Pe străzi nu era nimeni care să ne recunoască — pe Ea și pe mine, valetul ei. Nimeni care să-i rostească numele.

În fața gării, pe cînd traversam părculețul, s-a oprit.

— Privește, a spus ea.

Pămîntul era acoperit de frunze, de parcă ar fi sosit toamna. Am repetat — îmi amintesc foarte bine acest lucru — ca într-un vis:

— Nu se poate!

Eva și-a ridicat ochii. Sub privirile noastre, o frunză de ulm, poate ultima, cobora, palidă, încetul cu încetul, înspre pămînt. Ca mai adineuri, la Marie-Sophie, o spaimă bruscă a pus stăpînire pe mine. Spaimă de Eva, de noapte, de tot ceea ce ne pindea. Am căutat cu privirea orologiul cel mare, atît de familiar. Cadranul nu mai era luminat și parcă nici nu se mai rotea ca de obicei, în jurul suportului său, iar eu, nu mai recunoșteam deloc orașul copilăriei mele. Unde eram de fapt? Cine eram? De unde venea această pereche de călători, opriți la porțile unui oraș ciudat, ascuns de milenii în pulberea pădurilor moarte?

V

Către sfîrșitul dimineții, am ieșit din casă plin de speranțe. Voiam să surprind pe cerul, de o claritate cu totul ieșită din comun pentru ținuturile nordice, un semn. Credeam că o astfel de lumină nu putea fi decît triumful asupra fantasmelor nopții, reîntegrarea mea totală în viața blindului și familiarului orașel... Dar ulmul golaș; de parcă ar fi fost ars, m-a șmuls în chip brutal din euforia ce mă cuprinsese. Din păcate nu visasem.

M-am oprit în părculețul din fața gării, pentru a-i putea observa pe trecători. Marea lor majoritate, neridicîndu-și ochii din pămînt, nu observau nimic. Alții însă, se uitau plini de uimire la copacul golaș, iar cîțiva s-au oprit chiar, pentru a comenta ciudățenia acestui fenomen. Îi invidiam pe aceștia din urmă. De-aș fi putut fi și eu la fel

de neștiutor, să mă mir, ca și ei, fără vreun gînd ascuns. Dar cum să poți uita noaptea, podul de pe autostradă, întoarcerea noastră de pe tărîmul umbrelor? Pumnii mei, încercînd să păstreze acea pulbere stranie a pădurilor moarte — ultima frunză de ulm —, orologiul oprit pe neașteptate, teama! Și pentru mine, *ar fi fost oare de-ajuns să vreau*, fie și numai pentru o clipă? Din adîncurile ființei mele, din hățișurile ei cele mai obscure, simțeam cum răzbătea pînă la suprafață invidia josnică față de ceilalți. Li invidiam pentru ignoranța în care se scăldau, pentru nepăsarea în care pluteau, pentru dezarmanta lor prostie. Ei se mai bucurau încă de tot ceea ce mie mi se furase; în fața lor, eu eram un înfirm. Nu puteam decît să-i pizmuesc și știam că voi sfîrși prin a-i urî. Da, îi uram deja, fie și numai pentru trupul lor durduliu, doldora de tot felul de pînîri, gilgiind de sentimentalități confuze. Pentru buțiile lor ca niște saci fără fund, pentru uriașii lor sini fleșcăiți, pentru labele lor lipsite de gheare ce se agățau grosolan, dar din răspuțeri de pămînt.

Am intrat în gară. Walzine, mi-a străfulgerat în minte, *Hôtel de la Cascade*. Copil fiind, petrecusem acolo vacanțe de neuitat, păstrînd încă amintiri limpezi, fericite... Acarul m-a înformat că pentru a ajunge la Walzine trebuia să schimb trenul de două ori. Uitasem cît de greu se ajunge acolo. Totuși, departe de a fi contrariat, am încercat un sentiment de ușurare, ca și cum această dificultate neașteptată mi-ar fi putut șterge mai bine urmele. Walzine — cît de frumos susurau aceste silabe — era într-adevăr locul pe care îl căutam, cît mai îndepărtat posibil, sipetul amintirilor mele. Voi pleca acolo, chiar în această seară.

Obsedat de temeri, am ajuns acasă, făcînd un nou ocol. Eram din nou pradă spaimei ce mi-o pricinuiau orașul, centrul lui deosebit de animat la această oră și întîlnirile imprevizibile. Pînă la plecare — eliberarea mult așteptată — trebuia să mă feresc de ceilalți și mai ales de Marie-Sophie. Mila pe care-o simțisem față de ea în noaptea trecută, îmi lăsase un gust amar, pătrunzător. Să plec fără s-o revăd, să-mi abat toate gîndurile de la ea. Să nu fac nimic care să poată întezi focul aproape stins, care mocnea în mine. Mai tîrziu, după Walzine, mă voi întoarce la ea, purificat, vindecăt. Atunci, viața mea va fi ca mai înainte. Dar astăzi eram singur, și dacă nu voiam să ne pierdem amîndoi, trebuia să am curajul să rămîn singur, în țarcul ce-mi fusese destinat, atîta vreme cît urma să dureze *încercarea*.

Singur în fața iguanelor. Dormeau, cel puțin două dintre ele, siluete informe, agățate de o ramură uscată. Cea de a treia însă mă privea cu ochiișorii ei aurii ațintiți asupra mea, ca niște lansete, pro-

voindu-mi pe retină minuscula leziune ce m-ar fi putut orbi. Mă încerca aceeași impresie pe care o avusesem și în celelalte dăți. Această privire era încărcată de o amenințare tulburător de veche ce apăsa asupra mea, ca de altfel și asupra celorlalți semeni — stea de ură implacabilă, vechind din abisurile de ani-lumină. Dacă orașelul pe care-l iubisem începuse să mă facă să sufăr, în chip inexplicabil, până într-atât, încât să mă oblighe să-l părăsesc, aceasta se întâmpla întrucât el devenise *ORAȘUL IGUANELOR*. Așadar *BESTIA* triumfă. Un val de revoltă îmi invada pieptul, făcându-mă să doresc ca măcar o dată înainte de plecare să-mi dovedesc puterea. *Ar fi fost de ajuns numai să vreau cu adevărat și Moartea s-ar fi produs. Moartea imediată, sub ochii mei, a reptilei ce mă înfrunta!*

Nu s-a întâmplat însă nimic. Nu s-a stins nici o stea, nu i s-au zbatut convulsiv labelle și nici nu i s-a înțepenit corpul. Nimic, absolut nimic! *BESTIA* continua să mă fixeze cu imobilitatea-i de piatră. Îmi paraliza voința ucigătoare, așa cum o oglindă ar fi sorbit-o în adâncurile ei.

Șase ore mai târziu, la sfârșitul după-amiezii, cu o valiză de piele în mână... În momentul în care am luat-o pe bulevardul Prince Charles am avut un șoc teribil. Acolo, pe trotuarul din față, trecind din umbră în lumină, se afla cea pe care nu voiam s-o revăd.

Marie-Sophie se îndepărta, urma să dispară complet. Foarte bine! De ce în ultima clipă totuși, am început s-o urmăresc? Din curiozitate. O vagă înduioșare, poate, văzînd-o singură pe bulevardul pustiu... Curînd ceea ce bănuisem s-a adeverit: venea la mine. Ea, care ieri seară era împietrită de atîta orgoliu!

Vizavi de casa mea, sub orologiul cel mare, se afla un adăpost pentru cei ce așteptau autobuzul. De acolo am urmărit-o pe Marie-Sophie. Am văzut-o sunînd, apropiindu-și urechea de difuzorul interfonului. După cîtva timp s-a îndreptat spre mijlocul trotuarului, ridicîndu-și capul către primul etaj. Ferestrele erau închise, perdelele trase: era evident dezamăgită. Și-a revenit însă foarte repede, și, scoțînd din poșetă un carnețel, a mizgălit ceva pe o bucățică de hîrtie, cuvinte, cu siguranță, scurte, precise, tăioase. Apoi, după ce a rupt foaia din carnețel, a vîrît-o în cutia de scrisori, îndepărtîndu-se cu pași hotărîți. Înfățișarea tipică a unei conștiințe fără pată.

M-am uitat la orologiu. Da, mai aveam încă timpul să iau bilețelul și s-o ajung din urmă. Dar la ce bun? Zarurile fuseseră aruncate: nu ne vom mai reîntîlni niciodată. Prea multă vreme Marie-Sophie mimase perfecțiunea. Mult prea multă vreme. Femeie de afa-

ceri, rafinată, iubitoare și lucidă în același timp, sfetnic bun, avusese mania de a fi perfectă în toate, și, intenția ei de a mă acapara, goana după un ideal meschin, mă privaseră pentru totdeauna pe mine, martorul și spectatorul ei, de ceva absolut vital. Desigur, nu era numai ea vinovată! Ațiția alții se înțeleseseră să mă crucifice, supraveghindu-mă, în acest oraș plin de ceasornice. Dar ea îi reprezenta mai bine ca oricine, era imaginea exemplară a ținutului nostru lipsit de orizont. Și acum, că jocurile fuseseră făcute, mica ei platoșă se dezmembra. Chiar în propriii ei ochi, nu mai era decît amărîta rivală a unei „prostituante de pe rue Longue”. De aci înainte, în spatele tuturor zîmbetelor, complimentelor, obiceiurilor și gesturilor noastre va rămîne mereu această umilită înfringere. O decepție cumplită, o nedreptate, semnul prevestitor al unui eșec ineluctabil. Poate că se gîndea pentru prima oară la moarte. Nu la a altora, ci la a ei proprie, neantul fără ceremonie al adevăratei Morți. Poate, se gîndea de asemenea, că, străduindu-mă să înțeleg rațiunile primare ale comportamentului ei, aș fi reușit să percep înlăuntrul meu ultimele zornăituri ale acestei femei ceasornic.

Poate... *Ar fi fost de-ajuns să vreau cu adevărat.*

De cîteva clipe o pierdusem definitiv din vedere. Îmi amintesc că mă opriseam pe strada Egmont în dreptul librăriei, dar pe celălalt trotuar. Și, la fel ca în dimineața aceea cînd, multiplicîndu-mi-se ființa, devenisem Altul, în *Hertenpark* — omintire imaginară sau reală, recentă sau îndepărtată, n-aș fi putut spune — mă vedeam oprîndu-mă, ezitînd să pun piciorul pe caldarîm, traversîndu-l totuși cu o încetineală bizară, ca un orb ce-și pierduse bastonul. M-am apropiat de bărbatul în haină cenușie, m-am așezat lingă el, în fața vitrinei. Iguana stătea impietrită; doar ochisorii ei aurii săgetau viață.

Traficul era intens și totuși traversasem strada fără nici o dificultate. Mă vedeam acum din spate așa cum stăteam, oprit în fața vitrinei, alături de un bărbat în haină cenușie. Spatele-mi era la fel de familiar ca și chipul. Mă vedeam ridicînd brațul, mîna înainta de la sine, parcă ruptă de trup, cu o încetineală neobișnuită. Nu mai era nici un obstacol! Nici o vitrină, nici o distanță! *Era de-ajuns să vreau.* Nu mai simțeam nici teamă, nici repulsie! Am început să string. Să string din ce în ce mai tare! Trupul reptilei era rece, solzos și moale în același timp; parcă n-aș fi avut nimic între degete, afară de un os subțire, dur și fragil totodată, frîgîndu-se ca o bucată de cîră. Mîna mea devenise o *BESTIE* necruțătoare. I-am simțit corpul biciuindu-mi brațul, labele agățîndu-mi-se de incheietura mîinii, puțîna-i viață scurgîndu-se picătură cu picătură în nisip. Sînge negru.

Am resimțit o ciudată liniște. Acum, că-mi dovedisem puterea, puteam părăsi, în sfârșit, orașul. Portierele vagoanelor se închideau deja.

Am sărit în trenul ce tocmai pornea și care nu mă aștepta decît pe mine.

VI

Zgomotul surd al șinelor continua ca un boogie-woogie funebru. În zadar mă gîndeam la Marie-Sophie și nu numai la ea, făcînd eforturi disperate s-o revăd vie mergînd încolo și înapoi prin prăvălioară, reamintindu-mi cuvintele și tonul vocii ei; trenul mă ducea departe, nu mai puteam stăpîni trecutul, eram incapabil să-l re trăiesc sau să-l recompun, peste tot numai goluri, găuri negre, întrebări fără răspuns și rana pe care i-o pricinuiseam înaintea plecării, rana infernală prin care viața ei continua să se scurgă, năclăindu-mi miinile, infiltrîndu-se, picătură cu picătură, în nisip...

Am simțit o zdruncinătură ca un șoc, apoi o altă. În dreptul vagonului se afla holul unei gări imense. Ca să schimb trenul, aveam la dispoziție mai bine de o oră.

Monologul călătorului, ca un nesfîrșit firicel de apă înghețată... S-a schimbat mult, a spus el, nu mai este același, s-a schimbat mult de cîtăva vreme, are mereu aerul că așteaptă ceva, că visează... Totuși, a continuat el, meseria îl interesa, și-o alesese el însuși, de altfel nu se plîngea niciodată; cînd îl întrebai dacă are necazuri la birou, dădea din umeri și nu-ți răspundea... De-a lungul terasamentului, la cîtiva metri de vagon, alunecă haloul albastru al privirii mele— tufișuri, o cabină, iar tufișuri, nu mai este același, s-a schimbat mult, are mereu aerul că așteaptă ceva, brațul scurt al unei bariere vopsite în alb, nu răspunde, a spus el, vorbele și kilometrii intră în mine ca un nesfîrșit firicel de apă înghețată. Celălalt călător pufăie din pipă, în tăcere, ghemuit, posomorît în colțul lui; la intervale, geamul compartimentului reflecta imaginea celor doi călători, intimitatea lor luminînd pentru o clipă obscuritatea nopții cu strălucirea blîndă a unui vitraliu. Viața pe care o duce îl apasă, a spus el, sînt sigur că este influența acelei femei suferind de mania grandorii, o străină ce ne disprețuiește pentru că sîntem provinciali... Despre cine vorbește? Despre un coleg, un prieten, despre fiul lui? Și dacă ar vorbi despre mine? Dacă acest bărbat ar povesti tocmai propria mea aventură? Traversăm uneori lungi perioade de amorteală, somnolente, confortabile, mesa-

jele nu ajung pînă la noi, lipsiți de vești, rupți de lume și de noi înșine, în vacanță, nimic altceva decît un trup scufundat, și apoi dintr-o dată atenția se redeșteaptă, fiecare cuvînt aduce un plus de înțelegere... *Dacă vrei să fii absent, atunci fă-o de-adevăratelea, dacă vrei s-o ștergi, șterge-o! Dar nu sta așa, pentru Dumnezeu, fă ceva, mă scoți din sările, mă exasperezi...*

Totul capătă sens, totul se definește, devii țintă, inimă... *Și apoi unde să mergi? Și ce să faci? Nu știi nimic! Nimic! Să schimbe aerul, zice, s-o ia de la capăt, de la zero! Ca și cum... oamenii nu mai vorbesc fără noimă; ies din mutismul de pînă atunci, tîlcul prinde viață prin glasurile lor... ca la teatru, unde autorul vorbește despre spectator prin vocea actorului... Nu te poți întoarce de unde ai plecat, nu poți să străbați apele în amonte, nici să-ți retragi cuvintele odată rostite! El însă te contrazice: „somonii o fac totuși!” Somonii? La început n-am înțeles că se referea la documentarul prezentat mai deunăzi la televizor. Nu se poate să nu-l fi văzut: migrația somonilor... Eu îl văzusem, prin minte mi se perindau imagini cu kilometri de tufișuri, de bariere, de țăncuri înalte, interminabilul monolog despre stavile, despre adunările pline de strălucire, săriturile nebunești pe deasupra barajelor, indiferența, apăsarea, furia nestăvilită a apelor, încăpăținarea perseverentă de a refuza... Ei străbat fluvile și torențele în amonte, în drumul lor către izvor, nimic nu-l poate opri, nici o piedică, nu se mai hrănesc, se decolorează și le crește un cioc, un cioc! Un adevărat gitlej de știucă...*

Moartea, moartea ce peste tot își face simțită prezența, botul vulpoiului, ghearele ursului în formă de jungher, apelul păsărilor de pradă, munții incremenți într-o cumplită tăcere... Și celălalt, acolo, în colțul lui, pufăind timp din pipă, dar ea surîdea, înțelege, ea continua să surîdă și simțeam că povestea lor cu somonii era numai așa, ca să-și bată joc de mine...

Tufișuri, o cabană, tufișuri, kilometrii îmi străbat întreaga ființă, ca o apă limpede și înghețată. Mă apropiu de țintă, îi simt irezistibila atracție, toate converg înspre ea; am părăsit zona neutră în care contrăriile se echilibrau, lipsa de semnificație s-a risipit ca un vis, văd fundul lacului acoperit de cadavre stranii, deja acoperite de mușchi, rînjind cu gurile căscate, contorsionate ca ramurile de corali de unde se înalță propulsat de un nu știu care suflu, vârtejul scinteietor al bancurilor de peștișori. Totul are sens, totul este sens. Semne, răspunsuri, chei: de fapt eu nu am trăit pînă acum decît ca să mă pregătesc pentru această fatală AVENTURĂ.

Mirosea a foc de lemne... Cu toate că era imposibil să distingî peisajul, aveam senzația — certitudinea — că mă aflu pe fundul unei văi strîmte, dar cu pereții deloc abrupti, adăpostită de rotunjite coline primitive, în apropierea unui riu cu apele scăzute, al cărui susur credeam chiar că-l aud. O vale caldă încă, datorită arșitei din timpul zilei, arzind de impresii și de amintiri ca o bătrînă pipă umplută cu ierburi uscate, versiunea familiară, fără pagoda adormită însă din peisajul enigmatic al așîsului meu. Nu mă înșelasem în privința drumului ales: de multă vreme îmi doream să regăsesc această ambianță.

Trenul, pregătit pentru ultima etapă a călătoriei, cea de a treia, se afla deja în gară. O locomotivă cu aburi, masivă și cu aspect arhaic, legată de două vagoane, slab luminate. Pe peron, o lumină incertă, o umbră alungită și subțire, silueta nemișcată a singurului călător. Am crezut că îmi întoarce spatele, dar, apropiindu-mă, am văzut că dimpotrivă, stătea drept în fața mea, că mă urmărea cum vin, că părea să mă aștepte.

Am recunoscut-o pe Eva.

Îmi zîmbea cu simplitate, fericită că mă vede, dar deloc surprinsă, ca și cum această întîlnire era de mult hotărîtă. Amplul mantou negru, cu gulerul înalt ridicat, îi dădea într-adevăr, în penumbra ce se lăsase, aparența unei siluete fără chip, a unui spate întors.

Nu știusem oare dintotdeauna că va trebui să ne reîntîlnim, mai devreme sau mai tîrziu?

Așa că, atunci cînd ne-am regăsit față în față, în compartimentul prăfuit, aparent singurii călători ai acestei garnituri dintr-o altă epocă, nu m-am putut stăpîni să nu constat:

— Mergi la Walzine.

— Acolo mergem amîndoi.

M-am aplecat spre ea:

— De ce faci această călătorie?

— Pentru că o faci și tu.

— Să nu fie oare contrariul?

Trenul s-a pus în mișcare, luînd viteză. Vagonul ne hurducăia ca o căruță cu coviltir.

— Sîntem de nedespărțit, a spus Eva pe un ton neutru.

Cînd eram copil, îmi petreceam toate vacanțele la Walzine. Luni întregi, o lume întreagă de amintiri. Dar dumneata?

— Nici măcar nu bănuiam existența acestui cătun. Viața la țară mă plictisește și pădurea mă înăbușă.

— Și totuși mergi acolo!

— Ca să te-nsoțesc.

Aveam întâlniri, eram ocrotiți de această evidență, tot așa cum, odinioară, în orașelul meu, ceasornicele îndeplineau aceeași misiune.

— Știi foarte bine că *AVENTURA* noastră este o încercare.

Între cele două aripi mari ale gulerului, chipul Evei schița un vag suris trist... Copaci, un zid nesfârșit de copaci. Ne afundam în pădure ca într-un tunel. Un zid de copaci până la capătul nopții, vagonul se tînguia ca o căruță țigănească, iar eu revedeam halta abandonată unde începuse totul, fișa dreaptă a fostului drum de fier și semnul din cer.

AVENTURA mea este o încercare. Din ce în ce mai apropiați, cei doi pereți ai tunelului reflectă imaginea intimității noastre, o imagine ireală, fantomatică, scaldînd totul în atmosfera intimă și misterioasă a unui clar obscur olandez.

Traducere din limba franceză de

Cristina ONOSE și

Viorica MIRCEA

YVES THÉRIAULT

(Canada)

Romancier și nuvelist, Yves Thériault (n. Quebec, 1916) este considerat de critică drept unul din cei mai prestigioși și prolifici prozatori canadieni, opera sa caracterizându-se printr-o scriitură specifică, profund originală, de un modernism izbitor (ce se face simțit până și în ortografierea titlurilor). Scrie romane: *Fata urită, imblinzitorul de urși, vânzătorii templului, Aaron, Marele roman al unui om mic, Iubire cu gust de mare, Momcala*; nuvele și povestiri: *Povești pentru un bărbat singur, Trandafirul de piatră, Vânzătorul de stele, Dacă nu s-ar fi povestit despre bombă, Insule de negăsit* (din care este selectată proza *Frumosul acrobat*). Autorul, observator din afară, face parte din public, se vrea spectator ca și cititorul, angajând un permanent dialog cu acesta. Ideea de spectacol este realizată atât prin prezența cercului cu toată fauna sa, cât mai ales prin rolul scriitorului, devenit regizor și creator, dar numai până la un punct, lăsând loc incertitudinii, posibilității de derulare neașteptată a acțiunii, dînd libertate personajelor să intervină conform propriei lor personalități. Pornind de la „ingredientele clasice”, însă făcînd oarecum apel la tehnica lui Fowles, Thériault ajunge la următoarea concluzie: „Căci oricît de abil ar fi alchimistul acestor combinații, cum ar putea să prevadă instabilitatea ingredientelor particulare, capriciile sufletului omenesc?...”. Parantezele și detaliile abundă tocmai pentru a întări veridicitatea faptelor cotidiene, precizia lor, în contrast cu imprevizibilul, cu incertitudinea evoluției fenomenelor și a psihologiei personajului. Ca la Virginia Woolf, certitudinea momentului face ca viața să fie privită ca o înălțuire de momente absolute în sine, iar ființa umană drept un cumul de ipostaze, de multiple fațete ce se lasă descifrate pe parcurs, diferite, în împrejurări diferite. Originalitatea lui Thériault permite individului să aleagă după bunul plac momentul și să-l eternizeze (visul, în cazul lui Martine) asigurîndu-și astfel șansa de supraviețuire, de dominare a imprevizibilului, a necunoscutului, de transcendere, în ultimă instanță, a imposibilității de pătrundere a absolutului în totalitatea lui.

FRUMOSUL ACROBAT

E vorba de Martine.

E vorba ș. de un frumos acrobat, pe nume Angelo.

Și de un circ ambulant.

Bine-nțeles, ingredientele clasice. Ingrediente care, îngemănate corect, pot forma la fel de bine un foc de artificii pe un cer magnific sau o surdă și gravă explozie devastatoare. Căci oricît de abil ar fi alchimistul acestor combinații, cum ar putea să prevadă instabilitatea ingredientelor particulare, capriciile sufletului omenesc?...

O fată, un frumos dansator pe sîrmă, o seară la circ.

Acest circ, anunțat în ultima clipă, sosește cu patru camioane și două remorci. Cuști și doi lei slăbănogi, un tigru amorțit, un clown

alcoolic, un altul prea tîndr, maimuțe, șase cai jalnici, călărețe implinite din cauza vîrstei, un trapezist, un dresor. Un cort cîrpăcit de o sută de ori și standuri unde să-ți poți cumpăra bomboane, apă minerală sau să tragi la țintă, să arunci cu gloanțe oarbe în măști hide, să urmărești cu răsufierea tăiată cum se învîrtește la nesfîrșit o roată a norocului, putînd să cîștigi sau nu o pisicuță de pluș sau un cățeluș din ghips.

Un circ amărit, la fel de infometat ca și leiul săi și la fel de puțin îndrăzneț ca și tigrul lui prăpădit, colindă din sat în sat, aducînd cu sine, fie și pentru o clipă, iluzia bucuriei.

Atunci cînd biciul dresorului sfichiuieste sub cupolă, cînd flașnetă răsună din toate încheieturile și cînd peste tot plutesc mișmele amestecate de sudoare ale animalelor și oamenilor, atunci bineînțeles, caii își recapătă tinerețea, călărețele machiate își regăsesc prospețimea, iar mulțimea este cuprinsă de o animație febrilă.

Dar poate că nu este așa. Poate că acești oameni au venit de foarte departe și se duc dincolo de orice localitate menționată pe hărți. Au parcurs un drum lung, ei și animalele lor, și-au pierdut iluziile și sînt acum osteniți. Se hărțuiesc și se agită inutil, clownii topăie și se provoacă unul pe celălalt, caii galopează și leiul răcnesc în spatele gratiilor de unde cu greu îi va scoate dresorul ca să-i aducă în scenă pentru spectacol. Este momentul adevărului, singurul care contează pentru ei cu adevărat. Vor ieși apoi din scenă fleșcăiți, fără strop de vlagă...

În afară de frumosul acrobat. Și în afară de Martine. Dar la ea era în primul rînd o bucurie lăuntrică.

Ce-o fi aia circ, se întrebă ea, n-am văzut niciodată. Trăiește împreună cu mama ei, rămasă văduvă. N-are nici douăzeci de ani, de-abia a implinit optsprezece. Și ce-al avea de văzut într-un cătun îndepărtat, pînă la care drumurile de acces sînt mai degrabă pietruite decît pavate? Desigur, există ca peste tot televiziunea, dar transmisiile ajung de la niște posturi îndepărtate și „zăpada” deteriorează imaginea de pe ecran, și apoi este o adevărată dovadă de eroism să urmărești de aici replica atît de diferită dată vieții pe care această cutie magică ți-o oferă. Cinematograf nici nu există (săraci, de abia dacă sînt 800 de suflete. Pădurea este foarte aproape și bărbaii își cîștigă o amărîtă de piine, tăind lemne...)

Numele acestui cătun nu are nici o importanță. De fapt numai Martine contează și Angelo, echilibristul. Într-un fel și circul, dar asta numai din pricina lui Angelo și de asemenea din pricina mamei lui Martine și chiar a lui Martine înseși. Tot restul nu este decît viața de

zi cu zi, într-un ungher în care această viață nu cunoaște aventura. Circul s-a abătut pe aici pentru că trei drumuri — dacă le puteai numi așa — se întîlnesc și duc înspre trei sate la fel de izolate dar foarte apropiate de satul nostru. Și astfel se poate, pentru două, trei sau patru seri, cit de cit încropi un public și apoi din nou la drum...

Un public ?

Iarba terenului viran a fost călcată în picioare încă de la prima oră a dimineții și se putea vedea urcînd în lumina reflectoarelor rău orientate un fum vîscos ce duhnea a tutun tare, a untură rîncedă venind de la chioșcurile cu cartofi prăjiți, a urină și sudoare ome-nească. Țarcul este strîmt — nu se închiriază teren decît atîta cît este strict necesar — și în cîrînd în mulțime domnește harababura.

Oamenii se grăbesc, rid, strigă mai tare decît microfoanele dogite ce revarsă în jur atît muzica spectacolului, cît și reclamele sforăitoare, interminabile și vulgare ale circarilor.

Cît privește bucuria, ea izbucnește în note false, se căznește din toate puterile să existe, dar nu prea reușite. Și pe fundalul acestui simulacru de veselie, Martine.

Să vedem ce se poate spune despre ea.

Mai întîi să recapitulăm: are optsprezece ani și e frumușică. Optsprezece ani, frumușică, subțire, visătoare, rezervată și totuși afectuoasă. Trebuie s-o vezi ținînd în brațe o pisicuță și murmurîndu-i povești tandre la ureche. Și cum dezmiardă florile. Și cum i se citește în zîmbet iubirea, pentru o pasăre ce poposește sus pe gard, lustruindu-și penele.

Martine, atît de frumoasă, atît de proaspătă, rătăcea în acea seară prin lumea împestrițată a circului, singură, căci așa s-a obiș-nuit. Chiar și alături de mama ei văduvă, trăiește tot timpul singură. Între cele două, dialogul nu se înfiripă niciodată.

— Martine, nu te duci să plivești în grădină ?

Poți obține și luna de la o fată ca Martine dacă știi cum să-i spui că plantele sînt năpădite de neghină. Capeți tot ce vrei vor-bîndu-i despre vreme și despre fericirea de a trăi în aer liber. Nu obții mai nimic poruncindu-i să execute treburî de corvoadă sau banale.

— Cînd ai să întinzi rufele, Martine ? Zac în albie stoarse...

Spălatul, bine-nțeles. Mama spală, Martine întinde rufele. Mama le cirpește și Martine le calcă. Își împart treburile, dar nu și gîndu-rile. În această casă, fiecare trăiește în lumea lui. În ultimă instanță, asta-i iadul. Casa fiind prea mare și pensia foarte redusă, chiar și două persoane o duc destul de greu. Unde mai pui și fără să se-nghită una pe alta, ca să zicem așa.

Văduva s-a împăcat cu singurătatea. Bodegăne tot felul de rugăciuni, robotește prin casă. Are o mie de vecini cu care să sporovăiască toată ziua. Trăiește, sau mai degrabă, există de dimineată și până seara, adormea liniștită, fără să se sinchisească de prezența fetei.

— Mi-am făcut datoria, spune ea adesea. Mi-am crescut bine copilul și nu e vina mea dacă are o astfel de fire.

Fără îndoială că-i este foarte greu să descrie năravul fetei. Bătrina ia tăcerile ei drept țință și retragerea din fața grosolăniilor și a banalului drept îngîmfare.

Dar zilele se scurg unele după altele.

Este exact ceea ce-și spune și Martine. Și zilele trec... Fata crede însă, din tot sufletul, că n-o să moară în acest sat prăpădit și, cu atât mai puțin, în această casă. Își iubește mama, dar este afecțiunea oarbă, instinctivă a ciinelui față de stăpînul ce-l hrănește. E o legătură continuă, ce nu se poate explica, un sentiment de obișnuință. Atita tot.

Martine așteaptă.

Flăcăii din sat trec uneori pe la poarta ei, dar n-o deschid niciodată. Li strigă pe numele lor mic pe acești flăcăi cu care a stat la școală în aceeași bancă. Li salută și le suride. Așa se și cuvine. Dar nu mai mult de atât și asta trebuie să le fie îndeajuns acelor care, în unele seri de primăvară, pline de stranii nostalgii, se aventurează pînă la marginea satului să vadă dacă nu cumva Martine își udă florile. Se întorc întotdeauna dezamăgiți. Fetei nu i se poate face curte. Ei se resemnează și o compătimesc. Mai ciudat e că n-o disprețuiesc pentru asta, se simt stîmjeniiți, dar nu caută gilceavă. Ea nu îi bogă în seamă, iar ei nu se simt jigniți. Drăgălașa de Martine... Cîît flăcăi n-o sorb din ochi de fiecare dată cînd fata se duce la biserică sau la băcănie.

Ar dori atât de mult s-o însoțească, dar cum?

— Ai să regreti că te ții mîndră cu băieții din sat, îi spuse mama într-o zi. Ai să vrei să te măriți și tu odată, dar cu cine, doar i-ai alungat pe toți. Bagă de seamă să nu rămii fată bătrînă!

Și adăuga, pentru a întări grozăvia acestui destin:

— Fată bătrînă sau văduvă înseamnă singurătate. Orice femeie are nevoie în viață de un bărbat.

Nu puteai să nu-i dai dreptate. Și Martine știa toate acestea, puteai să mă credeți! Era femeie pînă-n virful unghiilor, cu trupul atât de delicat, suplu și totuși pietros, cu sinii tari și părul de culoarea mierii sălbatice.

Lat-o pe Martine la circ în acea seară. Rătăcește de una singură. După pofta inimii. Trece de la o baracă la alta, vizitează monștrii — de fapt aveau numai trei. Un olog de ambele picioare, cu mâinile fără degete, o fată cu un cap uriaș, ce ridea timp, lăsând să-i curgă balele pe rochița roz-bombon, și o femeie schelet cu o piele de mumie. Toată această mizerie umană, emanând un miros pătrunzător și acid, evolua cocoțată pe o estradă, în fundul unui cort solis.

Martine vizitează monștrii și încearcă să-și potolească sila zăbovind în fața leilor pricăjiți închiși în cuștile lor. Tot caută să vadă de unde se va naște vraja. Poate că într-adevăr atunci când spectacolul va avea loc sub cupolă, va înțelege în sfârșit de ce așteptase atât de mult acest circ, de ce anticipase voluptatea acelei serii. Pe moment însă nu simte nici o desfătare. Răspunde la saluturi, se plimbă de colo, colo. Nu mai îndrăznește să intre în corturile în care scamatorii promit marea cu sarea. Se teme să nu întâlnească alți monștri... Simte o neliniște. Nu este vorba de plictiseală, ci de un fel de dezgust interior. Totul îi apare urât și murdar, trist și sărăcăcios.

Când în sfârșit muzica explodează și voci țipătoare anunță începerea spectacolului sub cupola cea mare, Martine se grăbește să intre.

Priviți-o, atât de frumoasă în rochia amplă, lipsită de podoabe; o stambă veselă, fluturând în vânt, o croială tinerească, un decolteu îndrăzneț, picioare încântătoare. Martine, frumoasă Martine, hai! cu ochii tăi ca marea și pielea minunat-pîrguită de soare.

Aleargă — căci vrea să fie sigură că nu va pierde nimic din spectacol — în întimpinarea destinului. Nu-i prea mult spus.

Sub cupolă, în vacarmul unei mulțimi gălăgioase, au apărut cai și călărețe lipsite de grație, lei căscind a lehamite, un tigru indiferent ce privea alurea și-și făcea numărul cu un aer plictisit. Au urmat glumele clovnilor, farsele grosolane și nici măcar amuzante ce făceau totuși ca publicul să izbucnească în hohote de ris, ce-i drept, public puțin exigent cu toate că vocifera zgomotos. Au fost de toate pentru toți, iar la sfârșit, prezentat în sunete de trompetă și răpăit de tobe, atracția serii, numărul cel mare. Pe un fir bine întins, înaintă magnific și cuceritor, cu o îndeminare ce făcea să pălească toate stelele cercului laolaltă, venea, așadar, superbul, divinul Angelo, frumosul acrobat echilibrist.

Atita a fost de-ajuns.

De ajuns pentru Martine.

Și pentru că în acest timp ea era într-adevăr singura fată foarte frumoasă, pe care o remarcă dintr-o ochire, atât i-a trebuit lui Angelo.

Dacă pînă acum Martine privise fără nici un interes, apariția lui Angelo o electriza. Vibrînd de încordare, simțind totuși din instinct că acest bărbat stăpînea o artă a perfecțiunii, își reținu răsufierea atunci cînd Angelo, pîrînd că se joacă, făcu zece acrobații pe sîrma întinsă și de zece ori sfidă moartea.

De zece ori moartea sa — ca să mă fac mai bine înțeles — de zece ori viața. Angelo nu avea ochi decît pentru Martine. Cu bicicleta pe sîrmă, mergînd în miini de la un capăt la celălalt al ei, legă-nîndu-se ca o frunză-n vînt, dansînd o tarantelă, în echilibru perfect în cap, într-o mînă, chiar într-un deget; riscuri repetate, spaime îngrozitoare pentru mulțime; Angelo nu-și lua nici o clipă ochii de la Martine depunîndu-i la picioare, ca ofrandă, toată îndeminarea și tot talentul său.

Să se fi născut un dialog mut între cei doi? Să fi înțeles oare sufletul acestui acrobat, inima acestei fete, adevărata natură a destinului?

Bine, să ne întoarcem la mulțime.

Ea urlă, bătînd din picioare, rechemîndu-l de atîtea ori, încît Angelo oferi asistenței repertoriul complet al acrobațiilor sale, încercînd chiar două dintre cele mai periculoase.

De jos, proprietarul circului făcea semne disperate. Spectacolul depășise cu mult oră la care trebuia să ia sfîrșit. În culise începuseră deja să se impacienteze. Era cazul să isprăvească, circarii erau atît de osteniți. Dar Angelo continua să se dea peste cap și să sfideze legile gravitației. Angelo nu-și putea dezlipi ochii de pe această fată mult prea frumoasă, care de cîteva clipe trăia doar pentru el.

Bine-nțeles că s-au văzut după spectacol. Fără nazuri, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume. Angelo nici nu se mai gîndi să-și schimbe costumul, iar Martine, ghidată de instinct, știu că trebuia să ajungă în spatele cortului cel mare unde el ar fi așteptat-o cu siguranță.

Se afla în fața lui.

— Mă cheamă Martine, spuse ea.

Tresări confuz și-și lăsă capul în jos, roșînd cu timiditate.

— Știu, continuă Martine. Nu există scăpare. Te cheamă Angelo.

Din dreptul circului, dacă o iei la stînga, ajungi în centrul satului, acolo unde se află casele mai acătări și cele cîteva magazine. Dar dacă o iei la dreapta, ajungi imediat la o cotitură a drumului, o vilcea și jos de tot, riul Bruckner. (Este un riu ce-și unește puțin mai la vale cursul cu un altul care, la rîndul lui, devine un afluent important al

fluviului Saint-Laurent. Chiar dacă apelor Brucknerului sînt foarte departe de fluviu, totuși ele sfîrșesc prin a ajunge la el).

Pe riu, un pod și în jur, poteci în unghi drept, ce duc toate, de cînd lumea, spre malul apei. Faceți legătura între un riu liniștit sub clar de lună, tihna regăsită departe de circ și poteca pe alocuri acoperită de pilcări de sălcii. În fond este îndeajuns să te îndepărtezi cu cîteva sute de pași și, urmînd meandrele apei, discreția sălciiilor, ospitalitatea malurilor catifelate și acoperite de mușchi, pentru a pătrunde într-o lume îndepărtată, de pace și de șoapte dulci.

Așa s-a și întîmplat.

Atunci cînd Martine s-a întors acasă în acea seară, foarte tîrziu, tot circul dormea în corturi și în rulote și numai Angelo, bine-nțeles, lipsea de la apel.

Satul dormea și el.

Așa cum dormea în casă, în patul ei, dar cu un șomn agitat, mama lui Martine.

Aproape mulțumită de această întîrziere, trebuie s-o recunoaștem, sperînd că nu putea fi vorba decît de o întîlnire cu un bărbat.

Sigur, este un mare risc și un joc periculos să-ți lași fata la brațul unui flăcău curtenitor atunci cînd satul doarme în jur. Dar dacă trebuie ...

Mama lui Martine, (Doamna Odias Lafleur, născută Séverine Delongchamps, așa cum ne informează starea civilă) nu avea decît o singură speranță: să-și vadă fiica revenind cu picioarele pe pămînt, să-i pice cu tronc vreun amorez și să se mărite cu el. Nu era nici o pricopseală pentru o văduvă să-și vadă fiica tot lungind-o așa nehotărîtă, și arătînd chiar indiferență față de nobilele țeluri ale vieții de femeie ...

„Da' tu nu vrei să ai și tu copii tăi?”

La care Martine răspundea uneori: „Poate că, într-o zi, da”. Dar „poate” în mintea lui Martine presupunea atîtea alte lucruri încît n-ar fi fost în stare să-i explice mamei. Ca dragostea, de exemplu.

— Séverine, spunea prietena ei, Georgette Hamel, ce-ai să faci cu fata ta? Parcă ar trăi pe altă lume, zău așa”.

Ce să mai răspunzi!

În acea seară, întoarcerea lui Martine, pe furiș, și cu pas de pisică, o trezise totuși pe mamă, care dădu fuga în bucătărie și aprinse cu repeziciune lampa. Ridicîndu-și miinile agitate, cu chipul tulburat, cu o privire inchizitoare:

— Martine. Este ora două dimineața. De unde vii?

Dar fata nu răspunse și se îndreptă spre camera ei. Séverine o urmă.

— Martine, răspunde-mi, îți poruncesc să-mi răspunzi. Unde-ai fost? Era să mor de îngrijorare!

Martine se întoarse liniștită și-și privi mama.

— Adineauri, când am intrat, era întuneric și te-am auzit dormind. Numai când dușumeaua a început să scîrție te-ai trezit. Nu mureai de îngrijorare.

Apoi intră în camera ei și închise ușa.

A doua seară, se petrecu același lucru. Circul rămase trei zile și Martine se întoarse acasă trei seri la rînd după ora două noaptea.

Apoi circul a plecat.

Ce și-au spus cei doi? Foarte puțin.

— Eu sint Angelo. Italian, dar stau în Canada de zece ani.

Vorbea cîntînd, accentul italian picurînd miere în urechea lui Martine.

Încă din prima seară, instinctul i-a călăuzit spre un loc retras de unde puteau admira luna, siluetele întunecate ale copacilor și toate stelele, fără să-i vadă nimeni.

— Eu sint Martine. M-am născut aici și locuiesc singură cu mama, care este văduvă.

De multe ori tonul este chiar mai important decît ceea ce rostăști. Și poate că este mai bine să păstrezi ferecate în tine cuvintele grave și frumoase, și în locul lor să lași să vorbească gestul simplu și tandru al miinilor înlănțuite.

— O să dobor acest copac uriaș, o să-l scobesc cu cuțitul și o să fac din el o barcă. Apoi vom pleca împreună în Japonia.

— Pe riul ăsta?

— Da, pe ăsta, pînă în Japonia.

— Și dacă nu se varsă acolo?

— Se varsă precis. Am văzut un afiș chiar lingă pod. Era scris 67.000 de sărutări pînă-n Japonia...

Și călătoria începe de-ndată, cu trei sărutări lungi.

De fapt, lucrul cel mai important.

Aminară hotărîrile grave pentru a treia seară.

— Niciodată-n viața mea n-am crezut c-o să mă simt așa de bine, spuse Angelo. Mi se pare că te cunosc dintotdeauna.

O ținu strîns la piept. În afara sărutărilor, n-a fost nimic mai mult, ci doar cuvinte de dragoste înflăcărâte, pasionate, cumplite chiar, în incertitudinea lor ascunsă. Căci cea de-a treia seară urma să vină, implacabil.

— O să te aștept, îi spuse el. Ai înțeles? Uite, ți-am scris numele localității și ce autobuz trebuie să iei. Ai să ajungi în mai puțin de-o zi. O să fiu acolo.

• Timpul ce le-a mai rămas e măsurat în secunde. Sint în fața casei lui Martine și nu mai îndrăznesc să se îmbrățișeze. Cine știe dacă ferestrele, aparent întunecate, nu sint tot ațiția ochi ce stau la pîndă. În sat, se știe deja că Martine se întâlnește cu Angelo. De fapt s-au ascuns ei vreodată? Și gurile rele nu mai pot fi oprite. Fata pe care o credeau de necucerit să fi căzut în brațele primului acrobat chipeș? Li spuneau lui Angelo: „dănsatorul pe sîrmă”... Iar Martine simplu, *bărbatul*. Să-ndrăznească ei într-adevăr să se îmbrățișeze, acolo, în plină stradă, sub felinar? Au oîndoi sfiala și timiditatea celor ce iubesc pentru prima oară. Vor să-și tînuiască dragostea, să și-o ascundă. Nu de rușine, ci, mai degrabă de teamă că, în lumina zilei, strălucirea comorii lor ar putea păli. Cine cunoaște chimia și alchimia iubirii? Cercetători din toate țările și din toate laboratoarele lumii au putut vreodată să o descompună în elementele ei esențiale și să-i descopere adevărata formulă...?

Se despart și timp de două zile Martine se simte în aceste locuri mai străină ca niciodată.

— Martine, este o adevărată nebunie! L-ai lăsat să plece așa? O să mai vină vreodată?

Fata nu răspunde. Iese în grădină să plivească, merge la cules sau își face de lucru toată ziua și nu spune nimic. Pe buze doar, îi flutură un suris nedefinit.

— În orice caz, sper că n-ai făcut vreo prostie, Martine. Și că n-ai de gînd s-o faci...!

E a treia noapte după plecarea lui Angelo. Martine și-a copt bine planul. Va renunța la tot. Chiar și noaptea poți să călătorești departe dacă te-numeți să-ți asumi anumite riscuri. Vreun camion în trecere... Și Martine este convinsă că are la-ndemină o armă ce-i dezarmează întotdeauna pe cei îndrăzneți: indiferența, impresia că este absentă, că nu înțelege chiar tot sau că nu aude ce i se spune.

Nu are decît cîteva lucrșoare de pus în geanta de piele găsită într-o debara de la etaj, și pe care a curățat-o și lustruit-o. Duce cu ea — în loc de orice altă avuție — mult entuziasm și enorm de multă dragoste. Cu Angelo nu poate fi vorba nici să continue, nici să reia viața de pînă acum, ci s-o ia absolut de la început, pornind de la zero, așa cum o pornise, acum cîteva zile, în dragoste și iat-o atotcunoscătoare, mulțumită pe deplin, pătimașă. Întregul trup îi pare acum un lucru nou, în sfîrșit viu, vibrînd cu frenezie.

În noaptea și pacea somnului revărsă odihnă asupra satului și casei în care doarme mama fetei.

Atunci Martine se îndreaptă spre ieșire. Dar acolo, zăbovește îndelung, nemișcată-n întuneric. Apoi, încetîșor, se întoarce înapoi în camera ei.

Mama își alege exact acest moment ca să se trezească și să apară îngrozită.

— Cu valiza în mînă ? Martine ! Pleci ?

Martine dă indiferentă din umeri și lasă valiza jos.

— Dacă te-ai fi trezit cu două minute mai devreme, ai fi văzut. Plecam. Și apoi n-am mai plecat ...

Mama trebui să se mulțumească doar cu atît. Și de data aceasta, ca și altă dată, Martine nu acceptă să dea explicații. Se dezbracă și se culcă. Totul se terminase.

— Martine, spune-mi cel puțin ... Fata se prefăcu atunci că doarme, și Séverine nu scoase nimic de la ea; și nici că va scoate vreodată.

Dar dacă Martine ar fi putut să explice, dacă ar fi găsit cuvintele care să exprime tumultul din ea, calmul ce i-a urmat, și-acest fel de bucurie profundă, chiar dacă ar fi putut descrie toate acestea, ar fi făcut-o cu adevărat, ea, care toată viața și-a dezvoltat atît de puțin sufletul în fața cuiva ?

Subit, certitudinea că acolo nu va mai regăsi același Angelo, că Angelo al ei aparține acestui sat, acestor seri albastre, acestor nopți, liniștite pe malul riului. Nu trăiești de mai multe ori asemenea clipe, nici nu le poți dobîndi atunci cînd ai nevoie de ele. Cine-ar fi Angelo acolo ? Sub o altă lumină și un alt decorațiune, un cu totul altul, de astăzi e sigură. Pe cînd aici, el va trăi veșnic, așa cum l-a văzut întîia oară, așa cum a mers alături de ea, așa cum a ținut-o în brațe.

Culcată în pat, Martine se ghemuiește la pieptul unui Angelo imaginar, și-și jură că o va face în fiecare seară, toată viața.

Apoi, tihna se pogoară în sfîrșit și Martine adoarme.

Viața, adevărata viață frumoasă, tocmai a început ...

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

MARGUERITE YOURCENAR

(Franța)

Spirit erudit, de o mare descindere spre înțelegerea și cunoașterea umană, Marguerite Yourcenar (1903—1987), pe numele ei adevărat Marguerite de Craÿencour, este una dintre cele mai marcante personalități ale culturii contemporane. Se naște la Bruxelles, din tată francez și mamă belgiană, își petrece copilăria și tinerețea în Franța, ca mai apoi să se stabilească pe insula Mount Desert (S.U.A.). „Am iubit întotdeauna insulele”, mărturisește ea, „acolo trăiești sentimentul de a te afla la frontiera dintre univers și omnire”. În 1980 este aleasă membru al Academiei Franceze — prima femeie din istoria acestei prestigioase instituții. Scrie romane: *Alexis sau tratatul luptei zadarnice* (1929), *Lovitura de grație* (1939), *Memoriile lui Hadrian* (1951), *Piatra filosofală* (1968 — Premiul Femina); nuvele: *Povestiri orientale* (1938 — din care fac parte prozele selectate); eseuri: *Misuna sau concepția asupra vidului* (1980); tripticul familial: *Aminări pioase* (1974), *Arhivele Nordului* (1977), *Ce, Eternitatea?* (rămas în stadiul de proiect). Povestirea Cum a fost salvat Wang-Fô are ca sursă de inspirație un apolog daoist — mică disertație asupra puterilor miraculoase ale artei. Din clipa în care Împăratul îi permite lui Wang-Fô să ia pensulele în mână, acesta, împreună cu discipolul său Ling, vor putea pluti pe marea pictată spre alte țărîmuri, arta fiind considerată de scriitoare drept una din căile cele mai lesnicioase de transfigurare a valorilor culturii, de evadare a umanității din cotidian, suferință și chiar moarte. Povestirea Tristetea lui Cornelius Berg, deși deloc orientală, se armonizează prin ideatie și atmosferă cu nuvela mai sus citată, completînd astfel concepția particulară a lui Marguerite Yourcenar asupra menirii artistului. În omagiul de adio adus celei pe care o numește „prima nemuritoare”, Jean D'Ormesson, membru al Academiei Franceze, afirmă: „Fericirea nu reprezintă valoarea supremă pentru Marguerite Yourcenar, nici pentru eroii cărților sale: medicul Zenon, bătrînul pictor Wang-Fô, împăratul Hadrian. Pentru ei toți, esențialul înseamnă să servești o cauză aflată deasupra puterilor tale. La capătul vieții ei, atît de plină de cultură și glorie, scriitoarea sfîrșește prin a se confunda cu spiritul lumii. Gloria literară pare să nu o mulțumească îndeajuns. Ea se întreabă cum poartă deveni o sfință într-o lume în care Dumnezeu doarme. Altfel spus, zarva și meschinele noastre ambiții nu o mai pot atinge”.

CUM A FOST SALVAT WANG-FÔ

Bătrînul pictor Wang-Fô și discipolul său Ling rătăceau de-a lungul drumurilor regatului Han.

Înaintau foarte încet, deoarece Wang-Fô se oprea noaptea pentru a contempla astrele, iar ziua pentru a privi libelulele. Aveau puțin bagaj, căci lui Wang-Fô îi plăcea doar imaginea lucrurilor, și nu lucrurile în sine; nici un obiect din lume nu i se părea demn de a fi dobindit în afară de pensule, borcănase cu lac și cerneală de China, rufouri de mătase și hîrtie de orez. Erau săraci, căci Wang-Fô își

vindea pînzele, pe o lingură de terci și disprețuia monedele de argint. Discipolul său Ling, împovărat sub greutatea unui sac plin de schițe, își încovoia cu respect spinarea, ca și cum ar fi sprijinit întreaga boltă cerească, deoarece acest sac, pentru Ling, era dolidora de munți înzăpeziți, de fluvii umflate sub stăpînirea primăverii și de chipul lunii în timp de vară.

Ling nu era născut pentru a bate drumurile alături de un bătrîn care avea puterea de a stăpîni răsăritul și amurgul. Tatăl său fusese prețeluitor de aur, iar mama, singurul copil al unui negustor de jad ce îi lăsase moștenire bunurile, blestemînd-o însă că nu se născuse băiat. Ling crescuse într-o casă în care bogăția nu lăsa loc hazardului. Această existență închisă îl făcuse timid: se temea de insecte, de trăsnet și de chipurile morților. Cînd împlini cincisprezece ani, tatăl îi alegea o soție foarte frumoasă, căci ideea fericirii pe care ar fi trăit-o fiul său îl consola pe bătrîn de faptul că atinsese vîrsta la care noaptea nu mai servește decît somnului. Soția lui Ling era subțire ca trestia, candidă ca spuma laptelui, dulce ca sărutul buzelor și sărată ca lacrimile. După nuntă părinții lui Ling meraseră pînă acolo cu discreția încît se stinseră, și fiul rămase singur în casa zugrăvită în culoarea cinabruului, alături de tinăra-i soție, mereu surizătoare, și de un prun ce în fiecare primăvară înflorește în nuanțe rozalii. Ling o iubi pe această femeie cu sufletul limpede, așa cum iubești strălucirea neîntinată a unei oglinzi, talisman magic și neprețuit de-a pururi. Obişnuia să intre în vreo ceainărie numai pentru a se conforma modei, dar frecventa foarte rar acrobatele și dansatoarele. Odată, noaptea, într-o tavernă, se așeză la masa lui Wang-Fô. Bătrînul băuse ca să poată picta mai bine un bețiv; capul i se apleca într-o parte, ca și cînd ar fi făcut eforturi pentru a măsura distanța dintre mină și ceașcă. Alcoolul de orez dezlegă limba acestui meșter tăcut, și Wang în acea seară vorbi ca și cum liniștea ar fi un perete, și cuvintele, culori zămislite anume pentru a-l acoperi. Grație lui, Ling cunoscuse frumusețea chipurilor bețivanilor, estompate de aburul băuturilor calde, splendoarea întunecată a cărnurilor inegal pătrunse de limbile focului și delicioasa roșeață a petelor de vin presărate pe fețele de masă, asemenea unor petale uscate. Vîntul sparse fereastra; ploaia intră în încăperea, Wang-Fô se aplecă înafară ca să-l facă pe Ling să admire desenul livid al fulgerului, și Ling, încîntat, încetă să se mai teamă de furtună.

Ling plăti consumația bătrînului pictor: cum Wang-Fô era fără bani și fără locuință, îi oferî, cu umilință, un adăpost. Pe drumul de înapoiere, Ling ținea în mină un lampion; licărirea lui proiecta în băl-

toace lumini nebănuite. În acea seară, Ling află cu surpriză că pereții casei sale nu erau roșii, așa cum crezuse, dar că aveau culoarea portocaliei prea coapte. În curte, Wang-Fô remarcă forma delicată a unui arbust, căruia nimeni nu-i dăduse atenție pînă atunci, și-l compară cu o tînără care-și uscă părul în razele soarelui. Pe coridor, urmări cu încintare drumul nesigur al unei furnici de-a lungul crăpăturilor zidului, și groaza lui Ling față de aceste insecte se risipi. Atunci, înțelegînd că Wang-Fô i-a dăruit un suflet și o percepție nouă, Ling îl culcă pe bătrîn, cu respect, în camera în care îi muriseră părinții.

De ani de zile, Wang-Fô visa să facă portretul unei prințese de altădată cîntînd din lăută sub o salcie. Nici o femeie nu era însă destul de ireală pentru a-i servi drept model, dar Ling ar fi putut face aceasta pentru că nu era femeie. Apoi Wang-Fô vru să picteze un tînăr prinț trăgînd cu arcul la picioarele unui cedru stufos. Nici un tînăr din ziua de azi nu era destul de ireal ca să-i servească drept model, așa că o puse să pozeze pe propria-i soție sub prunul din grădină. Wang-Fô o mai pictă și înveșmintată ca o zîă printre norii asfințitului, și tînăra începu să plîngă deoarece era o presimțire a morții. De cînd Ling o prefera în portretele pe care Wang-Fô i le făcea, chipul i se usca precum o floare în bătaia vîntului cald sau a ploilor de vară. Într-o dimineață a fost găsită spînzurată de crengile prunului roz: capetele eșarfei care o sugrumase îi fluturau în păr; părea și mai subțire ca de obicei și încîntătoare asemenea frumuseților de odinioară. Wang-Fô o pictă pentru ultima dată, căci îi plăcea acea nuanță verzuie cu care se acoperă chipul morților. Discipolul Ling amesteca mereu culorile, lucru care-i cerea atîta conștiinciozitate, încît uită să mai verse vreo lacrimă.

Ling își vindu pe rînd sclavii, bucățile de jad și peștii din fîntînă pentru a-i procura Maestrului sticlute cu cerneală purpurie care veneau din Occident. Cînd casa rămase goală, o părăsiră, și Ling închise în urma lui poarta trecutului. Wang-Fô se săturase de orașul în care fețele oamenilor nu-i mai puteau dezvălui nici un secret de urîțenie sau frumusețe, așa că Maestrul și discipolul hoinăriră împreună pe drumurile regatului Han.

Reputația ajungea întotdeauna înaintea lor în sate, în fortărețe sau sub portalurile templelor unde pelerini pribegi își aflau liniștea la asfințit. Se spunea că Wang-Fô avea puterea să dea viață picturilor sale printr-o ultimă tușă de culoare pe care o adăuga ochilor. Fermierii îl implorau să le picteze un ciine de pază, iar mandarinii, imagini de războinici. Preoții îl venerau ca pe un înțelept; poporul se

temea de el ca de un vrăjitor. Wang se bucura de aceste diferențe în aprecieri, pentru că îi permiteau să urmărească în jurul lui expresiile de mulțumire, teamă sau adorație.

Ling cerșea hrana, veghea asupra somnului Maestrului și profita de clipele în care acesta cădea în extaz pentru a-i masa picioarele. În zori, când bătrînul mai dormea încă, pornea în căutarea peisajelor discrete, ascunse în spatele tufișurilor de stuf. Seara, când Maestrul, descurajat, își arunca pensulele, el i le stringea. Atunci când Wang era trist și vorbea de vîrstă sa înaintată, Ling îi arăta surizînd trunchiul unui bătrîn stejar, iar când Wang era vesel și făcea glume, Ling se prefăcea că-l ascultă cu umilință.

Într-o zi, la asfințit, ajunseră în cartierele mărginașe ale orașului imperial și Ling căută pentru Wang-Fô un han unde să-și petreacă noaptea. Bătrînul se înfășură în niște zdrențe, iar Ling se culcă lingă el pentru a-l încălzi, căci primăvara de-abia sosise și podeaua din pămînt bătătorit era înghețată. În zori, pași grei răsună pe coridoarele hanului; se auziră șoaptele îspăimîntate ale gazdei și porunci strigate într-o limbă barbară. Ling începu să tremure amintindu-și că-n ajun furase o turtă de orez pentru masa Maestrului. Convins că au venit să-l aresteze, se-ntreba cine-l va mai ajuta mîine pe Wang-Fô să treacă vadul fluviului următor.

Soldații intrară cu lampioane. Flacăra, filtrată prin hîrtia multicoloră, arunca licăriri roșii și albastre pe căștile lor de piele. Coarda întinsă a unui arc vibra pe umărul lor și cei mai sălbatici scoteau răcnete înfrîntoare fără nici un motiv. Îl înșfăcăară cu duritate de ceafă pe Wang-Fô, iar acesta nu putu să nu remarce faptul că mîinecile nu se asortau cu culoarea hainei.

Susținut de discipol, Wang-Fô îi urmă pe soldați, clătîindu-se de-a lungul drumurilor pline de gropi. Gură-cască se uitau în urma acestor doi criminali ce cu siguranță urmau să fie decapitați. La toate întrebările lui Wang, soldații răspundeau schimonosindu-se sălbatic. Mîinile legate îl dureau, și Ling, disperat, își privea Stăpinul surizînd, ceea ce la el era un mod și mai înduioșător de a plînge.

Ajunseră în pragul palatului imperial, ale cărui ziduri violete se înălțau în plină zi ca o frîntură de crepuscul. Soldații îl siliară pe Wang-Fô să străbată nenumărate săli pătrate sau circulare, a căror formă simboliza anotimpurile, punctele cardinale, masculul și femela, longevitatea, însemnele puterii. Ușile se deschideau și închideau în note muzicale, făcînd să răsune astfel toată gama atunci când traversai palatul de la Răsărit la Apus. Toțul se armoniza pentru a întări ideea unei puteri și a unei subtilități supraomenești și se simțea cum

cea mai neînsemnată poruncă pronunțată aici trebuia să fie definitivă și cumplită ca însăși înțelepciunea strămoșilor. În sfârșit, aerul se rarea atît de mult și liniștea deveni atît de profundă, încît nici un schingiuit n-ar fi îndrăznit să strige. Un eunuc ridică faldurile tapi-seriei grele, soldații începură să tremure ca niște femei și mica trupă intră în sala în care trona Fiul Cerului.

Era o sală fără pereți, susținută de coloane groase din piatră albastră. O grădină se-ntindea de cealaltă parte a pilonilor de marmură, și fiecare floare din boschet aparținea unei specii rare adusă de dincolo de ocean. Dar nici una nu avea parfum, de teamă ca meditația Dragonului Celest să nu fie tulburată de aceste minunate mireisme. Din respect pentru liniștea în care-i erau cufundate gîndurile, nici o pasăre nu era primită în incintă și albinele fuseseră alungate. Un zid uriaș despărțea grădina de restul lumii, astfel încît vîntul care trece pe deasupra leșurilor de ciini și a cadavrelor de pe cîmpurile de luptă să nu-și poată permite să atingă minca împăratului.

Stăpînul Celest stătea pe un tron de jad, și miinile-i erau zbîrcite ca ale unui bătrîn, deși de-abia împlinise douăzeci de ani. Haina-i era albastră pentru a sugera iarna, și verde pentru a aminti primăvara. Chipul-i era frumos, dar de nepătruns, asemenea unei oglinzi așezate atît de sus încît să reflecte doar astrele și cerul implacabil. La dreapta se afla Ministrul Plăcerilor Perfecte, iar la stînga Consilierul Frămîntărilor Adevărate. Intrucît curtenii, așezați la picioarele coloanelor, își ciuleau urechile pentru a putea prinde cel mai mic cuvînt ieșit de pe buzele sale, el își luase obiceiul de a vorbi întotdeauna pe șoptite.

— Dragonule Celest, zise Wang-Fô prosternîndu-se, sînt bătrîn, sînt sărac, sînt neputincios. Tu ești ca vara; eu sînt ca iarna. Tu ai Zece Mii De Vieți; eu nu am decît una, și ea este pe cale de a se sfîrși. Ce-am făcut? Mi-au fost legate miinile, care niciodată nu ți-au pricinuit vreun rău.

— Mă întrebi ce mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô? zise Împăratul.

Vocea lui era atît de melodioasă încît te făcea să plîngi. Își ridică mîna dreaptă, pe care reflexele de jad o făceau să pară verde albăstrie și transparentă ca o plantă submarină, și Wang-Fô, fermecat de lungimea acestor degete subțiri, căută să-și amintească dacă nu-l făcuse Împăratului sau strămoșilor săi vreun portret mediocru pentru care ar fi meritat să fie ucis. Dar era puțin probabil, căci Wang-Fô nu frecventase curtea împăraților, preferînd colibeile fermierilor sau, în orașe, cartierele curtezanelor și ale tavernelor, așezate de-a lungul cheiurilor, acolo unde se ceartă hamalii.

— Mă întrebi ce mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô? reluă Împăratul, aplecându-și gîtul subîtîratic către bătrînul care-l asculta. O să-ți spun. Dar, cum veninul altuia nu se poate strecura în noi decît prin cele nouă orificii ale noastre, ca să te pun în fața greșelilor tale, trebuie să te plimb de-a lungul coridoarelor memoriei mele și să-ți povestesc întreaga mea viață. Tatăl meu adunase o colecție a picturilor tale în camera cea mai ascunsă a palatului, căci era de părere că personajele tablourilor tale trebuiau să fie tînuite ochilor profanilor, deoarece admirîndu-le nu-și mai puteau coborî cu smerenie privirile în fața autopoterniciei sale. Eu am copilărit în aceste săli, bătrîne Wang-Fô, iar în jurul meu a fost creat un zid de liniște ca să pot crește-n tihnă. Pentru a evita pingărirea candorii mele cu noroiul sufletelor omehești, au fost îndepărtate de mine valurile agitate ale viitorilor mei supuși și nimănui nu-i era permis să treacă prin fața pragului ușii mele, de teamă ca umbra aceluia bărbat sau acelei femei să nu ajungă pînă la mine. Cei cîțiva servitori care-mi fuseseră încredințați se arătau cît mai puțin posibil; orele se-nvrteau în cer; culorile picturilor tale se înviorau o dată cu zorile și păleau la asfințit. Pe întuneric, atunci cînd nu reușeam să adorm, le priveam, și, timp de aproape zece ani, le-am privit în fiecare noapte. Ziua, așezat pe un covor al cărui desen îl știam pe de rost, odihnindu-mi palmele goale pe genunchii înveșmîntați în mătase aurie, visăm la bucuriile pe care mi le-ar fi oferit viitorul. Îmi imaginam lumea, cu Țara Hanului în mijloc, asemenea cîmpiei monotone și scobite a mîinii brăzdate de liniile fatale ale celor Cinci Fluvii. De jur-împrejur, marea în care se nasc monștrii și, mai departe încă, munții ce sprijină bolta cerească. Și pentru a-mi putea imagina toate aceste lucruri, mă foloseam de picturile tale. M-ai făcut să cred că marea seacă pînă la uriașa pinză de ape din tablourile tale, atît de albastră încît o piatră căzută în ea nu s-ar putea preschimba decît în safir; că femeile se deschid și se închid ca niște flori, asemenea creaturilor care înaintează împinse de vînt pe aleile grădinilor tale, și că trupurile zvelte ale tinerilor războinici ce veghează în fortărețele de la frontiere sînt ele însele niște săgeți ce-ar putea să-ți străpungă inima. La șaisprezece ani, au fost redeschise porțile care mă despărteau de lume: am privit norii, dar erau mai puțin frumoși decît cei din asfințiturile tale. Am comandat o lîtieră: zdruncinat pe drumurile despre care nu știam că sînt pline de noroi și de pietre, am străbătut provinciile imperiului, fără să regăsesc grădinile tale pline de femei asemenea unor licurici, al căror trup este el însuși o grădînă. Pietrele de pe mături mă fac să nu mai iubesc oceanul; singele celor torturați este mai puțin roșu

murau nemișcate, suspendate de ramele vislașului. De mult timp fierul roșu destinat ochilor lui Wang, se stinsese pe rugul călăului. În apa ce ajungea pînă la umeri, curtenii, nemișcați din cauza etichetei, se ridicau în virful picioarelor. Apă se înălța acum pînă la inima Împăratului. Liniștea era atît de adincă încît s-ar fi auzit și lacrimile picurînd.

Era într-adevăr Ling. Purta haina lui de toate zilele, și mineca dreaptă mai avea încă urmele unei rupturi pe care nu avusese timpul să o cirpească dimineața, înaintea sosirii soldaților. Avea însă în jurul gîtului o ciudată eșarfă roșie.

Wang-Fô îi zise încetîșor, continuînd să picteze:

— Te credeam mort.

— Atîta timp cît Dumnezeu ești în viață, spuse respectuos Ling, cum aș fi putut eu muri?

Și-l ajută pe Maestru să urce în barcă. Plafonul de jad se reflecta în apă, astfel încît Ling părea să navigheze în interiorul unei grote. Cozile curtenilor înecați se mlădiau la suprafață ca niște șerpi, și capul palid al Împăratului plutea ca o floare de lotus.

— Privește, discipole, zise melancolic Wang-Fô. Acești nenorociți vor pieri, dacă faptele nu s-a și-ntimplat deja. Nu-mi închipuiam că există atîta apă în mare încît să-l îneca chiar și pe Împărat. Ce-i de făcut?

— Nu te teme, Maestre, murmură discipolul, în curînd vor fi pe uscat și nici nu-și vor mai aminti că mineca le-a fost vreodată udă. Numai Împăratul va păstra în inimă puțină amărăciune marină. Acești oameni nu sînt făcuți pentru a se pierde în interiorul unei picturi.

Și el adăugă:

— Marea este liniștită, vîntul prielnic, păsările își fac cuibul. Să plecăm, Stăpîne, spre țara de dincolo de valuri.

— Să plecăm, zise bătrînul pictor.

Wang-Fô se folosi de cîrmă, iar Ling se aplecă deasupra rameilor. Cadența vislelor, hotărîtă și egală, asemenea bătăilor unei inimi, umplu din nou întreaga sală. Nivelul apei se micșora pe nesimțite în jurul marilor stînci verticale ce redeveneau coloane. În curînd, cîteva băltoace mai străluciră ici și colo printre denivelările pardoselii de jad. Hainele curtenilor erau uscate, doar Împăratul mai păstra cîteva baloane de spumă în ciucurii veșmintului.

Pinza terminată de Wang-Fô era agățată pe o tapiserie. O barcă ocupa întregul prim plan. Ea se îndepărta încetul cu încetul, lăsînd în urmă o diră subțire ce se închidea deasupra mării nemișcate. Deja nu mai puteau fi distinse chipurile celor doi așezați în barcă. Dar se mai zărea încă eșarfă roșie a lui Ling și barba lui Wang-Fô fluturînd în vînt.

decît cel de culoarea rodiei din pinzele tale; mizeria satelor mă împiedică să văd frumuseţea orezăriilor; carnea femeilor vii îmi repugnă asemenea hălcilor ce atîrnă în cîrligele măcelărilor, şi risul grosolan al soldaţilor mei mă îngreţoşează. M-ai minţit, Wang-Fô, bătrîn impositor: lumea nu este decît o învălmăşeală de pête confuze, aruncate deasupra vidului de un pictor nesăbuit, şterse fără-ncetare de lacrimile noastre. Regatul Han nu este cel mai frumos şi eu nu sint Atotstăpînitorul. Singurul imperiu peste care merită cu adevărat să domneşti este acela în care tu ai pătruns, bătrîne Wang, pe calea celor O Mie De Cotituri şi a celor Zece Mii de Culori. Numai tu domneşti în pace peste munţi acoperiţi de zăpadă veşnică şi peste cîmpuri de narcise ce nu vor muri niciodată. Iată de ce, Wang-Fô, am căutat pentru tine un supliciu nemaîntîlnit, deoarece vrăjitoriile tale m-au dezgustat de tot ceea ce posed şi mi-au trezit dorinţa pentru tot ceea ce nu voi avea nicicînd. Şi ca să te închid în singura temniţă din care să nu mai poţi ieşi, am hotărît să-ţi ard ochii, pentru că ochii tăi, Wang-Fô, sint două porţi imagine care deschid împărăţia ta. Iar pentru că miinile tale sint cele două drumuri cu 10 răscruce care te conduc în inima Imperiului tău, am hotărît să-ţi le tai.

Auzînd această sentinţă, discipolul Ling îşi smulse de la cingătoare un cuţit bont şi se năpusti asupra Împăratului. Doi soldaţi îl imobilizară pe loc. Fiul Cerului surise şi adăugă într-un suspin:

— Şi te urăsc, de asemenea, bătrîne Wang-Fô, pentru c-ai ştiut să te faci iubit. Omorîţi-i slujitorul!

Ling făcu un salt înainte pentru ca nu cumva singele său să păteze hainele Maestrului. Unul dintre soldaţi îşi ridică sabia, şi capul lui Ling se desprînse de ceafă, precum o floare tăiată. Servitorii îi strînseră rămăşiţele, şi Wang-Fô, disperat, admira frumuseţea petei purpurii pe care singele discipolului său o lăsa pe pardoseala de piatră verde.

La un semn al Împăratului, doi eunuci şterseră ochii lui Wang-Fô.

— Bătrîne Wang-Fô, zise Împăratul, usucă-ţi lacrimile. Nu este vreme de plîns. Ochii trebuie să-ţi rămînă limpezi, astfel încît puţina lumină care le-a mai rămas să nu fie tulburată de lacrimi. Căci nu numai din invidie îţi doresc moartea; nu numai din cruzime vreau să te văd suferind. Am alte planuri, bătrîne Wang-Fô. Există în colecţia operelor tale o pictură admirabilă, în care munţii, estuarul fluviilor şi marea se reflectă, infinit micşorate, fără îndoială, dar avînd o realitate evidentă ce depăşeşte aceea a obiectelor înseşi, asemenea unor figuri ce se oglindesc pe pereţii unei sfere. Dar această pictură este neterminată, Wang-Fô, şi capodopera ta este numai o schiţă. Cu si-

guranță, în momentul în care pictai, așezat într-o vale singuratică, ai remarcat o pasăre care trecea sau un copil urmărind această pasăre. Și ciocul păsării sau obrăzii copilului te-au făcut să uiți pleoapele albastre ale valurilor. N-ai terminat franjurile veșmîntului mării, nici părul de alge al stîncilor. Wang-Fô, vreau să-ți consacrî orele de lumină ce ți-au mai rămas terminării acestei picturi, care va cuprinde astfel ultimele secrete dobîndite pe parcursul lungii tale vieți. Nici o îndoială că miinile tale, gata să cadă, nu vor tremura pe țesătura de mătase, și infinitul va pătrunde în opera ta prin umbrele și nuanțele nenorocirii. Și nici o îndoială că ochii tăi aflați acum la porțile neantului vor descoperi tîlcuri dincolo de înțelegerea umană. Acesta este planul meu, bătrîne Wang-Fô, și pot să te oblig să mi-l îndeplinești. Dacă refuzi, înainte de a te orbi, îți voi arde toate operele și vei fi atunci ca un tată ai cărui fii au fost masacrați, fiindu-i astfel spulberate speranțele de-a intra în eternitate. Dar crede totuși, dacă vrei, că această ultimă poruncă nu este decît urmarea bunătății mele, întrucît știu că pictura este singura iubită pe care ai mîngîiat-o vreodată. Faptul că-ți ofer pensule, culori și cerneală pentru a-ți ocupa ultimele ceasuri, e ca și cum ai dăruî unui condamnat la moarte o femeie de o rară frumusețe.

Cînd împăratul făcu semn din degetul mic, doi eunuci aduseră cu mult respect ruloul de mătase neterminat, pe care Wang-Fô doar schițase marea și cerul. Wang-Fô își uscă lacrimile și surise, această lucrare amintindu-i de anii tinereții. Totul în ea mărturisea o prospectivă sufletească la care Wang-Fô nu mai putea aspira, dar îi lipsea totuși ceva, căci atunci cînd Wang o pictase, nu contemplant deodată muntii, nici stîncile scaldîndu-și în mare coastele golașe, și nu se pătrunsese pe deplin de tristețea crepusculului. Wang-Fô alese una din pensulele aduse de un sclav și începu să întindă pe marea neterminată largi dîre albastre. Un eunuc așezat la picioarele sale îi combina culorile; se achita destul de rău de această sarcină, și mai mult ca niciodată, Wang-Fô își regretă discipolul.

Wang începu să coloreze în roz capătul aripei unui nor ce atîngea muntele. Apoi adăugă pe suprafața mării mici încrețituri ce-i subliniau și mai profund seninătatea. Pardoseala de jad devenea ciudat de umedă, dar Wang-Fô, absorbit de munca sa, nu-și dădea seama că picta cu picioarele-n apă.

Barcă fragilă, mărită sub tușele pictorului, ocupa acum întregul prim plan al pinzei. Mișcarea cadentă a vislelor se auzi deodată în depărtare, rapidă și energică, precum un filiiit de aripi. Zgomotul se apropie, se răspîndi încetîșor în toată sala, apoi încetă; picturi tre-

Mișcarea ramelor slăbi, dispărînd treptat din cauza distanței, ca să înceteze în cele din urmă cu desăvîrșire. Împăratul, aplecat în față, cu mina la ochi, privea cum se îndepărtează barca lui Wang, ce de-acum nu mai era decît o pată imperceptibilă în paloarea crepusculului. O spușeală aurie se ridică și se întinse deasupra mării. În sfîrșit, barca făcu o cotitură în jurul unei stînci ce împiedica ieșirea spre larg; umbra unei faleze o acoperi; dira se șterse de pe suprafața pustie, iar pictorul Wang-Fô și discipolul său Ling dispărură pentru totdeauna în această mare de jad albastră, pe care Wang-Fô tocmai o plăsmuise.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

TRISTEȚEA LUI CORNELIUS BERG

De cînd se întorsese la Amsterdam, Cornelius Berg își tira existența prin hanuri. Le schimba adesea, mutîndu-se imediat ce trebuia să-și achite camera, mai pictînd cîteodată mici portrete și tablouri de gen la comandă, rareori cîte un nud pentru vreun amator sau pindea de-a lungul străzilor chilipirul vreunei firme amărîte. Din nenorocire, mina începuse să-i tremure. Folosea ochelari din ce în ce mai tari; vinul, pentru care prinsese gust în Italia, împreună cu tutunul, îi năruiseră pînă și bruma de siguranță cu care minuia penelul și de care încă mai era mindru. Încăjdat, refuza să predea pînza, distrugînd întreaga lucrare prin supraincălcări și ștersături și sfîrșea prin a nu mai lucra deloc.

Își petrecea nenumărate ore prin tavernele afumate a căror atmosferă era îmbicsită precum conștiința bețivanilor, locuri unde foști elevi ai lui Rembrandt, confrății săi de odinioară, îi plăteau băutura, sperînd ca el să le povestească episoade din călătoriile sale. Dar ținuturile scăldate în pulbere de soare, pe unde Cornelius își purtase pensulele și borcănașele de culori, îi lăsaseră în memorie o amprentă mult prea ștersă față de cum îi apăruseră ele la început, în planurile sale de viitor; el nu-și mai amintea, ca pe vremea tinereții, glumele ușor deochete ce le făcea pe slujnicuțe să se inee de ris. Cei care nu-l uitaseră pe gălăgiosul Cornelius de altădată erau uimiți să-l regăsească atît de tăcut; numai băutura îi mai dezlega limba; atunci începea să rostească vorbe de neînțeles. Se așeza cu fața în-

toarsă la perete, cu pălăria trasă pe ochi, ca să nu-i vadă pe cei din jur, care, așa cum singur mărturisea, îl dezgustau. Cornelius, bătrîn pictor de porțrete, mult timp stabilit la Roma într-o cămăruță prăpădită, studiasse fără încetare, cu un interes ieșit din comun, chipurile oamenilor. Acum însă se îndepărta de ele cu o indiferență ce-i crea totuși o stare de irascibilitate. Ajunsesse pînă acolo încît să spună că nu-i mai plăcea să picteze animale, considerîndu-le mult prea asemănătoare ființelor umane.

Ciudad însă, pe măsură ce-și pierdea și puținul talent ce-l avusesse vreodată, el părea să fie pătruns în schimb de o intuiție genială. Se instala în fața șevaletului, în mansarda lui dezordonată, așezînd alături fie un frumos și costisitor fruct exotic ce trebuia să-l transpună pe pînză în mare grabă, cît timp pielea-i strălucitoare își mai păstra încă întreaga-i prospețime, fie un simplu ceain sau niște biete coji. O lumină gălbuie umplea camera; ploaia spăla fără strălucire geamurile. Prețutîndeni umezeala își făcea simțită prezența; imbibă de sevă sfera poroasă a portocalei, umfla lambriurile ce începuseră deja să scîrție și coțlea arama vaselor. Cîrînd însă renunța la pînsule; degetele sale înțepenite, atît de indeminatice pe vremuri, gata să picteze la comandă Venere culcate și Iuși cu barba blondă binecuvîntînd prunci durdulii și femei în văluri, nu mai izbuteau acum să reproducă pe pînză nici măcar direle umede ce imbibau lucrurile și abureau cerul. Totuși miinile sale deformate păstrau intacte, atunci cînd atingeau obiectele pe care el nu le mai putea picta, toate gesturile tandreței. În această stradă mohorită din Amsterdam, artistul vîsa la cîmpiile tremurătoare sub roua dimineților, mai frumoase decît malul riului Anio la asfințit, dar care, fiind atît de pustii, deveneau astfel inaccesibile omului. Acest bătrîn, buhăit de mizerie, părea atins de o boală a inimii. Cornelius Berg, cel care mizgălea doar din cînd în cînd cîteva lucrări amărîte, îl egala însă, prin visele sale mărețe, pe Rembrandt.

Nu mai reluase legătura cu acele cîteva rude care-i mai rămăseseră. De altfel, unele nici nu l-au mai recunoscut, iar altele se făceau că nu-l cunoșteau deloc. Numai bătrînul consilier municipal al orașului Haarlem îl mai saluta încă.

Lucră toată primăvara în acest orașel luminos și curat, unde a primit să picteze pe pereții bisericii, imitații de lambriuri. Seara, după terminarea lucrului, Cornelius nu refuza să intre în casa acestui bătrîn ușor îndobitocit de rutina unei existențe nelăsate niciodată la voia întîmplării, care trăia singur bucurîndu-se de îngrijirile pline de afecțiune ale credincioasei sale slujnice, și care nu cunoștea nimic din do-

meniul artei. Pictorul împingea porțița îngustă de lemn pictat; în grădinița de lângă canal, consilierul — iubitor de lalele — îl aștepta printre florile ce-i erau atât de dragi. Cornelius nu fusese niciodată pasionat de acești bulbi neprețuiți, dar era foarte priceput atunci când trebuia să distingă cele mai mici detalii ale formelor, cele mai subtile nuanțe ale culorilor, și știa că bătrînul consilier nu-l invita decît pentru a-i cunoaște părerea despre o nouă varietate de lalele. Nimeni nu ar fi putut numi prin cuvinte infinita diversitate de alb, albastru, roz și mov. Fragile, rigide, corolele aristocratice țîșneau din pămîntul fertil și negru. O mireasmă umedă ce urca din adîncuri plutea deasupra acestor inflorescențe fără parfum. Bătrînul consilier punea cite un ghiveci pe genunchi, și, prinzînd cu două degete tulpina, așa cum stringi pe cineva de mijloc, îl invita pe pictor să admire delicata minune. Cei doi de-abia dacă schimbau cîteva cuvinte: Cornelius Berg își dădea consimțămîntul, clătînînd din cap.

În acea zi, consilierul era tare fericit de o izbîndă, mai deosebită decît toate celelalte: floarea, albă și violacee în același timp, avea parcă striățiunile unui stînjenei. O privea, întorcînd-o pe toate părțile, și, așezînd-o cu grijă pe pămînt, rosti:

— Dumnezeu este un mare pictor.

Cornelius Berg nu răspunse. Bătrînul reluă tacticos:

— Dumnezeu este pictorul universului.

Cornelius Berg privea alternativ floarea și canalul. Această oglindă ștearsă și plumburie nu reflectă decît straturi de flori, ziduri de cărămidă și rufele gospodinilor, dar bătrînul pribeag ostentiv își contempla în aceste ape întreaga viață. Revedea unele chipuri zărite în cursul lungilor sale călătorii, Orientul sordid, Sudul depravat, expresiile de avariție, de prostie sau de ferocitate surprinse sub atîtea ceruri fermecătoare, locuințele dărăpănate, bolile rușinoase, încăierările cu cuțite din pragul tavernelor, fețele scofilcite ale cămătarilor, trupul frumos și plin al modelului său, Frédérique Gerritsdochter, înțins pe masa de disecție a școlii de medicină din Fribourg. Scoțîndu-și ochelarii spuse:

— Într-adevăr, Dumnezeu este pictorul universului.

Și, plin de amărăciune, adăugă cu voce stinsă:

— Ce nenorocire, domnule consilier, că Dumnezeu nu s-a mulțumit să creeze numai peisaje.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

CORRADO ALVARO

(Italia)

Scrittor militant meridionalist, cum atestă și creația sa, Corrado Alvaro (n. San Luca, Reggio Calabria, 1895 — Roma, 1956) și-a obținut licența în Litere la Milano, după ce a trecut prin experiența directă a frontului, în anii primului război mondial. În 1917 și-a început cariera de ziarist. În această calitate, dar și pentru a se sustrage atacurilor fasciste, a călătorit mult în străinătate, ca trimis special al unor mari cotidiane. Debutează cu volumul *Poeziile mantalelor gri-verzui* (1917 — în tonalități elegiace și nostalgice). Serie povestiri : *Gardul viu și grădina* (1920), *Gente in Aspromonte* (1930 — considerată capodopera scriitorului), *Șaptezeci și cinci de povestiri* (1955) ; romane : *Omul în labirint* (1926), *La douăzeci de ani* (1930 — inspirat de anii primului război mondial), *Omul e puternic* (1938 — operă alegorică, dedicată temei libertății, tratată în primul rînd în perspectivă politică) ; postum : *Belmore* (1957 — înscris în genul literaturii utopice și fantastice de factură grotescă), *Virsta scurtă* (1960). Totul s-a petrecut (1961), ultimele două cultivînd tematica meridională. În domeniul dramatic, pe lângă traduceri, adaptări și cronici, serie piesele : *Satul și orașul* (1923), *Cafeneaua navigatorilor* (1939), *Lunga noapte a Medei* (1948). Numeroase sînt și paginile eseistice ale lui C.A., dintre care menționăm : *Itinerariu italian*, *Timpul nostru și speranța*. De un succes deosebit s-a bucurat jurnalul *Aproape o viață*. Jurnalul unui scriitor (1950 — Premiul Strega), urmat de *Ultima parte a jurnalului* (postum — 1959).

TREI COSTUME VECHI

Fusesem pus să vind niște haine folosite, care aparținuseră unui amic al meu. A trecut o bucată bună de vreme pînă să mă hotărîsc s-o fac. Nici măcar nu știam cite erau. Le adusesem într-o valiză și o lăsasem pe jos, într-o cameră nefolosită.

Venise iarna și mi se întimpla deseori, cu toate grijile cotidiene, să mă gîndesc la valiza închisă și la haine ca la ceva pe care vrei să-l înlături și să-l distrugi. Cite și de ce culoare erau? Dar unde se afla cel ce le îmbrăcase?

Ca să scap de gîndul devenit obsesie, m-am hotărît într-o bună zi să mă ocup de lucrurile acelea. Am deschis fereastra pentru ca soarele să scalde încăperea și am început treaba. Am întins pe masă hainele, una cite una; n-o să uit niciodată că-mi tremurau miinile în timp ce desfăceam curelele valizei, de parcă le-aș fi pus peste alte miini, necunoscute, încercînd totuși să evit atingerea lor. Nu-i mai puțin adevărat că hainele aveau în ele ceva parcă viu, ca fructele abia culese din pom. Era un costum gros din lînă, foarte călduros. Pe un al doilea, am evitat să-l ating. Era un costum de vară, de culoare

deschisă, ușor ros la genunchi. Era rece și inert. Cum stătea aruncat pe masă, mă uimea prin inconsistență și pentru că păstra, mai mult decît celelalte, forma trupului ce-l îmbrăcase, inerția lui era înfricoșătoare. Cine știe ce avea în buzunar! Am încercat să verific, dar mi-am tras pe loc mina. Hainele erau jilave și, în plus, se mulau pe mină ca o mănășă. Poate din cauza luminii din încăperea sau din altă pricină, mi s-a părut că hainele acelea, de cum le-am scos afară începuseră să se degradeze și să se descompună. M-am decis să mă duc în aceeași seară la unul din numeroșii cumpărători de haine vechi din oraș, iar pînă atunci le-am atîrnat în cuier. Seara tîrziu, întorcîndu-mă de la teatru, am deschis ușa camerei respective, cu senzația că aveam un musafir. Costumele de haine stăteau răsucite în poziția unor oameni în mers; mai mult, toate trei în poziția unui singur om ce merge, un șchiop, virît parcă pe bucăți în haine. Reverul tras spre spate al uneia din haine sugera poziția unui individ grăbit, pradă unor gînduri tulburătoare. Am încuiat ușa cu cheia. Dar nici nu mă virisem bine în pat, în încăperea alăturată, că mi s-a părut că uitasem să închid ușa. Auzeam oameni trecînd în sus și-n jos, coborînd și urcînd scara, intrînd în cameră prin zid, oprindu-se din cînd în cînd, în așa fel încît bufnitura nesigură a piciorului îmi parvenea mai tîrziu decît mă așteptam și voiam. M-am trezit și după ce am aprins lumina, am constatat că ușa era blocată. Pașii dispăruseră ca prin minune, asemenea cariilor, ce încetează să sfredească lemnul, de cum transpore puțină lumină. Aveam impresia că hainele închise în cameră foșneau prelung, continuu, asemenea căptușelii de mătase din mineci și, tirîndu-se, se revărsau din nou pe treptele nesfîrșite, care se multiplicau sub pașii lor, ca scara pe care se catără pompierii pe acoperiș.

A doua zi s-a prezentat vinzătorul de haine vechi. A rămas în ușă și, fără să sufle o vorbă, mi-a arătat biletul pe care l-l lăsasem. În josul acestuia, figurau numele și adresa mea, scrise de mine însumi. Am privit cu atenție semnătura; era așternută mai clar decît de obicei: lizibilă, ca pe extemporalele de la școală. Bărbatul care-mi întîndea biletul era scund și purta o pereche de pantaloni în carouri mari, strînși la gleznă, pantaloni ce-i înfășurau foarte sus pîntecul proeminent; în plus, avea o haină de catifea și un cilindru din fetru gri. Își ferea privirea, iar în puținele rînduri cînd m-a fixat, avea în ochi un dispreț mascat de deferență. A făcut o plecăciune și l-am poftit înăuntru ca pe un oaspete obișnuit. El a refuzat să-și lase pălăria pe masa din anticameră, respingînd eticheta vizitelor de prisos,

poate pentru că nu mă considera demn de un asemenea ceremonial. Mai mult, începuse să-și plimbe privirea prin cameră, peste toate lucrurile mele, de parcă acestea ar fi avut trecute prețul pe un cartonaș invizibil. Mi-aduc aminte că asta se întâmpla imediat după Crăciun și că băiețelul meu se afla în încăperea de alături, cu jucăriile abia primite. Ochiul vizitatorului s-au oprit și asupra lor, fără să priceapă, chinuit parcă de un gând, pe care nu reușea să-l formuleze. A continuat să se uite, pînă cînd am deschis ușa camerei cu pricina, a camerei unde erau hainele. Numai că între timp, și mie mi-a trecut prin cap că jucăriile costaseră bani, iar în câteva zile vor fi stricate. „Dumneavoastră, domnul meu, vă dați seama ce scumpi sînt banii: banii peșin sînt indestructibili și sacri. Transformați în obiectele acelea devin ceva mizer și provizoriu. Aștia-s banii. Dumneavoastră aveți cărți de-a lungul pereților, perne îmbrăcate în damasc și câteva mobile de preț. Știți prea bine că de-alde dumneavoastră își procură aceste lucruri de parcă ar smulge ceva neîngăduit de la viață. Este o formă de banditism, la proporții reduse, aceea prin care omul smulge ceva de la viață: chiar așa. Omul greșește smulgînd ca și cum nu i s-ar cuveni. Asta îi înjosește pe oameni: faptul că-și procură ce li se cuvine ca pe un venit suplimentar, aleatoriu”. Mi se părea că mi se adresa în felul acesta și că adăuga: „Uitați-vă cum fac eu!”

Intrase în cameră cu pălăria în mină. De lanțul ceasului îi atîrna o sterlină. Se oprise în mijlocul camerei zicînd:

— la să vedem.

Eu am luat hainele și le-am întins pe masă. El și-a lăsat pălăria pe pat și le-a apucat de parcă erau oameni.

— Cît cereți pe ele?

Între timp, ca un medic care cunoaște locurile unde coace boala, controla piesele vestimentare în părțile pe care eu le ignorasem. La subsuori, mincile aveau căptușeala decolorată și pătată. Cînd și-a trecut unghia pe ea, mătasea s-a sfîșiat. La coate, stofa era pe punctul de a ceda. După aceea, unghia lui lungă, tare și neagră, se oprise în dreptul unei găuri ca pe o rană: o gaură făcută de molii.

— Cît cereți pe ele?

— Spuneți dumneavoastră.

— În condițiile astea, nu cumpăr. Eu n-am idee cît vreți dumneavoastră. S-ar putea ca dumneavoastră să pretindeți și o mie de lire.

Înainte de a-i răspunde, am reflectat o clipă:

— Sînt trei costume: șase sute de lire. Două sute de fiecare.

A aruncat hainele pe masă, de m-a săgetat la inimă, și-a luat pălăria și-a dat să plece.

— În acest caz, domnule dragă, nu cumpăr. Știu că e marfă boierească. Dar de la mine nu cumpără decât muncitorii. Ei n-au nevoie de lucruri boierești. Incredibil! Nici nu ajunge bine omul să posedă cîte ceva, că și are pretenții de îmbogățire. Uitați-vă și dumneavoastră. Ca să dai două sute de lire pe o haină, ar trebui să fie nouă. Uitați-vă, uitați-vă.

Luase iar hainele care se răsuceau în miinile lui ca niște oameni în carne și oase. Și din nou își trecea unghiile pe la subsuorile pătate de sudoare și peste nasturii gata să se desprindă, de la șlițul pantalonilor sau pe partea lucioasă de jos, roasă prin frecarea gleznelor între ele. Din nou ieși la lumină gaura făcută de molii, vie ca o bubă. Zicea ca pentru șine:

— Bărbatul ăsta, probabil, călca strîmb și tocea tocurele în partea exterioară. Li vindeți și pantofii?

Nu.

— O, domnule dragă, spunea cu o intonație meridională, trădată de minie, ținînd în aer, cu miinile lui urite, cele trei costume.

Eu mă tot uitam la îmbrăcămintea de pe el, întrebîndu-mă dacă recurgea la haine vechi. Dar cine ar fi putut să vîndă pantaloni în carouri ca aceia? Iar cilindrul? Probabil că el era atît de scîrbit de marfa cu care avea de-a face, încît își făcuse hainele după capul lui, convins că nimeni, în afară de el, nu le-ar fi purtat.

— Eu vă ofer două sute de lire pe toate, deși mă ruinez.

— În acest caz, nu vind.

— Două sute.

Își virise mina în portofel ca să scoată două bilete de o sută, gălbui, noi-nouțe. Bancnotele foșneau. El își trecuse degetul mare printre cele două hîrtii îndoite, pe care le flutura în aer.

— Uitați banii, domnule dragă. Două sute de lire. Dacă doriți, vi le dau. Vi le dau. Sînt ale mele. Luați-le.

S-a uitat o clipă în jur, după care mi-a comunicat:

— Eu unul pot să cumpăr tot ce aveți: tablouri, mobilă, perne. Cumpăr obiecte de valoare vechi, obiecte de artă și plătesc bine. Ofer mai mult decît oricine altcineva. Luați aceste două sute de lire. Numai să vreți și sînt ale dumneavoastră.

Atunci i-am zis și eu ceea ce probabil nu-i mai spusese nimeni niciodată:

— Aveți impresia că n-am mai văzut bancnote, de mi le fluturați atîta pe la noi?

Întrebarea neașteptată n-a rămas fără efect. Stăteam amândoi în prag, eu cu mina pe clanță, gata să deschid.

El și-a scos din nou portofelul, umflat, pentru a lua încă o sută.

— Uitați trei sute de lire. Trei sute de lire, domnule dragă. Cui îi strică trei sute de lire?

Simțeam mirosul banilor, un miros de piele, amestecat cu unul de colonie ieftină și de calendar de frizerie.

— Nu.

Iritat, de parcă era la un pariu, a mai vînturat o bancnotă de cincizeci de lire, gesticulînd cu brațul.

— Trei sute cincizeci, domnule dragă. Dumneavoastră vreți cu tot dinadinsul să mă ruinați.

— Nu, șase sute.

M-a privit mirat.

— Dumneavoastră, domnule, sînteți teribil de îndărătnic. Nici nu ascultați argumentele celuiilalt.

Și-a pus cu grijă banii la loc, a ieșit și a așteptat să-l chem înapoi. Eram gata să închid ușa cînd, din mers, coborînd treptele, mi-a strigat:

— Patru sute.

Iar eu, de deasupra:

— Șase sute.

— Patru sute cincizeci, cinci sute, cinci sute douăzeci și cinci. Continua să pluseze, continuînd să coboare pe scară.

— Șase sute.

Am închis ușa.

— Cinci sute cincizeci, mai strigă.

— Șase sute!

După cîteva minute, am auzit din nou sunîndu-se la ușa. Era tot el, în compania unui individ, probabil asociatul lui, care-l așteptase jos.

— L-am adus ca să vadă și el. Arătați-i costumele, domnule.

Celălalt era gras și îmbrăcat în negru. Afișa un zîmbet prostesc și malițios. A luat hainele, le-a examinat atent. Între timp, primul scosese șase bancnote de o sută și, jucîndu-le în mîini, îmi tot repeta:

— Vedeți? Eu plătesc mai bine ca oricine. Țineți minte: este iarnă, iar două din costume sînt de vară. Plătesc, ca la un pariu. Și să nu credeți cumva că nu știu că sînt hainele unui mort. Cine știe în ce împrejurări o fi murit!

A lăsat banii pe masă. A luat hainele în brațe, în timp ce mincile și pantalonii fluturau; și-a trecut drăgăstos palma peste ele, cum faci cu un ciine neliniștit. M-am aplecat pe fereastră și l-am văzut îndepărtându-se pe drum, cu grăsanul lângă el, în timp ce hainele se agitau cerind, parcă desperate, ajutor. Ca să nu atragă atenția trecătorilor au luat o trăsură.

Trecuseră mai multe zile. Nu mă mai gindeam nici la haine, nici la vinzător. Expediasem banii persoanei ce mă însărcinase cu vânzarea, simțindu-mă jenat, de parcă îmi însușisem o parte din ei. Într-o seară, ieșind din casă, am avut parte de o întâlnire neobișnuită: cu un bărbat simplu, poate un muncitor, care mergea gesticulînd. Nu știu de ce, dar aveam impresia că gesturile lui erau dirijate prin fire invizibile, pentru că, în minecă, brațul se mișca împins parcă de aer, nu de un gând. Drumul era pustiu. Individul mergea prin mijloc. Ajungînd unul în dreptul celuilalt, m-a fixat. Mi s-a părut imposibil, absent și că nu-și dădea seama ce face. Din cînd în cînd, aveam impresia că o lua la goană: de fapt, hainele lui erau în continuu scuturate, de parcă le-ar fi fluturat vîntul. Pe drum a mai apărut un individ, apoi un al treilea. Unul din ei purta un costum gri, puțin ros la genunchi, celălalt un costum negru, aproape nou. Auzindu-și pașii, s-au întors unul spre altul. Am încetinit mersul și ultimii veniți, împinși parcă de același gând, și-au îndreptat pașii spre bărbatul care gesticula. Fără să-i adreseze nici un cuvînt, s-au așezat în spatele lui, în șir; fiecare pășea în urma celuilalt, cum fac soldații cînd se duc să schimbe garda. Mergeau cu o precizie de ceasornic. Fiecare puneă piciorul pe urmă invizibilă a celuilalt, făcînd toți trei aceleași gesturi. De aceeași înălțime, aveau toți trei același defect: înclinau puțin umărul drept. Mergeau la pas; și eu m-am simțit purtat de curent, deși aș fi cotit bucuros pe una din străzile laterale. La un moment dat, am încercat să bat pasul pe loc, prefăcîndu-mă că-i însoțesc. Cînd au trecut pe lângă mine, am recunoscut cele trei costume vîndute.

Ne aflam în partea de sus a orașului. Nu departe se afla o esplanadă, deasupra unui zid foarte înalt, de unde se oferă privirii o panoramă extraordinară. Deodată, i-am văzut pe cei trei bărbați urcîndu-se pe parapet. Pentru o clipă, siluetele lor s-au profilat pe cerul senin al nopții, de parcă erau decupate dintr-o foale neagră. S-au zvîrcolit toți deodată, împinși de un vîrtej ce-i arunca înainte și, în același timp, îi ținea locului, ca și cum s-ar fi aflat între două forțe magnetice opuse. Au început să-și scoată hainele de pe ei, cu gesturi ca de echilibrist în timpul unei reprezentații. Era vădit că depuneau

un efort neobișnuit, de parcă își scoteau pielea în flăcări. Încercînd să-și păstreze echilibrul, se dezbrăcau și puneau hainele, una cite una, pe balustradă. După ce și-au lepădat îmbrăcămintea, s-au privit în ochi, s-au uitat la golul de sub ei și s-au retras înapoi îngroziți, sărind, cît puteau de repede, în drum. Au schimbat o privire, cum fac înainte de a se despărți, tovarășii de călătorie ce nu se cunosc între ei, treziți brusc de oprirea trenului în gară. Apoi au luat-o la fugă, pe trei străzi diferite. O vreme, hainele s-au agitat pe parapet. Nu mult după aceea, a apărut bărbatul cu pantalonii în carouri și cu cilindru gri. A adunat îmbrăcămintea lăsată de ceilalți, de parcă erau niște ștregari ce o șterseseră de acasă. Nu m-a recunoscut. Îmi închipui că le-a vindut altor oameni, acelor care au fost văzuți într-o bună zi umblînd pe acoperișul unei clădiri impunătoare și apoi altora, atinși cu toții de boala înălțimii — o adevărată epidemie — cum s-a scris în ziare, relatîndu-se despre individul care escaladase crucea de pe cupola de la Sin Petru.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

BĂRBATUL

Cum toată lumea știa că e italian, funcționara de la etajul de deasupra se ducea din cînd în cînd la el, ca acesta să-i traducă vreo scrisoare de afaceri. El traducea și simțea femeia atît de aproape, încît ar fi fost suficient să întindă mîna. Ba chiar își închipuia că o strîngea cu putere de-i simțea șoldul moale ca o grămăjoară de griu în căușul palmei și firul noduros al spinării, dar nu era în stare să-și imagineze reacția ei. Se gîdea cît de ușor se infiripă dragostea cînd cineva simte pe neașteptate lingă el gura celuiălalt, de n-apucă nici să se mire. Ea continua să-i pună întrebări gratuite și stătea atît de aproape încît îi simțea pe obraz firele de păr uscate, blonde și inelate, în lumină cu nuanțele curcubeului. De cincisprezece ani, de cînd se afla în America, unde venise ca zilier și învățase zi și noapte, era funcționar într-un birou. De cincisprezece ani tot repeta că așteaptă să-i sosească soția și fata, care nu putuseră să emigreze o dată cu el. De cincisprezece ani, ele nu mai soseau, iar el le tot trimitea bani și le scria: „Voi nu vreți să veniți și nu pricep de ce”. Iar ele, nimic. La început au întîrziat pentru că el trebuia să strîngă bani de drum; apoi, pentru că nevasta, o biată femeie, picase în miinile unui ticălos

ce-i luase banii, fără să-i facă rost de pașaport. Atunci el îi scrisese că îi trimitea pentru ultima oară bani de drum, numai să se imbarce o dată, dacă nu voiau să moară de foame. Iar ele, tot pe drumuri, dintr-un oraș în altul, în perioada plecărilor, fără să dea de capătul firului, cu îndărătnicia specifică oamenilor simpli de a se viri în tot soiul de încurcături. Și așa trecuseră cincisprezece ani. Acum el avea patruzeci de ani; tot așteptînd să ia viața de la capăt alături de ai lui, nu-și dăduse seama că ajunsese la vîrsta aceea. Pentru el era ca în ziua cînd se căsătorise. De acasă nu-i trimiteau nici măcar fotografii, iar el umbla cu poza soției cu fetița mică: cum le lăsase la plecare. Nevasta i se fixase în minte nu cum era cînd se luaseră, ci ca în poza aceea; ajunsese să atribuie pielii ei porozitatea hîrtiei fotografice. Dar cel mai bine și-o amintea în clipa în care, pe neașteptate, re trăia senzația aceea cînd o atinsese cu miinile, ba îi venea în minte că odată, sărutînd-o, îi simțise pe obraz nasul ca un semn strîmb și energic al persoanei ei. Ii plăcea să le arate tuturor poza și toți îi spuneau: „E o femeie frumoasă. Se vede că e italiancă”. El era bucuros și privea ochii negri ficși, de pe hîrtie, pînă avea impresia că se mișcau. Cu timpul, imaginea aceea ajunsese să nu-i mai spună nimic, iar nevasta îi persista în minte mai curînd ca o idee decît ca o amintire. Mai mult îi spuneau scrisorile; primindu-le, se gîndea că le expediasă ea însăși și ajunseseră pînă la el; puneă degetele pe locurile atinse de miinile ei; tot așa ar fi putut să ajungă și soția. Oricum i se părea imposibil ca ținuturile unde se aflau să fie atît de departe unul de altul, că el era în altă țară, unde nu-și mai aducea aminte cum de ajunsese. Trăia cu impresia că în ziua în care ea avea să vină, el va deveni brusc adult.

În fiecare dimineată se ducea să-și bea cafeaua într-un bar din fața biroului și se uita la femeia de la tejghea. La rîndul ei, aceasta îl fixa cu o curiozitate mirată și bănuitoare, cum se întîmplă de obicei cînd e vorba de străini. El cădea pe gînduri și-i observa miinile, apoi ochii, mirat că o străină poate să aibă luminițele acelea în ochi, aceleași care-l impresionaseră cîndva, cînd parcă trecuseră prin el. Mai că-i venea să creadă că nu era ca toate celelalte, că era puțin ofilită, cum i se păruse odată, cînd luase restul din mîna ei. Nu departe se afla un parc și își petrecea acolo mai bine de o jumătate de oră, zilnic, cînd ieșea de la birou. De fiecare dată găsea femei șezînd pe bănci; el trecea prin fața lor. Dar nu, nu erau acestea în măsură să-i amintească de cele de un singe cu el, cu care al impresia că poți comunica prin graiul tainic al simțurilor. Din tot parcul îl plăcea o statuie mică, ce reprezenta libertatea și avea trăsături de țarancă;

și-i mai plăcea o lăptărească care venea în fiecare dimineață să pună sticla cu lapte în fața ușilor. Se uita la ciorapii ei gălbui, din bumbac, lua seama la pasul greu și la nu știu ce viril și hotărît din mișcările ei. Cîndva, femeia de serviciu din casa unde locuia, se așezase pe patul lui, rîzînd într-un fel ciudat. Pe strada lor, toți îl știau de bărbatul care-și așteaptă de cincisprezece ani nevasta. Funcționara de la magazin, o femeie blondă, subțirică, se apleca să-l vadă cum trece el, brunet și vinjos. Dar el prefera să se plimbe prin piață, unde femei solide își văd de treburile lor, deloc ușoare, și devin tot una cu mărfurile și roadele pămîntului, o adevărată minunăție, în plumburiul orașului. Se simțea ca un pom singuratic, cu ramurile uscate. De n-ar fi încercat un fel de teamă lăuntrică, s-ar fi luat după o chinezoaică tînără, ce trăgea un cărucior cu fructe: ea purta pantaloni albi, largi, o jachetă de mătase neagră și odată, întorcîndu-se să-l privească, a lăsat să i se vadă bine chipul cu trăsături parcă străvechi. Găcind la ea ceva atît de familiar, s-a speriat el însuși și s-a ascuns, ca să nu se observe că se uita după ea.

Într-o bună zi, pe cînd traversa parcul, l-a fixat cu privirea o femeie. S-a oprit, s-a așezat puțin mai la o parte, iar cînd ea a dat să se ridice, i-a zis în șoaptă:

— Pun prinsoare că sinteți italiancă.

Ea s-a întors și i-a zîmbit:

— Și dumneavoastră sinteți italian și a rămas cu mina stîngă suspendată în aer, de parcă ținea tonul unei note muzicale.

În prima clipă n-au știut ce să-și spună. Ea își ținea mîinile în poală și respira anevoie. Dădea o senzație de plinătate și de căldură, care pe el îl ducea cu gîndul la cîmpuri, la case joase, greoaie, la vocile răsunînd în zorii zilei pe ogoarele inverzite. În lumina fumurie și tremurătoare, ea stătea cu profilul numai umbre, într-o poziție familiară, dînd gesturilor o notă elegantă și grăitoare, ca pasul unei balerine ce punctează notele muzicii de acompaniament. Au început să schimbe cuvinte familiare, scoase din cutele memoriei. Acestea răsunau încărcate de sens, ca și cum toate simțămintele încercate la auzul lor s-ar fi lipit de ele, ca într-un jurămint. Aproape că se rușinau și, repetîndu-le, plecau ochii, deși nu era nimeni altcineva de față; aerul și pomii nu le înțelegeau, iar jetul fîntinii grăia cu alt fel de cadențe. Cuvinte diferite avea pe buzele-i din marmură pînă și bustul poetului dintre boschete. Din această pricină, frazele erau rostite cînd prea tare cînd prea încet, iar unele din ele se repercutau asupra lor însele, ca accentele supreme, voci ale conștiinței sau ale misterului; joase, deveneau tainice, mult prea tainice, cînd, de fapt,

discuția lor era total nevinovată. Apoi, cum se lăsa seara, au luat tramvaiul ca să traverseze orașul învăluit în ceață, în momentul în care se aprindeau pe neașteptate luminile. Femeia își ținea cotul pe speteaza scaunului și privea afară casele, luminile, pomii. În tot acest timp, amândoi numeau fiecare obiect în parte, amuzându-se să transforme, în joacă, lumea din jur. Era ca și cum pe case, pe poduri, pe râu, ar fi fost scris cu litere de-o șchioapă cite un termen străin, iar ei, din capriciu, i-l schimbau. Lucrurile înseși, atât de deosebite, ce nu puteau fi numite decât cu termenul acela străin, căpătau parcă altă lumină, se îndepărtau de ei, domesticindu-se. După ce au coborât din tramvai și au trecut podul de peste râul larg, au început să vorbească despre ei, despre viața și casele lor. Atunci s-au trezit singuri, unul în fața celuilalt, ea cu trecutul de femeie iubită cindva pe ogor, venită să slujească în Lumea Nouă, el cu simțăminte lui, iar amândoi cu un colțișor de țară și de simțire diferit, de același singe, izolați, cu povara neamului lor, a luptelor acestuia, a pasiunilor lui, a vieții lui grele. Mergeau atingându-și genunchiul sau cotul și luau act de apartenența lor la același neam, cu un tremur și o speranță comune. În semn de recunoștință, ca să uite, dintr-un învălmășag de sentimente nedefinite, el a prins-o ușor de braț, a strins-o și o sărutat-o. Rușinată, ea și-a ascuns fața în mâini, cu un gest plin de pudoare. Pășind în tăcere, își auzeau propriii pași pe caldarim și amândoi știau că stăteau împreună, nu din iubire, ci pentru că erau singuri în oraș, aproape singuri pe lume.

Exact în seara aceea, cînd bărbatul s-a întors acasă, a aflat că era așteptat în cameră. A urcat treptele în goană. În încăpere era beznă, dar se simțea în aer că era cineva înăuntru. A aprins lumina și a avut impresia că totul e ca de obicei. Dar în întîmpinare i-au venit două ființe, pe care nu le-a recunoscut; era ca și cum obiectele înseși s-ar fi întrupat. Tot ce i-a trecut prin minte ca să spună a fost:

— De ce stați pe întuneric? Nu știți cum se aprinde lumina electrică? Uitați, așa se procedează.

S-a trezit în brațe cu una din ființele acelea și el tot repeta un nume, numele soției, fără să-și dea seama că, de fapt, era fata. A văzut-o pe femeia lui apropiindu-se cu ochii încărcăți de aduceri-aminte. A recunoscut-o anevoie:

— Tu? Tu? îi tot spunea, dar nu-i regăsea decât privirea.

Apoi, după gesturi și-a adus aminte de ea așa cum fusese, ca atunci cînd, ascultînd o piesă muzicală, reconstitui momentul și locul unde ai auzit-o prima oară.

— Cit timp irosit, cit timp! Și pentru ce? a fost tot ce a putut să zică.

Sfioasă, rușinată, ea își ținea fața acoperită cu palmele. S-au privit ca de departe, dar numai pentru o clipă: s-au regăsit, ca și cum obișnuința nu cunoscuse decât o întrerupere de câteva zile, în jurul mesei, iar mâinile lor au împărțit piinea adusă de ea în valiză, pentru ca el să o guste și să-și aducă aminte.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

DINO BUZZATI

(Italia)

Licentiat al Facultății de Drept din Milano, Dino Buzzati (Belluno, 1906 — Milano, 1972) și-a început cariera de ziarist în 1928, la prestigiosul cotidian „Corriere della sera”, unde va lucra toată viața în calitate de cronicar, redactor și trimis special. A debutat cu povestiri ample: *Bărnabo, omul munților* (1933), *Secretul Pădurii Bătrâne* (1935). Încercare de răspuns la problemele existențiale apelînd la un univers în care granițele dintre realitate și fantastic sînt labile. Romanul care i-a adus notorietatea, *Deșertul tătarilor* (1940), fixează printr-o construcție bine stăpînită, în simboluri sugestive (între care al muntelui, în opoziție cu cîmpia) psihologia omului modern în permanentă tensiune, într-o continuă așteptare. Dacă romanul *O iubire* (1963) se circumscrie tematicii psihologice, restul producției narative: *Cel șapte mesageri* (1942), *Frică la Scala* (1949), *Prăbușirea Băllivernei* (1954), *Șaizeci de povestiri* (1958), *Noaptea dificilă* (1971), piesele: *Un caz clinic* (1953), *Sfîrșitul burghezului* (1958), precum și textele ilustrate de Buzzati însuși: *Poem în benzi desenate* (1964), *Minunile din Val Morel* (1972) ating o gamă mult mai largă de modalități: de la cronică sau pseudocronică, la aluzia generatoare de neliniști, la alegorie și viziuni științifico-fantastice sau suprarrealiste.

OTTAVIO SEBASTIAN, CĂRĂMIDĂRIA VECHE

Eu, Ottavio Sebastian, ultimul vlăstar al familiei — Căramidăriile Sebastian —, căramidării vindute de comun acord de noi, cei patru frați, Silvio, notar, Fabrizio, suprintendent la Școala de Meserii, eu nefericitul, un pic profesor de compoziție la Conservator, un pic arheolog, cine mai știe, risipiți cu toții în lume, încît, de n-ar fi sora noastră Esterina, n-ar avea cine să deschidă ușa casei bătrînești de la țară, ei bine, eu, subsemnatul, încă prezent, dar bănuiesc că nu pentru multă vreme, am primit avizul de plecare. Cînd? Unde? Nu este specificat. Cum am cincizeci și patru de ani, nu mă așteptam să vină chiar acum, deși mă gîndisem de atîtea ori la asta: toată viața m-am tot gîndit. Și acum? Nu știu dacă „disperare” și „teamă” sînt termenii cei mai potriviți. Mai curînd, am senzația că sînt părăsit, singur, cum nu mi s-a mai întîmplat vreodată și realizez că sînt părăsit sînt toate lucrurile care nu aduc puțin bine, veselie și căldură.

În plus, simt nevoia, asta da, să mai solut o dată ceea ce a reprezentat realmente un bun pentru noi, acel interval din viață, chiar dacă s-a încheiat definitiv, și acel ceva liniștitor, sigur, cald, într-un anume sens moale, deși pe dinăuntru solid construit; într-atît încît puteai să-ți sprijini capul și să te simți imediat ca într-o vizuină în-

vulnerabilă; asta în timp ce deasupra, înainte, în spate, răsună pașii vinătorilor, cu bocancii lor, iar afară, la curbă, scîrție prelung tramvaiele, urletele guturale, neobosite ale mașinilor catastrofice zoresc oamenii și sirena martiriului răsună în crani; în schimb, aici, noi doi, liniștiți și siguri, la cald, eu cu capul lăsat pentru vecie pe genunchii tăi, mamă, chiar dacă, la vîrsta mea, lucrul poate fi considerat ridicol și chiar dacă se spune că povestea asta dulceagă cu mama trebuie să se isprăvească odată: ține de popoarele inapoiate, sălbătice; tinerii din ziua de azi, sănătoși, puternici, inteligenți n-au nevoie de asemenea nerozii. Nu-i așa? Avizul de plecare a sosit.

Duceți-vă la mama dracului, voi care vreți să distrugeți totul din temelii și, ca să recurg la o formulă decentă, n-ați priceput absolut nimic; eu unul m-am instalat deja în mașină, cu valizele de zile mari, deși n-au să-mi folosească la nimic și va trebui să le las pe trotuar, la marginea drumului, dincoace de gard; eu mă duc să o salut pentru ultima dată, iar voi, nesocotiților, n-aveți decît să rîdeți, să rinjiți cu fețele voastre nesuferite și obtuze.

Pentru că trebuie să știți că ea a murit; de mai bine de șapte ani nu mai e pe pămînt. Cu toate acestea a mai rămas ceva din ea, fie și o fărîmă mică, minusculă, în aparență învizibilă, insignifiantă ca o urmă ce se va pierde încetul cu încetul, dar e lăsată de ea, e diferită de celelalte, a miliardelor de ființe omenești care au trăit, apoi au fost îngropate și vor dispărea cu timpul de tot.

În mașina mea Porsche 2 000, de care tot mă mai bucur, trec prin ceața timidă de pe șoseaua Milano—Bergamo, Bergamo—Brescia, ca în vremurile bune, cînd aveam impresia că sint chemat; de fapt, povestea s-a încheiat sau e pe punctul de a se încheia, în mijlocul indiferenței absolute a contribuabililor care însă n-au dat nici un sfînt pentru mină. E frig; sîntem la începutul lui decembrie: o să mai opuc Crăciunul?

Ziua e însă superbă; imediat după Brescia, spre nord, am văzut strălucind deodată munții de sticlă, puri, supremi, ca nimic altceva pe lume; miraje dragi, de pe vremea cînd eram un puștan, miraje rămase intacte; mă așteaptă, dar acum e tîrziu, nu mai ojun.

Așadar, unde alerg? Cu incurabila mea mentalitate burgheză, mă îndrept spre locul unde se odihnește mama, la cîmîtir; la cavoul clasic de familie, unde, după șapte ani, ea o fi pulbere și oase, iar rochia (ce rochie avea? de ce culoare? i-or fi pus o broșă, ceva, ca să-i mai îndulcească doliul?) o fi șifonată și putredă din cauza umezelii; totuși ceva din ea, oricît de mărunt, va fi rămas în jur; mi s-a părut că am sesizat ceva în sensul acesta ultima oară cînd am fost,

deși eram nesigur pe mine, distrat, pe fugă, nu ca acum cînd ne luăm cu adevărat adio. (1 decembrie 1971).

M-am așezat pe treptele porticului din dreapta; e frig; decembrie e dezolant, cu tot soarele strălucitor, un soare alb, montan, ca după furtună; pe culmi nu-i prea multă zăpadă, dimpotrivă; în spatele meu se ridică, pe dalaj, blocul din piatră prevăzut cu un inel, ca să poată fi ridicat; dedesubt e cripta cu sicriele străvechi, vechi și mai puțin vechi. Pînă la al mamei. Cit despre mine, eu am primit avizul și va trebui să plec.

E ora două. Cum luna trecută toată lumea s-a ocupat cu frenezie de morți*, acum, aici, nu-i nici țipenie de om. Stau nemișcat și mă gîndesc; nu percep nici o prezență. Ce prostie să nu-mi iau mînușile! Nici măcar paznicul nu a venit, așa că frunzele uscate au năpădit aleile înguste și mormintele.

PUJIN VINT

Nu e o zi vîntoasă, dar se face simțită o briză intermitentă așa încît, în valuri, frunzele sînt duse dintr-o parte în alta, zgîriind pietrișul de pe alee și lespezile cu foșnetul lor specific, plin de tristete și re-grete. Peste puțin, probabil, n-am să mai pot vedea soarele acesta minunat și nici să aud muzica frunzelor moarte.

Va veni oare cineva, de Crăciun, la morții din cimitir? În seara de Crăciun vor avea și ei beculețe, jucării, cadouri, tort? Nu, din mama n-a mai rămas nimic, absolut nimic, sau, mai știi, poate se joacă și ea laolaltă cu ceilalți morți, cu frunzele; în acest caz, vîntul n-are nici o vină; cum am spus, nu e o zi vîntoasă; să fie ei, morții, cei ce le duc dintr-o parte în alta, cu foșnetul acela „mingiiilor”? Oare cînd sînt singuri (eu am primit avizul, așa că nu mai contez) se distrează jucîndu-se așa?

În seara de Crăciun însă, n-o să se întîmple nimic. Vor avea obiș-nuitele lampioane de noapte — șapte — și atît. Vor dormi. În întu-neric, vor dormi. Soarele s-a lăsat de mult; umbrele crucilor se lun-gesc pe nesimțite; cine se apropie? ai cui sînt pașii ce se aud mai jos? Nu-i nimeni! De vină e atenția mea prea încordată, nervii mei prea întinși. Așa-i. Eu am primit avizul și trebuie să plec.

Adevărul e că mă simt și mai singur decît înainte. Mama mea sau, mai exact, acea fărîmă din mama, urma, semnul impalpabil, lipsit de orice și de gîndire, dar care e totuși ea, nu se află aici.

* La 1 noiembrie este Ziua tuturor morților, în ritul catolic (n.t.)

LA MAMA, IN CASA PUSTIE

Cu toate acestea, dintr-un ultim scrupul, mă hotărâsc să vorbesc:

— Bună ziua, cimitire.

— Bună ziua, dar pe cine așteptați?

— Pe mama, da-i clar că nu e.

— A fost pînă mai adineauri, apoi a plecat.

— Imposibil, ar fi presimțit că vin. Și-apoi, unde să se ducă?

— De unde să știu. Cînd încoace, cînd în colo. E cam capricioasă mama dumneavoastră.

— Mama? Visezi?

— E într-un continuu du-te-vino.

— Pe naiba! Voi cimitirele, sinteți niște incurcă-lume; ăsta-i adevărul. Cu tot aerul vostru solemn.

De fapt, eu am fost un idiot venind să o caut aici pe mama. Cum de n-am priceput că morții sau, mai bine-spus, acea fărimă vie din ei ce rămîne pe suprafața pămîntului, se va duce în orice loc din lume, în orice colțișor cu puțință, cît de ascuns, dar nu aici, printre sicriele oribile, în putrefacție, printre lespezile înfiorătoare cu inscripțiile lor ridicole și imbecile? Cum de n-am priceput că în cimitir nu-i nici urmă de suflet: că nu există nimic mai gol, mai neospitalier și mai inutil pe lume decît cimitirul?

O, nu, nu ei, sărmanii, scutură frunzele uscate ca să scoată su-nete atît de triste, de amare. Viii fac asta, fnezezia, mania, prostia celor vii, a căror agitație neîntreruptă ajunge pînă aici. O fac ca să scape de remușcări?

Soarele nu mai are mult pînă să ajungă la silueta zveltă a munților care, dintr-un moment în altul, ajung albaștri, albaștri. Peste puțin se va lăsa seara. Pașii mei scîrțîie pe pietrișul aleilor înguste; din cînd în cînd fac să trosnească frunzele uscate care acum zac nemîșcate ici și colo, de parcă au obosit să se tot miște, să se tirească, să zgîrie. Nici măcar nu întorc capul, în semn de salut.

În seara aceasta înghețată de decembrie, mama unde ar putea fi?

Ce dobitoc! Cum de nu mi-a dat în gînd pînă în clipa asta? Trebuie să fie în salonul din casa noastră bătrînească de la țară. Așezată la biroul *trumeau*, în cînul de lumină a lămpii, scrie o epistolă cu caligrafia ei molcomă, aristocratică, puțin liberty, iar restul încăperii e scufundat în penumbră.

Ce liniște e, deși afară **vîntul** bate ușor, făcînd să foșnească grămjoarele de frunze uscate — **și aici** —, iar din camerele pustii ale casei mari, părăsite, **ajunge din cînd în cînd** un scîrțîit misterios.

Simt... de ainezeala, de cărți vechi, de mobilă de demult, de fotoliu comod și curat. Am aprins doar lampa de birou; am desfăcut placa orizontală a biroului trumeau de parcă cineva ar avea de așternut o scrisoare.

M-am așezat pe divanul lipit de peretele opus, învelit cu o bucată mare de pînă albă. Aștept. Ca întotdeauna, de pe pereți, bunicii, el și ea, străbunicii și cei de dinaintea lor au prins să mă fixeze insistent prin penumbră.

Din cauza vîntului, de afară vine un zgomot ciudat. Parcă ar fi cineva ce calcă pe frunzele uscate. S-a auzit un poc! sec, de oblon izbit; dar nu e cu puțință: toate au fost bine închise.

Îmi aprind o țigară. Ea n-a fumat niciodată. Dar îi plăcea fumul de la ceilalți; numai să nu fi fost de trabuc. Atmosfera, acel ceas al zilei ar trebui să fie potrivite.

Afară s-a lăsat bezna. Ce păcat că e așa de frig!

Întotdeauna ea a fost friguroasă; ca și mine.

Firese, nu-mi închipui că o să-i apară năluca sau că au să se facă auziți pașii ei micuți, cu păcănitul atît de specific al tocurilor sau că, pe neașteptate, o să înceapă să se miște ceva în cameră, scaunul, de pildă, sau abajurul, dintotdeauna cam săltăreț.

Nu. Numai prezența ei, invizibilă și tăcută. Ceva ce nu poate fi exprimat prin cuvinte. Mi-aș da seama imediat, chiar dacă ar fi o urmă ușoară, ca un suspin de fluture, un grăunte, o bobită, un fle-cușteț minuscul. Într-o seară de demult, cu douăzeci de ani înainte de a muri, așezată exact pe scaunul acesta scria:

Mă aflu aici, singură, în liniștea casei noastre bătrinești, și inimii voastre dragă. În reculegerea acestei zile, îmi trec pe dinaintea ochilor, vii, toate amintirile trecutului: cum am sosit aici, tinăra mireasă, venirea voastră pe lume, anii prețioși cînd ați făcut progrese, războiul...

Perioadele fericite, pline de bucurii familiale, cele de durere: totul îmi apare deja ca din depărtare. După ce am rămas singură, voi patru, încă micuți, ați fost rostul vieții mele și mîngîierea mea.

CE RĂMINE DIN EA

Părăsind viața pentru cealaltă, eternă, în care eu una cred, și unde ne-am putea strînge laolaltă pentru totdeauna, vă binecuvîntez și vă mulțumesc, pentru că datorită vouă (...).

Simt, în clipa aceasta, cum mă apasă cu toată greutatea amintirilor nesfârșite, în parte și ale mele, casa bătrânească, goală, pă-răsită, înghețată. Să fie oare pe punctul de a veni?

Pe neașteptate, prin ușa întredeschisă se aude telefonul. Prin spinăre parcă simt curentul electric biciuitor. Sună. Tot sună. Mă ridic. Sint gata să mă duc să răspund. Cine ar putea fi acum, în decembrie, cind toți știu că locuința e pustie?

La zece centimetri de receptor, mîna mea s-a oprit. Telefonul sună, sună intruna. Cine să fie în seara aceasta solitară?

Dumnezeule, dar dacă e chiar ea? Dacă-i suficient să ridic obiectul acela din plastic, negru, ca să-i aud vocea?

Sunetul n-a încetat. Din șirul de camere, una după alta, cu ușile larg deschise, trecutul se apropie înghețat și sumbru.

Oh, mamă, nu mă speria! Doar știi, e imposibil să nu știi, că eu trebuie să plec. Nu poți să-mi joci festa asta cumplită! Plec pentru totdeauna, înțelegi? Acum e pentru ultima oară. Ajunge, te implor. Incetează!

S-a oprit. S-a așternut din nou liniștea.

Nu, nu era ea. Nu se poate ca tocmai ea să mă sperie. Știe că am primit avizul. Nu m-ar chinui. Și-apoi, nu-i plăcea să facă glume. Mai ales în timpul nopții.

A fost o eroare, o greșală banală de număr.

NUMAI AMINTIREA

Prin urmare, nici venirea aici nu mi-a fost de nici un folos. Am să pun la loc placa de birou. Am să sting lampa, nu înainte de a fi aprins lustra, ca să nu mă lovesc pe întuneric de ceva de-a lungul coridorului. Ce iluzii nebunești am putut să-mi fac! Mama! Dar a murit acum mai bine de șapte ani. Din ea n-a mai rămas decît amintirea. Din păcate, cînd sosește faimosul avertisment, fiecare trebuie să se facă nevăzută de unul singur: numai să reușească. Altfel nu-i rămîne decît să dispere.

În ciuda celor patru grade minus, motorul a pornit aproape imediat. Mă așteaptă un drum lung. Încotro? Unde?

Cînd alergi noaptea cu mașina, vezi prea puțin din locurile, din ținuturile și văile iubite. Cite o străfulgerare ici și cîolo, năluciri șui de case, răsuciri învîrtejite de plante chinuite, hăuri negre de umbră. Nu se zăresc munții giganți, taciturni, piscurile de vis.

Am pus radiatorul în funcțiune. În cel mai bun caz avea să urmeze un drum de trei ore și jumătate: curba la dreapta, troița cu lu-

minița sub imaginea Fecioarei, linia netedă cu silozul părăsit, tot pe dreapta, trecerea de nivel, încrucișarea cu șoseaua dinspre San Felorio. Atita doar că eu promisem avizul, nu mai eram ca toți ceilalți pe care-i întâlneam pe drum în seara întunecată de decembrie: ca și ei mergeam, vorbeam, rideam, fumam, șofam, dar nu mai aveam nici un amestec cu ei, blestemații, cei care de cum se trezesc dimineața, au înainte toată viața, fericiți, plini de speranță în viitor.

Bucurii mărunte, demne de compasiune, îndrăgite, neprețuite, ultimele. În mașină era o temperatură plăcută, iar țigara răspițea o aromă grozavă, englezească. Cine să se mai gindească la mine în tot universul ăsta? Pe drum, întâlnirile erau tot mai rare. În mod neașteptat, nu prea treceau camioane. Mașina mă întovărășea cu simpatie.

Cu toate acestea, cu o curbă înainte de cărămidăriile noastre, frica m-a luat prin surprindere. Sus, în spatele sternului, un nod, ca de foc. Oboseala supremă. Uitarea de sine. Neantul.

Exact în clipa aceea am simțit-o aproape. Măruntă, fragilă, minusculă, filiformă. Așezată decent pe scaunul din dreapta. Imbrăcată într-un taior negru cu picouri albe.

A fost ceva extraordinar.

Intorcându-se seara din vreo vizită sau de la o masă cu prietenii, mi-aduc aminte că spunea: „Ce frumos e să mergi cu mașina noaptea, prin câmpie!” Străfulgerări ici și colo, năluciri de case în fugă, virtējuri vegetale, pomi deșirați făcându-ți cu ochiul, hăuri de beznă, siluete incredibile ale unor dealuri neștiute, ferestre luminate în depărtare.

Doamne, ce mică e! O păpușică. Din ea nu rămăsese decit ceva minuscul. Cu toate acestea era ea, imposibil de confundat, deosebită de toate ființele din lume. Amabilă, orgolios burgheză, curată, intangibilă în cinstea și prejudecățile ei, tare în clipele grele, de o ne-grăită candoare, copilă, romantică, o mare doamnă.

Știa unde mă duceam. Mă privea. Mă consola în tăcere. Am avut impresia că, pe mutește, mi-a dat de înțeles cam așa ceva:

— Știu încotro te îndrepti. Nu trebuie să te duci. Categorie, nu. Iar eu:

— Prin forța lucrurilor, trebuie s-o fac. E ceva mai presus de noi;

— E absurd! Ești prea tinăr ca să te duci.

— Am primit avizul.

— O să merg cu tine.

— Imposibil!

- De ce?
- Eu plec cu contingentul meu.
- O să merg cu tine.
- Imposibil!
- O să mă ascund!
- Unde?

În clipa aceea ieșeam cu mașina din strunga munților, în punctul unde începe să se desfășoare cîmpia; pentru mine era ultima oară; povestea avea să se sfîrșească; exact atunci mi-am dat seama că ea se strecura printre pulpanele paltonului meu, aluneca în mine, pătrundea ca un spiriduș firav, ca o păpușică a iubirii, ca o întruchipare micuță, dragăstoasă a bunătății.

- Ce faci, mamă, știi că nu-i voie?
- Nu pot să te las să te duci singur.
- Uite: eu opresc mașina, iar tu cobori și te întorci în casa noastră bătrînească.
- N-o să pleci singur. Ți-o jur.

ÎN MINE

Se strecura, se infiltra; am simțit-o, că pe o lumină, în măruntaie. Ca să mă poată însoți, mama mea minusculă devenise tot una cu mine; puținul, foarte puținul ce mai rămăsese din ea pe fața pămintului. Se topea în mine, numai ca să nu mă lase să plec singur.

- Ești mulțumit? mă întreba.
- Mă tem că ai să te descopere.
- Nu-i așa că acum ești mulțumit? Nu-i așa că acum nu-ți mai e frică?

Și uite că nu mai sint în locul unde începe cîmpia: alerg pe o pistă dreaptă, nesfîrșită, ce traversează fundul plat al văii lipsite aproape cu totul de case și vegetație. În jur se ridică munții inaccesibili, cu piscuri dumnezeiești, negre, în focul zorilor.

Ceea ce rămîne din ea, aici, pe pămînt, iar acum e în mine și o să mă însoțească în vecii vecilor, este ceva atît de mărunț și ușor, că un altul în locul meu nici nu și-ar fi dat seama. Dar pentru mine atît e de ajuns. Iar voi, fii nesocotiți, n-aveți decît să rinjiți. O să vă vină și vouă ceasul.

Înainte de a depăși, jos, unde ai crede că se află capătul liniei drepte, nesfîrșite, se ridică un nor de praf.

Ar trebui să tremur pentru că acolo, în marș, se află contingentul meu, pornit înainte de a se lumina de ziuă?

Nu, nu te teme. A' aprî maşina, te-ai alăturat ultimului pluton din regimentul tău, mărşăluind în lumina crudă a aurorei, a zorilor, a începutului nopţii fără sfîrşit. Tot e bine; nu te mai simţi att de singur, nu-i aşa că nu mai eşti disperat? (4 decembrie 1971).

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

PREȚUL ÎNVĂȚĂTURII

Federico Meneghello de la expediții, bărbat la patruzeci și doi de ani, făcu ceea ce nu făcea aproape niciodată: se duse să-l ia pe Carletto, al treilea din copiii lui, de la școală, după ore, pe la patru și jumătate.

După ce-și lăsă mașina ceva mai departe de poartă, intră în holul unde așteptau multe, foarte multe mame. În copilărie, și el învățase în această școală, dar nu-și aducea aminte mare lucru.

După ce traversă holul, se duse să arunce o privire în curtea unde, pe vremuri, copiii făceau gimnastică. Acum locul era schimbat: se vedeau două dreptunghiuri de iarbă și cițiva pomișori chinuiți. De dincolo de geamurile închise, plasate de jur-împrejur, răzbătea un zumzet: elevii se pregăteau de plecare.

Exact în clipa aceea, din celălalt capăt al curții, unde începea un coridor, se auzi o voce care striga:

— Meneghello!

Era un bărbat tânăr, poate un învățător care, ajuns în dreptul ușii, se uită prin curte, repetind:

— Meneghello, Meneghello!

„L-or fi căutînd pe fiu-meu“, se gîndi el. „Ce s-o fi întimplat?“

Cum se simțea implicat, traversă cu pași grăbiți curtea, deși știa că nu e voie, și se duse să vadă despre ce e vorba.

Ajunse la timp ca să-l vadă pe învățător cum se îndrepta pe un coridor lung, continuînd să strige:

— Meneghello!

Luți pașii ca să-l ajungă din urmă. Dar la capătul culoarului, învățătorul dispăruse într-o clasă.

În fața ușii respective, Meneghello își aduse aminte de ceva ciudat.

Chiar acolo — își amintise pe neașteptate — el dăduse examen la sfîrșitul claselor elementare. Numai că fusese un examen dat pe

jumătate. Acum își aducea aminte perfect: abia se așezase în fața comisiei instalate la o masă, că și venise cineva de acasă să-l cheme: tatăl lui se simțea rău.

Apoi amintirile se învălmășeau. Sigur e că aceea fusese ultima verificare din timpul studiilor. Tatăl lui murise, el nu mai continuase școala și nici nu încercase să-și dea examenul.

Dar și fără certificatul de absolvire al școlii elementare putuse să-și facă un rost. Azi „Mesageriile Meneghello” reprezentau ceva; fără prea mare greutate, el ar fi putut să cumpere școala, cu bănci, învățătoare, învățători, personalul de serviciu și director cu tot.

„Să fie oare Charletto al meu în clasa asta?” se întreabă el nemai-auzindu-și numele strigat.

Împins de curiozitate, înțredeschise ușor ușa, se uită înăuntru și rămase cu gura căscată.

La lumina rece a unei lămpi electrice, atîrnate în tavan (cum se lăsase seara, restul clasei era în penumbră), patru persoane de vîrste diferite ședeau la o masă avînd înaintea cataloage, cărți și foi albe. De partea cealaltă a mesei era un scaun gol. Aranjamentul clasic pentru examen.

„Ce ciudat”, îi trecu prin cap, „eu i-am mai văzut pe toți aceștia așezați exact ca acum; am mai trăit aindoma clipa de față.”

Încerca să-și facă puțină ordine în gânduri.

Numai că cei patru se întorseseră spre el și-l măsurau în tăcere. Apoi cel mai în vîrstă, un bărbat de vreo cincizeci de ani, mustăcios, cu fața roșcovană, buhăită, bătu cu creionul în masă.

— Hai Meneghello, hai odată! îi spuse. În sfîrșit!

— În sfîrșit, repetă un altul din cei patru, un ins scund, cu ochelari, cu un aer ofensat și cu un papion verde. Hai, vino!

— În sfîrșit! repetă un al treilea, slab, palid, cel mai tînăr dintre ei, cu carnația de levantin. Știi că te așteptăm de treizeci și doi de ani?

— Treizeci și doi de ani... dar, în sfîrșit, iată-l! uite-l! făcu al patrulea, un bărbat melancolic, cu pleoapele lăsate, moi, trecîndu-și degetul pe masă și lăsînd o urmă apăsată.

Atunci Meneghello observă că pe masă, pe cărți, pe cataloage se așezase un strat de praf de aproape un centimetru. Se lăsase și pe profesori, de parcă erau niște manechine uitate într-un pod; mai curios era faptul că materialul detritic accentua fiecă protuberanță, încadrînd ușor capul, nasul, umerii, hainele, ca zăpada de pe statuile din parc, ca și cum cei patru nu s-ar fi mișcat din loc din vremuri imemorabile.

— Hai, așază-te, făcu profesorul gras, probabil președintele comisiei, răsfoind un carnet.

Luat prin surprindere, Meneghello se supuse mecanic, fără să mai steargă scaunul de praf.

— Dar eu..., bilbii, eu îl căutam pe băiatul meu dintr-a treia... trebuie să fie o neînțelegere la mijloc.

— Hai, hai, făcu grasul, nu poți să spui că n-ai avut timp să te pregătești. Acum, bătețe, fii puțin atent... Fără îndoială, desigur, poți să-mi dai un exemplu de predicat nominal.

Mulțumit, schimbă o privire cu ceilalți.

— Dar eu am peste patruzeci de ani... Am familie... Ce nevoie mai am eu de...

— Ușurel, îl întrerupse profesorul, bătînd cu creionul în catedră. După tine, care-i predicatul nominal în propoziția „Eu am peste patruzeci de ani”?

— Nu știu, domnule profesor... Am venit la școală să-mi iau băiatul... Lăsați-mă să plec... Și se sculă hotărît de pe scaun.

— Stai jos, stai odată! îi ordonă cu severitate ochelaristul, făcînd un gest de nerăbdare cu mîna, mai bine ai încerca să răspunzi cum trebuie. Ne-ai făcut să te așteptăm treizeci și doi de ani. Acum, rămîi!

El se așază la loc.

— Eu te-aș lăsa corigent, interveni din nou grasul, cu un rîs malițios. Eu te-aș lăsa corigent. Spune-mi, băiete, la ce mod e „te-aș lăsa”, la ce timp? de la ce verb?

— Eu... eu... nu știu, făcu Meneghello și se întoarse spre rîndurile de bănci în trepte, pierdute în întuneric, din spatele lui. Cînd intrase, avusese impresia că erau goale. Acum, în schimb, vedea că în primul și stătea o femeie, iar mai departe se aflau trei copilași, dincolo de care se zăreau cîteva siluete.

Dumnezeule, dar femeia ce-l fixa cu priviri rugătoare era mama lui! Iar copilașii erau fiii lui! Băieții se plecau înainte, şușotind și făcînd tot soiul de semne cu mîinile ca să-i sugereze răspunsul.

Așadar, după o întrerupere de treizeci și doi de ani, era reluat examenul elevului Meneghello. De data aceasta nu mai era în joc doar diploma de absolvire a cursurilor elementare. Acum era în joc o miză capitală. Deși simplu și lipsit de imaginație, atîta lucru pricepea și Meneghello. Poate erau în joc viața lui, situația lui. De aceea, deși

acum era om în toată firea, tată de familie cu autoritate, proprietarul unei întreprinderi mari, iar banii lichizi ai „Mesageriilor” ajungeau să cumpere în bloc școala, învățătorii, învățătoarele și directorul, panica din ziua aceea de demult îl cuprindea din nou.

— Hai, băiete, fii atent, îl îndemnă profesorul. Știi să-mi spui cînd a avut loc bătălia de la Custoza?* Cine-a purtat-o? Și cine a cîștigat?

— Bătălia de la Custoza... bătălia de la Custoza... începu el să biuguie, trăgînd cu coada ochiului spre copiii lui, cu speranța că aveau să-i sufle. Cum a avut impresia că auzise un opt, și-a încercat norocul:

— O mie opt sute... o mie opt sute patruzeci și opt.

— Mda, am prins din zbor, nu-i așa? îl luă peste picior profesorul cu ochelari, ca după aceea să li se adreseze pe un ton răstit celor trei copii:

— Voi de-acolo! Terminați odată! și izbi cu toată puterea în masă, ridicînd un nor de praf.

— Dar expediția din Crimeea cînd a avut loc? Cine a luat decizia? Cu ce scop?

O reminiscență vagă își făcea loc din hăul cețos al amintirilor.

— Cavour, șopti nesigur Meneghello.

— În sfîrșit! exclamă profesorul cu fața de levantin. Bravo! Cavour. Cine era Cavour? Ce-a făcut el?

— Era un ministru, încercă proprietarul mesageriilor să nimească răspunsul.

— Bravo, un ministru. Ce fel de ministru?

Se lăsă tăcerea. Atunci interveni profesorul melancolic, cu pleoapele grele:

— Hm, ia să vedem cum stăm cu aritmetica. Curaj, băiete, vino la tablă.

Meneghello simți cum îi vine inima la loc. Cel puțin asta era piinea lui. Era tare la matematică: treizeci de ani de contabilitate cotidiană l-or fi învățat cite ceva. Luă bucățica de cretă și așteptă nerăbdător întrebarea.

— Scrie, și profesorul își sprijini fruntea în mîini, așa... scrie o fracție subunitară, una supraunitară și o fracție aparentă.

* Prima bătălie de la Custoza (Verona) a avut loc la 25 iulie 1848, între piemontezi și austrieci. Ea a fost cîștigată, ca și următoarea, din 1866, de aceștia din urmă. (n.t.).

— O fracție... subunitară? întrebă bărbatul cu glas pierit, căutându-și din ochi copiii.

Numai că aceștia, văzându-l pierdut, nu se mai agitau. Il priveau speriați.

— Domnule profesor, spuse Meneghello, toată viața am făcut socoteli, dar mărturisesc că de fracții... subunitare...

Lăsă fraza în suspensie. Il apăsa tăcerea grea din școala de acum pustie; probabil că pînă la ora aceea plecase și omul de serviciu.

Palizi, dezamăgiți, profesorii îl măsurau cu privirea, fără să deschidă gura, convinși că era inutil să mai insiste. Praful continua să se așternă peste ei.

— O, Franco, Franco, hohoti pe neașteptate mama din bancă, înțelegînd că totul se sfîrșise.

— Ar fi trebuit să înveți, se lamentă ochelaristul. N-ai pus mina pe carte și uite, acum plătești.

— Ce să plătesc?

Meneghello era în picioare, gata să protesteze:

— Am peste patruzeci de ani. Chiar nu se termină niciodată pe lumea aceasta?

— Exact, făcu grăsanul, căinîndu-se, după cîte se părea, pe sine însuși. Nu se termină niciodată. Nu știi? Mereu o luăm de la capăt, mereu... Și la bătrînețe.

Atunci, pentru un moment, el înțelese ce e viața: o povară, o neliniște continuă, ca o muncă interminabilă: cînd crezi că ai dus-o la bun sfîrșit, trebuie să o iei de la capăt; între timp, clipele dragi zboară, anii trec și te trezești într-o bună zi obosit, lipsit de vlagă de altădată și nici nu mai ai suflu ca să o iei de la capăt.

Dar își reveni:

— Ajunge! le strigă! Imi vine să și rid! Ce puteți să-mi faceți? Nu sînteți decît niște năluciri, niște fantome. Năluciri! Și bătut cu pumnul în masă.

Se trezi așezat în automobil. Se lăsase înțineric și strada era pustie.

— Dumnezeuule, ce vis cumplit!

Se uită la ceas și se minună: opt și un sfert.

Acasă, ai lui erau deja la masă.

— Carletto, zise Meneghello intrînd, să-ți spun una bună: m-am dus la școală ca se te iau... și-am adormit în mașină... M-am trezit adineauri...

Soția îl privea îngrijorată:

— Franco, nu te simți bine? De ce nu te așezi? Și de ce tot ții mîna în buzunar?

El era palid. Pe fundul buzunarului din dreapta, de la haină, degetele lui dăduseră de ceva mic, neted, moale, care n-avea ce să caute acolo. Își trase mîna încetîșor.

— Bine, Franco, dar cu ceta aia ce-ai de gînd să faci? De unde o ai? De ce-o ții în buzunar? O să-ți murdărești haina.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

ITALO CALVINO

(Italia)

Licențiat al Facultății de litere din Torino, Italo Calvino (1923—1985) a lucrat în calitate de consultant la cunoscuta editură Einaudi, unde și-a publicat toate scrierile. În 1959 a fondat, împreună cu Elio Vittorini, revista „Il Menabò di Letteratura”. Debutul literar din 1947 cu *Cărarea cuiburilor de păianjen*, proză inspirată de lupta partizană (la care Calvino a participat direct), a fost salutat cu multă căldură de Cesare Pavese; lunga povestire lăsa deja să se întrevadă preferințele autorului: sub aparenta tratare istoric-realistă, el făcea loc unei fantastice. Aceasta va precumpăni în romanele din ciclul *Străbunii noștri*: *Viconte înjumătățit* (1952), *Baronul din copaci* (1957), *Cavalerul inexistent* (1959), și, mai ales, în *Cosmicării* (1965), *I indice Zero* (1968), *Orășele invizibile* (1972). Dacă romanul *Dacă într-o noapte de farnă un călător...* ne pune în fața unei construcții narrative foarte moderne, oferind o serie deschisă de începuturi, *Palomar* (1983), ultima carte apărută în timpul vieții scriitorului, revine la grila lungii povestiri eseistice. Incercate și în alte rinduri. Schițele și nuvelele, adunate în volumul *Povestirile* (1958), de o mare varietate structurală și stilistică, dovedesc abilitatea autorului în a opera cu maniere diferite: de la cea de tip iluminist, la cea simbolică sau fantastică; în toate regăsim însă o rară putere de pătrundere intelectuală și observații psihologice minuțioase; totul este pus în valoare de sapiența gradării (a se vedea „Ultimul vine corbul”) și suplețea materialului verbal.

PERIPEȚIA UNEI ÎNOTĂTOARE

Făcînd o baie în mare, în stațiunea X, doamnei Isotta i se întimplă ceva cu totul neplăcut: înota în larg, iar în clipa în care găsi că era timpul să se întoarcă, constată că se petrecuse ceva ireparabil: își pierduse costumul de baie.

N-ar fi putut să spună dacă îi căzuse chiar în momentul acela sau dacă înota de mai multă vreme fără el: din cele două piese ale costumului ei nou, îi mai rămăsese sutienul. Probabil că la o mișcare a șoldului, săriseră nasturii, iar „slipul”, devenit un peticuț boțit, îi alunecase de-a lungul piciorului. Poate că tocmai atunci se lăsa la fund, cu cîteva palme mai jos; încercă să se scufunde mai adînc, ca să-l caute, dar nu putea să-și țină respirația, iar înaintea ochilor îi jucau umbre informе, verzi.

Își domoli neliniștea, căutînd să facă puțină ordine în idei. Era ora prînzului; lumea forfotea în mare: în bărci, pe hidrobiciclete, sau în apă, să înoate. Nu cunoștea pe nimeni; venise acolo în ziua precedentă, împreună cu bărbatul ei, dar el fusese nevoit să se întoarcă imediat în oraș. Acum nu-i rămînea altceva de făcut, se gîndi doamna, minunîndu-se de limpezimea și seninătatea judecății ei,

decît să găsească barca vreunui de la Salvamar, că doar trebuia să fie cineva, sau a unei persoane de încredere, să facă semne sau, mai bine, să se apropie ea, să-și ia inima în dinți și să solicite ajutor și maximă discreție.

Doamna Isotta se gîndea la toate aceste lucruri stînd aproape ghemuită și bătînd apa, fără să cuteze să se uite în jur. Își scotea din cînd în cînd capul și, pe neobservate, își pleca fața spre oglinda apei, nu ca să-i descopere secretul, resemnată să-l considere inviolabil, ci cu gestul celui ce-și freacă pleoapele și tîmpla de cearșaf sau de fața de pernă, ca să alunge lacrimile iscate de vreun gînd, în noapte. Multe lacrimi i se strînseseră la coada ochiului, iar mișcarea aceea instinctivă a capului poate că nu era altceva decît expresia dorinței de a-și șterge lacrimile în mare: atît era de răscolită; atît de adîncă era prăpastia dintre rațiune și simțire. Așadar, nu era cituși de puțin calmă; dimpotrivă, era de-a dreptul disperată. În marea imobilă, străbătută numai de unduirea vagă a unui val, ea stătea aproape pe loc, nu grație unor mișcări lente a brațelor, ci unor bătăi ușoare ale miinilor, la suprafața apei; tocmai faptul că trebuia să-și cruțe forțele, ca și cum ar fi avut de înfruntat ceasuri lungi, istovitoare, de așteptare, era semnul cel mai evident al propriei condiții, pe care, probabil, nici măcar nu o intuia.

Îmbrăcase pentru prima oară costumul acela de baie din două bucăți și pe plajă, în mijlocul atîtor necunoscuți, nu se simțise tocmai la largul ei. În schimb, de cum intrase în apă, se declarase mulțumită pentru că era mai liberă în mișcări și avea mare chef să înoate. Doamna agreea băile prelungite în larg, nu de dragul sportului, pentru că, de felul ei, era mai plînuță și comodă, ci din plăcerea de a sta în apă, de a fi tot una cu marea liniștită. Exact această senzație i-o dăduse costumul de baie nou; mai mult, înotînd, primul lucru ce-i trecuse prin cap fusese: „parcă aș fi goală”. O deranja puțin plaja aglomerată, nu de alta, dar viitorii ei cunoscuți din stațiune, pornind de la costum, aveau să-și facă o anume părere despre ea, pe care ar fi fost nevoiți să și-o schimbe ulterior: nu era vorba atît de judecata lor privind seriozitatea ei, pentru că de acum mai toate femeile umblau așa la mare, dar ar fi putut, de pildă, să o considere o sportivă sau o persoană foarte la modă, cînd, de fapt, ea era o doamnă mai mult decît modestă și casnică, pe deasupra. Poate unde încerca acest sentiment atît de nou, nu observase nimic. Acum jena încercată pe plajă, senzația dată de apă pe pielea goală, gîndul că trebuia să se întoarcă între ceilalți, în sfîrșit, totul era amplificat și subsumat noii și apăsătoare griji.

N-ar fi vrut cituși de puțin să se uite în direcția plajei. Dar o făcu. Era ora prinzului și pe nisip umbrelele mari, în cercuri concentrice, negre și galbene, aruncau umbre întunecate, unde se vedeau trupuri întinse: în mare mișunau atîția oameni; nici o hidrobi-cicletă nu mai rămăsese la mal și de cum se întorcea una din ele, era luată cu asalt chiar înainte de a ajunge la țarm; tivul închis la culoare al întinderii albastre era frînt de jeturi albe ce țîșeau în-continuu, mai ales dincîlo de țarcurile din frînghie, unde se zben-guiău copiii; la fiecare val domol se ridica un chiot, înghițit imediat de vuet.

Văzînd cum îi ieșea capul din mare și puțin din brațe și din piept, în timp ce înota circumspectă, fără să-și scoată corpul la su-prafață, nimeni nu putea să aibă nici cea mai mică bănuială de ceea ce i se întîmplase doamnei Isotta. Prin urmare, ea putea, fără nici un risc, să se ducă după ajutor. Ca să aprecieze cam cit ar fi putut zări o privire străină, doamna se oprea din cînd în cînd și încerca să vadă, plutînd aproape vertical. Plîna de neliniște, ob-serva în apă razele soarelui licărînd în mici pete de lumină sub-marine, scoțînd la iveală alge plutitoare sau bancuri iuți de peștișori vîrgați, mai jos, pe fund, nisipul vîlurit, iar sus, trupul ei. În zadar încerca ea, răsucindu-se cu picioarele strîns lipite, să și-l ascundă: pielea netedă de pe abdomen bătea la ochi cu albul ei între, maro-niul de pe piept și de pe coapse; nici mișcarea valurilor, nici algele pe jumătate scufundate nu mascau albeața pintecului ei. Doamna continuă să înoate în stilul acesta hibrid, ținînd corpul cit mai jos și, fără să se oprească, se întorcea să se privească peste umăr, cu coada ochiului: dar la fiecare mișcare a brațului, fișia albă de pe trup apărea cu toate contururile, pînă și cu cele mai puțin evidente. Atunci ea zvîcnea, schimba stilul și direcția de înot, se întorcea în apă, se urmărea în toate pozițiile și din unghiuri diferite de lumină, se răsucea; de fiecare dată însă, trupul, supărător de gol, venea după ea. Încerca un fel de fugă de propriul corp, de parcă ar fi fost al altcuiva și nu al ei, pe care, nereușînd să-l salveze într-un mo-ment dificil, îl lăsa acum în voia lui. Totuși, trupul acesta plin, im-posibil de ascuns, fusese fala ei, un motiv de mulțumire; numai o înlănțuire contradictorie de împrejurări, în aparență firești, putuse să-l transforme acum în temei de rușine. Sau, mai știi, poate că nu era tocmai așa, poate că dintotdeauna viața ei se redusese la aceea a doamnei îmbrăcate, de fiecare zi, iar goliciunea îi aparținea prea puțin, era o stare naturală scăpată de sub controlul cugetului, ce ieșea din cînd în cînd la suprafață, stîrnind mirarea tuturor și, în

primul rind, a ei. Acum doamna Isotta își aducea aminte că atât singură, cât și în momentele de intimitate cu bărbatul ei, își tratase goliciunea cu un aer complice, ironic și pisicesc, ușor jenată, ca și cum, într-un fel de carnaval tainic între soți, ar fi îmbrăcat temporar un costum amuzant, dar exagerat. După primii ani de deziluzii romantice, doamna se obișnuise cu o oarecare îndărătnicie să aibă un trup, și-l acceptase tot așa cum cineva ia cunoștință de faptul că poate să dispună de o proprietate dorită de mulți alții. Acum, în vecinătatea plajei vuind, conștiința acestui drept era înăbușită de vechile temeri.

După douăsprezece, înotătorii risipiți pe o rază întinsă începuseră să se retragă spre mal; era ora când se minca de prinz la pensiune sau în fața cabinelor, cu toate că ar fi fost așa de bine, ca în nici un alt moment al zilei, să te bucuri de nisipul fierbinte, sub razele verticale ale soarelui. Foarte aproape treceau carene de bărci și hidrobiciclete, iar ea scruta chipurile oamenilor de la bord, hotărîtă, în răstimpuri, să se apropie de ei; de fiecare dată însă, străfulgerarea unei priviri printre gene sau tresărire neașteptată a unui umăr sau a unui cot o făcuseră să se îndepărteze cu mișcări aparent dezinvolve, al căror calm masca o oboseală deja apăsătoare. Întîlnind-o pierdută în larg, cu chipul serios, încercat de o neliniște rugătoare, cu o expresie de păpușă îmbufnată, din cauza căștii, și cu umerii chinându-se șovăitori, oamenii din bărci, singuri sau în grup, băieți surescitați de efortul fizic sau domni cu pretenția de bărbați hitri și cu priviri insistente ieșeau din nirvana lor, ce le dădea aerul de persoane absorbite sau agitate; cei în grup și-o arătau unii altora printr-o mișcare a bărbiei sau făcându-și cu ochiul, iar solitarii frînind cu visla sau virind dinadins ca să-i taie calea cu prora. Nevoia ei de încredere se ciocnea de zidul malițiozității, al dublului înțeles, de mărăcinișul pupilelor tăioase, al caninilor dezvelii într-un zîmbet ambiguu, de opririle neașteptate, întrebătoare ale ramelor, la suprafața apei: nu-i rămânea altceva de făcut decît să o ia la goană. Din cînd în cînd trecea cite un înotător plesnind orbește apa cu capul, improșcînd stropi în toate părțile, fără să-și ridice ochii, dar cum ea nu avea încredere nici în aceștia, îi ocolea. Într-adevăr, deși păstrau distanța cuvenită, unii înotători, cuprinși brusc de oboseală, făceau pluta sau își dezmorțeau picioarele plesnind prostește apa pînă ce ea, pentru a-și arăta dezaprobarea, se îndepărta. În jurul ei se țesuse așadar o plasă de aluzii, ca și cum toți o așteptau la cotitură, ca și cum fiecare în parte nu s-ar fi gîndit de-a lungul anilor decît la posibilitatea ca unei femei să i se întîmple ceea ce i se întîmplase ei și și-ar fi

petrecut verile la mare ca să nu piardă ocazia. N-avea nici o scăpare: frontul insinuărilor masculine prestabilite îi cuprindea pe absolut toți bărbații, fără posibilitatea nici unei breșe; de acum se convinsese că nu exista, că nici nu putea să existe salvatorul din închipuirea ei, pe care se încăpăținase să și-l reprezinte ca pe cea mai anonimă și mai angelică ființă, un băiețuș sau un marinăr. Băieșul pe care-l văzuse trecînd, fără îndoială singurul cu barca, pe o mare atît de calmă, pentru a preîntîmpina o eventuală nenorocire, avea buzele atît de cărnoase și mușchii numai nervi, încît ea nu ar fi avut curajul să se lase pe mina lui nici ca să-i deschidă o cabină sau să-i monteze o umbrelă, cum îi trecuse prin cap, în agitația momentului.

În închipuirile ei dezamăgite, persoanele cărora sperase că li s-ar fi putut adresa erau de fiecare dată bărbați. Nu se gîndise deloc la femei, deși cu ele totul ar fi trebuit să fie simplu: într-o împrejurare atît de gravă, ar fi trebuit să între în joc fie și o vagă solidaritate feminină, pentru că numai ele ar fi fost în măsură să realizeze cît de mare îi era neliniștea. Dar în timp ce întîlnirile riscante cu bărbații erau frecvente, cele cu persoane de același sex erau rare și nesigure, blocate de o neîncredere reciprocă. Majoritatea femeilor treceau în hidrobiciclete în compania cîte unui bărbat, femei geloase și inaccesibile, în căutarea unui spațiu liber unde trupul, din partea căruia ea suferea o ofensă pasivă, pentru ele, era o armă, într-o luptă plină de agresivitate, bine calculată. Înaintau și bărci încărcate cu tinerele încălzite, care tot piuiau și doamna Isotta se gîndea la distanța ce separa vulgaritatea chinului ei și lipsa lor de griji aproape vaporosă; își imagina momentul cînd ar fi trebuit să repete în fața lor rugămintea, pentru că era mai mult decît sigur că n-ar fi înțeles de la început; își închipuia că și-ar fi schimbat expresia feței aflînd despre ce este vorba și nu se putea hotărî să strige. Trecuse într-o bărcuță și o blondă singură, frumos bronzată, afișînd un aer suficient și egoist: fără doar și poate se ducea mai departe ca să facă plajă complet dezbrăcată și n-ar fi putut concepe că goliciunea putea deveni motiv de suferință sau de blam. În clipa aceea doamna Isotta realizase cît de singură este pe lume o femeie, cît de rară este între semenele ei (cînd e desprinsă de legămintul cu bărbatul) bunătatea spontană, solidară, capabilă să vină în întîmpinarea unei rugămînți și să le unească, la un singur semn, în momentul nefericirii tainice, neînțelese de sexul opus. Era limpede: femeile n-aveau să o salveze niciodată, iar bărbatul lipsea. Se simțea la capătul puterilor.

O geamandură mică, ruginită, luată cu asalt de un grup de copii, ce tot făceau scufundări, rămăsese în cele din urmă liberă. Se așezase pe ea un pescăruș, dar el dădu din aripi și își luă zborul la apropierea doamnei Isotta. Dacă aceasta nu s-ar fi agățat la timp, s-ar fi înecat. Dar nici să moară nu putea; nu-i era îngăduit nici acest remediu nejustificat, fără să reușească să-și mai salte bărbia trasă în jos de apă, îi și văzu cu ochii minții pe toți bărbații din bărcile din jur sculindu-se în picioare, gata să se arunce să-i vină în ajutor: se aflau acolo ca să o ajute și să o ducă goală, leșinată, în mijlocul atitor curioși, ce ar fi pus întrebări și s-ar fi uitat la ea; trecind pe lângă moarte, nu s-ar fi ales decât cu ridicolul și meschinăria unei situații căreia, de fapt, voia să i se sustragă.

De la geamandură, uitându-se la înotătorii și la vislașii parcă reabsorbiți încetul cu încetul de țărnm, își aducea aminte de oboseala plăcută a acelor întoarceri și o umpleau de o invidie fără margini chemările ce se făceau auzite de la unul la altul: „Ne vedem pe mal” sau „hai să vedem cine ajunge primul!”. A fost însă suficient să remarce un bărbat smead, în pantaloni lungi, singurul rămas pe mare, în picioare, într-o barcă cu motor oprită, ce se tot uita în apă, și brusc dorința de a se întoarce se transformă în teama de a nu fi văzută și în impulsul de a se ascunde după geamandură.

Nici nu mai știa de cind stătea acolo: plaja se golea, șirul de hidrobiciclete era de mult la loc, pe nișip, iar din umbrelele strinse rînd pe rînd nu mai rămăsese decât un cimitir de prăjini retezate; pescărușii zburau la suprafața apei; bărbatul smead dispăruse din barca oprită și în locul lui se ivise la bord un cap mirat de băiețel cu părul creț; un nor, împins de vîntul abia stîrnit spre ceața îngrămadită deasupra munților, acoperise soarele. Doamna se gîndea la ceasul acela din zi, trăit pe uscat, la după-amiezile ceremonioase, la viața decentă, cu bucurii respectabile, căreia i se credea predestinată și la incidentul meschin, în contradicție cu tot restul, ca o pedeapsă pentru o culpă necomisă. Într-adevăr necomisă: dar poate tocmai sejurul balnear mult rîvnit, dorința ei de a înota de una singură, plăcerea trupului în costumul din două piese, ales cu atîta îndrăzneală, erau semnele unei fugi începute demult, o sfidare a înclinării spre păcat, etapele unei curse nebunești exact spre goliciunea aceea care, acum, îi apărea în toată mizeria ei. Iar oamenii prin mijlocul cărora își închipuiseră că poate trece neatinșă, ca un fluture imens, afișînd o dezinvoltură de păpușă, își dezvăluiau acum cruzimea de fond, esența diabolică, duplicitară, ca un rău (nestăvilit de ea prin măsuri de prevedere) și, totodată, ca un instrument al pedepsei.

Agățată de bulonii geamandurii, cu buricele degetelor albite și încrețite de prea mult stat în apă, doamna se simțea alungată de toată lumea și nu pricepea de ce goliciunea, purtată dintotdeauna și de toți cu sine, o izgonea numai pe ea, ca și cum ar fi fost singura ființă goală sau condamnată să rămână goală sub soare. Înălțînd ochii, observă că de data aceasta, în barca cu motor, bărbatul împreună cu puștiul, ridicați amîndoi în picioare, îi făceau semne, dîndu-i de înțeles că era bine să rămînă pe loc, că n-avea de ce să se frămînte. Erau serioși și gravi, ca nimeni altcineva din cei întîlniți mai devreme, de parcă dădeau un verdict: trebuia să se resemneze; fusese aleasă ea ca să plătească pentru toți; iar dacă încercau, gesticulînd, să schițeze un zîmbet, nu era nici o umbră de malîțiozitate: poate o îndemneau să accepte de bună-voie situația.

Barca porni imediat, mai iute decît s-ar fi putut bănuî, cu cei doi pasageri atenți la motor și la rută; nu se mai întoarseră spre doamna care, la rîndul său încerca să le zîmbească pentru a le arăta, ei bine, că era bucuroasă să ia toată povara asupra sa, în cazul cînd nu era acuzată de nimic altceva decît de faptul că era făcută ca fiecare din noi, ce-și îndrăgește felul de a fi, trebuînd să plătească numai din pricina deferenței comune, ușor caraghioase, față de partea formală a vieții.

Mișcările misterioase ale bărcii și învălmășagul acela de raționalmente îi prelungeră starea de năuceală temătoare, așa că numai într-un tîrziu ea observă că o lua cu frig. Ușoara tendință spre îngrășare îi permitea doamnei Isotta băi reci, prelungite, în măsură să-l umple de uimire pe ceilalți (bărbatul său, rudele), cu toții oameni slabi. Dar prea rămăsese mult în apă, iar soarele se întunecase: pielea ei, de obicei netedă, era punctată de mici protuberanțe și avea impresia că încetul cu încetul îi îngheța singele în vene. Cînd au început să o scuture florii, Isotta se simți vie și realizează că risca să moară, deși nu avea nici o vină: pentru că goliciunea, crescută parcă brusc pe ea, fusese acceptată dintotdeauna nu ca o culpă, ci ca însăși nevinovăția ei tulburată, ca un semn al frăției tainice cu ceilalți, substanță, carne și rădăcini ale existenței ei pe lume; de fapt, vinovați erau toți șireții aceia de pe ambarcațiuni și „vitezele” de sub umbrele, ce nu o acceptau și o tratau de parcă ar fi comis o infracțiune, și acuzînd-o în felul acesta. Nu voia să plătească pentru ei; clătănînd din dinți, cu obrajii scăldați de lacrimi, se răsuci în jurul geamandurii. De jos, dinspre port, puștiul ridica o fișie de pînză îngustă, verde: o fustă!

Cînd barca se opri lingă ea, iar bărbatul smead îi întinse mina zîmbind, acoperindu-și ochii cu cealaltă, într-atît nu mai spera să fie salvată de cineva și gîndul o dusesese atît de departe, încît doamna nu mai reuși să-și pună de acord senzațiile, judecata și gesturile: ridică mina spre aceea a bărbatului, înainte să priceapă că nu era o nălucire ci, dimpotrivă, barca exista adevărat și venise anume ca să o ajute. Cînd, în cele din urmă, înțelesese, totul deveni desăvîrșit și inevitabil, făcînd-o să uite de gînduri, de frig și de temeri. Din palidă se făcu roșie ca focul, iar acum, în picioare, în barcă, își trăgea fusta; întorși spre orizont, bărbatul și băiețelul se uitau la pescăruși.

Cînd a pornit motorul, ea se așeză la proră, în fusta verde cu flori portocalii; atunci văzu pe fundul bărcii o mască pentru pescuit subacvatic: limpede cum de ajunseseră cei doi să-i afle secretul. Înotînd sub apă cu masca și cangea, puștiul o văzuse și-i spusese bărbatului; acesta ca să se convingă, făcuse o scufundare. După aceea îi făcuseră semn să aștepte, fără să se facă înțeleși, apoi goniseră în port să procure ceva de îmbrăcat, de la soția vreunui pescar.

Stînd la pupă, cu minile pe genunchi, cei doi zîmbeau: puștiul, un cîrlionțat de vreo opt ani, numai ochi, avea un surîs mirat, de minz; bărbatul, cu capul țepos, cărunț, și trupul arămiu, cu mușchi prelungi, avea un aer ușor trist: țigara stinsă îi era lipită de buză. Doamnei Isotta îi trecu prin gînd că, probabil, privind-o îmbrăcată, ei încercau să și-o amintească așa cum o văzuseră în apă; dar nu se simți jenată. La urma-urmel, dacă tot trebuia să o vadă cineva, era mai bine că fuseseră tocmai ei, chiar dacă bărbatul conducea barca de-a lungul digului, al cartierelor din port și al grădinilor de pe țărm: cine îi urmărea de pe uscat, își închipuia desigur că cei trei formau o mică familie, care se întorcea de la pescuit, ca în fiecare seară. Pe chei apăruseră casele pescărești, case fumurii, cu plasele roșii irtinse după țăruii scunzi; din bărcile ancorate, cite un tinăr sălta pești plumburii pentru a-i da fetelor ce țineau coșurile pătrate, cu marginea scundă, sprijinită de șold; bărbați cu catarame minuscule aurii, așezați pe jos, cu picioarele larg desfăcute, coseau plase interminabile; în cite o firidă, în hîrdaie, fierbea taninul pentru revopsitul lor; ziduri joase, din piatră, separau micile grădini dinspre mare, unde bărcile zăceau alături de aracii din răsadnițe, iar femeile, ținînd cuiele în dinți, îi ajutau pe bărbații întinși sub chilă să repare spărturile; lingă fiecare casă roz, un șopron ferea roșiile despicate în două, puse la uscat, cu sare, pe împletitura din nulele; lingă tufele de sparanghel, copiii căutau rime, în timp ce cite un moșneag stropea moșmonii cu pompa; de sub frunzele culcate la pămînt, se zărea galbenul pepe-

nilor; bătrânele frigeau calamari și polipi sau dovlecei dați prin făină; acolo unde se ridicau prore de pescadoare, în șantierul mirosind a lemn abia dat la rindea și unde ucenicii călăfătuitori se încăieraseră, amenințându-se cu pensulele înnegrite de catran, începea plaja cu minusculele castele și vulcanii de nisip părăsiți de copii.

Așezată în fusta țițătoare, verde cu portocaliu, alături de ceilalți doi, doamnei Isotta i-ar fi plăcut ca drumul să mai continue. Dar barca deja își îndrepta prora spre mal; băieții cărau șezlongurile; bărbatul se aplecase deasupra motorului, întorcându-și umerii arămii și nodurile de la șira spinării, cu pielea tare, sărată, tresărind ca într-un suspin.

Traducere din limba italiană de
Do:na CONDREA DERER

ULTIMUL VINE CORBUL

Torentul era ca o plasă ușor vălurită, transparentă, avînd în mijloc apa care curgea. Din cînd în cînd, la suprafață, o zvîcnire, ca o bătaie de aripi din argint: scintela în lumină spinarea unui păstrăv, ce se scufunda imediat, în zig-zag.

— E plin de păstrăvi, observă unul dintre bărbați.

— Dacă am arunca o grenadă, ar pluti toți cu burta în sus, spuse celălalt.

Își scoase o grenadă de la brîu și începu să deșurubeze siguranța.

Atunci se apropie băiatul, care se tot uita la ei, un băiat de la munte, cu fața ca un măr

— Mi-o dai? zise el, luînd pușca din mîna unuia.

— Ce-o fi vrînd? întrebă bărbatul, vrînd să-și ia pușca îndărăt.

Dar băiatul îndreptase pușca spre apă, căutînd parcă o țintă.

„Dacă tragi în apă, sperii peștii și am isprăvit”, ar fi vrut să-i spună bărbatul, dar n-a mai apucat. Într-o străfulgerare, se zărise un păstrăv și băiatul trăsese în plin, de parcă asta aștepta. Acum păstrăvul plutea cu burta albicioasă în sus.

— Drace! exclamaseră bărbații.

Băiatul încărcă din nou arma și o roti în jur. Aerul era limpede, cristalin: se vedeau bine acele de pin de pe celălalt mal și plasa de apă a torentului. S-a încrețit ușor la suprafață: alt păstrăv. Trase: acum peștele plutea mort. Bărbații se uitau cînd la păstrăv, cînd la el.

— Trage bine, ziseră.

Băiatul continua să miște gura țevii în aer. Ce ciudat, cînd te gîndești că între tine și celelalte lucruri sînt metri și metri de aer. Dar cînd bărbatul ochia cu pușca, aerul devenea o linie dreaptă, invizibilă, trasă între gura țevii și obiect, acum puîndrul de șoim, ce trecea sus, pe cer, cu aripile parcă nemișcate. Apăsînd pe trăgaciul armei, aerul rămînea gol, transparent ca și mai înainte, dar acolo, sus, la celălalt capăt al liniei, șoimul își plia aripile și cădea ca o piatră. Prin obturatorul deschis, ieșea un miros plăcut de praf de pușcă.

Băiatul mai ceru cartușe. Acum, în spatele lui, pe malul micului torent, erau mult mai mulți cei care se uitau la el. De ce puteai să vezi, dar nu și să atingi, conurile din virful pomilor de pe malul celălalt? Pentru ce exista distanța aceea goală între el și lucruri? De ce, în realitate, erau atît de depărte conurile, cînd, privindu-le, păreau că sînt tot una cu el? Cînd țîntea cu pușca, vedeai imediat că spațiul acela gol era un truc: el atîngea trăgaciul armei și în aceeași clipă conul cădea, retezat de la peduncul. Sentimentul golului era ca o mîngiere: era golul țevii de pușcă prelungite în aer, umplut cu o împușcătură, pînă dincolo, în dreptul conului, al verveței, al pietrei albe, al florii de mac.

— Nimic nu-i scapă, spuneau bărbații, și nici unuia nu-i venea să rîdă.

— Tu o să vii cu noi, i-a zis comandantul.

— Dar îmi dați pușca?

— Se înțelege!

A pornit cu ei. A plecat cu o raniță plină cu mere și cu două turte de caș. Pe fundul văii, satul se zărea ca o pată de ardezie, paie și bălegar de vacă. Era plăcut să te îndepărtezi, pentru că la fiecare cotitură dădeai de ceva nou: pomi încărcăți de conuri, păsări ce zburau pe ramuri, pietre acoperite de licheni, toate lucruri plasate pe raza falselor distanțe, a distanțelor pe care le umplea împușcătura, înghițînd aerul aflat pînă la ele.

Dar l-au atenționat că nu putea să tragă: erau locuri prin care era bine să treacă în tăcere, iar de cartușe aveau nevoie ca să ducă războiul. Numai că la un moment dat, un iepure, speriat de pașii lor, a traversat poteca printre ei; aceștia începură să strige și să se agite. Cînd să dispară între tufișuri, a fost oprit de focul băiatului.

— Bine ochit, spuse comandantul, dar n-am plecat la vînătoare. Și un fazan de-ai vedea, n-ai voie să tragi.

Nici n-a trecut o oră și s-au făcut auzite alte împușcături.

— Iar puștiul! se infurie comandantul ducându-se după el. Acesta ridea cu toată fața lui albă, cu pete roșii, ca un măr.

— Prepelește, îi zise, arătându-i-le.

Dincolo de gardul viu, se ridicase în zbor un stol întreg.

— Prepelește sau greieri, nu mă interesează: doar ți-am explicat. Dă-mi pușca. Și dacă mă superi, te întorci în sat.

Băntul s-a bosumflat: n-avea nici un haz să meargă așa, neînarmot, dar atita vreme cit era cu ei, mai putea spera că va primi pușca înapoi.

Noaptea au dormit într-o colibă de păstori. De cum s-a luminat de ziua, în timp ce toți dormeau, băiatul s-a sculat. A ales cea mai frumoasă pușcă, și-a umplut ranița cu încărcătoare și a ieșit. Aerul era blind și limpede, ca-n zori de zi. Nu departe de colibă se afla un dud. Era ceasul cind veneau acolo coțofenële. Uite-o pe prima: puștiul trase, dădu fuga să o ridice, o puse în raniță. Din locul de unde o luase, își mai căută o țință: un bursuc! Speriat de împușcături, se grăbea să se ascundă în virful unui castan. Mort, nu era decit un șobolan mai mare, cu coada cenușie, din care cădea părul, dacă o atingeai. De sub castan, băiatul văzu, în poienița situată ceva mai jos, o ciupercă roșie, cu puncte albe; o ciupercă otrăvitoare. A pulverizat-o dintr-un foc, după care s-a dus să se convingă că o ochise cu adevărat. E frumos să tot mergi din țință în țință: în felul acesta, mai știi, poți să faci înconjurul lumii. Pe o piatră zări un melc mare: ochi cochilia, iar cînd ajunse la locul respectiv, n-a văzut decit piatra scrijelită și fire subțiri de bale irizate. Incet, incet se îndepărtase de colibă, ajungînd mai jos, în poieni necunoscute.

Din dreptul pietrei observă o șopîrlă, pe un zid; de la zid, o băltoacă și o broască; de acolo, pancarda din drum devenea o țință ușoară. De la pancardă se vedea șoseaua în zig-zag și chiar dincolo de ea: mai jos se afla un grup de bărbați în uniformă, care înaintau cu puștile întinse. Dînd cu ochii de băiatul ce le zimbea cu fața lui albă și roșie, ca un măr, și cu pușca în mină, începură să strige, îndreptînd armele spre el. Dar puștiul deja luase la ochi nasturii aurii de pe pieptul unuia din ei și trăsese.

Auzi urletul celui căzut și împușcăturile în rafale sau izolate, șuierîndu-i pe lingă cap: el deja se întinsese după o grămadă de pietriș, în mijlocul drumului, într-un unghi mort. Cum grămada se întindea pe o porțiune bună, putea să se miște, să scoată capul în locuri neașteptate, să vadă străfulgerările din dreptul gurilor de armă, fumul și luciul uniformelor soldățești și să țintească vreun epolet sau petliță. Apoi se tira iute pe pămînt și trăgea din alt loc. După

o vreme, auzi în spatele lui rafale ce treceau dincolo de el, lovind în soldați: erau tovarășii lui, întăriți de mitralieri.

— Dacă nu ne-ar fi trezit puștiul cu împușcăturile lui, își ziceau între ei.

Acoperit de focul alor lui, băiatul putea să ochească și mai bine. La un moment dat, un proiectil îi atinse ușor obrazul. Se întorse: unul din soldați trecuse drumul, mai sus de el. Se aruncă la adăpost, într-o adâncitură, nu înainte de a fi tras dintr-o dungă, lovind nu soldatul, ci pușca acestuia, în dreptul încărcătorului. Își dădu seama că soldatul nu mai putea încărca arma și că o aruncase. Atunci băiatul ieși afară și trase după soldatul care o luase la fugă: îi aruncă în aer o tresă.

Îl urmărea. Soldatul, cind dispărea în pădure, cind reapărea în bătaia puștii, îi atinse vârful coifului, apoi o gaică de la curea. Tot urmărindu-l, ajunse într-o văioagă nebănuită, unde nu se mai auzea ecoul luptei. La un moment dat, soldatul s-a trezit cu o rariște înaintea lui, înconjurată de povrnișuri înșesate cu tufișuri. Puștiul deja era pe punctul de a ieși din pădure; în mijlocul rariștei se afla un bolovan mare, în spatele căruia soldatul abia de a apucat să se ghemuiască, virindu-și capul între genunchi.

Pentru moment, se simțea la adăpost: avea la el grenade; băiatul n-ar fi putut să se apropie, cel mult să-l țină pe loc, la o bătaie de pușcă. Sigur, dacă ar fi putut să ajungă dintr-un salt în tufișuri, ar fi fost în siguranță, lăsindu-se în jos, pe panta plină de verdeată. Dar trebuia să străbată porțiunea aceea goală: oare cit avea de gînd băiatul să tot aștepte? Și avea să țină toată vremea pușca la ochi? Soldatul se gîndi să-l pună la încercare: după ce-și puse coiful în vârful baionetei, o sălta deasupra capului. Un foc și coiful găurit se rostogolea pe jos.

Soldatul nu-și pierdu cumpătul; desigur, nu era greu să țintești acolo, în jurul bolovanului, dar dacă el s-ar fi mișcat cu repeziciune, ar fi fost imposibil să-l prindă. Între timp, pe cer trecu iute o pasăre: poate un cocoșel de martie. O împușcătură și se prăbuși. Soldatul își șterse sudoarea de pe git. Mai trecu o pasăre: un sturz; căzu și acesta. Soldatul își înghiți saliva. Probabil că acolo era un loc de trecere: zburau păsări de tot soiul, iar băiatul, trăgînd, le doboră una după alta. Soldatului îi veni o idee: „Dacă e atent la păsări, nu mai e atent la mine. De cum trage, eu mă arunc”. Dar mai întîi era bine să facă o încercare. Își luă coiful și-l ținu gata pregătit, în vârful baionetei. Trecură două păsări: becațe. Soldatului îi părea rău să rateze o ocazie atît de bună cu încercarea lui, dar tot nu-și făcuse

curaj. Băiatul trase într-o becață; în clipa aceea soldatul sălta coiful, auzi împușcătura și își văzu coiful sărind în aer. De data aceasta simți în gură un gust ca de plumb; abia de mai apucă să observe că și a doua pasăre cădea, la un nou foc.

Așadar, nu trebuia să facă gesturi pripite: după bolovan, cu grenadele lui, era la adăpost. De ce să nu încerce să-l ochească și ei cu o grenadă, rămânind totuși ascuns? Se lungi la pământ, întinse brațul spre spate, atent să nu se lase descoperit, își adună puterile și zvirlă grenada. O lovitură grozavă! Ar fi ajuns departe, dar la jumătatea parabolei, la o împușcătură, explodase în aer. Soldatul se aruncă la pământ, cu fața în jos, ca să nu-l atingă schije.

Cînd își ridică din nou capul, apăruse un corb. Pe cer, deasupra lui, o pasăre, un corb, zbura, rotindu-se alene. Fără doar și poate că acum băiatul avea să tragă în el. Dar focul întîrzie să se facă auzit. Să fi fost corbul prea sus? Dar doborîse atîtea păsări, mai sus, mai luți. În cele din urmă, auzi lovitura de armă: acum corbul avea să cadă; ba nu, continua să se rotească impasibil, lent. În schimb, căzuse un con dintr-un pin din apropiere. Doar n-avea să se apuce să tragă în conuri! Puștiul ochia conurile unul cite unul, iar ele cădeau cu un bufnet sec.

La fiecare împușcătură, soldatul se uita la corb: cădea? Nu, pasărea neagră se rotea tot mai jos, deasupra lui. Să nu o fi văzut băiatul? Sau, mai știi, poate nu era nici urmă de corb, ci doar o halucinație de-a lui! Poate că, ajuns în pragul morții, omul vede trecîndu-i pe dinainte păsări de tot felul; cînd zărește corbul, înseamnă că i-a sunat ceasul? Cu toate acestea, trebuia să-i atragă atenția băiatului, care continua să tragă în conuri. Soldatul se ridică în picioare și, arătîndu-i pasărea neagră cu degetul, îi strigă în limba lui:

— Uite, corbul!

Proiectilul l-a atins drept în mijlocul vulturului cu aripile întinse, brodat pe veston.

Corbul cobora agale, cu rotiri concentrice.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

ELSA MORANTE

(Italia)

Elsa Morante (Roma, 1918—1985), cunoscută de publicul românesc grație traducerii romanului său *Insula lui Artur* (1959), a debutat cu nuvele în anul 1941 (volumul *Jocul secret*) și a revenit la genul scurt cu povestirile cuprinse în culegerea *Șalul andaluz* (1963). Ampla narațiune care dă titlul întregului volum, tradusă în numeroase limbi, este inspirată, așa cum se întâmplă de cele mi multe ori în cazul acestei scriitoare, de universul infantil și al adolescenței; ea sugerează ideea că procesul cunoașterii, conștientizarea implică riscuri incalculabile în condițiile în care adulții nu le cruță copiilor sensibilitatea și setea de oneshitate. E. Morante s-a impus însă atenției criticii și publicului italian înainte de 1963 cu amplul roman *Minciună și vrajă* (premiul Viareggio, 1948), remarcabil prin capacitatea de a crea o atmosferă de vis, de a canaliza o fantezie debordantă și de a conferi o armonie aproape muzicală unei multitudinilor de întâmplări și tipuri umane. Impunătorul roman *Istoria* (1974) adaugă acestor calități o accentuată rigoare etică, măiestrie în structurarea unui vast material faptic și precizie în conturarea unor personaje memorabile. Romanul *Aracoeli*, debitor tehnicii *flash back*, ne pune în fața unor pagini lipsite de inhibiții în tentativa de a prezenta nuanțat psihologia unor grave psihopații, anterior surprinse numai în manifestările pur exterioare. În versuri, E. Morante i se datorează volumul *Alibi* (1958) și compozițiile grupate în *Lumea salvată de copilași*, în ton contestatar.

ȘALUL ANDALUZ

Pasiunea pentru teatru și balet a pus-o din fragedă copilărie pe Giuditta în situația de a-și vedea toate rudele aliate împotriva ei: în familia de comercianți onorabili din care provenea, profesia de dansatoare (fie și de coregrafie serioasă, clasică) era considerată o crimă și o rușine. În lupta ei, Giuditta s-a purtat ca o adevărată eroină: a învățat baletul pe ascuns, în pofida tuturor. De cum a crescut, a părăsit orașul Palermo, familia, prietenele și s-a dus la Roma unde, după câteva luni, deja făcea parte din Corpul de balet al Operei.

Așadar, teatrul, care pentru ea era războiul pe pământ, îi deschisese porțile. În entuziasmul ei, Giuditta își spunea că acesta era numai primul pas, convinsă că va fi o mare artistă, hărăzită gloriei; un tânăr curtezan, un muzician din nordul Italiei, cunoscut la Operă, i-a întărit convingerea. Giuditta s-a căsătorit cu el. Era un bărbat frumos, în care toată lumea vedea o speranță a artei; din păcate, după trei ani de la cununie, a lăsat-o văduvă, cu doi gemeni mici: Laura și Andrea*.

* Andrea, în italiană, este nume de băiat.

Deși nu vedeau cu ochi buni profesiunea și mariajul ei, rudele siciliene nu o lăsaseră fără zestre. Cu banii lor și cu modestele ciștiguri ca balerină, văduva putea să trăiască decent cu gemenii ei. În carieră nu înregistrase nici un progres, dar în viața privată, Giuditta Campese se purta ca o primadonă. Toată casa strălucea de orgoliul, talentul și ascensiunea ei: în puținele încăperi ale apartamentului domnea certitudinea că este o stea.

Foarte curînd s-a văzut însă că pasiunea ei pentru teatru, căreia i se opusese cu atîta înverșunare familia, avea un nou adversar, exact unde Giuditta nici nu se aștepta. Într-adevăr, noul dușman era o ființă născută și crescută între oameni de teatru, iar cel ce respiră firesc, de la bun început, acest aer, n-ăr trebui să aibă prejudecăți de provincie. Persoana în discuție era fiul Giudittei, Andrea.

În pruncie, Andrea era mai puțin dezvoltat la trup decît geamăna lui, dar era tot atît de drăgălaș. Ca și aceasta, de altfel ca și mama lui, era brunet; se deosebea însă de ele datorită ochilor (moșteniți, pcre-se, de la o strămoașă paternă) albaștri-albaștri, cum rareori întîlnești. Ochii lui, de obicei întunecați, își dezvăluiau pe deplin strălucirea numai cînd se uitau la Giuditta: era suficient ca ea să apară în depărtare, pentru ca ochii albaștri să se arate în toată frumusețea și luminozitatea lor. Cu toate acestea, încă din primii ani de viață, chiar înainte de a fi învățat să pronunțe distinct, Andrea a dat dovadă de o ură neîntărmurită față de profesiunea mamei.

În afara timpului dedicat profesiei, văduva trăia retrasă. Cînd nu trebuia să se ducă la teatru, de cele mai multe ori își petrecea serile acasă, singură, în liniște. În aceste seri, Andrea (care zi de zi se ducea la culcare cu geamăna înainte de a se lăsa întunericul) adormea pe loc lingă Laura și nu se trezea pînă dimineața. În schimb, în serile cînd ea avea repetiție sau spectacol, în timp ce Laura, conform obiceiului, dormea ca un ingeraș, bănuitorul Andrea nu-și găsea locul. Deși nimeni nu-i spunea, inima lui presimțea în chip misterios că mama urma să plece. Atunci el adormea greu și avea un somn capricios, ușor: se trezea brusc, ca la sunetul unui clopoțel, exact în clipa în care Giuditta se retrăgea în camera ei ca să se îmbrace. Cobora din pat și dădea fuga în picioarele goale pînă la camera mamei; se oprea în spatele ușii închise, ca un copil părăsit și plîngea încetîșor.

Drama, începută în felul acesta, se continua în cele mai felurite chipuri. Uneori Andrea rămînea să plîngă acolo aproape pe ascuns, dar în clipa în care mama, gata de plecare, deschidea ușa, el se întorcea în goană în patul lui ca să-și ascundă lacrimile sub cearșaf. Giuditta nu voia să-i arate că se înduioșa și cel mai adesea pleca

dreaptă și imposibilă, prefăcându-se că nu-i auzea plîsul și nici lipăitul picioarelor goale. Uneori însă, deși n-ar fi vrut, i se făcea milă și se ducea după el, căutînd să-l îmbuneze cu tot soiul de drăgălășenii. Dar el își acoperea ochii cu pumnii, își înghițea suspinele și refuza orice falsă consolare. Singura, adevărata consolare ar fi fost co Giuditta să rămînă acasă, să renunțe la teatru; dar numai un smîntit putea să-i ceară așa ceva dansatoarei!

Uneori, îndrăzneala lui Andrea atîngea și această formă de ne-bunie. După ce plîngea o vreme, ca de obicei, lingă camera mamei care se îmbrăca, se dezlănțuia pe neașteptate, bătînd cu pumnii în ușă; sau, înghițîndu-și lacrimile, aștepta răbdător ca mama lui să fie gata, iar cînd în cele din urmă o vedea (cu pălăriuța ei cochetă, cu voaleta neagră, lăsată peste fața albă, nepudrată, nemachiată, și cu pasul de leoaică), i se agăța de haine, îi cuprîndea genunchii, o implora pe un ton disperat să nu se ducă la teatru: măcar în seara aceea să rămînă cu el! Ea îl mîngîia, îl lua cu binișorul, încercînd zadarnic să-l pregătească pentru deznodămîntul inevitabil pînă cînd, pierzîndu-și răbdarea, se elibera cu brutalitate de el și dispărea trîntînd ușa. Andrea se arunca pe jos, în anticameră, și plîngea ca un pisoi lăsat în coșuleț de mița plecată fără griji la plimbare.

Giuditta sperase ca totul să fie o toană copilărească. Dar cu trecerea anilor, toana lui Andrea creștea o dată cu el. Aversiunea lui pentru teatru, eterna pasiune a mamei, era proclamată cu orice prilej, iar în mintea lui lua forma unei inimicîții ireconciliabile. Firesc, Andrea nu se mai umilea implorînd și plîngînd ca la trei-patru ani, se ferea de așa ceva, dar ura lui, lipsită de răbufnirile infantile, devenea și mai cumplită.

Lăsînd deoparte această încăpăținare, Andrea nu era un copil rău. Dimpotrivă: nu mințea, învăța bine și era extrem de afectuos cu mama lui: se ținea după ea în toate camerele, îi atrăgea tot timpul atenția cu efuziuni turbulente și sentimentale incit, nu rareori, dacă era prinsă cu treburi sau cu alte gînduri, Giuditta era nevoită să-l respingă ca pe un pisălog. Cînd se întîmpla (ce e drept, nu prea des) ca ea să-l ducă la plimbare, nici un rege ieșit cu regina în caleașcă nu s-ar fi arătat mai mîndru și mai grijuliu ca el; ochii îi străluceau intens de la începutul pînă la sfîrșitul plimbării. În puținele seri cînd Giuditta rămînea acasă, în familie, el, care de obicei era palid, se îmbujora la chip ca o floare. Era cînd expansiv, cînd angelic, făcea tot soiul de isprăvi, devenea lăudăros. Ridea nestăpînit pentru orice întîmplare domestică (de pildă, dacă pisica vîna o molie sau dacă Giuditta nu reușea să spargă o nucă); povestea cu potetism întîm-

plărilor *Corsarului negru* sau ale lui Sandokan la revoltă, ale *Piraților din Malaezia* și ale altor personaje din romane cu căpitani și corsari, marea lui pasiune. Din cînd în cînd își îmbrățișa mama de parcă voia să o țină înlănțuită; era plin de solitudine față de Laura; asculta grav și cu modestie discuțiile lor femeiești. Dar dacă se făcea o aluzie la teatru, la dans sau la Operă, ochii lui se umbreau, își încrunta fruntea și ai lui erau nevoiți să asiste la o metamorfoză inimaginabilă, ca și cum un porumbel sau un cocoșel s-ar fi transformat pe neașteptate într-o buhă.

Uneori, în zile cu totul ieșite din comun, sora lui, Laura, pleca de acasă exultînd ca să asiste la vreun matineu al Operei unde, adesea, ținîndu-se după mama ei, putea să ajungă în spatele scenei și în culise! Întorcîndu-se acasă (unde dădea de Andrea, ce se exclusese de bună voie de la spectacol) parcă era ne bună: atît era de exaltată! Dar văzînd privirile crunte ale fratelui ei, își sufoca de la primele cuvinte dorința de a povesti. Atît de acut resimțea tăcerea forțată încît vorbea noaptea, în somn.

Andrea a refuzat cu îndărătnicie să pună piciorul în vreun teatru. Numai auzînd propunerea de a se duce într-un asemenea loc, din pricina căruia suferise seri de-a rîndul și plînsese, pălea de indignare.

S-a întîmplat, și nu o dată, ca Giuditta să aducă acasă, de la Operă, costumele de balerină și să se îmbrace cu ele ca să o vadă ceilalți. Într-o zi s-a îmbrăcat în țigancă: fustă scurtă, pieptul dezgolit, brățări și coliere din monede de aur. Altă dată și-a pus costumul de lebădă, cu pieptarul acoperit cu briliante, cu ciorapi de mătase albă și tutu din fulgi. S-a îmbrăcat în Nereidă, cu o tunică scurtă din solzi, în ape, și cu o plasă de pescar în mină. S-a travestit în spiridușul Noptii și în păstorită orientală.

Corpul i se îngreunase intrucitva, față de anii cînd nu era decît o copilă, dar era o femeie frumoasă, cu aerul ei înțepat, cu ochii negri și carnația albă de spaniolăică. În afară de fiica ei, Laura, mai veneau să o admire femeia angajată cu ziua și portăreasa imobilului. S-ar putea spune chiar că acesta era singurul public de admiratori de care Giuditta avusese parte pînă în clipa aceea: într-adevăr, în cariera ei teatrală, nu făcuse nici un pas mai departe. Și acum Giuditta Campese nu era nimic mai mult decît fusese în ziua angajării la Operă: o balerină anonimă din Corpul de balet. Dar în ochii extaziați ai publicului ei familial era fără doar și poate o mare stea.

După ce lăsa să i se admire costumul, se producea cu un dans, incununat cu aplauze entuziaste. În clipa aceea se auzea pe coridor un pas de copil veniț aproape pe furie, și în prag apărea Andrea.

Văzînd-o pe Giuditta, ochii lui larg deschiși aveau o licărire de devoțiune, dar o clipă mai tîrziu, el își întorcea fața de la ea. Se retrăgea în colțul dintre coridor și ușă, nu înainte de a fi fulgerat cu pupilele lui dușmănoase publicul, luîndu-și aerul cuiva obligat să asiste, fără să poată interveni, la jaful propriilor bunuri.

Pentru el, coriști, balerini și alți oameni asemenea lor, ce le frecventau casa, erau mai răi decît fiarele sălbatice. De obicei, în timpul vizitelor acestora, el se ascundea în capătul opus al apartamentului într-o debara prăfuită unde, printr-o ferăstruică, abia se strecura o rază de lumină. Dar nici măcar în această închisoare, Andrea nu reușea să se apere de monștrii lui, dacă Giuditta repeta în salon cu colegii vreo scenă sau vreo figură de dans. Deși făcea tot posibilul să nu asculte, auzul lui, mult mai ascuțit decît de obicei, prindea dincolo de uși notele gramofonului, vocile străine, tactul punctat prin bătăi din palme, bufniturile săriturilor, pașii tîrșiți, vîrtejul piruetelor! Prizonierul nu știa dacă să se lase pradă furiei, invidiei sau dorinței de a cunoaște pînă la capăt supliciul, asistînd la spectacolul detestat. Aproximativ că îți venea să crezi că un delator făcuse cunoscută tentația încercată de el în încăperea cealaltă pentru că, gîfîind se apropia de ușa lui baricadată un herald: sora lui, Laura, ce ridica în slăvi isprăvile balerinelor și, în numele mamei, îl poftea în salon. Cu insulte și amenințări, Andrea punea heraldul pe fugă, dar povara atîtor grele încercări îi lăsa un gust amar. O clipă mai tîrziu, pe un ton extrem de autoritar, o chema cît îl ținea gura, pe mama lui.

Surescitată și imblînzită de dansurile ei dragi, Giuditta venea. Își chema fiul pe nume: nici un răspuns. Îl chema de două-trei ori, în cele din urmă ușa se deschidea. Drăgăstoasă, rîzînd de claustrarea abominabilă, balerina îl îmbrățișa pe prizonierul trist, îl săruta pe păr și pe frunte:

— Ce rece ești, băiatul mamei, frumosul meu, lumina ochilor mei! Ești nebun! Ce vină ai de te tot închizi aici, cînd ai atîtea camere frumoase? Mama nu te-a făcut să stai printre cufere și păianjeni! Cînd ai o cămăruță atît de drăguță, apoi balconușul! Și muzica de la gramfon, plus ațiția artiști grozavi, care întrebă de tine. Au să creadă că Andreuccio al meu e cocoșat sau șchiop, de nu se arată niciodată! Să mergem să le arătăm tuturor ce băiat frumos are Campese! De ce faci figura aceasta atît de îndurerată? Parcă l-am avea în vizită pe Nero în persoană! Toți sînt prietenii noștri, colegi de serviciu, doamne și domni științietori: lumea plătește biletul ca să-i vadă! Au venit la noi să danseze pentru Lauretta și Andrea! Avem și lucruri bune de mîncare, vin de Marsala, vrem să ciocnim pentru

stăpinul casei, pentru tine! Hai, lăncierul meu frumos! Fă-ne hatîrul ăsta! Vino să dansezi cu noi!

În pas de dans, după ce-l prindea pe Andrea de mîină, Giuditta îl trăgea după ea. Dar de cum ajungea pe coridorul la capătul căruia, prin ușa întredeschisă, se vedea agitația din salonul răsunînd de voci, Andrea se smulgea din mîna mamei lui, de parcă ar fi văzut hăul iadului, și se baricada din nou în temnița lui. De acolo îi striga mamei rămase afară:

— Du-te! Pleacă de aici! Întoarce-te la neisprăviții tăi!

Văzîndu-se singur, începea să plîngă.

Pentru ura lui, Andrea plătea chinîndu-se pe sine însuși. Dar unii își amintesc de situații cînd violența lui răbufnea și în alte chipuri. Într-o zi, de pildă, el a întors cu fața la perete, ca pe tot atîtea suflete damnate, fotografiile înrămate de pe etajerele din salon. Erau fotografii cu dirijori, coregrafi, primi balerini și alte celebrități: cu toatele dragi mamei lui, mai ales pentru dedicațiile adresate ei, Giudittai Campese, cu nume și prenume.

Iar într-o zi, cînd un admirator al balerinelor îi trimisese Giudittai, drept omagiu, un buchet de trandafiri, după ce aceasta a ieșit din casă pentru obișnuitele repetiții de la teatru, Andrea, sub privirile îngrozite ale Laurei, s-a năpustit cu o furie sălbatică să facă bucațele florile. Apoi le-a trîntit pe jos și le-a călcat în picioare. În asemenea situații, Giuditta a ajuns să-i spună că e un delincvent și un asasin.

Cu acest chin și-a trăit anii copilăriei Andrea Campese!

Spre zece ani, trebuind să se pregătească pentru confirmare și pentru prima împărțășanie, Laura și Andrea au petrecut două săptămîni departe de casă: ea într-un institut de maici, el într-o mănăstire a părinților salezieni. Cum înaintea acestui moment, instrucția lor religioasă fusese destul de mult neglijată, viața cuvioasă din mănăstire a fost o experiență cu totul nouă pentru gemeni. În viața Laurei, lecțiile de religie, acest interval, a lăsat o urmă ușoară; în schimb, existența lui Andrea a cunoscut o schimbare radicală. Imediat, de cum l-a văzut la sfîrșitul perioadei de claustrare, în ziua ceremoniei, Giuditta și-a dat seama că băiatul ei nu mai era același. În loc să-l alege plin de dragoste în întîmpinare, cum se aștepta după o separare atît de îndelungată, Andrea s-a lăsat sărutat cu un aer rezervat, aproape sever. Prima cută, cuta reflecției, îi încrusta fruntea, dîndu-i o expresie gravă, în contrast cu trăsăturile lui copilărești și, cu trupul chiar prea mărunț pentru vîrsta lui. La numeroasele întrebări ale mamei, el a răspuns anevoie și vădit agasat.

Preoții ce-l pregătiseră și îl priveau cu încântare, i-au spus Giudittei că în timpul acelui curs scurt de religie, el fusese cel mai atent și pătruns elev, dovedind un interes rar pentru cele cerești, avînd în vedere anii lui. Părea, susțineau ei, că era dornic de hrana îngेरilor, ca și cum pînă în clipa aceea i-ar fi lipsit hrana lui naturală.

Un mic semn de frivolitate mondenă reapăruse în momentul în care a îmbrăcat hainele noi aduse pentru ceremonie: erau din postav bleumarin, cu rever din catifea. În privința îmbrăcămînții, Andrea fusese întotdeauna pretențios și nu și-a ascuns satisfacția, iar cînd în buzunărășul de la haină a găsit un fluier din argint, agățat de un cordon din mătase (culme a eleganței, după anumite case de modă franțuzești pentru copii), a declarat, cu un zîmbet de încântare, că numai comandanții și pirații purtau un fluier asemănător. Învingîndu-și probabil tentația, s-a abținut să încerce sunetul agresivului instrument. După acel unic moment de ușurință, în timpul ceremoniei s-a arătat atît de pătruns și extatic încît l-a remarcat pînă și episcopul care, mîngiindu-l pe cap, a exclamat: „O, ce soldățel grozăv pentru sfînta biserică!”

În clipa în care a primit împărtășania, ochii lui înălțați spre cupă emanau atîta nevinovăție și curiozitate încît, văzîndu-l, mama lui izbucnise în lacrimi, dar Andrea nu părea să-l fi înregistrat suspinele. După ce a primit anafura, cînd a închis ochii parcă s-a stins o lumină în capelă. A rămas timp de cîteva minute recules, în genunchi, cu fața în miini; uitîndu-se la capul lui plecat, cu părul pieptănat și netezit anume pentru sărbătoare, Giudită își spunea: „Cine știe ce gînduri alese trec în clipa de față prin mîntea îngerului acesta!”

În cele din urmă, frumoșii ochi s-au deschis din nou, dar în timpul liturghiei, au fixat în extaz luminile de pe altar. „Nici măcar o privire pentru mama lui”; îi trecuse prin gînd Giudittei.

După ceremonie, Giudită și-a luat copiii acasă. Nici nu se închisese bine poarta mănăstirii în spatele lor că, ușuratică, Laura ardea de nerăbdare să se întoarcă la jocurile ei. În rochia lungă de mireasă pentru prima împărtășanie cu voalul și coroניța pe cap, ea alerga veselă pe bulevardul ce ducea spre casă, ceea ce i-a făcut pe cîțiva trecători să-i reproșeze că nu are ținuta cerută de veșmînt.

În schimb, Andrea părea absorbit: nu lua seama la mama și la sora lui, de parcă era un străin.

Din ziua aceea s-a purtat în casă ca și cum viața familială și în-tîmplările domestice nu-l mai priveau. Se terminase cu revoltele, cu ura și capriciile, dar o dată cu ele parcă se stinsese și dragostea pentru mama lui. Dacă, în prezența sa, venea vorba despre dans și tea-

tru, său se făcea aluzie la detestata profesiune a Giudittei, pe fața lui trecea o umbră de dispreț. La fel ca și mai înainte, el evita compania balerinilor, a actorilor, a cîntăreților și a întregii lumi îndrăgite de Giuditța, dar dorința de izolare nu mai avea aceeași semnificație. Acum, și cînd nu erau vizite, lui îi plăcea să se retragă: nu-i mai căuta nici pe colegi, nu se mai antrena la joc cu Laura; părea mereu absorbit în gînduri peste puterile lui; Giuditța se temea că avea să se îmbolnăvească. Era vară, elevii plecaseră în vacanță, iar al cîtea ore în șir cărțile primite cu împrumut de la cuvioșii părinți din mănăstirea unde se ducea adesea în vizită. Aceștia îi explicau pasajele mai dificile din cărțile citite, le comentau cu el, extaziindu-se de remarcile lui. Pe frunte i se adîncise și mai mult cîta reflecției.

Exact în zilele acelea, în fiecare duminică, în biserica din apropiere, vorbea un predicator renumit. Din mulțimea venită buluc la predicile lui nu lipsea niciodată un credincios nu mai înalt de un metru și cîțiva centimetri, pe care, judecîndu-l după hăinuțele sărăcăcioase, neglijente, l-ai fi luat drept un vagabond din drum; numai că ochii lui albaștri, scînteietori fixau amvonul, plini de grațitudine și întrebări. Într-o bună zi, cînd predicatorul vorbea despre patimile lui Christos, acest ascultător atent se emoționase atît de tare, încît izbucnise în hohote de pîns.

Într-un cartier îndepărtat al orașului, lângă o bazilică impozantă, se afla o scară foarte înaltă, zisă Scara sfîntă, pe care pelerinii și credincioșii veniți din toate părțile lumii o urcau în genunchi, uneori desculți, ca să merite iertarea divină. Pe pereții laterali ai scării se aflau fresce înfățișînd scene din Săptămîna Patimilor, iar pe fundalul logiei din capătul de sus strălucea un mozaic triumfal cu sfinți și mucenici, toți cu aureole, care parcă îl așteptau acolo pe pelerin, ca să-l întîmpine, la capătul penitenței, cu toate onorurile.

Într-o după-amiază, devreme, s-a întîmplat ca în jurul bazilicii să se plimbe două balerine de la Operă, ce locuiau în împrejurimi. Erau orele pustii de caniculă estivală; trecînd prin fața Scării Sfinte, cele două balerine au remarcat pe prima treaptă, acolo unde credincioșii se descălțau ca să înceapă urcușul, doar două sandale micuțe, foarte uzate și pline de praf. Ridicînd ochii, au zărit sus de tot, aproape de celălalt capăt al scării, un singur pelerin mititel ce înainta desculț, în genunchi. Dimensiunile sandalelor și ale proprietarului penitent, le-a intrigat pe balerine, pentru că de obicei numai adulții se supuneau trudnicei juruințe. Incitate de spectacolul neobișnuit, cele două balerine, cu o fire mai ușuratică, au pus la cale o glumă: au luat sandalele și s-au ascuns după zidul

scării, aşteptînd ca solitarul credincios să coboare. După o lungă aşteptare, iată-l în sfîrşit. Spre surprinderea lor, balerinele l-au recunoscut pe fiul Giudittei, dansatoarea din Corpul de balet al Operei, în a cărei casă, colege fiind, fuseseră amîndouă.

După ce a coborît scara, băiatul şi-a întors faţa udă de sudoare spre logia din vîrf, situată atît de sus, şi-a făcut semnul crucii şi-a pus în buzunar un mic rozariu argintat. Apej s-a uitat după încălţărilor lui; negăsindu-le, a aruncat o privire încruntată şi sălbatică în jur, cu aerul unui lup încă neîntărcat, ce se adînceşte într-o pădure necunoscută. Piaţa arsă de soare era pustie; el a întors capul îndărăt aţintindu-şi pentru o clipă privirea spre primele trepte ale scării. Fără să-şi mai caute sandalele, s-a întors dintr-un salt şi a luat-o la goană în picioarele goale.

Sufocate de ris, cele două balerine s-au năpustit din ascunziş strigînd tare: „Campese! Campese!”. Andrea s-a oprit şi, recunoscîndu-le pe femeile ce-i aduceau sandalele, a roşit tot.

— Am găsit încălţărilor astea, îi spuse balerina mai în vîrstă, cu un aer voit nevinovat, sînt ale tale?

El a luat sandalele, le-a aruncat jos şi le-a încălţat ca pe nişte galenţi, fără să se mai încheie.

— Ei, îi reproşă balerina. Ce maniere sînt astea? Eu îţi găsesc încălţărilor şi nu-mi spui nici măcar mulţumesc?

— Barem ţi-ai adus aminte să spui o rugăciune şi pentru noi? interveni a doua balerină.

Andrea le-a răspuns cu o privire atît de încruntată încît nebunele acelea s-au simţit intimidat. După aceea, el le-a întors spatele şi tirîndu-şi sandalele descheiate, s-a îndepărtat imediat.

Acest episod şi altele asemănătoare au făcut în curînd cunoscută colegilor Giudittei şi vecinilor vocaţia lui Andrea. S-a aflat că fiul doamnei Campese renunţă la plăceri şi distracţii, că făcuse cadou fluerul din argint, piatra lui de cremene, busola şi toate obiectele îndrăgite, pentru a merita, prin sacrificii, atenţia Celui de Sus. Trecînd peste voinţa mamei lui, postea, renunţa la mîncărurile preferate, iar uneori, noaptea, se dădea jos din patul unde din primii ani de viaţă dormise lîngă sora lui, şi se culca pe pardoseala goală, aşa cum obişnuiau marii sfinţi, despre care citise. Debaraua întunecoasă, unde altădată avea obiceiul să-şi tăinuiască revoltele, devenise refugiuul lui preferat; într-o zi, cînd uitase să se închidă cu cheia, Giuditta l-a surprins în genunchi, pe jos, cu miinile împreunate şi ochii plini de lacrimi, pierduţi, în direcţia ferestrei, ca şi cum pe geamul prăfuit ar

fi văzut imagini divine. Stătea așa de mai bine de o oră: genunchii, de acum roșii, îi amorțiseră.

Singura virtute creștină pe care Andrea nu o cultiva era umilința; dimpotrivă, afișa față de toți oamenii (dacă nu erau slujitori ai cerului) o atitudine revendicativă și de superioritate orgolioasă. Trufia zugrăvită pe chipul lui de copil nu îi irita pe ceilalți: îi făcea să zîmbească.

Toți îl considerau un sfânt și multe mame o învidiau pentru acest motiv pe Giuditta. În schimb ea, care, cîndva, găsise înoportună afecțiunea excesivă a lui Andrea, încerca acum un fel de amărăciune văzînd că lui nu-i stătea la inimă decît raiul, uitînd cu totul că avea o mamă. De această dată, cînd ea își petrecea serile în casă, el (care în alte vremuri se bucura de asemenea seri ca de o sărbătoare) era în stare să o lase în bucătărie cu Laura, ca să se retragă în cameră sau în debara. Într-o după-amiază, cînd Laura era în vizită la o amică, s-a întîmplat chiar (lucru nemaiauzit) să o lase pe mama lui singură în casă pentru a se duce la dragii lui călugări! Altă dată, cînd Giuditta l-a invitat la plimbare, el, care mai înainte aștepta aceste invitații ca pe cea mai mare favoare, a acceptat cu răceală, fără să-i fie cîtuși de puțin recunoscător. În cursul plimbării s-a arătat îmbufnat și distrat, ca și cum i-ar fi făcut o concesie pierzîndu-și vremea cu ea.

Lovită în mindria ei, Giuditta nu l-a mai invitat: „Dacă ține, o să-mi ceară singur să mergem împreună la plimbare” își spusese ea. Dar Andrea nu i-a cerut-o niciodată. Uneori, plecînd de acasă, cînd să-l salute, Giuditta avea impresia că surprinde în ochii lui o privire întrebătoare și pierdută; dar, probabil, era o simplă iluzie, pentru că în cele din urmă, cu trecerea zilelor, el a lăsat să se înțeleagă că nici măcar nu mai observa prezența sau absența mamei. Cînd, gata de plecare, îl saluta, el îi răspundea cu un aer absent, fără să-și ridice ochii din carte.

Ce se întîmplase cu afecțiunea lui, cu accesele lui pătimașe? El nu numai că nu răspundea la mîngîierile mamei, dar încerca să le evite. Dacă Giuditta îi atrăgea atenția asupra felului nedrept de a se purta, o privea cu o expresie de detașare disprețuitoare, vrînd parcă să spună: „Ce pretenții și la tine! Să mă cobor la dulcegăriile și mofăturile ținicilor? A trecut vremea aceea, doamna mea! În cu totul altă direcție se îndreptă afecțiunea și devoțiunea mea; acolo nu-i loc pentru balerine cum ești tu. Ocupă-te de marile tale probleme și nu mă deranja!” El avea un caiet unde scria adesea, de zor, cu privirea

concentrată și sprâncenele încruntate. Pe ascuns Giuditta a răsfoit caietul și a descoperit că era cu poezii. Iată una din ele:

Domnul i se adresează lui Cain:

O, Cain, infame, ce-ai făcut? Fapta ta e crudă!

Uciderea fratelui Abel e cea mai mare hulă!

Abel e-n rai, iar odiosul invidios

e sfișiat de tigri în pustiul negru, mai rău ca un lepros.

Dar marele Dumnezeu îi spune: Nu plînge, fiu cîndva drag

Privește spre ocean! Vine o pînză. Pe catargul înalt flutură un steag

Pinzele sus! Uite marinarii!

Arhangheli și serafimi sînt! Acum pe căpitan îl vei vedea,

uite ce măreț e Eroul paradisului etern!

Înainte vitejii! Nu pierdeți vremea! Vă așteaptă cirna mea.

Hai, Cain, urcă pe covertă! Cutezătoarea mea navă face două mii
de leghe pe secundă

În nici trei zile vom zări Paradisul, dincolo de undă.

Ai să admiri Împărăția Marelui Salvator!

Acolo-l vei vedea și pe-al Satanei mare învingător!

Ingenunchează acum în fața unicului Suveran

El te iartă zicîndu-ți: Vrei să scapi de alean?

Ștergeți lacrimile, jalnice Caine, te iert. Lingă ei strălucește a
nemuririi stea,

Maria, în somptuoasa-i mantie, între femei, aleasa mea!

Giuditta nu era atât de familiarizată cu literatura încît să observe licențele metrice și gramaticale ale unei compoziții poetice, așa încît lectura versurilor a emoționat-o pînă la lacrimi. Era convinsă de a fi avut dovada geniului lui Andrea și a extraordinarei lui virtuți, constatare ce i-a sporit regretul de a nu mai fi preferata inimii lui. Pe de altă parte însă, s-ar fi rușinat să-l dispute fericitilor rivali, adică, nici mai mult nici mai puțin, stăpînitorul cerului. În plus, impulsul în care se afla în zilele acelea i-a acaparat întreaga capacitate de simțire, nelăsîndu-i nici timpul, nici dispoziția să se gîndească la deziluziile materne. De-a lungul tuturor acelor ani sperase să se distingă între balerinele din Coperă și să fie promovată cei puțin la gradul de solistă, pînă cînd avea să devină Primă Balerină. În schimb, pe neașteptate, s-a trezit concediată de la Operă. Ea susținea că totul se datora intrigilor colegelor invidioase, dar în cercurile teatrale se spunea că de vină era lipsa ei de talent, în continuă descreștere și nu pe cale de rafinare. Nici fizic nu se mai prezenta bine: i se sub-

fiăseră prea mult picioarele, șoldurile i se rotunjiseră; era stingace și din cauza ei întreg Corpul de balet făcea figură proastă.

Vara se sfârșise, școlile își deschideau din nou porțile. Iar când Andrea i-a comunicat mamei lui intenția de a intra într-un seminar religios, unde erau pregătiți viitorii preoți, și unde prea cuvioșii părinți, protectorii lui, puteau să-i obțină un loc aproape gratis, Giuditta a găsit soluția providențială. Într-adevăr, ea voia să lichideze cu casa. Începea perioada peregrinărilor dintr-un oraș în altul, urmind mirajul unui contract sau însoțind companii itinerante. Laura fusese luată în pensiu de o învățătoare în vîrstă, ce se obligase să o ajute la lecții; Andrea a intrat ca micuț aspirant preot în seminarul din O., orașel de provincie din Italia centrală, nu departe de linia de demarcație cu Sudul.

Cînd viața ei lipsită de stabilitate îi îngăduia, Giuditta se ducea să-l vadă. De fiecare dată foarte bine îmbrăcată și aproape auster (cum avusese întotdeauna obiceiul, în afara teatrului), ea arăta într-adevăr ca o mare doamnă. Cum se întîmplă adesea cu femeile cu sînge sicilian, se îndrepta spre o maturitate precoce, dar ochii ei, ca și ai propriilor copii, rămîneau orbi în fața declinului.

Preoțelul îi venea în întîmpinare la vorbitor în rasa din postav negru în care prinsese să crească repede, așa încît minecile nu ajungeau niciodată să-i acopere încheieturile delicate. De fiecare dată Giuditta îl găsea mai înalt și mai slab. Fața lui, cîndva rotundă, se ascuțise într-atît încît părea devorată de ochi, iar deasupra cutei reflecției, ce-i brăzda fruntea, mai sus de sprîncene, apăruse o nouă cută transversală, cuta severității. Întotdeauna, în cursul întîlnirilor cu mama lui, avea un aer de detașare severă și dacă ea, cedînd slăbiciunii femeiești, îi cerea o manifestare din vechea afecțiune, el o privea aspru încruntîndu-și sprîncenele sau întorcea capul în altă parte cu o expresie zeflemitoare. Nu se mai interesa cîtuși de puțin de viața ei. Odată, cînd ea făcuse aluzie la speranțele nutrite (iluzorii, cum s-au dovedit ulterior) de a intra în Corpul de balet de la Scala, el ridicase din sprîncene cu un aer impertinent, răsfrîngîndu-și buzele într-o grimasă indiferentă și disprețuitoare. La miile de întrebări ale Giudittei răspundea rezervat și plictisit, așa încît, de obicei, discuția lor se oprea aici, pentru că el nu-i adresa niciodată întrebări, cu excepția rarelor cazuri vînd voia să aibă vești despre geamăna lui, Laura. În sfîrșit, Andrea o trata pe mama lui ca pe simulacrul unui obiect repudiat, cîndva, în anii ingenuității, viu în inima lui, dar de care în clipa aceea nu-i mai păsa cîtuși de puțin.

Dar cum Giuditta își cunoscuse mult prea bine în trecut fiul, putea și acum, în timpul întrevederilor cu el, să obțină câte un mic succes diplomatic. Instinctul și viclenia îi sugerau uneori un subiect nimerit, o frază fericită grație căroră, pe chipul lui, apărea din nou vechiul zîmbet fermecător și dezarmant, copilăresc. În acele clipe rare, inima i se deschidea de bucurie.

Odată, ea a venit veselă la internat și i-a comunicat lui Andrea că își făcuse o zi întreagă liberă ca să o petreacă împreună. Obținuse de la părintele-director permisiunea să-și lă băiatul în oraș, la plimbare, așa încît avea la dispoziție toată după-amiaza: era suficient, spusese părintele, ca ea să-l aducă înapoi la internat înainte de a se insera. Auzind invitația, Andrea s-a întunecat la față și a refuzat.

— Cum? Refuzi să vii la plimbare cu mine?

— Da! Nu vreau să vin cu tine!

— Hai, băiatul meu cuminte! Îmi spui așa anume ca să mă necăjești. Am făcut tot drumul acesta ca să am onoarea să ies la plimbare cu preoțelul meu frumos, iar el să-mi spună nu? Hai, cavalerul meu frumos, n-o face pe mama să sufere. Sau găsești că m-am urîțit, că nu mai sint demnă de frumusețea ta? Hai, Andreuccio, să nu pierdem vremea. O să urcăm pe zidurile orașului, o să admirăm panorama de pe bastioane și o să ne luăm înghețată la cofetărie. O să ne distrăm uitîndu-ne la afișele de la cinematograful, unde în seara asta joacă... stai, cum îi zice? e ceva cu un vas și un corsar...

Andrea a înghițit de două-trei ori în sec și a emis un nu energic, ofensator și definitiv.

— Nu? Îmi spui de-adevăratelea nu?

— Nu, vreau să ies cu tine și cu asta am terminat! exclamase Andrea exasperat.

— Așadar, am auzit bine! Refuzi să ieși cu mine! Și ce-ți închipui, că așa ești mai sfînt? Asta nu-î sfîntenie, ci ingrătitudine și răutate. O să te căiești. Dumnezeu o să te pedepsească pentru că ești rău!

Andrea a ridicat din umeri și a privit nu spre ea, ci într-o latură, cu o expresie de batjocură sumbră, ca și cum ar fi vrut să-i dea de înțeles că la capitolul Dumnezeu, doamna Campese ar face mai bine să tacă.

— Da, Dumnezeu are să te pedepsească, o să te pedepsească! Și, mă rog, de ce nu vrei să ieși cu mine? Ieși cu toțiăștia din colegiu, îmbrăcați în sutane (frumoase plimbări, n-am ce zice, toți în șir, ca oile la păscut cicoare) și cu mine nu! Vrei să-ți spun adevărul? Nu ți l-am spus niciodată, dar acum ți-l spun, Te-au montat împotriva

mea bigoții de aici, acesta-i adevărul adevărat. Ți-au zis, că mama ta e o femeiușcă și că ducându-te cu ea, o să sfirșești în iad. În acest caz, poți să le spui din partea mea măștrilor tăi că eu cunosc mai bine decît ei drumul spre rai! În ziua în care am să-l reintîlnesc pe sărmanul tău tată, am să-l pot îmbrățișa cu fruntea sus și să-i spun: „Uite-ți soția. Cum ai lăsat-o, așa o găsești”. Poți să lucrezi în teatru și să rămii o femeie cinstită; spune-le prea cuvioșilor tăi! În acest caz, meritul cinstei e cu atît mai mare! Află că Giuditta Campese e o doamnă, a fost, este și va fi mereu o doamnă! Este artistă pentru că îi place arta, dar în ceea ce privește cinstea, nici sfînta Elisabetta nu o întrece!

Palid, sfîrșit, Andrea i-a declarat pe un ton agresiv:

— Aici nimeni nu se interesează de tine. N-am vorbit niciodată, cu nimeni, despre tine.

— Atunci să auzim pentru care motiv refuzi să vii. Ce ți s-a mai năzărit? Chiar că ai singele fanatic al bunicilor tăi sicilieni! Ah, ce bucuroasă eram că am un băiat cînd te-ai născut! Cine ar fi crezut că din singele meu avea să iasă cel mai mare dușman? Spune-mi: ți-e rușine cu mine? Țsta e motivul? Ți-e rușine să ieși cu mine?

Giuditta vărsa lacrimi amare. Andrea tremura din tot corpul; buzele lui albite fremătau: dar se părea că nu atît de minie, cît de milă. A strîns pumnii și i s-a adresat cu glasul frînt:

— De ce tot vii după mine? De ce nu termini cu venitul aici?

După aceea a ieșit în goană din vorbitor.

Uimită, cu ochii înlăcrimați, măriți de spaimă, Giuditta a dat să-l cheme înapoi, dar Andrea dispăruse. În clipa aceea trecea pe coridor un preot: Giuditta și-a plecat privirea ca să-și ascundă lacrimile, luîndu-și o expresie demnă. Și-a lăsat voalul, și-a pus mînușile și s-a îndreptat spre ieșire cu pas liniștit, ca o doamnă ce și-a luat rămas bun după o vizită obișnuită, satisfăcătoare. Un pachetel cu abțibilduri, pe care în focul discuției uitase să i-l dea fiului ei, îi ațirna și acum la încheietura mîinii.

Cînd, după cîteva luni a revenit, ea și în vizitele succesive, ea nu a făcut nici cea mai mică aluzie la cele întîmplate în ziua aceea, dar nici n-a mai îndrăznit să-i ceară vreodată să iasă împreună; temătoare, se purta umil și evita orice discuție ce ar fi putut să-l supere. În ceea ce-l privea, Andrea rămînea la felul lui rezervat, la care se adăugase o timiditate copilărească. Adesea roșea sau își frîmînta fără motiv minuțele subțiri, albe și una, două își netezea părul cu degetele. Dacă i se întîmpla să zimbească sau să ridă, pleca ochii și își întorcea fața nehotărît dacă să se arate sălbatic sau prietenos.

Intilnirile lor erau foarte scurte. Lipsind un subiect sau un pretext pentru a purta o discuție, uneori, vizitele, pentru care Giuditta înfruntase o lungă călătorie, abia de durau câteva minute. Aveai impresia că Giuditta și Andrea nu mai aveau ce să-și spună; se întâmpla ca amândoi să rămână tăcuți timp de câteva minute așezați unul în fața celuilalt, pe scaunele înalte, negre din vorbitor. Scormonindu-și în zadar mintea ca să inventeze ceva ce l-ar fi putut interesa sau amuza pe Andrea, vizitatoarea îl privea insistent. Se uita la obrajii lui, care, priviți din față, păreau trași, dar care din profil mai păstrau vechile rotunjimi copilărești, la fruntea încrustată de cuta reflecției și de aceea a severității, pe jumătate acoperită de un moț pe care mina fără astimpăr nu-l lăsa o clipă în pace, și la ochii aceia frumoși, ce se tot fereau de ai ei. O apuca un dor amar să-l îmbrățișeze pe preoțel, dar nu avea curajul nici măcar să schițeze vreun gest, atît de mult o intimidă. Pînă cînd, umilită, năucă, își lua grăbită rămas bun, cu aerul unei persoane zorite sau, dimpotrivă, a celei ce se teme că deranjează.

Aceste vizite se repetau de obicei de trei, patru ori pe an. Între ele, Andrea primea de la mama lui ilustrate și (mai rar) cîte o scrisoare, de fiecare dată din orașe pe care el nu le văzuse niciodată și uneori despre care nici nu auzise. Mesajele Giudittiei nu conțineau informații precise în legătură cu existența ei prezentă sau cu planurile de viitor. La aceasta se adăuga faptul că din vremea claselor elementare Giuditta nu excelsa la compuneri. Avea un stil simplu și totodată grăbit; în plus, era atît de neadecvat încît pînă și ultimul elev din clasa lui Andrea se putea considera maestru în comparație cu ea. Avea, în schimb, o grafie maiestuoasă: mare, colțuroasă și cu toate acestea plină de întortochei, cu majuscule de-a dreptul disproporționate.

Andrea îi răspundea de fiecare dată conform înțelegerii: la Post-restant, la Roma; erau răspunsuri lipsite de efuziuni, dar punctuale și sirguincioase.

După patru ani de la despărțirea lor, s-a întîmplat să treacă mai bine de opt luni fără ca Giuditta să se arate. Din partea ei nu au parvenit alte semne de viață decît obișnuitele mandate poștale trimestriale, trimise administrației internatului și cîte o vedere pentru băiat, dintre care cîteva din Austria, iar una din Africa franceză. Acestea cuprindeau cîte o frază de salut, de unde Andrea a dedus că artista, în turneu, nu mai ridicase corespondența de la Post-restant. După aceea, timp de două luni n-au mai sosit nici măcar vederile.

Într-o zi, după o plimbare, trecînd în şir cu colegii pe una din străzile micuţului oraş, Andrea a văzut pe un afiş teatral lipit pe perete fotografia mamei lui. A fost atît de puternică emoţia încercată, încît singele i-a năvălit în obraji. Cum era de aşteptat, nimeni altcineva, nici părintele însoţitor, nici colegii nu au recunoscut-o şi nici nu s-au arătat interesaţi de afiş: de altfel, ochilor consacraţi Domnului nu le este îngăduit să zăbovească asupra unor imagini de acest fel. Prefăcîndu-se că-şi leagă şiretul la pantof, Andrea s-a oprit şi întorcîndu-şi privirea în sus, spre afiş, a putut să citească:

Teatrul Gloria

Astă seară la ora 21,30

FEBEA

marea vedetă internaţională
revenită după triumful vienez
prezintă dansuri clasice,
arabe, persane şi spaniole

Sub aceste cuvinte, în centru, între alte figuri, apărea chipul Giudittei, încununat cu un fel de corolă de rază şerpuitoare, cu ochii creionaţi în negru şi cu un sigiliu din pietre scilpitoare pe frunte. În continuare se putea citi:

În prealabil, obişnuitul program
cu mari atracţii al lui Pierrot Premier,
prince des boîtes din Paris,
Joe Rumba, cu cele 15 fete, 15 etc. etc.

Cu inima gata să-i sară din piept, Andrea şi-a ajuns din urmă colegii. FEBEA! Fără îndoială, sub acest nume se ascundea dansatoarea Giuditte Campese.

La ora opt seara, interniştii se retrăgeau în cămăruţe, iar la nouă toţi dormeau. La zece şi jumătate micul oraş de provincie era pustiu şi peste tot domnea noaptea adîncă.

Dormitorul lung şi strîmt era slab luminat de simburele albăstriu al lămpiţei de noapte, de deasupra uşii, lingă draperia părintelui su-praveghetor. Se zăreau pătuţurile albe, iar pe pereţii văruiţi, crucifixurile negre şi portretul înrămat în abanos al sfinţului fondator al Ordinului. Timp de două ore, Andrea a stat liniştit, prefăcîndu-se că doarme, deşi era cum nu se poate mai treaz, aproape nebun de nerăbdare. Cum a auzit orologiul bătînd de zece, s-a strecurat afară din

așternut și fără zgomot (nu s-a făcut simțit nici cit un țînțar) s-a îmbrăcat, și-a legat, cu șireturile, pantofii de încheietura mîinii și a ieșit din dormitor.

Ar fi fost zadarnic să încerce să iasă pe ușa principală sau pe porțița de serviciu, zăvorîte și baricadate ca intrările de pușcărie și, în plus, păzite de portar, dar Andrea știa o fereastră din refectoriu închisă doar cu un oblon și care dădea, la nici trei metri, spre un dîmb. Înaintînd pe bijbiite de-a lungul coridorului și, jos, pe scările din piatră, scufundate în beznă, el a găsit fără greutate fereastră. Cînd a ajuns jos, și-a tras rasa pînă la genunchi și fără să mai piardă timpul cu încălțatul, în șosete scurte, din bumbac, a pornit în goană spre zid.

Vechea clădire a internatului se ridica lingă zidurile orașului, acolo unde lipsa felinarelor trăda vecinătatea cîmpiei. Luna apusese deja de două ore, dar firmamentul estival (era la începutul lui iunie) împrăștia o lumină aproape selenară, în noaptea superbă. Andrea s-a întors pentru o clipă să privească fațada internatului; numai ici colo era luminată cite o fereastră: a părinților care, pe rînd, vegheau rugîndu-se în chiliile lor. De-a lungul aripii unde se afla biserica, vitraliile erau slab luminate de cîndecele cu ulei, aprinse zi și noapte, în capele. În direcția zidurilor, pe arcada de la intrare, pe seninul cerului, se profila, albă, stema din marmură a Ordinului.

Andrea a cotit spre capătul colinei unde o bucată din zidul de apărare din secolul al XVII-lea, dărîmat în urma unor alunecări de teren, fusese înlocuită cu o simplă plasă de sîrmă. După ce a sărit cu ușurință gardul, deși se cam încurca în rasă, a luat-o la fugă peste cîmp.

La nici un kilometru de acolo, în casa unor țărani arendași locuia un prieten de-al lui, cu cîțiva ani mai mare. Se numea Anacleto și era fiul arendașului. Andrea îl cunoscuse în timpul unei ieșiri cu clasa, la cîmp. Știa că de cîtăva vreme dormea în grajd, pe un maldăr din frunze de porumb, pentru că avea grijă de mînzul fătut cu două luni în urmă de iapa tatălui său. Grajdul avea o fereastră joasă, cu un grilaj din fier, de unde Andrea ar fi putut să-și trezească prietenul fără să fie auzit de altcineva.

Numai că evadatul nostru a avut neplăcuta surpriză să vadă că fereastra, contrar așteptărilor, era luminată și se auzeau două voci cîntînd, acompaniate de o chitară. Una din voci, mai virilă, ce cînta în surdină, îi era necunoscută; cealaltă, crudă, se desfășura din plin: era a amicului său. Prin urmăre, Anacleto nu era singur; asta făcea ca totul să fie mai riscant, poate chiar îndoielnic. Neștiind ce să facă,

Andrea a rămas câteva minute ascuns după zid. În ciuda împrejurărilor dramatice, urechea lui înregistra cu plăcere cîntecul de iubire al celor două voci și notele chitarei. În cele din urmă, hotărît să suporte toate consecințele îndrăznirii lui, s-a apropiat de fereastra luminată.

O lampă cu gaz, atîrnată de o birnă a finarului, răspindea o lumină puternică, agreabilă. Lăpa, cu capul plecat în iesele, tumeaga agale, iar alături, mînzul se freca ușor de ea; în fața scenei de fericire domestică, lui Andrea i s-a strîns inima de invidie. La un pas de cei doi cai, pe o pătură roșiatică, întinsă pe pămîntul bătut, stătea Anacleto cu un soldat tinerel, cu capul rotund, bine ras, ce cînta la chitară. În afară de ei, în grajd nu mai era nimeni, așa că Andrea a răsuflet ușurat.

— Anacleto, chemă el în șoaptă, neliniștit, vino puțin, trebuie să-ți spun ceva!

Surprins de apariția aceea ca o nălucă, Anacleto a sărit repede în picioare și s-a grăbit să iasă, în timp ce soldatul, deloc surprins, rămăsese pe loc și tot încerca un motiv la instrumentul lui, ca și cum, în clipa aceea, nimic altceva n-ar fi putut să-l intereseze.

Trăgîndu-și prietenul în spatele casei, Andrea i-a explicat că plecase pe furiș din internat pentru că trebuia să ajungă de îndată în oraș, să întîlnească pe cineva. Întîlnirea îi stătea la inimă mai mult decît viața, dar nu putea să se arate în oraș îmbrăcat în popă. Nu voia Anacleto să-i împrumute hainele lui? Nu mai tîrziu de miezul nopții, cînd avea să se întoarcă la internat, Andrea urma să i le aducă înapoi și să-și la lărăși rasa.

— Și dacă între timp prea curioșii observă dispariția ta?

— Atunci am să părăsesc definitiv seminarul. Dar poți să fii sigur că nici torturile medievale n-au să mă facă să spun numele tău.

Închipuindu-și că era vorba de o poveste de dragoste, Anacleto era gata să-i facă serviciul, dar nu avea pe el decît pantalonii: de la briu în sus era gol. Restul hainelor erau în cameră și nu ar fi fost prudent să se ducă după ele, riscînd să-și trezească familia și, mai ales, pe sora lui, teribil de curioasă. Au hotărît să se consulte cu soldatul chitarist, prieten de toată încrederea al lui Anacleto, venit să-și petreacă ultimele ceasuri ale permisiei (adică pînă în zori) cu el. Tînrul, a cărui amabilitate a fost pe măsura discreției, se numea Arcangelo Giovina, dar i se spunea Gallo,* din cauza cîrlionților roșii din moțul rebel din vîrfurile capului, ca o creastă. Dar, așa cum s-a

* Cocosul. (n.t.)

menționat, acum își răsese pletele ca să-i crească și mai frumoase peste vară.

De aproape, la lumina lămpii cu petrol, pe capul ca o bilă, cu trăsături copilărești, deja se vedea un puf roșcat. Cine știe de ce, acest amănunt i-a umplut lui Andrea inima de încredere și speranță. De cum a auzit de ce avea trebuință, Gallo s-a oferit spontan să-i împrumute cămașa lui soldătească, în genul cămășilor americane din pinză răcoroasă, folosite pe vremea aceea în armata noastră. Deși Andrea crescuse în înălțime și nici Gallo, nici Anacleto nu erau doi uriași, pantalonii acestuia din urmă și, mai ales, cămașa celui alt erau cam mari pentru el. În plus, pantalonii erau dintr-o țesătură țărănească atît de țepănă încît, cum se zice, puteau să stea și singuri în picioare. Dar, în împrejurările date, Andrea ar fi dat dovadă de ingratitudine ocupîndu-se de asemenea fleacuri.

Au stabilit ca Andrea să-și lase rasa într-o colibă de paie la vreo două sute de metri de casă, unde, la întoarcere, putea să o îmbrace din nou, în locul hainelor împrumutate. Trecînd apoi prin fața grajdului, avea să le dea unmul printru gratii, fără să-i scoale din somn pe Gallo și pe Anacleto, obligați să se trezească la ora patru.

Nu trecuseră probabil nici trei sferturi de oră de la fuga lui, cînd Andrea, travestit, a pătruns pe străduțele prost luminate din oraș. Trecătorii erau rari și dintre aceștia el îi alegea pe cei cu o înfățișare mai binevoitoare, pentru a-i întreba de drum. Cînd a ajuns în fața teatrului, bătea de unsprezece. Așadar, iată porțile fatale, inaccesibile, prin proprie hotărîre, în cursul existenței lui de pînă atunci! În ciuda urii și a refuzului său, misterele lor îi stăpîniseră copilăria. Închipuirea lui rebelă îl făcuse să întrezărească dincolo de ele adevărate miraje; deși izgonite de mii de ori cu dispreț, ele se animau continuu la auzul cuvîntului *teatru*. Împodobit și strălucitor ca un dom oriental, populat ca o piață de sărbători, aristocrat ca o feudă; asemenea oceanului, lăcaș al nimănui! Sărmane Andrea Campese! Teatrul îți apărea atît de bine întărit, invincibil, încît în fața unui asemenea rival, inima pregătită pentru o mare bătălie, a recurs la fortăreața supremă a raiului!

La intrare, firma prost luminată, anunța TEATRUL GLORIA. De cele două părți ale intrării erau expuse fotografiile artiștilor; între ei, cu obișnuita bătaie grăbită a inimii, seminaristul a recunoscut-o din nou pe Febea. Figura în două poziții: într-una apărea de sus pînă jos, cu un picior descoperit pînă la șold și cu bijuterii în jurul gleznei; în cealaltă i se vedea numai capul, cu o floare la ureche și cu o dantelă neagră pe păr.

Vestibulul teatrului luminat printr-un glob prăfuit, cu câteva afișe viu colorate pe pereți, drept unic ornament, era întrerupt spre celălalt capăt de o balustradă din lemn. Dincolo de ea, lângă două uși batante, minuscule, stătea țăntoș o față drăguță de vreo optsprezece ani, cu o beretă militară pe cap, pe care era scris cu litere aurii *Teatrul Gloria*. De sub beretă îi cobora pînă aproape de umeri părul negru, frumos, în unduiri și bucle naturale, iar picioarele, deși bine dezvoltate, chiar robuste, aveau o culoare roză, plină de prospețime, ca la copii. Strînsă în rochia de atlas artificial de culoarea cireșii, în care lăsa impresia că prea crescuse repede, fata avea un aer marțial, superior, de paznic de curte regală. Din cînd în cînd se uita printre ușile batante (pe unde ajungeau pînă în stradă cîntece, tactul tocurilor, sunete de la diferite instrumente) sau se plimba în sus și-n jos, de-a lungul balustradei, cîscind ca pisicile, cu toată gura.

În afară de ea nu mai era nimeni în vestibul. Ghișeul era închis, iar ghereta pustie. Pe geamul gheretei era lipită lista cu prețurile; văzînd-o, Andrea și-a adus aminte că pentru a intra într-un teatru trebuie să-ți cumperi bilet, iar el nu avea nici măcar o liră.

A înaintat cu pas hotărît spre față, dar în ciuda dorinței de a se stăpîni, tremura de parcă se afla în fața papei.

— Pe aici se intră în teatru? întrebă cu atîta trufie de ai fi zis că e proprietarul teatrului, ba chiar al celor mai mari teatre de pe continent.

— Cine vrea să intre trebuie să aibă bilet, răspunse fata de dincolo de balustradă. Dumneavoastră aveți bilet?

Andrea se făcu roșu ca para focului și încruntă din sprincene.

— Nu?! Atunci nu-i nimic de făcut. Casa s-a închis, decretă fata.

Văzînd expresia tulburată, dar îndărătnică a lui Andrea, adăugă însă pe un ton concesiv și protector:

— De altfel, la ora asta nici nu merită cheltuiala. Peste patruzeci de minute spectacolul se termină.

Lui Andrea tonul ei i se păru jignitor.

— Nu-mi pasă că se termină peste patruzeci de minute, răspunse cu agresivitate. Nu fac parte din public. Dacă voiam, puteam să intru fără bilet de la începutul reprezentației.

— Că doar n-ați fi patrula să intrați fără bilet? Sau sinteți inspector general?

— Dar ce vă interesează pe dumneavoastră cine sînt eu?

— Pe mine? Ia te uită ce comedie! Ce mă interesează pe mine! Sigur că mă interesează! Sînt datoră să vă aduc la cunoștință că pentru a trece pe aici, vă trebuie bilet. Dacă nu aveți, îmi datorați

contravaloarea, adică o sută cincizeci de lire. Acum să vă văd. Probabil că domnul a uitat acasă portofelul și cecurile.

— Eu o cunosc pe una din artiste teatralului. Pe doamna Febea!

— Bine, o cunoașteți *dumneavoastră*, dar artista vă cunoaște?

— De un secol, chiar foarte bine! Numai să afle că sînt aici și o să vedeți că o să vă spună să mă lăsați să intru, ba chiar pe primele locuri.

— Vă și cred! Se vede de la bun început că sînteți un *viveur*. La ora asta cîntăreața *dumneavoastră* nici nu se gîndește la altceva! Vă dau un sfat: ce-ar fi să vă prezentați la cabinele artistelor? Iar dacă doamna *dumneavoastră* vă trimite înapoi, veniți la mine; o să vă duc să vedeți *Aventurile lui Micky Mouse*.

— Ea mi-a dat întîlnire!

— Da? În acest caz n-o faceți să suspine prea mult. Nu aici trebuia să veniți, ci la intrarea artiștilor, prima ușă pe stînga, pe ulicioară. Acolo e portarul: mai înainte era gardian la închisoare. El se pricepe la domni cu succes la artiste. O să vă lase să treceți fără să mai ceară lămuriri!

— m întîlnire! mai minți o dată, pe un ton mindru, revoltat Andrea, dușmanul minciunii.

— Mai și insistă! El are întîlnire. Cu doamna Febea! De aceea v-ați făcut atît de elegant astă seară! O să puneți tot teatrul pe fugă! Ca să veniți la întîlnire ați șterpelit pantalonii tatălui și cămașa de la vreun american?

Rea cum se arăta, poate că fata deja pricepuse că era un fugar și se pregătea să-l denunțe. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să se îndepărteze.

Ochii lui Andrea i-au mai aruncat o ultimă privire disprețuitoare și plină de cutezanță, dar ea a observat că în același timp îi tremura bărbia. Aproape că au cuprins-o remușcările, dar era prea tîrziu ca să o mai dregă. Noctambulul acela lăudăros îi întorsese spatele fără să-i mai răspundă și într-o clipă dispăruse.

Hotărît totuși să dea de Febea, de cum a părăsit intrarea principală a teatrului, Andrea a cotit la stînga, pe o ulicioară prost pavată și fără felinare, unde a zărit imediat ușița la care se referise fata. La ora aceea tîrzie din noapte era singura deschisă și prin ea se vedea, în capătul unui culoar, o scară veche aproape scufundată în întuneric; pe dreapta culoarului, într-o gheretă, dincolo de ușița cu geamul spart, acoperit cu ziare, se afla portarul-cîrpaci ce tălpuia un pantof la lumina unei lămpi ce cobora din tavan pînă aproape de mî-

suță. Lui Andrea, fizionomia acestui bărbat i s-a părut înspăimântătoare.

Ca să nu fie văzut, el s-a ghemuit lângă zidul clădirii, pe partea ușiții. Nu avea curajul să se prezinte fostului temnicer. Ce era de făcut? Să aștepte ascuns pe ulicioară ieșirea artiștilor? Dar Andrea nu avea încredere în ceea ce-i spusese fata cu beretă. Dacă-l mințise? Dacă-l îndreptase spre ușiță în bătaie de joc, ca să scape de el sau, mai știi, să-l prindă în cursă?

Din ulicioară se vedea pavajul din piațeta învecinată, unde firma luminoasă a teatrului arunca o pată albăstrie. Din teatru ajungea ecoul vătuit al unor sunete și cintece; cu inima strînsă de invidie, Andrea compara petrecerea în toi de dincolo de ziduri cu bezna amenințătoare de pe ulicioară. Nimeni nu trecea pe acolo: numai o cățea mare, ciobănească, rătăcită probabil de turmă în transumanță, dincolo de oraș, în noapte. Fără să-i fi atras atenția, cățeaua a înțeles imediat că Andrea voia să stea pitit. Plină de solitudine, avînd griji să nu latre și să nu facă gălăgie, i-a dat tîrcoale, parcă oferindu-i protecția ei. Apoi s-a așezat pe labele din spate înaintea lui și a rămas să-l privească în tăcere, cu un aer complice, dînd vesel din coadă, „Ce bucuros ar fi ciinele ăsta să-l fiu stăpin! Nu mai puțin decît mine. Ce fericiți am putea fi împreună! Dar nu e cu putință. Nu știm nimic unul despre altul, iar peste puțin timp o să ne despărțim din nou, fără să ne mai întîlnim vreodată”, îi trecuse atunci prin gînd lui Andrea. La pocnetul lui surd din degete, înțelegîndu-l dorința, cățeaua s-a apropiat imediat, plecîndu-și capul ca să fie mîngiată. Apoi, zorită, i-a lins drăgăstos mîna; era un fel de salut: într-adevăr, aproape imediat, chemată de neștiutele ei îndatoriri, a dispărut în noapte.

Plecarea ei l-a lăsat pe Andrea cu un dor chinuitor: se gîndea la prea cuvioșii părinți care, acolo sus, la internat, vegheau rugîndu-se în chiliile lor; gîndul îl ducea la colegii lui, între care doi, trei îi erau cu deosebire dragi (dar și față de aceștia își tănuise plecarea); a comparat toate aceste sentimente relativ firave cu eterna, teribila amărăciune care astăzi se ascundea sub numele fals de Febea! Un simțămînt cumplit de om definitiv condamnat, de exilat lipsit de speranța mîntuirii, i-a întunecat mintea. În clipa aceea s-a auzit o bătaie de clopot: pînă la unsprezece și jumătate mai rămîneau cinci minute. Peste un sfert de oră spectacolul avea să se termine: pe Andrea i-a cuprins teama că artisteile aveau să iasă prin altă parte, fără să le vadă. A aruncat o privire piezișă spre ghereta lumînată: portarul-cirpaci stătea aplecat peste măsută, cu cîteva ținte

între buzele strinse, atent la talpa la care lucra. Fără să mai ezite, Andrea s-a strecurat iute pe coridor; în dreptul scărilor s-a oprit o cli-pă cu suflarea tăiată. Dinspre gheretă nu venea nici un semn: por-tarul nu-l văzuse!

Cu nădejdea că avea să găsească drumul spre cabinele artiștilor, Andrea a alergat pe trepte. Numai în dreptul primului palier a obser-vat cum se strecura lumina printr-o ușă întredeschisă. A împins bă-tantul și s-a trezit într-o încăpere înaltă, prost luminată, cu podeaua de șipci. Acolo se aflau o mulțime de lucruri: o motocicletă rezemată de un perete, mai multe mese peste care zăcea un reflector stins, un fel de parașutan imens din carton, pictat cu dragoni; un turn pătrat din lemn, înalt de circa trei metri, lipsit de una din laturi, în vârful căruia era înfipt un stindard cu o inscripție orientală.

Camera părea pustie, dar dincolo de un perete despărțitor, un muncitor invizibil lovea cu un ciocan. Loviturile providențiale de cio-can i-au acoperit pașii, așa încît Andrea a putut să ajungă neobser-vat în celălalt capăt. Aici s-a trezit în fața unei uși mari, cu obloanele lăsate, în spatele cărora se auzeau mai multe voci. Spre stînga, a dat de o punte din scînduri înclinate, ce urca pînă la o platformă. Fe-rindu-se de ușa mare, Andrea a înaintat grăbit pe platformă unde, printr-o ușiță capitonată, ce s-a deschis fără zgomot, a ajuns între două scărițe de lemn: prima urca, cealaltă cobora. Lăsindu-se în voia soartei, el a apucat pe a doua; numai atunci a perceput distinct un cîntec sincopat, interpretat de o femeie, acompaniamentul și un zum-zet confuz.

Cuprins de o emoție ciudată, puterile începuseră să-l lase. Coborînd, a găsit două uși vopsite în verde. Una, închisă probabil pe di-năuntru, nu avea nici o inscripție. Pe cealaltă, chiar în capătul scă-rii, se putea citi: *Liniște!*

El s-a furișat pe ușă; la picioarele lui, dincolo de cîteva trepte capitonate în catifea, se deschidea sala de spectacol! Primul impuls a fost să dea înapoi. Dar cum nimeni nu se uita la el, a coborît treptele, cu ochii plecați, și, găsind un scaun gol în margine, s-a ghe-muit acolo. Vecinul lui, un bărbat robust, în cămașă, abia de i-a aruncat o privire indiferentă.

În stalul aglomerat, atmosfera era înăbușitoare, îmbîcsită de fum de țigară; toate luminile erau stinse, dar cercul aprins pe scenă arunca lumină în toată sala, pînă la ultimele rînduri de scaune. Mai bina de un minut, Andrea n-a îndrăznit să ridice ochii spre scenă. În punctul acela luminos, o femeie alterna figuri de dans cu replici cîntate; deși îi scăpau cuvintele, alarma declanșată în el l-a făcut

să recunoască vocea, chiar mai înainte de a o fi auzit. Încearca dublul sentiment al unei împliniri și totodată al unei crude negări a ei: prea îi era cunoscută, din primii ani de viață, ca să se poată înșela. Andreea se întreba însă ce putea să însemne: mama lui era balerină, nu cîntăreață: nu-i spusese niciodată că la teatru cîntă!

Cînd, în cele din urmă, a îndrăznit să se uite țintă pe scenă, n-a mai avut nici o îndoială. A simțit cum renaște amărăciunea lui străveche, insuportabilă, pe care el își făcuse iluzia că o domolise cît de cît! Pe scenă, singură, se afla mama lui, Febea, pe care nu o iubise niciodată atît de tare ca în clipa aceea și niciodată nu i se păruse intangibilă ca atunci!

Într-o rochie de o eleganță rară, cum nu le e dat să îmbrace nici celor mai bogate femei de pe acest pămînt, ci numai ființelor din tablouri sau din poezie, urmărită la fiecare mișcare de cercuri luminoase aprinse anume pentru a o proslăvi pe ea, făcînd să iasă scintei din ochii adînciți, atît de mari! Ea e punctul de atracție al serbării nocturne; numele ei misterios este mindria celor din sală. Ce alt artist ar rezista în comparație cu ea? Pe Andreuccio nu-l interesează nici un alt cîntăreț sau balerin, cu portretul expus în teatru. Abia de a catadicsit să arunce o privire spre portretele lor: nu sînt decît niște bieți sateliți ai Febeii; efigia acesteia, asemenea soarelui, stă în centrul afișelor! Ea este ținta spre care își îndreaptă privirile bărbații și femeile, ce se mulțumesc să o contemple de jos, fără ca ea să-i cunoască și să-i salute! Și între toți, el, Andreea, cine e? Un intrus ce poate fi dat afară din sală pentru că nici măcar nu și-a cumpărat bilet. Nimeni, desigur, nu l-ar crede (toți l-ar lua în deridere, așa cum făcuse puțin mai devreme fata cu beretă) dacă ar spune că numai cu cîțiva ani în urmă el trăia sub același acoperiș cu Febea, că numai cu cîteva luni în urmă ea îi făcea vizite la internat și îi trimitea vederi și scrisori. Acum lui însuși un asemenea trecut i se părea legendar. Artista aceea minunată (nu mai îndrăznește să spună că e mama lui) l-a uitat; de luni de zile nu-i mai răspunde la scrisori și, venind în oraș, nici măcar nu l-a căutat! Dar e de o mie de ori mai bine așa: asta a și dărit! El a respins-o, el a renunțat să iasă la plimbare cu ea, pentru că voia să termine odată cu așa o mamă! Prea marea ei splendoare, ce ieșea dintre pereții casei ca să-i lumineze pe toți ceilalți, cînd el ar fi vrut-o numai și numai pentru el, era dușmanul lui cel mare. Andreea Campese e băiatul nimănui, s-a isprăvit cu el!

Cum a putut, fără pic de rușine, să mintă, să-i spună fetei cu beretă că are întîlnire cu Febea? El știa prea bine că minte nu nu-

mai în raport cu realitatea imediată, ci și cu posibilul E mai limpede ca lumina zilei că acum, rugată să fie, Febea (într-atit nu-i mai pasă de Andrea) ar refuza să-i fixeze o întâlnire; dacă ar chema-o fata cu beretă ca să confirme, ar fi gata să dezmință lăudăroșenia lui! Ar deranja-o să știe că acolo, în teatru, se află indiscretul acela, popșorul travestit; dacă cineva ar anunța-o în cabină: „Vă caută un băiat, Andrea, e afară!” ar răspunde fără nici o îndoială: „Cine? Andrea? Nu cunosc nici un Andrea! Spuneți-i că nu primesc, n-are decît să plece!”

Ajuns cu considerațiile la acest punct, Andrea a hotărît să părăsească în grabă teatrul, de cum avea să se lase cortina, fără să o mai caute pe mama lui și fără să-i lase vorbă că fusese acolo, să străbată din nou în goană, singur în noapte, străzile și cîmpia, pînă la internat. Dacă fuga lui va fi descoperită și, drept urmare, prea curioșii părinți vor hotări să-l elimine din seminar, se va duce în Sicilia la o căpetenie de briganzi ca să-l primească în banda lui.

Mă doare, dar trebuie să aflați că nici mai mult nici mai puțin asemenea nelegiuii i-au trecut prin minte, pe scaunul ocupat abuziv în teatrul Gloria, celui ce-și imaginase, nu cu mult timp înainte, că pornise pe calea sfințeniei!

Inchipuirile ce-i stăpîneau mintea deveniseră atît de crude încît Andrea s-a pornit pe suspine. În primele clipe nici nu și-a dat seama că - lăsase în voia slăbiciunii; cu mare rușine a constatat totul pe neașteptate. Aproape în același moment l-a trezit un hohot zeflemitor al vecinului său, iar el, firesc, și-a zis că îl provocase cu suspinele lui caraghioase. Numai că sute alte hohote, pe același ton, răsunau din toate părțile. Să-și fi dat toată lumea seama de rușinea lui? În realitate, nimeni nu-i acorda nici cea mai mică atenție lui Andrea Campese. În sală se ridica în crescendo un fel de bombăneală, din ultimele rînduri s-au făcut auzite fraze triviale și, în scurt timp, în rumoarea amenințătoare, vocea cîntăreței abia de se mai percepea. Cu toate acestea, ea se prefăcea că nu observă nimic, mișcîndu-se și cîntîndu-și replicile în ritmul imprimat de mica orchestră, ce-și continua programul. În ceea ce-l privea, Andrea nu reușea să se dumească. A auzit un bărbat strigînd: „Gata!”, iar pe un altul: „Ajunge! Du-te și te culcă! și te îmbracă! Du-te acasă, spală-te pe față! Basta! Basta!” Între atîtea strigăte și fluierături a ajuns și Andrea să-și dea seama că ținta neomenosului asalt era Febea! A sărit de pe scaun; în clipa aceea a observat că pianistul își lăsase resemnat brațele de-a lungul corpului; la rîndul său, ridicîndu-se, violonistul a pus pe scaun cu un gest plin de minie arcușul și vioara, în timp ce saxofonistul se

oprea din suflat, cu o expresie întrebătoare. Numai bărbatul de la baterie a mai continuat preț de câteva clipe să lovească în talere și să apese pe pedala tobei, extaziat de zgomotele provocate.

Mută, nemișcată, Febea stătea în mijlocul scenei: apoi brusc, a întors spatele și a dispărut în culise. Imediat s-a lăsat cortina, s-au aprins luminile în sală, în timp ce publicul, în cor, scotea în mod ostentativ exclamații de ușurare, ceea ce era și mai usturător decît toate insultele precedente la un loc. Negru la față, tremurînd de furie, Andrea strîngea pumnii cu dorința de a înfrunta, de a omorî pe cineva din public. S-a trezit înghesuit și împins de mulțimea îngrămădită spre ieșire. Cu o minie violentă s-a apărat de puhoi pînă ce a rămas izolat, printre ultimii, în stalul de acum pustiu. Sub tavanul scund al sălii, lumina lămpilor electrice scotea la iveală vopseaua grosolană de pe pereți imitînd marmura gălbuie, podeaua din lemn mat, prăfuită, plină de mucuri de țigară și de hîrtii, locul gol al orchestrei, cu scaunele risipite în dezordine în jurul bateriei și al pianului cu capacul lăsat.

De o latură a orchestrei, o scăriță din lemn ducea spre scenă. Andrea s-a repezit pe trepte, a dat deoparte cortina și a traversat scena. Doi oameni de serviciu ce demontau decorul îl întrebărar:

— Tu de colo, pe cine cauți?

El a dat din umeri și, în zorul cu care înainta, s-a izbit de un grup de fete în costum de marinar ce pozau pentru o fotografie, în lumina orbitoare a unui reflector.

— Ce-i graba asta? Uită-te pe unde calci! protestară fetele, iar fotografii enervat îi strigă tot soiul de insulte pentru că-i stricase poza. În cele din urmă, alergînd la întîmplare, printre lăzi goale, maldăre de scînduri și fundaluri din lemn, Andrea s-a trezit pe palierul îngust pe unde pătrunsese în teatru. Tocmai cobora o fată cu o pălărie mare, neagră pe cap și cu pulpele goale.

— Vă rog, o întrebă el, unde o găsesc pe doamna Campese?

— Pe cine?

— Pe... doamna Febea!

— A, Febea! Ia-o în sus, pe scară, e în cabină.

În capătul scării, pe coridorul dintre cabine, erau mai multe persoane pe care Andrea, prea tulburat ca să le observe sau ca să asculte ce vorbeau, le-a văzut ca prin ceață. Cu toate acestea, la ureche i-au ajuns câteva fraze care, așa cum se întîmplă întotdeauna, aveau să-i revină în minte, dezvăluindu-și înțelesul, numai cîteva zile mai tîrziu.

— Plinge.

— Sigur, îmi pare rău, dar ar trebui să-și dea seama! Nu s-a găsit nimeni să-i spună? Nu se uită în oglindă? Cu șoldurile deformate, ca de vacă, și picioarele uscate, apare în costum strîmt de mătase în piese de balet clasic de parcă ar fi Tumanova! N-are pic de ureche, vocea ei scîrție ca un greiere și are pretenția să cînte!

— Întoarsă după triumfurile vieneze! După cum se vede, tare se mai pricepe și vienezii ăștia!

— Sărmana, cu proporțiile și la vîrsta ei vrea să facă pe libelula!

— Cîți ani o fi avînd?

— Ea zice treizeci și șapte...

— Poate ar fi mai potrivită pentru un sketch, pentru un rol comic.

Andrea îl interpelă pe unul din cei de față:

— Vă rog, doamna Febea?

I-au arătat o ușiță în capătul coridorului; apropiindu-se, Andrea a auzit dinăuntru hohote de plîns. Cîteva femei se îngămădiseră în încăperea strîmtă și el și-a făcut loc dînd din coate ca în piața mare într-o zi de răscoală.

Inconjurată de numeroase femei (artiste, și din personalul de serviciu), printre grămezi de piese vestimentare, mama lui (de obicei atît de demnă!) hohotea fără jenă, frenetic, ca femeile simple din sudul Italiei, stînd în fața unei toalete sărăcăcioase, murdare, încărcate de obiecte zvirlite în dezordine. În același timp își smulgea pieptenii ornamentale din păr, bijuteriile de pe ea, repetînd întruna:

— Acum basta, basta, s-a terminat!

— Mamă! exclamă Andrea.

Printre șuvițele nepieptănate căzute pe față, ea și-a fixat asupra lui ochii tulburi, încercuîți abundant cu creionul negru, ca și cum nu l-ar fi recunoscut din primul moment.

Apoi, în ciuda trucajului, s-a văzut cum i s-a luminat chipul, parcă transfigurat, și cu o voce ascuțită, ecou al sentimentului carnal (vocea mamelor siciliene) strigă:

— Andreuccio drag!

El i s-a aruncat în brațe și s-a pornit să plîngă cu atîta foc încît avea impresia că nu se va mai putea opri. În cele din urmă, gîndindu-se că e bărbat, s-a potolit și s-a desprins de ea. Atunci a încercat un sentiment de stînjeneală pentru purtarea lui total nepotrivită în prezența atîtor femei necunoscute; acestora le-a aruncat priviri amenințătoare de parcă ar fi vrut să le lichideze pe toate.

Mama lui îl privea zîmbind în extaz:

— Cum ai făcut? Cum de ești aici?

— Am fugit.

— Ai fugit de la internat? Și rasa de pe tine?

Andrea a ridicat din umeri de i-a căzut moțul pe ochi. Apoi, cu un zîmbet degajat, și-a vîrit mîinile în buzunar.

Se apăsă de curiozitatea tuturor acelor femei, ferindu-se să le privească, trăgînd numai cu coada ochiului, cu o expresie rebelă și dușmănoasă. Mama lui se uita la el ca la un erou, ca la un partizan ce trecuse liniile dușmane.

— Ai fugit de la internat ca răzii la mine!

— Bineînțeles!

În jur, femeile începură să comenteze în gura mare. El a încruntat din sprîncene și peste cîta reflecției, cîta severității i-a brăzdat adînc fruntea.

— Îngerul meu sfînt! Cu adevărat sfînt! Sufletul meu! exclamă mama, sărutîndu-i mîinile.

Cu gesturi febrile, ea își curăța fața cu un tampon muiat în cremă. După aceea s-a ascuns după o perdea ca să-și înlocuiască fusta dublă, din tul, pieptarul cu pietre prețioase, tricoul din mătase (ca un ciorap foarte lung) ce-i acoperea tot corpul, cu costumul ei clasic, negru și pălăria cu voaletă. După ce s-a îmbrăcat, a început să adune din jur (dîncolo de perdea, dintr-un cuier, dintr-un coș de sub toaletă) tot soiul de fustițe, tutuuri, pene, diademe pe care le-a îngîmădit într-o valiză, în timp ce spunea:

— Basta! De mîine nu mai joc. Puteti să transmiteți companiei. La revedere.

Spunînd aceasta avea aerul regesc și capricios al unei primadone, iar cuvîntul *companie* a fost pronunțat cu o grimasă disprețuitoare, de parcă făcea aluzie la oameni vulgari, incapabili să aprecieze arta adevărată. Deocamdată trecem peste cele două, trei fraze ușor malițioase și perfide — răspunsul uneia din colegele de față — asupra cărora (ca și a comentariilor răutăcioase auzite puțin mai înainte pe coridor), Andrea avea să mediteze ulterior.

După ce le-a salutat pe toate femeile aflate de față, Giuditta l-a luat pe Andrea de mîină și l-a condus afară pe scăriță. În ciuda emoției, Andrea s-a simțit jenat văzîndu-se tratat ca un țînc, așa că și-a tras mîina din a ei. Apoi, încruntîndu-se, i-a luat valiza din mîină, să o ducă el. Ea nu numai că i-a dat valiza, dar, cu o intuiție extraordinară, s-a sprijinit de brațul lui.

De data aceasta, la trecerea lor, portarul-temnicer ridicase privirea, dar Andrea a pășit prin fața gheretei cu o expresie atît de disprețuitoare încît, dacă mai păstra o urmă de demnitate omenească, acesta trebuie să se fi simțit strivit și rușinat pentru trecutul lui și pentru miile de dăți cînd, cu un zornăit sinistru de chei, închisese ușa vreunei celule!

— Birjă! strigase Giuditta abia ajunsă în piațetă.

Imediat, la pocnetul din bici al vizitiului mai mult decît încîntat, spre cei doi pasageri s-a îndreptat un căluț frumos, bălțat, cu un clopoțel la git. Giuditta părea complet vindecată după marea durere încercată puțin mai devreme. Veselă, mai pătimașă ca oricînd, de cum s-a așezat în birjă lîngă Andrea, i s-a lipit de braț, spunîndu-i:

— O, cavalerul meu mic și drag, ingerul inimii mele, de ce dar prețios am parte astă-seară!

Ea i-a dat vizitiului adresa hotelului, după ce hotărîse că Andreucio trebuia să doarmă în noaptea aceea la ea, urmînd să-l scuze a doua zi în fața preacuvioșilor părinți. Numai atunci Andrea și-a amîntit de obligația asumată, adică de promisiunea făcută lui Anacleto și lui Arcangelo Giovina de a le aduce hainele înapoi, în grajd, înainte de unu noaptea.

— În acest caz, te însoțesc, îi spuse Giuditta; ne duce birja cît mai aproape cu putință și o să ne aștepte — lăsăm valiza — pînă ne întoarcem. După aceea mergem la hotel.

Trăsura a parcurs în clinchet de clopoțel străzile pe care Andrea venise cu o oră mai devreme, cu ochii în patru, ca un hoț și cu in-doiala (ba chiar cu certitudinea) dureroasă că nu mai era iubit.

Ce absurdă îi părea acum o asemenea teamă, cu cîtă rușine se îndepărta de umbra ei, ca și de toate nălucirile lui lăsate dincolo de orizontul înstelat al nopții minunate!

Trăsura n-a mai putut înainta dincolo de capătul ulicioarei, așa cî Andrea a coborît cu mama lui să se ducă pe jos pînă la coliba unde își ascunsese rasa. Înaintînd grăbiți prin iarba înaltă, încă necosită, ei au pus pe fugă un brotăcel, a cărui umbră micuță, săltăreață se zărea pe poteca învecinată. „Sigur, acum se întoarce în băltoacă, unde îl așteaptă mama lui, Broasca”, îi trecuse imediat prin minte lui Andrea. Cîmpia liniștită, munții și pămîntul adormit, pînă și cerul îi apăreau ca tot atîtea încăperi drăgăstoase unde se adunau familii fericite, așa cum era el în clipa aceea. Pe cer, Ursa cu fiicele ei, miî, lîngă riu o familie de ploi, iar aici, o piatră mare, lîngă una mică, ce seamănă cu o oaie cu mielul ei. Curînd au ajuns la colibă unde Andrea, scoțîndu-și hainele civile era gata să-și pună rasa; Giu-

dită, întristată numai la vederea veșmîntului negru, l-a sfătuit cu argumente mai mult decît justificate să nu se arate noaptea îmbrăcat ca viitor preot. Cum Andrea nu avea cu ce să se îmbrace după ce-și scosese hainele de împrumut, l-a acoperit cu un șal imens, andaluz, parte dintr-un costum de la teatru, pe care-l ducea împăturit pe braț, pentru că nu mai încăpuse în valiză. Oricum (il convinsese ea) de la colibă pînă la grajd nu avea cu cine să se întîlnească; birjarului aveau să-i spună că-și udase îmbrăcămîntea, alunecînd din greșeală într-o băltoacă, iar la hotel, la ora aceea, nu era decît portarul de noapte (pe jumătate adormit, în spatele tejghelei de la intrarea întunecoasă) care, obișnuit cu oamenii de teatru într-un continuu du-te-vino, nu avea să fie intrigat de un șal andaluz; cel mult, avea să-l ia pe Andrea drept o fată.

Giuditta a rămas să-l aștepte lingă colibă, în timp ce Andrea, înfășurat în încăpătorul șal andaluz, se îndrepta în fugă spre grajdul lui Anacleto. Conform promisiunii făcute, el a dat drumul hainelor împrumutate printre gratiile de la fereastră, fără să-i trezească pe cei dinăuntru. De fapt, amuzat de șal, a fost tentat să-i cheme pe Anacleto și pe amicul lui: numai la gîndul de a se arăta travestit cum era, și îi venea să ridă. Cu tot regretul, a renunțat însă la idee. În grajd lămpa nu mai ardea; în liniștea așternută în bezna nopții, în mirosul familiar de fin și de bălegar de cal, se auzea un sforăit bărbătesc, simpatic: „desigur, e soldatul”, îi trecuse lui Andrea prin cap. S-a auzit un mormăit ușor: „trebuie să fie Anacleto: visează”. După aceea a perceput o suflare: Andrea s-a gîndit că era minzul.

— Mulțumesc, Anacleto, mulțumesc, Giovina. Somn ușor și vouă, călușilor. Noapte bună.

După acest salut, a alergat din nou peste cîmp, în șalul andaluz, spre mama lui.

Nu a fost nevoie de nici o explicație: într-adevăr, nici vizitiul, nici portarul de noapte de la hotel nu s-au arătat intrigati de șalul lui Andrea: obligați amîndoi să servească oamenii din lumea teatrului, se obișnuiseră cu personaje și farse de tot felul. Hotelul, aducînd mai mult a han, se numea *Hotelul Caruso* și era administrat de un napolitan ce împodobise fiecare încăpere cu un mic tablou colorat reprezentînd Vezuviul sau o figură veselă de tarantelă. Asemenea tuturor camerelor din hotel, și aceea ocupată de Giuditta (unde găseai cîteva piese de mobilier făcute în serie, în stilul ce părea ciudat și modern cu treizeci—patruzeci de ani mai înainte) avea două pături; din orgoliu, ea nu voise însă să o împartă cu nici o colegă. Între cele două pături, pe podeaua deteriorată, (era o clă-

dire veche) se afla o carpetă cu desenul aproape șters, cu romburi și pătrate. Singura lampă, atârnată în mijlocul camerei, răspindea o lumină slabă ce se tot stinge și aprindea din cauza întrerupătorului defect, smuls din perete și spinzurat de un fir. Într-un colț al camerei, lângă o chiuvetă cu apă rece, era un singur prosop, destul de subțire, ud, purtând o ștampilă neagră: *Hotel Caruso*. Drept decorație, pe un perete, se afla un tablou cu Vezuviul ca fundal, iar în prim plan un bătrîn frumos, cu o barbă ca a lui Moise și cu o eșarfă de mătase roșie, în chip de cingătoare, bătrîn ce privea vulcanul fumegînd, fumîndu-și cu vădită plăcere pipa.

Fereastra fără perdele dădea spre o curte liniștită, de unde parvenea un susur ușor de apă și, din cînd în cînd, mieunatul pisicilor de pe acoperiș.

Giuditta a aranjat cu multă grijă unul din paturi, potrivit pernele pentru Andrea. De cum l-a văzut culcat, s-a ghemuit ca un ciine pe carpetă, la picioarele lui.

— Lumina ochilor mei, văzîndu-te aici, în patul acesta, am impresia că visez, exclamă ea privîndu-l cu nespusă duioșie și devotament.

Ca să se convingă că era trează, s-a frecat la ochi; apoi a izbucnit în plîns, dar i s-a adresat zîbind, plină de exaltare:

— Andreuccio, hai să facem un pact, noi doi, în noaptea asta! Știi ce planuri de viitor am? Eu mă retrag definitiv din teatru, iar tu părăsești seminarul. Ne întoarcem la Roma, ne-o luăm pe Lauretta noastră și stăm iar împreună. Mai am ceva din renta de la Palermo, mai dau cîte o lecție-două de dans, pînă terminați voi școala. Tu și Lauretta vă înscrieți la liceu, la Roma: o să trăim toți trei, laolaltă, iar tu o să fii capul familiei.

Auzînd-o vorbind astfel, Andrea a încercat o emoție atît de mare încît s-a înfiorat tot:

— Nu mai pui piciorul în teatru?

— Niciodată, declară ea, încruntîndu-și cu mîndrie fruntea, privîndu-l printre lacrimi și frîgîndu-și miinile, cu teama că el nu avea să accepte; dacă vrei tu, niciodată! Dar n-ai să mă lași singură, nu? Renunți la seminar, renunți la popie? Da? Zici da, da, da?

Înainte de a încuviința, el a fixat-o cu o expresie pătrunsă și severă:

— Sigur, dacă ne întoarcem acasă, e nevoie de un cap de familie.

Giuditta i-a luat mîna și i-a acoperit-o de sărutări. În clipa aceea (i-a spus-o mai tîrziu) el își luase un aer de adevărat sicilian:

din sicilienii aceia severi, oameni de onoare, grijulii cu surorile lor, atenți să nu iasă singure seara, să nu-i încurajeze pe curtezani, să nu recurgă la ruj și pentru care *mamă* înseamnă două lucruri: *bătrână* și *sfință*. Până și culoarea rochiilor mamelor este neagră sau, cel mult, gri sau maro. Rochiile lor sînt informe, pentru că nimănui, începînd cu croitoresele, nu-i trece prin cap că mama are un trup de femeie. Anii lor sînt un mister lipsit de importanță pentru că, oricum, singura lor vîrstă este bătrînețea. Ochii sfinți ai unei asemenea bătrîneți informe plîng nu pentru propria persoană, ci pentru copii; buzele ei sfînte spun rugăciuni numai pentru aceștia. Și-i vai și amar de cel ce invocă în deșert numele sfînt al mamei lor! E vai și amar! E o jignire de moarte.

După ce au încheiat pactul, Giuditta a continuat să facă proiecte de viitor cu Andrea. Pentru început au stabilit ca în primele ore ale dimineții să se ducă la seminar să le comunice cuvîșilor părinți hotărîrea lui de a nu se mai întoarce. Apoi, avea să dea o fugă să-i cumpere un costum de haine, pentru că în afară de rasă și de citeva albituri, el nu avea decît costumașul, mult prea mic, cu care intrase, copil fiind, la seminar.

Cum îi lipsea îmbrăcămintea, Andrea nu putea să se dea jos din pat pînă la întoarcerea mamei lui. Dar ea era sigură că va rezolva totul repede și o să-l găsească dormind.

Conversația lor a fost întreruptă de o bătaie energetică în ușa comună și de o voce arogantă, feminină:

— Hei, voi de alături! E ora trei. Cînd aveți de gînd să ne lăsați să dormim?

Sărînd în direcția ușii cu pricina, Giuditta izbucnise furioasă:

— la te uită cine protestează! Tocmai dumneata care nu m-ai lăsat cit a fost amiaza de lungă să mă odihnesc o clipă, tot repetîndu-ți trîlurile! Și ieri noapte! Ce să mai vorbim! De rușine, a trebuit să-mi astup urechile. Tocmai ele! Ele două, care fac pe prețioasele!

Din camera vecină se auzise un bombănit, apoi un hohot înăbușit, iar o voce feminină, diferită de prima, strigase pe un ton zeflemitor:

— Triumf vienez!

Giuditta a rămas o clipă nehotărîtă dacă să se repeadă sau nu la ușă, dar s-a stăpînit și i-a adresat adversarei invizibile un singur cuvînt, cu intenții ofensatoare, fără îndoială (judecînd după ton), rămas absolut misterios:

— Tenorule!

Apoi a stins lumina, s-a dezbrăcat pe întuneric și s-a întins în patul ei.

După un minut, auzind gemete scurte și suspine înăbușite, Andrea a dat din buze închipuindu-și că spune:

— Nu plinge, mamă!

În realitate nu a scos nici un sunet pentru că exact în clipa aceea a adormit. S-a trezit brusc poate după nici o oră (încă nu se luminase de ziua). L-a trezit gîndul la Domnul. Și-a amintit că înainte de culcare nu spusese rugăciunile, iar în noaptea aceea nu-i trecuse nici o clipă prin cap să ceară iertare Celui-de-Sus pentru abaterile lui înfiorătoare. Acum nu mai îndrăznea nici să se căiască, nici să se roage: oricum era un dezertor, renunțase să cucerească raiul! A avut impresia că vede Armatele cerești: o flotă nesfîrșită, strălucind de oțel, de aripi sfinte și drapele, îndepărtîndu-se și topindu-se ca norii, lăsîndu-l pe pămînt pe trădătorul Campese! În fața acestei viziuni, de dor și remușcare, Andrea a plîns amar. Începea să se crape de ziua și la primele licăriri de lumină a văzut ceva negru atîrnînd de ivărul de la fereastră: era șalul andaluz pe care l-a identificat cu însăși imaginea rușinii lui. Probabil că în noaptea aceea își pierduse cu totul simțul onoarei de a putut să se acopere fără jenă cu o zdreanță umilitoare ca aceea, ba, pînă la un punct, să se și amuze. Dar, toropit de griji și oboseală, a adormit la loc.

Dimineața tirziu l-a trezit din somn Giuditta, venită cum nu se poate mai mulțumită din drumurile ei. Li aducea un costum cumpărat din cel mai elegant magazin din oraș: un costum cu adevărat de bărbat, după fason și croială: pantaloni lungi și haină de vară, la un singur rînd, cu umerii bine căptușiți. Priceperea și norocul o ajutaseră pe Giuditta, așa încît costumul îi venea ca turnat lui Andrea și n-a fost nevoie să se aducă nici cea mai mică modificare. Printr-o minune găsisese și o cămașă din mătase albă, cu guler și butoni, croită parcă pentru Andrea. Firesc, nu uitase de cravată: cu dungi roșii și bleumarin, iar pe spate cu o etichetă din atlas galben (ca să cumpere toate aceste lucruri elegante, Giuditta își vinduse trusa de aur).

Îmbrăcînd costumul, Andrea și-a virit mîinile în buzunare și în fiecare a dat de o surpriză: un portofel din piele de mistreț și un pachet cu țigări americane.

De plăcere a roșit și i-a adresat Giudittei un zîmbet mindru, plin de neîfărmurită grațitudine.

Ulterior, în decurs de numai cîteva luni, aceste amintiri aveau să se erodeze, să se corupă. Pactul încheiat de Giuditta și Andrea a fost respectat de ambele părți, iar planurile puse în aplicare. Dar nu

a trecut multă vreme și Andrea a început să înțeleagă că pactul și toată viața lui anterioară ascundeau o minciună. În realitate, mama nu părăsise teatrul de dragul lui, al lui Andrea, ci pentru că nu avea altă ieșire; fără doar și poate ea se pregătea de o bună bucată de vreme pentru o asemenea rezolvare. Insuccesul hotărâtor din seara aceea de pomină fusese probabil mai amar decât toate celelalte, dar, desigur, nu fusese primul. Indiferent de oraș sau teatru, de la un timp fiecare seară a Giudittei se sfârșea cu un insucces și umilință: acesta era adevărul; adesea pînă și cei mai mulți impresari de provincie îi refuzau contractul solicitat. Ea eșuase cu baletul clasic și nu era cituși de puțin potrivită pentru *varietăți* sau *revistă*. În sfîrșit, în noaptea aceea Giudită nu sacrificase nimic pentru Andrea, ci apelasese la el numai pentru că era respinsă din teatru.

Această primă amărăciune a fost pentru Andrea ca o vrăjitoare înarmată cu o oglindă în care, încetul cu încetul, i s-a dezvăluit adevăratul chip al tuturor iluziilor sale. El a ajuns să se convingă că mama lui nu numai că nu fusese niciodată o artistă renumită, cum își închipuisese de mic; nici o artistă neînțeleasă; dar nici măcar o artistă. Insuccesul scandalos din ultima seară nu fusese (cum crezuse el copilărește) efectul nemaipomenit, monstruos al ignoranței provinciale. Sigur, publicul din orașel era ignorant, grosolan, prost, dar nici un public din lume nu putea să o admire pe Giudită Campese, dotată cu multă ambiție, dar nu și cu talent. Ajuns aici, lui Andrea i-au revenit în minte cuvintele malițioase înregistrate în seara aceea la teatru, pe culoarul dintre cabine. Atunci el auzise vorbele, dar asemenea soldaților ce pregătesc o cursă, de cum le auzise, se grăbise să le ascundă într-un cotlon al minții, de unde au reapărut, ca să se năpustească asupra lui pe neașteptate. Andrea le-a auzit din nou, una cîte una, și a înțeles că se refereau la mama lui. Erau cuvinte odioase, pline de dușmănie, crude, de care voia să se apere; dar, la urma-urmei, erau ele mincinoase? Bagă de seamă, Andrea, fii sincer, ce răspuns poți să dai? Erau *mincinoase* cuvintele acelea? Nu, ele corespundeau adevărului! Giudită Campese nu mai era o femeie frumoasă. Poate că niciodată nu fusese tocmai frumoasă, dar acum se isprăvise, era bătrînă!

I s-a făcut milă de ea și a iertat-o. Dar iertarea născută din milă este ruda săracă a iertării provenind din iubire.

Transformarea Giudittei, dansatoarea, într-o mamă adevărată a fost incredibilă, miraculoasă. Acum Giudită seamănă pur și simplu cu mamele siciliene ce se închid în casă și, ca să nu le facă umbră copiilor, nici nu mai ajung să vadă soarele; mănîncă piine vechi și

păstrează zahărul pentru copii; umblă nepieptănată, dar cu o mină nespus de ușoară cînd le fac odraslelor cîrlionți pe frunte; se îmbracă în aba zdrențuită ca vrăjitoarele, dar copiilor, de eleganți ce sînt, trebuie să li te adresezi cu *Madame* și *Milord*!

Andrea însă nu-i este cituși de puțin recunoscător pentru toate acestea. O privește cu ochi indiferenți, încărcăți de melancolie.

Este nervos, taciturn și nu se poartă ca un cap de familie. S-ar putea chiar spune că se rușinează că are o familie. Nu-și bate deloc capul să-și supravegheze sora; dacă aceasta e invitată la o petrecere sau recepție, refuză să o însoțească. Și nu mai pune piciorul în biserică; mai mult, a scos de la căpătiul patului tabloul cu imaginea sfîntă.

În ultima vreme a crescut și mai mult: acum e mai înalt decît Giuditta. Este slab și stingaci în mișcări. Obrajii și-au pierdut gingășia și frăgezeala dinainte, iar vocea lui, cu cîteva luni în urmă mai delictată decît a pituliceii, acum e aspră, distonantă.

Nici nu se uită la micuțele balerine venite la Giuditta, la lecția de dans; plictisit, plin de dispreț, pleacă. Petrece multe ceasuri în afara casei. Unde se duce? Cu cine se întîlnește? E un mister. O doamnă, mama uneia din eleve, i-a spus în mare taină Giudittei că fiul ei se duce des într-o cafenea de la periferie, cu un grup de tineri fanatici și subversivi.

Giuditta nu îndrăznește să-l întrebe nimic pe Andrea, într-atît o intimidază. E mîndră de băiat și în inima ei îi dă întotdeauna dreptate, convinsă că e destinat unui viitor strălucit.

Deseori, Andrea își imaginează viitorul ca un fel de Operă imensă, unde se învîrtesc mulți oameni necunoscuți, misterioși; dar cel mai misterios din toți, momentan și lui necunoscut, este numai unul: Andrea Campese! Cum va fi? Ar vrea să-și închipuie cum va fi el în viitor și-i place să-i atribuie acestui Necunoscut victorii strălucitoare, triumfuri și multă dezinvoltură. Dar de fiecare dată, deși o tot alungă, regăsește, ca pe o statuie, o imagine supărătoare, mereu aceeași:

un Erou trist, trufaș,
înfășurat într-un șol andaluz.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

LUIGI PIRANDELLO

(Italia)

Pirandello, (1867—1936) celebrul prozator și autor dramatic, unul din marii reprezentanți ai decadentismului european, a debutat ca poet (*Boală veselă* 1889, *Elegii romane*) și ca traducător al unuia din *Elegiile romane* ale lui Goethe.

Incurajat de Luigi Capuana, teoretician al verismului și scriitor. Pirandello s-a consacrat prozei compunând mai întâi romanul *Exclusa* și citeva nuvele. Chiar și în anii în care a resimțit influența veriștilor (persistență și în romanul *Bătrâni și tinerii*, 1913), scriitorul a favorizat o tehnică nouă și citeva din motivele specifice, care au făcut din el unul din pionierii prozei moderne a Italiei: lipsa de coerență a vieții, dezagregarea structurilor, instabilitatea raporturilor sociale și general umane, caracterul iluzoriu al idealurilor, sentimentul acut al înstrăinării resimțit de omul contemporan. Ele își vor găsi adâncirea necesară în romanele *Răposatul Mattia Pascal* (1904) și *Unul, nimeni și o sută de mii* (1927), ambele consacrate dramei identității. Aceeași viziune inspiră și nuvelele autorului, scrise de-a lungul anilor și ulterior adunate într-o primă ediție în cincișprezece volume, apărute între 1901 și 1919 sub titlul *Nuvele pentru un an*. Acestea denotă nu numai o acută pătrundere critică din partea autorului, ci și o venă inventivă opulentă. Deși intelectualismul de fond face să predominie registrul realist-psihologic, nu este exclus nici cel fantastic, cum unele din paginile de față demonstrează. Nucleul teoretic care a alimentat convingerile literare ale autorului, cu alte cuvinte poetica lui, apare într-o formă demonstrativ-analitică într-un eseu devenit celebru, *Umorismul*, datînd din 1908, prin umorism înțelegîndu-se facultatea de a surprinde concomitent tragicul și comicul implicite în orice situație existențială.

Numeroasele drame pirandelliene (1898—1930): *Tichic* cu clopoței, *Plăcerea cinstei*, *Henric al IV-lea* (avînd drept protagonist pe unul din „nebunii lucizi” ai autorului, care i-au adus celebritatea mondială), *Sase personaje în căutarea autor*, *Să-i îmbrăcăm pe cei goi*, *Fiecare în felul său*, *Astăzi seară se improvizează*, *Urmasii munților* (terminată de Stefano Pirandello), dau glas deziluziei istorice a unei generații, pesimismului său amar și neîncrederii în posibilitățile cognitive ale omului încorsetat de convenționalism. I se decernează în 1934 Premiul Nobel.

ÎN HOTEL A MURIT CINEVA

O sută cincizeci de camere, pe trei etaje, în buricul tîrgului. Trei șiruri de ferestre toate la fel, cu mici balustrade la pervazuri, cu geamuri și obloane închise, deschise, întredeschise, apropiate.

Fațada urîtă și nu prea îmbietoare. Însă dacă n-ar fi așa, cine știe ce impresie stranie ar face aceste o sută cincizeci de cutii, cincizeci pe cincizeci, unele peste altele, și omenirea care mișună înăuntru; asta, privind-o din afară.

Totuși, hotelul e decent și foarte comod: ascensor, un personal de serviciu numeros, rapid și foarte disciplinat, pături bune, servie promptă în sufragerie, serviciu de automobile. Cite-un client (ba chiar

mai mulți) se plînge că plătește prea mult; însă pînă la urmă cu toții recunosc că, în alte hoteluri, chiar dacă cheltui mai puțin, stai mai prost și nu ai avantajul foarte prețios de a locui în centrul orașului. Ca atare, proprietarul poate chiar să nu ia în seamă plîngerile privitoare la prețuri răspunzîndu-le nemulțumirilor că se pot duce altundeva. Hotelul este permanent plin de clienți, iar foarte mulți, la sosirea vaporului (în fiecare dimineață) și a trenurilor (în timpul zilei), se duc într-adevăr în altă parte, nu pentru că așa ar vrea, ci pentru că nu mai găsesc loc.

Majoritatea sînt comisvoiajori, oameni de afaceri, persoane din provincie care vin la oraș să rezolve în grabă unele treburi, pentru procese sau pentru vreo consultație cînd sînt bolnavi: în sfîrșit, clienți în trecere, care nu stau mai mult de trei-patru zile; foarte mulți sosesc seara pentru ca a doua zi să plece mai departe.

Multe valize; puține cufere.

Așadar, trafic mare, un continuu du-te-vino, de la patru dimineața pînă după miezul nopții. Directorul nu-și vede capul. Acum, totul plin; peste o clipă, trei, patru, cinci camere goale: pleacă numărul 15 de la etajul întii, numărul 32 de la al doilea, numerele 2, 20, 45, de la al treilea; iar pînă una alta doi noi clienți au fost refuzați chiar adineauri. Unul care sosește tirziu poate găsi liberă cea mai bună cameră de la etajul întii; pe cînd cel care a sosit o clipă mai înainte a trebuit să se declare mulțumit cu numărul 51 de la al treilea. (La fiecare etaj, cincizeci de camere; însă fiecare nivel are numărul 51, fiindcă la toate trei lipsește numărul 17: de la 16 se sare la 18; iar cine locuiește la numărul 18 e sigur că nu-i ghinionist).

Există clienții vechi, care le spun pe nume băieților din personal, cu satisfacția de a nu reprezenta pentru aceștia, asemenea tuturor celorlalți, numai numărul camerei pe care o ocupă: oameni fără o casă a lor, oameni care voiajează tot anul, mereu cu valiza în mînă, oameni care se simt bine oriunde, pregătiți pentru orice împrejurare și siguri pe ei.

În aproape toți ceilalți deslușești o nerăbdare obsedantă, o expresie rătăcită, ori o consternare încruntată. Nu sînt plecați numai din urbea lor, din casa lor; sînt plecați chiar din ei înșiși. Scoși din mediul lor — departe de priveliștile și de lucrurile familiare, în care zilnic iau contact cu realitatea searbădă și meschină a propriei existențe — acum nu se mai regăsesc; aproape că nu se mai cunosc, întrucît totul parcă s-a oprit în ei, suspendat cumva într-un gol pe care nu știu cum să-l umple, unde fiecare se teme că îi pot apărea

dintr-o clipă în alta imagini ale unor lucruri necunoscute ori i se pot trezi din te miri ce gânduri, dorințe noi; ciudătenii care să-l facă să vadă și să vină în contact cu o realitate diferită, misterioasă, nu numai din afară, ci chiar dinăuntrul său.

Deșteptați dis-de-dimineață de zgomotele din hotel și de forfota străzii, pornesc în graba mare să-și rezolve treburile. Găsesc toate ușile încă închise: avocatul coboară în birou peste o oră; medicul începe să primească la nouă și jumătate. Apoi, o dată treburile rezolvate rapid, amețiți, plictisiți, obosiți se închid iarăși în camera lor cu obsesia celor două sau trei ore care le mai rămân până la plecarea trenului; se plimbă de colo-colo, bombăne, privesc patul care nu-i îmbie să se întindă; fotoliile, canapeaua care nu-i îmbie să se așeze; fereastra care nu-i îmbie să se uite afară. Ce ciudat este patul acela! Și ce formă curioasă are canapeaua! Iar oglinda aceea, ce oroare! Brusc, își aduc aminte de o tirguală de care au uitat: mașina de ras, jartierele pentru soție, zgarda pentru cîine; sună clopoțelul pentru a-i cere cameristului adrese și informații.

— O zgardă, cu plăcuța așa și pe dincolo, pe care să se scrie numele.

— Al ciinelui?

— Nu, al meu și adresa locuinței.

Cameriștii aud tot felul de lucruri. Viața toată trece pe acolo, viața neostoită, pusă în mișcare de atâtea evenimente, împinsă înainte de atâtea necesități. De exemplu, jos, la numărul 12 de la etajul doi, se află o biată bătrânică în doliu care vrea să afle de la toată lumea *dacă pe mare te simți ori nu te simți rău*. Trebuie să plece în America și n-a călătorit niciodată. A sosit aseară, sfârșită, susținută de o parte și de alta de un tinăr și de o tinără, în haine de doliu și ei.

Mai cu seamă luni seara, la ora șase, proprietarul ar dori ca la recepție să se cunoască exact câte camere sînt disponibile. Sosește vaporul de la Genova, cu cei care se repatriază din America, iar, în același timp, din interior, acceleratul cel mai înțesat de călători.

Aseară, la șase, s-au prezentat la recepție mai mult de cincisprezece clienți. Doar patru dintre ei au fost primiți, în numai două camere: această sărmană doamnă în doliu, cu băiatul și fata, la numărul 12 de la etajul doi; iar, la numărul 13, alături, un domn debarcat de pe vaporul de Genova.

La recepție, directorul a notat în registru:

Domnul Persico Giovanni, cu mama și sora, sosiți din Vittoria.

Domnul Funardi Rosario, antreprenor, sosit de la New York.

Doamna cea bătrână în doliu a trebuit să se despartă cu părere de rău de o altă familie modestă, alcătuită la rindul ei din trei persoane, cu care călătorise în tren și care îi dăduse adresa hotelului. I-a părut și mai rău cînd a aflat că această familie ar fi putut fi găzduită în camera de alături, dacă numărul 13 nu i-ar fi fost repartizată, cu un minut mai înainte, exact cu un minut mai înainte, celui domn Funardi, antreprenor, sosit de la New York.

Aseară, văzînd-o pe bătrîna sa mamă plîngînd, agățată de gîtul doamnei aceleia, tovarășa ei de drum, fiul se încumetase să-i adreseze domnului Funardi rugămintea de a-i ceda camera celeilalte familii modeste. L-a rugat în engleză, întrucît și el, tînărul, este un *american* reintors împreună cu sora sa din Statele Unite abia de vreo patruzeci de zile, din pricina unei nenorociri — moartea unui frate care avea grijă de bătrîna lor mamă, în Sicilia, lat-o, aceasta plînge; a plîns și a suferit atîta pe parcursul întregii călătorii cu trenul — prima ei călătorie în șaiszeci și șase de ani: s-a despărțit cu inima sfîșiată de casa unde s-a născut și a îmbătrînit, de mormîntul proaspăt al fiului cu care rămăsese singură atîția ani, de lucrurile cele mai dragi, de amintirile din satul natal și, văzîndu-se pe punctul de a se despărți pentru totdeauna și de Sicilia, se agăța de tot, de toți: uite, pină și de doamna aceea cu care a călătorit. Prin urmare, dacă domnul Funardi ar vrea...

Nu. Domnul Funardi n-a vrut. A făcut semn că nu, din cap, după ce a ascultat rugămintea în engleză a tînărului: un *nu* de adevărat *american*, cu sprincenele încruntate pe fața umflată, gâlbejită și nerasă; și s-a urcat în ascensor pentru numărul 13 de la etajul doi.

Oricît au insistat băiatul și fata, n-a fost chip s-o convingă pe bătrîna mamă să folosească și ea ascensorul. Orice mașinărie îi inspiră teamă, groază. Și cînd te gîndești că acum trebuie să meargă în America, la New York! Să străbată atîta întindere de apă, Oceanul... Copiii îi spun să fie liniștită, întrucît pe mare nu te simți rău; însă ea nu crede; i-a fost atît de rău în tren! Și îi întreabă pe toți, la fiecare cinci minute, dacă este adevărat că pe mare nu te simți rău.

În dimineța aceasta, cameristii, cameristele, hamalii s-au înțeles — pentru a scăpa de ea — s-o sfătuiască să i se adreseze domnului din camera vecină, proaspăt debarcat de pe vaporul de Genova, care se întorcea din America. Uite, el care s-a aflat atîtea și atîtea zile pe mare, care a traversat Oceanul, cu siguranță el, și nimeni altul mai bine decît el, i-ar fi putut spune dacă pe mare te simți rău sau nu.

Ei bine, din zorii zilei — copiii ieșiseră să scoată bagajele de la gară și să dea o raită după unele târguiești —, din zori, bătrina doamnă întredeschide încet, încet, ușa, din cinci în cinci minute, și scoate capul, sfioasă, privind spre ușa camerei vecine, pentru a-l întreba pe omul care a traversat Oceanul dacă pe mare te simți rău sau nu.

În lumina palidă a zorilor care se revărsa prin fereastra din capătul coridorului întunecat, a văzut, așezați de o parte și de alta, două șiruri de pantofi. Cite o pereche în fața fiecărei uși. A observat cum golurile din cele două șiruri creșteau mereu din clipă în clipă; a surprins mai multe miini întinzându-se de după o ușă ori alta ca să apuce perechea de pantofi aflată dinaintea ei. De-acum toate perechile fuseseră luate. Numai cele de la ușa de-alături, tocmai acelea ale omului care a traversat Oceanul și de la care ea așteaptă cu atita nerăbdare să afle dacă nu te simți rău pe mare, continuă să rămână acolo.

Ora nouă. Nouă trecute, nouă și jumătate trecute; zece trecute: pantofii aceia se află tot acolo, în același loc. Singurii, unica pereche rămasă în tot coridorul, lângă singura ușă, cea de alături, care continuă să rămână închisă.

Ce vacarm pe coridorul acela, ce de lume a mai trecut, cameriști, cameriste, hamali; toți sau aproape toți oaspeții au ieșit din camerele lor; mulți s-au întors; toate soneriile au sunat, continuă să sune din cind în cind, iar zumzetul surd al ascensorului nu încetează o clipă: sus-jos, de la un etaj la altul, la parter; unul pleacă, altul vine; iar domnul acela nu se mai scoală. E aproape unsprezece: perechea aceea de pantofi stă tot acolo, în fața ușii. Acolo.

Bătrina doamnă nu mai rezistă; vede trecînd un camerist; îl oprește; îi arată pantofii.

— E posibil? Încă mai doarme?

— Deh, face cameristul, ridicînd din umeri, probabil că o fi obosit... Atita drum!

Și pleacă.

Bătrina doamnă face un gest, ca și cum ar zice *O fi!* și își re-trage capul din ușă. Puțin după aceea o deschide din nou și scoate iar capul, privind înapăimîntată la pantofii aceia.

Într-adevăr, trebuie că o fi umblat mult omul; nici vorbă, pantofii cu pricina vor fi străbătut drum nu glumă: două amărîte de încălțări, uriașe, deformate, cu tocurile scilciate, cu elasticele din părți slăbite, plesnite: cine știe cită trudă, ce eforturi, cită osteneală, pe cite drumuri...

Bătrinei doamne mai că-i vine să ciocăne cu nodurile degetelor la ușa. Se retrage din nou în cameră. Copiii întârzie să se întoarcă la hotel. Nerăbdarea ei sporește clipă de clipă. S-or fi dus oare, așa cum au promis, să vadă dacă marea e liniștită?

Chiar, cum se poate vedea de pe uscat dacă marea e liniștită? Marea din larg, marea ce nu sfârșește niciodată, Oceanul... Au să-i spună că e liniștită. Cum să-i creadă? Numai el, domnul din camera de alături, ar putea să-i spună adevărul. Ciulește urechea: o lipește de perete, poate reușește să perceapă vreun zgomot de dincolo? Nimic. Tăcere. De-acum este însă amiază: se poate să mai doarmă?

Poftim: bate clopotul pentru prinz. De pe toate ușile se revarsă în coridor domnii ce se duc jos, în sufragerie, iese iarăși în prag să vadă dacă pantofii aflați încă acolo impresionează pe cineva. Nu: poftim! pe nimeni; cu toții trec pe lângă ei fără să-i ia în seamă. Vine un chelner s-o cheme: copiii sint jos, tocmai au sosit; o așteaptă în sufragerie. Și bătrina doamnă coboară împreună cu chelnerul.

Pe coridor nu se mai află acum nimeni; toate camerele sint goale: perechea de pantofi așteaptă, în tăcere, lângă ușa aceea în continuare închisă.

Parcă sint pedepsiți.

Făcuți pentru a umbla, zac abandonați acolo, inutili, uzați, după ce au slujit atîta, pîrînd că se rușinează și că imploră într-un chip jalnic să fie luați și băgați în sfîrșit înăuntru.

După aproape o oră, cînd se întorc de la masă, toți oaspeții se opresc, în cele din urmă, la îndemnul plin de uimire și de spaimă al bătrinei doamne, cercetîndu-i curioși. Se pronunță numele *americanului* sosit aseară. Cine l-a văzut? A debarcat de pe vaporul de Genova. Poate noaptea trecută n-a dormit... Poate i-a fost rău pe mare... Vine din America... Dacă, traversînd Oceanul, a avut rău de mare, cine știe cîte nopți va fi petrecut fără somn... O vrea să se refacă, dormind o zi întreagă. E cu puțință, în mijlocul unui asemenea vacarm?... De-acum e ora unu...

Iar înghesuiala sporește în jurul perechii de pantofi din fața ușii închise. Instinctiv, toți se țin însă departe de ei, în semicerc. Un camerist dă fuga să-l cheme pe director; acesta trimite după proprietar, iar amîndoi — mai întîi unul, apoi celălalt — ciocăne la ușa. Nu răspunde nimeni. Încearcă s-o deschidă. Este încuiată pe dinăuntru. Bat mai tare, mai tare. Tot liniște. Nu mai încape nici o îndoială. Trebuie să alege degrabă să anunțe chestura: din fericire, există o secție în apropiere, la doi pași. Sosește un comisar, cu doi gardieni și un fierar: ușa este forțată; gardienii îl împiedică să intre

pe curioșii care vor să dea buzna; înăuntru intră comisarul și proprietarul hotelului.

Omul care a traversat Oceanul este mort, într-un pat de hotel, în prima noapte după ce a atins uscatul. A murit în somn, cu o mină sub falcă, asemenea unui copil. Probabil datorită unei sincope.

Ațiția oameni vii, toți aceștia pe care viața fără conținere îi reunește aici pentru o zi, frământați de cele mai diverse preocupări, minăți de cele mai felurite necesități, se înghesuie în fața unei celule de stup, unde o viață s-a curmat brusc. Vestea s-a răspândit în tot hotelul. Vin în goană de sus, de jos; vor să vadă, vor să afle, cine-a murit, cum a murit...

— Nu e voie!

Înăuntru se află pretorul și un medic legist. Prin ușa întredeschisă, în colț — priviți! — se zărește cadavrul întins pe pat — priviți-i fața... vai, ce palidă; cu o mină sub falcă, parcă doarme... ca un copil... Cine e? Cum se numește? Nu se știe nimic. Nu se știe decît că se întoarce din America, de la New York. Încotro se ducea? De cine era așteptat? Nu se știe nimic. Nici un indiciu n-a ieșit la iveală din actele care i s-au găsit prin buzunare și în valiză. Antreprenor — dar de ce anume? În portofel, numai șaiszeci și cinci de lire, plus ceva mărunțiș într-o punguță aflată în buzunărașul vestei. Unul din gardieni depune pe placa de marmură a comodei acele încălțări ponosite, scilciate, care nu vor mai umbla.

Încetul cu încetul, spre a scăpa de înghesuială, încep cu toții să se împrăștie, intră iarăși în camerele lor, la etajul trei, jos, la unu; alții pleacă la treburile lor, preocupați din nou de ele.

Numai bătrina doamnă, cea care dorea să afle dacă nu te simți rău pe mare, rămîne acolo, dinaintea ușii, în ciuda insistențelor celor doi copii; rămîne acolo să-l plîngă, înpăimîntată, pe omul acela care a murit după ce traversase Oceanul, Oceanul pe care și ea va trebui să-l treacă în curînd.

Jos — în ocările și sudalmele birjarilor și ale hamalilor care intră și ies încontinuu — au închis, în semn de doliu, poarta cea mare a hotelului, lăsînd deschisă numai ușa mică.

— E-nchisă? Ce s-a întîmplat?

— Ei, nimic. În hotel a murit careva...

Traducere din limba italiană de
Mihai BANCUI

SUFLU

Unele vești sînt alt de neașteptate încît pe moment rămii interzis și ți se pare că nu îți mai poți reveni din uimire decît recurgînd la una din expresiile cele mai fruste sau la una din frazele cele mai uzitate.

Spre exemplu, atunci cînd tînărul Calvetti, secretarul prietenului meu Bernabò, mi-a anunțat moartea subită a tatălui lui Massari, la care Bernabò și cu mine luaserăm masa puțin mai înainte, m-am pomenit spunînd: „Vai, ce e viața! E de ajuns un suflu ca să o spulbere”; și mi-am apropiat degetul mare de arătătorul miinii suflînd asupra lor, ca și cum i-aș fi dat drumul să zboare unui fulg pe care îl țineam între acele două degete.

La suflul acela l-am văzut pe tînărul Calvetti întunecîndu-se la chip, frîngîndu-se apoi de mijloc și ducîndu-și o mină la piept, ca atunci cînd simți înlăuntrul, și nu știi unde, un rău nedefinit; însă nu i-am dat atenție, părăindu-mi-se absurd să admit că indispoziția aceea ar fi putut avea vreo legătură cu fraza stupidă pe care o pronunțasem și cu gestul ridicol prin care — socotind că nu era de-ajuns — dorisem, de asemenea, s-o întovărășesc; m-am gîndit la vreun junghi ori la vreo înțepătură pe care o simțise, poate-n ficat sau în rinichi ori prin intestine, trecătoare oricum și lipsită de gravitate. Numai că, înainte de a se însera, m-am pomenit în casă cu Bernabò, de-a dreptul consternat:

— Știi c-a murit Calvetti?

— A murit?

— Subit, azi după-masă.

— Dar după-amiază era aici, la mine! Stai puțin, cît putea să fie ceasul? Să fi tot fost trei.

— Iar la trei și jumătate a murit!

— Jumătate de oră mai tîrziu?

— Jumătate de oră mai tîrziu.

L-am privit chiorș, de parcă — prin confirmarea aceea — urmărea să stabilească o legătură (dar care?) între vizita la mine și moartea neașteptată a sărmanului tînăr. Am simțit cum mă cuprinde furia, fapt care m-a făcut să resping neîntîrziat legătura, fie ea chiar înțimplătoare, ca pe bănuiala unei remușcări pe care mi-aș fi putut-o reproșa, și să îi găsesc morții o pricină străină de vizită. L-am vorbit lui Bernabò despre indispoziția subită pe care tînărul o acuzase cînd încă mai era la mine.

— Ce spui? O indispoziție?

— Ce e viața! E de-ajuns un suflu ca s-o spulbere!

Iată, repetam mecanic fraza, în vreme ce, pe nesimțite, degetul mare și arătătorul minii mele drepte se apropiaseră singure, iar mina, mina mi se ridica acum de la sine — nu era închipuire — pină în dreptul buzelor. Jur că am procedat astfel nu atît din dorința conștientă de a avea o confirmare, cit — mai curînd — spre a îmi oferi mie însumi o glumă pe care numai așa, într-ascuns, pentru a nu părea ridicol, o puteam face: pomenindu-mă cu acele două degete în dreptul gurii, am suflat asupra lor, ușor de tot.

Bernabò avea chipul răvășit din pricina morții tinărului său se-cretar de care era foarte legat; iar, de multe ori, după ce alergase sau doar grăbise puțin pasul — corpulent, roșu în obraji și aproape fără gît — mă trezeam cu el dinainte gîfîind și ținîndu-se cu mina de piept spre a-și potoli inima și a-și trage sufletul; acum, văzîndu-l făcînd același gest și auzîndu-l spunînd că simțea că se sufocă și că mintea și vederea îi erau parcă învăluite într-o beznă ciudată, ce trebuia oare să cred, pentru Dumnezeu?

Pe moment, deși cu totul pierit și tulburat, m-am repezit să-i vin în ajutor bietului prieten prăbușit pe spate într-un fotoliu, horcîind. Însă m-am pomenit respins cu furie; atunci n-am mai înțeles chiar nimic; m-am simțit ca paralizat într-o apatie stupefiantă, privîndu-l cum se zbate pe fotoliul de catifea roșie, care mi s-a părut tot numai singe; cum se zbate, nu ca un om, ci asemenea unui animal rănit, respirînd greu și făcîndu-se tot mai viît, aproape negru. Încerca să se sprijine cu un picior pe covor, poate spre a se ridica singur, însă efortul îl extenua; ca într-un coșmar, vedeam covorul alunecînd sub el, stringîndu-se grămadă. Pe celălalt picior, îndoit pe brațul fotoliului, pantalonul ridicat lăsa să i se vadă jartiera de mătase de o culoare verde-pal cu dungulițe roz. Vă rog să-mi înțelegeți atitudinea: toată tulburarea mea se prefăcuse parcă în țîndări, risipin-du-se în tot locul, astfel încît — la o simplă rotire a ochilor — putea să se șteargă cu ușurință din minte, convertîndu-se fie în lehamitea pe care-o încercasem întotdeauna față de tablourile mele urite de pe pereți, fie chiar în curiozitatea care îmi reținea privirea — poftim! — asupra culorii și dungulițelor jartierei. Deodată însă mi-am revenit, înspăimîntat de a-mi fi putut pierde mințile pină într-atît, într-un ase-menea moment, și-am țipat la servitorul meu să zboare și să oprească o trăsură în fața porții, iar apoi să mă ajute să transport muribun-dul pină la un spital sau acasă.

Am preferat acasă, pentru că efa mai aproape. Nu locuia sin-gur; stătea împreună cu o soră mai mare, nu știu dacă văduvă ori

fată bătrână, insuportabilă din pricina rigorii exagerate cu care îi purta de grijă. Însăpăimintată, sărăcuța, cu miinile în păr: „O, doamne, ce s-a întâmplat? Cum s-a întâmplat? și nu voia să se dea la o parte — să turbezi! — până nu va fi aflat de la mine ce se întâmplase, numai de la mine și chiar în clipa aceea, cînd eu eram la capătul puterilor după toate scările pe care le urcasem de-a-ndăratelea, cu povara uriașă a omului leșinat pe brațe, „Patul! Patul!” Parcă nu mai știa nici ea unde era patul, la care mi se părea că nu mai ajungeam. Lăsîndu-l jos, horcăind (dar horcăiam și eu), m-am rezemat cu spatele, sfîrșit, de un perete și, dacă nu se grăbeau să mă așeze pe un scaun, aș fi căzut grămadă pe podea. Cu capul atîrnînd într-o parte, am reușit totuși să-i spun servitorului: „Un doctor! un doctor!”; însă m-am întristat pe dată la gîndul că rămîneau de-acum singur cu sora, care, mai mult ca sigur, avea să mă asalteze cu alte întrebări. M-a salvat tăcerea care s-a înstăpinit brusc dinspre pat, cînd horcăitul nu s-a mai auzit. O clipă s-a părut că întreaga lume păstra tăcere pentru bietul Bernabò rămas acolo, pe patul acela, surd și nemișcat. Imediat însă s-au auzit vaietele surorii. Eram distrus. Cum să-mi închipui — nu zic să cred — că o asemenea enormitate era posibilă? Gîndurile mi se învălmășeau în cap. Iar în tulburarea care mă cuprinsese mi se părea atît de straniu că nefericita îl striga acum pe fratele ei — mort, fiind, trup țeapăn care nu îngăduia diminutive — pur și simplu Giulietto nu Giulio, cum îi spusese întotdeauna! Giulietto! La un moment dat am sărit în picioare, îngrozit. Cadavrul, simțindu-se parcă jignit de acel Giulietto! Giulietto! răspunsese printr-o bolboroseală oribilă a stomacului. De data aceasta a fost rîndul meu s-o țin pe soră, care ar fi căzut pe spate, leșinată de groază; a leșinat însă în brațele mele; și atunci — cu ea leșinată de-o parte și cu mortul acela din pat de cealaltă, fără să știu ce să mai fac și ce să mai cred — m-am simțit tîrît de un vîrtej de nebunie și-am început s-o zgîlții pe nefericită, ca să termine cu leșinul ei care era de-acum prea mult. Atîta că, venindu-și în fire, ea n-a vrut să mai creadă că frate-său murise. „Ați auzit? N-are cum să fie mort! Nu poate fi mort!” A trebuit să vină doctorul să l-o confirme și s-o asigure că bolboroseala aceea nu fusese nimic, ceva gaze ori nu știu ce altceva, pe care toți morții obișnuiesc să le producă. Atunci ea, care era gingașă și ținea la acest lucru, a făcut o mutră chinută, punîndu-și miinile la ochi, de parcă doctorul îi spusese că, la rîndul ei, moartă, ar fi făcut și ea la fel.

Doctorul cu pricina era unul din tinerii pleșuvi care își poartă aproape cu o demnitate orgolioasă chelia lor precoce înconjurată de o pădure de cirlionți negri care, dispăruți nu se știe de ce din creștet, se îngrămădesc apoi jur-împrejurul țestei. Cu ochii lui de smalt, înzestrați cu niște lentile puternice, de miop, înalt, mai curînd gras înșă vînjos, două smocuri mici de păr tăiate sub nasul mic, buze groase, roșii și așa de bine conturate încît păreau pictate, el privea cu o atare milă disprețuitoare la ignoranța acelei surori nefericite și vorbea despre moarte cu atîta dezinvoltură — de parcă, avînd permanent de-a face cu ea, nici una dintre ipostazele sale nu putea să-i pară dubioasă ori necunoscută — încît, pînă la urmă, nu mi-am putut reține un rînjel batjocoritor. Încă în vreme ce el vorbea, m-am privit întîmplător în oglinda dulapului și m-am surprins cu o privire piezișă și rece care imediat mi s-a reintors în ochi, tirîndu-se asemenea unui șarpe, iar degetul mare și arătătorul dreptei mele se apăsau, se presau atît de tare unul de altul, încît parcă nu mi le mai simțeam din pricina durerii puternice provocate de apăsarea reciprocă. Cînd — la rînjetul meu — s-a întors, m-am îndreptat hotărît către el și — cu gura exprimînd încă batjocură, în paloarea care-mi acoperise chipul — l-am șuierat: „Poftim”, și i-am arătat degetele, „așa! Dumneavoastră care știți atîtea despre viață și moarte: suflați aici și vedeți dacă reușiți să mă ucideți!” S-a tras înapoi spre a mă cerceta, socotînd că avea de-a face cu un nebun. Înșă eu l-am înfruntat din nou: „E de-ajuns un suflu, credeți-mă! Un suflu e de-ajuns!” L-am lăsat pe el și am apucat-o de mînă pe soră. „Suflați dumneavoastră! Uite așa!” și i-am dus mîna la gură, „apropiați două degete și suflați peste ele!” Sărmana, tremura toată, cu ochii holbați, îngrozită; în vreme ce doctorul, fără să se mai gîndească la faptul că alături, pe pat, se afla un mort, ridea în hohote, înveselit. „Eu n-am să mai încerc și cu voi; mi-ajunge unul, doi cu Calvetti, pe ziua de azi! Înșă trebuie să fug de-aici, să fug imediat, să fug de-aici!”

Și am fugit de-acolo, într-adevăr ca un nebun.

Îndată ce m-am aflat pe stradă, nebunia s-a dezlănțuit. Se făcuse seară, iar strada era foarte aglomerată. Toate casele se iveau brusc din întuneric în lumina felinarelor care se aprindeau, și toți oamenii se grăbeau să-și ferească fața de fulgerele de lumină multicoloră care o asaltau din toate părțile — felinare, reflexii de vitrine, firme luminoase — într-o tălăzuire bîntuită de prevestiri sumbre. Și totuși nu: uite, acolo — dimpotrivă — chipul unei femei radiînd de bucurie, scăldat într-o lumină roșie; dincolo, altul, al unui copil care ride, ridicat în brațe de un bătrîn dinaintea oglinzii unui oblon de prăvălie

pe care se scurge un jet neîntrerupt de picături verzui. Îmi făceam loc prin mulțime și — cu cele două degete în fața gurii — suflam, suflam asupra tuturor chipurilor acelor fugare, fără să-aleg și fără să mă uit înapoi pentru a mă încredința că suflările mele produceau într-adevăr efectul probat de două ori. Dacă îl produceau, putea oare cineva să mi-l atribuie mie? Nu aveam dreptul să țin cele două degete în fața gurii și să suflu peste ele pur și simplu pentru că așa aveam chef? Cine oare putea să creadă în mod serios că o putere atât de extraordinară și de teribilă mi-ar fi venit din cele două degete și din suflul prin care abia le mîngiam? Era ridicol să admiti un atare lucru și puteai s-o iei numai ca pe o glumă nevinovată. Glumeam, asta-i! Și tot suflînd și suflînd limba mi se făcuse în gură ca o scoarță; odată ajuns la capătul străzii aproape că nu mai aveam suflu între buzele țuguite. Dacă ceea ce experimentasem de două ori era adevărat, atunci — Dumnezeu! — trebuie că omorisem, așa, glumind și iar glumind, mai bine de vreo mie de persoane. Imposibil să nu se afle a doua zi, spre groaza întregului oraș; de morțile acelea neașteptate și misterioase.

Într-adevăr, s-a aflat. În dimineața următoare toate ziarele au fost pline cu știri despre ele. Orașul s-a trezit în coșmarul cumplit al unei epidemii fără leac, declanșată fulgerător, Nouă sute șaisprezece morți într-o singură noapte. La cimitir nu mai pridideau să-i îngroape; nu mai pridideau să-i adune pe toți din case. Medicii constataseră simptome identice la toți cei afectați: mai întii un rău indefinit, apoi asfixia. Din autopsia cadavrelor nici un indiciu asupra bolii care provocase moartea aproape instantanee.

Citind acele ziare am căzut pradă unei consternări care semăna cu buimăceala provocată de o beție îngrozitoare: o învălmășeală de imagini confuze care mă asaltau, se loveau unele de altele, învîrtejindu-se înlăuntrul unui nor care mă învăluia amețitor; și o neliniște inexplicabilă, un fior profund ce se ciocnea, se izbea înlăuntrul meu de ceva care îmi rămânea obscur și imobil și de care cugetul — atras, însă tensionat la maximum, pe punctul de a se dezagrega — refuza să se apropie, îl atîngea și imediat se depărta de el. Pur și simplu nu știu ce voiam să spun atunci cînd, apăsîndu-mi fruntea cu o mină tremurîndă, repetam: „Mi se pare! Mi se pare!” Fapt este că fraza aceea, deși atât de fără șir, m-a ajutat să sfîșii dintr-o dată norul acela și — preț de o clipă — m-am simțit ușurat, eliberat. „Totul nu e decît o sminteală — m-am gîndit — care mi-a intrat în cap din pricina gestului ridicol și pueril pe care l-am făcut ieri, înainte ca dezastrele acestei epide-

mii căzute ca din senin peste oraș să se fi declanșat. De multe ori, din astfel de coincidențe pot să ia naștere superstițiile cele mai prostesti și obsesiile cele mai incredibile. De altfel, pentru a mă elibera complet, nu am decît să aștept cîteva zile fără să mai repet gestul cu pricina. Dacă e molimă, cum fără îndoială trebuie să fie, acest cortegiu înspăimîntător de decese are să continue și nu va conțeni la fel de brusc precum a început."

Zis și făcut; am așteptat trei zile, cinci zile, o săptămînă, două săptămîni: nici un caz nou nu a mai fost semnalat de ziare: epidemia contenise brusc.

Ei, dar nici nebun, vă rog să mă iertați; imi era imposibil să trăiesc cu obsesia unei atare bănuieli, anume că puteam fi nebun; nebun de o nebulie care, mărturisită, i-ar fi făcut pe toți să izbucnească în ris; nu, nici pomeneală. Prin urmare, trebuia să scap de o atare obsesie cit mai curînd. Dar cum? Apucîndu-mă iarăși să suflu în degete? Era vorba de vieți omenești. În același timp trebuia să mă conving că gestul meu era prin el însuși nevinovat, copilăresc și că, dacă ceilalți mureau datorită lui, nu era vina mea. După acea pauză de cincisprezece zile puteam continua să cred într-o revenire a epidemiei, întrucît, pînă la urmă, trebuia să admit ca incredibil faptul că moartea ar fi putut să depîndă de mine. Și totuși exista ispita diabolică de a dobîndi o atare certitudine (cu mult mai teribilă decît bănuiala c-aș putea fi nebun), certitudinea de a mă ști inzestrat cu o putere atît de extraordinară: cum să-i rezîști unei asemenea ispite?

II

Trebuia să imi acord încă o probă, însă una rezonabilă și prudentă; o probă pe cît posibil „dreaptă". Moartea, se știe, nu e dreaptă. Cea care depindea de mine (dacă depindea de mine) trebuia să fie dreaptă.

Cunoșteam o fetiță drăgălașă care, tot jucîndu-se cu păpușile, ieșind dintr-un vis pentru a intra într-altul — toate diferite între ele: unul care o purta într-un sat de munte și altul care o depunea pe o plajă la mare, iar apoi de la mare într-o țară foarte îndepărtată, unde se aflau alți oameni care vorbeau o limbă cu totul diferită de a sa —, se trezise pînă la urmă din toate visele acelea tot fetiță — la douăzeci de ani —, chiar fetiță fetiță, plături de unul care, abia ieșit din ultimul ei vis, se preschimbase imediat (în realitate) într-o brută străină, într-o namilă de doi metri, prostovan, trîndav și vicios, iar în locul păpușii se pomenise ținînd în brațe o biată făptură, des-

pre care nu se putea spune că era un mic monstru, întrucît avea totuşi o feţişoară de inger bolnav în momentele cînd spasmele permanente care-i zgîlţiau întreg trupuşorul nu i-o deformau în chip îngrozitor. „Morbul lui...”, nu ştiu, numele unui medic străin, englez sau american. Pot, mi se pare, dacă aşa se scrie (frumoasă glorie, să-ţi dai propriul nume unei boli!), „morbul lui Pot” într-una din formele sale cele mai grave şi fără de leac. Copilul acela n-avea să vorbească niciodată, niciodată nu avea să umble şi nici nu s-ar fi folosit vreodată de minuştele slăbănogae şi contorsionate de violenţa durerilor atroce. Ar fi putut s-o mai ducă aşa cîţiva ani. Avea trei? Poate pînă la zece. Şi totuşi — incredibil —, în braţele cuiva care învăţase să-l ţină bine precum namila aceea de taică-său (cînd putea şi el, într-o clipă de răgaz), sărmanul copil suridea cu un zîmbet atît de fericit pe feţişoara lui de inger, încît imediat — odată dispărută repulsia provocată de zvîrcoliri — compasiunea cea mai tandră storcea lacrimi din ochii tuturor celor care-l priveau. Părea imposibil ca numai medicii să nu priceapă ce anume cerea copilul prin zîmbet. Poate însă că pricepeau, întrucît declaraseră că, nici vorbă, era unul din cazurile în faţa cărora n-aveai de ce să şovăi, dacă legea ar fi îngăduit-o şi ar fi existat acordul rudelor. Legea e lege: poate fi crudă, cum e adesea, însă miloasă nu, altfel n-ar mai fi lege.

Prin urmare m-am prezentat la acea mamă.

Odaia în care m-a primit era cufundată în semiintuneric, iar cele două ferestre întunecate se desluşeau cumva departe, în licărul vînat al ultimului crepuscul. Aşezată în fotoliu la picioarele pătuţului, mama ţinea în braţe copilul zguduit de convulsii. Fără să spun nimic, m-am aplecat asupra lui, cu degetele dinaintea gurii. La suflul meu, copilul a zîmbit şi s-a stins. Cînd mama — obişnuită cu permanenta încordare spasmodică şi zbuciumată a acelui trupuşor — şi l-a simţit dintr-o dată în braţe aproape destins şi moale, şi-a înăbuşit un ţipăt, a ridicat capul să mă privească, s-a uitat la copil:

— Doamne, ce i-ai făcut?

— Nimic, ai văzut, doar un suflu...

— Dar a murit!

— Acum e fericit.

I l-am luat din braţe, aşezîndu-l — destins şi moale, cu zîmbetu-i de inger pe guriţa palidă — în pătuţ.

— Unde-i bărbatul tău? Alături? Te scap şi de el. Nu mai are de ce să te năpăstuiască. Iar tu continuă să visezi mai departe, copilul! Vezi ce păţeşti cînd ieşi din vise?

N-a fost nevoie să mă duc după soț. A apărut în prag, o namilă buimacă. În exaltarea pe care mi-o provoca teribila certitudine pe care-o dobindisem, simțeam însă cum crescusem peste măsură, cu mult mai înalt decît el. „Ce e viața! Uite, e de ajuns un suflu, așa, ca să o spulbere!” Și, suflindu-i în obraz, am părăsit casa aceea, un uriaș în faptul serii.

Eu, eu eram; eu eram moartea; o aveam aici, în cele două degete și în răsufare; îi puteam omori pe toți. Nu trebuia oare să îi omor acum pe toți spre a fi drept față de cei pe care-i omorisem înainte? Nu-mi trebuia nimic, numai să îmi ajungă suflul! N-aș fi făcut-o pentru c-aș fi urît pe cineva: nu cunoșteam pe nimeni. Ca moartea. Un suflu și gata. Cîtă omenire, înaintea acestora care-mi trecea acum — umbră — pe dinainte, fusese spulberată? Aș fi putut însă să nimicesc întreaga omenire? să pustiesc toate casele? toate străzile din toate orașele? cîmpiile și munții și mările? să pustiesc întreg pămîntul? Nu era posibil. Dar atunci nu, nu trebuia să distrug pe nimeni, absolut pe nimeni. Poate că trebuia să-mi tai acele două degete. Însă, mai știi, poate că ar fi fost suficient numai suflul! Se cădea să încerc? Nu, nu: ajunge! Simțeam cum mă cutremur din creștet pînă-n tălpi, numai gîndindu-mă. Poate că suflul singur era de-ajuns. Cum să-i pun stavilă? Cum să înving ispita? O mină pe gură? Mă puteam condamna la a sta tot timpul cu o mină pe gură?

Tot aiurind astfel, m-am pomenit trecînd prin fața porții larg deschise a spitalului. În gang se aflau vreo cîțiva infirmieri — de gardă, la serviciul de prim-ajutor — care stăteau de vorbă cu doi polițai și cu bătrînul portar, iar în prag, privind pe stradă, ședea — îmbrăcat în lungul halat de rigoare, cu mîinile în șold — medicul acela tînăr care îl asistasă pe bietul Bernabò pe patul morții. Cum m-a văzut trecînd, m-a recunoscut — poate din pricina gesturilor pe care le făceam în aiurarea mea — și-a izbucnit în ris. N-ar mai fi făcut-ol! M-am oprit; i-am strigat: „Să nu mă provocați acum cu zîmbetul dumneavoastră prostesc! Eu sint! eu sint! o am aici”, și i-am arătat iarăși cele două degete lipite, „ori poate numai în suflu! Vreți să faceți o probă în fața acestor domni?” Surprinși și curioși, infirmierii, cei doi polițai și bătrînul portar veniseră mai aproape. Cu zîmbetu-i de circumstanță pe buzele care păreau boite și fără a-și lua mîinile din șolduri, nemernicul nu s-a mulțumit de astă-dată numai să o gîndească, ci a cutezat să-mi spună, ridicînd din umeri: „Dar dumneata ești nebun!” „Nebun?” am replicat. „Epidemia a încetat de cincisprezece zile. Vreți să vedeți că o stîrnesc din nou și — într-o clipă — o fac să se dezlănțuie, teribilă?” „Suflînd în degete?” Ho-

hotele care i-au urmat acestei întrebări a doctorului m-au făcut să şovăi. Am simţit că n-ar fi trebuit să mă las cuprins de furie din pricina situaţiei ridicole pe care — inevitabil — gestul acela al meu mi-o crea de cum îl făceam cunoscut. Nimeni, afară de mine, nu putea crede în mod serios în efectele lui cumplite. Însă cu toate astea furia m-a copleşit — asemenea arsurii unui fier încins pe carnea vie —, simţind ridicolul ca pe un stigmat de batjocură pe care moartea voise să mi-l întipărească acordându-mi o putere incredibilă. La aceasta s-a adăugat, ca o lovitură de bici, întrebarea tinărului medic: „Cine v-a spus că epidemia a încetat?” Am înlemnit. Nu încetase? Am simţit cum îmi ard obrajii de ruşine. „Ziarele — am spus — nu au mai semnalat nici un caz”. „Ziarele — a replicat el —, însă nu noi, aici, la spital”. „Mai sînt cazuri?” „Trei sau patru pe zi”. „Şi dumneavoastră sinteţi sigur că e vorba de aceeaşi boală?” „Desigur, dragă domnule, absolut sigur. Aveţi astfel posibilitatea să vă lămuriţi asupra bolii. Cruţaţi-vă, cruţaţi-vă suflul!” Ceilalţi se pun iarăşi pe ris. „Bine, am spus atunci. Dacă-i așa, eu sînt un nebun, iar dumneavoastră nu vă va fi frică să mi-o dovedeţi. Vă asumaţi răspunderea şi pentru aceşti cinci domni?” În faţa provocării mele, tinărul medic rămase o clipă descumpănit; însă zimbetul îi reveni apoi pe buze: se întoarse către cei cinci: „Aţi priceput? Domnul pretinde că e de-a-juns să sufle puţin în degete ca să ne omoare pe toţi. Sinteţi de acord? Eu da”. Ceilalţi exclamară în cor, rînjind: „Bineînţeles, suflaţi, de acord, sîntem gata!” Şi se aşezară toţi şase în rînd dinaintea mea, cu feţele întinse înainte. Părea o scenă de teatru, în gangul acela de spital, sub felinarul roşu de prim-ajutor. Erau convinşi că aveau de-a face cu un nebun. De-acum nu mai puteam da înapoi. „La o adică, epidemia este de vină, nu eu, nu?” Şi, pentru a fi mai sigur, am alăturat ca de obicei cele două degete dinaintea gurii. Cînd am suflat, toţi şase, unul după altul, se schimbă la faţă; toţi şase se frînseseră din şale; toţi şase îşi duseră o mină la piept, privindu-se unul pe altul în ochii împăienjeniţi.” Apoi unul din poliţai se repezi la mine, prinzîndu-mi încheietura mîinii ca într-un cleşte; însă imediat simţi cum se sufocă, simţi cum i se moaie picioarele, şi căzu la pămînt împlorînd parcă ajutor. Ceilalţi delirau, băteau aerul cu mîinile, sau rămăseseră cu ochii holbaţi şi cu gura căscată. Instinctiv, încercai să-l reţin, cu braţul liber, pe tinărul medic ce se prăbusea peste mine; însă şi el, asemenea lui Bernabò, mă respinse furios, prăvălindu-se la pămînt cu o bufnitură puternică. Un pîlc de oameni, care încetul cu încetul devenea o mulţime, se strînsese între timp în faţa porţii. De-afară, curioşii împingeau, în vreme ce speriaţii se

trăgeau înapoi din prag, strivindu-i la mijloc pe cei dornici să vadă ce se întâmpla în acel gang. Mă întrebau pe mine, ca pe unul ce trebuia să știe, poate intrucît chipul meu nu exprima nici curiozitatea, nici dorința, nici spaima ce-i stăpînea. Nu știu cum arătam; în clipa aceea mă simțeam ca un rătăcit, atacat pe neașteptate de o haită de cîini. Altă ieșire nu vedeam în afara gestului meu copilăresc. Trebuie că aveam în ochi o expresie de groază și în același timp de milă față de cei șase căzuți și de toți cei care mă înconjurau; poate că chiar zîbeam spunîndu-le unuia și altuia să-mi facă loc: „E de ajuns un suflu... așa... așa”; în vreme ce, de jos, tînărul medic, căpătînos pînă la sfîrșit, striga zvîrcolindu-se: „Epidemia! Epidemia!” Toată lumea a luat-o la fugă; un timp m-am văzut în mijlocul mulțimii aceleia care fugea înspăimîntată în toate părțile, mergînd, eu singur, la pas, însă asemenea unui bețiv ce vorbea singur, potolit și cîznit; pînă m-am pomenit, nu știu cum, dinaintea unei oglinzi de prăvălie, continuînd să-mi țin cele două degete în dreptul gurii, gata să suflu „așa... așa...”, poate spre a da o dovadă de caracterul inofensiv al gestului aceluia, arătînd că, iată, îl probam și asupra mea, în singurul mod care-mi era posibil. M-am zărit numai preț de o clipă în oglinda aceea, cu niște ochi pe care eu însumi nu mai știam cum să mi-i privesc, așa infundați în orbite cum erau pe chipul ca de mort; apoi — de parcă m-ar fi înghițit vidul ori aș fi fost cuprins de amețelă — nu m-am mai văzut; am atins oglinda, era aici, în fața mea, o vedeam, însă eu nu eram acolo; m-am pipăit: capul, pieptul, brațele; imi simțeam trupul sub miini, însă nu mi-l mai vedeam, nici măcar miinile cu care-l atingeam; totuși nu eram orb; vedeam totul: strada, oamenii, casele, oglinda; iată, o atingeam din nou, mă apropiam să mă caut în ea; nu mă aflu acolo, nu exista nici măcar mîna care simțea totuși sub degete răceala sticlei; mă cuprinse o dorință nestăvilită de a intra în oglindă în căutarea imaginii mele spulberate, dispărute; și cînd stăteam așa în fața geamului, un ins, ieșind din prăvălie, se ciocni de mine și imediat îl văzui sărînd înapoi, înspăimîntat și cu gura deschisă pentru un țipăt de groază care nu-i ieșea din gîtlej: se ciocnise de cineva care ar fi trebuit să fie acolo și nu era, nu era nimeni; am simțit atunci în mine, mai mult decît orice, dorința de a dovedi că existam; parcă-am vorbit în aer; i-am suflat în față: „Epidemia!” și cu un pumn în piept l-am doborît. Între timp, strada — răvășită de cei care fugiseră mai adineauri și care acum se întorceau cu niște chipuri de posedați, asmuțîndu-i cu siguranță pe toți în căutarea mea — se umplea de lumea ce năvălea din toate părțile, revărsîndu-se asemenea unui fum

dens de osebite chipuri care mă sufoca, pierzându-se parcă în aiura-rea unui vis îngrozitor; dar chiar strivit în mulțimea aceea, puteam să merg, să-mi croiesc drum suflind asupra degetelor mele invizibile. „Epidemia! Epidemia!“ Nu mai eram eu; în sfârșit, acum pricepeam acest lucru; eram epidemia, iar viețile omenești pe care un suflu le pulbera erau cu toatele doar umbre, nimic altceva decît umbre. Cît a durat coșmarul acela? Toată noaptea și parte din ziua următoare am trudit să ies din gloata aceea, iar odată eliberat din menghina orașului îngrozitor, m-am simțit la rîndu-mi aer în aerul cîmpiei. Totul era scaldat în lumina aurie a soarelui; nu aveam trup, nu aveam umbră; verdele era atît de proaspăt și de nou încît părea răsărit chiar atunci din nevoia mea imperioasă de a mă răcori; și era într-atîta al meu, încît mă simțeam palpitînd cu fiecă fir de iarbă ce tremura la atingerea unei insecte care venea să se așeze pe el; încercam să zbor cu zborul ca de hîrtie, impasibil, a doi fluturi albi îndrăgostiți; iar, ca și cum de data asta era într-adevăr o glumă, iată, un suflu și gata: aripile desprinse ale fluturilor aceloră cădeau ușoare prin aer ca niște bucăți de hîrtie; mai încolo, pe o bancă, străjuită de leandri, ședea o tinerică îmbrăcată într-o rochie din voal albastru, cu o pălărie uriașă de pai împodobită cu trandafirasi; își mișca pleoapele; se gîndea, zimbînd cu un zîmbet care o făcea să-mi pară depărtată asemenea unei icoane din tinerețea mea; poate, într-adevăr, nu era altceva decît o icoană rămasă acolo din viață, singură decum pe pămînt. Un suflu și gata! Adînc mișcat de-atîta gingășie, rămîneam acolo, nevăzut, cu mîinile parcă legate și reținîndu-mi răsuflarea, admirînd-o de departe; iar privirea mea era aerul însuși care o mîngîia fără ca ea să se simtă atinsă de el.

Traducere din limba italiană de

Mihai BANCUI

UMBERTO SABA

(Italia)

Umberto Saba (pe numele său adevărat Umberto Poli) s-a născut la Trieste în 1883 și a murit la Gorizia în 1957. După întreruperea studiilor și experiența mai multor profesii (mus pe o navă comercială, magaziner, soldat înrolat voluntar), el a deschis un anticariat la Trieste, devenit ulterior celebru. Producția literară a lui Saba poartă amprenta traumei familiale suferite (tatăl își părăsise familia înainte de nașterea lui) ca și pe aceea a traumelor datorate zbuciumatei istorii a primei jumătăți de secol. În anii aplicării legilor rasiale, dată ascendența maternă, el a fost obligat să stea ascuns la Paris, Florența și Roma. Poeziile cuprinse în numeroasele culegeri publicate între anii 1911—1944 au fost reunite în volumul *Căntărețul* (1945), care l-a consacrat în Italia, alături de G. Ungaretti și E. Montale, drept unul din cei mai mari poeți ai epocii. Au urmat *Mediterraneene* (1946), *Păsări — Aproape o poveste* (1951), *Lucruri ușoare și trecătoare* și *Spinul dragostei* (1952). Sentimentul aproape religios încercat de Saba în fața vieții, a omului de rind, a cotidianului lipsit de strălucire, dar nu de căldură, pregnant în lirică, străbate și paginile de proză. Nuvelele, schițele, evocările sînt marcate mai puternic decît poezia de intuiții (inițial) și interpretări psihanalitice. Proza scurtă a lui U. Saba, publicată într-un arc temporal întins, este destul de variată din punct de vedere tematic. Aforismelor și istorioarelor cu tîlc, subtil-ironice sau pline de înțelegere pentru întâmplările vieții, grupate în volumul *Scurtături și poveștile* (1946), le-au urmat un text metapoetic *Istoria și cronologia Căntărețului* (1948) și *Amintiri — Povești* (1956 — ce adună laolaltă proza scurtă scrisă începînd cu anul 1910). Postum, conform dorinței lui Saba, a apărut romanul neterminat, parțial autobiografic, *Ernesto*.

LA RĂZBOI, ÎN VIS

Am visat că eram la război, dar nu la unul din ultima vreme, atît de numeroase; mă aflu într-un avanpost izolat al regelui Carlo Alberto*, la granița dintre Lombardia și Piemont, într-o dimineață înăbușitoare din 1848 sau 1849.

Războaiele de Independență (cum le zicem noi) sau campaniile din Italia (cum le spun dușmanii) reprezintă un eveniment mai aproape de sufletul nostru decît cucerirea orașului Tripoli** sau tulburările din Balcani. Poate că tații noștri le-au trăit atît de intens, încît urmașii au moștenit o impresie aproape optică, amănunțită și localizată în spațiu, tot așa cum moștenești culoarea părului sau mersul. Sigur e că locul în care mă aflu în vis trebuie să fi existat sau mai

* Carol Albert de Savoia (n.t.).

** În urma războiului italo-turc din 1911—1912, Italia a obținut Tripolitania, Cirenaica și Insulele Dodecanez (n.t.)

există prin părțile acelea: nu este exclus cătuși de puțin ca într-o bună zi să-l văd și chiar să-l recunosc.

Vi s-a întâmplat vreodată, mai ales spre zori, cu puțin înainte ca o fereastră deschisă sau o voce zgomotoasă să vă trezească brusc, să vi se întâmple un fapt oarecare, petrecut demult, de pildă, ceva din anii de școală, cu totul nesemnificativ în sine și de asemenea natură încât nu putea să vă fi dat, la timpul convenit, o senzație, nici de plăcere nici de durere, și care, cu toate acestea, rețrăit în vis, să stărnească un sentiment de fericire, de parcă ați fi în rai, sentiment tulburat doar de teama că s-ar putea rupe vraja? Ceva asemănător încercam eu visînd că stăteam culcat pe iarbă, la adăpostul unui tufiș, cu pușca întinsă, așteptînd să trag primul foc, în dimineața aceea înăbușitoare din 1848 sau 1849, pe cînd mă aflam în serviciul patriei și al bunului rege Carlo Alberto.

Cîtă vreme trebuia să rămîn nemișcat, în poziția reglementară? Nu știu. Știu numai că după cîteva minute sau poate ore, dispăruse cu totul, nu zic frica, pentru că nu despre așa ceva era vorba, ci îngrijorarea vagă ce mă apăsase: nu mă mai gîndeam că eram o țintă vie; uitînd de pericol și de ordinul primit, mă întinsesem pe spate, cu ochii țintă la cer, cu mulțumirea copilului cînd face pluto într-una din multele sale băi în mare, băi repetate de dimineața pînă seara tirziu, cu excepția răgazului în care mînîncă pe plajă. Intuiam că lupta, atît de bine începută, cu unele episoade victorioase, începea să ia o întorsătură neplăcută pentru noi, că viitorul avea să fie mai rău decît trecutul; dar nici acest presentiment al Navarei*, mai mult decît dureros pentru un patriot infocat, cum, fără îndoială, eram eu în anii aceia, nu reușea să-mi învingă pasivitatea datorată liniștii și somnolenței iradiate de lucrurile din jur și de timpul ce se apropia de amiază. Greierii țîrîiau, porumbul era deja copt, iar de împușcături, nici vorbă! Fumul ce se ridica din casele unui sătuc istoric, nu era fum de incendii: cîteva vaci albe și negre pășteau prigonite pe dimb, acolo unde norii în mișcare lăsau parcă să se întrevadă ochiul albastru al Domnului. Iar soldatul izolat era fericit și liniștit, așa cum cineva nu poate fi decît la fereastră lui de acasă, după o zi bună de muncă sau în război, cînd visează și știe că-i doar un vis.

Cît vedeai cu ochii, nici urmă de croați și nici pomeneală de ură față de dușmani. Gîndul mă ducea la mareșolul Radetzki, atît de bătrîn încît aproape nu se mai putea sui pe cal, cu fața numai riduri,

* Trupele austriece au învins trupele piemonteze în bătălia de la Novara, la 23 martie 1849. Carol Albert a abdicat atunci în favoarea fiului său, Victor Emmanuel al II-lea (n.t.).

sub pălăria verde cu penaj de feldmareșal. Mi-l imaginam (în timp ce pregătea retragerea sau ofensiva, sprijinindu-se, ca să nu cadă, de o masă sau de un scaun din cabinetul lui) cu o lipsă de antipatie mai mult decât firească astăzi, dar profund vinovată în 1849. Și mă amuzam închipuindu-mi scena încălcării armistițiului, când, în hărmălaia fanfarelor îngrămadite sub ferestrele comandantului, soldații îl constrinseseră și pe el să-și pună la butoniera de la vestonul încărcat cu decorații, o frunză verde, semnul distinctiv al oșteanului austriac, în momentul intrării în război. Fără îndoială, soldații aceia, recruți sau veterani, trebuie să-l fi iubit cu toții la fel de mult: de altfel, cum poți să nu iubești un bătrîn de optzeci și șase de ani, care tot mai cîștigă bătălii și-i salvează împăratului său două regiuni? Oare nu i s-a întimplat fiecăruia din noi să iubească vreun bătrîn atît de încărcat de ani, pe cînd eram de-o șchioapă, încît nu ne venea să credem că poate să mai fie în viață? Știi că nu poate s-o mai ducă mult: gîndul morții lui apropiate și inevitabile ne sperie mai mult decît sfîrșitul prematur al unui tînăr. Așadar, de ce să moară Radetzki, cel care făcuse toate campaniile împotriva lui Napoleon, îl cunoscuse pe Friedrich cel Mare și alte mărimi ale unui trecut mai viu decît prezentul, iar el era unul din ultimii săi martori? Trăise atît încît, de acum... Cam acestea trebuie să fi fost sentimentele încercate de dușmanii noștri față de bătrînul și gloriosul lor mareșal, chiar dacă nu pe măsura clarvizunii mele.

Prin urmare, în loc să stau la pîndă, eu mă tot puneam în pielea dușmanilor noștri și, în chip cu totul surprinzător, figura și gîndurile stîrnite de Radetzki se îngemănau cu sentimentele încercate pentru o mătușă a mea, foarte bătrînă, și cu trimbițele unor armate îndepărtate; tocmai atunci, ecoul neașteptat al unor pași, răsunînd spre capătul drumului, m-a readus la condiția de soldat din avanpost, făcîndu-mă să întorc capul. Drumul trecea printre două coline; pe una stăteam la pîndă eu, la vreo sută de pași de un coleg; pe cealaltă, pe care trebuia să o țin sub observație pentru a da, la o adică, semnalul cu un foc tras în aer, nu se mișcau decît frunzele, iar în vîrf, vacile mai sus pomenite. Și, iată, în sfîrșit, dușmanii; mai bine-zis, un singur dușman, un austriac încovoiat sub greutatea raniței, cu bereta țeapănă, tipică, de formă conică, ce-și bălăbănea pușca. Mergea fără grijă, pe drumul păzit de pușca mea, sigur de el și de viața lui, ca în timp de pace, de parcă s-ar fi întors de la exerciții și zăbovise din cauza vreunei nevoi, iar acum, fără grabă, își ajungea din urmă detașamentul.

În clipa în care am ridicat cocoșul, iar arătătorul a atins trăgaciul, mi-a trecut prin minte un **gînd ghiduș**; mai mult, am avut conștiința clară a gestului absolut ireparabil pe care eram pe cale de a-l săvîrși: gînd ce l-a întîrziat cu cîteva minute. Acela urma să fie primul foc (nu și ultimul, speram eu) tras într-o țintă vie, primul foc din viața mea și din cele cîteva luni de război, pentru că regimentul meu abia fusese dislocat pe cîmpul de bătaie, iar compania mea avea cîstea, începînd cu dimineața aceea, să dea santinelele pentru avanposturi. Printr-un act, al meu, volitiv, și cu ajutorul instrumentului pe care-l țineam în mîini, soldatul acela ce înainta neștiutor pe poteca pustie, avea să fie primul căzut. Așa cum am spus, luasem cunoștință de noua mea emoție: între timp, austriacul făcuse cîțiva pași și, cum se apropia tot mai mult, oferea o țintă mai mare și mai sigură țevii țepene îndreptată spre pieptul lui. Cit despre mine, știam prea bine că nu eram tocmai apt pentru marșuri, dar eram un bun trăgător. Cum ar fi putut să-mi scape la o distanță atît de mică, fără să bănuiască pericolul?

Nu, fără doar și poate, nu mi-ar fi scăpat: iar eu mă amuzam observîndu-mă și spionîndu-mi fiecare impuls, fără teama de a mă dovedi din această pricină, chiar de la prima încercare, un rău soldat. Mai mult, în dimineața respectivă, înainte de a ne trimite la post, căpitanul meu ne sfătuisse, pentru ultima oară, să nu tragem dacă nu avem certitudinea că după fiecare împușcătură vom vedea un cadavru: în felul acesta nu iroseam muniția și nici nu-i indicam fără rost prezența noastră dușmanului. Așadar, numai ca să-i dau ascultare căpitanului meu, nu trăsesem încă: și-apoi, voiam să văd fața victimei mele! Înfațișarea lui de croat (austriecci de la '48 erau toți croați!), amintindu-mi de agresiunile și violențele îndurate de italieni din partea acelor barbari, ar fi făcut ca focul să pornească altfel, cu o mai caldă și adîncă mulțumire, decît ar fi avut darul s-o facă silueta vagă a unui dușman.

Soldatul continua să înainteze și fără îndoială că nici o voce interioară nu-l puneă în gardă asupra faptului că era condamnat. Pășea fără să privească nici la dreapta, nici la stînga, nu dădea semne că voia să se ascundă și nu grăbea pasul, cum se întîmplă noaptea cînd treci prin locuri singuratice și te apasă bezna. Și el, sărmanul, avea atîta beznă în spate! Numai de mine depindeau minutele în care se mai putea bucura de soarele dulce; de mine depindea dacă-i răminea unul în plus sau unul în minus: o singură mișcare, precisă, a arătătorului meu era suficientă ca el să constate pe neașteptate, cu teroare, într-un spasm, că e doborît pentru vecie pe drumul acelu de țară, străin, fără să vadă de unde-i provenea chinul, fără nici un mar-

tor — numai el și cu mine — care să asiste la lovitura mea și la căderea lui, în afara ținutului tăcut, sub un cer acoperit. Iar oamenii, ce aveau să afle ulterior, nu ar fi făcut altceva decît să mă aprobe; ba nu, nici măcar atît: pentru că nu-l lauzi și nici nu-l dezaprobi pe un om infometat care, găsind masa așezată, mănîncă, și nici pe cel care (în timp de război, se înțelege de la sine) îl omoară pe dușmanul aflat din întîmplare la o bătaie de pușcă de el.

Era ușor și firesc, atît de ușor și de firesc, încît el deja făcuse vreo cincizeci de pași, fără ca eu — postat acolo anume în acest scop, după ce mărșăluisem atîția kilometri și-mi călcasem în picioare atîtea simțăminte ca să ajung în punctul acela — să-l fi trăsît. Acum era aproape înaintea mea; îi curgea sudoarea de sub chipiul ridicol pe fața bronzată și imberbă, o față ștearsă, nici simpatică, nici nesuferită și, mai ales, lipsită de acele trăsături tipice ale nației, de la care așteptam ultimul imbold ca să-l ochesc. Mi se părea atît de șters, încît mi-am zis: „Asta-i tot?” Și am încercat — tot mai mi-aduc aminte — un sentiment de dezamăgire și o ciudă cu totul aparte.

Evident, tinărul se întorcea dintr-o misiune făcută pentru regimentul lui, cum ar fi făcut în vremuri normale și pe un teritoriu prieten; sau poate era ordonanța vreunui ștab ce-l trimisese cu vreo veste la un coleg, cum face negustorul cu băiatul de prăvălie, sau că soldatul greșise drumul la întoarcere, sau că ofițerul, dîndu-i însărcinarea, nu știuse că avanposturile noastre erau atît de aproape de ei. Soldatul ținea sub brațul stîng un pachet (mi s-a părut că era lenjerie înfășurată într-o basma roșie, militară) și își bălăbănea pușca numai ca să-și odihnească umerii amorțiți de greutate. Ceea ce nu pricepeam era de ce tira după el ranița și nu o lăsase în cort. Dar, în mare, era o figură liniștitoare și foarte puțin războinică, de dușman; indivizi ca el văzusem și printre ai noștri, printre ordonanțe și soldați repartizați la serviciile auxiliare ale cartierului general. Și totuși, cine știe cîți italieni nu trimisese pe lumea-ailaltă cu fața lui de imbecil! Și cîți avea să mai trimită, dacă eu îl lăsăm să-și vadă de ale lui! O, nu, pentru Dumnezeu! Ajunsesse chiar în fața mea, aproape că atîngea tufișul ce-mi servea drept barbacană; acum auzeam zgomotul făcut de raniță cînd i se lovea de spate și suflarea grea, întretăiată, ca de ciine insetat, într-o zi de caniculă. M-a cuprins amețeala, am văzut roșu înaintea ochilor și în această ploaie de sînge, m-a străfulgerat un gînd rușinos și paralizant: „Dar mama lui?”

Da; și dacă atunci s-a întîmplat ceva rușinos pentru un soldat față-n față cu dușmanul, acum, cînd am redevenit un om al condeii-lui, nu pot să nu mărturisesc că eu, soldat italian din 1848 sau 1849,

nu m-am grăbit să omor un austriac înarmat, numai la gândul că tinărul acela avea, desigur, o mamă. Probabil că nu mi-ar fi trecut prin cap un asemenea gând, dacă soldatul ar fi fost un om din aluatul meu, un artist, un literat, în fine, o ființă cu o mai aleasă spiritualitate. Dar cum puteam să fac abstracție de acel gând, fiind vorba de cineva atât de simplu, de un țăran de la munte din Croația, care, pentru părinții lui, trebuie să fi fost o adevărată comoară? Cine știe câte o fi îndurat mama lui că să-l crească și să-l predea, la data stabilită, împăratului și feldmareșalului Radetzki? Pentru că nu mă impresiona atât durerea lui imediată, țipătul sfișietor, de animal lovit mortal (nu aveam dubii că avea să strige), căderea, după efortarea de a mai rămîne o clipă în picioare, chipiul rostogolit pe jos, capul ținut între miini (nu văzusem cum cad soldații decît în oleografiile regimentului), scurta agonie, țărîna mușcată etc., etc., cit neliniștea familiei lui de departe și certitudinea că, de data aceasta cel puțin, depindea de mine și numai de mine dacă mama lui avea să primească de la parohul satului înștiințarea „fiul dumneavoastră a murit” sau dacă avea să-l vadă întorcîndu-se întreg din război. Pentru el, desigur — mă gîndeam eu — era mai bine să ochesc. Scăpîndu-ne pe noi de un trăgător, îl scuteam pe el de truda, de pericolele și groaza războiului armat și apoi de celălalt război, mai lung, mai istovitor, de sărăcia și viciul cu care ar fi trebuit să se lupte, tot restul vieții. Dar mama lui, dar ai lui, dar toți cei ce-l așteptau...? Între timp, el deja îmi trecuse pe dinainte și ca să-l omor ar fi trebuit să-l ochesc nu în piept, ci în spate.

În spate! Ca pe un fugar, ca pe un trădător, cînd, de fapt, el nu era nici una nici alta, ci pur și simplu un soldat rătăcit! Iar eu aș fi deflorat țeava puștii pentru un dușman ca și dezarmat. N-ar fi fost lipsit de noblețe, de generozitate, de etică militară (țineți cont că sîntem în '48), de italianitate? Și mai era ceva; ceva apăsător și confuz, ce făcea ca balanța să incline spre dușmanul, ajuns deja la cotitură: încă doi-trei pași și, dacă apucam să fac la timpul potrivit ceea ce constituia datoria mea, motiv pentru care în dimineața aceea mă aflam în locul respectiv și în nici un altul de pe glob, ar fi fost aproape tot atât de greu pentru mine să-l ucid, pe cît le-ar fi fost alor lui să-l readucă la viață. Pentru că acum, să fi vrut, și nu mai aveam cînd s-o fac. Iar simțămîntul acela apăsător și confuz, ca o remușcare sau ca furia încercată pentru o ocazie pierdută prostește, se amesteca în clipa aceea cu o groază ciudată, inexplicabilă, crescîndă, groaza de a ridica ochii spre colina din față.

Mă temeam atât de tare, încît în cele din urmă, ca să nu-mi plesnească inima, a trebuit s-o fac. Am ridicat capul și am privit. Zece, o sută, o mie, o sută de mii de soldați, întreaga Austrie dușmană coborîse încetîșor din virful colinei; toate puștile armatei bunului mareșal Radetzki erau ațintite spre capul meu. Și ce fețe aveau! Fețe de oameni ce urlă, fețe asudate, minjite de sînge și pulbere, schimonosite de dispreț. Pentru că toți știau ce făcusem sau, mai exact, ce nu făcusem: mă alesesem nu numai cu plumbul dușmanului, ci și cu ocara. Că bine mai păzisem colina ce-mi fusese încredințată! Dar micul soldat era salvat și mama lui avea să-l îmbrățișeze la întoarcerea acasă.

O explozie neașteptată, asurzitoare, înfiorătoare, mi-a întrerupt visul, devenit coșmar, pentru a mă retranspune în realitatea de fiecare zi. Dar visul acesta este atât de asemănător cu cel puțin o parte a realității încît, chiar dacă lucrurile nu s-au petrecut așa, n-ar greși cei care ar spune că am visat cu ochii deschiși.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

VERSIUNEA

Treceam într-o bună zi pe strada Bariera Veche din Triest.

— Privește! mi-a zis deodată Lina, apucîndu-mă de braț. Uită-te la femeia ce vine de pe trotuarul celălalt, aceea cu un sul de partitură în mînă și care aleargă ca o apucată! O vezi? Uită-te repede la ea, uită-te bine! Dar să nu te observe.

Mi-am îndreptat privirea în direcția indicată și am văzut o femeie micuță, fără vîrstă, îmbrăcată aproape ca o muncitoare lipsită de cochetărie și totodată ca o văduvă ce se neglijează. Mergea zorită, șchiopătînd ușor, de parcă era așteptată cu nerăbdare; de sus pînă jos arăta atât de aparte încît, fără îndoială, întîlnind-o, ciinele meu ar fi lătrat la ea. Într-adevăr, ținea în mînă un sul, dar nu puteam să-mi dau seama dacă erau partituri sau altceva.

— Am văzut-o, și?

Lina schiță un zîmbet, din cele făcute anume pentru a ascunde lacrimile, specifice persoanelor cu o sensibilitate bolnăvicioasă. Eu unul le zic „zîmbetele durerii din suflet”. Nu am nici un dubiu că ceea ce le provoacă are în sine ceva atroce sau înduioșător de ridicol.

— Știi, femeia asta studiază canto. Acum (era la amiază) dă fuga la maestrul ei.

— Da-i bătrână! exclamai.

— Încă nu. Are treizeci și cinci de ani sau cam pe aproape.

— Și mai studiază canto? O face probabil ca să-i treacă vremea.

— Nici gînd! Vrea să devină primadonă. De zece ani tot studiază. Dacă i-ai cunoaște povestea!

— Doar n-o fi bogată!

— Ce bogată! E cusătoreasă. Muncește zece-douăsprezece ore pe zi pentru una din femeile care vînd lenjerie pe Strada Noua, una din alea — trăzni-le-ar Domnul! — ce le aduc pe lucrătoare în situația de a se îmbolnăvi de tuberculoză, iar ele își cumpără o casă cu trei etaje. Acum zece ani, una din astea, patroana ei, auzind-o întîmplător fredonînd o cançonetă, i-a spus:

— Și Adelina Patti era o biată copilă, o muncitoare ca dumneata și a găsit imediat pe cineva să-i dea lecții pe nimica toată, ba, pînă la urmă, i-a plătit și cheltuielile. Apoi, cînd a devenit marea Patti, l-a îmbogățit pe maestru și pe aceea care-i lăudase pentru prima oară vocea.

— De ce-a făcut-o? Ca să-și bată joc de ea?

— Poate că nu. Cine știe, pe moment, i-o fi plăcut vocea ei. Cert e, că din momentul acela, sărmana n-a mai avut nici o clipă de tihnă. A pornit imediat în căutarea unui maestru și a început cu cei mai cunoscuți din oraș. Dar costa mult prea mult, pentru cîștigul ei cu ziua. Și-apoi, îl căuta pe unul deștept, pe unul în măsură să-și dea seama, de la primele note, ce comoară avea ea în gît. N-ai să crezi, dragul meu, dar l-a găsit.

— Cum se poate?

— Da, da, și mult mai repede decît îți poți închipui. Nu un maestru, ci o maestră, o bătrînă de șaptezeci de ani, cunosătoare a vechii metode, a metodei bune, aceea care formase vocile de altădată, din tinerețea ei, iar acum nu se mai aud nici măcar la Scala. A studiat vreo patru-cinci ani cu bătrîna; apoi, în sfîrșit, într-o seară... Dar nu, nu pot, mi-e imposibil, Doamne, Dumnezeuule!

Ajunsă la acest punct, Lina s-a oprit ca să ridă și mai dureros, apăsîndu-și o mîină pe piept. Lăsa impresia că într-adevăr nu mai putea să continue.

— Și după? o întrebai eu, simțînd cum îmi transmitea neliniștea și jena.

— Apoi, într-o seară, acum patru sau cinci ani, a dat un concert

în sala Liceo, dar, știi, un concert adevărat, cu public; pe chekuiala maestrei. Am fost și eu, adăugă aproape în șoaptă.

— Ai fost? repetai, înfiorindu-mă.

— Nu, nu pot, nu se cade să-ți povestesc; mă doare prea tare. O rochie albă, croită și cusută în casă, prea strîmtă, prea scurtă, pusă cu furcă; ți se strîngea inima. Și-apoi trebuia s-o vezi: cum a intrat în scenă, cum a înaintat și ne-a salutat...

— Dar cum cînta?

— Nu-ți dai seama? Vocea, școala, programul, totul era în ton cu rochia. Eu n-am rezistat: după două-trei piese am fugit din sală.

— Și lumea? Aplauda?

Lumea bătea din palme după fiecare bucată: de cîteva ori, sec. Apoi se așternea liniștea: o liniște înghețată, ca de sală de așteptare.

— Și ea a priceput?

— Ce să priceapă? Adică a înțeles că nu a făcut furori, cum spera, dar a dat vina pe maestra ei. Prietena mea, care m-a dus la concert și mi-a relatat totul, a asistat la scena dintre maestră și elevă. Aceasta din urmă o acuza pe cealaltă că a distrus-o; maestra, de ingratitudine și rea-credință. În cele din urmă, s-au pornit amîndouă pe bocit, ca două tinerele, și pe îmbrățișări. Bătrîna a admis că a greșit, că nu mai e bună de nimic. I-a cerut scuze pentru cei cinci ani de zile pierduți și a sfătuit-o să se adreseze unui maestru mai tînăr, cu o metodă pe gustul publicului modern. Avea să o ajute și ea ca să-l plătească. Pe atunci, eleva avea treizeci și unu de ani.

— Tot mai studiază?

— Stai să termin. Într-adevăr, bătrîna a ajutat-o, dar puțin, pentru că prea mult nu putea nici ea. Așa că pentru a plăti maestrul, care, natural, pentru ea mărise tariful, a fost nevoită ca după cele zece-douăsprezece ore de atelier să-și ia de lucru și acasă și să muncească nopțile. Studia la prînz și seara, de cum termina. Maestrul a avut inima să o primească la lecții timp de cîțiva ani, să o asculte, să o încurajeze și să dea vina, la unison cu ea, cînd pe o cauză exterioară, cînd pe alta. În cele din urmă, obosit și el de toată comedia, i-a spus răspicat că se îndoaia că va ajunge primadonă, dar, cu timpul, putea să fie o bună interpretă pentru roluri secundare. Între timp, dacă voia să se exerseze și să cîștige un ban, o sfătuiă să întreco-risită la un teatru, deocamdată, de mina a doua. Ii dădea el o recomandare pentru dirijorul corului, un bun prieten.

— Și primadona?

— A acceptat. Nu știu cum, dar a acceptat. A renunțat pentru o vreme la serviciul de la atelier; a dus-o tirîș-grăpiș cu munca la

domiciliu și cu venitul de coristă. Dar tu știi cum se întimplă! Celelalte coriste se duceau să ciștige trei-patru coroane pe seară, mîndre că erau acceptate în cor și să se producă la Operă. Ea, în schimb... cu aerul de primadonă neînțeleasă și cu mania de a fi audiată cînd de o celebritate, cînd de alta, poate și mai puțin abilă sau promptă decît colegele ei, le-a devenit tuturor nesuferită; a fost concediată sau nevoită să abandoneze.

— Sărmana!

— Și a continuat să studieze, dar cu alt maestru, pentru că precedentul nu a mai primit-o. I-a zis că-i o pisăloagă: în cor o primi-seră din respect pentru el. Frumoasă figură mai făcea acum din cauza ei! Se pare că a fost moșic; ea, cel puțin, i-a spus prietenei mele că toți bărbații sînt moșici, ca maestrul de canto și, din acest motiv, a hotărît, în inima ei, să nu se căsătorească, să moară fată bătrînă.

— Și acum?

— Acum nu știu cu cine studiază, dar continuă să ia lecții, plină de speranță. N-ai văzut-o cum dădea fuga? Crezi că poate să fie o femeie mai nefericită decît ea, că există ceva mai sfișietor?

— Nu, nu cred.

Pe moment n-am mai vorbit despre ea.

Am reluat discuția eu, după cîțiva ani și după ce trecusem prin multe întîmplări. Într-o seară, după masă, am întreat-o pe Lina dacă își mai omintea de cusătoreasa, viitoarea primadonă, a cărei poveste mi-o făcuse cunoscută cîndva, pe strada Bariera Veche din Triest.

— Atunci, i-am spus, ți-am dat dreptate cînd voiai să știi dacă poate să existe pe lume ceva mai jalnic. Acum, în schimb, după toată experiența acumulată, găsesc că am greșit amîndoi; mă rog, dau o altă interpretare acestui caz.

— Cum altă interpretare?

— Alta: nu că am putea să o considerăm o femeie fericită; asta poate nu, dar nici mai nefericită decît celelalte, care s-au realizat, decît Adelina Patti, de pildă, sau decît femeile adorate de soț sau de vreun iubit.

— Nu te înțeleg.

— Pentru că tu iei în considerare numai impresia pe care ți-o face ție, și nu ei, viața pe care o duce. Dar ia gîndește-te: cum și-ar fi dus zilele fără această orbire, ce i-a sădit în inimă o speranță atît de mare, dîndu-i ei, o femeie sărmană și urîtă, feroarea marilor patimi, în calea cărora se ridică tot timpul obstacole? Așa, e aproape o martiră și nu o fată bătrînă oarecare, cu atîția ani în spate, urîtă,

fără un ban, lipsită de artificii grație cărora ajung să se mărite pînă și femeile sărace și șchioape. Ce-a fost viața ei înainte ca patroana atelierului să-i trezească speranța că va dobîndi celebritatea și averea Adelinei Patti? Nu avea înaintea ochilor decît imaginea existenței duse între prăvălia din Strada Nouă și cămăruța mobilată; și tot așa pînă la înmormintarea de clasa a treia, cînd, poate, ar fi însoțit-o la groapă două-trei bătrînele ca și ea. Cu totul altfel s-au prezentat lucrurile din momentul în care s-a apucat să studieze canto, din ziua cînd bătrîna maestră (aceea cu metoda bună) a anunțat-o că îi va da lecții gratis, cum se cuvine pentru vocea și talentul său. Nu am nici o îndoială că inima i-a tresărit și a încercat cu toată ființa emoția pe care alte femei o cunosc cu primul sărut pătimaș. A fost ca o fereastră deschisă în sufletul ei, prin care a intrat nemărginirea sau, cel puțin, atît cît poate să intre în mintea unei biete femeiuște. Gîndește-te numai la bucuria primelor progrese (sau presupuse progrese, ce importanță mai are!), la prima piesă muzicală, la ziua cînd a interpretat pentru înțîia dată o arie veche, venerată, pe care a auzit-o cîntată sau preaslăvită de propria-i mamă: din *Hughenoții* sau din *Profetul*. Sigur, a suferit mult la atelier, s-a simțit ca o prizonieră în tovărășia ucenicilor, toate mai tinere decît ea, ce se luau la întrecere în a o batjocori și nu credeau (din invidie) în vocația ei. Dar, pe de altă parte, ce satisfacții în mijlocul amărăciunii, ce orgie de proiecte, apoi colțișorul tainic, interzis „persoanelor străine” unde putea să se refugieze ea singură, în orele lungi ale zilei de lucru; cu cită nerăbdare aștepta ea duminica, singura zi din săptămînă petrecută numai în birou, repetind piesele preferate! Altfel, ce-ar fi făcut în după-amiezele de duminică? Ar fi jucat tombola în camera vecinei? Și cînd se ducea la teatru (s-a dus, fără doar și poate, fie și numai ca să învețe), unde auzea aplauzele și vedea florile aruncate celei ce era așa cum avea să fie ea într-o bună zi, peste un an sau doi, nu contează: ce înseamnă zece ani de așteptare în comparație cu fericirea unui succes asemănător? Și nimeni, încă nimeni — în afară de ea și de bătrîna maestră — nu credeau; mai mult, își băteau joc de ea — imbecili invidioși! — dar cu cît se vedea mai batjocorită, cu atît mai mult simțea cum îi creștea fervoarea. Într-un cuvînt, a trăit; altfel, ar fi vegetat. De cîte ori, aplecată peste mașina de cusut, trebuie să fi simțit cum îi sare inima din loc la un gînd anume? Apoi nevoia de a da glas prea-plinului inimii cu un cîntec frumos, de le făcea să tresare de uimire pe colege, în cazul în care nu aveau urechile astupate de atîta ignoranță sau nu erau roase de invidie. Pe lingă toate acestea, ce mai înseamnă con-

certul terminat cu un fiasco, umilințele din cor, anii care trec fără ca impresarul (ce ar fi trebuit să o audă absolut din întâmplare, trecind, tot din întâmplare, pe sub ferestrele ei) să se prezinte cu cilindrul în mână și cu contractul unde ea să-și pună semnătura?

Pe mine mă aruncă pradă disperării orbirea oamenilor puternici, dar nu a celor slabi, a celor foarte slabi; orbirea acestora din urmă mă duce cu gândul la providența generoasă, cînd e vorba de hrana păsărelelor fără adăpost și de iluzii artistice pentru temperamentele isterice, mult prea inadapitate pentru viață. Pentru că prietena prietenei tale este neîndoielnic o isterică, dintre acelea care, călugărindu-se, pot să ajungă la sfințenie; nu-i o isterică de rînd. Nu vezi cum și-a croit toată viața în funcție de un singur gînd? Ea a crezut în spusele patroanei de la atelier, așa cum cineva crede într-un vis sau într-o halucinație.

Din ziua aceea, patroana nu face decît să ridă de ea. Pri-madonă în fașă e lucrul cel mai draguț din cîte îi este dat acesteia să audă.

— Asta nu spune nimic. A trăit mai mult ucenica de treizeci și cinci de ani, cu pasiunea ei nefericită, decît cealaltă, cu toată casa ei de trei etaje!

— Dar va veni și ziua cînd o să înțeleagă. Și-atunci?

— Tirziu, foarte tirziu, mult mai tirziu decît bănuiești. Sau, poate, niciodată. Prea ar fi îngrozitor pentru un suflet omenesc, cu existența ratată, să se convingă că lipsa, defecțiunea rezidă în sine și nu în afara sa. În schimb, ca în momentul de față, ea e sigură că se realizează; la un moment dat, va fi convinsă că s-a realizat. Profeția patroanei, maestra ce-i dădea lecții gratis, concertul din sala Liceo, aplauzele de circumstanță sau din milă ale publicului, încurajările ironice sau compătimitoare primite din partea vreunela din celebritățile feminine, la care se tot ducea ca să o audă cîntînd, un succes măgulitor în casa unor cunoscuți și alte lucruri, neștiute de noi, cu timpul, vor lua în imaginația ei proporțiile și sensul triumfurilor dorite. Probabil că Adelino Patti nu are mai multe amintiri și nici mai frumoase decît bătrîna aceea semicerșetoare ce, în curînd, nu va mai avea vederea bună ca să coasă și de sărăcia căreia va profita patroana ca să o plătească tot mai puțin. Crede-mă, draga mea, așa e.

— Îmi place versiunea ta, răspunse Lina, dar nu cred că este cea adevărată.

Traducere din limba italiană de
Doîna CONDREA DERER

Istrian de origine, Fulvio Tomizza (n. Materada, 1935) s-a stabilit în 1955 la Trieste, lucrînd la emisiunile locale de radio și colaborînd la diferite publicații. Prozator și autor dramatic încununat cu numeroase premii literare italiene și cu Premiul Statului Austriac pentru Literatură în Europa, el continuă în mod deliberat maniera tradițională, realistă, de tratare, deși, din ansamblul creației lui nu lipsesc scrieri cu un pronunțat caracter experimental, în care sînt exploatate valențele oniricului sau ale subliminalului. Tema recurentă a robusteii sale opere narative este inspirată de istoria recentă a țăranilor istrieni, obligați de evenimente conjuncturale la o opțiune drastică între pămîntul unde s-au născut, și Italia, căreia îi aparțin din punct de vedere național. Ea apare în *Materada* (1960), *Fata din Petrovia* (1963), *Pădurea de salcîmi* (1966), în lumea celor drepti (*Premiul Strega*, 1977), și în cîteva povestiri din volumul *Ieri, acum un secol* (1985), făcînd din Tomizza rapsodul diasporei copeninsularilor lui. Dacă prima parte a creației scriitorului, în ciuda transpunerii în plan ficțional, este predominant autobiografică — *Al cincilea anotimp* (1965), *Pomul viselor* (1969 — Premiul Viareggio), *Turnul răsturnat* (1971), *Orașul lui Miriam* (1972 — Premiul Fiera Letteraria), *Locul unde să te întorci* (1974), *Prietenia* (1980), cărțile publicate în ultimii ani *Nălucairea Mariei* (1981), *Răul vine din nord* (1984), *Sotii din strada Rossetti* (1985 — Premiul Selezione Campiello) se apropie mai mult de ancheta istorică bine documentată.

MAMA LUI VIGI

Era o dimineață rece de ianuarie; coborînd spre Opicina, cursa străbătea cu mare zgomot coama podișului. Copiii imbarcați la Padriciano priveau cu un aer încă mahmur masa amorfă de umbre îngrămadite în pădurea de pini sau dansul fulgilor de zăpadă în bătaia fururilor, amintind de fluturii șovăielnici ispiți de lumină.

Mijindu-și ochii a perpetuă blazare, colegul meu fuma cu un aer plictisit. Atenția mi-a fost atrasă de o femeie bălaie, bine făcută, așezată pe scaunul din piele din dreapta mea, dincolo de culoarul îngust. Se tot agita aplecîndu-se spre băiatul ei, aranjîndu-i părul, strîngîndu-i obraji în palme, scormonîndu-i în buzunarele de la palton sau chinîndu-l cu tot felul de întrebări: nu cumva uitase caietul nou, acela mare, cumpărat de unchiul, cornetul cu alune ori, mai știi, legătura de ciorapi, ce nu mai încăpea în valiză? Copilul răspundea fără chef, monosilabic și își lipea cu îndărătnicie fețișoara de geamul aburit, cu aerul unui om serios, pus prea mult timp la grea încercare. La un moment dat, mama se aplecă, luă valijoara de jos, și-o potrivi pe genunchi, cu gînd să o deschidă. Tresărînd, băiatul îi prinse minile

În palmele lui mici, aruncă priviri neliniștite în jur și dînd cu ochii de mine, roși. Simțindu-se observat, șopti în grabă, pe un ton împăciuitor:

— Nu lipsește nimic. Ce mai cauți?

Cu toate acestea, femeia încerca în continuare să deschidă, numai că puștiul se lăsase cu toată greutatea pe valijoara din carton spălăcit, jupuită pe margini. Zimbînd mirată, ea se întoarse spre mine:

— Ați văzut, ați văzut și dumneavoastră, nu-i așa? și mai trase o dată cu putere valiza.

Băiatul se făcuse ca jarul. Resemnat în fața catastrofei, se întorsese cu totul la geam, cu fruntea plecată. Cînd valiza se deschise în cele din urmă, se puteau zări înăuntru lenjeria și ciorapii cirpiți la călcii, ce țîșniseră afară parcă împinși de un resort. Cum, fără să vreau, văzusem un pachetel cu hirtia pătată de grăsime, mă întorsei în partea opusă; între timp, femeia aduna lucrurile sărăcăcioase, iar băiatul, cu urechile în flăcări, se prefăcea absorbit de mișcarea umbrelor de afară.

În clipa aceea, mă săgetă o durere neașteptată în piept și uitîndu-mă la casele albe din Karst, la zidurile mici, din piatră, ce alergau nebunește în lumina ultimelor sclipiri ale stelelor, pe cînd se auzea în depărtare lătratul răgușit al unui ciîne, încercai și eu jena plină de sudori reci a puștiului. Îmi reveneau în minte plecările mele la internat, în dimineți identice de iarnă, chinuit de teama că mama avea să se apuce să vorbească în gura mare în dialectul nostru sau să mînince omleta aceea oribilă, de casă, atît de istriănă, sau că tata avea să-și aprindă țigara, deranjîndu-l pe „domnul” care-și citea ziarul alături; se adăugau furia înăbușită că ei nu erau în stare să priceapă și singuri atîta lucru și durerea tot mai ascuțită că lăsam în urmă satul, casele vechi, pămîntul, șanțurile peste care săream în tovărășia băieților desculți, ascunzîșurile noastre; eram la primul contact cu indiferența legitimă a lumii, cu impersonalitatea și rînduiele ei: toate aceste lucruri, atît de importante pentru mine, nu aveau nici o valoare pentru ceilalți călători, absorbiți în gîndurile lor; afară, noaptea era aceeași pentru toți și, cine știe, poate într-una din casele izolate, tocmai în clipa aceea, trezindu-se, bărbatul îi spunea femeii lui:

— E vremea să ne sculăm: cursa a și trecut.

Cum tentația era mare, arunca din nou o privire în dreapta mea. Dădui de căutătura neliniștită a băiatului și de aceea complice a mamei lui. Ca să trecem peste stînjeneala încercată de toți trei, mă adresa micuțului:

— Pe tine, cum te cheamă?

- El se uită la mama lui care, închizînd valiza la loc, îl îndemna:
- Hai, Vigi, răspunde! N-azi ce te întreabă domnul învățător?
 - Luigi, veni cu mare greutate răspunsul.
 - Luigi și mai cum? replică mama.

Nu se auzi prea clar răspunsul: dintr-un fel de șiretenie, puștiul vorbea cu glasul scăzut, înfundat.

— Cum?

Atunci, ca și cum ne-ar fi făcut un hatir, clipind des, pronunță destul de răspicat numele de familie. Cunoșteam și acest mic truc: să clipești și să „măninci” cuvintele.

Ajunsesem deja în dreptul lagărului de la Opicina. Stingîndu-și țigara, Silvano, colegul meu, cu care însoțeam băieții istrieni la internatul din San Marino, îmi spuse să mă ridic:

— Întreabă-i dacă au toți bagajele, pînă nu se suie în mașină.

Îmbrîncindu-se, vorbind tare, repezindu-se la scaunele libere, se urcară alți cinci băieți.

Autobuzul porni din nou, iar eu, după ce i-am poftit să se așeze, m-am întors la locul meu. Femeia curăța de coajă o portocală pentru piciul ei; dornică să schimbe cîteva vorbe, îmi spuse zîmbind:

— Drăguții! Ce noroc pe ei! Și pe noi! Ce viață puteau să ducă în lagăr, într-o boracă, la un loc cu bărbații și femeile, ca animalele?

Dindu-și seama că prea fusese directă, rise. Apoi adăugă:

— Într-adevăr e un lucru bine gîndit.

— Da, răspunsei. A fost un adevărat noroc. Așa au să poată să învețe, să vadă și ei lumea; să se facă mai cumînți, adăugai cu tonul mai ridicat.

Zimbi pînă și băiatul, deși continua să se simtă rușinat.

N-aș putea spune de ce, dar încercam un simțămînt de mulțumire, în tovărășia acelor prieteni miciuți, timizi și ursuzi, asemenea mie, cel de atunci și dintotdeauna, tocmai a lor, ce cunoșteau suflarea caldă a pămîntului meu, jocurile și expresiile de la noi de acasă, ascunzișurile după movilele de pămînt, în iarba uscată, la adăpost de crivăț.

În dreptul lagărului de imigranți din Prosecco se mai urcaseră șase băieți; autobuzul, plin acum, cobora în viteză spre orașul sclipînd de lumini, ca un cîmp imens presărat cu licurici.

La gară, pe peron, ne aștepta un delegat al Societății de asistență pontificală, cu o cutie mare: gustarea pentru drum. Pe neașteptate, spre băieții înghețați de frig, încolonați doi cîte doi, ce ridicau invariabil ochii măsurînd bolto înaltă a tavanului, se îndreptă un grup de bărbați zimbitori, cu gulerele de la paltoane ridicate și de femei

cu basmale și fulare pe cap. La început mă mirasem constatind că băieții, cu rare excepții, așteptaseră singuri cursa, dincoace de gardul lagărelor. Mă dumirii în clipa aceea observind felul în care unul din bărbați scosese din buzunarul paltonului o sticlă de rachiu pe jumătate golită pentru a i-o întinde celui de lângă el, ca să o ducă apoi și el la gură, nu înainte de a-și fi întrebat nevasta din ochi dacă nu voia și ea, deși știa prea bine că avea să scuture din cap, făcînd o grimasă de părea tot tinăra, o fetișcană ce nu vrea să audă de băuturile tari. Din acest gest, poate și din altele, dedusesem că toți oamenii aceia coboriseră de pe platou, înfruntînd un drum de cîteva ore, prin ger, numai ca să-și vadă copiii la plecare. Într-adevăr, erau toți surescitați, aveau un aer ușor exaltat, de parcă nu s-ar fi văzut de cine știe cită vreme.

În clipa aceea, în timp ce Silvano trimitea un hamal cu merindele în tren, mi-am amintit de mamele noastre, abia ieșite din căldura patului, tremurînd cu broboada pe umeri, în fața Poștei, în așteptarea clipei în care aveau să ne dea valizele pe fereastră, iar tații, gătiți ca de nuntă, în costumele bune, le îndemnau să se ducă acasă, cu gesturi largi, pline de suficiență, ca și cum s-ar fi întrebat ce nevoie mai era de prezența lor, cînd erau ei, care se gîndeau la toate, chiar și la autobuzul punctual la plecarea din Umago, ce trebuia să treacă la fix prin Giurizzani și să sosească la ora stabilită la Triest, natural, fără riscuri sau surprize.

Ajungeam la Triest, în gara unde ne aflam acum, dar în anii războiului, într-un du-te-vino de soldați gălbejiți, prost îmbrăcați, și de femei ce știau pe de rost legăturile trenurilor; în așteptarea lor stăteau pe valize, cu ochii adînciți în orbite; porniseră la drum, care după fecior, care după bărbatul ei. Gara era întunecoasă, prăfuită, apăsată de un aer greu: parcă ducea direct spre front, spre fortărețele și tranșeele înconjurate cu sîrmă ghimpată. Noi, în schimb, ne duceam la Gorizia, cu trenurile ce se tot opreau pentru manevre sau așteptări istovitoare; se întîmpla să ne suim și în vagoanele de vite; ca să trecem neobservați, stăteam tăcuți pe geții. Odată, întorcîndu-mă la internat după vacanța de Crăciun, schimbînd trenul la Ronchi, am uitat geanta în compartimentul din care abia coborîsem. Aș fi putut să mă întorc după ea, dar lumea mă împingea înainte; în plus, trebuia să mă grăbesc trecînd peste linii, ca să mă urc în alt tren. Calculam în gînd minutele scurse fără ca mama să fi observat. Numai la Gorizia, în fața gardului înalt, din fier, al internatului, deschizînd ochii larg și mușcîndu-și miinile, ea exclamase:

— Doamne, geanta!

Un an de școală, departe de casă, în compania colegilor și a superiorilor, fusese de ajuns pentru a mă face suficient de ipocrit, pentru a imita expresia pierdută și uluită a mamei și ca să încerc să o conving că o uitasem la mătușa din Triest sau, mai știi, acasă. Momentul cel mai cumplit pentru mine a fost cînd a vrut să lase totul ca să dea fuga la gară, la biroul de informații, să-i întrebe pe prea-distinșii funcționari de geanta aceea ponosită. Nu era exclus ca cineva să o fi găsit și domnișoara de la ghișeu ar fi putut arunca o privire în ea: ar fi zărit ciorapii cirpiți, cărțile jerpelite și un cornet mare, cu migdale adunate în dimineața Anului Nou, cînd colindasem prin sate, cu tradiționalele urări.

Trecuseră zece ani de atunci, iar acum mă uitam fermecat la băieții care se împingeau grăbiți pe peron, urmați de părinții veniți să-și vadă odraslele „plecînd la școală”; iar bieții părinți nu erau ca tatăl meu sau al lui Silvano, „domnii” satului, ci niște simpli pescari, meșteșugari, țărani.

Doi ziariști îi luau un interviu lui Silvano; m-au întrebat și pe mine de unele și de altele, iar doi reporteri prindeau în instantanee grup după grup.

— Noroc cu ora asta matinală, glumi Silvano, altfel te pomenești că trebuia să ținem și un discurs.

Aveam la dispoziție un vagon întreg; era pus și un cartonaș: „Rezervat — Copii istrieni — nr. 22”. Într-o hărămălaie de nedescris, copiii își revendicau unul altuia locul; în cele din urmă ieșiră la geom. Nu mai era mult pînă la plecare: flashurile ne bombardau chipurile din toate părțile de parcă s-ar fi aruncat cu confetii.

Salutări, lacrimi, stringeri de mină.

— Să fii cuminte, te rog; să te porți frumos, să nu-i superi pe domnii învățători! Scrie-ne des! Să ne spui cum a fost drumul.

În dreptul meu, pe peron, mama lui Vigi se ridică pe vîrfuri, încercînd să se uite în compartiment. Am săltat băiatul și ei au reușit să-și atingă miinile. Trenul se urni; fața femeii se schimonosi brusc, în timp ce o lacrimă, ca de ceară, i-o brăzda cu repeziciune.

— La revedere, Vigi. Să fii cuminte!

Ceialți alergau pe peron îmbrîncindu-se, ciocnindu-se unii de alții. Ea rămăsese pe loc și făcea semne cu palma mare, cu o mișcare mecanică sau, poate, cu gîndul pierdut.

Mi-am amintit brusc de ziua în care am văzut-o pentru prima oară pe mama plîngînd; pe ea, o femeie tare, ce-mi rezervase chiar și mie mai mult ordine decît mîngîieri, mai mult tăceri decît vorbe. În sat, la noi, murise de tuberculoză un văduv, lăsînd trei fete ceva mai

răsărite decît mine. Toți pereții casei fuseseră stropiți cu var, iar cea mai mare dintre fete, legată la nas și la gură, se ocupa de mort. În fața scenei de, o sărăcie și o durere fruste, extreme, mamei începuse să-i tremure bărbia; apoi s-a schimbat la față, urîțindu-se, ceea ce mă surprindea și mi se părea de-a dreptul insuportabil. Întotdeauna imposibilă, în spatele tejghelei din prăvălia noastră, pretinzind și ultima centimă înainte de a da litrul de ulei sau cornetul cu făină, în clipa aceea mă cutremura cu plîsul ei, într-un anume fel și el sărac, țărănesc, prevestind parcă o durere ce ar fi putut într-o bună zi să lovească și familia noastră: participarea era mult prea intensă, fre-mătătoare, ca să nu rezulte complice. Sau, poate, lacrimile îi țîșneau spontan, asemenea picăturilor de ceară de pe fața mamei lui Vigi, redeschizînd o rană neștiută de mine, inadmisibilă, pe care o ținea tănuită din tinerețea ei îndepărtată? La acest gînd, tulburarea mea devenise pur și simplu spasmodică și-mi amintesc că reacționasem: pentru a-i sufoca în lacrimi orice alt gînd, începusem să o trag de braț pe mama cu toată puterea: ca să o iau de acolo, dar să o și doară. Ea însă nici nu mă lua în seamă, mărgînindu-se să se desfacă din strînsoare, adîncită în jalea ei întreruptă de frînturi de cuvinte înecate de plîns, dîndu-mi cu cruzime să înțeleg că, în ciuda nodului strîns ce leagă mama de fiu, deja eram două ființe distincte, fiecare cu propriul destin.

Poate că și băiatul din fața mea o văzuse puțin mai devreme pe mama lui plîngînd pentru prima oară. Și așa cum se întîmplase cu mine, după înmormîntarea aceea de oameni săraci, tot așa se des-prindea și el acum, pornind la drum în lume cu privirea nesigură a celui apăsător de vagi presimțiri.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

MIGUEL TORGA

(Portugalia)

Miguel Torga este pseudonimul literar, devenit numele de poet și prozator al medicului portughez Adolfo Correia Rocha (n. 1907). Alegându-și numele, scriitorul s-a autodefiniț: prin Miguel — se înscrie în tradiția hispanică de gândire progresistă și combativă, deschisă de Miguel de Cervantes, Miguel de Molinos sau Miguel Unamuno; prin Torga (ur-zică) — poetul se identifică organic cu tot ceea ce este reprezentativ în pământul natal, dar și cu posibilitatea de a extrage frumosul, oricât de dificil și austere ar fi circumstanțele procesului de creație. Debutează în 1928, cu volumul de versuri *Neliniste*. Urmează, printre altele: *Nihil Sibi* (1948), *Cîntecul omului* (1950), *Poeme iberice* (1952), *Orfeu răzvrătit* (1958), *Camera mortuară* (1962). Din 1941, M.T. redactează, în versuri și proză, *Jurnalul*, ajuns astăzi la 12 volume. Dintre lucrările în proză menționăm: *Pietre șlefuite* (1951), *Foc întemnițat* (1976), ciclul cosmic cu caracter autobiografic, al cărui ultim volum *Pacerea lumii. Ziua a șasea* apare în 1981. Prozele selectate fac parte din volumele: *Povestiri de la munte* (1941) și *Alte povestiri de la munte* (1944), ce au o tematică identică: lumea ținutului natal redată ca și cum s-ar restaura o operă de artă — cum spune însuși scriitorul — „adăugînd uneori figuri care lipseau sau improspătînd, ici și colo, culoarea, unde stă să se șteargă”. Povestirile nu depășesc granița ținutului devenit „miraculos” în viziunea lui M.T., populat cu oameni înalți și slabi, teribili de mindri, care parcă au concentrat întreaga intoleranță iberică. Numai mîndria și voința de fier, moștenite de la strămoși, i-au făcut să nu ingenucheze în fața intemperiilor naturii și ale istoriei acestui ținut, cel mai sărac al Portugaliei. Scriitorul surprinde dimensiunea lor tragică, dar și simțul umorului, ironia și șiretențiile lor, încăpătînarea și neînțelegerile, generozitatea și dorințele lor, realismul fără iluzii și forma crudă în care pot să privească în față brutalitatea vieții. Marele Premiu al celei de-a XII-a Bienale Internaționale de Poezie de la Knokke-Heist (1976) ; propus pentru Premiul Nobel, candidatură reinnoită în 1978 ; Premiul Montaigne (1981).

INTOARCEREA

Neprihănit, scăldat în roua aceleiași prospețimi ce umezea fructele livezilor, satul Leiró se trezea după o noapte lungă de somn și vise. Prima diră de fum urca deja din vatra lui João Ră, deșteptătorul satului. Se ridica albă, leneșă, înfricoșată de briza rece a dimineții. Dar îndată ce ajungea pe cerul liber se înviora parcă, își desfăcea brațele, pierzîndu-se în văzduhul parfumat al dimineții. Din curți se iscau vocile confuze ale unui adevărat Babel animal. Și în deschizătura primitoare a porților, apăreau fețe omenești pioase, sculate parcă pentru o nouă sărbătoare a trudei.

De la o bătaie de pușcă, măsură pe care acum o știa cel mai bine, Ivo privea și înregistra toată această deșteptare. Așezat pe

un bolovan de piatră, cu bocceaua alături, fotografia cu singurul ochi ce-i mai rămăsese fazele succesive prin care trecea gospodăria și viața acestui loc unde se născuse. Poate pentru că vedea așa, numai dintr-o parte, mai precis numai din partea inimii, îl înțelegea acum mai bine, ca și cum vederea cu amândoi ochii a celorlalți separa, sărăcind totodată, tilcul lucrurilor, nefiind în stare să cuprindă, cu aceeași dragoste, și ce era groaznic și ce era sfânt.

Tocmai atunci măgarul tinichigiului scoase un răget prelung și melancolic. Iar băiatul, la plînsul tăgănat și trist al animalului, nu-și putu înfrîna emoția care-l ținuse pînă atunci locului. O lacrimă i se rupse din suflet și se prelinse pe fața-i slabă.

— Nu știu ce să fac... șopti descumpănit.

Știa că pentru tot satul, el murise de mult. Maică-sa, Maria Torres, purta încă haine cernite, dar se obișnuise cu gîndul că l-a pierdut. Taică-su, închis în el ca întotdeauna, își înghiți deznădejdea mutește și îmbătrîni cu zece ani în cîteva luni, dar îl uită și el. Surorile, după plînsete disperate și doliu îndelungat, au început să se îmbrace iar în culori deschise și să iubească din nou. Așa era viața. Nimeni nu-și mai amintea de el, nimeni nu-l mai dorea, nimeni nu-l mai chema cu dorul sufletului sau al cărnii. A plecat împotriva dorinței de liniște a tuturor, într-un război care nu era al lor, a ucis fără nici un motiv, a trădat veacuri de frăție, pace și înțelegere. La ce s-ar mai putea aștepta acum? Cine l-ar mai primi cu brațele deschise, reînviat într-o altă ființă străină și desfigurată?

— Cine ești tu?

Fără să-și dea seama, se pomeni alături cu o turmă liniștită de oi cu lîna mare, însoțită de un ciobănaș, Zé Chaveco, care-l măsura cu privirea de sus pînă jos,

Da, într-adevăr, cine era el, cîrpit tot cu cicatrici, pe jumătate orb, ciung, plin de sînge și remușcări? Atent, puștiul continua să-l măsoare, cîntărind din ochi straiul lui de tilhar — pantaloni italienești, bluză americană, bonetă de la basci, ciorapi din Galicia.

— Eu?!

Privi copilul, induioșat și cu sufletul răvășit. Întrebarea asta nevinovată despre adevărata sa identitate îl tulbură și-l frînse inima. Nimic nu-l dezamăgi mai mult ca acum, văzînd că nici ochii nevinovăției nu-l mai recunosc.

Acolo, în cealaltă lume unde luptase, nimeni nu-l pusese vreo întrebare atît de profund omenească. Ajuns la graniță, îi deschiseră gura prăpastiei fără nici o întrebare.

— Voluntar... declarase, fără să știe prea bine ce spune.

— Foarte bine.

Tirît de nu știu ce foame de aventură, plecase. S-a înrolat, fără a ține seama că, prin cuvântul dat, își încredința propria viață.

Erau puțini. Pe câmpul de luptă, în cele din urmă, îi veni rîndul, înainta sau se retrăgea ca un automat, condus orbește de vocea comandantului. La sfîrșitul calvarului — demobilizat, mutilat —, un altul. Nici numele primit în apa botezului nu i se mai potrivea, pentru că într-un om dispărut nu se mai putea recunoaște el, cel de acum. Dez-nădăjduit, venise să bată la poarta care-i dăduse viață. Și tocmai un copil i-o închidea.

— Știi cu cine aduci? Cu un băiat de pe aici, care a murit. Il chema Ivo. A fugit de acasă, a plecat la război și dus a fost.

— Nu-l știu...

Liniștea înrouată, care pînă nu de mult stăpînise satul, era năpădită acum de lumina soarelui ce se revărsa pretutindeni. Vetrele fumegau, casele aveau porțile deschise, toate tainele se risipeau, pierzînd vădit din vraja neprihănirii.

— Știi măcar de unde ești? insistă puștanul cu vorbăria drăcească a copiilor, obișnuită să reteze avîntul omului.

— Eu?!?!

— Da!...

Mai greu decît să spună cine este, era să-și găsească un loc pe această lume. În străfundul ființei lui, mai-mai că putea să unească cele două jumătăți de suflet rupte; dar loc pe pămînt nu se găsea pentru acest nenorocit.

— Nu știu.

Așa cum turma care, deși părea nemișcată, se îndepărta încet, clipă de clipă, lăsînd în urmă îmașul păscut, tot așa satul pierea acum din ochii care îl priviseră atît de intens. Pe măsură ce soarele îl dădea în vileag, iar răspunsul la întrebările ciobănașului devenea imposibil, satul își pierdea aerul primitiv de mai înainte, arătîndu-i-se plin de vrăjmășie.

Imaginile dintr-o poveste frumoasă despre copilărie, tinerețe, căldura vetrei, despre iubire, despre zile de sărbătoare, dispăreau implacabil. Decorul nu mai voia să servească drept fundal neclintit durerii. Acolo, viu sau mort. Pentru toate fantomele pribege ale lumii, aflate între ființă și neființă, nu exista decît un nerușinat suris de dispreț.

— Poate că ți-e frică de ceva, dacă nu spui nici cine ești, nici unde te-ai născut... Începea să întulască puștanul, necruțător.

Prin vocea lui vorbea de fapt satul. El cerea cu îndărătnicie fiecărui fiu o dovadă limpede și clară de credință față de vatra strămoșească, de respectare a legilor sale. Și mutilatul, în fața unui zid atît de înalt, simți că nu merită să mai lupte sau să mai aibă vreo speranță.

— Sînt un biet nenorocit... spuse el atunci umilit, arătîndu-și brațul ciung și orbita goală.

Satul trezit, zgomotos, în plină lumină, era acum o fortăreață inaccesibilă. Și fiul rătăcitor îi întoarse spatele, învins...

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

SESAM

— „Sesam, deschide-te!” striga Raul, în liniștea incremenită a celor de față.

Odaia unde se ținea claca era în seara aceea înfesată de lume. Femei, bărbați și copii. Femeile torceau, depănau sau împleteau ciurapi, bărbații fumau și discutau, iar copilărețul dormea sau făcea năzbitii, ca de obicei. Dar cînd venea rîndul lui Raul, întotdeauna, toți ciuleau urechile la poveștile din cartea lui. În Urros, pe lîngă învățătura de la școală și biserică, prima, dată cu bățul la palmă de învățător, a doua, prin plesniturile preotului, exista cea a lui Raul, gratuită și liniștitoare, dăruită cu o voce caldă și umedă că, ieșind din gură, îi lăsa stropi de salivă pe mustață.

— „Sesam, deschide-te! Și peștera cu fascinantă sa comoară se deschidea larg, într-o ademenitoare poftire...”

Copiii holbau ochii de spaimă. Bărbații stăteau nehotărîți între a crede și a zîmbi neîncrezători. Femeile toate simțeau ceea ce rostise Lamega odată:

— Ce mai e și pe lumea asta!...

Urros, sat în creierul munților, era o așezare de păstori. Cînd se crăpa de ziuă, și ziua venea aici tîrziu, fiecare curte părea un sac fără fund, de unde tot ieșeau ghemuri mișcătoare de lînă. Cine privea ulițele sale la acea oră din zi, nu vedea la lumina neclară, decît un covor pufos și ondulat, de culoare brumărie, acoperind pietrișul. Apoi, soarele se ridica, învăluind în lumină munții. Și ei își arătau cu dărnicie coastele cu turmele albe și blinde, rumegînd iarba moale. Bogăția satului erau mielii, laptele și acei nori de merinos care se

spală, se usucă și se scarmănă ziua întreagă, iar seara, la opaiț, se fac sculuri. În odaia de clacă, suflul cald al animalelor se adăuga la acela al oamenilor. Toți contribuiau cu cotă-parte la jarul din vatră sau la gazul din lampă, și adunarea începea. Era iarnă și în nopțile fără sfârșit, satul se bucura de această frăție. Aveau mereu noutăți de pâlăvrăgit, ocheade de tras, căci focurile stinse trebuiau reaprinse, și mai ales l-aveau pe Raul aflând istorii vechi, nimeni nu știa cum, și citindu-le cu atita viață încît făcea să plîngă pînă și pietrele ori să ridă și morții.

Dintre acestea era o istorioară frumoasă care povestea despre o comoară nemaipomenită, ascunsă în creierul munților. Băiețandrii mai ales, stăteau cu gurile căscate de uimire, ascultînd. Toți păzeau turme de oi pe munte. Și tuturor li s-ar fi putut întîmpla ca oricare stîncă din cele pe care le călcau, să fie plină de comori nemaivăzute. Dar ca un singur cuvînt să le poată deschide — asta nu-i trecuse nimănui prin cap.

Din toată ciurda de copii care asculta, cel mai mic era Rodrigo, isteț, plin de imaginație, și pentru asta, cu faima de trăsnet. În toiul unei discuții serioase avea ieșiri neașteptate și derutante. Vedeă ziua stele pe care nimeni, oricît s-ar fi străduit, nu le zărea, fluiera într-un fel neștiut de alții și desena pe pămînt figura oricui ar fi fost el, ceea ce era culmea minunățiilor. Prizărit, luîndu-se mereu la harță cu alții și urlînd ca un apucat cînd era bătut, asculta acum uimit, din colțul lui, povestea lui Raul, și-și făcea planuri.

Claca se termină tirziu, toată lumea pica de somn, dar se străduia să cuprîndă cu mintea toată bogăția aceea orientală ascunsă în stîncă. Dis-de-dimineață, Rodrigo, contrar obiceiului, o luă singurel în urma turmei, către muntele Forca. Povestea lui Raul îi aprinsese mintea. Avea din cauza asta nevoie de singurătate ca să-și stingă fără martori vîlvătaia. Muntele Forca e departe și neprimitor. Are iarbă de pășune, dar în ce vale?! Trecutul a lăsat aici atîtea strîgăte pierdute, atîtea cadavre neîngropate, atîtea suflete chinuite încît nici litaniiile de primăvară nu poposeau, ci treceau mai departe. Dar tocmai în astfel de locuri blestemate i-a plăcut lumii să sădească legende frumoase și captivante, poate tocmai pentru a le feri de judecata minții. Ușor să-ți imaginezi comori ascunse în pustietatea asta blestemată! Mai greu e să le găsești. Îngropate între stînci, păzite de mii de fantome, cine ar fi avut curajul să încerce? Nimeni. Și blestematul de munte rămînea senin în depărtare, aspru și înfricoșător.

Rodrigo se hotări totuși să spargă vraja. Și gonînd turma cu pietre, la răsăritul soarelui era deja în fața muntelui. Pur și simplu îi

va smulge vălul de mister. O să repete toată istoria hoțului din poveste, cu singura deosebire că o dată ajuns în peșteră, n-o să uite, cum a făcut celălalt, cuvintele magice care-i vor asigura retragerea. Cu bogățiile pe care o să le găsească acolo, nu știa încă ce-o să facă. Nici măcar nu se gândise la asta, pentru că nu comoara era scopul lui adevărat. El era tu totul subjugat de miracolul în sine, de fascinația propriului său act uluitor pe care avea să-l realizeze.

Și micuțul, sprintenul și încrezător ajunsese sus, se cățăra pe cea mai mare stîncă și privi în jur. La picioarele lui zăceau cei doi pilari groși ai spinzurătorii unde, după cum se spune, și-au dat ultima suflare toți condamnații la moarte ai muntelui. Numai să te așezi pe ei, să-i atingi și erai — spuneau oamenii — osîndit să mori de-o moarte năprasnică. Dar Rodrigo purta în el o forță care-l ferea de astfel de superstiții. Formula magică îi juca pe buzele subțirele și curate de copil. Și o bucurie imensă, limpede și calmă îndepărtă orice năluca nepoftită care ar fi încercat să tulbure măreția acestui ceas. Să deschizi un munte! Să rostești din toată inima și cu toată siguranța două cuvinte și o bogăție fără egal să se ofere ochilor!

Ca să-și prelungească gustul puterii ce-o posedă (și poate dintr-o înțelegere a nereușitei pe care mai mult o presimțea decît o judeca), întîrzia momentul. Murmura în minte ordinea de comandă pe care o învățase din povestire și strîngea din dinți pentru ca gura să nu-l trădeze înaintea momentului ales.

Turma părăsită de stăpîn, păștea străină de secretele muntelui și ale păstorului. Din cînd în cînd, din mijlocul ei se ridica un behăit, dar era un apel fără răspuns.

— Acum! spuse cu glas răspicat Rodrigo, hotărîndu-se.

Și cu teama că muntele să nu se despice chiar în locul unde stătea, adică în mijlocul de sus al stîncii celei mai înalte, se trase puțin mai spre stînga.

— E pe aici, cu siguranță...

Măsura din ochi pietroaiile, calcula mărimea ascunzătorii, vedea dinainte măruntaiele pămîntului ce-aveau să fie date lumînii.

— Și turma de oi? își aminti brusc.

Oile pășteau jos, într-o vilcea, un loc unde nici chiar imaginația cea mai aprinsă nu putea să-și închipuie c-ar ajunge vreun miracol. Chiar dacă s-ar fi rostogolit pietre sau ar fi căzut vreun stejar agățat de vreo prăpastie, tot nu era nici un pericol.

— Numai dacă ar avea ghinion, conchise, inseninîndu-și temerile. Și cu sufletul liniștit, dar tremurînd de emoție, solemn, micul vrăjitor ridică mina și strigă:

— Munte Forca, deschide-te!

Imaginația lui înflăcărată credea în orice imposibil. Avea convingerea că Sesam din povestea lui Raul exista cu adevărat. De aceea ascultă liniștit și increzător ecoul propriei voci, întorcându-se rănită din ciocnirea cu povârnișurile. Totul avea nevoie de o anumită zăbavă.

Ireale, orizonturile se pierdeau în depărtare, ascunse și recl. Abia zărindu-se, turma păștea molcom iarba. Nelămurit, geamătul oii plîngăcioase nu reușea să ajungă la urechile ciobănașului. Transfigurat, Rodrigo era pradă miracolului. Il rinduse și acum îl aștepta.

— Munte Forca, deschide-te! strigă din nou, plictisit un pic de așteptare, dar fără urmă de dezamăgire. Ceva în jur oăru să tresară și inima micuțului începu să bată cu putere.

— Deschide-te! întări, neliniștit.

Crud, depărtările începură să prindă contur, turma deveni mai voluminoasă, iar behăitul oii necăjite se auzi mai tare.

— Era minciună! și pe fața de copil dezamăgit se scurse disperată, o lacrimă.

— Era minciună... repeta sughițînd, cum sta ghemuit pe stîncă înaltă.

Totul în el avea adevărul inocenței. Mințise și el, și fusese și el mințit, cînd se jucase cu pietricelele sau cînd ascunsese de mamă-sa un ghem de fire pentru funia titirezului. Dar atunci cînd era vorba de lucruri mari ca istorii și mituri, sufletul lui neprihănit nu putea concepe mistificări. Și prima dată cînd căuta dovada acelei încredere, încercînd să vadă de aproape miracolul, se trezise trădat cu cruzime!

Dar bine-i să fii copil! Încă plîngînd, mîna uitării îi și ștergea ochii. Așa cum vine, așa se și duce plînsul la zece ani! Și oăia care-l chema mereu... Behăitul insistent îl trezi la realitatea lui simplă de păstor.

Se ridică sprinten, coborî de pe stîncă înșelătoare și cu auzul atent, se duse drept la oăia plîngăcioasă.

— Ia te uită, era Rola...

Tocmai se născuse un mieluș, iar maică-sa îl lingea. Celălalt era încă înăuntru, în ascunzișul misterios al vîntrelui închis.

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

MARIA LIONÇA

Galafura, văzută de jos, de la cimpie, pare a fi un hotar de la începutul lumii. Un hotar împovărat de timp, dar din piatră dură, avind cerul drept acoperiş şi inclinandu-se spre riul Varosa ce curge în adîncul prăpastiei. Cine vrea să-i cunoască răsuflarea trebuie să urce pieptiş un drum îngust şi răsucit, săpat în stîncă, netezit ani la rînd de sabotii lui Preguiças, morarul, şi de potcoavele catirului dus de dirlogi. Două ore de grea osîndă.

Satul e un şir de case cu garoafe la ferestre, două uliţe mohorîte, biserica, troiţa şi un loc în care se află fîntîna cu apă foarte rece. Inima muntelui. Un loc pe măsura Mariei Lionça.

Cînd se vorbea despre ea, în aer plutea un respect tăcut, o emoţie reţinută ca şi cum ar fi fost ceva sfînt. Şi nici măcar să citească nu ştia. A venit pe lume săracă, a trăit săracă şi a murit săracă. Celor care, fiindu-i rude sau pentru că se cunoşteau de-o viaţă, le-a rămas cîte ceva din pinzeturile ei, le era bine cunoscut că bogăţia moştenirii stătea în tilcul lor adînc. Din rînduiala simplă şi curată a lăzii cu primeneli şi aşternuturi, din uniformitatea firelor de în din care era făcută pînza, venea toată bogăţia acestei existenţe care devenise legendă în Galafura.

Cînd Dumnezeu o chemă la el, într-un martie ce se străduia să sosească după trei luni de iarnă grea, fără egal în amintirea bătrînilor, Galafura nici n-a vrut să creadă. Deşi o vedeau întinsă în coşciug, pămîntie, dar senină, şi-i stropeau cadavrul cu apă sfinţită după cum era obiceiul, oamenilor însă nu le venea să creadă că murise cu adevărat. Preotul însuşi atît de obişnuit cu vremelnica existenţă pămînteană, chemat în grabă să-i dea ultima împărtăşanie, o binecuvîntă ca şi cum ar fi fost propria lui mamă. Tremura. Pînă şi latina îi ieşea cu poticneli, părăind a pune mai multă credinţă în ultima răsuflare a muribunde decît în epistola Sfîntului Iacob. Numai doctorul Gil n-a avut nici o tresărire atînci cînd, luîndu-i pulsul, a simţit cum bătăile deveneau tot mai rare. Prescrise sec ulei camforat şi ieşi. Dar doctorul Gil aparţinea altei lumi. Medic în Carrazedo, se ducea la oricine îl chema, dînd oricui, sfînt sau pungaş, aceeaşi poţiune de jalap şi digitalină. Aşa că indiferenţa pe care a arătat-o n-a mirat pe nimeni. Rutina meseriei îi împietrise sufletul. Iar cînd el a declarat calm, cu piciorul în scara de la şa, că nu mai este nimic de făcut, a fost ca şi cum căutătorul de izvoare ar fi spus că izvorul nu ştiu cărui riu bogat în apă ar fi secăt. Şi în timp ce muribunda îşi dădea

ultima suflare, iar din camera Joanei Ró vestea se răspîndi stropită cu lacrimi, de afară îi răspunse un suspin prelungit care, în loc să întunece în suflete imaginea Mariei Lionça, o luminea și mai mult. În-mormîntarea de a doua zi dimineața, poate din cauza aerului călduț de primăvară și a florilor de cîmp ivite pe marginea drumului, păru tuturor un simplu pelerinaj la cîmitir, unde coborau în groapă, într-un cor de rugăciuni, trupul neînsuflit al Mariei Lionça. Nu. Nu putea să moară în inima nimănui o făptură care timp de șaptezeci de ani fusese soarele tuturor.

De mică, risul ei cristalin umplea repede satul de la un capăt la altul. Bătrîni și tineri se obișnuiseră din prima clipă cu chipul acela micuț și rozaliu pe care străluceau doi ochi negri și pătrunzători. Mai tîrziu, fusese copilul minune al satului. Ceva o apăra parcă de guturai, de vindecările pe jumătate, de petele mustului. Zveltă și curată, îi făcea aceeași plăcere s-o vezi ducînd caprele la păscut, împărtășindu-se sau cosind iarba pe izlaz. Iar cînd veni vremea de măritat, nici un băiat de prin partea locului nu-i rostea numele fără o emoție ascunsă. Nu numai că era fata cea mai frumoasă, mai veselă și mai cuvințioasă din sat, dar era și cea mai cuminte și respectată. Fie că erau la plivit, fie la cules, risul ei însemna orice, numai necuviință nu. Așa că nimeni n-a atins-o nici cu un deget. O priveau cu incintăre ca pe un fruct din virful pomului pe care natura ar fi vrut să-l pirguiască, fără să fie lovit cu pietre, într-un loc înalt de unde numai dorința îndrăzneată și curată l-ar fi putut culege. Deși săracă întocmai ca și celelalte, părea învăluită într-un aer de neprihănire care intru-chipa însăși puritatea acestor meleaguri. În făptura Mariei Lionça se întîlneau toate virtuțile oamenilor de prin partea locului. Cine merita oare darul unei asemenea bogății? A fost să fie Lourenço Ruivo, care tocmai terminase milităria și se întorsese la vatră, arătîndu-se mai vrednic decît alții de a o prinde de mină, la sfînta cununie. Preotul Jaime, care sluiea pe atunci, îi binecuvîntă ca și cum ar fi fost copiii lui. Iar satul, după petrecerea nunții, aștepta încrezător să vadă fericirea noii familii. Uitînd de capcanele și vicleșugurile vieții, toți visau pentru cei doi soarta bună pe care n-o avuseseră ei. Numai destinul, credincios nenorocirilor vieții, știa că Mariei Lionça îi fusese hărăzit un rol anume: să fie întru chiparea suferinței nemărginite. A o feri de nenorocire era ca și cum ar fi dezlădăcinat-o de pămîntul care o zămislise.

Poleiola lui Ruivo în care satul își pusese atîtea speranțe, n-a făcut nici cit două cepe degerate. Nu s-a dovedit tovarășul de viață pe care fata îl merita. Pus la patru ace duminică, cu spatele neîn-

covoiat de muncă în restul săptămînii, la sfîrșitul celor nouă luni rînduite, cînd s-a născut Pedro, un prunc voinic, frumușel și cuminte, în loc ca noua făptură să-l facă să tragă mai mult acasă, se sperie că are o gură în plus de hrănit, drept care se tocmi și se îmbarcă pîtru Brazilia.

Maria Lionça rămase acasă. Ca toate femeile de la munte care, abia prinzind gustul iubirii, rămîn singure, cu bărbați aflați pe cealaltă parte a Oceanului, a rămas și ea să îndure aceeași despărțire dureroasă, plătind tribut timpului care se scurgea într-o continuă speranță, cînd dezamăgită, cînd reimprespătată, în dugheana unde se împărțeau scrisorile sosite, cu aceeași inconștientă nimereală cu care un jucător face cărțile la masa de joc.

— Ți-a scris bărbatu-tău, Maria? o întreba preotul de fiecare sărbătoare a Paștelui.

— Nu, părinte. Sînt deja cincisprezece ani...

Nu adăuga răspunsului nici o altă plîngere. Credincioasă dragostei jurate, lăsase ca toate frumusețile trupului să i se ofilească, într-o resemnare demnă și discretă. Cu copilul mereu agățat de fustă, ca un semn permanent că a plătit vieții tributul său de femeie, trudea din zori pînă seara să-și are ogorul. Se străduia să-și păstreze bruma de avere pe care o aveau. Dacă celălalt dezertase, asta era un motiv în plus să se mențină neclintită și curajoasă la cirna micii corăbii.

— Nimic, Maria? Preotul parcă se temea să întrebe mai mult.

— Nimic.

Răspundea fără revoltă sau deznădejde în glas. Privea situația în mod obiectiv, cinstit. Ceea ce simțea pe dinăuntru, era secretul seninătății ei.

Și tot așa pînă într-o zi cînd Ruivo dădu în sfîrșit de veste. Se întorcea acasă. Și satul solidar cu măreția umană a Mariei Lionça era gata să uite toate ocările și să primească sărbătorește oaia răătăcită.

Cel care intruchipa această iertare colectivă și dorul de pămîntul natal era Pedro, fiul lui Ruivo care, alături de mamă, în gara din Gouvinhas, lăsa imaginația să alerge neînfrînată de-a lungul liniei ferate pînă se pierdea în zare o dată cu ultimele traverse din lemn și oțel.

Din nefericire, trenul care venea de departe, și înainta, trecînd pe lingă el, aducea o dezamăgire. Totul îi pîru doar o biată umbră a imaginii pe care o plăsmuise în vis.

— Băiatul tău e bărbat în toată firea!

Vocea aspră și tristă a tatălui era încă o mărturie a ruinei care se întrezărea în înfățișarea scheletică, albă ca varul. Ruivo care rămăsese în amintirea celor din Galafura, așa cum îl arăta o fotografie în picioare, era sănătatea întruchipată. Dar cel de acum, călare pe animalul care-l purta, cu răsufierea gifiită, numai cu greu mai amintea de cel de odinioară. Poate pentru a justifica această prefacere, simțindu-se vinovat față de nevastă și fiu și față de munții Mantelinha, dintotdeauna acolo, la locul lor, verzi și plini de răcoare, fugarul des-tăinui totul. Se întorsese bolnav și dezamăgit. Nenorociri și pierderi nenumărate... Înghițea cu greu... Și sufocarea asta, gîtuindu-l tot mai tare... Dar gata cu remușcările! Se întorsese numai ca să moară.

În spitalul din Vila, medicii îi străpunseră gitlejul pentru a-l ajuta să respire. Așa se duseră citeva mii de reali, dar ce să-i faci! Galafura, prin Maria Lionça, dorea ca, dacă aceasta n-a avut parte să strîngă în brațele-i generoase un trup mîncat de viciile lumii, măcar acum să-l ajute să respire aerul curat al acestor meleaguri.

O lună mai tirziu, cu chipul galben și supt, zăcea fără viață pe patul care fusese odinioară de nuntă. A doua zi dimineată, groapa cimitirului din Galafura îi înghițea lacomă oasele descărnate.

Din forfota acestei înmormintări puțin obișnuite, chipul Mariei Lionça apăru și mai luminos. Nici nu plînsese mai mult decît îi îngăduia iubirea ei înșelată, nici nu-și puse alt doliu decît tristețea neagră ce-i stringea inima. Simțea, ca întregul sat, un amestec de compătimire și dezgust. Demnă și discretă, îl înmormintă și începu apoi să plătească împrumuturile făcute pentru operație. Furtuna asta nu i-a tulburat nici pe departe pașii.

Cel care n-a rezistat dezamăgirii a fost fiul ei, Pedro. Rușinat din pricina unui tată care trecuse în ochii tuturor drept o fantomă a putreziciunii, și fără să poată înțelege măreția acestei mame care făcea din absurdul vieții pîinea ei de toate zilele, fugi la Lisabona, fără ca satul să știe unde. Și pentru Maria Lionça începu din nou calvarul binecunoscutului drum către dugheana poștaşului.

— N-ai nici o veste, Maria.

Îmbătrînită, albită, dar neschimbată, Lionça se întorcea pe același drum, se așeza apoi lingă vatră, punind în uniformitatea fără greș a firului tors, ceva din viața ei pilduitoare. Și cei din Galafura, ducîndu-se și întorcîndu-se de la pășune, salutau în ea cu respect o statornicie menită să răscumpere trădarea bărbatului și bicisnicia fiului. Precum copacii familiari din jurul bisericii sau ca fîntîna care curgea

neobosită, așa o vedeau, sigură și calmă, întotdeauna acolo unde o știau, capabilă de tot eroismul de care era în stare o făptură umană. Timpul le deslușise tilcul acestei existențe, hărăzită mai mult să facă față suferințelor decât să prindă gustul bucuriilor. Numai ea putea să-i lumineze și să-i ajute în disperarea ce-i cuprindea citeodată.

Dornic de aventură și cu judecată puțină, proprie vârstei, băiatul se făcu marinăr. Și cei din Galafura, munteni, cu rădăcinile bine înfipite în spinarea muntelui Gunhedo, se uitau la această mlădiță a lor, atrasă de apă ca la un proscris. Mai întâi exilul voit al tatălui în Brazilia, dar cel puțin pe un pământ pe care călcaseră și strămoșii satului. Acum, risipită în imensitatea mării, imaginea băiatului își pierde orice contur. Și ar fi dispărut fără urmă din mintea oamenilor fără ajutorul Mariei Lionça. Când sosi pe neașteptate o telegramă de la căpitania portului și ea plecă, numai atunci înțeleseseră toți cum fusese capabilă să păstreze neștearsă realitatea celui absent. Dacă pornea la drum și înfrunta cu calm prima ei călătorie mai îndepărtată și teama de oraș, însemna că avea motivele ei care trebuiau să fie neapărat și motivele celor din sat.

Și așa a și fost. În ziua următoare o văzură, încremeniți, cum aducea în brațele ei de femeie de șaiszeci de ani trupul neînsuflețit al băiatului ei. A trebuit să-l ia de la spital tocmai când își dădea ultima suflare. Luă atunci trenul și purtând pe brațe trupul care începuse să se răcească, învelit într-o manta, spunea, cerind tuturor, să-i facă loc că duce cu sine o ființă foarte bolnavă. Se dădeau toți repede la o parte.

Galafura aproape nu pricepea cum putuse ea să-l poarte, măcar că el era slăbuț și nu tocmai înalt. Dar e sigur că putuse și, fără lacrimi în ochi, îi vorbea încetișor, cu duioșie, atunci când conductorul apăru în compartiment.

— Te doare fiule? Te doare tare? Sigur că te doare... Te doare...

Îi sprijini de umăr și-i acoperi picioarele țepene cu mantaua. Apoi arătă biletele.

În gara Gouvinhas coborî. La ieșirea din gară, paznicul se uită încremenit la ea, dar o lăsă să treacă. Și de aici încolo, pe măgarul lui Preguiças, Pedro sui muntele pentru a-și dormi somnul de pe urmă în Galafura, pământul unde se născuse și locul unde, în sfârșit, mama sa și-a aflat pentru totdeauna liniștea.

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

TONI HALTER

(Grischun, Elveția)

Toni Halter a fost un scriitor profund integrat în lumea română unde și-a petrecut toată viața și despre care a scris cu talent și pasiune. S-a născut în 1914 în Surssaisa și a murit în 1987. A urmat gimnaziul la Muster, apoi seminarul cantonal de la Chur. După absolvirea acestuia din urmă, a obținut un post de învățător la Vella, vechea „capitală” a Lumneziei, un sat de munte care și-a păstrat și astăzi identitatea română, pierdută, din nefericire, de multe alte comune din teritoriile învecinate. Slujba de învățător nu l-a satisfăcut și, după alte studii la Friburg, a devenit profesor secundar în aceeași localitate, Vella. Pe planul literelor, a avut o activitate variată: traducător, autor dramatic, romancier, nuvelist. Și-a îndreptat atenția cu precădere către viața satului sursilvan, chiar și atunci când atacă subiecte cu conținut istoric. Romanul *Culan de Crespault* (1955), de exemplu, cu acțiunea plasată în preistorie, este o divagație, având multe elemente comune cu viața satului alpin actual. În alte romane ale lui Toni Halter motivele romantice se împletesc frecvent cu pasajele de critică socială (*Călărețul de la Greina*, 1960). Un eseu original se prezintă așa-numitul *Jurnal de după slujbă*, (1977). Este o critică a religiei catolice și totodată un tablou complet al vieții satului. Volumul de proză scurtă *Finul sălbatic* (1974), conține 15 nuvele care pornesc de la un fapt divers, dar care cîștigă pe parcurs profunzime și complexitate psihologică. Nuvela cu același nume este o reușită a genului. Premiul Schiller; Premiul pentru tineret al Uniunii Scriitorilor Elvețieni.

FINUL SĂLBATIC

Tristel e unul din cătunele care alcătuiesc comuna Zalenda. Din motive de așezare este și cel principal: are gospodării mai numeroase, șosea pavată, magazin universal și o circumioară. Aceasta este singura rămășiță a unei afaceri nereușite de prin anii '20. Se construie atunci o pensiune cu numele Bellavista (Priveliștea frumoasă). Numele corespundea realității, speranțele în legătură cu ea nu. După ce întreprinderea a dat faliment, lucrurile rămase au fost cumpărate de o societate din Engadina de Jos pentru coloniile de vacanță. A supraviețuit numai circumia.

Altfel, locuitorii din Tristel nu sînt deloc mai înstăriți decît cei din cătunele învecinate. Depind de pămîntul răpos și prăpăstios și culeg cu încăpăținare și cele mai mici brazde de fin sălbatic. Țăranii sînt renumiți pentru vitele lor. Se știe că ieslea bună face vita grasă. Ceea ce izbutesc cei din vale cu ajutorul surogatelor, obțin cei din Tristel cu finul lor sălbatic.

Ar trebui să scriu mai exact „izbuteau”, fiindcă tot ce spun eu despre „finul sălbatic” se întîmpla acum 30 de ani, adică în august

1939. În ziua de 28 a fost mobilizată trupa de pază a frontierei, iar a doua zi a fost chemat la datorie și Teias din Tristel. Satul se găsea la o distanță mică de locul de adunare, așa că, într-o oră, Teias putea să ajungă acolo pe jos cu ranița în spate.

A primit însă ordinul de chemare cu oarecare întârziere, ca și mulți alții. Înnoptase pe cîmp sub o căpiță. De aceea, căprarul care avea sarcina să împartă hiriile — Schnyder Mattias, 1898, II/91 — asta era adresa lui militară — n-a putut să-l găsească prea ușor. Era o vreme frumoasă, bună de greblat, cînd nici un țăran n-ar fi fost în stare să-și lase ogorul. Aduna întruna finul în căpițe. Fratele lui, Balzer, i-a atras atenția zicîndu-i: „Cară-te odată, ce naiba aștepți?”

Se simțea răspunzător ca orice cap de familie. Dar Teias a dat din umeri și i-a tăiat-o scurt: „Vezi-ți de-ale tale!”. Pe urmă, a adăugat că, fără îndoială, după asta va urma mobilizarea generală și că vor fi chemați amîndoi la oaste, iar finul sălbatic va rămîne neștrîns, pe coclauri.

Balzer nu se putea împăca și se împotriva acestui gînd, lucru lesne de-nțeles. Era însurat și avea familie numeroasă: șapte copii între 14 și 3 ani. Nu-și închipuia ce-or să facă fără el! Credea din toată inima că se va menține doar mobilizarea parțială — trupele de apărare a granițelor.

Livretul lui militar avea altă culoare, nu roșie ca al lui Teias. Asta-i dădea cheazăia că lucrurile vor avea un alt curs. Își întemeia părerea sau, mai bine-zis, nădejdea, pe argumente politice. Nemții, mărșăluind în Polonia, vor cădea în capcana rușilor. Stalin, cu tactica asiaticului, le va nimici armata.

Despre Stalin avea o părere groaznică; îi tremura glasul rostind cuvîntul „asiatic”. În urechile lui, avea un sens apocaliptic. În legătură cu Hitler știa destul de puțin: că vorbea prea mult, zicea el, și fără noimă, o mare aiureală.

Teias avea aceleași simpatii politice ca și frate-su, Balzer. Era pentru pace, de partea franțuzilor și polonezilor. Cîtea cu atenție gazeta, fiind la curent cu noutățile. Nu era însă deloc convins că nemții își vor sfîrși cariera în Polonia. Presimțea un război lung, în care elvețienii își vor apăra granița cu stomacul gol. Bănuia în ce situație aveau să fie iarna următoare crescătorii de vite. Cine-o mai apuca-o! O să se-ndure careva să dea de la el un braț de fin pentru cel care a coborît în august de la munte ca să-și servească patria? De finul ăsta atîrna calitatea și chiar viața turmei de vite.

— Odată ajuns jos, s-a sfârșit cu tine! mai spuse el pe un ton supărat, terminînd de greblat alături de Balzer. Sîlesc pe bieții oameni să se ocupe de fleacuri, iar munca stă pe loc.

— Ți-am spus că-i timpul să pleci! repetă celălalt urîcios, trebuie să fii nebun să te opui unui ordin de chemare!

— Nebun e puțin spus, răspunse Teias.

— Bagă-ți mințile-n cap! înălță celălalt glasul. Atunci Teias se opri din lucru. Își înfipse bocancii lui de munte în terenul ripos, se sprijini în coada greblei și se uită în vale. O vreme minunată! Rămase așa pînă își stăpîni indoiala, grija, răul din el. Pe urmă continuă să grebleze, să adune, să așeze în căpițe frumusețea de nutreț. Seara și-a bătut coasa ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Pe frate-su, căruia îi fierbea singele-n vine, l-a făcut de batjocură. La un moment dat, în liniștea adîncă a muntelui, s-au războit rău de tot unul la altul. Ecoul vorbelor de ocară, trimis înapoi de valea învecinată, i-a surprins neplăcut și și-au mai venit în fire. S-au mai certat apoi un timp, cu voce potolită.

— Poți să-ți dai și singur seama, insistă Teias, într-un caz ca ăsta trebuie să știi ce ai de ales. Finu-i pierdut dacă nu-l strîngi la timp. Bine mi-ar șede să las uneltele din mînă ca să fiu primul la locul de manevre. Dușmanul nicăieri, numai exerciții și instrucție. Cine are minte sfîrșește întîi un lucru, înainte de a se apuca de altul. Recolta-i treabă cu temei, nu mai puțin însemnată decît armele.

— Spune-i asta căpitanului tău și-ai să vezi cum e..., zise Balzer batjocoritor.

— Adevăru-i bun la toate, nu se lăsă Teias.

— Nu-ți închipui cumva că vei fi luat în serios cu teoriile tale, îl admonestă celălalt. Milităria nu-i făcută pentru astfel de palavre. Unde s-ar ajunge dacă fiecare ar trîncăni ce-i trece prin cap?

— Poți spune ce gîndești și cu vorbe puține. Sau e mai bine să taci și să faci pe prostul de frica unui lătrat? Slabă împotrivire! În ochii mei: lipsă de caracter!

— Crezi că scapi doar cu un țipat la tine? Nicidecum! Cine întirzie fără motiv 24 de ore zboară drept la carceră.

— Și după 24 de ore unde se mai duce?

Teias, rîzînd ca și cînd puțin îi păsa de toată lumea, își încărcă pipa în liniște. Balzer intră la idei. Nu cumva Teias nu-i în toate mințile? N-ar fi fost, oare, normal, avînd în vedere urmările, să alerge jos la telefon și să anunțe postul de comandă că Mattias ar fi bolnav și că se va prezenta îndată ce-i va trece criza? Nu l-ar speria drumul, chiar dacă a muncit toată ziua ca un ocaș. Numai

de nu s-ar face din țințar armăsar. Se îngrozea la gândul c-ar putea ajunge cu autoritățile în război. Era tată de familie, nu prea înstărit și fără nici un fel de influență publică. Referințele lui erau: bunul lui nume în sat, purtarea desăvârșită, legăturile normale cu autoritățile. Totul era socotit cu grijă de dragul viitorului copiilor săi. Cu această premisă se simțea achitat față de lume, căci acesta era punctul lui sensibil. Deși om simplu și la locul lui, avea ambiții mari pentru soarta alor săi. Nu era cazul ca și copiii lui să rămână la marginea societății, așa cum a fost el în Tristel. Nu, ei trebuiau să pătrundă în lumea mare, unde sînt posturi înalte, pe care le-a rîvnit și el cu invidie toată viața. Nu era așa de prost să se mîngie cu gândul că în fruntea bucatelor sînt unii în vreun fel mai cu moț decît el. Dar știa că-i o mare deosebire între cei ajunși și cei care vor să ajungă. Era necesar să fii cu ochii în patru pînă treci pragul. La acest prag, ai lui erau obligați să fie curați ca lacrima, fără semne sau pete. Balzer era tot mai îngrijorat că încăpățînarea lui frate-său îi va aduce neplăceri. Îl bătea gândul să alerge acasă ca să-l dezvinovățească pe îndărătnic. Tușa Cristina, o soră de-a tatălui lor, era internată într-un sanatoriu de boli nervoase. Dacă el și-ar fi manifestat suspiciunea cu privire la sănătatea lui frate-su, ar fi dat friu liber cleveteliilor. Vecinii și consătenii ar fi fost încredințați că Teias s-a scrîntit din cauza alarmei. Și-ar fi spus unul altuia: boală de familie! Deci n-ar fi trebuit să tîndălească prea mult, fiindcă orice întîrziere era o pată pe viitorul copiilor lui. Teias, care habar n-avea ce-i trecea lui frate-su prin cap în privința lui, trăgea mai departe liniștit din pipă. Aștepta cina. Fusesse și de data asta în vale după apă, dar nu dădea semne de nerăbdare. Lipsea doar un semnal din partea lui Balzer. Să-i aducă aminte că-i timpul să mănince, asta n-a făcut-o niciodată și nici n-o va face. Poate că Balzer întîrzia cu cina ca să-și arate nemulțumirea. El era stăpînul. Stăpîn peste toate, dar nu și în problema armatei.

Lui Teias îi venea să rîdă. Lucrurile luaseră o întorsătură neașteptată. Din pricina finului sălbatic n-avea chef să-și lase unelte de muncă și să răspundă la chemarea patriei. Mai aveau de cosit o bucată mare, toată panta din stînga. Lui frate-su singur i-ar fi luat trei zile-n șir, chiar dacă s-ar fi spetit muncind. Dar îl cunoștea bine pe Balzer. N-avea destulă tragere de inimă și își pierdea repede curajul. Ar fi fost de ajuns să se schimbe vremea și jumătate din fin ar fi rămas necosit. Balzer ar fi putut înțelege împotrivirea lui Teias față de ordinul de chemare într-un moment așa de neprielnic, dacă acesta s-ar fi lăsat ușor convins să plece, chiar dacă nu imediat,

cel puțin cu o mică întârziere. Asta-i buba, știa el. Balzer i s-a adresat cu ton de stăpîn: „Termină odată și pleacă!” Asta l-a jignit adînc. N-are decît să poruncească în altele, dar există o limită! Întîi s-a opus din motive temeinice, acum însă la mijloc stătea numai încăpățînarea. O să-i arate lui frate-su că nu-i un fitecine. Cu atît era mai ațîțat cu cît afacerea era pe cale să devină publică. Se înțelege că întrezărea umbra pedepsei. Cu fiecare minut tărăgănat, ea se mărea. Nu se speria însă, ci dimpotrivă, în el creștea dorința de a ține piept. Fusesse înștilințat în ziua de 29 la amiază. Să mai cosești încă o zi era prețul unui greu diferend cu căpitanul. Cu un minut înainte nu l-ar fi urnit din loc decît cu forța. Citea pe chipul lui frate-su, negru de indignare, ce urmări grave are nesupunerea față de un ordin militar. Îi strălucea fața de bucurie că îndărătnicia lui căpătase o înfățișare eroică. Balzer s-a dus singur de vale după apă. Se înțelege, nu voia să fie părtaș la întârzierea fratelui său. Atunci Teias a fixat pirostriile într-o groapă și a făcut surcele. Cînd s-a întors frate-su cu apa, s-a prefăcut că nu-l vede. Balzer a aprins focul și a turnat apă într-o ulciacă: pentru două porții de supă.

— E timpul să mîncăm! zise el, căuțind în rucsac plicurile cu supă concentrată.

— Se lasă frig, observă Teias, strîngîndu-și haina pe lingă corp.

— Acuși o să răsară luna, răspunse Balzer.

Se întuneca. Panta din față, acoperită cu o pădure rară, intra în umbră pe povîrnișul din stînga. Focurile de la stîne mai făceau puțină lumină în jur.

— Dacă pleci după cină, poți ajunge acolo înainte de miezul nopții, cumpăni Balzer.

— Crezi? răspunse Teias. S-a dus ziua de azi.

— Mă gîndeam doar, spuse celălalt cu un ton mai potolit. Pe-deapsa ar fi mai ușoară, dacă te-ai prezenta la data de pe hîrtie.

— Treaba mea! se răsti Teias.

— Termină cu prostiile! sări iar Balzer ca un cocoš. Dacă miine intră poliția la noi în casă nu e numai treaba ta! Vrei să suferim cu toții din pricina încăpățînării tale, nu-i așa? Gata, ajunge!

Capul familiei Schnyder s-a plantat deasupra fratelui său care stătea pe marginea gropii cu o față provocatoare. Trecuse o frîntură de timp de cînd se luaseră la harță ultima oară. Lui Teias i se părea că se întimplase ieri. Îi veneau în minte toate umilințele îndurate de la Balzer. Ultima oară și-a bătut joc de el într-o dimineață de toamnă. Păzea la munte turma de vite. La un moment dat, a apărut frate-su cu un negustor și i-a arătat o gestantă mică de statură, pe

care Teias o vinduse cu o seară înainte. Venise cineva din partea locului și-i dăduse pe ea un preț bun. Au bătut palma, cum se cuvine, și vita a fost vindută. Balzer l-a pus mina-n gît în fața negustorului. Ce nebun! Tirgul fusese încheiat în cîștig. Să nu ne mai amintim de asemenea lucruri, hotări Teias în gînd și sări-n picioare. Experiența l-a învățat să fie cu ochii în patru.

— Intr-adevăr, ajunge! înălță și el glasul. Pînă azi nu ți-a căzut greu că am stat în casa ta. Dar să te ia dracu', cu ea cu tot!

— Vezi-ți de porcăriile pe care le faci și nu mă pune să te fărîm în bucăți! strigă Balzer scos din fire.

— Încearcă numai! îl întărită Teias. Se simțea sigur pe el și pe poziția lui. Și totul s-a petrecut apoi ca un trăsnet. Frate-su l-a apucat de un picior și l-a dat pe spate, cîrîndu-i la pumni cu nemiluita ca să-l învețe minte. Teias n-a știut cum să se apere și — ca să scape de lovitură — și-a dat drumul la vale. A făcut o tumbă și s-a rostogolit pe povișul abrupt. S-a oprit mai jos, la o oarecare distanță, amețit ca o pisică. Noroc de o tufă de ienupăr care i-a stăvilit căderea. Atunci însă o durere de neînchipuit l-a străpuns în picior. Tufa s-a dovedit a fi de rău augur. Între lăstarele ei se afla ascuns un pietroi. A nimerit cu unul din bocanci drept în el. Lovitura l-a zvîrlit cu putere într-o parte. Celălalt picior s-a strivit sub greutatea trupului. Îl durea atît de tare că a început să țipe. Balzer a coborît cît ai zice pește.

— Ce-ai pățit? Unde te-ai lovit?

— Oh, se vîită Teias.

— Ia să vadă!

Anii de criză l-au asprit pe tatăl celor șapte copii. Devenise crud și grosolan, dar stăpîn pe el. Neluind în seamă vaietele și gemetele nenorocitului, i-a pipăit piciorul pînă cînd a fost sigur ce are: rupt!

— Dracul și-a băgat coada! se supără el. Azi a fost o zi de necercare!

Teias se vîita intruna.

— Trebuie să fac o targă! zise Balzer. Nu te mișca pînă nu vin.

A legat cu o sfoară cîteva lemne de un butuc mai gros. Pe urmă a pregătit transportul. Săniuța de mină era acolo, pînza de acoperit finul, de asemenea. Cînd Teias a fost așezat în sanie pe o mină de fin sălbatic, Balzer a aprins lanterna și și-a atîrnat-o de centură.

— Uite-așa mergem la armată, a mai zis pornind la drum, cu un ton între glumă și batjocură, lovindu-l pe Teias drept în inimă.

— Ești rănit de azi-dimineață, constată el, imediat după ce căprarul a adus ordinul de chemare.

Teias începu să priceapă unde bătea el șaua. Înainte de a ajunge între oameni, capul familiei vorbi și mai clar:

— Acum s-o facem nițel pe proștii, să nu dăm amănunte; s-a întâmplat undeva între pășune și sat. Păcat că nu ești în uniformă, altfel soldatul accidentat ar fi fost lăsat la vatră — ar fi sunat mai frumos!

Teias tăcea mai departe.

Stătea în sanie într-o poziție atît de incomodă că nu mai îndrăznea să scoată nici un cuvînt. I-ar fi turnat lui frate-su că-l un escroc, un flecar și-un mincinos, dar se temea că-l lasă-n drum. Balzer n-avea măsură cînd era vorba de reputația lui.

După o clipă, Teias deschise în sfîrșit gura.

— Descurcă-te, spuse el.

Atunci Balzer, cu o mutră ceva mai veselă, îl întrebă cum se mai simte.

— Lasă, lasă, adăugă el, mai e puțin pîn-acasă.

Bietul om a fost internat de urgență în spital, unde trecea drept pacient militar. Căpitanul și-a luat răspunderea pentru cazul lui. Căprarul a depus mărturie că Teias se ținea bine pe ambele picioare în momentul în care i-a predat ordinul de chemare. De alte dovezi nu mai era nevoie. E drept că cele 12 ore care s-au scurs de la înștiințarea căprarului și pînă la răspunsul lui Balzer cereau unele lămuriri. Le-a dat Balzer foarte simplu: Teias a pornit-o în grabă îndată ce a fost mobilizat. Cum a plecat? Desigur, în „careu” și foarte repede! Seara, Balzer, venind spre casă pe același drum, l-a găsit cu piciorul rupt pe o coastă plină de grohotiș. L-a auzit văicărindu-se, Dumnezeu o ști de cînd zăcea acolo între pietre!

Teias a rămas cu gura căscată. Ar fi explicat bucuros sensul lui „careu”, dar nu i-a venit la îndemînă. Pentru căpitan, profesor la Zürich, unde tindea de dorul patriei grizone, era o întîmplare perfect posibilă și foarte emoționantă. Avea și el ocazia să apere un biet soldat, compatriot de la munte, în fața birocrăției statale; l-a luat în întregime sub protecția lui, așa că Teias fusese înregistrat la trupă cu mențiunea: accidentat în drum spre locul de adunare. Ranița și pușca s-au păstrat la postul de comandă, hainele și baioneta la spitalul unde era soldatul.

Cînd l-am văzut prima dată pe Teias șchiopătînd în cirje pe culoarele spitalului, purta pantăloni soldățești kaki. Și eu, la fel.

Sufeream de angină și eram internat la secția O.R.L., el la generală.

— Unde s-a-ntîmplat? întreb eu în treacăt.

— La munte, zice el cu un zîmbet trist.

— Ți-e mai bine?

— Da, sigur.

Merg mai repede și ajung pe verandă înaintea lui. Mă așez pe primul șezlong liber și încep să citesc. Cartea, împrumutată de la bibliotecă, are o mie de pagini. Ca s-o termin în timp util trebuie să n-o las din mînă. Sint cufundat în lectură. Mă captivează pădurile nordice cu nesfîrșita lor singurătate și oamenii cu pasiuni elementare. Sigrid Undset creează atmosferă în jurul personajelor sale. Citesc, citesc. La un moment dat ridic pentru o clipă capul să văd ce se mai întîmplă. Soldatul invalid a ajuns și el pe verandă. Sprijinit în cîrjele lui se uită pe geam. Poate așteaptă vreo vizită sau urmărește vreo păsărică jucîndu-se într-un pin din curtea spitalului. Trage adînc din pipă. Mirosul de tutun prost mă deranjează. Examinez acest tip uman, nepotrivit în peisajul convențional în care ne aflăm. Nu-l mare, nici voinic, are statura unui băiat subțirel. Părul blond e numai cîr-lionți, iar sprîncenele sînt galbene ca paiul. Îmi plec mai departe ochii în carte. Găsesc aceleași elemente: plante cazătoare, oameni blonzi. Dar subiectul se învîrte de fapt în jurul unei femei trecute de prima tinerețe. E nevastă și mamă, stăpîna unei mari gospodării. Își începe viața cu adevărat abia acum. Soarta ei a luat o întorsătură neașteptată: lubeștel!

— Îți aștepți soția? îl întreb pe camaradul de la fereastră. Clătină din cap.

— Nu, nu-s înșurat.

— Așa? mă mir eu, gata să-mi cufund iar ochii în carte, dar el se tîrăște anevoie spre mine în cîrjele lui.

— Sint liber, dar am familie, zice el, așezîndu-se pe un fotoliu lîngă mine.

— E bine, răspund eu zîbind, ce fel de familie?

— A fratelui meu.

— Aha, deci tu ești un fel de unchi de aur?

— Nu chiar așa.

— De unde ești? întreb eu.

— Din Tristel, dacă ai auzit de el.

— Da, din întîmplare, îi răspund. Am lucrat pe valea aceea.

— Și tu, dacă-mi dai voie? îi spun de unde sint, rostind de două ori numele satului meu, ca după asta el să dea din cap.

- Nu-i cine știe ce mare, constată el pe dată.
- Nu, poate-i prea mic, conchid eu.
- Știi cum e cu asta? spune el confidențial.
- Te referi la înșurătoare?
- Da.
- Pentru căsătorie e nevoie de doi, zic eu ațîșindu-l la vorbă.
- Ești încă tânăr, mai spune el; simt nuanța ironică din glasul

lui.

Trage întruna din pipă și se uită la mine cu o prietenie nespusă. Deși simt că retragerea mea e de condamnat, cobor iar ochii în carte.

— Înțeleg, zic eu după un răstimp, uitându-mă iar la cel din fața mea. Nu e simplu în situația noastră. Familia aduce multe angarale la un bărbat. Casa împărțită între frați, lipsa de lucru. Ți trebuie mare curaj să faci pasul ăsta.

- Nu numai curaj.
- Și încredere. Mai adaug apoi: și-un optimism innăscut.
- Multă poftă de viață și-o încăpăținare fără de margini.
- Ești cam aspru, constat eu cu umor, îi compari cu cerbii din

parcul național?

— Așa-i, adaugă el de sus. Numai cei mai răi și mai puternici cuceresc o capră, ceilalți pot fi uciși sau o iau la fugă.

— Aveam eu un moș care vorbea ca tine, remarc eu ca să nu se observe că mă străduiesc să-l urmăresc ce spune, a preferat să rămână holtei.

- Preferat... asta-i bine, adaugă.

Chipul lui blind s-a întunecat. Conversația a pălit. Incerc din nou să intru în lumea cărții mele.

— Da, da, se aude iar vocea lui, de parcă ar fi vrut să spună: să sfîrșim odată cu subiectul ăsta!

Pe verandă vin mereu alți bolnavi și caută locuri libere ca să se așeze. Din fericire, nici un cunoscut. Pot citi netulburat de nimeni. Printre rînduri îmi apare mereu soldatul în cirje. Îmi inchipui cum trăiește omul nostru, încă în plină tinerețe, în Tristel, un biet cătun într-o vale solitară. Fără-ndoială că visase și el să fie tată și stăpîn al casei. Acum stă pe capul lui frate-su. De asta aștepta acum vizita nevestei și fiicei acestuia. O mică diferență! Dar semnificativă. Compar soarta lui cu cea a eroinei din romanul meu suedez. Ea avusese parte de o viață normală pînă în clipa fatală. Bietul meu camarad, dimpotrivă. Pentru el, iluzia vieții a rămas iluzie. Aștepta to-

tuși oaspeți. O părticică de bucurie. Pe atunci eram și eu tânăr și subiectul mă pasiona. Orice bucurie e numai pe jumătate? Nu-i plăcut să înghiți în secl! E un fleac, se-nțelege. Și faptul că eu nu fumez — tot un fleac e. Soldatul în cirje, bolnavii din spital cu bolile, necazurile și grijile lor nu reprezintă o grămadă de destine sfărimate?

ArunC din nou ochii în carte, dar nu mai citesc. Mă gîndesc. Ce înseamnă noroc în viață? Sănătatea? Nu-i adevărat! Cîți nu sînt sănătoși și nefericiți! Și pe de altă parte: Cîți n-o au și sînt fericiți! Mă uit la unul din bolnavii abia intrați pe verandă. Arată rău. A suferit o operație grea la stomac. Pe atunci nu prea se știa cînd poate fi malignă această boală. Am vorbit cu el de mai multe ori. Nu se plînge, leri îl preocupa venirea toamnei; molizii din Calanda nu s-au îngălbenit, semn că iarna va veni tîrziu. Dacă aș vedea oile pe pășunea de la munte încă verde! Ale lui mai sînt acolo. Cu toate că-i impieगत la căile ferate, îi place să crească oi. Pe urmă și-a povestit viața. Iarna, de cîte ori se întoarce acasă de la lucru, primul drum e în grajd la oi. Il recunosc după mers și behăie înainte de a intra la ele. Il salut dînd din cap. A primit scrisori și e ocupat. Distracția completează norocul. Citesc înainte, de data asta cîteva pagini în șir fără oprire. Trebuie să faci abstracție de tot ce te-nconjoară ca să guști lectura. Dar, din ce în ce mai mult, simt concurența realității în dauna cărții. Camaradul de alături n-a protestat împotriva destinului prin spusele lui? Nu se ascundea în acest protest un subiect mai actual pentru mine decît opera literară a suedezei? Nu m-a obligat la asta spovedania lui?

— Ce-ai face dacă ai lua-o de la-nceput? îl întreb pe cel din Tristel. Dau tonul să continuăm discuția ca și cum pînă atunci aș fi cugetat la cele auzite. Dă din umeri.

— N-are rost să vorbim despre soartă. Probabil aș face la fel. Nu asta-i buba. Sînt mulțumit cu viața mea, numai că...

Se oprește deodată. Pe verandă intră o asistentă, Lea. Se uită de jur-împrejur căutînd o persoană.

— Domnule Schnyder, v-au venit oaspeți. Să-i aduc aici?

— Dacă vreți, răspunde el grăbit.

Știam că trebuie să dispar, dar nu înainte de a vedea cine a venit. Inchid cartea și-mi pironesc ochii la intrare. După o clipă apare asistenta zîmbitoare și prietenoasă, urmată de o femeie cu aspect de țarancă și de o fetiță cu plete blonde. Toate trei se uită la mine. Mă ridic și cedez locul.

— Scuză-mă, zic spre invalidul din Tristel și mă îndepărtez. Ar fi fost timpul să urc în cameră, dar am dat cu ochii de un scaun liber în celălalt colț al verandei și m-am îndreptat spre el.

— Bună, Teias, cum o duci? aud pe cumnată-sa zicându-i.

— Bine, bine, răspunde bolnavul.

— Servus, unchiule, salută fetița.

— Brigitta! disting eu glasul unchiului.

Femeia e drept în fața mea, însă pot observa pe lângă ea cum Teias își apropie nepoata și o sărută pe frunte. Buna-cuviință mă obligă să deschid cartea. Citesc multe pagini, căci vizita celor din Tristel se prelungește. Imi ascut urechile să prind vreo frîntură de conversație, dar cei din jur fac gălăgie, așa că încercarea mea e deșartă. Risul mamei, al fetei și al unchiului îmi umblă pe la urechi ca un clinchet plăcut și mă sustrage de la lectură. Citesc mai departe.

Peste cîteva zile, într-o duminică, stăteam în curtea spitalului cu cartea mea voluminoasă. Încercam să moșăi pe o bancă la soare. M-a trezit un zgomot de pași în apropiere. Personalul spitalului! Oi fi într-un loc interzis? Nu-mi pasă! Pentru cei în uniformă se pot face excepții. Venea Lea, asistenta cea blondă și înaltă ca suedeza din cartea mea. Săreau în ochi dinții ei ușor ieșiți în afară — dar nu-i stătea rău. Lea era o apariție atrăgătoare.

— Vă caută domnul Schnyder, a zis ea îndată ce m-a recunoscut.

— Da? mă mir eu. Mulțumesc, domnișoară. Unde-i?

— În vestibulul de la intrare — gata să plece.

— Mă duc imediat.

Lea dădu din cap surizînd amabil: — Domnul Schnyder e un tip simpatic.

Ei, gîndesc eu, gata s-o las baltă. Du-te tu dacă ți-e așa de drag. Și plec. Imi închipui că nepoata și cumnata lui Schnyder au vorbit mult cu el. Aveau motive să-l laude. Cu acest gînd imi pregătesc un compliment de circumstanță și mă duc să-l întîlnesc pe omul în cîrje. Îl găsesc pe alea principală lângă cabina telefonică.

— Vrei să telefonezi? îl întreb.

— Nici gînd, zice el cu accent îndărătnic.

Nu știu ce să răspund.

— M-ai căutat, adaug privind la ceas.

— Da, voiam să telefonez.

— Și e prea târziu?

— Nu, mi-am schimbat gîndul.

S-a întunecat puțin la față. Hachițe de flăcău toamnătic, îmi zic, dar curiozitatea-mi crește. Domnul Schnyder nu-i numai simpatic, dar și cam trăsnit.

— Vrei să mergem la o cafea? întreb. E de acord. Mergem puțin alături fără să scoatem vreo vorbă. Simt că-l frământă ceva. În cafenea e lume puțină, așa că am găsit ușor o masă pentru noi. Am comandat două cafele și el a acceptat fără împotrivire.

— Ele ziceau că dacă-l odihnit, vine și el azi pe aici. Eram gata să telefoniez la Tristel să văd care-i mișcarea. Pe urmă m-am gândit că n-are rost.

El își soarbe cafeaua și eu la fel. Nu îndrăznesc să întreb de cine-i vorba.

— Sinteți departe unul de altul, fac eu cu ton vinovat, o ade-vărată neînțelegere!

— El a avut două săptămâni de permisie în septembrie — cit să facă finul și atit. Îți dai seama cum erau timpurile pe atunci. Dar am văzut venind...

N-am înțeles de ce s-a oprit în clipa aceea.

— Cum era pe atunci? E vorba de primul război? întreb eu.

— A fost plecat vreo jumătate de an și ca recrut și în serviciul activ, dar atunci trăia tata; eu tocmai terminasem școala. Eram destui și fără el — cu mama și cu surorile mele.

A rostit apăsător „fără el”. La cafeaua. Îmi imaginez c-ar trebui doar câteva cuvinte în favoarea fratelui său și Mattias ar fi făcut praf. Dar nu-s dispus. Mi-e milă văzându-l în cirjele lui supărat că n-a venit și frate-su.

— Eu aș trage poate unele învățăminte de aici, îl sfătuiesc.

— Ce vrei să spui? se interesează el.

— Nu m-aș duce la Tristel pină cînd n-ar veni după mine.

— Ai dreptate.

— Ce mai știi să faci afară de munci agricole?

Chibzuiește un pic și un zîmbet ironic i se ivește pe buze.

— Muncitorii buni sînt la mare preț, observ eu cu ton de propunere. Îmi dau seama că am făcut o gafă și caut să dreg busuiocul.

— În orice caz ești bun și de altceva, de pildă să fii baci la o stîină.

El dă din cap.

— Un fel de maestru bun la toate?

— Mai bună ar fi o combinație: vara la stîină și iarna o muncă la oraș, dau eu cu gura înainte.

Acum îi vine lui să ridă. Gustă un pic din ceașcă.

— Pentru sezonieri sînt destule locuri de muncă.

Mi se pare că dă semne s-o lăsăm baltă și zic numai „da, da”. Ceașca mea e goală. Caut bani în buzunar ca să plătesc; el mă împiedică.

— Nu, lasă! Mai luăm ceva?

Dau din umeri.

— Poate un ceai, o apă minerală?

Fata care servește e lingă noi. Mă hotărâsc la un suc roșu.

— Două, te rog, îi zice fetei. Ei s-au însurat toamna. Eu veneam acasă numai duminică — și nu în fiecare săptămînă. Aveam odaia mea în jumătatea de casă moștenită de la părinți. Puteam să-mi încălzesc soba. Aveam bucătărie, pivniță, cămară, tot ce trebuie într-o gospodărie țărănească. Pe vremea ceaia lucram la joagărul lui Janett. Trebuie să-ți povestesc prima mea întoarcere în casa-mpărțită în două!

— Eu...

A venit fata cu băuturile. Îi mulțumesc. El continuă:

— Am sosit în Tristel cu gîndul să mă țin de-o parte de ei. Marietta — cumnata mea — ai văzut-o deja — nu-mi plăcea nici cit negrul sub unghie. Era...

— O clipă, îl întrerup, înțeleg că...

— Dă-mi voie, zice dînd din mină, lasă-mă să termin. Ea era pentru mine de neam tare prost. Taică-su fusese un fel de samsar. N-avea nici pic de frumusețe, părea bărbătoasă și pe deasupra foarte proastă. Mă gîndeam: Brrr, ce chip jalnic vor avea urmașii noștri! A tras adînc aer în piept și a continuat calm: Pentru acasă am luat cu mine pîine, salam, unt și lapte condensat ca să am duminică de mincare. Am ajuns seara. Ușa era deschisă. Eu aveam o ușă separată, dar a mea era tot timpul închisă; ar fi trebuit să-i pun o broască nouă, fiindcă cea veche se stricase, iar cheia de la ea nu mai exista. Așa că eram nevoit să intru pe la ei. Am mers în virful picioarelor ca nu cumva să-i supăr. Dar știi, scîndurile din tindă scîrțiau. Și înainte de a ajunge în mijlocul antreului s-a deschis ușa de la bucătărie. Marietta, cu șorțul ei în pătrățele, apărui în prag. „Ai venit?” mă întrebă. Ce era să fac? Zic da și dau să trec. Dar ea: „Nu vrei o ceașcă de cafea?” „Da, dacă nu-i cu supărare!” Ea: „Deloc. Dacă vine el, pun cina. Îți place tocănița de cartofi?” Sînt nevoit să spun da a doua oară. Tocăniță cu carne de porc ne gătea biata măică-mea, fie-i țărîna ușoară! În odaia mea era frig ca într-o casă părăsită. Încălzesc soba. Intru în bucătărie și nu-mi găsesc liniștea. Să mă duc, să nu mă duc? Parcă-mi poruncea ci-

neva: „Nu începe, ține-te tare!” Iar altă voce-mi spunea: „Nu fi prost, nu respinge bunătatea!” Ce-ai fi făcut în locul meu?

Se uită întrebător la mine. Sint surprins.

— Ei, asta ar depinde de cât de mult mi-ar plăcea mincarea de cartofi.

— Nu, vorbește serios, ce-ai fi făcut?

— M-aș fi dus, răspund fără să ezit.

— Vezi? spune el — și mie mi s-a părut că în exclamația lui era o ușurare. N-am rezistat când ea m-a poftit la cină. I-am dat ei salamul, piinea albă și untul și i-am zis: „Iată ceva mai neobișnuit la Tristel!” Laptele condensat, bineînțeles, nu l-am oferit. Marietta mi-a mulțumit pentru bunătăți și frate-miu s-a răstit: „Da' ce-i nevoie de astea?” Nimeni n-a suflat o vorbă ca să ne lămurim. Dacă ar fi spus: De azi înainte, când ești aici, măninci la noi, sau cam așa ceva, atunci m-aș fi împotrivit: Nu, mai bine să fiu cu ale mele! Sau măcar: De ce nu? Dar să știu cât mă costă. N-au zis nimic — ca și când totul era limpede. Și nici eu n-am deschis gura.

Sîmbăta următoare am rămas unde lucram, cealaltă la fel. Pe urmă a fost nevoie să vin la Tristel pentru niște treburi. Când ajung acasă, aceeași ospitalitate. Dacă știa că vin, mi-ar fi făcut focul în sobă, a zis ea. Eu: „Da, nu era rău!” Frate-meu plecase cu vitele sus la munte și nu se întorcea în fiecare seară acasă. M-am frămîntat în fel și chip ce să fac și ce să nu fac. Eram gata s-o pornesc iar la drum. Poate găseam eu un pat la han sau la Pauli. Marietta mă chemă din nou la cină. După masă, îmi cer iertare — mă simțeam vinovat să locuim și să mîncăm în doi — mă retrag spunîndu-i că mă duc pîn'la han, că m-a rugat Janett să-i rezolv ceva. Ea-mi strigă: „Nu veni tirziu, mi-e frică să stau singură în toată casa”. Avea glas și față de copil.

Povestitorul face o pguză și mă privește: „Ce-ai fi făcut în locul meu?”

De data aceasta aveam răspunsul pregătit: Poate n-aș fi întirziat. El aprobă: — Așa am și făcut. Ea era încă trează. Eu, în vîrfurile picioarelor, să nu fac zgomot. Atunci ea deschide ușa odăii ca să se lumineze în tindă. „Ești aici?” zice răsufîind ca și cînd i s-ar fi luat o piatră de pe inimă. „Da”, răspund eu cu vocea sugrumată. „Te-am auzit îndată, deși calci ușor”. „Oh, n-am vrut să te tulbur”, adaug eu plin de sinceritate. Iar ea: „Să sperăm că nu!” M-a mirat tonul și mai ales purtarea ei: Fără să zică noapte bună, trîntește repede ușa odăii. Poți să-ți inchipui, mai spune Schnyder înălțîndu-și capul, am rămas ca trăsînit în moalele capului. Mă bătea

gîndul să mă duc după ea ca să lămuresc toată povestea, dar mi-a fost frică să n-o sperii și să mai iasă cine știe ce drăcovenie. Așa că m-am retras în camera mea și am mormăit acolo singur despre prostia oamenilor. Îmi părea rău că nu mă pricep să îndrept lucrurile și era cît pe ce să-mi iau tîlpășița și să-mi găsesc un pat sub alt acoperiș. Mi-am alungat repede gîndul ăsta. Un om fără mințe l-ar fi putut socoti un pas greșit. Ca o fugă. Și am rămas locului. Ziua următoare nu m-am mai înfățișat nici la masa de dimineață, nici la cea de prînz. După masă, aud un ciocănit în ușă. Era frate-miu. Șovăia. A început să ingaime că oare ce-am vorbit ieri seară cu nevastă-sa? Eu răspund: „Bine că ești aici. Dacă încep neînțelegerile între noi, îmi pare rău”. Îi istorisesc cum a fost și adaug că n-o credeam pe Marietta așa de proastă. El a sărit ca ars. Și așa am ajuns la cușite.

Mattias Schnyder s-a oprit din nou. Ne-am îndemnat unul pe altul să bem ce era pe masă.

— În duminica ceea, cînd am plecat de-acasă, mi-am pus în cap să cumpăr o incuietoare la ușa de din dos ca să nu mai folosesc niciodată intrarea pe la ei. Aproape un an, după aceea, nu le-am mai călcat pragul. Între timp s-a născut Brigitta. Trebuia să fiu naș. Balzer m-a înștiințat printr-o scrisoare de cîntea pe care mi-o face, stabilind în același timp și data botezului. Ce era să fac? Eram legat de viața din Tristel. Frate-miu trăgea ca un cîine ca să-și poată aduna finul. Găsise la începutul verii un cosaș care și-a luat însă valea curînd. Cumnată-mea, cu burta la gură! Poate se așteptau să mă întorc în sat, nu știu. M-am căznit să rămîn la joagăr toată vara, dar după asta, basta, mi-am zis. Vara următoare chiteam să lucrez fie la o stîină, fie ca muncitor sezonier pe undeva.

— Și te-ai dus sezonier? îl întreb scurtîndu-i vorba.

El dă afirmativ din cap:

— Ajutor de bucătar la un hotel...

— A, de asta...

— Ce? întrebă el curios.

— Nimic, nimic, mă grăbesc eu să zic. Cîteodată mă gîndesc la altceva.

Dar el insistă:

— Spune odată la ce te-ai gîndit?

— La manierele tale, dacă vrei să știi. În Tristel și la joagăr oamenii nu învață cum să se poarte, nu-i așa?

— Da, așa-i, rise el.

— De ce-ai părăsit hotelul? îl iscodesc.

— Ca să faci mare brinză acolo trebuie să știi limbi străine, teoretizează el. Simt că ocolește întrebarea mea și mă mulțumesc cu atât.

— Biheințeles, îl aprob eu. Acum povestește-mi despre broasca de la ușă. Cînd ai venit pentru botezul Brigitei n-ai pus o închizătoare nouă la ușa ta?

— Nu, nici gînd, a fost răspunsul lui.

— Dar ce-ți veni să-ți amintești de asta?

E rîndul lui să ridă.

— Pînă azi încă nu, dar să știi că am cumpărat-o și am pus-o la păstrare lingă cana de lapte condensat.

— Povestește mai departe, îl însuflețesc eu.

— Botezul nu ne-a unit inimile, constată el cu gura pînă la urechi. Presimțeam că bietul copilăș o să aibă aceeași soartă prăpădită și o să fie mai prost chiar decît părinții lui. Le-am dat în dar un cec — patruzeci de franci nu era o nimica toată — vrînd prin asta să-mi recîștig independența. Am răsplătit cîntea ce mi s-a făcut, deci eram chîit. Un nou-născut e un lucru admirabil pentru un holtei! Mi-am luat rămas bun și am plecat la treburile mele fără să mă întorc a doua oară lingă leagăn ca să îndeplinesc niște ritualuri mai vechi. Cînd am auzit că s-a birfit în legătură cu asta, am încercat să împac lucrurile. Vezi..., se reține un moment din povestire, de cîte ori încercam să pun capăt legăturii cu ei, se întimpla ceva. Să nu crezi că mi-a păsat de mila lor! Am dat un dar mare ca să mai am liniște o vreme. La primele sărbători de iarnă am trimis totuși un cadou pentru fetiță. Abia am făcut gestul ăsta că m-am și căit. Au început să se țină scai de mine. Fratele meu mi-a trimis o scrisoare de mulțumire. A profitat de prilej ca să mă cheme să lucrez cu el la fin în vara următoare. O să mă plătească și pe mine ca pe oricare altul. De data asta m-am ținut tare. Puteam să-mi închipui ce simbrie o să cîștig de la el. Dacă mi-ar fi scris să vin să-l muncesc ca un frate și cumătru ce-i eram poate aș fi zis da. Dar viclenia lui m-a infuriat. I-am răspuns că nu mă simt prea bine și că am fîgăduit deja să mă angajez în altă parte. Nu era adevărat, dar pînă la urmă am izbutit să-mi găsesc un loc la Băile San-Moritz ca portar de noapte. Am avut însă mare ghinion. M-am îmbolnăvit de rinichi și m-am internat în spital trei săptămîni. S-a zis cu serviciul meu! N-am găsit altul și, în cele din urmă, am fost obligat să mă întorc acasă. Asta a pus capăt la toate. Eram prea slăbit ca să reiau munca la joagăr, iar în Tristel ce-aș fi avut de ales? Era cam pe la jumătatea lui august. Mi-am dat seama dintr-o ochire că ei nu

mai aveau nevoie de mine. Finul era clădit pină-n creasta podului. Cu ajutorul unei femei harnice, o muncitoare străină. Aflasem de ea înainte de a mă angaja sezonier. Fratele meu, ca și alții, găsise prin oficiul de plasare a forței de muncă o șvabă tinără. Unii aveau parte de cite o muncitoare leneșă de mama focului, alții, dimpotrivă. Veronica, așa o chema pe cea de la frate-meu, era o adevărată comoară.

S-a întrerupt din nou.

— Poți să rîzi de mine — dar n-am ris, deoarece camaradul meu se însufletea văzînd cu ochii — imi umblă mult capul la cai verzi pe pereți, înțelegi...

Se oprește din nou, dar nu rezistă mult și-și continuă mărturisirea.

— Cînd m-am întors, casa era încuiată. Știam unde atîrnă cheia și am intrat cu ușurință în odaia mea. Mi-am închipuit că sint cu toții la cîmp și m-am mirat că au luat cu ei și fetița; am plecat apoi la prăvălie să-mi iau cite ceva de-ale gurii. După ce am sunat de două ori a apărut în ușă Frena cu un copil în brațe. O salut cuviincios, vorbim despre vreme, și îi cer cele de trebuință. În timp ce Frena mă servea cu o mină, copilul pe care-l ținea cu cealaltă a întins minuțele spre mine. „la te uită,” zise Frena minunîndu-se, „își cunoaște nașul”. Brigitta! Imi dă prin cap și o iau în brațe. Frena se bucură că are mîinile libere. Deși nu prea înțeleg ce se petrece, trebuie să recunosc: copilul e frumos, chiar foarte frumos, cu bucle blonde și plin de neastîmpăr. Era așa de jucăușă că trebuia să fiu cu ochii în patru ca să nu-mi sară din brațe. Pe urmă i-am povestit femeii toată tărășenia cu bașla mea. Ea m-a sfătuit să beau ceai de măceșe. Jucîndu-se cu fetița mi-a spus, la rîndul ei, de ce o ține la ea. „Mi-o lasă pe asta mică destul de des cînd trec la lucru; nu mai pridedesc cu atîta muncă”, explică ea. Tare mi-e de mirare, fiindcă noi și cei cu prăvălia nu ne-am avut niciodată așa de bine. De asta zic mereu da, da, ca și cînd n-ar fi nimic neobișnuit, dar gîndu-mi zboară aiurea. Imi dau seama că o să rămîn un timp oarecare acasă, și fac puțină rînduială. Deschid larg geamurile să iasă izul de mucegai și prind de tavan o hîrtie contra muștelor. Pun apă de ceai. Apoi mă simt ostenit și mă întind în pat. Moțai și mă trezesc cu un ciocănit în ușă. „Întră!” Ușa se deschide și în prag e nemțoaica ținînd fetița în brațe. Dacă există vedenii, asta a fost una dintre ele. Își cere iertare, imi cer și eu. Pe urmă ne uităm lung unul la altul. Mi s-a părut că-i femeia visurilor mele: obraji sănătoși, ochi negri, păr castaniu, figură curajoasă și veselă. Cu o astfel de femeie aș pleca la drum. Am încercat tot ce-i cu putință! M-am apropiat de

ea rîzînd și netezindu-mi părul. Am întrebat-o cum o cheamă, ce-i place și ce pregătește la cină. Veronica Rüssel din Miesbach — de fapt numele nu spune nimic.

Camaradul meu își însoțește ultima constatare cu un gest al mîinii de parcă ar fi aruncat departe un chibrit ars.

— Ne-am dus în bucătărie, continuă el fără să aștepte vreun comentariu din partea mea, i-am luat fetița din brațe ca să poată face treabă nestîngherită. „Aș vrea să pregătesc ce-ți place ție mai mult și mai mult”, zice ea cu o duioșie de să topească și o piatră, nu alta. Omletă cu șuncă, răspund. „Asta-i gata numaidecît”, zice ea, „dar aș face altceva și mai bun”. Mă simt obligat să fiu curtenitor: Nu-ți bate capul, o să fie tare plăcut cînd o să coboriți de la munte! Veronica încuviințează ușor neîncrezătoare. E o nimica toată să urci sau să cobori de la munte. Rămîn cu ochii pe picioarele ei goale, arse de soare și mă gîndesc: asta e! E rîndul meu să întreprind ceva. Ce-ai fi zis, ce-ai fi făcut în locul meu? Ea știa multe despre mine. Frena de la prăvălie îi spusese vrute și nevrute. Frena avea un frate, Stiafen, cam de-o seamă cu mine. Tot holtei. Nu-mi plăcea deloc. Îinea mult să arate bine, avea barbă, de pildă, și se pretindea deștept foc. Învățase la școala Planta. O întreb pe Veronica dacă nu-i e urît pe meleagurile astea sălbatice. Ea mărturisește că-i plac munții. Fetița trecea din brațele unuia într-ale celui-lalt. Dacă rămînea o clipă la mine, întindea minuțele către ea și invers. De fiecare dată ne apropiam, unul de altul. Mîinile noastre se atingeau; mă uitam la chipul alăturat, abia putînd să mă stăpînesc. Am rezistat. Copilul era ca un zid între noi. Poate numai eu aveam simțămîntul ăsta, socotînd că prin ochii nevinovați ai Brigitei se uitau de fapt părinții ei. Crede-mă..., aici el își trage răsufierea reținîndu-se o clipă, gîndul ăsta m-a torturat de multe ori.

Il aprob.

— Pesemne Veronica aștepta din partea mea mai multă inițiativă sau chiar îndrăzneală. Eu socoteam că nu-i momentul și că Brigitta ne-ar putea auzi prin somn. M-am înșelat. După ce am mîncat amîndoi, de parcă eram prieteni de cînd lumea, ea s-a dus să culce fata. Eu m-am retras în odaia mea, beat de fericire. Noaptea dormim amîndoi sub același acoperiș.

Schnyder s-a încins povestînd și l-au trecut sudorile. Știînd cit e de sensibil, m-am stăpînit eroic să nu pufnesc în rîs.

— Și pe urmă? întreb eu cu o curiozitate deloc ascunsă.

— Pe urmă am fost cit pe ce să ajung criminal, continuă el cu glas stîns. Aud ușa din față. Mă gîndesc că a ieșit să bea apă sau,

mă rog... Aștept să se întoarcă. Peste o oră, două, tot nu venise. S-a dus la Stiafen, îmi spun. Îți inchipui ce lovitură pentru mine! Într-o clipă am ajuns la leagănul fetiței. Întuneric, bineînțeles. Dar puteam distinge căruciorul, pătura și capul copilului. Ascult răsufierea lui liniștită. Îmi țin urechile ca să nu mai aud, dar întrezăresc pătura ridicându-se și coborînd la fiecare respirație. Ar fi destul să trag o palmă în pătură și gata. M-a apucat un tremur de spaimă înaintea acestei porniri cumplite. Cred că mi s-a făcut părul măciucă în acea clipă. Mina întinsă spre copil s-a retras și a căzut fără vlagă pe lângă trup. Nu, așa nu. Ce bucurie le-aș fi făcut Veronicăi și lui Stiafen cu o asemenea surpriză paralizantă, Brigitta...

Glasul lui Mattias scade. Stau ca pe spini. N-ar lipsi mult să izbucnească în plins în acest local public! Îmi vedeam de suc din pahar ca să nu fiu obligat să iau parte la emoția lui. Încerc să-mi imaginez situația descrisă de camaradul meu. Pun mina mea subțire pe a lui, bătătorită de muncă, și-i zic:

— Lasă asta! A trecut. Ai avut un inger păzitor în clipa aceea. El dă din cap.

— Înțeleg gelozia ta față de un rival nevăzut, dar, de fapt, n-aveai nici un motiv să te răzbuni pe nemțoaică. Era dreptul ei să aibă un prieten înainte de a apărea tu.

— Posibil, posibil, face el. Am ajuns prea târziu, mult prea târziu, numai ca să văd sfîrșitul.

— S-au luat?

— Chiar în toamna aceea.

— Și tu ai fost de prisos!

A dat din umeri.

— Veronica n-a aflat niciodată ce am simțit eu atunci. S-a purtat prietenos și cum se cuvine tot timpul cît am stat împreună și chiar după aceea, puțini ani cît a mai avut de trăit.

— Ei bine, adaug și tac. Era cît se poate de clar pentru mine că răposata Veronica ocupa în sufletul camaradului meu un loc de cinste.

— Da, da, spuse el, parcă mi-ar fi ghicit gîndurile.

— Și pe urmă? Eram convins că Mattias nu-și vărsase tot amarul.

— Întîmplarea din seara ceea m-a adus din nou pe drumul pe care doream să-l ocolesc, continuă el mai domol. Fără să vreau am început să mă bag în treburile lui frate-meu, de parcă ar fi fost ale mele. Eram prea slăbit ca să-mi caut de lucru diurea. Dar nici degeaba nu puteam să stau. Așa că am început să tai lemne în

ogradă, să curăţ în jurul casei şi în grajd, să repar poarta grădinii care atârna într-un cui şi tot aşa. Obişnuinţa de altădată când ce era al meu era şi al lui m-a virit încet-încet sub călciiul fratelui meu. Când a venit de la coasă şi a văzut că am făcut una şi alta s-a schimbat. Se purta frumos cu mine. Când nu prea eşti în apele tale te simţi mai bine într-un cămin. Septembrie bătea la uşă. Ştiam că frate-miu e ahtiat după vinătoare. Dar fiind singurul bărbat în gospodărie, cu toate pe cap, a trebuit să renunţe la plăcerea asta. Aşa că eu l-am îndemnat: Du-te, dacă vrei, acum sintem doi şi răzbim noi cu finul! Gindeam că mă îmbrăţişează din dragoste frăţească. Când colo mi-am legat singur laţul de git; vinătoarea s-a repetat an de an.

— Aşa-ţi trebuie, dacă nu ţi-ai văzut de treabă, trâncănesc eu.

— Am făcut la căpiţe cu nemiluita, pînă s-a milostivit să mai apară şi el la lucru.

— Dar pe urmă ai mincat friptură de capră, nu-i aşa?

— Da, da, incuviinţează el.

— Şi iarna? Ai avut răgaz să-ţi vezi de-ale tale?

— Aş fi avut, răspunde el, dar cererile de lucru erau puţine. La joagăr sau în pădure la lemne nu eram în stare să muncesc în iarna ceea. Aşa că ne-am schimbat locurile; el se ducea la lemne, eu în grajd.

— Aşa deci, zic eu, şi de atunci tu ai rămas rîndaş la vite pentru totdeauna?

El face semn că da. Am socotit repede, presupunînd că Brigitta ar avea vreo treisprezece ani. Atîta l-a slugărit omul ăsta pe frate-su, mai mult ca sigur pe degeaba. O economie de multe mii de franci!

— Asta-i mult, rostesc eu gîndindu-mă cu glas tare. A înţeles şi-a aprobat dînd din cap.

— Auzi, zice el după o pauză, e ceva să fii unchi la şapte nepoţi. Faţa lui se luminează. Brigitta a deschis drumul. M-am simţit totdeauna obligat faţă de ea din seara cînd era cit pe ce să-mi pierd cumpătul. A rămas slăbiciunea mea. Dar şi ceilalţi care au venit la mine din minuţele Brigitei: Cresenza, Giulitta, Margreta, Mattias, Pieder şi-au făcut cuibul aici — face semn spre pieptul lui — ca rîndunica în clopotniţă. De cite ori mă duc spre grajd ei vin după mine. Fraţii mai mari se tirguiesc pe care dintre ei să-l iau cu mine sus la munte. La masă trag de mine. Dacă merg la oraş sau în altă parte abia pot scăpa de micii ştrengari. E-limpede că nu mă întorc cu mina goală şi cînd mă văd nu se mai opresc: „Nenea Teias, nenea Teias!” Glasul lui descreşte iar.

- Hai să mergem! zic, privind în jur. Se uită și el și spune:
— Numai o clipă!

Se ridică greu, încercînd să-și potrivească bine cirjele. Eu chem fata și plătesc.

Tocmai atunci în cafenea apare un vizitator neobișnuit. Cercează cu privirea încoace și încolo.

— Să-mi fie cu iertare, mormăie el, se mai uită o dată prin încăpere și pleacă. Era un țăran. Mi-a trecut îndată prin minte că ar putea fi fratele lui Mattias. Dar în loc să mă iau după el și să-l întreb cine-i, m-am întors la toaletă să-l înștiințez pe camaradul meu. Îi aștept. Cînd apare mă grăbesc să-i spun noutatea. El clatină din cap de parcă ar zice: de ce nu? Apoi se întoarce cu spatele și se spală liniștit pe mîini la chiuvetă.

— Mă duc după el, îi zic nerăbdător, la care Mattias țipă la mine de mă cutremur:

— Ce? Vrei să alergi după timpitul ăsta? Nu, pentru mine în nici un caz!

Omulețul cu chip blind s-a schimbat cu totul. Tremură de indignare, ștergîndu-și mîinile cu prosopul. Mă simt vinovat ca un copil față de el, mai ales în localul ăsta. Nu poți cunoaște bine un om, în special un flăcău tomnatic, cuget în sinea mea, încercînd să-mi alung nemulțumirea. Facă ce-o vrea, imi voi căuta altă companie!

— E-n regulă, zic eliberîndu-mă, e treaba ta. Părăsesc toaleta, îl aștept să vină din urmă și mă îndrept spre ieșire. El vrea să se întoarcă la masă și e surprins că-i goală.

— Da ce? face el nesigur.

— Plec.

— Stai aici! Fetișo, două cafele!

Mattias mi-a poruncit așa de hotărît că eu m-am oprit.

— Vino-ncoace, mă roagă el. Trebuie să știi, spune cu glas surmurt, că am motive serioase să nu alerg după frate-meu nici de ici pînă colo. Și arată cu mîna spre cealaltă masă. Chipul lui e încă întunecat.

— Nimeni nu știe, dar tu trebuie să cunoști toată istoria!

Așteaptă pînă cînd ne sosesc cafelele și apoi povestește pățania care l-a dus la spital. O înșiră cu voce slabă, adesea gîfîind.

— Poți reclama, dacă vrei, nu-mi pasă nici un pic. Cînd îți ajunge cuțitul la os, îți ajunge...

Încerc să-l potolesc. Frate-su n-avea cum să prevadă urmările. O încăierare între frați, bineînțeles, chiar și dacă nu se petrecea pe ogor... El dă nervos din cap:

— Pentru tot ce-a făcut!

— Cumnata știe? întreb eu neavînd altceva de zis. El dă din umeri:

— Ce dacă!

— Nu se împotrivește deloc?

— Nu numai la asta, dar la nimic.

Tac. El la fel. Cafeaua de pe masă ne dă prilejul să facem ceva. Eu abia o ating, el o degustă.

— Multă răbdare mi-a fost dat să am, zice mai departe, altfel...

— Face mincare bună? glumesc eu încercînd să întorc discuția pe o pantă mai hazlie. Nu dă nici o atenție spuselor mele.

— E prea proastă ca să mă judece, proastă și troglodită. Din fericire, copiii nu sînt așa, mai ales Brigitta. Știi cum a început totul, de la o prostie din capul ei. Mi-am dat seama atunci că ei trebuie să-i vorbești ca unui copil, plat, fără fraze complicate. Îi lasă totdeauna pe bărbatu-su să hotărască pentru ea. Eu sînt în umbra lui Balzer. Știi ce-nseamnă credința de ciine? Pentru cumnată-mea, Balzer e totul, chipul înțelepciunii. El ar fi putut proceda cu totul altfel dacă era deștept. Odată și-a schimbat calul cu un camarad de-al lui din miliție. Al nostru era un cal bătrîn de povară, celălalt era și el bătrîn, dar zvelt și iute de picior, cal de călărie. Negustoria lui l-a costat și un vițel pe deasupra. N-am mai tăcut. Și-a dat iute seama că s-a prăjit. Ea, fir-ar să fie, nu. Nu mi-a plăcut tirgul fiindcă n-aveam nevoie de un cal năruș. Piedici de astea au fost la tot pasul. Pînă am pus piciorul în prag și i-am zis: treaba ta, fă cum te taie capul!

Se oprește să mai răsufle. Eu tac milc.

— Omul prost e și viclean, îi dă el înainte. N-a spus numai o singură dată: Aș fi fericită dacă ne-ai cumpăra un picup. Nu, mereu aceeași plăcă. Unui holtei ca tine trebuie să-i dea mîna să cumpere un picup; un holtei ca tine are de unde cumpăra o bicicletă. Numai că ea era singura din familie care știa să meargă pe bicicletă. Și, bineînțeles, am cumpărat o bicicletă de damă. Picupul a voiajat și el tot în camera lor. Asemenea răutăți te supără.

O pauză nouă. Aștept.

— Dacă vine cineva în casă eu trebuie să dispar. Știi de ce? Ca ea să se poată înfumura cu cît muncesc ei și ce vîte au, noi și iar noi! Ea îi convinge că Balzer al ei lucrează cît doi.

Se oprește iar. Eu tac.

— La copii, trebuie să recunosc, se pricepe. Îi dresază ca la carte. Și eu sînt dator să-i dau ascultare. Nu s-a sfiit niciodată însă

să-mi lase copiii. Puteam să-i iau pe micuți din leagăn și să-i mângii cît vreau, nu-i păsa. Copiii erau astfel mai **mult** pe lingă mine decît pe lingă ei. Se deosebeau mult de părinți, **mai ales** Brigitta. Ea, **dacă-i vine la îndemînă**, nu se sfiește să **spună** că unchiul are dreptate, nu **tata**. Asta-i de înțeles. Poate rîzi... Se **reține puțin** cu fața luminată... Acești copii, și mai cu seamă fata cea mare, au mai mult de la mine decît de la ei amindoi.

Rid cu o ușoară discreție.

— Sigur, insistă el, nu m-am ostenit degeaba pe lingă ei. Nu știu ce-ar fi ajuns dacă rămîneau numai pe mîna lor.

— Ștrașnic! fac eu, dar acum e timpul să mergem.

Cheamă **fata**, plătește cafeaua și se supără că rîndul celălalt a fost deja **achitat** de mine. Pășim agale spre spital. Aerul curat ne înviorează. **Ce prostie** să-ți petreci o după-amiază frumoasă la o masă de **cafenea**. Dar nu am dreptul să mă plîng. **Mattias a simțit** nevoia să-și descarge sufletul. Parcă-l simt răsufînd ușurat.

Ajunși la poartă, îl zărim pe țăranul cu pricina la o masă cu ilustrate și calendare. Salut și trec mai departe. **Mattias se oprește** în spatele meu. După zgomotul cîrjelor pe caldarîmul de piatră deduc în ce parte o ia.

A doua zi m-am odihnit. N-am apucat să termin de citit cartea mea cea groasă. O pun de-o parte fără să-mi pară rău. Suedia mi se pare acum și mai îndepărtată.

Nu pot părăsi spitalul fără să-mi iau rămas bun de la **Mattias**. Il găsesc pe veranda însorită trăgînd din pipă.

— Rămii sănătos, **Mattias**, și toate cele bune!

— Pleci? mă întreabă.

— Sînt obligat, îi spun.

— Stai puțin lingă mine!

Îi cer iertare, motivînd că pierd trenul.

— Da, cu picioarele tale, afirmă el.

Mă aplec peste șezlongul lui.

— A venit să-mi ceară sfatul pe care din cele trei juninci să o oprească..., spune el.

Se uită drept la mine cu ochii în lacrimi și cu trăsăturile feței destînse de fericire.

— Vezi? zic eu și-i strîng mîna.

Mă urmărește cu privirea pînă cînd mă opresc la ieșirea din verandă, și-i fac încă o dată semn de rămas bun.

Traducere din limba română de
Magdalena POPESCU-MARIN

LEONARDO SOLE

Sardinia, Italia)

Leonardo Sole (n. Sassari, 1934) este unul din reprezentanții de frunte ai intelectualității sarde contemporane. Personalitate complexă, L. Sole a predat literatura italiană și lingvistică generală la Universitatea din Sassari, desfășurând și o intensă activitate publicistică la principalele reviste de cultură din insulă. Este unul din redactorii revistei de lingvistică sardă „Limbas“, care își propune să impună o normă supradialectală și un sistem ortografic comun pentru complexul dialectal sard. S-a dedicat studiului culturii populare sub diversele ei aspecte: discul însoțit de texte explicative *Musica sarda*, în colaborare cu D. Carpitello și P. Sassu, *Il ritmo della fiaba sarda*, *Stutture ritmiche e comunicazione orale in Sardegna*, *Il „pindarismo“ sardo*, *Funzione degli stereotipi nel canto popolare sardo*. Spre deosebire de G. Ledda, S. Satta, M. Giacobbe care scriu în italiană, L. Sole, prin întreaga sa activitate literară, încearcă să valorifice mijloacele de expresie ale limbii sarde. Atît Petru Zara, drama emigrantului sard, reîntors în insulă cu mințile rătăcite, cît și numeroasele povestiri scurte semnate de L. Sole valorifică în genul epic și dramatic posibilitățile dialectului logudorez, recunoscut numai ca limbaj poetic popular. În povestirea *Doi frați*, pornind de la filioanele folclorice ale speciei „cantos de tognile“ (povestiri la gura focului), autorul face să răsună, cu timbrul ei necultivat, dar viguros, vocea unei spiritualități aparte.

DOI FRAȚI

O femeie avea doi feciori: unul ieșise cu pîrul bălai, celălalt negru cum e tăciunele.

Pe cel negru nu-l iubea nimeni pentru că era cioplit cu barda și urît de nu-l puteai scoate în văzul lumii.

Pe feciorul cel bălai îl țineau în casă — așa cum se ține steagul — ca să-l arate tuturor care aveau drum prin sat că era chiar o minune.

— Vai ce frumos copil! spuneau unii. Pare desenat, ce mai, zici că-i Sfîntul Luisello!

— Da' de unde ați cules floricea asta? ziceau alții. S-o găsi vreo grădină să i se potrivească?

— Fericită casa unde s-a ivit un asemenea miracol. E de-adevăratelea steaua păstorilor lui Isus!

Maică-sa îl ținea mereu pe lingă dînsa ca nu cumva să i se întîmple ceva; îl îndopa cu pișcoturi pentru că băiatul era tare firav; se zicea că la naștere n-avusese gaură pe unde să-și facă nevoile și a trebuit să i-o deschidă cu foarfecele.

— Puior de aur! Puiorul meu, îl alinta ea, ținîndu-l într-un colț, învelit în pinzeturi ca o păpușă din acelea de deochi.

feciorul cel negricios creștea de unul singur, cu găinile și cu vulpile. Și dacă, atunci cînd îl născuse, era atît de negru, cîă nici nu-l băgaseră în scăldătoare, apoi, de ce creștea se făcea din ce în ce mai negru și mai urît; își venea rău să-l vezi cum se tot tăvălea în bălegarul oilor și cum se juca în noroi. Așa că i-au zis Ciccio Baligă.

Timpu! trecea, cei doi feciori creșteau; unul mai mult în casă, celălalt, la treabă: nu mai știa altceva decît mulsul, treieratul, vînturatu! grîului în arie, după cum o cerea lucrul la cîmp.

— Dacă mergi la mare, să nu te scalzi, îi spunea maică-sa. Tu n-o să faci nimic în viață. Du-te acum de adu lemne!

Și el mergea cu obrazul plecat pe un umăr, ca măgărușul pe cărări: cînd la lotul lor de la Valea Șeasă, unde aveau via, cînd la Plute, cînd la Colibă, la cîmîtirul vechi. Mai mult și mai mult îi plăcea să meargă la Plute, la cules de mîrt, mure și cuiburi de mierlă. Se urca în migdali, în stejar, și într-un pâr sălbatic care se înălța chiar pe hotarul lor și aici sta să asculte cum mișca vîntul frunzele și cum le făcea să tremure.

Cuibul era sus de tot și trebuia să se suie pe crăcile cele mai groase ca să ajungă pînă acolo. Odată a rupt sub el o creangă mai subțire cu două migdale mici drept în vîrf; părea uscată, era zbîrcită și fără nici o frunză, doar miezul îi era moale și fraged, încă plin de lapte.

— Ei, uite că nu tot ce pare uscat e mort de-a binelea! Craca asta, ai fi zis că-i uscată și ea e vie încă; are vlagă și sugă apă din pămîntul uscat. Chiar și oul ăsta, din mîna mea, e ca de marmură, dar înăuntru bate o inimă și asta înseamnă un puișor, care miine-poi-miine o să-și ia zborul. Și piatra asta își are frumusețea ei: mai întîi a fost munte și atîngea cerul, acum este piatră lată și lustruită, miine s-o sfărma la soare pînă s-o amesteca în văzduh cu pulberea de aur, apoi o va purta vîntul și-o va duce înapoi pe munte.

S-a pus pe gînduri, n-a mai tăiat lemne pentru maică-sa și l-a cuprins dorința să înconjoare pămîntul să vadă tot ce-i de văzut și să cunoască pe nume tot ce se naște și moare sub soare.

Se întoarse acasă și zise:

— Mamă, eu plec.

— Călătorie sprîncenată!

Și-așa a plecat.

A umblat lumea, cît e de mare și de lată. A coborît și-a urcat de atîtea ori văi și munți, a văzut sute de sate și oameni de tot soiul, că doar fiecare își are datînilor lui. A mers și a tot mers pîn' a ajuns

la mare, acolo unde se termină pământul și cerul împrumută culoarea apei.

— Orice pe lumea asta se întoarce de unde a plecat, își zise. Doar omul se poate rătăci că doar el n-are rădăcini.

Lua seama la toate: cum este traiul oamenilor, cum o duc animalele, cum se unește copacul cu pământul și îi sugere hrana, cum se mai schimbă sufletul omului când se întunecă și se face noapte, de ce chiar și pământul uscat se trezește și își schimbă culoarea când se întoarce soarele să lumineze văzduhul.

Frumoasă-i viața — zicea Ciccio. Ce frumoasă mai e și lumea asta!

Înainte totul i se părea urât și trist, nu lua seama la nimic, ca unul care are mersul grăbit și nu-și găsește locul. Dar încetul cu încetul a învățat să ia și el aminte pe unde călca, să vadă că pământul e plin de bogății și pe deasupra și pe dedesubt; că doar acolo trăiesc furnicile, și mai jos încă sînt vinele de apă rece și că de aici, unde ajung rădăcinile, vine vîlaga pentru sămînță și își iau hrana oamenii și păsările.

— Frumoasă-i lumea și trebuie s-o cunoști, dar de-acum a venit vremea să mă întorc.

Și s-a așezat la drum.

Feciorul celălalt, Părbălai, se făcuse un tinăr frumos; l-au îmbrăcat ca la oraș și l-au învățat italienește, că doar nu era să-și piardă vremea cu treburi țărănești; nu zicea decît „mammina” și „grazieprego”.

Cînd a împlinit 18 ani, l-au și trimis într-un oraș de pe Continent să se facă și el un doctor sau măcar un inginer acolo, dacă nu era bun de altceva (de serviciul militar îl scăpaseră cu munți de cîrnați).

Ei, în orașul ăsta toate erau altfel; nu se mai vedeau găini, ci trenuri, unele se tirau pe deasupra în niște cuști lungi-lungi de fier, altele alergau pe sub pămînt. Săracii mergeau în niște trenuri de oraș, frumoase, cu benzi colorate roșii și verzi, ăstora le ziceau tramvaie; cei bogați, sărmanii, o luau pe jos sau stăteau în niște mașinuțe mici cum se văd la bilciuri, atît de mici că pe două din astea abia puteai să-ți cumperi un mîgăruș.

— Mammina dragă — scria Părbălai în limba asta a lui — trebuie să știi că pe aici toți sînt bogați, chiar și cei săraci. Sînt mereu cu zîmbetul pe buze și vorbesc numai italienește.

Mai că s-a făcuse gramatica după ureche și pe italienește nu știa decît numerele de la Loto și cîteva vorbe pline de respect ca „scusi”, „permesso” și „pardon” (pe asta din urmă o învățase de la un vîin-

tor de pe Continent care intrase să-și facă nevoile la ei în grajd). Cînd îi venea cite o scrisoare de la învățatul de fiu-său alerga în graba mare la paroh să i-o deslușească.

Părintele ținea la băiat, că doar el îi dăduse învățătura bisericească și îi arătase cum să-și șteargă nasul; vorbea din amvon cu scrisoarea într-o mînă și cu cealaltă ținîndu-se de sutană mai spunea și cite o predică frumoasă că le părea că zice din cei patru evangheliști. Femeile l-așteptau cu gura căscată și cu ochii la cer dacă le spunea că Părbălăi le trimite vești dintr-o lume cu purtări alese, atît de departe de murdăria și de mirosul lor de caș; li se părea bietelor de ele că o să treacă chiar o mie de ani pînă l-or vedea din nou prin sat la ei ca să-l poată alina și să-i stea măcar în preajmă.

Popa le aducea în fiecare seară la biserică și spuneau rugăciunile de ajutor, iar un poet îi făcuse chiar o cîntare, în care zicea „întoarce-te rîndunică din depărtări” și încă alte vorbe frumoase pe care nu mi le mai aduc aminte.

În ziua cînd s-a întors în sat s-au pregătit ca de praznic. Au chemat cîntăreți și versificatori și au dat veste peste tot de ziceai că a coborît Isus.

— Poporul meu, părinții mei, frații mei, surorilor dragi. Voi știți cît vă iubesc. Că și voi mă iubiți îmi închipui, dar nu sînt încă sigur. Ca urmare, aș vrea să vă spun două cuvinte că trel ar fi prea multe. Primul e că de azi înainte nu vreau să mai văd nici cîntăreț, nici trubaduri, care strică tineretul și nu-l lasă să învețe o limbă de cultură; așadar nici unul să nu mai vorbească în sardă, dacă mă iubiți și dacă vreți să vă iubesc și eu. Al doilea este că s-au dus de-acum timpurile grele. Pentru păstor s-a sfîrșit cu greutatea; s-a terminat cu aratul, cu treieratul, cu săpatul, cu statul în frig și arșiță sub cerul liber, cu spinarea încovoiată și oasele frînte.

— Ei, și cum o să mîncăm și să ne mai creștem și copiii?

— Așa cum fac oamenii civilizați. Ca să o duci bine nu contează cît muncești, ci cît îți sporești avutul.

— Ei, asta chiar că ne place. Da cum o veni, asta să ciștiți mult și să muncești puțin?

— Lăsați-o pe mine! Pe voi vă privește doar începutul, care e cel mai ușor și costă cel mai puțin; adică să vă vindeți lucrurile: și stîni și boi, și vii și tauri, că doar în timpurile de azi astea nu mai valorează nimic. Pe pămîntul ăsta sărac vom face o fabrică mare cît o citadelă, în care să încapă și sătenii noștri și cei din preajmă. Ce vă promit eu este muncă puțină și un trai domnesc. Trăiască modernizarea!

I-a dus în cele din urmă într-o fabrică mare, înaltă, plină cu tuburi de aramă și coloane de argint și cuptoare negre, toate așezate în rând ca niște creste îndreptate spre cer; păreau toate ca într-un basm. Acolo le-a dat tirnăcoape și cioșane și bare de fier și le-au închis porțile și lacătele. Pe femei le-au așezat într-o altă hală, toată îngrădită cu plasă de fier și cei mici într-o cămărușă mare-mare, unde se puteau juca după plac.

Dintre nenorocirile ăstia, în fiecare zi murea câte unul, fie că nu putea să mai respire aerul înveninat, fie că li se tocaseră totul înăuntru de-și făceau nevoile cu sînge. Mulți se spînzuraseră de stîlpii de fier (că pomi nu mai erau de mult în fabrică). Alții erau din ce în ce mai albi la față; galbeni ca ceara, mureau pe capete. Dar fabrica se lărgea ca o băltoacă de ulei înghițind țărilele satului, ba și pe ale celor din vecini. Părea că pămîntul otrăvit năștea, împotriva firii, numai tuburi de fier, scări, furnale, acolo unde altădată creștea iarba.

*

Atunci Cicciu se așternu la drum.

Mergea, mergea și tot i se părea că nu mai ajunge.

A trecut vîi și munți, și-a potolit setea din o mie de fîntîni și la fiecare fîntînă apa i se părea mai bună și mai dulce.

— Apa asta mi-aduce aminte de casă — spuse el.

Era senin ca o zi de Paști și-i bătea inima ca unui puișor.

— Am să-l văd pe Petru, pe Gianni, pe Antoniu, pe toți tovarășii mei. O să mă sărbătorească, o să mă întrebe cum o duc, și eu o să le spun că bine; o să le spun apoi pe unde am fost, că am văzut lumea. Am să cînt și am să dansez o săptămînă întreagă.

Se apropia din ce în ce de satul lor.

— Uite fîntîna Sfintei Maria. Uite stîncă de aur; îmi aduc aminte că de aici am văzut corbul cum își lua zborul și cum s-a pierdut în înaltul cerului. Și i-am zis bunicului: „Unde s-o fi ducînd”? Și el, trîgînd un fum, mi-a răspuns: „Pe stîncă de aur, că doar a fost odată rege și acum trage să se întoarcă la casa lui”.

Lui Cicciu, cu cît era mai aproape de casă, cu atît i se părea că se îndepărtează mai mult de ea; nu mai cunoștea locurile și totul — colibe și vii, pășuni și grădini — îi păreau răvășite de un drac ieșit din iad. Pomii căpătaseră o coajă zgrunțuroasă și zbircită, iar frunzele lăcrimau o zeamă mucedă și albicioasă.

— Pe aici a trecut pirjolul — își zicea el.

Nu-i răspundea nimeni; doar o salamandră insetată se zbătea de la un fir de fin la altul pe pășunea ca tăciunele, înnegurată de un cer fumegînd. Spunea: „Vai, vai ce an prost, cumetre!” Din depărtare, un pui de nagîț îi răspundea cu un glas tăgănat: „Unde-am ajuns, unde am ajuns!”

— Uite și cimitirul. Aici, în colțul șoselei, am căzut de pe iapa cea murgă, care m-a aruncat din șă; totuși m-a apărât, nu m-a călcat cu copitele, dar pentru asta au ucis-o. Iată și biserica lui Sfîntu Antoniu și Valea cu ferigi, pe unde se zicea că umblă cai verzi, pe care numai taică-meu spunea că i-a văzut cîndva cînd mergea la vinătoare.

Deodată s-a ridicat un alt nor negru-negru, care părea un stejar doborît peste sat. Cele cîteva case erau coji de ouă sparte, amestecate într-un sînge cleios.

— Nici măcar nu poți să le pui foc la astea. Țsta-i lemn care nu mai arde!

— Ei, cine vorbește?

La început s-a auzit glasul; apoi s-a ivit un măgăruș cu o sarcină de lemne, după aceea, încet-încet, un omuleț cu șapcă pe cap, roșu la față, care parcă ieșise din pămînt.

— Ce s-a întimplat pe aici? Spune-mi și mie.

— Nu vezi și tu că totul e mort? Nu simți duhoarea de mortăciune care se ridică din pămînt? Cine o să mai semene grîu? Vai, mama și-a ucis fiul și fiu-său acuma o ucide pe maică-sa.

— De care mamă și de care fiu îmi tot spui?

— Erau doi cîndva aici în sat: unul frumos ca soarele și altul urît cum e moartea. Au plecat amîndoi; cel bun s-a pierdut în lume și acasă s-a întors cel rău.

— Și unde stă balaurul?

— Oh, băiatu tatii, nu te duce, că stă acuma într-o casă de fier și are la fiecare ușă cel puțin o sută de draci.

— Și totuși aș vrea să încerc!

— Ești curajos. Ia grăunțele astea și, dacă ești tu acela, despre care nici nu mai îndrăznesc să cred că trăiește încă, ele or să te ajute.

A luat grăunțele și le-a aruncat în traistă.

Și a ajuns la casa balaurului cel rău:

— Ei, oameni buni! Merg treaba?

— Totdeauna se găsește ceva de făcut. Intră!

L-au trecut prin șapte porți și l-au dezbrăcat, i-au dat o salopetă, i-au pus un ciocan în mînă și i-au arătat drumul.

— Dă-te de lucrează, neisprăvitule! La 12 se mănincă și la unu se începe lucru. Pentru azi ajunge cit ai învățat.

— Eu o iau din loc. Dar întâi duceți-mă la Părbălai că vreau să-i vorbesc.

— Ai, ai, ai, ai! Ce mai e și asta? Nu ți-am spus că Părbălai nu primește?

— Spuneți-i că se află pe aici Cicciu care a umblat lumea întreagă și știe ceva ce el nu știe încă.

Paznicii au dat de veste.

L-au trecut pe Cicciu mai întâi printr-o grădină mare, frumoasă-frumoasă de parcă era pictată cu pomi de piatră și flori smălțuite în diferite culori.

De aici a trecut într-o cameră uriașă, îmbrăcată în stofă și brocart roșu; pe o estradă, cit o cușcă, era un ciobănaș sard, îmbrăcat însă domnește, jumate beat, jumate aiurit, stînd și bolborosind dintr-o carte și spunînd: „lo! lo!” Cînd îl vedeai, îți rămîneau ochii la el, dar în spatele lui se găseau doi oameni care-l împungeau din cînd în cînd cu un cotor de trestie de zahăr și îi bolboroseau la ureche vorbe pe care el le arunca în vînt.

Ajunge că în muzeul ăsta bietul Cicciu a văzut de toate; în fiecare sală era altceva și sălile erau toate din sticlă și cristal, din aur și din fier; trecea din una în alta și nu se mai terminau.

În cele din urmă a dat de o fîntînă. În jurul ei erau 4 lei, deasupra leilor, 4 cîini, care cum îl văzură se puseră să latre și se auzi un glas omenesc.

— Cicciu Baligă! Cicciu Baligă!

— Ce glasuri frumoase mai au! Ei, de ce nu te arăți?

— Mulțumește-te că-mi auzi glasul: Dacă mi-ai vedea splendoarea, ai rămîne trăsniț! Îți mai rămîne puțin timp.

— Nu mi-e teamă de tine, eu am umblat lumea întreagă și știu ceea ce tu nu știi.

— Spune-mi secretul tău!

— Am venit la tine pentru că mi-ești frate. Eliberează poporul și căiește-te. Și din rău poate ieși ceva bun.

— Ai, ai, ai.

— De ce nu-mi răspunzi?

— Hau, hau, hau! — au început să latre cîinii din salon.

— Am înțeles; audiența s-a sfîrșit.

Și-a băgat mina în traistă și-a scos cîteva grăunțe. De ce mergea, arunca încolo și încoace cite puțin griu, fără să-și dea seama străjile; pe cele mai multe le-a aruncat în grădină și în jurul casei.

Trebuie să știți că boabele astea erau chiar fermecate: căpătau tot mai multă vlagă dacă sugeau veninul din aer; le era de-ajuns să prindă o rădăcină mică cit o unghie ca să crească cit un copac. Se întindeau peste tot și se lungeau pe deasupra și pe dedesubtul pământului, pînă ce au ajuns repede la conducte și la furnale, la porțile de fier, făcîndu-și loc sub orice nod și orice lacăt.

Nimeni nu și-a pus mintea cu ele și le-au lăsat să crească de frumusețe.

— Faceți-vă datoria, că și eu o să mi-o fac pe-a mea, le zise Ciciu.

Și a plecat în hală.

Pe drum s-a întîlnit cu prietenii lui. Mergeau toți cu ochii în jos, în rînduri aliniați. Le-a zis bună ziua, că-i cunoștea pe fiecare.

— Oare nu ești tu Petru? Ce mai faci?

— Nu te cunosc — îi răspunse acesta fără să-și întoarcă privirea.

— Și tu nu ești Giovanne Maria? Și tu Bainzu, și tu Bastianinu? Ce faceți, dragii mei?

— Vezi-ți de treabă, noi nu știm cine ești.

— Dar eu sînt Ciciu, sînt Ciciu Baligă! Iată-mă-s, m-am întors.

— Vorbești prea mult. Se vede că nu ești de pe-aici. Ține-ți gura și ai grijă de tine!

— Ei tu! se aude un glas de stăpîn. Liniște! Haideți! La locul de muncă.

Întră într-o cameră atît de mare încît o puteai străbate în fuga calului. În jur se aflau mașini pline de fire și roți, de bare de fier și cabluri de oțel, în mijloc tablouri de comandă din aluminiu; totul era plin de butoale roșii și verzi care făceau buf! buf! și în jur o negură groasă de nu puteai vedea nici cît să scuipi. Aerul era puturos și era o duhoare de sulf.

— Asta-i chiar iadul! zise Ciciu și începu să lovească cu ciocanul într-un banc de fier, așa cum îi spusese. Dacă a terminat cu unul s-a apucat de altul, așa că Ciciu în patru-cinci ore și-a făcut norma.

La prînz au ieșit să mînce; bărbații de o parte, și femeile de alta.

Ciciu avea mai mult poftă de vorbă decît de mîncare.

— Cine știe ciți sîntem aici?

— Eh!

— Numărați-vă!

Și au plecat.

A doua zi, din nou Ciciu îi întreabă:

— Cum e? V-ați numărat?

— Bine, dacă numeri pe cine se naște, nu pe cine moare, sîntem pe puțin 20.000.

— Și pe paznici i-ați numărat?

— Nu. Dar sînt foarte mulți.

— Numărați-i!

Și a mai trecut o zi.

A treia zi, Ciciu îi luă din nou la întrebări.

În fiecare zi, Ciciu îi impunea cu întrebări ușoare, dar lor li se părea greu să-l răspundă. Și îi răspundeau într-o doară că nu puteau scăpa de el.

Ciciu s-a îndreptat către poartă.

— La o parte! La o parte!

Ciciu n-a răspuns nimănui. Și-a băgat mina în traistă, a scos un pumn din grăunțele ce le avea și le-a aruncat în cruciș pe deasupra porții.

Deodată vloga sămînței s-a unit cu semănătura ce-o făcuse mai înainte și s-au făcut mii de lanțuri și 10.000 de noduri, sămînța de deasupra creștea ca udată, deasă și bogată, pînă ce a străpuns pămîntul și dacă a nimerit peste rădăcinile groase cît brațul le-a aruncat ca pe un laț pe deasupra porții și peste capul paznicilor, strîngîndu-i de gît și sfărîmînd tot ce întîlnea în cale.

Ciciu a făcut același lucru la toate cele șase porți. Ce n-a putut face focul, a reușit bobul pus de Ciciu cîndva. Crescuse și intrase printre toate rîndurile zidurilor și chiar printre pietre; s-a umflat și a făcut să crape zidurile; s-au țesut rețele mai subțiri și mai groase, cu ochiuri mici, și toată urzeala asta verde de griu înalt pînă la nori a fărîmițat și a făcut din palatul de aur numai făină; cît despre Părbălai și prietenii lui, aștia, dacă s-au salvat, s-a întîmplat numai pentru că erau buni alergători; nici nu le mai trebuia cal să alerge ca la sărbătoarea lui Sangantino, că au luat-o de-a dreptul pe jos, așa cum o făcuse și San Franciscu cîndva. Au plecat dintr-un fulger, fără steaguri și fără lănci, și mai aleargă poate și acum.

— Forța nu-i a celui puternic, ci a celui care știe să crească. Trebuie să învățăm de la sămînța asta.

Soarele ieșea încet-încet, slab, parcă spălat în o sută de ape; nu putea să treacă de perdeaua de fum și de catran, care mai rămăsese încă în acele locuri. Pământul nemuncit atîția ani avea scoarța groasă și zbîrcită. Era mort.

Dar ei nu erau grăbiți și nici noi n-avem grabă. Va veni vremea cînd cu muncă și dragoste, chiar și pămîntul ăsta al nostru acoperit de murdărie va avea din nou culoare și gust, ca orice ființă cînd se pregătește de viață și nu de moarte, chiar dacă cu toții avem moartea în suflet.

Traducere din limba sardă de
Ioana NICHITA

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

(Guatemala)

Miguel Angel Asturias se naște în Guatemala, la 19 octombrie 1899. Persecuțat de guvern, părinții — tatăl avocat, mama învățătoare — părăsesc capitala și Miguel Angel își petrece copilăria la Salama, într-un mediu indian-tărănesc, unde cunoaște, din povestirile bătrînilor, magnificul folclor indigen. După revenirea familiei în Guatemala, urmează aici liceul și facultatea de drept, luînd licența cu o lucrare despre „Condiția socială a indienilor”. Participă la mișcările studentești antidictatoriale care duc la căderea regimului lui Estrada Cabrera, modelul viitorului „domn președinte”. Continuă să desfășoare o activitate vehement protestatară care îl silește să se exileze la Paris, în 1922. Studiază și traduce texte indiene — epopeea Popul Vuh călătorește —, leagă prietenii prețioase (Cesar Vallejo, Carpentier, Breton, Tzara, mai tirziu Neruda) și publică la Madrid, în 1930, prima sa carte **Legendele Guatemalei** care i se pare lui Paul Valéry, prefăcîndu-l ei, „un filtru magic”. Întors în Guatemala continuă lupta antidictatorială, alăturîndu-se guvernelor democrat-progresiste ale lui Arevalo și Arbenz. În 1946 apare în Mexic romanul său, **Domnule Președinte** care dobîndește repede faimă și difuziune mondială. Ocupă funcții diplomatice în Buenos Aires, Paris și El Salvador. După lovitura de stat a colonelului Castillo Armas, în 1955, noul dictator îl destituie și îl retrage cetățenia. Urmează lungi și dificili ani de exil, dar și rodnici, de elaborare a unei opere impunătoare: trilogia **Vînt puternic, Papa cel verde și Ochii îngropaților**, romanele mitico-fantastice **Oameni și porumb** și **O oarecare mulătră**, evocarea descoperirii Guatemalei din **El Maladrón**, o culegere de poeme, alta de piese de teatru. Tradusă și elogiată pe toate meridianele globului, opera lui Asturias primește în 1967 consacrarea premiului Nobel pentru literatură. Scriitorul moare în 1974.

Bun prieten al țării noastre pe care a cunoscut-o de aproape, considerînd-o „a doua sa patrie”, Miguel Angel Asturias este traducătorul unei cuprinzătoare antologii de proză românească și autorul cărții intitulată **România, noul ei chip** (1969).

LEGENDA TĂBLIȚELOR CARE CINTĂ

Sub bolțile templelor de ceață și apă, înălțate pe socluri de piatră, bolți de lemn colorate la capătul unor scări ce cad ca niște cascade de pietre rotunjite; sub porțile fortărețelor cu ziduri de grîndină pietrificată; în cerdacurile caselor de fiecare zi și de fiecare noapte, construite din trunchiuri de copaci pe dealuri veșnic verzi, se trezeau o dată cu luna cea nouă tăblițele acoperite de simboluri și semne zugrăvite pentru cîntec și dans, lăsate acolo înainte de ivirea zorilor, în chip neștiut, de Mîncătorii de Lună, ce șoseau din păduri, fără să se arate la față, fără să lase urme, grăbiți, pe furiș, înfășurați într-un văl ușor de piclă.

După ce lăsau tăblițele, poeme pentru cîntec și dans, crimpele doar din rogojina cuvintelor fără preț — imnuri închinăte zeilor în temple, cinturi războinice în fortărețe, cîntece de dragoste în cose, — Mincătorii de Lună se pierdeau în mulțime, în piețe, la jocurile de pelotă, în școlile de pămînt alb, ori se ascundeau în împrejurimile orașului să mănînce lună înghețată, lună nouă, lună care dintr-o dată nu le mai încăpea în gură și în ochi pentru că sosise prima noapte cu lună plină.

În noaptea aceasta, din unul dintre templele de ceață și apă, ceață vegetală și apă de aur de lună plină, din una dintre fortărețele de grindină pietrificată cu turnuri cu creneluri roș-gălbui datorită străfulgerărilor făcliilor din lemn de pin, din una dintre casele construite pe dealurile verzi, știuletele de porumb își va dezghioca imnul sacru, chemarea la luptă va improșa sînge de bătălie, madrigalul va ploua cu flori de țericire, în glasurile celor care cîntă pentru a încununa, cu tăblițele alese, acea lunație poetică cu porumb, sînge și iubire.

Dacă glasul se înalța din unul dintre templele ridicate pe socluri de piramide, Mincătorul de Lună, autorul tăbliței ce se cînta, se îmbrăca de sărbătoare de porumb, se înfățișa preoților, aștri de pene iviți printre structurile geometrice și primea de pe buzele lor, în fastul ritual, numele de fiu al Zeilor, iar din miinile lor înmănușate în știuleți de perle, colierul de apă neclintită, cosită de cristal de stîncă ce îi va împodobi gîtul cu ace scinteietoare.

Dacă glasul se înalța din una dintre fortărețele de grindină pietrificată, Mincătorul de Lună, autorul cîntului războinic ales pentru a fi intonat în turnurile de pază în noaptea aceea cu lună mare, se îmbrăca în lumină de planetă tină, se înfățișa războinicilor, uragane de pene de quetzal*, și primea de pe buzele lor, în răpăitul tobelor, numele de Săgetător al Cinturilor Războinice, iar din miinile lor muiate în sînge de pitahaya** darda nopții adamantine.

Dar cum să afli porunca născută din copălul vorbitor, din cuvintele ce lipesc lucrurile între ele?

Trebuie să o aducă, împuternicit al curcubeului, Mincătorul de Lună ce a auzit cîntîndu-i-se cîntul de pe tăbliță în una dintre casele de fiecare zi și de fiecare noapte, construite pe dealurile verzi. Acolo, printre fructe cu miez dulce, sfichiuri de colibri, fum de măturat vise,

* quetzal = frumoasă pasăre agățătoare, cu coada lungă, considerată sacră de vechii mexicani (n.t.)

** pitahaya = numele mai multor specii de plante cactacee și al fructelor acestora, comestibile (n.t.).

arbori de cacao sanguinari, păsări în colivii și pulbere de tutun, va fi numit Seînor al Oglinzii Schimbătoare și Eminențele cu Coame de Cozi de Scorpion îi vor înmîna, ținîndu-l de aripile nervoase, un porumbel cu fulgi de spumă."

Lunații ale lunilor fără ploaie. Poezie zugrăvită pentru cîntec și dans. Fiecare lunație se întindea de la o șchioapă de grație a lunii tinere pînă în prima noapte cu lună mare, mai mare în oglinda unui lac nemișcat și adînc, în dubla lună plină de cer și apă ce repeta cu limbile ecourilor ei numele Mîncătorilor de Lună, ale căror poeme cîntate împodobeau tăcerea nopții divine.

Miazănoapte cu lună plină. Tăblițele ale căror imnuri nu erau cîntate slujeau la aprinsul focului liliecilor, foc ce transforma în cenușă trecătoare poemele respinse de vizibili invizibili prezicători adunați într-o baie de lapte alb; și în vreme ce lemnele, semnele pictate, ieroglifele se mistuiau în vilvătăi de culori și aur de miniaturişti, Mîncătorii de Lună ce nu dobîndiseră în această lunație poetică acel chip de Fii ai zeilor, de Săgetători ai Cinturilor Războinice, de Seînorii ai Oglinzii Schimbătoare se retrăgeau în păduri să izvodească noi cînturi și să zugrăvească noi tăblițe cu sînge sonor de păsări cîntătoare, clopoței de bulbuci de apă, rășini magice, luturi colorate și pulbere de pietre magnet al gîndurilor cu muzică, uzînd-abuzînd de galbenul-porumb în imnurile religioase, de roșul-sînge în cîntecele războinice, de verdele-pămînt și albastrul-cer în cîntecele de dragoste, între cer și pămînt iubirea încăpea toată, și nu se mai întorceau în orașele ceremoniate decît după ce trecea perioada dintre două lunații, cu poeme proaspăt zugrăvite, crîmpele noi din rogojina cuvintelor fără preț, mai lungă decît viața tuturor oamenilor, a tuturor popoarelor, împletită cu limba oamenilor mărunți și a marilor triburi, cele sedentare și cele transhumante, care cîntau misterios cu picioarele poezilor lor cu tălpi tatuate cu semne astrologice. În urma triburilor ce se mișcau supunîndu-se logicii aștrilor, picioarele poezilor lăsau întipărită în pulberea drumului trena poeziei lor.

De șapte ori puteau lua parte Mîncătorii de Lună la acele lunații poetice. De șapte ori, pentru că dacă de șapte ori creștea unghia argintată a nopții, dacă de șapte ori copacii lunatici ardeau clipînd, nu doar din frunze, ci din pleoape de aur, dacă de șapte ori noaptea se lepăda de părul ei de piper negru, dacă de șapte ori marea cea plină de țancuri simțea că o dor valurile ca măselele, fără ca acei posedați, înnebuniți lunatici să-și audă intonate cînturile, asupra lor cădea cea mai crudă pedeapsă, ridicolul și batjocura:

erau făcuți prizonieri, învinși în războiul poetic, și erau jertfiți cu dansuri grotești, scoțându-li-se din piept o tabletă de ciocolată în formă de inimă.

Utuquel, Mincător de Lună, ploaie de plete verzi, mască moartă de burete de licurici, participa pentru ultima oară la încercarea tăblițelor care cîntă. De șase ori la rînd răsărise craiul nou, Utuquel a coborît din munții lui cu balsamuri și tamarinzi, aducînd legături de frunze proaspete ce îmbrăiau în rouă cînturile sale scrise cu virful unui spin de jertfă, fără ca Liliicii din Baia de Lapte Alb, cum erau numiți vizibilii invizibili prezicători din juriu, să-i înmîneze colierul de apă neclintită, darda nopții adamantine, ori porumbelul cu fulgi de spumă, cu toate că adevăratul premiu, cel mai rîvnit de Mincătorii de Lună, era să audă cum e încununată cu cînturile lor sacre, epice și lirice, porumb, sînge și iubire, prima noapte cu lună plină.

Acum Utuquel cobora pentru ultima dată să-i înfrunte pe liliicii. Era a șaptea sa lunație. Peștișori intimi îi beau picioarele în băltoace. Se apropia de temple, de fortărețe, de case, cu chipul ascuns de masca lui tristă de burete de licurici, ploaie de plete verzi pe umeri, mîini dăruite sării plinsului, îndurerat, presimțind înfrîngerea definitivă și batjocura falsei jertfiri.

— A crea înseamnă a fura..., își spunea Utuquel cu glas tare, pentru a-i atrage de partea lui, acceptîndu-și condiția de artist umil, fur de lucruri știute și uitate, pe vizibilii invizibili prezicători ce se întruniseră undeva ca să aleagă tăblițele. A crea înseamnă a fura, a fura aici, a fura acolo, a fura peste tot, în stil mare și în stil mic, cînd ai nevoie ca să creezi o operă de artă. Nu se află, nu există operă proprie sau o-ri-gi-na-lă — a rostit el cu emfază; la jocurile de pelotă îi auzise pe liliicii criticîndu-i pe Mincătorii de Lună care își inchipuiau că stau în fruntea unor școli poetice originale — toate operele de artă sînt străine, aparțin celui care ni le împrumută chiar dinlăuntrul nostru; oricît am spune că sînt ale noastre, aparțin ecurilor tainice, dar le etalăm ca și cum ar fi ale noastre, împrumutate ori furate, în vreme ce veacul se scurge. Zeii au mărturisit în ce moment și în ce loc au furat, ca oposumii, substanța folosită pentru a-l plămădi pe om, dar s-au ferit să spună de unde au furat tot ce le-a folosit la crearea lumii.

Utuquel a rupt cuști de gene preschimbate de somn în capcane de păr fin, luptînd cu pleoapele sale, pintece de păianjeni burtoși în veghea căutătoare, obsedantă, prevestitoare, pînă a găsit posibilitatea figurii în mișcare, a simbolului captiv în temnița grifonului și pe cel slobod în ochii văzduhului, a noii poezii, zbor de fluturi, respi-

rație de fluturi, peste noduri de șerpi solemn, a poemul ce va înceta să mai fie ceață adormită în semne pietrificate, pentru a se transforma în ploaie de mituri și constelații.

— Erezie, Erezie — strigau prezicătorii în baia lor de lapte alb, Erezie de șarlatan...!

Nu îl cunoșteau, dar ce altceva putea aștepta Utuquel de la această a șaptea și ultima lunație pentru el, decît anatema și focul. Ii vor arde cînturile.

Nesigură lumina măștii sale de burete de licurici, verde ploaia pletelor sale, el o lua înaintea posibilei înfrîngerii pentru a o alunga:

— Eu, Utuquel, Mîncător de Lună solitar, voi fi miine jertfă cu inimă de ciocolată, nu voi mai împlети rogojina cuvintelor fără ~~preț~~, voi împlети cenușă, voi împlети flori veștede... Dar nu...! pentru că eu... — se răzvrătea împotriva propriilor gînduri —, eu, dacă vorbesc, făuresc prezentul, dacă tac, făuresc trecutul și dacă vorbesc în somn, făuresc viitorul...

Viitorul se și făurea, viitorul devenea cînt ce se înălța dintr-una din fortărețe, pe cînd se iveau luna imensă, rotundă, rituală, luna pinilor cu rășină de argint, tăcută, fără întrebuintare.

Pierdut, somnambul, fără greutate, fără picioare ca luna, Utuquel s-a oprit să-și asculte cîntul închinat copacilor-războinici în luptă cu furtuna.

Și nu numai răsunetul vocilor războinice în fortăreața marilor pietre rotunjite, șlefuite, lucitoare, scinteinde și răsfîringerea ecoului, tobe și trîmbițe, i-au oprit pașii, ci imaginile izvorite din cîntul său, pe care corurile le zugrăveau în văzduh, viziunea gigantilor de cărbune proiectați pe ceruri de foc. Furtuna înainta hăcuind arborii de copac, acum doar fum deasupra *singelui revărsat* de *quebrachos*, doborînd palmieri și cocotieri cu frunze preschimbate în clești de scorpioni furibunzi, printre răpăieli de ploaie de giuvaieruri uraganice și trăsnete care înghițeau, într-o clipire de ochi fosforescenți, cedri, *quayacanes*, *madroños*, *liquidámbar*es, *guachipillines*, *granadillos*, *conacastes*, *matilisguates**, mahoni și eucalipti. Utuquel! Utuquel!, striga Mîncătorul de Lună în fața groazei dezlănțuite de cîntul său invăluit în tunete. Trebuia să ceară iertare, să ingenuncheză în fața lunii în noaptea triumfului său, iertare pentru vraja lui, iertare pentru forța lui creatoare de realități suprapuse, iertare pentru fabula lumilor imaginare, care înlocuiau și anulau realul. Da, trebuia să ceară iertare,

* arbori din America de Sud (n.t.)

să cheme iguanele, ființe ale soarelui, să le ardă la foc alb în casa lunii și, minjit cu cenușă de iguană, să-și nege cîntul, să nu-și recunoască creația, imnul său închinat bătăliei copacilor împotriva elementelor războinice.

Dar era a șaptea sa lunație, ultima dată cînd putea lua parte, ca Mîncător de Lună, la încercarea tăblițelor care cîntă, și cum să-și păstreze masca de licurici înghețați, să rămînă necunoscut, fără a se expune riscului de a fi jertfit, îmbrăcat în ghips, în cadrul unei serbări bufe, cu o falsă inimă de ciocolată?

Din ce ciuperci, din ce fum, din ce nisip îmbătător extrăsese simbolurile și semnele care, în contact cu cabala aerului, se transformaseră în cea mai oribilă dintre înfățișările furtunii, tulburînd senina tihnă a casei lunii?

De ce n-au ales Liliicii din Baia de Lapte cîntul lui închinat animalelor de neînchipuit create de fantezia otarilor pentru a alunga plictiseala domestică? Ar fi fost fericitul îndumnezeit. Sau imnul său religios închinat mineralelor incandescente care străbat spațiile ca niște zei din scînteii de diamant? A închis ochii. A strîns pleoapele. Totul redevenea distanță. Il urmărea cîntul său, mai puternic, unduitor, în contrast cu pacea nopții de argint molatec. Il urmăreau glasurile, răsunetul războinic din marea fortăreață. Și-a astupat urechile, urechile chei muzicale cartilaginoase pe portativul degetelor. Totul redevenea distanță în oglinzi. Luna plină. Nichel. Argint viu. Oameni care scoteau la plimbare verigițe neimblinzite cu cozi acoperite de chiciură, maimuțe cu blană de camfor, urși cu ochelari de întuneric, ori care discutau înfierbîntați despre scandalul noilor școli poetice, cîntul închinat copacilor războinici premiat în fortăreața scînteietoare.

Utuquel înainta prin piața oglinzilor, în mijlocul larmei. Poporul îi saluta pe Mîncătorii de Lună care urmau să primească însemnele premierii și prețioasele lor titluri. Pene, panașe, scuturi, captivi, totul în jurul umbrei sale, solitare, ploaia sa de plete verzi, masca sa de burete de licurici pe care și-o va scoate doar cînd va sosi acolo și se va înfățișa să primească darda nopții adamantine.

A intrat în fortăreață prin toate părțile, prin fiecare piatră lucitoare ce îi reflecta imaginea și cel mai tîrziu dintre săgetători, piele de culoarea frunzei de tutun, l-a condus prin curți interioare scăldate în rouă lunară, pe domoale scări exterioare, terase de nisip auriu și prin încăperi cu pereții acoperiți de trofee de vînătoare, pînă la turnurile înaltelor așteptări.

De acolo stăpîneai cu privirea jocul de pelotă, strălucitoarele inele de alabastru fixate în pereții înclinați, templul jaguarilor și atelierele celor ce împleteau rogojini, ori brodau cu aripi de flutură.

Ceremonia a început cînd au sosit conducătorii. Cel mai bogat în pene, cel mai acoperit de răni primite în luptă, chipeșul Războinic al celor Patru Stindarde, a înaintat ca să-l salute pe Utuquel — poetul —, numindu-l Săgetător al Cinturilor Războinice și i-a înminat darda nopții adamantine. Zăngănit de bătălie. Ploaie de săgeți azvirlite spre înalt de șiruri de războinici așezați pe scări, asemeni semnelor de pe tăblița premiată. Tobe cu fața rotundă. Bătăi în chipul lunii pline cu oasele celor absenți. Broaște țestoase aurii. Bătăi în carapacele lor cu timpul oprit și sorbirea în ecou a mihnirii țestoasei de mare.

Proaspătul uns Săgetător al Cinturilor Războinice ținea cu amîndouă miinile, sprijinind-o de piept, tăblița premiată, în fața căpitanilor ce soseau unul cite unul, se opreau și suflau peste semnele zugrăvite pe ea, pentru a-i înțeși culorile, simbolurile, vraja, focul ei de nestîns, poezia ei de oglinzi ce cîntau în vreme ce respirau.

O bruscă mișcare unduitoare printre sutele, miile de războinici ce umpleau piața, tulbură ceremonia.

Unul dintre conducători, Conducătorul Suprem al Fortăreței Lucitoare, ștersese dintr-o suflare ceea ce Utuquel — poetul — scrisese pe tăblița premiată și sărbătoarea s-a transformat în jale, luna plină în cenușă de eclipsă, cîntul în tăcere, iar steagurile din piele de tigru au fost tirite prin praf, ca și umbrele cu gene mari ale copacilor, degetele florilor, fagurii de miere, rogojina cuvintelor fără preț; Utuquel — poetul — a ieșit din Fortăreața Oglinzilor stinse dintr-o dată cu tăblița albă, condamnat să o depună în virful unuia dintre vulcani.

Și nu numai Utuquel, Mîncătorul de Lună, ploaie de plete verzi, miini dăruite sării plînsului, ci mulți sint poeții condamnați să depună norișori albi în craterele vulcanilor, semințe din care răsar culorile pe care soarele le-a furat lunii, folosîndu-se de stratagema tăbliței stinse, pentru a crea curcubeul.

Traducere din limba spaniolă de
Dan MUNTEANU

QUINCAJU

*(Oh, viteji care ascultați istoriile lui
Quincajú, auziți-o pe primal!)*

Am dispărut de pe lume nu pentru că aș fi murit, ar fi fost mai bine, ci pentru că oamenii nu mă văd, nu mă aud și nu mă simt cum îi văd, îi aud și îi simt pe cei ce doboară copacii, taie cu ferăstrăul, gătesc, construiesc, coc piine, macină, încarcă, seamănă, altoiesc, vindecă, țes, scriu, măsoară, pictează, cîntăresc, sculptează, cîntă și stăpinesc pana. Eu sint chemat doar cînd dispăre cineva din familie și apar în case însoțit de spaimă, de parcă s-ar fi ivit intruchiparea dispariției, dar nici așa oamenii nu mă văd, fiindcă îl privesc pe celălalt dispărut, cel pe care vin eu să îl iau, iar dacă le vorbesc, mă aud fără să mă audă, pentru că ascultă bocetele sau scurgerile de vorbe pe drumul auzului ale celui ce m-a adus în ceasul blestemat în casă; și dacă uneori îi îmbrățișez, îmbrățișarea aduce mîngiere, nu mă simt, de parcă i-ar fi îmbrățișat un slujbaş oarecare...

Așa se tînguia Quincajú, așa grăia, așa vorbea, cu gîndul pironit în vorbă clătînătoare, degete neliniștite de mîini nemișcate, pentru că la ceasul acela al serii, după ce săvîrșise libațiunile rituale, nu mai avea mintea limpede.

Apoi și-a zis, plescăind cu limba de cilți, groasă, acoperită parcă de furnici, dulce de la mierea albinelor băștinașe, cu care dădea gust de ambră băuturii rituale a dispariției, pregătită cu miere, scoartă de copac și apă nevăzută de ochi de femeie, și-a zis, a vorbit, a slobozit vorbele:

— Ah, dacă aș putea intra în slujba Zeiței Porumbeilor Absenței, slăvita Ixmucané, aș înceta să mai fiu călăuză și să-l conduc pe cei dispăruți pînă la răscrucea celor patru drumuri, unde îi părăsesc, după ce le-am arătat drumul cel bun, drumul ca să nu se rătăcească, și le-am atras atenția că nu sint morți, ci doar că au dispărut din lumea celor vii! Ah, dacă aș putea intra în slujba Zeiței Porumbeilor Absenței, slăvita Ixmucané, dacă aș putea să mă întorc, să străbat în sens invers tot drumul bătut călăuzind dispăruți, distanța ce mă desparte de Poarta Calendarelor.

Și în vreme ce vorbea, cavitățile portocalii ale ochilor i se umpleau de apă, sparte canalele glandelor sale lacrimale.

— Ah, dacă mi-ar fi dat să ajung la Poarta Calendarelor, m-aș strecura, dezlipit de marea pleopă fără greutate a umbrei mele, a umbrei care ne însoțește ascunsă în trup, amintindu-ne veșnic

că și noi sintem umbre ce apărem și dispărem, pleoapă ce la ceasul dispariției devine dispariția însăși, se lasă peste noi și ne acoperă cu totul! M-aș strecura dincolo de Calendare, de-a lungul rogojinii galbene, împletită cu piei de șerpi de lumină și asemeni tuturor celor ce, pășind pe ea, fac cale întoarsă străbătind veșnicii, în cițiva pași m-aș întoarce, aș străbate în sens invers tot drumul bătut că-lăuzind dispăruți și nu m-aș mai înapoia niciodată la Panpetac!

Și-a privit miinile vopsite în albastru, dinții se iveau tot albaștri printre buzele cărnoase, degustind, pe cind se înnopta, ca pe cel mai savuros vin al dispariției, posibilitatea de a intra în slujba divinei Ixmucané și de a nu se mai întoarce niciodată la Panpetac.

În zori, ajutoarele i-au bătut în poarta casei, fără să izbutescă să-l facă să le deschidă. La început au bătut încetișor, cu miezul întărit al degetelor. Apoi, cu pumnii. Dispăruse cel ce făcuse cel mai mult pentru casele de piatră din Panpetac, înainte așezare în întregime vegetală, case din bușteni, acoperișuri din frunze de palmier, acum mineralizată, pietrificată, un oarecare Tugunún, și trebuia să fie lingă trupul lui de om golit, mai înainte de a răsări soarele. Să-l vegheze, să rostească deasupra corpului său vorbele care împiedică oasele celui ce se golește și pleacă să se umple de tăcere și să intoneze cîntul ce face oasele să se umple de muzică.

Obosiți să-i bată în poartă fără să primească răspuns, ajutoarele au intrat în curtea cu găini, în larma amortită a găinilor și cocoșilor și l-au strigat:

— Quincajúúú!... Quincajúúú!...

Ecoul se auzea rotund în negură. N-a răspuns nimeni. În bucătărie au găsit tăciunii îngropați sub un mic vulcan de spuză. Au scos cițiva cărbuni, i-au înviat suflînd deasupra și au aprins o surcea de ocote*, care, la început, a trosnit rășinoasă, cu durerea parfului ce se apropie de foc, și apoi s-a aprins.

Patul lui Quincajú era răscolit tot. Judecînd după mișcările ce rămăseseră rătăcite în rufăria de pat, răsuciri și iarăși răsuciri, ghionți, întinderi ale trupului, ale picioarelor, genunchi la gură, picioare depărtate, și după dezordinea din casă, vase sparte, mobile rupte, lupta fusese îngrozitoare, dar ajutoarele nu s-au neliniștit, mulțumindu-se să suridă cu dinții lor albaștri, pentru că știau că asta se întîmpla de fiecare dată cînd Quincajú lupta cu șarpele beției sale rituale.

* Specie de pin foarte rășinos, folosit pentru torțe (*Pinus teocote*).

— Quincajúúú!... Quincajúúú!... — au continuat să-l strige, dar cum nu le răspundea, ecoul în negură se auzea rotund, au plecat să-și facă datoria față de răposatul Tugunún, cel cu casele din piatră, cel cu construcțiile minerale, înainte ca soarele vestit de cocoși să zugrăvească pământul în culori; dar, datorită lipsei priveghiului magic, oasele aceluia s-au umplut de tăcere și nu de muzică, deși ar fi meritat-o, pentru că dăduse naștere orașelor din piatră și izgonise în afara așezării, în rișe, casele vegetale din Panpetac, case din bușteni ce dădeau lăstari în timp ce omul dormea, dădeau lăstari și prindeau rădăcini, cu pereți din trestie ce aveau culoarea lunii și acoperișuri piramidale.

Nimeni n-a mai aflat nimic despre Quincajú. Dispărut pentru că a dispărut, a preferat să dispară din Panpetac fără alai de bocitoare, fără muzică de fluier, fără ajutoarele sale care, atunci, i-ar fi slujit drept principale călăuze.

Un păstor de capre cu pupilele ca două boabe de grindină neagră a istorisit că la ivirea zilei i se arătase și i se ștersese din fața ochilor un om care l-a întrebat unde se află Poarta Calendarelor... Quincajú, au gândit cei ce l-au auzit, Quincajú, au zis cei ce l-au văzut slobozind vorbele, mișcându-și limba, mișcându-și pupilele de boabe de grindină neagră, grindina aceea căzută, din cer la începutul lumii, pentru ca toți să aibă ochi în Panpetac.

A dispărut călăuza dispăruților...! A dispărut călăuza dispăruților Quincajú!..., plingeau ajutoarele sale în virtejul tristeții lor vesele că unul dintre ei îl va înlocui, dar cu toate că întreg orașul îl plingea amintindu-și de calitățile și defectul aplecării sale spre băuturile rituale, Quincajú era mulțumit că dispăruse din Panpetac unde, încă înainte de dispariția lui, era un onorabil dispărut, datorită slujbei sale de a-i călăuzi pe cei dispăruți, și virstei sale, căci, cei foarte bătrini, toți ce își depășesc vremea, devin un soi de dispăruți între vii.

Nimeni nu s-a îndoit. Quincajú fusese cel ce l-a întrebat pe păstor unde se află Poarta Calendarelor, Quincajú*, cum îl porecliseră fiindcă se născuse într-un ținut vestit pentru acele animale, cei mai mari și mai cumpliti bețivi, căci se îmbată cu miere și ucid cu ghearele îmbibate de dulceață, dar vestit și pentru templele sale și jocul de pelotă.

— Ah, dacă divina Ixmucané, Zeița Porumbeilor Absenți, mi-ar îngădui să rămân în slujba sa — își tot repeta Quincajú —, dar pentru asta trebuie să-mi curăț unghiile și degetele albastre!

* *Quincajú*, *quincayu* sau *kinkaju*, mamifer din America de Sud, de mărimea unei pisici, cu coadă lungă, care vinează noaptea (*Cerculeptes caudivolvus*) (n.t.)

A făcut totul! Nu părea că se curăță, ci că se vopsește în alb, pe măsură ce își răzuia cu piatra ponce culoarea de doliu de pe unghiile și dinții săi. Nu mai există zgrieturile albastre ale lui Quincajú! Nu mai există risetele albastre ale lui Quincajú!

A fost atât de mulțumit de ceea ce făcuse, încît nu s-a mai recunoscut cu unghiile și dinții albi ca unghiile și dinții porumbului alb. Dar trebuia să-și taie și pletele cu fire groase, mirosind greu a plîns uscat. Nu avea cu ce să și le taie. S-a mulțumit să și le strîngă după urechi. Ah, să-ți simți urechile descoperite! Era alt om. Era un om nou. Să auzi fără perdeaua rituală a bătrinelor plete peste pilniile urechilor niciodată văzute de soare.

Mai încolo s-a hrănit cu trestie de zahăr, într-o vale adîncă, la poalele Munților Acvilelor Albe, numiți așa datorită tancurilor gloșe cu înfățișări de vulturi, a băut apă din nucile de cocos și a dormit cu cuțitul său de obsidiană alături, temîndu-se de jaguarii și pumele ce începuseră să-i adulmece mirosul. Frica de colții și ghearele fiarelor îi sfredelea oasele cînd se prăbușea de oboseală, și îl făcea să alerge îngrozit, să se cațere în copaci, să scruteze zări nesfirșite, să sară peste pîrîuri; cînd își redobîndea forțele, adulmecea, presimțea, auzea prin vînt apropierea jaguarilor și a pumelor.

În noaptea aceea n-a reușit să fugă. Un tigru l-a simțit într-o peșteră. Și-a dat seama că merge pe sub pămînt, pentru că deasupra capului totul se vedea întunecat, fără stele. O cădere de apă bubuia înăuntru. Și mai era acolo și un greier, un greier care l-a văzut intrînd, cu ochișorii lui de vanilie caldă.

— Quincajú, nu te teme — l-a auzit pe greier spunîndu-i — că eu sînt mai puternic decît tigrul! Ascunde-te mai în adîncul peșterii, să nu te adulmece și eu mă angajez să te salvez...

Era un asemenea fleac gingania aceea, încît nu i-a dat atenție. Nu o să dispar, își spunea Quincajú, ci o să mor! Ce dureros! Eu, care am însoțit atîția dispăruți spre cele patru drumuri, n-am parte de norocul de a dispărea, ci de moarte! Cine e devorat de o fiară moare, trupul lui moare și, de data aceasta, mă voi transforma în tigru, nu voi mai fi Quincajú!

— Nu vei înceta să fii Quincajú! Te voi salva!... — îi urmărea gîndurile greierul, privindu-l mereu cu ochișorii lui de vanilie caldă.

— Cum am căzut în ghearele morții! — se lamenta Quincajú. Mai bine dispărut! Mai bine dispărut!...

— Te voi salva! — îi repeta greierul cu țîrîitul lui. Te voi salva! Eu sînt mai puternic decît tigrul.

— Ești mai puternic decît tigrul, insectă nefericită?... — s-a îndignat la fel de tare în fața ginganiei, ca în fața lui însuși, crezînd că născocеște chiar el acele vorbe dătătoare de speranță în cea mai cumplită dintre ultimele clipe ale morții.

— Sînt mai puternic decît tigrul. Te voi salva prin cîntecul meu! Ascunde-te mai în adîncul peșterii să nu te adulmece; aliații mei sînt de două ori mai mulți decît stelele de pe cer, dar sînt preschimbați în stropi de apă.

Prezența distrugătoare a felinei care a pătruns în peșteră dintr-un salt (Ah, cum să-i eliberezi furia din spatele gratiilor de aur ale pielii sale! Oh, viteji care ascultați istoriile lui Quincajul!) nu i-a lăsat vreme să se îndoiască de greier, să se întrebe dacă greierul putea ori nu să-l salveze prin cîntecul lui. Era ultima lui speranță. Și a alergat să se ascundă în adîncul peșterii, unde se auzea căzînd în cascadă un imens riu subteran.

— Greierule! — a răcnit tigrul — taci sau te zdrobesc...

— Sau te zdrobesc eu pe tine! — a țîrîit greierul pe un ton glumeț.

— Tu pe mine?

— Da, eu pe tine, fiindcă dacă încetez să cînt, peștera se va prăbuși peste noi! Eu susțin bolta peșterii cu cîntecul meu, de-asta nu tac.

— Ți-am spus să taci și trebuie să mă ascuți; prefer să mor zărobot decît să-mi pierd prada și să mor de foame!

— Nu! Nu! Nu pot să tac! Eu susțin peștera cu cîntecul meu. Numai dacă aștepți să ies afară n-o să mai cînt! Nu vreau să rămîn îngropat în această peșteră tristă.

— Dar s-o faci repede... — s-a năpustit tigrul asupra greierului cu ochișori de vanilie caldă, fără să reușească să-l sperie, să frîngă ritmul unghiurilor sale în mișcare —, fiindcă nu-mi mai pot stăpîni pofa de a-mi minca prada...!

Țîrîitul greierului s-a auzit îndepărtîndu-se de peșteră. Criii... Criii... Criii... se depărta încetul cu încetul.

S-a oprit înainte de a ieși:

— Ai grijă, dacă plec, și sînt gata să ies, peștera pe care o susține cîntecul meu se prăbușește.

Drept unic răspuns, felina și-a plesnit coastele cu coada. Două șfichiuri de bici pe care ecoul hăului negru le-a repetat multiple.

— Criii...! Criii...!

Nu vedea nimic. Niște pleoape mari de noroi întărit. Nu auzea nimic. Niște dopuri mari de noroi întărit. Și pe pielea lui, greutatea veșmintelor de noroi ce îl apăsau, sufocându-l, reducându-l la piatră.

Nu era un mort. Era un dispărut. Asta l-a mîngîiat. Deși nu ajunsese la Poarta Calendarelor. Dar trebuia să-și facă lui însuși un priveghi sau să dispară el însuși, pentru ca oasele să nu i se umple de tăcere, ci de muzică, pentru ca oasele lui să fie tăiate și preschimbate în fluieri și craniul lui să fie folosit drept corp pentru tobe.

(Oh, viteji care ascultați istoriile lui Quincajú! Aceasta este prima și sint o sută...!)

— Cine mă lovește? — a întrebat Quincajú, în platoșa lui de noroi transformat în piatră.

— Cum, cine te lovește...! — și după glas i s-a părut că-l recunoaște pe tigrul, dar tigrul murise zdrobit de peștera nesuștinută de cîntecul greierului.

— Da, nu știu cine mă lovește.

— Păi ar trebui să știi! — și auzind pentru a doua oară răgetul mai auriu decît cel al tigrului, și-a dat seama că era o puma.

— Am să aștept ploaia ca să topească această carapace care te acoperă.

— Și cum e cerul? — i-a tremurat vocea lui Quincajú. Să mori. Să mori. Nu, e groaznic să știi că o să mori. De ce nu îl lasă așa cum e, îngropat, dispărut pe jumătate, dar pe cale de a dispărea cu totul.

A izbucnit în plîns, dar de îndată și-a dat seama că lacrimile aveau să-i ude coaja carapacei și că astfel puma putea începe să benchetuiască.

— Nu, nu trebuie să plîng! — își spunea, dar plîngea, nimic și nimeni nu oprește plînsul celui ce urmează să moară.

— Cum e cerul? și-a înnoit speranța. Nu mi-ai răspuns. Întreaga lui speranță era să fie o zi fără nori.

— Se innorează... — i-a răspuns puma tăios, mincinoasă.

— Ah, greier blestemat, binefăcătorul meu din peșteră, blestemat pentru că mai bine l-ai fi lăsat pe tigrul să mă mănince, cu toate că n-ai preferințe cînd e să te mănince un leu sau un tigrul, dar cel puțin nu mi-ai fi dat speranța că stropii de apă, mai numeroși decît stelele de pe cer, sint aliații tăi și mă vor ajuta să mă salvez. Dimpotrivă, departe de a mă apăra, cum ziceai, acum îmi vor topi carapacea de noroi și puma mă va minca pe dată.

Dar puma nerăbdătoare a început să-și smulgă mustățile cu ghearele. Smocul cozii îi ajungea pînă în gîtlej și îl mesteca înmuiat în salivă... fără ca dinții să i se îmbuce prea mult, pradă disperării că nu-și poate umple stomacul, fiindu-i atît de foame, cu acea hrană atît de ispititoare. Pupilele ei, strălucitoare ca niște migdale mari, se plimbau pe cerul spălat. Nici un nor.

Neliniștea a făcut-o să izbească de cîteva ori cu labele în carapacea de noroi pietrificat care îl apăra pe Quincajú și un răget de fericire a sfîșiat liniștea. Cu lovituri de labă putea să spargă noroiul și ca dintr-o oală făcută cioburi avea să iasă omul fierț în propria-i sudoare, în suc propriu, cum s-ar spune.

— Cine mă va salva? — se întreba Quincajú, simțind cum i se sfărîmă craniul, capul, toate oasele, la fiecare lovitură a pumei în învelișul său.

N-a avut cum să evite catastrofa. O lovitură de labă a prăvălit forma de noroi cu prada dinăuntru pe un povrniș ce cobora spre un riu cu ape repezi și albia stincoasă. A făcut un salt, elastică și aurie, cu iuțea fulgului, dar n-a putut-o opri, tunet i-a fost răgetul și a căzut pe spate, cu picioarele desfăcute, pentru cîteva clipe jucărie a torentului de apă ce l-a luat, l-a înghițit pe Quincajú învelit în ceea ce deja devenise ceva ca o crustă funerară. Puma a rămas pe mal, lingindu-și cu limba sensibilă blana udă, fără să-și ia ochii de la riu și, mai departe, printre stînci, de la spectrul unui om cu oasele zdrobite, cu carnea zdrobită, ce nu părea că s-ar fi ivit din fundul apelor, ci că s-ar fi rostogolit din virful unui munte.

S-a luminat de zi și ziua s-a dus. S-a luminat de o nouă zi și ziua s-a dus. S-a luminat de multe zile, și s-au dus cu nopțile lor de roiuri aurite și furioase.

În sfîrșit, Quincajú a izbutit să scuipe o gură de fiere contractîndu-și coastele aproape frînte, cu gura ca propria-i pilnie înspre afară; a vomitat amar, acid de foc mort ce a înverzit printre racii lăcuiți, capricioși, agresivi și broaștele țestoase cu carne cenușie întemnițate în luxul lor de baga...

Sleit, fără amintiri, golit, a avut senzația că redevine Quincajú datorită recunoștinței ce i s-a agățat de piept ca o plantă agățătoare încolăcită pe respirația sa. Trebuie să aducă mulțumiri cuiva pentru că nu murise, pentru că putuse să dispară așa, prin epuizare. Cuiva... și văzînd cerul, marele bolnav de vărsat de aur, miriadele de stele scinteietoare i-au amintit că fusese salvat de la pieire prin inec

pe fundul riului datorită grabei cu care stropii de apă i-au desfăcut carapacea de noroi ce îl întemnița, și că mai înainte izbutise să nu sfîrșească măcinat între fălcile pumei, pentru că aceiași stropi de apă nu sosiseră la chemarea fiarei ce răgea cu un răget vertebrat și profund, incit norii să creadă că e tunetul și să alerge să-i întindă tîrîșnetului așternuturile calde ale ploii.

Greierul îl anunțase. Mii de stropi de apă, tot atîția cîte stele sînt pe cer, te vor salva. Și așa a fost. N-au venit sub formă de ploaie. S-au unit pînă s-au transformat în plăci care l-au ascuns pe fundul riului. Și acum îl eliberaseră din peștera ambulantă ce îi învăluisese trupul. Fiecare din acele lumi mici, rotunde, invizibile, absorbise o fărîmiță de pămînt tare, o înmuiase, o umezise, o luase cu ea. Și astfel trupul lui rămăsese liber, plutind atît de aproape de mal, incit curentul l-a tîrit spre stînci.

Tiuh...! Tiuh...!, a trecut un uliu nu prea mare. Quincajû a reușit să-și miște capul ca să-i urmărească zborul, să-l privească în mijlocul curbei albastre, nemișcat, oprindu-se și căzînd ca o sondă, precis, carnivor, spre șarpele ud al riului, dar și-a schimbat direcția și cînd s-a înălțat din nou, ducea în ghearele lui mici o potîrniche rănită.

— Uliufe, Uliuțule...!

— Tiuh...! Tiuh...!

— Uliule, Uliuțule, nu duci în gheare o potîrniche, ci inima mea! Imi pierd picătură cu picătură miera mea de rubine și nu voi mai ajunge în ținutul spre care pornisem. Am rătăcit drumul și acum fumul mi se îngrămădește în ochi. Călăuzește-mă! Lasă-mă să țîșnesc din toate pîncțele false ale arcului săgetătorilor cadențați de pe cele patru laturi ale cerului! Nu voi fi eu primul care va sosi acolo unde soarele își înalță stîndardele, acolo încotro mă îndrept, dacă nu mă înșel, dacă Panpetac, spinare de pămînt umed, continuă să se afle între mărăcini, deasupra mărăcinilor, la Apus.

— Tiuh...! Tiuh...!

— Tiuh...! Tiuh...!, dă-mi cele patru memorii ale visului omului treaz. Trebuie să merg mai departe, dar n-o pot face mai înainte de a așeza ploile în rîpăiala lor de argint, în tăcerea lor copacii uscați și în tristețea lor animalele în călduri. Zeli, ființele, lucrurile nu pot rămîne așa, fără să le pun în ordine, fără să le dau spațiul lor în lumină, în mister, în umbră, în cuvîntul mistuitor. În mijlocul pieptului meu, inima mi se va opri, așa cum te oprești tu în mijlocul cerului. Fără inimă, voi vedea țara Zeiței Porumbelilor Absenței...?

(Oh, viteji, nū îl priviți, ascultați-! Nu îl priviți chipul noroios, ascultați-!)

Picioarele între pietre nu prind rădăcini. Între pietre, var și nisip. De aceea am putut scăpa de Panpetac. Nimeni nu poate pleca din orașele vegetale. Și de aceea plec de aici doar scuturindu-mă gleznele murdare de nisipul umed, acum, cînd racii și păianjenii încep să considere degetele mele ca o parte din anatomia lor. Am trupul afară. Rîul mi-a îngrămădit tot corpul afară. Nu mi-a lăsat nimic înăuntru. Și acolo a putut încăpea moartea ce începe să-și aducă așternuturile de vis. Luceferi! Luceferi linoși cu străfulgerări de behăit. Pornesc împotriva vînturilor și luceferilor...!

Traducere din limba spaniolă de
Dan MUNTEANU

JORGE LUIS BORGES

(Argentina)

Jorge Luis Borges este scriitorul de expresie spaniolă care a înriurit cel mai profund literatura universală din secolul al XX-lea — arată rezultatele unei anchete internaționale realizate în 1988, la care au răspuns prestigioși profesori, cercetători și critici literari. Poet, prozator și eseist, J.L.B. este considerat unanim drept una din cele mai interesante și valoroase personalități literare contemporane. Se naște la 24 august 1899 la Buenos Aires, ca fiu al profesorului de psihologie și de limbă engleză J. Guillermo Borges și al soției sale, Leonor Acevedo. La numai șase ani, scrie în castiliana veche prima sa povestire, iar la nouă publică în ziarul „El Pais” din capitală traducerea în spaniolă a „Prințului fericit” de Oscar Wilde. Primul război mondial îl surprinde, la 15 ani, la Geneva, împreună cu familia, plecată în căutarea unei Europe mitice. Începe să scrie versuri simboliste în franceză și engleză. Călătorește la Paris, Madrid și Londra, fiind atras de mișcările literare și artistice de avangardă. În 1921, se întoarce în Argentina, începând să participe activ la viața literară, prin înființarea unor reviste („Prisma”, „Nosotros”, „Proa” și „Martin Fierro”) și publicarea primei culegeri de versuri **Fervoare din Buenos Aires** (1923), și a volumului de eseuri **Inchiziții** (1924). Este numit director al Bibliotecii Naționale din Buenos Aires, în 1954 (funcție la care renunță în 1973, în urma agravării bolii care îl afectează treptat vederea, încă din 1938); în 1956 este primit la Academia Argentiniană de Litere. În 1956 i se acordă Marele Premiu de Onoare al Societății Argentinene a Scriitorilor, creat special pentru el, în 1963 Premiul Național pentru Literatură, iar în 1980 Premiul Cervantes. Moare la 14 iunie 1986, la Geneva. Din cele 30 de volume publicate, menționăm — poezie: **Celălalt același** (1967), **Trandafirul profund** (1974), **Moneda de fier** (1976); proză scurtă: **Evaristo Carriego** (1930), **Istoria universală a infamiei** (1935), **Grădina potecilor ce se bifurcă** (1941), **El Aleph** (1949), **Moartea și busola** (1951), **Făuritorul** (1960), **Cartea ființelor imaginare** (1967), **Elogiul umbrei** (1969), **Relatarea lui Brodie** (1970), **Aurul tigrilor** (1972), **Cartea de nisip** (1975), **Roză și azur** (1977); eseuri: **Alte investigări** (1952), **Prefețe** (1975), **Nouă eseuri dantești** (1982).

A BAO A QU

Ca să contempli cea mai minunată priveliște din lume, trebuie să ajungi la ultimul nivel al Turnului Victoriei, la Chitor. Există acolo o terasă circulară care-ți îngăduie să cuprinzi cu privirea întregul orizont. O scară în spirală duce la această terasă, pe care se încumetă însă s-o urce doar cei ce nu cred în legenda care spune astfel:

Pe scara Turnului Victoriei trăiește de la începutul timpurilor A Bao A Qu, sensibil la virtuțile sufletelor omenești. Trăiește în stare letargică, pe prima treaptă, și se bucură de viață conștientă numai cind cineva urcă scara. Vibrația celui ce se apropie îl însuflețește,

și îl străluminează dinlăuntru. În același timp, trupul și pielea lui, aproape transparentă, încep să prindă viață. Cînd cineva, suie scara, A Bao A Qu se agață de călciile sale și urcă, ținîndu-se de marginea treptelor arcuite și tocite de pașii generațiilor de pelerini. La fiecare treaptă culoarea sa devine mai intensă, forma i se desăvîrșește, iar lumina pe care o răspîndește este tot mai strălucitoare. Mărturie a sensibilității lui este faptul că ajunge la forma sa perfectă numai pe ultima treaptă, cînd cel care urcă este o ființă evoluată spiritual. De nu, A Bao A Qu rămîne, ca paralizat înainte de a ajunge sus, cu trupul neîntregit, culoarea nedefinită și lumina pîlpîindă. A Bao A Qu suferă cînd nu se poate intrupa pe de-a întregul și plînsul lui e un zvon abia perceptibil, aîdoma foșnetului mătăsii. Dar cînd bărbatul sau femeia care-l însuflețesc cu harul purității, A Bao A Qu poate ajunge la ultima treaptă, intrupat pe de-a întregul și răspîndind în jur o intensă lumină albastră. Dăinuirea sa e efemeră, căci atunci cînd pelerinul coboară, A Bao A Qu se rostogolește și cade pînă la prima treaptă unde, stîns și asemeni unei lamele cu conturul imprecis stă și așteaptă viitorul vizitator. Poate fi văzut bine numai cînd ajunge la jumătatea scării, unde prelungirile trupului său, care-l ajută să urce întocmai ca niște brațe mici, se deslușesc limpede. Se spune că vede cu tot corpul, iar la atingere amintește de o piersică.

De-a lungul veacurilor, A Bao A Qu a atins o singură dată perfecțiunea.

Căpitanul Burton înregistrează legenda lui A Bao A Qu într-una din notele versiunii sale la *O mie și una de nopți*.

BALAUROL CU OPT CAPEȚE

Balaurul cu Opt Capete din Koshi apare înspăimîntător în miturile cosmogonice ale Japoniei. Avea opt capete și opt cozi; ochii îi erau de un roșu închis ca cireșele; pini și cetină îi creșteau pe spîinare, și brazi pe frunți. Cînd se cățăra, cuprîndea opt văi și opt dealuri; pîntecele îi era veșnic minjit de singe. În șapte ani, devorase șapte fecioare, fiicele unui rege, și era gata s-o înghită și pe cea mai mică, ce se numea Pieptene-Cîmp de orez. O scăpă de la pleire un zeu intrupat într-un paladin numit Viteaz-Voinic-Năvalnic-Plin-de-bărbăție, care ridică de jur-împrejur un gard înalt de lemn, cu opt palisade. Pe fiecare palisadă puse un butoi plin cu bere de orez.

Balaurul cu Opt Capete viri un cap în fiecare butoi, bău cu nesat și curind adormi buștean. Atunci Viteaz-Voinic-Năvalnic-Plin-de-bărbăție îi tăie cele opt capete. Din răni țîșni un riu de sînge. În coada Balaurului se găsi o spadă, care este venerată și astăzi în Marele Sanctuar din Atsuta. Toate acestea se petrecură pe muntele care odinioară se numea al Balaurului, iar acum al celor Opt Nori. Opt este în Japonia un număr sacru și înseamnă „mulți”. Bancnotele din această țară comemorează încă uciderea Balaurului.

E de prisos să adaug că izbăvitorul se căsătorii cu fata, ca Perseu cu Andromeda.

În versiunea în engleză a cosmogoniilor și teogoniilor Japoniei (*The Sacred Scriptures of the Japanese*, New York, 1952), Post Wheeler amintește miturile asemănătoare ale Hidrei, al lui Fafnir și al zeiței egiptene Hathor, pe care un zeu o îmbată cu bere de culoarea sîngelui, pentru a scăpa omenirea de la pieire.

MAMA BROAȘTELOR ȚESTOASE

Cu douăzeci și două de secole înainte de era noastră, prealuminatul împărat Yu cel Mare străbătu și măsură cu pașii lui cei Nouă Munți, cele Nouă Riuri și cele Nouă Lacuri și împărți pămîntul în Nouă regiuni, prielnice virtuților și agriculturii. Strinse astfel Apele care amenințau să inunde Cerul și Pămîntul; istoricii relatează că împărțirea pe care o impuse lumii oamenilor i-a fost revelată de o Broască Țestoasă supranaturală sau de obirșie îngerească ce ieși dintr-un pîriu. Unii susțin că această reptilă, Mama tuturor Broaștelor Țestoase, era făcută din apă și din foc; alții îi atribuie o substanță mult mai neobișnuită: lumina stelelor care alcătuiesc constelația Săgetătorului. Pe spată i se putea citi un tratat de cosmologie intitulat *Hong Fan* (Rînduiala Generală) sau o diagramă a celor Nouă Subdiviziuni ale acestui tratat, trasată cu puncte albe și negre.

Pentru chinezi, cerul este ca o jumătate de sferă și pămîntul pătrat; de aceea ei deslușesc în Broaștele Țestoase o imagine sau un model al universului. De altfel, Broaștelor Țestoase le este hărăzită longevitatea cosmosului; este firesc să fie incluse printre animalele spirituale (alături de unicorn, dragon, pasărea Phœnix și tîgru), iar prezicătorii să caute semne pe carapacea lor.

Than-Qui (Broasca Țestoasă-Geniu) este numele celei care a revelat împăratului tratatul *Hong Fan*.

ANIMALE SFERICE

Sfera este cel mai uniform dintre corpurile solide, întrucît toate punctele suprafeței sînt echidistante de centru. Din această pricină, și datorită facultății sale de a se roti în jurul axei fără a-și schimba locul și fără a-și depăși limitele, Platon (*Timeo*, 33) a fost de acord cu hotărîrea Demiurgului, care a dat lumii forma unei sfere. A considerat că lumea este o ființă vie, și în *Legile sale* (898) a afirmat că și planetele și stelele sînt la fel. A înzestrat astfel zoologia fantastică cu mari Animale Sferice și i-a criticat pe acei astronomi care nu voiau să înțeleagă că mișcarea circulară a corpurilor cerești era spontană și voluntară.

Peste mai bine de cinci sute de ani, în Alexandria, Origenes a arătat că preafericîții aveau să reinvie sub formă de sfere și să între rostogolindu-se în eternitate.

În epoca Renașterii, conceptul de Cer ca organism a reapărut la Vantini; neoplatonicianul Marsilio Ficino vorbea de părul, dinții și oasele Pămîntului, iar Giordano Bruno socotea că planetele erau mari animale molcome, cu singele calde și obiceiuri prestabilite, datorite cu judecată. La începutul secolului al XVII-lea, Kepler a dezbătut cu ocultistul englez Robert Fludd prioritatea conceperii Pămîntului ca un monstru viu, „a cărui răsufare de balenă, corespunzătoare somnului și stării de veghe, produce fluxul și refluxul mării.” Anatomia, hrănirea, culoarea, memoria și forța plăsmuitoare și plastică a monstrului au fost studiate de Kepler.

În secolul al XIX-lea, psihologul german Gustav Theodor Fechner (elogiat de William James în opera *A Pluralistic Universe*) a reluat cu un fel de sfîiciune ingenioasă ideile anterioare. Cei care nu disprețuiesc conjectura că Pămîntul, mama noastră, este un organism, un organism superior plantelor, animalelor și oamenilor, pot cerceta pîcoasele pagini din *Zend-Avesta*. Vor citi acolo, de pildă, că aspectul sferic al pămîntului este cel al ochiului omenesc, partea cea mai nobilă a trupului nostru. De asemenea, că „dacă cerul este cu adevărat lăcașul îngerilor, aceștia sînt de bună seamă stelele, căci nu există alți locuitori ai cerului.”

FIINȚELE TERMICE

Vizionarului și teozofului Rudolf Steiner i se revelă că planeta aceasta, înainte de a fi pămîntul pe care-l cunoaștem, a trecut printr-o etapă solară și, mai înainte, printr-o etapă saturniană. Acum, omul

SIMURGUL

Simurgul este o pasăre nemuritoare care-și face cuib pe crengile Arborelui Cunoașterii; Burton îl compară cu vulturul scandinav care, după Edda Menor, știe o mulțime de lucruri și-și face cuib pe crengile Arborelui Cosmic, numit Yggdrasill.

Thalaba (1801) de Southey și *Ispitirea Sfintului Anton* (1874) de Flaubert vorbesc de Simorg Anka; Flaubert îl coboară la condiția de slujitor al reginei Belkis și-l descrie drept o pasăre cu penajul portocaliu și metalic, cu căpșor omenesc, prevăzut cu patru aripi, cu gheare de vultur, și o uriașă coadă de păun. În izvoarele originale, Simurgul este mai însemnat. Firdusi, în *Cartea regilor*, care culege și valorifică legende străvechi din Iran, îl face părintele adoptiv al lui Zal, tatăl eroului din poem; Farid al-Din Attar, în secolul al XIII-lea, îl înalță la rangul de simbol sau întruchipare a divinității, în *Mantiq al-Tayr* (*Dialogul Păsărilor*). Subiectul acestei alegorii, care cuprinde cam patru mii cinci sute de distihuri, este straniu. Îndepărtatul rege al păsărilor, Simurgul, lasă să-i cadă în mijlocul Chinei o pană măiastră; păsările hotărăsc să porceadă în căutarea lui, sătule de anarhia care domnea în jur. Știu că înțelesul numelui regelui lor este acela de „trezeci de păsări”; știu că palatul lui se află pe înălțimile lanțului muntos care înconjoară pământul. La început, câteva păsări dau înapoi: privighetoarea invocă dragostea ei pentru trandafir; papagalul, frumusețea în numele căreia trăiește în colivie; potîrnichea nu se poate lipsi de munte, bitlanul de baltă, cucuveaua de ruine. Într-un tirziu, o pornesc în aventura fără speranță; străbat șapte văi sau șapte munți; penultimul se cheamă Amețeala, iar ultimul Distrugerea. Mulți peregrini dezertează; alții mor pe parcurs. Trezeci dintre ei, purificați de muncile prin care au trecut, ating muntele Simurgului. În sfârșit, îl contemplă îndelung și prîcep că ei înșiși sînt Simurgul, că Simurgul e fiecare din ei și toți laolaltă.

Cosmograful Al-Quazwinî, în opera sa *Minuni ale creației*, afirmă că Simorg Anka trăiește o mie șapte sute de ani și că, atunci cînd urmașul a crescut, părintele aprinde un rug și-și dă foc. „Aceasta ne aduce aminte — remarcă Lane — de legenda păsării Phoenix”.

SIRENELE

De-a lungul vremii, Sirenele își preschimbă înfățișarea. Primul lor istoric, rapsodul din cartea a douăsprezecea a *Odiseei*, nu ne spune cum erau; pentru Ovidiu, sînt păsări cu pene roșiatice și chip de

este alcătuit dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral și un ego; la începutul etapei sau epocii saturniene, avea numai un corp fizic. Acest corp nu era vizibil, nici măcar tangibil, întrucît pe atunci nu existau pe pămînt nici solide, nici lichide, nici gaze. Existau numai stările de căldură, Formele Termice. Felurile culori defineau în spațiul cosmic figuri regulate sau neregulate; fiecare om, fiecare ființă, era un organism făcut din temperaturi schimbătoare. După mărturia lui Steiner, omenirea din epoca saturniană a fost o îngrămădire oarbă și surdă și impalpabilă de călduri și friguri articulate. „Pentru cercetător, căldura nu este altceva decît o substanță mai ușoară chiar decît un gaz”, citim într-o pagină a operei *Die Geheims-wissenschaft im Umriss* (Schită a Științelor Oculte). Înainte de etapa solară, spirite ale focului sau arhangheli însuflețeau trupurile acelor „oameni”, care începură să strălucească și să lumineze.

A visat oare Rudolf Steiner toate acestea? Le-a visat pentru că s-au petrecut vreodată, în străfundurile timpurilor? Cert este că sînt cu mult mai uimitoare decît demiurgii și balaurii și taurii din alte cosmogonii.

ȘERPII NAGA!

Șerpii Naga aparțin mitologiei Indostanului. Sînt reptile, dar iau adesea înfățișare omenească.

Într-una din cărțile din *Mahabharata*, Arjuna este cerută în căsătorie de Ulupi, fiul unui rege Naga, dar vrea să-și țină legămîntul de castitate. Fecioara îi amintește că datorită lui e să-i ajute pe cei aflați în restriște, iar eroul se lasă înduplecat.

Budha, stînd și meditănd sub un smochin, e biciuit de vînt și de ploaie; un Naga milostiv i se înfășoară de șapte ori în jurul gîtului și-și desfășoară asupra-i cele șapte capete, în chip de acoperiș. Budha îl convertește la credința lui.

În *Manualul budismului indian*, Kern îi definește pe Naga-și drept șerpi asemeni norilor. Trăiesc în palate, în străfundurile pămîntului. Adepții Marelui Vehicul relatează că Budha a propovăduit o lege oamenilor și alta zeilor, și că aceasta din urmă — cea ezoterică — a fost păstrată în ceruri și în palate de către șerpi, care o încredințează, după veacuri, călugărului Nagarjuna.

Iată o legendă culeasă din India de pelerinul Fa Hsien, la începutul secolului al V-lea:

„Regele Asoka ajunsese la un lac, în preajma căruia se afla un

turn. Se gîndi să-l dărîm pentru a ridica altul mai înalt. Un brahman îi dădu drumul în turn și, odată înăuntru, îi spuse:

— Forma mea omenească e iluzorie; sint cu adevărat un Naga, un dragon. Păcatele săvîrșite mă obligă să sălășluiesc în trupul acesta groaznic, dar păstrez legea propovăduită de Budha și nădăjduiesc într-o izbăvire. Poți dărîma acest sanctuar, dacă te crezi în stare să durezi altul mai bun.

Îi arătă obiectele sacre. Regele le privi cu teamă, căci erau foarte diferite de cele făcute de oameni, și renunță la intenția lui*.

HIMERA

Prima mărturie despre Himeră apare în cartea a șasea a *Iliadei*. Stă scris acolo că era de stirpe divină și că în partea din față era leu, la brîu capră și în cea din spate șarpe; vărsa flăcări pe gură și a fost ucisă de frumosul Belerofonte, fiul lui Glaucus, așa cum prevestiseră zeii. Cap de leu, pintece de capră și coadă de șarpe este interpretarea cea mai firească pe care o sugerează cuvintele lui Homer, însă *Teogonia* lui Hesiod o descrie ca avînd trei capete, și astfel este reprezentată în faimosul bronz de la Arezzo, care datează din secolul al V-lea. La jumătatea spinării se află capul de capră, la una din extremități, cel de șarpe, la cealaltă, cel de leu.

În cartea a șasea a *Eneidei* reapare „Himera care varsă flăcări”; comentatorul Servius Honoratus a remarcat că, după părerea tuturor autorităților în materie, monstrul era de obîrșie din Licia și că în această regiune există un vulcan care-i poartă numele. La poalele lui colcăie șerpilor, pe coaste se află cîmpii și capre, iar vîrfurile împărțite în vîlțuri și în ele își au vîzuiina. Himeră ar fi o metaforă a acestui vulcan ciudat. Înainte, Plutarh sugerase că Himeră putea fi numele unui căpitan ce se dădă pirateriei și poruncise să i se picteze pe corabie un leu, o capră și un șarpe.

Aceste conjecturi absurde dovedesc că Himeră începuse să cam plictisească lumea. Mai curînd decît să ți-o imaginezi merita s-o transpui în orice altceva. Era prea eterogenă; leul, capra și șarpele (în unele texte, dragonul) refuzau cu îndărătnicie să alcătuiască un singur animal. Cu timpul, Himeră tinde să însemne „ceea ce este himeric”. Forma incoerentă dispăre și cuvîntul rămîne, pentru a desemna imposibilul. „Idee neadevărată”, „născocire zadarnică”, este definiția pe care dicționarul o dă acum Himerii.

fecioară; pentru Apoloniu din Rodos, de la briu în sus sint femei și de la briu în jos păsări marine; pentru maestrul Tirso de Molina (și pentru heraldică) „jumătate femei, jumătate pești”. Nu mai puțin discutabil este genul lor; dicționarul clasic al lui Lemprière consideră că sint nimfe, dicționarul lui Quicherat — că sint monștri și cel al lui Grimal — demoni. Sălășluiesc într-o insulă din apus, aproape de Insula lui Circe, dar leșul uneia dintre ele, Partenope, a fost găsit în Campania și a dat numele faimosului oraș care se cheamă Napoli, iar geograful Strabon i-a văzut mormintul și a asistat la jocurile atletice care se țineau periodic întru cinstirea memoriei sale.

Odisea povestește că Sirenele momeau navigatorii și-i duceau la pierzanie, și că Ulise, pentru a le asculta cîntul fără să moară, a astupat cu ceară urechile vislașilor, după ce le-a poruncit să-l lege de catarg. Pentru a-l ispiti, Sirenele i-au oferit cunoașterea a tot ce este pe lume.

„Nimeni n-a trecut pe aici cu neagra-i corabie fără să fi auzit din gura noastră glasul dulce ca fagurele și fără să se fi desfătat cscultîndu-l, devenind astfel mai înțelept... Fiindcă știm tot ce este pe lume: prin cîte chinuri au trecut troienii în întinsa Troadă, împlinind hotărîrea zeilor, și mai știm tot ce se va întîmpla pe pămîntul roditor”. (*Odisea*, XII).

O tradiție culeasă de specialistul în mitologie Apolodor, în a sa *Biblioteca*, relatează că Orfeu, de pe nava argonauților, a cîntat cu voce mai dulce decît Sirenele și ele se aruncară în mare, prefăcîndu-se în stînci, căci după legea lor trebuiau să moară cînd cineva nu era rob de farmecul lor. Și Sfînxul s-a prăbușit în abis cînd i-a fost dezlegată enigma.

În secolul al VI-lea, în nordul Țării Galilor, a fost capturată și botezată o sirenă, care a figurat apoi, în anumite almanahuri vechi, ca o sfință cu numele de Murgen. Alta, în 1403, a trecut printr-o spărtură a unui dig și a sălășluit în Haarlem, pînă la sfîrșitul vieții. Nimeni n-o înțelegea, dar o învățară să toarcă, iar ea venera crucea, pesemne din instinct. Un cronicar din secolul al XVI-lea, argumentă că nu era un pește, intrucît știa să toarcă, și nu era femeie, pentru că putea viețui în apă.

Limba engleză distinge Sirena clasică (*siren*) de cele cu coadă de pește (*mermaids*). În plămîuirea imaginii acestora din urmă este cu putință să fi înrîurit prin analogie Tritonii, zeități din cortegiul lui Poseidon.

În cartea a zecea a *Republicii*, opt Sirene sînt de față la rotația celor opt ceruri concentrice.

Sirena: presupus animal marin, citim într-un dicționar elementar.

TIGRII DIN ANAM[†]

Pentru anamiți, tigri sau spirite personificate în tigri stăpînesc căile spațiului.

Tigru Roșu înfrîurește sudul (care se află în partea de sus a hărților); îi corespund vara și focul.

Tigru Negru înfrîurește nordul; îi corespund iarna și apa.

Tigru Albastru înfrîurește răsăritul; îi corespund primăvara și plantele.

Tigru Alb înfrîurește apusul; îi corespund toamna și metalele.

Peste acești Tigri Cardinali stăpînește alt Tigru, Tigru Galben, care-i cîrmuiește pe ceilalți și se află în centru, precum împăratul stă în miezul Chinei și China se află în centrul lumii. (De aceea se numește Imperiul Central; de aceea ocupă centrul hărții lumii desenate la sfîrșitul secolului al XVI-lea de P. Ricci, din Ordinul Iezuiților, spre a-i instrui pe chinezi).

Lao Tse a hărăzit celor Cinci Tigri menirea de a lupta împotriva demonilor. O rugăciune anamită, tălmăcită în franceză de Louis Cho Chod, imploră cu devoțiune ajutorul oștirilor lor de nestăvilit. Această superstiție e de obîrșie chineză; sinologii vorbesc de un Tigru Alb care stăpînește îndepărtata regiune a stelelor dinspre apus. La miazăzi, chinezii plasează o Pasăre Roșie; la răsărit un Dragon Albastru; la miazănoapte, o Broască Testoașă Neagră. După cum se vede, anamiții au păstrat culorile, dar au unificat animalele.

O semîție din centrul Indostanului, *bhils*-ii, cred în infernul pentru Tigri; malaiezii povestesc de o așezare în inima junglei, cu birne din oase de om, cu pereți din piele omenească, streșini din pîr de om, construită și locuită de Tigri.

MONSTRUL AHERON

Un singur om, numai o dată, a văzut monstrul Aheron; aceasta s-a petrecut în secolul al XII-lea, în orașul Cork. Textul original al istoriei, scris în irlandeză, s-a pierdut, dar un călugăr benedictin de la Regensburg (Ratisbona) l-a tălmăcit în latină și din această tra-

duce relatarea s-a răspândit în multe limbi, între altele suedeza și spaniola. Versiunea latină, din care au rămas peste cincizeci de manuscrise, ce concordă în esență, poartă numele de *Visio Tundali* (Viziunea lui Tundal) și este considerată drept unul din izvoarele poemului lui Dante.

Să începem cu cuvîntul „Aheron”. În cartea a zecea din *Odissea*, este un riu al infernului ce curge mărginind înspre apus pămîntul locuit de muritori. Numele său răsună în *Eneida*, în *Farsalia* lui Lucan și în *Metamorfozele* lui Ovidiu. Dante îl gravează într-un vers: „*Su la trista riviera d'Acheronte*”.

O tradiție face din el un titan pedepsit; alta, de dată ulterioară, îl plasează nu departe de polul sud, sub constelațiile de la antipodi. Etruscii aveau *cărți ale sorții*, care învățau ghicitul, și *cărți aherontice*; care arătau drumurile sufletului după moartea trupului. Cu timpul „Aheronul” ajunge să însemne „infernul”.

Tundal era un tânăr cavaler irlandez, instruit și viteaz, dar cu unele năravuri. Se îmbolnăvi în casa unei prietene și vreme de trei zile și trei nopți îl socotiră mort, atît doar că mai păstra în inimă puțină căldură. Cînd își recăpătă cunoștința, povesti că îngerul păzitor îl călăuzise prin regiunile nepămîntene. Dintre minunile fără șir pe care le văzu, cea care ne interesează acum este monstrul Aheron.

Acesta e mai mare decît un munte. Ochii îi ard pălălaie și gura-l e atît de uriașă că ar încăpea în ea nouă mii de oameni. Doi păcătoși, în chip de stilpi sau de atlanți, o țin deschisă; unul stă în picioare; celălalt cu capul în jos. Trei gitlejuri duc spre înăuntru; toate trei varsă foc nestins. Din pîntecile fiarei se aud plîsetele neconținute ale puzderiei de păcătoși sîrtecați. Diavolii îi spun lui Tundal că monstrul se numește Aheron. Îngerul păzitor dispare și Tundal e tîrît împreună cu ceilalți. Înăuntrul Aheronului, e o mare de lacrimi, negură, scrișnete, foc, arșiță de neîndurat, frig cumplit, ciîni, urși, lei și șerpi. În legenda aceasta, infernul e un animal cu alte animale în el.

În 1758, Emanuel Swedenborg scria: „Nu mi-a fost dat să văd înfățișarea generală a Infernului, dar mi s-a spus că, așa precum Cerul are aspect omenesc, Infernul are aspectul unui diavol.”

NIMFELE

Paracelsus le-a mărginit lăcașul la ape, dar anticii le împărțiră în Nimfe de apă și Nimfe de uscat. Între acestea din urmă, unele stăpîneau peste păduri. Hamadriadele sălășluiau nevăzute în copaci

și piereau o dată cu ei; despre altele s-a crezut că erau nemuritoare, sau că trăiau mii de ani. Cele care viețuiau în mare se numeau Oceanide sau Nereide, iar Nimfele riurilor, Naiade. Nu se cunoaște numărul lor exact; Hesiod dădu la întâmplare cifra de trei mii. Erau fecioare frumoase, cu chipul sever; vederea lor îi putea face pe oameni să înnebunească și, dacă erau goale, le putea pricinui moartea. Așa mărturisește un rînd al lui Propertiu.

Anticii le aduceau ofrandă miere, ulei și lapte. Erau zeițăți secundare; în cinstea lor nu se ridicară temple.

ZARATAN

Există o poveste care a străbătut spațiile geografice și timpurile: cea despre navigatorii care debarcă într-o insulă fără nume, care apoi se scufundă și-i duce la pierzanie, fiindcă este vie. Această plămuire figurează în prima carte a lui Simbad și în cîntul al șaselea din *Orlando Furioso* (*Ch'ella sia una isoletta ci credemo*), în legenda irlandeză despre Sfîntul Brandon și în bestiarul grec din Alexandria, în *Istoria Semînțiilor de la Miazănoapte* (Roma, 1555), a poetului suedez Olaf Magnus și în acel pasaj din cîntul întîi al *Paradisului pierdut*, în care Satana cel neclintit este asemuit unei balene uriașe care doarme pe spuma mării norvegiene (*Him ho'ply slumbering on the Norway foam*).

Paradoxal, una din primele versiuni ale legendei o povestește spre a arăta că nu e adevărată. Este vorba de *Cartea animalelor* de Al-Yahiz, zoolog musulman de la începutul secolului al IX-lea. Miguel Asín Palacios a tălmăcit-o în spaniolă cu aceste cuvinte:

„Cit despre Zaratan, n-am întîlnit niciodată pe nimeni care să ne încredințeze că l-a văzut cu ochii lui.

Cîțiva marinari pretind că s-au apropiat uneori de anumite insule din mare, în care erau păduri și văi și trecători și că au aprins un rug; iar cînd focul a ajuns la spinarea lui Zaratan, acesta s-a pornit să alunece (pe ape) cu ei (deasupra) și cu toate plantele care creșteau pe el, astfel încît numai cel ce izbuti să fugă putu să se salveze. Această poveste întrece oricare din relatările cele mai fabuloase și îndrăznețe”.

Să cercetăm acum un text din secolul al XIII-lea. Este scris de cosmograful Al-Quazwinî și provine din opera intitulată *Minunile creației*. Glăsuiește astfel:

„Cit despre broasca țestoasă de mare, este atât de neasemuit de uriașă, încât oamenii de pe corabie au luat-o drept o insulă. Unul din neguțători a povestit:

— Am descoperit pe mare o insulă care se ridică deasupra apei, cu plante verzi în ea și am debarcat, și ajunși pe uscat am săpat gropi ca să pregătim mincarea, iar insula se mișcă și marinarii rămași pe corabie strigară: «Întoarceți-vă, căci este o broască țestoasă; dogoarea focului a trezit-o și ne poate duce la pierzanie»”.

În *Călătoria pe mare a Sfintului Brandan* se repetă această istorie:

„...și atunci navigară și ajunseră la pământul acela, dar fiindcă în unele locuri apa nu era adîncă, iar în altele se vedeau stînci mari, se duseră la o insulă pe care o socotiră de nădejde și făcură foc să-și gătească de cină, dar Sfintul Brandan nu se mișcă de pe corabie. Iar cînd focul era în toi și carnea gata să se perpelească, insula prinse a se mișca, și călugării se înpăimîntară și fugiră pe corabie, părăsind focul și carnea, și se minunară de mișcarea aceea. Și Sfintul Brandan îi incurajă și le spuse că era un pește uriaș, numit Jasconye, care zi și noapte se străduiește să-și muște coada, dar e atât de lungă că nu izbuteste.”

În bestiarul anglosaxon din *Codicele de la Exeter*, primejdioasa insulă prinse a se mișca și călugării se înpăimîntară și fugiră spre oameni. Aceștia își ridică pe spinarea ei corturile și vor să se odihnească după muncile prin care au trecut pe mare; deodată, Musafirul Oceanului se scufundă și marinarii se înecă. În bestiarul grec, balena este întruchiparea femeii păcătoase din Proverbe („picioarele ei coboară spre moarte; pașii ei sprijină mormîntul”); în bestiarul anglosaxon, încarnează Diavolul și Răul. Avea să păstreze această valoare simbolică în *Moby Dick*, ce se va scrie zece secole mai tîrziu.

PASĂREA PHOENIX

În efigii monumentale, în piramide de piatră și în mumii, egiptenii căutară eternitatea; e de înțeles că în țara lor s-a ivit mitul unei păsări nemuritoare și care renaște ciclic, chiar dacă elaborarea ulterioară este opera grecilor și romanilor. Erman scrie că în mitologia din Heliopolis pasărea Phoenix (*benu*) este patroana sărbătorilor jubiliare sau a răstimpurilor îndelungate. Herodot, într-un fragment faimos (II, 73), relatează cu repetată neîncredere o primă formă a legendei:

„Există acolo altă pasăre sacră, pe care am văzut-o doar în imagini, al cărei nume este Phoenix. Într-adevăr, se lasă văzută arareori și la răstimpuri atât de mari încît, după cei din Heliopolis, vine în Egipt numai o dată la cinci sute de ani, și anume atunci cînd îi moare părintele. Dacă, în ce privește mărimea și alcătuirea, este așa cum apare descrisă, volumul și înfățișarea ei sînt foarte asemănătoare cu cele ale vulturului, iar penele îi sînt în parte aurite, în parte purpurii. Minunile care se povestesc despre ea sînt atât de uimitoare, chiar dacă după părerea mea nu tocmai demne de crezare, încît nu le voi trece cu vederea. Pentru a aduce leșul părintelui său din Arabia pînă la Templul Soarelui, purcede în acest chip: mai întîi face un ou solid din smirnă, atât de mare cît îi îngăduie puterile să-l care, încercîndu-i greutatea după ce l-a isprăvit, pentru a vedea dacă este în stare să-l poarte; apoi îl scobește pînă face o deschizătură unde poate ascunde leșul părintelui său și tot cu smirnă, umple golul rămas, pînă cînd greutatea oului cu leșul înăuntru ajunge la cea dinainte; netezește, în sfîrșit, suprafața, ia oul în spinare și îl poartă pînă la Templul Soarelui, în Egipt. Iată ce se povestește, oricare ar fi adevărul, despre această pasăre.

Cam peste cinci sute de ani, Tacit și Pliniu reluară neasemuita istorie; primul remarcă pe drept cuvînt că orice relatare străveche este obscură, dar că tradiția a stabilit perioada de viață a păsării Phoenix la o mie patru sute șaizeci și unu de ani (*Analele*, VI, 28). Cel de al doilea cercetă și el cronologia păsării Phoenix; notă (X, 2) că, după Manilius, pasărea trăiește un an platonice, sau un an maxim. Anul platonice este răstimpul în care soarele, luna și cele cinci planete ajung iar la poziția inițială; Tacit, în *Dialogul oratorilor*, precizează că, acesta cuprinde douăsprezece mii nouă sute nouăzeci și patru de ani obișnuiți. Anticii socoteau că, odată împlinit acest uriaș ciclu astronomic, istoria universală se repetă în toate amănuntele ei, întrucît se produc iar aceleași înfrîuriri ale planetelor; pasărea Phoenix ar deveni astfel o oglindă sau o imagine a universului. Pentru o analogie și mai mare, stoicii arătară că universul piere în foc și renaște din foc și că procesul nu va avea sfîrșit și n-a cunoscut început.

Anii simplifică mecanismul zămislirii păsării Phoenix. Heșodot menționează un ou, iar Pliniu un vierme; Claudian însă, la sfîrșitul secolului al IV-lea, compune versuri despre o pasăre nemuritoare care renaște din propria-i cenușă, fiindu-și urmaș sie însuși și mărtor al vremurilor.

Vor fi existînd puține mituri atât de răspîndite ca cel despre Phoenix. Se cuvine să adăugăm la autorii de mai sus și pe Ovidiu (*Metamor-*

fozele, XV), Dante (*Infernul*, XXIV), Shakespeare (*Henric al VIII-lea*, V, 4), Pellicer (*Parnasul spaniol*, VI) și, în sfârșit, Milton (*Sarhsan Agonistes*).

Să menționăm, de asemenea, poemul latin *De Ave Phoenix*, care a fost atribuit lui Lactantiu, și o imitație anglosaxonă a acestui poem, din secolul al VIII-lea. Tertulian, Sfântul Ambrozio și Ciril din Ierusalim au invocat pasărea Phoenix ca mărturie a reînvierii trupului. Pliniu își bătea joc de doftorii care prescriu leacuri extrase din cui-bul sau din cenușa păsării Phoenix.

DRAGONUL CHINEZ

Cosmologia chineză arată că cele Zece Mii de Ființe (lumea) iau naștere din jocul ritmic a două principii complementare și eterne, Yin și Yang. Lui Yin îi corespund concentrarea, întunecimea, pasivitatea, numerele pare și frigul, iar lui Yang creșterea, lumina, avântul, numerele impare și căldura. Simbolurile lui Yin sînt femeia, pămîntul, portocaliul, văile, albiile riurilor și tigrul; ale lui Yang bărbatul, cerul, albastrul, munții, stîlpii, Dragonul.

Dragonul Chinez, numit Lung, este unul din cele patru animale magice. (Celelalte sînt unicornul, pasărea Phoenix și broasca țestoasă). Dragonul Occidental este, în cel mai bun caz, înspăimîntător, și în cel mai rău, ridicol; în schimb, tradiționalul Lung este de obîrșie divină, fiind un fel de înger care are și ceva de leu. Astfel, în *Memoariile istorice* ale lui Ssu-Ma Ch'ien, citim cum Confucius s-a dus odată să-l consulte pe arhivarul sau bibliotecarul Lao Tse și că a lăsat apoi această mărturie:

„Păsările zboară, peștii înoată și animalele fug. Vietatea care fuge poate fi oprită de o cursă, cea care înoată, de un năvod și cea care zboară, de o săgeată. Dragonul e însă altfel: nu știu cum călărește pe coama vîntului, nici cum ajunge la cer. Astăzi l-am văzut pe Lao Tse și pot spune că l-am văzut pe Dragon.”

Un Dragon sau un Cal-Dragon s-a ivit din Fluviul Galben și a revelat unui împărat faimoasa diagramă circulară care simbolizează jocul reciproc dintre Yang și Yin. Un rege avea în grajdurile sale Dragoni de călărit și Dragoni de tracțiune; altul se hrănea cu Dragoni și împărăția lui a cunoscut îmbelșugarea.

În *King I* (Canonul Mutațiilor), Dragonul este de obicei simbolul înțeleptului.

Veacuri în şir, Dragonul a fost emblema imperială. Tronul împăratului era numit Tronul Dragonului; chipul său, Chipul Dragonului. Pentru a se da de veste că împăratul a murit, se spunea că s-a înălţat la ceruri călare pe un Dragon.

Imaginaţia populară leagă Dragonul de nori, de ploaia jinduită de agricultori şi de marile fluvii. „Pământul se uneşte cu Dragonul”, glăsuieşte o zicală curentă pentru a desemna ploaia. Prin secolul al VI-lea, Chang Seng-Yu a executat o pictură murală în care figurau patru Dragoni. Spectatorii îl criticară pentru că uitase ochii. Chang, plictisit, puse iar mina pe pensulă şi completă două din imaginile sinuoase. Atunci „văzduhul se umplu de fulgere şi de tunete, zidul se crăpă şi Dragonii se înălţară la cer. Dar ceilalţi doi Dragoni, care n-aveau ochi, rămaseră la locul lor.”

Dragonul Chinez are coarne, gheare şi solzi, iar spinarea îi e plină de ţepi. Adesea apare reprezentat cu o perlă, pe care fie o înghite, fie o scuipă; în această perlă zace puterea lui. Dacă cineva i-o ia, devine inofensiv.

Chuang Tzu ne vorbeşte de un om tenace care, după trei ani istovitori, ajunse să stăpânească arta de a omori Dragonii şi care, tot restul vieţii, n-à mai avut nici un singur prilej s-o pună în aplicare.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

ALEJO CARPENTIER

(Cuba)

Existența lui Alejo Carpentier (Havana, 1904 — Paris, 1980) a fost bogată în frământări și împliniri. S-au succedat și uneori s-au interferat în viața și opera scriitorului cubanez incercările, aventura, izbinzile: închisoarea din timpul studenției pentru opoziție la dictatura lui Gergardo Machado, plecarea cu pașaport fals la Paris și anii de ucenicie literară influențată de îndrăznelele suprarealismului, solidaritatea cu Spania republicană și participarea la Congresul Mondial al Scriitorilor Antifasciști de la Valencia în 1937, deceniul de ziaristică în Venezuela și căutarea autenticității hispano-americane în romane de izbitoare originalitate și incontestabilă măiestrie, precum *Împărăția acestei lumi*, *Pașii pierduți*, *Pinda*, *Războiul timpului*, *Secolul luminilor*, și reprezentarea țării sale ca ministru consilier la Paris, pe lângă UNESCO; în sfârșit ultimele și cele mai de seamă reușite literare: *Recursul la metodă* și *Ritualul Primăverii*. Laureat al premiului Cervantes. Foarte diferite tematice și chiar compozițional, romanele lui Alejo Carpentier au un numitor comun: apărarea demnității umane prin puterea artei — autorul a studiat arhitectura și a dovedit deosebită competență în muzică și dans — și în special prin capacitatea proiectivă și modelatoare a literaturii. Treptat, el și-a dat seama că plenitudinea umană nu poate fi găsită în trecut, în „los pasos perdidos”, ci în prezent și viitor, în marea operă de transformare a lumii și a omului. Concomitent, s-au accentuat în opera sa apropierea de concretul social și urmărirea eliberării — temă centrală a gândirii și scrisului său —, întâi ca act individual, sub semnul realismului magic, apoi ca act social, tratat vehement și incisiv, îmbogățit cu exuberanțe baroce și irizări ironice.

CĂLĂTORIE SPRE OBÎRȘIE

I

— Ce tot cauți, moșule...?

Întrebarea căzu în mai multe rinduri din înaltul schelelor. Bătrînul însă nu răspundea. Mergea de colo pînă colo, iscodind, bolborosind într-un lung monolog cuvinte de neînțeles. Olanele fuseseră date jos și acum acopereau straturile moarte din grădină cu mozaicul lor de lut ars. Sus, tîrnăcoapele desprindeau pietre din zidărie, rostogolindu-se apoi pe jgheaburi de lemn, într-un vârtej de var și de ipsos. Iar prin crenelurile înșiruite ce creștau parapetele se iveau — despuiate de taina lor — tavane ovale sau pătrate, cornișe, ghirlande, denticule, briuri în relief și hîrtii de tapet ce spinzurau de fațade ca pielea lepădată de șarpe cînd îi vine vremea să și-o schimbe. Martoră la demolare, o Ceres cu nasul rupt și peplumul subțiat, cu cununa de spice brăzdată de vinișoare negre, se înălța în curtea din spate, pe fîntina cu mascaroane fără contur. Peștii cenușii din havuz,

care în ceasurile umbroase primeau vizita soarelui, căscău în apa caldută năpădită de mușchi, privindu-i cu ochi rotunzi pe muncitorii ce se profilau întunecați pe limpezimea cerului, pe cînd făceau să scadă neconținut înălțimea seculară a casei. Bătrînul se așezase, cu barba sprijinită în toiag, la picioarele statuii. Se uita cum urcau și coborau gălețile cu puzderia de rămășițe. Se auzeau, în surdină, zvonurile străzii; în timp ce, acolo sus, scripeții își potriveau, în cadențe de fier și piatră, țipătul lor de păsări urite și puternice.

Bātu de cinci. Cornișele și frizele erau devastate. Doar scările portative mai rămaseră, pregătind saltul de a doua zi. Văzduhul se făcu transparent, eliberat de nădușeli, sudălmii, scrișnete de frîghii și de osii ce se cereau unse, de bătai cu palma peste piepturi năclăite. Amurgul sosea mai devreme pentru casa pustiită. Se învăluia în umbre la ceasurile cînd, odinioară, balustrada balcoanelor sale, acum căzută, mai dăruia fațadelor o fărîmă din strălucirea soarelui. Zeița Ceres își strîngea buzele. Pentru întîia oară încăperile aveau să dărmă fără jaluzele, deschise spre peisajul cu dărimături.

Potrivnic dorințelor lor, mai multe capiteluri zăceau printre ierburi. Frunzele de acantă le dezvăluiau condiția vegetală. O liană se încumetă să-și întindă tentaculele către voluta ionică, atrasă de un aer de familie. La căderea nopții, casa era mai aproape de pămînt. Un cadru de ușă mai stătea drept, sus de tot, cu pete de beznă agățate de balamalele-i descumpănite.

II

Atunci negrul bătrîn, care nu se clintise din loc, făcu niște gesturi ciudate, rotîndu-și toiagul peste un cimitir de dale.

Pătratele de marmură, albe și negre, zburară spre pardoseli, îmbrăcînd podeaua. Pietrele, cu sărituri dibace, astupară găurile din ziduri. Uși de nuc împodobite cu ghinturi se îmbucară în tocurile lor, în vreme ce șuruburile șarnierelor se infundau din nou în scobituri, învîrtindu-se de zor. Pe straturile moarte, îmboldite de strădania florilor, olanele își împreunară cioburile, iscînd un iureș sonor de lut, pentru a cădea apoi în ploaie pe căpriorii acoperișului. Casa creșcu, adusă iarăși la mărimea ei obișnuită, sfielnică și acoperită. Ceres nu mai era așa de cenușie. În havuz peștii se înmulțiră. Iar susurul apei chemă begonii uitate.

Bătrînul viri o cheie în broasca ușii de la intrare și începu să deschidă ferestre. Tocurile încălțărilor sale sunau a gol. Cînd aprinse luminările groase, o tresărire galbenă însufleți vopsea portretelor

de familie și o lume înveșmântată în negru prinse a șopotii prin toate culoarele, în ritmul lingurițelor învîrtite în ceștile cu ciocolată.

Don Marcial, marchiz de Capellaniás, zăcea pe patul de moarte, cu o platoșă de medalii pe piept, străjuit de patru luminări cu lungi bôrbi de ceară topită.

III

Luminările crescuseră încet-încet, pierzîndu-și picăturile. Cînd își recăpătără mărimea, călugărița le stinse, îndepărtînd o flacără. Feștilele se albiră, mistuindu-și virfurile înnegrite. Casa se umplu de vizitatori și trăsurile plecară în noapte. Don Marcial apăsă o claviatură nevăzută și deschise ochii.

Confuze și răvășite, grinzile tavanului se imbinau una după alta la locul lor. Flacoanele de medicamente, ciucurii de damasc, rasa călugărului de la capul patului, fotografiile vechi, frunzele grătilor, se iviră din ceață. Cînd medicul scutură din cap, cu dezamăgire profesională, bolnavul se simți mai bine. Dormi cîteva ceasuri și se trezi cu privirea neagră a călugărului Anastasio ațintită asupra-i, de sub sprîncenele stufoase. Mai întii sinceră, amănunțită, încărcată de păcate, spovedania se făcu reținută, anevoioasă, plină de ascunzișuri. Și cu ce drept, la urma-urmelor, se vira în viața lui călugărul ăla carmelit? Don Marcial se pomeni deodată trîntit în mijlocul odăii. Ușurat de greutatea ce-i strîbea tîmplele, se sculă cu neabănută sprînteneală. Femeia goală care se întindea leneș pe brocatul patului își căută fustele și corsajul și, curînd, duse cu ea foșnetul mătăsii și parfumul. Jos, în trăsura închisă, acoperînd cîțiva nasturi ai banchetel, se afla un plic cu monezi de aur.

Don Marcial nu se simțea bine. Aranjîndu-și cravata în fața oglinzii de la consolă se văzu congestionat. Coborî în biroul unde îl așteptau oameni ai legii, avocați și grefieri, pentru a pune la cale scoaterea casei la mezin. Totul fusese zadarnic. Bunurile aveau să ajungă pe mina celui care va oferi mai mult, cînd ciocănelul va lovi în masa licitației. Îi salută și îl lăsară singur. Se gîndea la misterele literei scrise, la firele acestea negre care se împletesc și se despart pe marile foi filigranate, pecetluind și desfăcînd angajamente, jurăminte, alianțe, mărturii, declarații, nume, titluri, date, pămînturi, copaci și pietre; un hățiș de fire, izvorît din călîmară, în care piccioarele omului se poticneau, interzicîndu-i căile condamnate de lege; funie la git, care se strîngea mai tare la auzul temutului răsunet al cuvîntelor în libertate. Iscălitura lui îl trădase, complicitîndu-se

în noduri și încurcături de hîrtoage. Legat prin ea, omul în carne și oase devenea om de hirtie.

Se iveau zorile. Ceasornicul din dormitor tocmai bătuse de șase.

IV

Trecuseră lunile de doliu, umbrite de o remușcare mereu mai adîncă. La început, gîndul de a aduce o femeie în odaia aceea i se păruse aproape cuminte. Dar, încetul cu încetul, poftele care-l făceau să tinjească după un trup nou fură înăbușite de scrupule tot mai mari, ce-l împinseră la flagelare. Într-o noapte, Don Marcial își singera carnea cu o curea, simțind apoi o dorință și mai aprigă, dar care nu ținu mult. Aceasta s-a întimplat în seara cînd marchiza se întoarse din plimbarea de pe malurile riului Almendares. Caii de la caleașcă aveau coama umedă doar de propria lor sudoare. În tot restul zilei însă împrăștiaseră lovituri de copită în scîndurile grajdului, stîrniți pesemne de neclintirea norilor care se lăsaseră în jos.

Pe înserat, un ulcior plin cu apă se sparse în baia marchizei. Mai apoi, ploile de mai făcură să se reverse apa din havuz, iar negresa aceea bătrînă, cu înfățișarea-i neimblinzită și care ținea porumbei sub pat, tot trecea prin curte murmurînd: „Nu te-ncrede în rîu, copilă! Nu te-ncrede în verdele curgător!” Nu era zi în care apa să nu-și dezvăluie prezența. Dar prezența aceasta sfîrși prin a nu fi altceva decît o ceașcă vărsată pe rochia adusă de la Paris, la întoarcerea de la balul de aniversare dat de Căpitanul General.

Sumedenie de rude apărură din nou. Reveniră mulți prieteni. Străluceau iar, orbitoare, candelabrele din salo_nul cel mare. Crăpăturile fațadei începeau să se astupe. Pianul redeveni clavecin. Plantele agățătoare eliberară prima cornișă. Urechile zeiței Ceres se albiră și capitellurile păreau abia cioplite. Infocat, Marcial petrecea seri întregi îmbrățișînd-o pe marchiză. Piereau labe de gîscă, zbîrcituri și guși, iar carnea își recăpăta frăgezimea. Într-o zi, un miros de zugrăveală proaspătă umplu casa.

V

Sfiala nu era prefăcută. Noapte de noapte, panourile paravanului se deschideau tot mai mult, fustele cădeau prin unghere întunecoase și se iveau noi stavile de dantele. Într-un tîrziu marchiza stînsa luminile. În întuneric glăsuî doar el.

Plecară la moșia cu plantații de trestie de zahăr cu mare alai de calești, totul strălucind în soare — crupele cailor, zăbalele argin-

tate și hamurile lăcuite. Dar, la umbra azaleelor care împurpurau arcadele verandeii, luară aminte că abia se cunoșteau. Marcial încuviință dansuri în ritm de tam-tam, să se mai distreze puțin în zilele acelea cu mireasmă de apă de colonie, smirnă, plete răvășite și cearșafuri scoase de prin dulapuri care, odată desfăcute, lăsau să cadă pe dale un mănunchi de levănțică. Aburii sucului de trestie erau purtați roată de adierea vântului, în sunet de clopot ce cheamă la rugăciune. Zburind aproape de pământ, vulturii prevesteau ploi domoale; primele picături, grele și sonore, erau sorbite de țiglele otit de uscate încît păreau că vibrează ca un diapazon de aramă. După zorii unei dimineți prelungite într-o îmbrățișare stingace, ușurați de povara neînțelegerilor și cu rănile închise, se întoarseră amindoi la oraș. Marchiza își schimbă hainele de călătorie cu rochia de mireasă și, după datină, mirii se duseră la biserică să-și recapete libertatea. Rude și prieteni își primiră darurile înapoi și, în vâlmășală de podoabe și paradă de panglici fluturînd la hamuri, fiecare se întoarse la ai săi. Marcial mai trecu un răstimp pe la Maria de las Mercedes, pînă în ziua în care inelele de logodnă au fost duse la aurar să li se șteargă numele gravate. Pentru Marcial începea o viață nouă. În casa cu grilaj înalt, Ceres a fost înlocuită cu o Venus italiană, iar mascaroanele fintinii își întregiră pe nesimțite relieful, văzînd în revărsat de zori luminile candelabrelor încă aprinse.

VI

Într-o noapte, după multă băutură și amețeală de la duhoarea trabucelor stinse, lăsate de prieteni, Marcial avu impresia stranie că ceasornicele din casă băteau de cinci ori, apoi de patru și jumătate, apoi de patru, apoi de trei și jumătate... Era ca un fel de presimțire îndepărtată a altor posibilități... Ca atunci cînd îți inchipui, în încordarea stării de veghe, că poți păși pe tavan de parc-ar fi podea, printre mobile așezate trainic pe grinzile plafonului. A fost o impresie fugară, ce nu lăsă nici o urmă în cugetul său, puțin înclinat, acum, spre meditație.

În ziua cînd a devenit minor avu loc o mare petrecere în salonul de muzică. Se bucura la gîndul că iscălitura lui încetase să mai aibă valoare legală, și că registrele și birourile, cu moliile lor cu tot, pieriră din lumea sa. Ajungea la clipa în care tribunaletle nu mai erau de temut pentru cei ce aveau o fire disprețuită de legi. După ce se amețiră cu vin din belșug, tinerii desprinsă de pe perete o chitară încrustată cu sîdef, o lăută și o surlă. Unul din ei întoarse

ceasornicul care cînta „Tiroleza vacilor” și „Balada lacurilor scoțiene”. Altul puse la gură un corn de vînătoare care dormea, încovrigat în alama sa, pe plușul roșu-aprins al vitrinei, alături de flautul așezat de-a curmezișul, adus de la Aranjuez. Marcial, care nu mai conținea cu complimentele îndrăznețe adresate tinerei marchize de Campoflorido, se alătură larmei, căutînd pe claviatură, sub bașii falși, melodia „Tripili-trapala”. Și urcară cu toții în pod, fără a mai sta pe gînduri, amintindu-și că acolo, pe sub birne ce-și recăpătau culoarea, se păstrau costumele și livrelele Casei de Capellánias. Prin rafturi brumate de naftalină se odihneau hainele de curte, o spadă de ceremonie de ambasador, mai multe redingote cu plastron, pelerina unui prinț al bisericii și vestoane lungi, cu butoni de damasc și pete de umezeală prin cute. Penumbra fu năpădită de nuanțe: funde purpuri, crinoline galbene, tunici ofilite și flori de catifea. Un costum tradițional madrilen, cu plasă și franjuri, născocit pentru carnaval, stîrni aplauze. Marchiza de Campoflorido își arcui umerii pudrați sub șalul de culoarea pielii aurii pe care-l purtase vreo bu-nică, în noaptea unor mari hotărîri de familie, pentru a ațîța pasiunea melcomă a unui bogat sindic al călugărițelor ordinului Sfintei Clara.

Tinerii se întoarseră mascați în salonul de muzică. Pe cap cu un tricorn de maestru de ceremonii, Marcial lovi de trei ori cu bastonul în podea, și începu valsul, dans pe care mamele îl găseau terribil de nepotrivit pentru domnișoare, căci se lăsau înlănțuite de talie, primind miini de bărbat pe balenele corsetului pe care toate și-l făcuseră după recentul tipar din „Grădina modei”. Ușile se întunecară de roiul de slujnice, grăjdari și servitori care veneau din îndepărtatele lor dependențe și de prin subsoluri înăbușitoare să se minuneze de asemenea sărbătoare insufletită. Se jucară apoi de-a baba-oarba și de-a ascunselea. Marcial, pitit cu tinăra marchiză de Campoflorido după un paravan chinezesc, îi dădu o sărutare pe gît, primind drept răspuns o batistă parfumată ale cărei dantele de Bruxelles păstrau gingașa căldură a decolteului. Iar cînd fetele ple-cară, îndepărtîndu-se în lumina asfințitului, către foișoarele și tur-nurile ce se profilau, negre și cenușii, pe fundalul mării, tinerii se duseră la localul de dans, unde mulatre cu brățări mari se undui-au nespuse de ispititor, fără să-și piardă vreodată — oricît de săltăreată ar fi fost o *guaracha** — sandalele cu tocuri înalte. Și cum era vremea carnavalului, chefluii din ceata poreclită „Nutria cu trei ochi”.

* Dans cubanez vioi, cu mișcări grațioase și cu bătăi ritmice ale picioarelor în pămînt (n.t.).

stîrnîră un tunet de timpane după zidul din mijlocul unei curți unde creșteau rodii. Urcați pe mese și scaune, Marcial și prietenii lui preaslăveau grația unei negrese cu părul creț brăzdat de fire argintii, care redevenea frumoasă, chiar atrăgătoare, cînd privea peste umăr, dansînd cu o semeață expresie provocatoare.

VII

Vizitele lui Don Abundio, notarul și executorul testamentar al familiei, erau tot mai dese. Se așeza grav la capul patului lui Marcial, lăsînd să-i cadă jos bastonul de mahon pentru a-l trezi mai devreme. De cum deschidea ochii, dădea de o redingotă de alpaca presărată cu mătreață, ale cărei mineci lucioase adunau titluri și rente. În cele din urmă îi fixă pe lună o sumă moderată, socotită în așa fel încît să zădărnicească orice nebunie. Așa se întîmpla atunci cînd Marcial vru să intre la Colegiul San Carlos.

După niște examene mediocre, asistă la cursuri, înțelegînd tot mai anevoie explicațiile dascălilor. Universul ideilor era din ce în ce mai sărac. Ceea ce fusese, la început, o adunare nesfîrșită de pepluri, pelerine, gulere brodate și peruci, plină de contradicții și chichițe, căpătase nemișcarea unui muzeu de figuri de ceară. Marcial se mulțumea acum cu o expunere scolastică a sistemelor, luînd drept bun tot ce era scris prin manuale: „Leu”, „Struț”, „Balenă”, „Jaguar” se citea sub planșele de la Științele naturale. Tot așa, „Aristotel”, „Sfîntul Toma”, „Bacon”, „Descartes” figurau în susul unor pagini negre, unde erau înșiruite plicticos interpretările universului, cu un chenar gros pe margine. Puțin cite puțin, Marcial încetă să le mai învețe și simți că i s-a luat o piatră de pe suflet. Mintea-i deveni vioaie și ușoară, admițînd doar conceptul instinctiv al lucrurilor. La ce bun să-ți bați capul cu prisma, cînd lumina limpede a iernii scotea în relief toate amănuntele fortărețelor din port? Un măr care cade din pom nu este decît un îndemn pentru dinți. Un picior într-o scîldătoare nu este altceva decît un picior într-o scîldătoare. În ziua în care părăsi colegiul, uită de cărți. Gnomul își recăpătă condiția de spiriduș, iar spectrul ajunse totuna cu strigoiul.

În mai multe rînduri, cu pas grăbit și inima grea, se duse în vizită la femeile care șușoteau, pe după uși albastre, pe lîngă ziduri. Amintirea celei care purta saboți și busuioc la ureche îl urmărea, în serile cu zăduf, ca o durere de măsele. Dar, într-o zi, minia și amenințările unui duhovnic îl făcură să plîngă de spaimă. Căzu pentru cea din urmă oară pe așternuturile iadului, renunțînd pe veci la rai-

une pe străzile dosnice, la lășitatea din ultima clipă care-l făcea să se înapoieze acasă furios, după ce trecea de o anume hirtioapă de pe drum — semn, când mergea cu ochii-n pământ, că trebuia să facă o scurtă întoarcere ca să calce pragul cu miresme.

Trăia acum o criză mistică, înțesată de imagini sfinte, mieușei de Paști, porumbei de porțelan, Fecioare înveșmîntate în mantii de un albastru ceresc, stele de hirtie poleită, magi, îngeri cu aripi de lebădă, măgarul din staul, boul, și un cumplit Sfînt Dionisie care-i apărea în vise, cu un uriaș hău între umeri și mersul șovăielnic al celui ce caută un lucru pierdut. Se poticnea de pat și Marcial se deștepta îngrozit și apuca în pripă mătăniile de mărgele surde. Feștilele, în opaițele de ulei, luminau trist icoane ce-și recăpătau culoarea dintru început.

VIII

Mobilele creșteau. Ii era tot mai greu să-și țină brațele pe marginea mesei din sufragerie. Dulapurile cu cornișe sculptate își lărgeau fețele. Arcuindu-și pieptul, maurii de pe scară își apropiau torțele de balustrada palierului. Jițurile erau mai adînci și spătarele balansoarelor voiau parcă să se ducă pe spate. Nu mai trebuia să-și îndoaie picioarele cînd se așeza pe fundul căzii cu verigi de marmură.

Intr-o dimineață, pe cînd citea o carte deocheată, Marcial avu deodată chef să se joace cu soldații de plumb, care dormeau în cutiile lor de lemn. Ascunse iar tomul sub ligheanul din spălător și deschise un sertar pecetluit de pinze de păianjen. Masa de scris era prea îngustă ca să încapă acolo atîta omenire. De aceea, se așeză pe jos. Înșiră grenadierii în rînduri de cite opt. Apoi, ofițerii pe cai, jur-împrejurul stegarului. În spate, artileriștii, cu tunurile, pămănturile și bețele cu fitilul aprins. Sfirșind alaiul, gorniștii și timpaniștii, escortați de toboșari. Mortierele erau inzestrate cu un resort care le făcea să arunce bile de sticlă la o depărtare de mai bine de un metru.

— Pum...! Pum...! Pum...!

Cădeau secerăți cai, stegari, toboșari. Negrul Eligio a fost nevoit să-l strige de trei ori pînă s-a hotărît să se spele pe miini și să coboare în sufragerie la masă.

Din ziua aceea, Marcial s-a deprins să stea pe pardoseală. Cînd își dădu seama de avantajele acestui obicei, se minună că nu-i trecuse așa ceva prin cap mai dinainte. Învățați cu catifeaua pernelor pe care se așezau, oamenii mari nădușeau prea mult. Unii miroseau

a notar — ca Don Abundio — fiindcă trupul lor nu cunoștea răcoarea veșnică a marmurii. Numai de jos poți cuprinde în întregime toate ungherele și perspectivele unei încăperi. Există frumuseți ale lemnului, cărări misterioase croite de insecte, cotloane de umbră care nu se văd de la înălțimea unui stat de om. Cind ploua; Marcial se ascundea după clavecin. Fiecare tunet făcea să vibreze cutia de rezonanță, și toate notele se porneau pe cîntat. Din cer cădeau fulgere spre a dura bolta aceea de armonii — orgă, pădure de brazi în vînt, mandolină de greieri.

IX

În dimineața aceea îl închiseră la el în odaie. Auzi șoapte prin toată casa, iar prinzul pe care i-l aduseră era prea îmbelșugat pentru o zi oarecare a săptămîinii. Avea șase prăjituri de la cofetăria de pe Alameda — pe cînd duminicile, întors de la biserică, putea să mănînce doar două. Își trecu timpul uitîndu-se la ilustrații de călătorie, pînă cînd zumzetul tot mai puternic ce intra pe sub uși îl făcu să privească printre jaluzele. Soseau oameni îmbrăcați în negru, aducînd o ladă cu minere de bronz. Li veni să plîngă, dar în clipa aceea apărui vizitiul Melchor, cu zîmbetul luminos dezvelindu-i dinții, undeva, din înaltul cizmilor sale sonore. Începură să joace șah. Melchor era calul. El era regele. Luînd dalele pardoselii drept tablă, putea înainta dintr-una într-alta, în vreme ce Melchor trebuia să sară una înaintea și două într-o parte, sau dimpotrivă. Jocul se prelungi pînă pe înserat, cînd trecură pompierii din tîrg.

Îndată ce se trezi, se duse să sîrute mina tatălui, care zăcea pe patul de boală. Marchizul se simțea mai bine, și-i vorbi fiului pe tonul și cu pîdele obișnuite. Cuvintele „Da, tată” și „Nu, tată” se strecurau în șiragul de întrebări ca răspunsurile cantorului în timpul slujbei. Marcial îl respecta pe marchiz, dar pentru motive pe care nimeni nu le-ar fi putut bănuî. Îl respecta fiindcă era înalt și, în nopțile cu baluri, pleca de acasă cu pieptul strălucînd de decorații; fiindcă îl invidia pentru sabia și galoanele de ofițer; fiindcă, de Paști, mincase un curcan întreg, umplut cu migdale și stafide, cîștigînd un rămășag; fiindcă, odată, de bună seamă că avînd de gînd s-a bată, o înșfăcă pe una din mulatrele ce măturau sala rotundă, ducînd-o în brațe la el în odaie. Ascuns după o perdea, Marcial o văzu ieșînd peste pușin, plînsă și cu hainele în neorînduială, și se bucură de pedeapsă, căci ea era cea care golea borcanele de dulceață cînd le ducea în cămară.

Tatăl lui era ființă de temut și mărinimoasă pe care trebuia s-o iubești îndată după Dumnezeu. Pentru Marcial era mai presus chiar decît Dumnezeu, căci darurile sale erau zilnice și puteau fi atinse. El prefera însă pe Domnul din cer, pentru că îi dădea de furcă mai puțin.

X

Cînd mobilele mai crescuseră puțin și Marcial ajunsese să știe că nimeni altul ce se afla pe sub paturi, dulapuri și scrinuri, ascunse tuturor o taină mare: viața nu avea farmec fără prezența vizitiului Melchor. Nici Dumnezeu, nici tatăl lui, nici episcopul cu odăjdii aurite de la procesiunile de sărbătoarea Corpus Christi, nu erau atît de importanți ca Melchor.

Melchor venea de hăt, departe. Era nepot de prinți învinși în luptă. În împărăția sa existau elefanți, hipopotami, tigri și girafe. Acolo, oamenii nu trudeau, ca Don Abundio, prin încăperi întunecoase, înșesate de hîrtoage. Își duceau traiul supunînd, prin istețimea lor, animalele. Unul prinse crocodilul cel mare din lacul albastru, străpungîndu-l cu o sulită ascunsă de trupurile îngrămădite a douăsprezece giște fripte. Melchor știa cîtece ușor de învățat, deoarece cuvintele n-aveau înțeles și se repetau întruna. Fura dulciuri de prin bucătărie; noaptea, fugea prin poarta din dosul grajdurilor și, într-un rînd, aruncase cu pietre în jandarmi, făcîndu-se apoi nevăzut în umbrele de pe strada Durerii.

În zilele ploioase, cizmele lui erau puse la uscat lingă cuptorul din bucătărie. Tare-ar mai fi vrut Marcial să aibă picioarele pe măsura unor asemenea cizme! Cea dreaptă se numea Calambín. Cea stîngă, Calambán. Bărbatul acela, care imblinzea caii năvălași doar strecurîndu-le două degîte printre buze; domnul acela înveșmîntat în catifele și purtînd pîteni și jobene înalte, știa și el cit de răcoaroasă e pardoseala de marmură vară, și pitea pe sub mobile cîte o poamă sau cîte o prăjitură șterpelite de pe tăvile destinate salo-nului mare. Marcial și Melchor aveau împreună o provizie secretă de bomboane și migdale, pe care-o numea „Urî, urî, ură”, printre hohote de rîs al căror rost îl pricepeau numai ei. Amîndoi cercetaseră casa de la mansardă pînă-n pivniță, fiind singurii care descoperiseră cămara de lingă grajduri, ticsită de flacoane olandeze, și că în podul nefolositor, deasupra odăilor slujnicilor, douăsprezece fluturi prăfuiți își pierduseră de curînd aripile, în cutii cu sticla spartă.

Cind Marcial căpătă năravul să rupă tot ce-l cădea în mină, uită de Melchor și se apropie de ciini. Erau mai mulți în casă. Ti-gratul uriaș, copoiul ce-și tira țftele, ogarul prea bătrîn ca să mai aibă chef de joacă, lătosul după care ceilalți se țineau în anumite perioade și trebuia să fie închis de cameriste.

Marcial îl prefera pe Canelo, fiindcă scotea pantofii de prin camere și dezgropa boschetele de trandafiri din curte. Veșnic negru de cărbune sau plin de țărînă roșie, înfuleca mîncarea celorlalți, scheuna fără motiv și ascundea oase furate lingă ghizdul fîntîni. Din cînd în cînd, mai lipăia și cite un ou proaspăt făcut, aruncînd găina cit colo, cu o lovitură bruscă de bot. Toți îl băteau pe Canelo. Marcial însă se îmbolnăvea cînd i-l luau de lingă el. Iar ciinele se întorcea triumfător, dînd din coadă, după ce fușese dus și părăsit mai sus de clădirea azilului, reluîndu-și locul pe care ceilalți ciini, cu toată iscusința lor la vînătoare sau destoinicia vădită stînd de pază, n-aveau să-l ocupe niciodată.

Canelo și Marcial urîneau împreună. Uneori alegeau covorul per-san din salon, ca să deseneze pe lina lui forme de nori cenușii ce se lățeau încetîșor. Pedepsa pentru așa ceva era bătaia cu cureaua. Dar loviturile nu dureau atît cit își închipuiau oamenii mari. Erau, în schimb, un pretext minunat să provoace un concert de urlete, stîrnind mila vecinilor. Cînd sașia de alături îl făcea pe tatăl lui „barbar”, Marcial se uita la Canelo, cu ochi șagalnici. Mai plîngeau nițel, ca să capete un biscuit, și totul era dat uitării. Amîndoi mîn-cau pămînt, se tăvăleau la soare, beau apă din havuzul cu pești, se desfătau cu umbra și parfumul tufelor de busuioc. În ceasurile de arșită, pe straturile umede se strîngeau tot felul de viețuitoare. Se afla acolo gisca cea sură, cu gușa atîrnîndu-i între labele strimbe; cocoșul bătrîn fără pene sub coadă; șopîrla care șuiera „urî, ură”, scoțînd din gît o cravată trandafirie; șarpele cel trist, venit pe lume într-un sălaș fără femei; șoricelul ce ținea în gură o sămînță de liană. Într-o bună zi, lui Marcial îi arătară ciinele.

— Hau, hau! — făcu el.

Vorbea propriul său grin. Cucerise libertatea supremă. Acum voia să atingă, cu mîinile, obiecte care nu se aflau la îndemîna lui.

XII

Foame, sete, căldură, durere, frig. Marcial își reduce senzațiile la aceste realități esențiale, renunțînd la lumină, care-i devenise ac-

cesoile. Își ignora numele. După ce se sfârși botezul, cu sarea lui neplăcută, nu mai avu nevoie de miros, nici de auz, nici măcar de văz. Miinile lui mângiau forme desfătătoare. Era o făptură sensibilă numai și numai la pipăit. Universul pătrundea în el prin toți porii. Atunci închise ochii care deslușesc doar nebuloase uriașe, și pătrunse într-un trup cald, umed, plin de beznă, care murea. Simțindu-l ascuns în străfundurile sale, trupul alunecă spre viață.

Acum însă timpul trecea zorit, resfirindu-și ultimele ceasuri. Minutele sunau în glissando, ca niște cărți sub degetele unui jucător.

Păsările se prefăcuseră în ou, într-un vort de pene. Peștii redeveniră icre, lăsând o ploaie de solzi pe fundul havuzului. Palmierii își plecară frunzele, pierind în pământ ca niște evantai închise. Tulpi-nile își sorbeau ramurile și gilia înghițea tot ce-i aparținuse. Tunetul răsuna prin coridoare. Pe pielea de căprioară a mânușilor începeau să crească fire de păr. Cuverturile de lină se destrămau, rotunjind blana unor berbeci de departe. Dulapurile, scrinurile aurite, paturile, crucifixe, mesele, jaluzelele, zburară în noapte, în căutarea vechilor lor rădăcini, la poalele codrilor. Tot ce avea cuie se năruia. O brigantină, ancorată nu se știe unde, duse în mare zor în Italia marmura pardoselilor și a fintinii. Panopliile, ferecăturile, cheile, tingirile de aramă, zăbalele de prin grajduri, se topeau, lărgind riul de metal pe care galerii descoperite îl purtau spre pământ. Totul de jur-împrejur se metamorfoza, întorcându-se la condiția primordială. Lutul se prefăcea în lut, iscind un pustiu în locul unde fusese casa.

XIII

Cînd muncitorii veniră dis-de-dimineață să continue demolarea, găsiră treaba gata făcută. Cineva luase statuia zeiței Ceres, vîndută în ajun unui negustor de obiecte vechi. După ce s-au plîns la breaslă, oamenii s-au dus să se așeze pe băncile unui parc din apropiere. Unul și-a amintit atunci povestea, foarte răspîdită, a unei marchize de Capellanius care s-a înecat, într-o seară de mai, printre treștiile râului Almandares. Dar nimeni nu lua seama la poveste, căci scările călătoreia de la răsărit spre apus, și orele care cresc în dreapta ceasornicelor se cuvin să fie petrecute în tihnă, fiindcă sînt cele care duc cel mai sigur spre moarte.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

S-a născut la 15 septembrie 1914, la Buenos Aires, într-o familie de intelectuali. Debutază în 1929, cu volumul de povestiri *Prolog*. Renunță la studiile de la Facultatea de Drept, Filosofie și Litere din Buenos Aires, dedicându-se în întregime literaturii. În 1931 îl cunoaște pe J.L. Borges, de care avea să-l lege pentru totdeauna o frumoasă prietenie, bazată pe afinități semnificative — cultul pentru cărți, atracția față de literatura fantastică și de factură polițistă, față de problemele teoretice ale scrisului. Colaborarea între cei doi scriitori este rodnică și multiplă: editează revista „Destiempo” (1937), creează o editură cu același nume, alcătuiesc două antologii (coautoare fiind scriitoarea Silvina Ocampo, soția lui A.B.C.): *Antologia literaturii fantastice* (1940) și *Antologie poetică argentiniană* (1941), două eulgeri: *Cele mai bune povestiri polițiste* (1949) și *Poezia gauchescă* (1955), scriu împreună câteva cărți originale: *Povești scurte și extraordinare* (1955), *Cartea cerului și a infernului* (1960), apoi cele semnate cu pseudonimele Horacio Bustos Domecq sau Benito Suárez Lynch: *Șase probleme pentru don Isidro Parodi* (1942) *Două fantezii memorabile* (1946), *Croniclele lui Bustos Domecq* (1967) și *Un model pentru moarte* (1946).

Romancier și povestitor profund original, de vastă erudiție, A.B.C. cultivă îndeosebi literatura fantastică, creind un univers stăpinit de fantezie și mister, în care irealul se împletește subtil și straniu cu realitatea. Capodopera sa este romanul *Invenția lui Morel* (1940), care a inspirat filmul lui Alain Resnais *Anul trecut la Marienbad* și despre care Borges declara: „am citit cartea; nu mi se pare o inexactitate sau o hiperbolă să o calific drept perfectă”. Din bogata creație a lui A.B.C. amintim volumele de povestiri: *Trama celestă* (1948), *Poveste uimitoare* (1956), *Ghirlanda cu iubiri* (1959), *Latura umbrei* (1962), *Marele Serafin* (1967), *Povești de dragoste* (1972), *Povești fantastice* (1972), *Eroul femeilor* (1979); romanele: *Plan de evadare* (1945), *Jurnalul războiului porcului* (1969), *Dormind la soare* (1973), *Aventurile unui fotograf în La Plata* (1985).

Desăvârșit cunoscător al sufletului omenesc, A.B.C. pătrunde în lumea interioară a personajelor sale, fiind mereu alături de ființa umană în luptă cu un destin advers. Fără nici o vanitate formală, ajunge la o transparență expresivă obținută printr-un stil despuțat de orice artificiu, care pare a nu-și propune deliberat nimic, dar care este totuși încărcat de intenții și dăruit cu o impresionantă forță sugestivă. I se decernează în 1985 *Marele Premiu de Onoare al Societății Argentine a Scriitorilor*.

ULTIMA NOAPTE A LUI FAUST

În noaptea aceea de iunie a lui 1540, în încăperea din turn, doctorul Faust cerceta rafturile cuprinzătoarei sale biblioteci. Ici și colo se oprea; lua un volum, îl răsfoia nervos, îl pune la loc. În cele din urmă alese *Memorabilia* lui Xenofon. Așeză cartea pe pupitrul și se pregăti de citit. Se uită spre fereastră. Afară, ceva se mișcase ușor. Faust își zise în șoaptă: O rafală de vânt în pădure. Se ridică, dădu

brusc perdeaua la o parte. Văzu noaptea, pe care copacii o făceau mai adâncă.

Sub masă dormea Señor. Nevinovata răsufflare a ciinelui mărturisise, liniștită și convingătoare ca un răsărit, realitatea lumii. Faust se gândi la iad.

Cu douăzeci și patru de ani în urmă, în schimbul unei puteri magice de neînfrînt, își vinduse sufletul Diavolului. Anii trecuseră în zbor. Sorocul se împlinea la-miezul nopții. Nu era încă unsprezece.

Faust auzi pași pe scară, apoi trei bătăi în ușă. Întrebă: „Cine-i?” „Eu” răspunse o voce pe care monosilaba n-o da în vileag, „eu”. Doctorul o recunoscuse, dar simți o anume iritare și repetă întrebarea. Pe un ton de nedumerire și dojană îi răspunse slujitorul: „Eu, Wagner”. Faust deschise ușa. Slujitorul intră aducînd tava, cu paharul cu vin de Rin și felitele de piine, și comentă, zîmbind a încuviințare, ce mult îi plăcea stăpînului o astfel de gustare. Pe cînd Wagner lămurea, ca în atitea rînduri, că locul era tare singuratic și că frînturile oștei de discuții îl ajutau să petreacă noaptea, lui Faust îi veni în minte că era într-adevăr un obicei plăcut, care îndulcește viața și-o face să treacă mai ușor; sorbi de cîteva ori din vin, mincă puțină piine și, pentru o clipă, se simți în siguranță. Cugetă: Dacă nu mă îndepărtez de Wagner și de ciine, nu-i nici o primejdie.

Se hotări să-i împărtășească lui Wagner spaimele sale. Chibzui însă: Cine știe ce-o să spună. Era o ființă superstițioasă (credea în magie), cu înclinația de om de rînd către tot ce era macabru, violent și sentimental. Instinctul îl făcea iscoditor; prostia, cumplit. Faust socoti că nu trebuia să se expună la nimic ce i-ar putea tulbura spiritul sau inteligența.

Ceasul bătu unsprezece și jumătate. Faust se gândi: Nu mă vor putea ocroti. Nimic nu mă poate salva. Apoi se petrecu un fel de schimbare în cugetul său; își ridică privirea și-și reluă meditația: Mai bine să fiu singur cînd o să vină Mefisto. Fără martori, o să mă apăr mai lesne. Pe deasupra, incidentul ar putea stîrni în imaginația lui Wagner (și, poate, și în neajutorata lipsă de judecată a ciinelui) o senzație prea îngrozitoare.

— S-a făcut tirziu, Wagner. Du-te la culcare.

Cînd slujitorul dădu să-l cheme pe Señor, Faust îl opri și, plin de duioșie, trezi ciinele. Wagner puse pe tavă farfuria cu piine și paharul și se îndreptă spre ușă. Ciinele își privi stăpînul cu ochi în care părea că arde, ca o plăpîndă și întunecată flacără, toată speranța și toată tristețea din lume. Faust făcu un gest înspre Wagner, iar slujitorul și ciinele ieșiră. Închise ușa și privi împrejur. Văzu odaia, masa de lucru,

volumele atît de familiare. Îşi spusese că nu-i chiar atît de singur. Se apropie de fereastră, cu o anume vioiciune, şi desfăcu puţin perdeaua. Pe drumul spre Finsterwalde lăcărea, îndepărtată, luminiţa unei trăsurî.

Să fug cu trăsura! şopti Faust şi îi păru un crîmpei de speranţă în agonie. Să se îndepărteze era cu neputinţă. Nu exista cal destul de iute, nici drum destul de lung. Atunci, ca şi cînd la geam l-ar fi împresurat ziua, nu noaptea, născoci o fugă în trecut: să se refugieze în anul 1440; sau chiar şi mai departe: să amîne cu două sute de ani inevitabilul miez de noapte. Îşi imaginea trecutul ca o tenebroasă regiune necunoscută; dar, se întrebă, *dacă înainte n-am fost acolo, cum pot ajunge acum?* Cum putea el introduce în trecut un fapt nou? Îşi aduse vag aminte un vers din Agathon, citat de Aristotel: Nici Zeus însuşi nu mai putea schimba cele odată întimplate. Dacă nimic nu putea prefăce trecutul, această necuprînsă cîmpie ce se întindea dincolo de naşterea sa era de neatîns pentru el. Mai rămînea, încă, o scăpare: Să se nască iar, să ajungă din nou la ceasul fatidic cînd şi-a vindut sufletul lui Mefisto, să şi-l mai vindă o dată şi, cînd va ajunge, în sfîrşit, la noaptea aceea, să fugă iarăşi către ziua în care s-a născut.

Se uită la ceas. Mai era puţin pînă la miezul nopţii. Îşi zise: Cine ştie oare de cînd îşi tot reprezenta viaţa-l plină de trufie, de pierzanie şi de spaime; cine ştie de cînd îl înşela pe Mefisto. Il înşela? Această nesfîrşită repetiţie de vieţi oarbe nu era oare iadul?

Faust se simţi foarte bătrîn şi ostenit. Ultima sa reflecţie a fost, totuşi, de credinţă faţă de viaţă; s-a gîndit că în ea, nu în moarte, se desluşea, precum o apă ascunsă, odihna. Cu semeaţă nepăsare amină pînă în ultima clipă hotărîrea de a fugi sau a rămîne. Ceasul se auzi bătînd...

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

SCRISOARE DESPRE EMILIA

Dragoste nebună...
(Proverb spaniol)

Ieri după-masă, la editură, în faţa ghişeiului cu gratii de la casierie, în vreme ce-mi încasam banii pentru ultimele lucrări, m-aţi prevenit că, atunci cînd o să mă aştept mai puţin, lumea se va plictisi de Emilia, iar eu v-am promis alte femei. Ei bine, domnule Grinberg, v-am înşelat. Nu v-am înşelat din calcul, nici fiindcă-aş fi fost

supărat, ci pentru că spontaneitatea mea e atât de greoaie încât, dacă aş fi încercat imediat să mă justific, v-aş fi enervat fără să vă conving. Aţi spus: „Chipul de arlechin blond al Emiliei şi sinii ei ca nişte pere mălăieşe sînt o caramela pe care toţi cititorii revistei o sug cam de mult. E timpul să te pui pe treabă; nu să tot repeţi aceeaşi acuarelă sau acelaşi desen: să te apuci să lucrezi serios.” Eu înţeleg că pentru a lucra serios trebuie să o faci cu plăcere, nu ca un şcolar în jugul lecţiilor pentru acasă. Plăcerea mea de a o desena pe Emilia nu s-a stins. E de-ajuns s-o privesc ca să-mi alung teama că o să mă repet. Căci Emilia este un model infinit, mereu descopăr în fizionomia sau în trupul ei o lumină nouă, pe care n-am reuşit încă s-o redau. Mă aventurez în a-mi desena modelul, asemeni unui explorator care descoperă păduri, munţi, turnuri pe fundul mării, şi plăsmuiesc pentru cititorii revistei reflexe ale unei lumi prodigioase, dar dumneavoastră, directorul, clătinaţi din cap, daţi din mină, strigaţi Nu!, cereţi insistenţ, în locul Emiliei, o galerie de domnişoare searbede. „Du-te la co-fetărie”, îmi porunciţi, „de la şapte la nouă, şi pune-te pe treabă! Trebuie să te mişti, trebuie să te reinnoieşti, dragul meu prieten!” Cu înfaşibilul instinct al unui orb, dumneavoastră credeţi că sînt mai în-terestat de Emilia decît de artă.

E ciudat: în două rînduri am auzit aceleaşi, sau aproape aceleaşi cuvinte. Prima oară a fost mai demult. Tocmai îmi atînam picturile la o expoziţie intitulată *Nouă pictori tineri* (au trecut de atunci o mie de ani!), cînd o colegă, care încă mai cleveţeşte prin galerii şi pe la bienale, spuse în şoaptă, de parcă s-ar fi gîndit cu voce tare: „Îmi face impresia că-ţi plac mai mult femeile decît pictura!” Ziua aceea nu s-a sfîrşit pînă n-aţi apărut dumneavoastră, adus probabil de in-stinctul înfaşibil pe care-l aveţi, şi mi-aţi deschis larg porţile revistei: ofertă îngrozitoare, care pentru orice pictor însemna o palmă şi pe care am acceptat-o pe loc (chiar dacă dumneavoastră aţi făcut-o cu cuvintele: „Vă aştept fără nici un zor. În viaţă nu trebuie să te gră-beşti, dacă vrei să-ţi iasă ceva bine.”) Uşurat, am renunţat să mai pictez femei cu ceva natură moartă în jur, aşa cum le vedeam noi pictorii, pentru a le recrea după cum şi le doresc muritorii de rînd. A durat destul pînă să pricep că nu numai schimbasesm o convenţie cu alta, ci mă şi coborisem la un nivel subaltern. Eram mulţumit, pentru că îmi găsisem drumul. Nu mai încercam să-i imit pe maeştri; eram în sfîrşit eu însumi, în modul cel mai simplu şi firesc. Trebuie să fii ceea ce eşti; nimic nu te chinuie mai mult ca o viaţă dublă. Chiar dacă vechii mei prieteni de la grupul „Pictura Nouă” vă consideră un fel de corupător care m-aţi îndepărtat de artă, ispitindu-mă cu bani

și cu femeii, pentru a mă face să mă afund în treburile aproape tenebroase, înțeleg, dacă mă gândesc bine, că dumneavoastră ați fost pentru mine un-al doilea părinte. Pentru că vă consider ca atare, vă scriu acum scrisoarea aceasta.

Cite femei s-au mai perindat prin studioul meu! Ați uitat-o pe Irene, domnule Grinberg? Era înaltă, palidă, cu lungi coșite blonde, și când se așeza cu spatele ca să-o desenez, picioarele ei făceau un unghi incintător. Dumneavoastră vă uitați la ea cu ochi de lup hămesit. Ați uitat-o oare și pe Antoñita noastră, renumită pentru devierea aceea la un ochi, pe care dumneavoastră o numeați farmecul ei particular? Mă gândesc la toate cu o undă de nostalgie, dar dacă mi le amintesc pe fiecare în parte mă socotesc fericit că acum sint de parte de mine.

Investit cu trăsături de adevărat tată, într-o zi m-ați dojenit: „Trebuie să-ți vină mintea la cap. În puzderia asta de femei cine nu s-ar pierde? Marele Artist se cațără, se înalță, descoperă în mulțime femeia unică și, prin procedeul simplei repetiții, o impune. Atunci noi, oamenii de rind, ne îndrăgostim de modelul dumitale și-ți ridicăm un pedestal de pe care nimeni n-o să te dea jos cu prima lovitură de piatră.” S-ar zice că lumea pusese totul la cale în așa fel încît eu să par un exemplu de supunere. Isaura, care respingea, cu vigoarea ei de animal tânăr, ideea de a se îmbrăca mai gros, și era mereu răcită, se îmbolnăvi. N-am izbutit să dau nici de Antoñita, nici de Violeta. Telefonul Saturnei era stricat. Pierdusem urma Irenei. Îngrijorat, fiindcă era simbătă și luni trebuia să predau desenele, am trecut strada, intrînd în parcul Chacabuco, să stau puțin la soare. Cînd am ajuns din parcul propriu-zis în partea pe care pensionarii o numesc grădina italiană, l-am zărit, în stînga, la capătul unei cărări roșii, înconjurate de straturi simetrice de gazon, pe prietenul meu don Braulio, acoperit cu pînza neagră a aparatului, fotografiînd o domnișoară blondă și înaltă, îmbrăcată în verde, așezată pe o bancă de marmură, sub arcada unui chiparos. Am comentat în sinea mea: „Pare un tablou de Gaston Latouche.” Pe cînd mă îndepărtam, ideea de tablou mă făcu să mă gândesc la cea de model și mi-a trecut prin cap că tocmai lăsasem în urmă soluția. Am făcut cale-ntoarsă. Don Braulio își manevra plăcile, avînd parcă ceva de bucătar care amestecă și gustă. Domnișoara dispăruse:

L-am întrebat:

— Cine era? Crezi că o să se întoarcă?

— Trebuie să se întoarcă. Dacă nu, pe cuvînt că-mi înghit fotografiile! Nu, amice, nu se poate una ca asta.

După ce i-am explicat situația, i-am spus lui Don Braulio:

— Am nevoie urgent de un model. Oare n-ai putea vorbi cu domnișoara?

— Las' pe mine, răspunse.

— Să vină la mine acasă să vorbim. Ți amintești numărul?

— Nu contează numărul. E casa care pare un mascaron de provă.

Deși casa mea, care e pe colț, nu seamănă cu un mascaron de provă, ci chiar cu o provă, am înțeles că Don Braulio o știa: după starea mea de spirit, o văd când ca o provă înaintînd triumfător spre verdele parcului, când ca un pisc ascuțit care gravitează peste inima mea, cu umbra și greutatea zidurilor, unde vreo fereastră se întredeschide sordid, pentru scurtă vreme.

Tocmai pusesem apa la fiert să fac un ceai *mate*, cînd se auzi soneria. Am deschis ușa: Emilia, femeia unică, pe care mi-ați cerut-o atît de insistent și pentru care acum protestați, intră înăuntru.

— Mi-a vorbit fotografu', spuse. N-am lucrat niciodată ca model, dar sînt gata de orice.

Izbucni în ris, pentru că era într-una din zilele ei vesele și simple. Cred că m-am îndrăgostit imediat, deși nu-i exclus ca procesul să fi durat de fapt o săptămînă.

M-am gîndit cu neplăcere: „Cum n-a pozat niciodată ca model, nu știe cît o să ciștige; va trebui să-i spun; o să i se pară puțin.”

Ca să nu mă creadă prost — trecuseră cîteva minute fără să scot un cuvînt — mi-am justificat tăcerea:

— Mă gîndesc la ceva ce-o să aranjăm mai tirziu.

— La ce? întrebă.

— Ei, o să vezi!

Insistă:

— Vreau să știu acum. Nu-mi cereți să aștept. Eu n-aștept niciodată. Urăsc nesiguranța.

Curiozitatea îi lumina fața și îi întuneca inteligența. Emilia era uimitor de tinăra.

— Bine: mă gîndeam că trebuie să ne înțelegem cît o să vă plătesc.

Ca și cînd mi-ar spune: „Mă așteptam la ceva mai interesant decît mizeria asta”, exclamă:

— Ah!

În după-amiaza aceea am băut *mate* și am lucrat. Să vă spun, dragă domnule Grinberg, care erau cele două axiome ale purtării mele? Iată-le: ce-i mai important trece înainte de toate, și fiecare să se cunoască pe sîne. Dacă n-o desenez pe Emilia, poate că n-o să

mai desenez nimic. Cu Emilia sînt mulțumit; restul vine pe planul al doilea. Dați-mi voie să ridic puțin tonul, ca și cînd ați fi surd, ca să explic că restul include totul în afară de ea. De bună seamă, situația mea cu Emilia nu-i așa de stabilă cum aș dori-o eu (nici cum ar dori-o ea: „Femeia vrea stabilitate”, sînt cuvinte pe care le repetă mereu). Mă consolez, sau încerc să mă consolez, cu gîndul că viața însăși, asemeni unei lumini schimbătoare care trece peste noi, e și ea efemeră. Ideile acestea mă fac să-mi aduc amînte de vecinii care locuiau alături, cînd eram copil. Indată ce căldura verii se întetea, încărcăți cu valize și cufer, precedați de camioane de la Villalonga, plecau la Mar del Plata, să-și petreacă sezonul acolo; dacă te apuca să le numeri bagajele, socoteai că vor lipsi cine știe cit; ei bine, chiar dacă pe atunci timpul se scurgea uimitor de încet, pînă să te obișnuiești cu ideea că plecaseră, îi și vedeai înapoi, cu valizele, cu cuferele, cu Villalonga cu tot. Vorba celui englez cu guler de celuloid și costum negru, care predică în parc: înălțăm un sanctuar pe nisipuri mișcătoare.

Viața mea e calmă și ordonată. Dimineața lucrez la schițele din ajun sau desenez din memorie, pînă cînd sosește Tomasa, menajera. Atunci, cu plasa sub braț, mă duc la piine, la piață, la magazine și, poate n-o să mă credeți, aleg cumpărăturile cu plăcere, schimb saluturi cu prietenii pe care-i întîlnesc de fiecare dată, la aceeași oră, în aceleași locuri. La întoarcere, găsesc casa curată; Tomasa face mîncarea și eu desenez mai departe. După prînz trec strada și intru în parc, să stau la soare și la taifas cu pensionari a căror înfățișare o deprimă pe Emilia. La cinci fix mă întorc acasă, s-o aștept pe Emilia, care sosește cu întîrziere. Fericirea mea durează trei ore (alții au mai puțin). Înainte de nouă, Emilia pleacă și fiecare începem să parcurgem, separat, o lungă traiectorie pe care o prevăd cu teamă și apoi, de multe ori, ajung s-o regret: răstimp de douăzeci și una de ore, în care Emilia străbate o lume ostilă. Știu totul, fiindcă ea e cu desăvîrșire sinceră.

Emilia nu se duce la ea acasă, la nouă seara, ci la club. Credeți-mă, domnule Grinberg, nu înțeleg cum de o fată sensibilă și cu judecată tolerează asemenea oameni; întrucît indulgența mea — ar trebui să spun mila mea — e mai mică, nu o însoțesc și sufăr atît cît sufăr. În aceste momente ale legăturii noastre, a mă duce la club îmi este teoretic cu neputință. Totuși, la început, Emilia însăși îmi cerea s-o însoțesc. Eu refuzam, ca să-mi demonstrez superioritatea. Bineînțeles că dac-aș apărea acum într-o seară prin saloanele clubului, aș deveni la fel de respingător ca orice iscoadă. Emilia se duce,

pentru că trebuie să meargă undeva, dar vă asigur că nu are afinități cu cei pe care-i întâlnește acolo: oameni neinteresanți, nici un singur artist, lume de rind din belșug. Nu-i pot cere să stea acasă, fiindcă atmosfera de acolo o deprimă. Pe cine n-ar deprima oare gălăgia iscată de nesfârșita ceartă dintre părinți și compania fratelui, un spirit cu totul mercantil, și a surorii profesoare, care nu iartă semenilor propria-i urîțenie și virtute? Și nici nu pot, fără să provoc tot felul de necazuri, s-o rețin la mine. Emilia mă previne: „Nu vreau să mă sfirtece fiarele. Nu vreau să intru în gura nimănui.” La rindul meu, cred că are dreptate.

Mă veți întreba de ce nu m-am însurat cu ea. Cine privește din afară, nu înțelege ce înseamnă să pregeți și, cu logică rapidă, trage concluzii disprețuitoare. Căsătoria cu Irene, cu Antoñita sau cu Violeta n-ar fi avut sens; cind în sfârșit a apărut Emilia, eu mă deprimasem cu viața de burlac; eram gata să iubesc și să sufăr, dar nu să-mi schimb obiceiurile. Pe deasupra, din amor propriu sau din altă pricină, Emilia n-a vrut să ne căsătorim.

Pentru a o înțelege pe Emilia trebuie să cunoști acea trăsătură a firii ei care m-a necăjit cel mai tare. Mă refer la tendința ei de a se purta copilărește. Am să amintesc spre ilustrare că, iarna trecută, cind i-a primit pe cei doi nepoți ai ei de la Tucumán, Norma, de cinci ani, și Robertito, de șapte, iubita mea o imita neîncetat pe fetiță, îi copia ghidușile și felul de a vorbi. Într-o seară, pe cind sorbeam ceai *mate*, mi-a propus să ne jucăm de-a Norma și Robertito cind își beau laptele. Nu strimbați din nas, domnule Grinberg! Din dragoste ajunge omul în tot felul de situații jenante.

Cind Emilia începe să-și denigreze prietenii de la club, tremur. Deși n-o contrazic, insistă, de pildă, povestindu-mi că Nogueira, un individ care mi-e cu totul necunoscut, este cum nu se poate mai grosolan: a strins-o în brațe la dans; cu pretextul că vrea să ia aer curat, a scos-o pe balcon, unde a sărutat-o și, la sfârșit, i-a promis că o să-i dea un telefon „ca să aranjeze ceva”. Comentez exasperat: „Cum l-ai mai provocat!” Supoziția mea o ofensează, dar văzindu-mă supărat și palid se înduioșează, întreabă dacă nu face rău povestindu-mi toate astea. Peste câteva zile, cind se anunță altă serată cu dans la club, o rog să nu se mai repete un episod ca cel cu Nogueira.

— N-ar fi trebuit să-ți povestesc!, exclamă. În afară de asta, a trecut atîta timp. Mi se pare că eram alta. Nu te iubeam ca acum. Acum n-aș fi în stare să fac așa ceva.

Cu naivitatea ei neprefăcută, Emilia mă zăpăcește. Dacă nu sînt recunoscător pentru dragostea care, în asemenea clipe, o subjugă, sînt ingrat; dacă n-am încredere în ea, sînt lipsit de sensibilitate, distrug minunata noastră înțelegere. Aceste atitudini, atît de spontane la ea, nu vădesc un fond tulbure și pervers, ci (și aceasta nu-i nou pentru mine) un temperament strict feminin. Incerc, deci, să uit, șirul lamentabil care-i include pe Viera, pe Centrone, Pasta (un actor cabotin), Ramponi, Grates, un peruan, un armean și încă alți cîțiva.

Dintr-o dată coșmarul a luat sfîrșit. Emilia s-a schimbat, ca prin minune. De o jumătate de an, nu-mi mai dă vești despre nenorocitele ei aventuri nocturne cu prietenii întîlniți la club. Am fost nespus de fericit. Mă obișnuisem să prevăd, cu inima strînsă, inevitabilele episoade, mărturisite cu fidelitate a doua zi, care erau totdeauna iertate, pentru că într-adevăr nu însemnau mare lucru, nici n-aveau urmări care să tulbure modul nostru de viață, ci erau doar niște slăbiciuni penibile, detestate chiar de Emilia, niște căderi ce puteau fi atribuite amețelii provocate de alcool, sau pur și simplu o tendință copilărească dusă la extrem, agravată de prea multă bună-credință. Și acum înțelegeți ce înseamnă să descopăr deodată, și apoi să mă încredințez, că s-a sfîrșit coșmarul repetat de atîtea ori?

Cum v-am mai spus, în ultima vreme am fost foarte fericit. Chiar noaptea trecută mă gîndeam că încă nu mă obișnuisem cu realitatea, lumea sau Emilia să mă trateze atît de bine, că ar fi normal să descopăr mai întîi vreo fisură și apoi, prin fisură, un adevăr îngrozitor; că împotriva tuturor antecedentelor experienței mele, zi de zi se dovedea caracterul autentic al norocului meu de necrezut. N-a fost de-a-juns că au încetat infidelitățile de la club; mi-a fost dat și să aud, din gura Emiliei, cuvintele:

— În noaptea asta o să rămîn pînă mai tîrziu. Oricum, clevetitorii n-or să ne păgubească de nebuniile pe care o să le facem, iar cei care nu birfesc n-o să poată să ni le dea înapoi pe cele nesăvîrșite.

Mult trebuia să mă mai iubească Emilia ca să ia o hotărîre atît de opusă convingerilor pe care le-a avut toată viața! Am reflectat la faptul că, atîta vreme cît este iubit de o femeie, bărbatul n-are de ce să invidieze pe nimeni.

Se făcea ziuă cînd am lăsat-o la poarta casei ei. Pe drum am recitat versuri și, brusc, cu exaltarea celui care descoperă, sau visează că a descoperit o minune, am avut revelația că în duritatea dolelor, la picioarele mele, și în irealitatea luminii ce impresura strada, exista un simbol al norocului tainic pe care-l au oamenii. Nu numai că o

ai pe Emilia, mi-am zis, de parc-aş fi enumerat nişte trofee; eşti şi inteligent! Da, dragă domnule Grinberg, am cunoscut ceasuri de triumf.

A doua zi, la telefon, Emilia mi-a explicat că, pentru „a domoli fiarele”, nu mă va vizita după-amiază. De atunci alternăm zile în care rămîne pînă în zori, cu zile de absenţă totală.

Cu un dram de înţelepciune — dacă m-aş limita la fapte şi n-aş mai despica atît firul în patru — aş fi fericit. La urma-urmelor, ce s-a schimbat? Desigur, sînt zile cînd n-o văd, dar sînt şi altele în care o văd douăsprezece ore, în locul celor trei de pînă atunci; pe săptămîină, înainte o vedeam douăzeci şi una de ore, iar acum, cel puţin treizeci şi şase.

Pot, aşadar, să mă consider cîştigat, mai ales cînd stau să mă gîndesc că, în legăturile de dragoste, dacă o fiinţă o influenţează pe cealaltă, de obicei asta se întîmplă la început. După mulţi ani, la ce ar mai avea vreo influenţă? De ce a încetat Emilia să mai meargă la club? De ce nu-şi reia aventurile nocturne? Din pricina mea? Speriat, ca bolnavul care se întrebă la miez de noapte dacă n-o avea oare ceva incurabil, eu mă întreb dacă nu s-o fi strecurat alt bărbat în viaţa Emiliei.

Să vă povestesc acum ce s-a întîmplat la mica noastră sărbătoare, domnule Grinberg. În toiul arşitei de vară, este o dată pe care Emilia şi cu mine o aniversăm printr-o mică sărbătoare. Eu cumpăr de la Las Violetas un pui de ţară şi mă străduiesc să fac rost de şampania chiliană preferată a Emiliei care, la rîndul ei, contribuie la ospăţ cu migdale şi alte bunătăţi, ce au principalul merit de a fi alese de ea. Anul acesta m-am temut să nu se complice lucrurile, deoarece în noaptea respectivă la club avea loc o chermheză cu dans şi tîmbolă, iar la douăsprezece urma să se dea rezultatul tragerii pe care Emilia voia s-o cîştige. Premiul era un şal de Manila.

„Dacă o să cîştig şalul, îl pun pe pian”, declară Emilia, rîzînd, căci ştie că un şal pe un pian e o culme de prost gust şi fiindcă mai ştie că ea are o personalitate destul de puternică pentru a pune, fără risc, şalul pe pian, reuşind să dea acestui colţ al casei farmecul tipic altor ambianţe sau altor epoci. „Pe şal o pun pe Mabel”, continuă Emilia, rîzînd şi mai tare. Mabel este o păpuşă de cîrpă, cu care încă se mai joacă.

Cred că o cunosc bine pe Emilia, că am avut din belşug, în cursul timpului, dovezi de nerăbdare şi curiozitate din parte-i, aşa încît nu mi-am îngăduit nici o iluzie în legătură cu desfăşurarea firească a aniversării noastre. Încărcată cu pachete, iubita mea sosi mai de-

vreme ca de obicei. Aduse struguri, migdale, o sticlă de ketchup și chiar un fruct de avocado. Cum era cald, am deschis larg fereastra. Emilia spune că se înăbușă într-o cameră închisă. Puțin înainte de miezul nopții, într-o casă de prin vecini un bărbat cu vocea vibrantă și plină se porni să cinte *Bărbierul din Sevilla*. Pe mine geamul deschis mă deranja, nu numai din cauza acelor energice *Figaro qua, Figaro là*, care-mi zguduiau creierul, ci și datorită unui vinticel perfid ce avea să mă facă să răcesc; dar nu m-am încumetat să închid, pentru că Emilia vrea mereu să fie ventilație, pînă într-atît că în toiu iernii mă ține cu toate ferestrele deschise. Închipuți-vă, domnule Grinberg, care mi-a fost surpriza cînd întrebă:

— N-ai să te superi dacă închid, nu-i așa?

Am privit-o întrebător: nu știam dacă trebuia să-i fiu recunoscător pentru o atenție sau să mă amuz de o glumă.

— S-au inversat rolurile, am exclamat. Ne prefacem acum că unul e celălalt?

Nu mă auzi, fiindcă orologiul cu cioplitori în piatră pe care-l am pe șemineu se porni să bată de douăsprezece. Emilia se duse la bucatărie, după șampanie, care era pusă la gheață. Păși într-un fel straniu. Cînd se întoarse cu sticla și cupele, am observat-o iar. Am descoperit atunci ce era ciudat în mersul ei: un nu știu ce masculin. Eram încredințat că Emilia mă imita.

Deodată mi-a trecut prin minte că graba ei de a veni mai devreme și acum zorul acesta după șampanie și cupe ascundeau intenția de a pleca cit mai curînd. Încearcă să găsească niște cuvinte acceptabile, m-am gîndit, care vor începe cu un *ei bine* și, după o pauză, o să propună, pe un ton nevinovat, „hai să mergem la club, intru să văd dacă am cîștigat la tombolă și în cinci minute sint în-
apoi!” Știu eu de ce-i în stare o femeie la dans. M-am și văzut la colțul străzii, lingă club, așteptînd ceasuri în șir și am prevăzut că-mi voi aminti cu tristețe de noaptea asta.

Vorbesc despre nerăbdarea Emiției, dar nici a mea nu-i mai mică. Pentru a pune capăt indoielii eram dispus să anticipez, să provoc hotărîrea de care mă temeam atît. Spunîndu-mi că sint mărînimos, că dacă Emilia dorea ceva, trebuie să-i fiu pe plac, chiar dacă mă do-bora la pămînt, am întebat:

— Mergem la club, să vedem dacă ai cîștigat șalul?

Răspunsul ei m-a uluit. Spuse:

— În ruptul capului. La ce bun? Ca să aflu azi că am pierdut? Totuna e dacă aflu mîne.

Un îndrăgostit seamănă mult cu un prost și cu un sinucigaș. Am insistat:

— Dar bine, Emilia, ai să suporti pînă mîine nesiguranța?

— Eu cred, răspunse, că omul trebuie să-și ridice căsuța și să-și aștearnă patul în nesiguranță. În fond, în viață nu-i nimic sigur.

Am privit-o fără să pricep. O perucă albă pe capul ei nu mi s-ar fi părut mai falsă decît cuvintele acelea în gura sa; recunosc, totuși, că le-a spus cu naturalețe.

Se întinse îndată în pat, privind țintă în gol, cu ochii rotunzi; un zîmbet pe care nu i-l cunoșteam — arrogant, obscen, aproape feroce — îi jucă pe buze. Oare de ce mă contraria profund zîmbetul acela? Am bliguit ceva în șoaptă pentru a-mi smulge iubita din meditație. Știai cum mi-a cerut să tac? A spus:

— Te rog, Emilia, tac! din gură, nu mă intrerupe, că meditez.

Știi prea bine: sînt unele femei care, din afectare vanitoasă, se cheamă pe nume pentru a se interpela cu voce tare; dar Emilia vorbea cu mine.

Se împlinea oare în ea idealul tuturor îndrăgostiților de a se confunda cu ființa iubită, și credea într-adevăr că ea era eu și eu eram ea? De ce nu pricep odată, m-am întrebat, că soarta îmi dăruiește o fată îndrăgostită, în puritatea ei desăvîrșită? Înfiorat de recunoștință, i-am strîns mîna. Vai, mîna ei n-o strînsese pe a mea; s-ar fi zis că Emilia se îndepărtase și că-și lăsase mîna fiindcă uitase de ea. Mi-am amintit atunci cuvintele pe care iubita mea le rostise cu cîteva minute înainte: *Eu cred că omul trebuie să-și ridice căsuța și să-și aștearnă patul în nesiguranță. În fond, în viață nu-i nimic sigur.* Cuvintele nu-s ale ei, mi-am spus, și nici ale mele. Am chibzuit în grabă: Există persoane nerăbdătoare (ca Emilia și ca mine) și persoane care-și țin în friu nerăbdarea. Printre acestea din urmă nu lipsesc personaje pitorești, ca predicatorul englez din parcul Chacabuco. Sau chiar dumneavoastră, domnule Grinberg, nu mi-ați spus odată: „Vă aștept fără nici un zor. În viață nu trebuie să te grăbești, dacă vrei să-ți iasă ceva bine”? Asta nu înseamnă că ați fi dumneavoastră rivalul meu, sau că ar fi englezul din parc; sînt mulți oameni capabili să formuleze acele cuvinte; tocte astea înseamnă nu numai că în viața Emiliei există alt bărbat, ci și că Emilia, cînd este cu mine, îl imită; cînd mă sărută, își inchipuie că celălalt o sărută, iar cînd o sărut, își inchipuie că-l sărută pe el.

M-am tulburat prea tare ca să-mi mai ascund supărarea; nu știu dacă Emilia și-a dat seama de ceva. Vreme de o săptămînă am încercat să n-o văd. Asta nu era viață. Cînd a venit iar, mi s-a părut

că-mi dădea să înțeleg, chiar fără să mi-o spună, că exista celălalt. De bună seamă se juca, cu acea tendință copilăroasă și bună-credință proprii firii ei, prefăcându-se că este el. Se prea poate ca situația mea să pară cam absurdă și destul de înjositoare. Dar nu este absurdă orice iubire? Să fie într-adevăr cutare fată chiar atît de minunată? Să fie oare îndreptățit cutare bărbat să se topească de dragul ei? Și de ce-ar fi mai nobilă dragostea împărtășită decît cea dezinteresată și fără speranță? Vă gîndiți poate că sînt cel mai nefericit bărbat din lume. Știu bine că fără Emilia n-aș fi mai puțin nenorocit. Veți spune că a o avea astfel înseamnă a nu o avea deloc. Există oare alt mod de a avea pe cineva? Chiar dacă trăiesc împreună, părinții și copiii, bărbatul și nevasta, nu știu ei că orice comunicare e iluzorie și că la urma-urmelor fiecare rămîne izolat în misterul lui? Eu nu-mi doresc decît ca rivalul meu să nu se poarte prea frumos cu ea, pentru că atunci Emilia mă va lăsa, și nici să nu se poarte prea urît, fiindcă atunci ea, care-l imită, se va purta foarte rău cu mine. În ultimul timp am traversat o perioadă furtunoasă, dar din fericire a trecut.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

JULIO CORTÁZAR

(Argentina)

Julio Cortázar se naște în 1914, la Bruxelles, unde familia lui rămâne în tot timpul primului război mondial. După întoarcerea la Buenos Aires, își petrece copilăria în cartierul popular Bánfield, căruia îi datorează simțul pitorrescului, gustul jocului și savoarea graiului „porteño”. Absolvă școala normală, devine profesor secundar și cadru universitar demis de dictatura peronistă. Așadar, primele experiențe de viață și mai cu seamă începuturile sale scriitoricești — poemul dramatic *Regii*, povestirea *Cu fața la cer*, noaptea elogiată de Borges și publicată în revista *Sur*, și narațiunile fantastice din *Bestiario* (1951) — aparțin Argentinei. În același an pleacă la Paris unde, după dificultăți materiale și uimiri spirituale, ajunge traducător la UNESCO, ceea ce înseamnă stabilitate, călătorii, relații, dar și dorința de a evada din rutină în creația literară. Pentru împlinirea ei, găsește la Paris efervescența intelectuală, întinsa și rafinată cultură, accesul la limbi și literaturi străine, stimulul indispensabil originalității și perfecțiunii artistice. Tot aici argentinitatea lui Cortázar cristalizează prodigios și el urcă treptele consacrării hispanice și mondiale cu povestirile din *Sfârșitul jocului*, *Armele secrete*, *Toate focurile, focul*, *Octaedru*, cu opera sa culminantă, romanul *Sotronul*, precedat de *Lozurile ciștișgătoare* și urmat de *62*, model de montat, și *Cartea lui Manuel*. Tot în acești ani, Cortázar dobândește conștiința lumii contemporane, îndeosebi a lumii revoluționare latino-americane pe care o sprijină constant și eficace. După durerea pierderii soției sale, o boală fulgerătoare îl răpune în 1984. Sensul profund al operei lui Cortázar stă în trecerea de la o lectură mântico-existențială a universului în care omul apare marginalizat, supus unor forțe obscure, implacabil strivitoare, la o lectură poetic-umană în care ființa omenească devine subiectul activ al unor căutări axiologice, iar în locul misterului absurd, apare destinul omenesc semnificativ, rațiunea de a fi și a crea. Marile reușite care însoțesc această transformare fac posibilă comparația lui Cortázar ex aequo cu Poe și James Joyce, în domeniul fantasticului și respectiv al experimentării temerare. Proprii lui Cortázar rămân extraordinarele lui calități: forța parabolică și iradiazia simbolică.

INSTRUCȚIUNI PENTRU JOHN HOWELL

Lui Peter Brook

Gîndite mai tirziu — pe stradă, în tren, pe un drum de țară — toate acestea ar putea părea absurde, dar teatrul nu este în fond decît un pact cu absurdul, exercițiul lui eficient și fastuos. Lui Rice, care se plictisea în acea Londră autumnală de sfîrșit de săptămîină, și care intrase la Aldwych fără să privească prea atent programul, primul act al pieșei i se păru mai cu seamă mediocru; absurdul începu în pauză cînd omul în uniformă cenușie se apropie de fotoliul lui și îl invită politicos, cu o voce aproape imperceptibilă, să-l însoțească în culise. Fără să fie prea surprins, se gîndi că direcția făcea probabil vreo anchetă, vreo vagă investigație cu scop

publicitar. „Dacă e vorba de o părere, spuse Rice, primul act îmi pare slab, iar iluminatia, de pildă...” Omul în gri aprobă amabil cu o înclinare a capului, dar mina lui indica o ieșire laterală și Rice înțelese că trebuia să se ridice și să-l urmeze fără să se lase rugat. „Aș fi preferat o ceașcă de ceai”, gândi în timp ce cobora câteva trepte care dădeau spre un coridor lateral și se lăsă condus cu o senzație incertă: era distrat și ușor nemulțumit. Aproape dintr-o dată se pomeni în fața unui decor care reprezenta o bibliotecă burgheză; doi oameni ce păreau că se plictisesc îl salută că și cum vizita lui ar fi fost prevăzută și chiar de la sine înțeleasă. „Fără îndoială, dumneavoastră sînteți cit se poate de potrivit”, spuse omul înalt. Celălalt însă aprobă din cap, fără a rosti nici o vorbă, de parc-ar fi fost mut. „Nu avem mult timp”, spuse omul înalt, „dar voi încerca să vă explic rolul dumneavoastră în două cuvinte”. Vorbea mecanic, parcă făcînd abstracție de prezența lui Rice, mărginindu-se să îndeplinească un consemn monoton. „Nu înțeleg”, spuse Rice, dînd un pas înapoi. „Aproape că e mai bine”, spuse omul înalt. „În astfel de cazuri, analiza constituie mai degrabă un dezavantaj; veți vedea că îndată după ce vă obișnuiți cu reflectoarele, veți începe să vă distrați. Cunașteți primul act; știu, știu, nu v-a plăcut. Nimănui nu-i place. De acum însă piesa poate deveni mai bună. Desigur, depinde.” „Ar fi bine să se îmbunătățească”, spuse Rice, care credea că înțelese-se greșit, „dar oricum, e vremea să mă întorc în sală.” Cum făcuse încă un pas înapoi, nu-l surprinse prea mult rezistența moale a omului în gri, care murmură o scuză, fără să se dea la o parte. „S-ar părea că nu ne înțelegem”, spuse omul înalt, „și e păcat fiindcă nu mai sînt decît patru minute pînă să înceapă actul al doilea. Vă rog să mă ascultați cu atenție. Dumneavoastră sînteți Howell, soțul Evei. Ați văzut că Eva îl înșeală pe Howell cu Michael și că probabil Howell își dă seama, deși preferă să tacă pentru motive care nu sînt încă limpezi. Nu vă mișcați, vă rog, nu e decît o perucă”. Dar avertizarea părea aproape inutilă pentru că omul în gri și omul mut îl prinseseră de brațe, iar o față înaltă și slabă care apăruse deodată îi punea ceva cald pe cap. „Cred că nu vreți să încep să strig și să provoc un scandal în teatru”, spuse Rice, încercînd să-și stăpînească tremurul vocii. Omul înalt ridică din umeri. „Dumneavoastră nu veți face așa ceva”, spuse obosit. „Ar fi atît de puțin elegant... Nu, sînt sigur că nu veți face asta. Pe de altă parte, peruca vă vine admirabil; sînteți tipul roșcovanului”. Știînd că nu trebuia să spună asta, Rice rosti: „Dar eu nu sînt un actor”. Toți, pînă și fata, suriseră, încurajîndu-l. „Tocmai”, răspunse omul înalt. „Vă dați foarte bine seama de

diferență. Dumneavoastră nu sînteți un actor, sînteți Howell. Cînd veți intra în scenă, Eva va fi în salon, scriind o scrisoare către Michael. Dumneavoastră vă veți prefăce că nu observați că-și ascunde hirtia și tulburarea. Cu începere din acel moment, faceți ce doriți. „Ochelarii, Ruth”. „Ce dorești?”, spuse Rice, încercînd pe îndelete să-și elibereze brațele, în timp ce Ruth îi potrivea niște ochelari cu ramă groasă de baga. „Dă, cam așa stau lucrurile”, spuse omul înalt, fără chef de vorbă, și Rice bănuia că era sătul să repete aceleași instrucțiuni în fiecare noapte. Se auzea soneria care chema publicul și Rice izbuti să distingă mișcările mașiniștilor care aranjau mobilierul pe scenă, apoi citeva schimbări de lumină: Ruth dispăruse dintr-o dată. Îi pătrunse o indignare mai mult amără decît violentă și care într-un anume fel îi părea nelalocul ei. „Asta e o farsă stupidă”, spuse încercînd să se elibereze „și vă previn că...” „Îmi pare rău”, murmură omul înalt. „Sincer vorbind, m-aș fi așteptat la altceva din partea dumneavoastră. Dar dacă o luați așa...” Nu era chiar o amenințare, deși cei trei oameni îl înconjurau într-un chip care cerea sau ascultare sau luptă directă; lui Rice i se păru că prima era la fel de absurdă și de falsă ca și cea de a doua. „Howell intră acum”, spuse omul înalt, arătînd pasajul îngust din culise. „Odată acolo, faceți ce vreți, dar noi am regreta să...” O spunea amabil, fără să tulbure tăcerea care se lăsase în sală. Cortina se ridică încet cu un foșnet de catifea și îi învăluia o rafală de aer cald. „În locul dumneavoastră, eu m-aș gîndi bine, totuși”, adăugă obosit omul înalt. „Acum, duceți-vă”. Impingîndu-l ușor, cei trei îl însoțiră pînă la mijlocul culiselor. O lumină violetă îl orbi pe Rice; în fața lui era o întindere care i se păru nesfîrșită și la stînga ghici marea peșteră, ceva ca o uriașă respirație reținută, ceea ce în definitiv era adevărata lume unde puțin cîte puțin începeau să se deslușească plastroane albe de cămașă și poate pîlării sau pieptănături înalte. Făcu un pas sau doi înainte, simțind că picioarele nu-l ascultau și era gata să se întoarcă și s-o ia la fugă, cînd Eva, ridicîndu-se în grabă, înaintă spre el, întinzîndu-i o mînă care părea că plutește în lumina viorie la capătul unui braț foarte alb și lung. Mina era înghețată și Rice avu impresia că se crispează puțin într-o lui. Lăsîndu-se dus spre centrul scenei, ascultă, incurcat, explicațiile Evei despre durerea ei de cap, despre preferința pe care o avea pentru penumbra și liniștea bibliotecii, așteptînd ca ea să tacă, și astfel el să înainteze în avanscenă și să le spună spectatorilor în două cuvinte că erau escrocați, batjocoriți. Eva însă părea că speră de la el să se așeze pe sofa de un gust la fel de îndoielnic ca și subiectul piesei și decoremurile și Rice înțelese că

era imposibil, aproape caraghios, să continue în picioare în timp ce ea, întinzându-i din nou mina, reinnoia, cu un suris obosit, invitația să se așeze. De pe sofa, deosebi mai bine primele rinduri ale fotoliilor de la parter, abia separate de scenă prin lumina care trecuse de la violet la un portocaliu gălbui, dar în mod curios Rice simți că îi este mai ușor să se întoarcă spre Eva și să-i susțină privirea care într-un fel îl lega de acea absurditate, amînînd încă o clipă singura hotărîre posibilă pe care trebuia să o ia, afară numai dacă nu se supunea nebuniei și se preda simulacrului. „Serile acestei toamne sînt interminabile”, spuse Eva, căutînd o cutie de metal alb pierdută printre cărțile și hîrtiile de pe măsuta joasă și oferindu-i o țigară. Rice scoase bricheta cu un gest mecanic, simțindu-se tot mai ridicol cu peruca și ochelarii, dar ritualul mărunț de a aprinde țigările și a aspira primele fumuri era ca un fel de răgaz care îi permitea să se așeze mai comod, slăbind insuportabila tensiune a corpului ce se simțea privit de constelații reci, invizibile. Își auzea răspunsurile pe care le da frazelor Evei, cuvintele păreau că se iscă unele din altele cu un efort minim, fără să vorbească despre nimic precis; un dialog de castel din cărți de joc în care Eva pune zidurile fragilului edificiu, iar Rice intercala cu ușurință propriile lui cărți de joc și castelul se înălța sub lumina portocalie pînă ce se termina cu o explicație prolixă ce amesteca numele lui Michael („Ați văzut că Eva îl înșeală pe Howell cu Michael”), cu alte nume și alte locuri, un ceai la care luase parte mama lui Michael (sau era mama Evei?) și o justificare speriată și aproape în lacrimi, apoi, cu o mișcare de speranță tremurătoare, Eva se aplecă spre Rice de parc-ar fi vrut să-l îmbrățișeze sau să o ia el în brațe și exact după ultimul cuvînt spus cu glas tare, aproape de urechea lui Rice, îi șopti: „Nu-i lăsa să mă omoare” și brusc reveni la vocea profesională pentru a se plinge de singurătate și părăsire. Se auziră bătăi în ușa din fund și Eva își mușcă buzele ca și cum ar fi vrut să mai adauge ceva (așa i s-a părut lui Rice, dar era prea tulburat pentru a reacționa la timp) și se ridică pentru a-l întâmpina pe Michael ce sosea cu surisul îngîmfat pe care îl arborase insuportabil încă din primul act. O doamnă cu rochie roșie, un bătrîn: deodată scena se umplu de lume; se schimbă salutări, flori și știri. Rice strînse miinile ce i se întindeau și se așeză din nou cit mai repede cu putință pe sofa, apărîndu-se prin aprinderea altei țigări; acum acțiunea părea că nu-l ia în seamă și publicul primea cu murmure de satisfacție o serie de strălucite jocuri de cuvinte ale lui Michael și ale actorilor de caracter, în timp ce Eva se îndeletnicea cu ceaiul și da instrucțiuni valetului. Poate că acum era momentul să se apropie

de gura scenei, să arunce țigara și să o strivească cu piciorul ca apoi să anunțe: „Stimați spectatori...” Dar poate că era mai elegant (Nu-i lăsa să mă omoare) să aștepte căderea cortinei și atunci, înaintînd repede, să dezvăluie înșelătoria. În toate astea exista o latură ceremonială și nu era prea neplăcut să i se conformeze; așteptîndu-și momentul, Rice intră în dialogul pe care i-l propuse domnul virstnic, acceptă ceașca de ceai pe care i-o oferea Eva fără să-l privească în față, ca și cum s-ar fi știut supravegheată de Michael și de doamna în roșu. Totul era să reziste, să facă față unui timp interminabil de încordat, să fie mai puternic decît neîndeminaticii care se coalizaseră pentru a-l transforma în piaiță. Acum îi era foarte ușor să-și dea seama că frazele pe care i le adresau (uneori Michael, alteori doamna în roșu, aproape niciodată Eva) purtau în ele implicit răspunsurile; că piaița trebuia să dea replici previzibile, ca piesa să poată continua. Rice se gîndi că dacă ar dispune de ceva mai mult timp pentru a domina situația, ar fi fost amuzant să răspundă în răspăr și să pună în dificultate pe actori; dar nu, nu i-ar fi îngăduit-o, falsa lui libertate de acțiune nu mai permitea decît rebeliunea pe față, scandalul. Nu-i lăsa să mă omoare, îi spusese Eva; într-un anumit fel, tot așa de absurd ca restul, Rice simțea că e mai bine să aștepte. Cortina căzu după o replică sentențioasă și amară a doamnei în roșu și actorii îi părău lui Rice niște figurine care deodată coborau o treaptă invizibilă: micșorați, indiferenți (Michael ridica din umeri și întorcîndu-i spatele ieșea prin ușa din fund) părăseau scena fără să se privească, dar Rice observă că Eva întorcea capul spre el, în timp ce doamna în roșu și bătrînul o duceau amabil de braț spre culisele din dreapta. Se gîndi să o urmeze, spera în mod vag că poate va găsi vreo cabină unde să vorbească între patru ochi. „Magnific”, spuse omul înalt, bătîndu-l pe umăr. „Foarte bine, realmente ați jucat foarte bine”. Arăta spre cortina prin care străbăteau ultimele aplauze. „Să știți că le-ați plăcut. Trebuie să ciocnim un pahar.” Ceilalți doi înși așteptau ceva mai departe, surizînd amabil și Rice renunță la ideea de a o urma pe Eva. Omul înalt deschise o ușă la capătul primului coridor și intrară într-o sală mică unde se aflau fotolii scofilcite, un bufet, o sticlă de whisky începută și pahare frumoase de cristal. „V-ați descurcat foarte bine”, insistă omul înalt în timp ce luau loc în jurul lui Rice. „Cu puțină gheață, nu-i așa? Firește că oricine ar avea gîtul uscat.” Omul în gri anticipă refuzul lui Rice și îi întinse un pahar aproape plin. „Al treilea act este cel mai dificil, dar totodată și cel mai distractiv pentru Howell”, spuse omul înalt. „Ați văzut deja cum se desfășoară jocurile.” Începu să explice intriga, ager și fără

șovăială. „Într-un fel, dumneavoastră ați complicat lucrurile”, spuse. „Niciodată nu mi-am închipuit că vă veți comporta atât de pasiv față de soția dumneavoastră, eu aș fi reacționat în mod diferit.” „Cum?”, întrebă sec Rice. „Ah, dragul meu prieten, nu e drept să-mi puneți întrebarea asta. Părerea mea ar putea să vă modifice hotărârile, pentru că dumneavoastră trebuie să aveți un plan preconceput. Nu-i așa?” Cum Rice tăcea, adăugă: „Dacă vă întreb, o fac pentru că n-avem nevoie de planuri preconcepute. Sîntem cu toții prea mulțumiți pentru a risca să stricăm restul.” Rice duse paharul de whisky la gură și sorbi îndelung. „Totuși, în al doilea act, mi-ați spus că puteam să fac ce vreau”, observă. Omul în gri izbucni în ris, dar omul înalt îi aruncă o privire și celălalt făcu un gest repezit de scuze. „Există o limită pentru aventură sau hazard, cum vreți să spuneți”, explică omul înalt. „De acum înainte, vă rog să vă conformați indicațiilor mele, se înțelege cu cea mai mare libertate în privința detaliilor.” Deschizindu-și mîna dreaptă cu palma în sus, o privi fix în timp ce cu arătătorul celeilalte mîini o apăsă de repetate ori. Între două sorbituri (îi umpluseră încă o dată paharul), Rice ascultă instrucțiunile pentru John Howell. Susținut de alcool și de un fel de lentă întoarcere spre el însuși care îl umplea de o minie rece, descoperi lesne tîlcul instrucțiunilor, pregătirea urzelii, a crizei care trebuia să aibă loc în ultimul act. „Sper că e limpede”, spuse omul înalt rotindu-și degetul pe palma mîinii. „Foarte limpede”, răspunse Rice ridicindu-se, „dar aș mai vrea să știu dacă în actul al patrulea...” „Să ne ferim de confuzii, dragă prietene”, spuse omul înalt. „În pauza următoare vom reveni asupra temei, dar acum vă sugerez să vă concentrați exclusiv asupra actului al treilea. Ah, costumul de stradă, vă rog.” Rice simți că omul mut îi descheia haina, omul în gri scosese din dulap un costum de flanelă și niște mănuși; mecanic, Rice își schimbă îmbrăcăminte sub privirile aprobatoare ale celor trei. Omul înalt deschisese ușa și aștepta: departe se auzea soneria. „Afurisita asta de perucă mă încălzește prea tare”, se gîndi Rice, terminînd paharul de whisky dintr-o înghițitură. Aproape imediat se trezi între noi decoruri, fără să se împotrivească presiunii amabile a unei mîini asupra brațului. „Încă nu”, spuse omul înalt în urma lui. „Amintiți-vă că în parc e răcoare. Poate că vă ridicăți gulerul hainei... Gata, acum intrați.” De pe o bancă de la marginea aleii, Michael veni spre el, salîndu-l cu o glumă. Rolul lui era să-i răspundă pasiv și să discute despre meritele toamnei în Regent's Park, pînă la sosirea Evei și a doamnei în roșu care se duseseră să dea de mincare lebedelor. Pentru prima oară — iar faptul îl surprinse și pe el aproape ca și pe ceilalți —

Rice îngroșă accentul într-o aluzie pe care publicul păru că o apreciază și care-l obligă pe Michael să treacă în defensivă, silindu-l să recurgă la procedeele cele mai vizibile ale meseriei pentru a găsi o ieșire; întorcându-i brusc spatele în timp ce își aprindea o țigară, ca și când ar fi vrut să se apere de vînt, Rice privi pe deasupra ochelarii-
lor și-i văzu pe cei trei oameni în culise; brațul omului înalt îi făcea un gest minios de avertizare. Rîse între dinți (probabil că era puțin beat și pe deasupra îl amuza brațul care se agita: i se părea de un haz nespus) înainte de a se întoarce și a-și pune o mină pe umărul lui Michael. „Se văd lucruri foarte nostime în parcuri”, spuse Rice. „Realmente nu înțeleg cum se poate pierde timpul cu lebede sau cu amanți cînd te afli într-un parc londonez.” Publicul rîse mai mult decît Michael, excesiv de interesat de sosirea Evei și a doamnei în roșu. Fără a șovăi, Rice continuă să meargă în contra curentului, călcînd puțin cîte puțin instrucțiunile într-o scriură feroce și absurdă împotriva unor actori foarte abili care se străduiau să-l facă să intre iar în rolul lui și uneori izbuteau, dar el le scăpa din nou pentru a o ajuta cît de cît pe Eva, fără să știe prea bine de ce, dar spunîndu-și (și îi venea să rîdă, probabil din cauza whisky-ului) că tot ce schimba el în acel moment va strica inevitabil ultimul act (*Nu-i lăsa să mă omoare.*). Cei-
lalți își dădură seama și ei de intenția lui pentru că era de ajuns să privească pe deasupra ochelariilor spre culise, în stînga, pentru a vedea gesturile minioase ale omului înalt; pe scenă și în afara ei, luptau contra lui și a Evei, se interpuneau ca să nu poată comunica, astfel ca ea să nu izbutească să-i spună ceva și cum sosi domnul în vîrstă urmat de un șofer lugubru, se produse parcă un moment de calm (Rice își amintea instrucțiunile: o pauză, apoi conversația despre cum-părarea de acțiuni și în sfîrșit fraza revelatoare a doamnei în roșu și brusc, cortina), iar în acest interval în care Michael și doamna în roșu erau obligați să se îndepărteze pentru ca domnul vîrstnic să vorbească cu Eva și Howell despre manevra de la bursă (realmente, nimic nu lipsea din această piesă), plăcerea de a strica și mai mult acțiunea îl umplu pe Rice de un fel de fericire. Cu un gest ce lăsa să se vadă foarte limpede profundul lui dispreț pentru speculațiile acelea riscante, o luă de braț pe Eva, îl ocoli pe infuriatul și surizătorul domn în vîrstă care încercă o manevră de învăluire, și merse ră mai departe auzind în spatele lor un zid de cuvinte ingenioase care nu-l priveau, inventate exclusiv pentru public și în schimb Eva, da, în schimb Eva își apropie de obrazul lui răsufierea călduță, doar pentru cîteva clipe ca să-i șoptească ușor, cu vocea ei adevărată: „Rămii cu mine pînă la sfîrșit”, iar șoptele îi fură întrerupte de o mișcare în-

stinctivă; obiceiul o făcea să răspundă la interpelarea doamnei în roșu și să-l tîrască după ea pe Howell pentru a primi în plină față cuvintele revelatoare. Fără pauză, fără cel mai mic gol de care ar fi avut nevoie pentru a putea să schimbe direcția pe care aceste cuvinte o dădeau definitiv faptelor ce aveau să vină mai tirziu, Rice văzu căderea cortinei. „Imbecilule”, spuse doamna în roșu. „Pleacă, Flora”, ordonă omul înalt ținându-se strîns de Rice care suridea satisfăcut. „Imbecilule”, repetă doamna în roșu, luînd-o de braț pe Eva care, cu capul plecat, părea absentă. Un brînci îi arătă drumul lui Rice care se simțea fericit. „Imbecilule”, spuse la rîndul lui omul înalt. Smulgerea perucii fu aproape brutală, dar Rice își scoase el însuși ochelarii și îi întinse omului înalt. „Whisky-ul nu era rău”, spuse. „Dacă vreți să-mi dați instrucțiunile pentru ultimul act...” Altă îmbrîncire fu gata să-l doboare la pămînt, și cînd reuși să se îndrepte, ușor amețit, mergea deja poticnindu-se printr-o galerie abia luminată; omul înalt dispăruse și ceilalți doi se inghesuiau în el, obligîndu-l să înainteze prin simpla presiune a corpurilor. Ajunseră la o ușă cu o lumină portocalie deasupra. „Schimbă-te”, spuse omul în gri întinzîndu-i costumul lui. Aproape fără să-i dea timp să-și îmbrace haina, deschiseră ușa cu o lovitură de picior, un alt brînci îl aruncă pe trotuar, făcîndu-l să se împleticească. Se pomeni într-o străduță care mirosea a gunoi. „Țicăloșii dracului, am să fac o pneumonie”, se gîndi Rice, virîndu-și miinile în buzunare. Se vedeau lumini la capătul cel mai îndepărtat al străduței de unde veneau și zgomote de trafic. La primul colț (nu îi luaseră nici banii nici actele), Rice recunoscu intrarea teatrului. Cum nimic nu-l împiedica să asiste din fotoliu la ultimul act, intră în căldura foaierei, în fumul și conversațiile celor de la bar și îi rămase destul timp să bea alt whisky, dar se simțea incapabil să se gîndească la ceva. Puțin înainte de ridicarea cortinei, izbuti să se întrebe cine va juca rolul lui Howell în ultimul act și dacă vreun alt biet nefericit nu trecea prin amabilități și amenințări și ochelari; dar gluma trebuia să se termine în fiecare seară în același fel pentru că imediat recunoscu pe actorul din primul act, care citea o scrisoare în biroul lui și i-o întindea în tăcere unei Eve palide și cu o rochie cenușie. „E scandalos”, comentă Rice întorcîndu-se spre spectatorul din stînga lui. „Cum se tolerează schimbarea unui actor în mijlocul unei piese?” Spectatorul oftă, plictisit. „Cine mai știe ce-i cu autorii ăștia tineri”, spuse. „Bănuiesc că totul e simbolic.” Rice se așeză mai comod în fotoliu, savurînd răutăcios mormăiala spectatorilor care nu păreau că acceptă atît de pasiv ca vecinul lui schimbările fizice ale lui Howell și totuși iluzia teatrală puse stăpînire pe ei aproape imediat, actorul

era excelent și acțiunea se precipita într-un mod care-l surprinse chiar și pe Rice, pierdut într-o agreabilă indiferență. Scrisoarea era a lui Michael care își anunța plecarea din Anglia; Eva o citi și i-o înapoie în tăcere; se simțea că plinge înăbușit. *Rămii cu mine pînă la sfîrșit*, îi spusese Eva. *Nu-i lăsa să mă omoare*, îi spusese absurd Eva. Din siguranța parterului, era de neconceput că ar putea să i se întimplă ceva pe scena aceea rudimentară, totul fusese o continuă șarlatanie, o oră lungă de peruci și arbori pictați. Firește, nelipsita doamnă în roșu invadea pacea melancolică a biroului unde iertarea și poate dragostea lui Howell se deslușeau în tăcerile lui, în felul său distrat de a rupe scrisoarea și a o arunca în foc. Părea inevitabil ca doamna în roșu să insinueze că plecarea lui Michael era o stratagemă și de asemenea ca Howell să-i dea să înțeleagă că o disprețuiește, ceea ce nu-l împiedica s-o invite politicos să ia ceaiul. Pe Rice îl amuză vag sosirea valetului cu tava; ceaiul părea unul din resursele majore ale autorului piesei, mai ales acum cînd doamna în roșu manipula la un moment dat o sticlută de melodramă romantică în timp ce luminile scădeau în mod cu totul inexplicabil în biroul unui avocat londonez. Se auzi apoi o chemare telefonică la care Howell răspunse cu perfectă stăpînire de sine (era previzibilă căderea acțiunilor sau oricare altă criză necesară pentru deznodămînt); ceștile trecură din mînă în mînă cu surisurile corespunzătoare, tonul distins, premergător catastrofelor. Lui Rice îi păru aproape nesăbuit gestul lui Howell în clipa în care Eva își apropia buzele de ceașcă, mișcarea neașteptată și ceaiul vărsîndu-se pe rochia gri. Eva rămase neclintită, aproape ridicolă, și în această încremenire instantanee a atitudinilor (Rice se ridicase în picioare fără să știe de ce și cineva sisîia nerăbdător, în spatele lui), exclamația scandalizată a doamnei în roșu se suprapuse unei ușoare pocnituri a mîinii lui Howell care se ridica pentru a anunța ceva Evei care-și întorcea fața spre public ca și cum n-ar fi vrut să creadă și apoi alunecă pe o parte pînă ce rămase aproape întinsă pe sofa și apoi o lentă reluare a mișcărilor pe care Howell păru că o primește și o continuă în goana bruscă spre culisele din dreapta, fuga lui pe care Rice nu o văzu pentru că și el alerga deja pe culoarul din mijlocul sălii fără ca vreun spectator să fi făcut încă vreo mișcare. Coborînd scara în salturi, reuși să dea fisa la garderobă și să-și ia pardesiul; cînd ajunse la poartă auzi primele zgomote ale sfîrșitului piesei, aplauze și strigăte în sală; cineva din personalul teatrului urca scările în grabă. Fugi spre Kean Street și trecînd pe lingă strada laterală, l se păru că vede o siluetă înaintînd lipită de perete; ușa pe unde fusese izgonit era întredeschisă, dar Rice nici nu termi-

nase de înregistrat aceste imagini, că și alerga pe strada iluminată și în loc să se îndepărteze de zona teatrului, cobora din nou prin Kingsway, prevăzînd că nimănui nu-i va da prin gînd să-l caute aproape de teatru. Intră în cartierul Strand (își ridicase gulerul pardesiului și mergea repede, cu minile în buzunare) pînă se pierdu, simțînd o ușurare pe care el însuși nu și-o explica, în întortocheata rețea de străduțe care începea în Chancery Lane. Sprijinindu-se de un perete (gîfîia ușor și cămașa i se lipea de piele din cauza transpirației), aprinse o țigară și pentru prima oară se întrebă explicit, folosind toate cuvintele necesare, pentru ce fugea. Pașii care se apropiau se interpuseră între el și răspunsul pe care îl căuta; în timp ce alerga din nou se gîndi că dacă ar reuși să treacă fluviul (ajunsesese aproape de podul Blackfriars) s-ar simți la adăpost. Se refugie sub bolta unei porți, departe de felinarul care lumina ieșirea spre Watergate. Ceva îi arse gura; smulse cu un gest reflex chiștocul de care uitase și simți cum acesta îi sfîșie buzele. În tăcerea din jur, încercă să-și repete întrebările nelămurite încă, dar, ca o ironie a sorții se interpunea mereu ideea că nu va putea scăpa decît dacă izbutea să treacă dincolo de fluviu. Era illogic, pașii puteau să-l urmărească și pe pod, pe orice străduță de pe malul celălalt și totuși alese podul, alergă în direcția vîntului care îl ajută să lase în urmă fluviul și să se piardă într-un labirint pe care nu-l cunoștea pînă cînd ajunse într-o zonă slab luminată; a treia oprire din noapte într-o fundătură adîncă și îngustă îl puse în sfîrșit în fața singurei întrebări importante și Rice înțelese că nu era în stare să găsească răspunsul. *Nu-i lăsa să mă omoare*, spusese Eva, iar el, stîngaci și neajutorat, făcuse tot ce putuse, dar cu toate astea o ucisese, cel puțin în piesă și el trebuia să fugă pentru că nu era cu puțină ca piesa să se termine astfel, ca ceașca de ceai să se răstoarne inofensiv pe rochia Evei și totuși Eva să alunece pînă cînd să rămînă întinsă pe sofa; se întimplase altceva fără ca el să fie acolo pentru a-l împiedica, *rămii cu mine pînă la sfîrșit*, îl implorase Eva, dar îl zvîrliseră din teatru, îl îndepărtaseră de acel ceva care trebuia să se întîmple și pe care el, instalat prosteste în fotoliul său de la parter îl privise fără să înțeleagă sau înțelegîndu-l din altă zonă a ființei lui unde era frică și fugă, iar acum, asemănătoare sudorii care i se prelingea pe pîntec, țîșnea scirba de el însuși. „Dar eu n-am nici un amestec”, se gîndi. „Și nu s-a întîmplat nimic, nu e posibil ca astfel de lucruri să se întîmple.” Își repetă cu sirguință: nu se putea să fi venit să-l caute, să-i propună sminteala asta, să-l amenințe amabil; pașii care se apropiau nu puteau fi decît ai vreunui vagabond, niște pași fără urme. Omul

cu părul roșu care se opri lângă el aproape fără să-l privească și care își scoase ochelarii cu un gest violent pentru a-i freca de reverul hainei și a și-i pune din nou, era pur și simplu cineva care semăna cu Howell, cu actorul care jucase rolul lui Howell și care vărșase ceașca cu ceai pe rochia Evei. „Aruncați peruca asta”, spuse Rice, „o să vă recunoască oriunde.” „Nu e o perucă”, spuse Howell (poate că se numea Smith sau Rogers, nu-și mai amintea numele din program). „Cum nu mi-am dat seama!”, spuse Rice. Era de închipuit că aveau pregătită o copie exactă a părului lui Howell, așa cum ochelarii erau o replică a celor purtați de el. „Dumneavoastră ați făcut tot ce-ați putut”, spuse Rice, eu eram la parter și am văzut ce s-a întâmplat, toată lumea va declara în favoarea dumneavoastră”. Howell tremura, sprijinit de perete. „Nu e asta problema”, spuse. „Ce mai contează dacă tot au izbutit”. Rice plecă privirea, o oboselă de neînving il copleșea. „Și eu am încercat să o salvez”, spuse, „dar nu m-au lăsat să merg pînă la capăt”. Howell îl privi cu ciudă. „Întotdeauna se întâmplă același lucru”, spuse ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși. „E caracteristic amatorilor să creadă că pot să facă treaba mai bine decît ceilalți, și totuși la sfîrșit nu sînt de nici un folos”. Își ridică gulerul hainei și își băgă mîinile în buzunare. Rice ar fi vrut să-l întreb. „De ce se întâmplă întotdeauna același lucru? Și dacă e așa, de ce fugim?” Fluierăturile păreau să se apropie de fundătură, căutîndu-l. Alergară o bună bucată de vreme împreună, pînă se opriră într-un colț care mirosea a petrol, a fluviu împotmolit. După o stivă de baloturi se odihniră cîteva momente. Howell gîfîia ca un cîine și Rice simți un cîrcel la gleznă. Și-o frecă, sprijinindu-se pe baloturi, stînd anevoie într-un picior. „Totuși poate că nu e atît de grav”, murmură. „Spuneți că întotdeauna se întâmplă același lucru”. Howell îi puse o mînă pe buze, se auzeau alternativ două fluierături. „Fiecare în altă direcție”, spuse Howell. „Poate că unul din doi reușește să scape”. Rice înțelese că are dreptate, dar ar fi vrut ca mai înainte Howell să îi dea răspunsul la întrebare. Îl apucă de braț, trăgîndu-l spre el cu toată puterea. „Nu mă lăsați să plec așa”, îl rugă. „Nu pot să continui să fug mereu fără să știu”. Simți mirosul de catran al baloturilor, iar mîna lui parcă strîngea aerul. Niște pași se îndepărtau în fugă; Rice se aplecă, își luă avînt și porni în direcție opusă. La lumina unui felinar văzu un nume oarecare: Rose Alley. Mai departe era fluviul, vreun pod. Nu lipseau nici poduri, nici străzi pe unde să alerge.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

CALUL ALB

La căderea serii, Florencio cobori cu fetița pînă la cabană, urmînd drumeagul plin de hîrtoape și bolovani peste care numai Mariano și Zulma se încumetau să treacă cu jeep-ul lor. Zulma le deschise ușa și lui Florencio i se păru că avea ochii de parcă ar fi curățit ceapă. Mariano apăru din cealaltă cameră și le spuse să intre, dar Florencio voia numai să le ceară să țină fetița la ei pînă o doua zi dimineața pentru că trebuia să meargă pe litoral cu o treabă urgentă și în sat nu avea pe nimeni căruia să-i solicite ajutorul. Se-nțelege, spuse Zulma, las-o fără grijă, o să-i punem un pat aici, jos. Vino să iei un pahar, insistă Mariano, numai cinci minute, dar Florencio lăsase mașina în piața satului și trebuia să-și continue călătoria imediat; le mulțumi, își sărută fetița care descoperise teancul de reviste de pe banchetă; cînd închise ușa, Zulma și Mariano se priviră aproape întrebător, de parcă totul s-ar fi întîmplat prea repede. Mariano înălță din umeri și se întoarse în atelier unde încheia un fotoliu vechi; Zulma o întrebă pe fetiță dacă îi e foame; îi propuse să se joace cu revistele, o informă că în cămară era o minge și o plasă de prins fluturi; fetița îi mulțumi și începu să privească revistele, Zulma o observă un moment în timp ce pregătea anghinarele pentru cină și se gîndi că putea să o lase să se joace singură.

În sud se însera repede; abia dacă le mai rămînea o lună înainte de a se întoarce în capitală și de a intra în cealaltă viață, a iernii, care la urma-urmei însemna același lucru: a supraviețui, a fi distant împreună, amabil prietenî, respectînd și executînd multiplele, măruntele și delicatele ceremonii convenționale ale perechii, ca acum cînd Mariano avea nevoie de reșou pentru a încălzi căușul cu clei și Zulma da la o parte tigaia cu cartofi spunînd că o să-i prăjească mai tirziu, iar Mariano îi mulțumea căci fotoliul era aproape terminat și era mai bine să aplice cleiul o singură dată, dar desigur că numai îl încălzea. Fetița răsfoia revistele în fundul camerei mari care servea drept bucătărie și sufragerie la un loc; Mariano căută pentru ea în cămară niște caramelle; era ora cînd obișnuia să iasă în grădină ca să bea un pahar de porto, privind cum noaptea cobora pe coline; niciodată nu zărea pe nimeni pe drum, prima casă a satului abia se profila în partea cea mai de sus a versantului; în fața lor coastele lui coborau pînă în fundul văii cuprinse deja de penumbră. Servește-te, vin și eu îndată, spuse Zulma. Totul se îndeplinea ciclic, fiecare lucru la ora lui și o oră pentru fiecare lucru, cu excepția fetiței care deodată deregla

puțin schema: un scaunel și un pahar cu lapte pentru ea, o mîngiere de păr și laude pentru cît de bine se purta. Tîgările, rîndunelele adunate ca ciorchinii pe cabană, totul se repeta, se înlănțuia, fotoliul va fi aproape uscat, înclaiat, ca noua zi ce nu va aduce nimic nou. Neinsemnatele diferențe erau fetița în seara asta, ca uneori la amiază poștașul care îi scotea un moment din singurătate printr-o scrisoare pentru Mariano sau pentru Zulma, primită și păstrată de destinatar fără să scoată o vorbă. Încă o lună de repetiții previzibile, ca la teatru, și jeep-ul încărcat pînă la refuz îi va reda apartamentului lor din capitală, vieții care era alta numai prin formele ei, grupul Zulmei sau pictorii prieteni ai lui Mariano, după amiezile ei prin magazine și nopțile lui prin cafenelă, un du-te-vino separat, deși mereu se întâlneau pentru ceremoniile-balamale, sărutul matinal și programele neutre în comun, ca acum cînd Mariano îi oferea alt pahar și Zulma accepta cu ochii pierduți în colinele îndepărtate, colorate deja într-un violet profund.

Ce ți-ar plăcea să măninci la cină, fetiço. Mie, ce vrei dumneavoastră, doamnă. Poate îți plac anghinarele, spuse Mariano. Da, imi plac, răspuse fetița, cu untdelemn și oțet, dar cu sare puțină fiindcă pișcă. Riseră, o să-i facă un sos special. Și ouă fierte, ce zici? Cu lingurița, spuse fetița. Și cu sare puțină fiindcă pișcă, glumi Mariano. Sarea pișcă foarte tare, spuse fetița, eu îi dau păpușii mele piure fără sare, azi n-am luat-o pentru că tata era grăbit și nu m-a lăsat. Are să fie o noapte frumoasă, gîndi Zulma cu voce tare, uite ce transparent e aerul spre nord. Da, dacă nu va fi prea cald, spuse Mariano, băgînd fotoliile înăuntru, în salon, și aprinzînd lămpile de-o parte și de alta a ferestrei mari care se deschidea spre vale. Mecanic aprinse și radioul. Nixon va călători la Pekin, ce zici de asta, spuse Mariano. S-au dus pe copcă religiile, zise Zulma și izbucniră amîndoi în rîs. Fetița răsfoia revistele și îndoia paginile cu desene seriale ca și cum ar fi avut intenția să le citească de două ori.

Noaptea sosi între insecticidul pe care Mariano îl pulveriza în dormitorul de sus și parfumul unei cepe pe care Zulma o tăia frecînd un ritm pop după radio. La jumătatea cînei fetița începu să moțăie deasupra oului fiert; glumiră cu ea, o îndemnară să termine, Mariano îi pregătise un pătuț cu o pernă pneumatică în colțul cel mai îndepărtat al bucătăriei, așa încît să nu-i deranjeze dacă ei mai rămîneau puțin în salonul de la parter, ascultînd discuri sau citînd. Fetița mîncă piersica-desert și admise că îi era somn. Culcă-te, puîșor, spuse Zulma, știi că dacă vrei să faci pipi nu trebuie decît

să urci la etaj, o să-ți lăsăm aprinsă lumina pe scară. Fetița îi sărută pe obraz, pe jumătate adormită, dar înainte de a se culca alegea o revistă și o puse sub pernă. Sînt incredibili micuții ăștia, spuse Mariano, ce lume de neatîns și cînd te gîndești că a fost a noastră, a tuturor. Poate că nu-i chiar așa de diferită, spuse Zulma, care strîngea masa, și tu ai maniile tale, flaconul de colonie la stînga și giletul la dreapta, ca să nu mai vorbim de altele. Dar nu sînt manii, se gîndi Mariano, ci răspunsuri date morții și neantului, fixarea lucrurilor și a timpilor, stabilirea riturilor și pasajelor împotriva dezordinii pline de găuri și pete. Numai că nu o mai spunea cu glas tare, de fiecare dată părea că e tot mai puțină nevoie să-i vorbească Zulmei, iar Zulma, nici ea nu spunea nimic care să ceară un schimb de idei. Adu ibricul cu cafea, eu am pus cestile pe tăblia șemineului. Vezi dacă a mai rămas zahăr în zaharniță, e o pungă nouă în cămară. Nu găsesc tirbușonul, sticla asta cu brandy arată bine, nu ți se pare? Da, are o culoare plăcută. Și dacă tot te urci, ia te rog și țigările, am uitat pachetul pe scrin. Chiar că-i bun brandy-ul ăsta. Îți dă calorii, nu găsești. Da, e tare; mai bine să nu deschizi ferestrele, o să ne ulem de fluturi și țîțari.

Cînd Zulma auzi primul zgomot, Mariano căuta în maldărul de discuri o sonată de Beethoven pe care nu o ascultase în ultimul timp. Rămase cu mîna în aer, privi spre Zulma. Un zgomot parcă pe scara de piatră a grădinii, dar la ora aceea nimeni nu venea la cabană, nimeni nu venea niciodată noaptea. Din bucătărie aprinse becul de afară, care lumina partea cea mai apropiată a grădinii, nu văzu pe nimeni și îl stinse. Un ciine care caută ceva să mănînce, spuse Zulma. Era un sunet ciudat, ca o bufnitură, spuse Mariano. Atunci, pe geamul ferestrei mari apărură o enormă pată albă. Zulma țipă înăbușit. Mariano care sta cu spatele se întoarse prea tirziu; acum geamul reflecta numai tablourile și mobilele din salon. Nu avu timp să întrebe, bufnitura se auzi aproape de peretele dinspre nord, un nechezat sugrumat ca strigătul Zulmei care își dusesese mîinile la gură și se lipea de perete, privind fix fereastra. E un cal, spuse Mariano, fără să creadă, e zgomotul unui cal, am auzit copitele, galopează prin grădină. Coama, botul cu nări sîngerii, un cap enorm se freca de fereastră, calul abia îi privi, imaginea lui albă alunecă spre dreapta, ștergîndu-se; auziră încă o dată copitele, o tăcere bruscă în direcția scării de piatră, nechezatul, alergarea. Dar nu sînt cai pe aici, spuse Mariano care apucase gîtul sticlei de brandy fără să-și dea seama și o puse apoi pe banchetă. Vrea să între, spuse Zulma,

lipită de peretele din fund. Nu, Zulma, ce prostie, o fi scăpat de la vreo fermă din vale și a venit atras de lumină. Îți spun că vrea să intre, e turbat și vrea să intre. Căii nu turbează după câte știu, spuse Mariano, mi se pare că s-a dus, am să mă uit pe fereastra de sus. Nu, nu, rămii aici, îl aud încă, e pe scara terasei, calcă plantele, o să se întorcă, dacă sparge geamul o să intre. Nu fii proastă, ce să spargă, spuse cu glas slab Mariano; poate dacă stingem luminile pleacă în altă parte. Nu știu, nu știu, spuse Zulma, alunecând pînă ce se așează pe banchetă, am auzit cum nechează, e acolo sus. Auziră copitele coborînd scara de piatră și răsufierea furioasă la ușă, lui Mariano i se păru că simte un fel de apăsare asupra ușii, o frecare repetată și Zulma alergă spre el țipînd isteric. O respinse fără violență, întinse mîna spre întrerupător; în penumbră (rămînea lumina din bucătărie unde dormea fetița), nechezatul și bufnitura deveniră mai puternice, dar calul nu se mai afla în fața ușii, îl auzeau venînd și plecînd prin grădină. Mariano se grăbi să stingă lumina din bucătărie, fără măcar să privească spre colțul unde culcaseră fetița, reveni ca să o îmbrățișeze pe Zulma care suspina, îi mîngîie părul, rugînd-o să tacă pentru a asculta mai bine. La fereastră, capul calului se frecă de geamul gros, fără prea mare forță, pata albă părea transparentă în obscuritate; simțiră cum calul privea înăuntru ca și cum ar fi căutat ceva, dar nu putea să-i vadă și totuși continua să fie acolo, nechezînd și pufnînd, cu bruște mișcări într-o parte și alta. Trupul Zulmei alunecă printre brațele lui Mariano care o ajută să se așeze din nou pe banchetă, sprijinînd-o de perete. Nu te mișca, nu spune nimic, acum o să plece, ai să vezi. Vrea să intre, spuse slab Zulma, știu că vrea să intre și dacă sparge geamul, ce-o să se întîmple, dacă îl sparge cu copitele. Șșt, spuse Mariano, taci te rog. O să intre, murmură Zulma. Și n-am măcar o pușcă, spuse Mariano, i-aș trînti cinci gloanțe în cap, scriba dracului. Nu mai e aici, spuse Zulma ridicîndu-se brusc, îl aud sus, dacă vede ușa de la terasă e în stare să intre. Nu te teme, e bine închisă, gîndește-te că în întuneric n-are să intre într-o casă unde nici nu poate să se miște, nu e atît de timpit. Ba, da, vrea să intre, spuse Zulma, o să ne strîvească de pereți, știu că vrea să intre. Șșt, repetă Mariano care credea și el același lucru, dar care nu putea face altceva decît să aștepte cu spatele scaldat de o sudoare rece. O dată mai mult, copitele răsunară pe lespezile scării și deodată tăcerea, greierii în depărtare, o pasăre în nukul de la marginea de sus a grădinii.

Fără să aprindă lumina, acum cînd fereastră mare lăsa să intre vaga limpezime a nopții, Mariano umplu un pahar cu brandy, îl duse la buzele Zulmei și o obligă să bea, deși dinții îi clăntăneau și lichidul mai mult se vărsa pe bluză; apoi bău el o înghițitură bună direct din sticlă și se duse în bucătărie să vadă ce e cu fetița. Cu miinile sub pernă, ca și cum ar ține strîns prețioasa revistă, dormea incredibil, nu auzise nimic, abia părea că se află acolo în timp ce în salon plînsul Zulmei se transformase într-un sughiț înăbușit, ca un icnet. A trecut, a trecut, spuse Mariano așezîndu-se în fața ei și zgîlțînd-o ușor, n-a fost decît spaima noastră. O să se întoarcă, spuse Zulma, cu ochii ațîntiți la fereastră. Nu, acum trebuie să fie departe, sigur că a scăpat de la vreo herghelie din vale. Nici un cal nu face asta, spuse Zulma, nici un cal nu vrea să intre într-o casă. Într-adevăr, e ciudat, spuse Mariano, mai bine să aruncăm o privire afară, am aici o lanternă. Dar Zulma rămînea lipită de perete, înfricoșată de ideea de a deschide ușa, de a ieși spre umbra albă care putea fi pe aproape, așteptînd sub arbori, gata să se năpustească. Ascultă, dacă nu ne încredințăm că a plecat, nici unul nu va dormi astă noapte, spuse Mariano. Să-l mai lăsăm puțin, între timp tu te culci și îți dau calmantul, îl meriți din plin, sărăcuța de tine.

Zulma sfîrși prin a accepta pasiv; fără să aprindă luminile merseră pînă la scară și Mariano arătă cu mîna spre fetița adormită, dar Zulma abia îi aruncă o privire, urcă scara poticnindu-se, Mariano trebui să o prindă în brațe fiindcă intrînd în dormitor era gata să se lovească de canatul ușii. De la fereastră de sub streșină, priviră scara de piatră, terasa înaltă a grădinii. S-a dus, vezi, spuse Mariano, aranjînd perna Zulmei, văzînd-o cum se dezbracă încet, cu gesturi mecanice, cu privirea fixă asupra ferestrei. O făcu să bea picăturile, îi dădu cu apă de colonie pe gît și pe miini, ridică delicat cearșaful pînă la umerii Zulmei care închisese ochii și tremura. Îl șterse obrajii, așteptă un moment și coborî să caute lanternă; ținînd-o stinsă într-o mînă și cu o secure în cealaltă, deschise puțin cite puțin ușa salonului și ieși pe terasa de jos de unde putea să privească toată partea dinspre răsărit a casei; noaptea era la fel ca atîtea altele din acea vară; greierii fîrîiau departe, o broască lăsa să cadă două picături alternative de sunet. Fără să aibă nevoie de lanternă, Mariano văzu tufa de crini călcată, urme mari în straturile de pansele, vasul pentru flori căzut la piciorul scării; nu era decî o halucinație și desigur era mai bine că nu fusese, a doua zi dimineața va merge cu Florencio să cerceteze la fermele din vale ce a fost, n-o

să treacă așa ușor treaba asta. Înainte de a intra în casă, puse vasul la loc, merse pînă la cei dintii arbori și ascultă îndelung greierii și broasca; atunci cînd privi spre casă văzu că Zulma sta la fereastra dormitorului, goală, încremenită.

Fetița nu făcuse nici o mișcare. Mariano urcă fără zgomot și începu să fumeze lîngă Zulma. Vezi, a plecat, putem să dormim liniștiți, miine o să vedem. Încet-încet, o duse pînă la pat, se dezbracă și el, se întinse pe spate, continuînd să fumeze. Dormi, totul e în regulă, nu a fost decît o frică absurdă. Ii trecu mîna prin păr, degetele îi alunecară pînă la umăr, îi atinse sinii. Zulma se întoarse pe o parte, cu spatele, fără să vorbească; și asta era ca atîtea alte nopți ale verii.

Avea să fie greu să doarmă și totuși Mariano fu cuprins de somn în mod brusc, imediat ce stînsese țigara; fereastra rămase deschisă și bineînțeles că vor intra țîțari, dar somnul veni mai înainte, fără imagini, neantul total, din care ieși la un moment dat, împins de o panică de necrezut, simțind apăsarea degetelor Zulmei pe umărul lui, răsufllarea ei gîfuită. Aproape înainte de a înțelege, ascultă în-cordat noaptea, tăcerea perfectă curmată de greieri. Dormi, Zulma, nu-i nimic, probabil ai visat. Ea se încăpățîină să se întoarcă iar cu spatele și acum, după ce retrăsese mîna, rămînea lungită, rigidă, privind spre ușa închisă. Mariano se ridică dintr-o dată, în același timp cu Zulma, incapabil să o împiedice să deschidă ușa și să se ducă la scară, să se agațe de balustradă și el se întrebă, ținîndu-se după ea, dacă nu ar fi mai bine s-o trezească dîndu-i două palme, s-o tîrască apoi cu forța pînă în pat și să stăpînească atîta depărtare pietrificată. Știi de ce este aici fetița? Vocea părea că aparține încă unui coșmar. Fetița? Alte două trepte, aproape de unghiul pe care îl făcea scara luînd-o spre bucătărie. Zulma, te rog. Și vocea ei spartă, în falset: e aici ca să-l lase să intre. Zulma, nu mă obliga să fac o prostie. Și vocea ei, ascuțindu-și mai mult tonul, triumfătoare: privește, privește numai, dacă nu mă crezi, patul gol, revista pe jos. Dintr-un salt, Mariano o luă înaintea Zulmei și întoarse întrerupătorul. Fetița în pijama roz îi privi de la ușa care da spre salo-n, avea fața cotropită de somn. Ce faci aici, trează, la ora asta? o întrebă Mariano, încingîndu-și mijlocul cu un ștergar lung de bucătărie. Fetița o privea pe Zulma goală, cu un aer și adormit și rușinat, o privea ca și cum ar fi dorit să se întoarcă în pat, gata să izbucnească în plîns. M-am sculat să fac pipi, spuse. Și ai ieșit în grădină, în loc să te urci la baie, cum ți-am spus. Fața fetiței se strîmbă

ca înainte de lacrimi, avea miinile pierdute comic în buzunarele pî-jamalei. Nu-i nimic, du-te în pat, spuse Mariano, mîngiind-o pe pînă. O înveli, îi puse revista sub pernă; fetița se întoarse cu fața la pe-rete, cu un deget în gură, spre consolare. Urcă, spuse Mariano, vezi și tu că nu se întîmplă nimic, nu sta așa ca o somnambulă. O văzu că face doi pași spre ușa salonului, îi tăie drumul; gata, gata, ce dracu'. Dar nu-ți dai seama că i-a deschis ușa, spuse Zulma cu o voce care nu era a ei. Lasă-te de prostii, Zulma. Du-te să vezi că nu e adevărat sau lasă-mă pe mine. Mina lui Mariano îi cuprinse strîns antebrațul care tremura. Urcă în clipa asta, îi spuse și o împinse, ducînd-o pînă la scară, privind în treacăt fetița care nu se mișcase, părea că și adormise. Pe prima treaptă, Zulma țipă și voi să scape, dar scara era strîmtă și Mariano o împingea cu tot corpul, ștergarul se desprinse și căzu la piciorul scării; prinzînd-o de umeri și trăgînd-o în sus, o făcu să urce scara, o obligă să intre în dormitor și închise ușa după ei. Are să-l lase să intre, repeta Zulma, ușa era deschisă și o să intre. Culcă-te, îi spuse Mariano. Îți spun că ușa e deschisă. Nu face nimic, spuse Mariano, acum puțin îmi pasă dacă intră sau nu. Prinse miinile Zulmei care îl căutau respingîndu-l, o împinse în pat, căzură împreună, Zulma suspiînd și implorînd, neputînd să se miște sub greutatea unui corp care o strîngea tot mai puternic, care o supunea unei voințe șoptite de la gură la gură, cu furie, între la-crimi și cuvinte crude. Nu vreau, nu vreau, nu mai vreau niciodată, nu vreau, dar era prea tîrziu, forța și orgoliul ei cedau acestei apăsări copleșitoare care o lua cu ea ca să o restituie unui trecut imposibil, unor veri fără scrisori și fără cai. Cînd începu să se lumineze de ziuă, Mariano se îmbracă în tăcere, coborî în bucătărie, fetița dormea cu degetul în gură, ușa salonului era deschisă. Zulma avu-sese dreptate, fetița lăsase ușa deschisă, dar calul nu intrase în casă. Sau poate că da, se gîndi aprinzînd prima țigară și privind linia albastră a colinelor, poate că și în privința asta Zulma avusese dreptate și atunci calul a intrat în casă, dar cum să știi dacă nu-l auziseră, dacă totul era în ordine, dacă pendula continua să mă-soare dimineata, iar apoi Florencio o să vină să ia fetița și poate spre douăsprezece o să sosească și factorul fluierînd din depărtare, lă-sîndu-le pe masa din grădină scrisorile pe care el sau Zulma o să le ia fără să spună nimic, cu puțin înainte de a hotări ce să pre-gătească pentru micul dejun.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

POVEȘTI PE CARE MI LE SPUN SINGUR

Îmi spun povești când dorm singur, când patul pare mai mare decât este și mai înghețat, însă mi le spun și când Niágara este lângă mine și o biruie somnul înaintea mea, se încolăcește ca un melc și adoarme murmurînd mulțumită, de parcă și ea și-ar spune o poveste. Adeseori aș vrea să o trezesc ca să-i aud povestea (numai că ea murmură deja în somn și asta nu mai e nicidecum o poveste), dar Niágara vine întotdeauna atît de obosită de la serviciu încît n-ar fi nici frumos nici cinstit să o trezesc cînd tocmai a adormit și pare satisfăcută, pierdută în încovrigarea ei parfumată și șoptitoare, așa încît o las să doarmă și îmi spun povești, la fel ca în zilele cînd ea lucrează de noapte și eu dorm singur în patul devenit dintr-o dată enorm.

Poveștile pe care mi le spun singur sînt de toate felurile, însă, aproape întotdeauna, cu mine în rolul principal, un fel de Walter Mitty argentinian imaginîndu-se în situații anormale sau stupide, de un intens dramatism foarte elaborat, pentru ca cel care urmărește povestea să savureze melodrama sau cursivitatea sau umorul pe care, în mod deliberat, le folosește povestitorul. Pentru că Walter Mitty are și e' partea sa de Jekyll și Hyde, evident că literatura anglo-saxonă a săpat pirtii în subconștientul său și poveștile îi sînt aproape întotdeauna foarte livrești și parcă făcute pentru un tipar la fel de imaginar. Numai ideea de a scrie poveștile pe care mi le spun singur înainte de a adormi mi se pare de neconceput dimineața și, în plus, omul are dreptul la micile sale plăceri secrete, dezvățuri tăcute, lucruri de care alții ar profita la sine. Și mai există și superstițiile, dintotdeauna mi-am spus că dacă aș așterne pe hîrtie vreuna din poveștile pe care mi le spun singur, acea poveste ar fi ultima, dintr-un motiv care îmi scapă, dar care ține probabil de pedeapsa încălcării unui tabú; și atunci nu, este cu neputință să mă închipui stînd și așteptînd somnul alături de Niágara sau singur, fără însă să-mi pot spune o poveste, trebuind să număr în prostie la oi sau, și mai rău încă, să-mi amintesc din întîmplările cotidiene, atît de puțin semnificative sau demne de rememorat.

Totul depinde de inspirație, pentru că niciodată nu mi-a dat prin mînte să aleg un anume tip de poveste; abia sting sau stingem lumina și pătrund dincolo de o a doua și foarte ispititoare perdea de umbră care îmi ademenește genele și povestea se află acolo, un început aproape mereu incitant de poveste, poate fi o stradă pustie cu o mașină care vine de foarte departe, sau figura lui Marcelo Macías

afînd că l-au avansat, lucru de neconceput p  n   acum, dată fiind in-competen  a sa, ori pur    simplu un cuv  nt sau un sunet care se repetă de cinci sau zece ori    din care prinde să se   nfrige o primă ima-gine a pove  tii. Uneori mă uime  te faptul că, după un episod pe care l-a   putea califica drept birocratic, în noaptea următoare povestea ia o tentă erotică sau sportivă; fără îndoială am imagina  ie, chiar dacă numai înainte să adorm, însă un repertoriu at  t de imprevizibil de variat nu încetează să mă uimească. Dilia, de pildă, pentru ce tre-buia să apară Dilia în povestea asta, c  nd Dilia nu era o femeie care să se preteze la o asemenea poveste; pentru ce Dilia?

Am hotărit însă de multă vreme să nu mă mai întreb pentru ce Dilia, sau Transsiberianul, sau Muhammad Ali, sau oricare din scena-riile în care se petrec pove  tile pe care mi le spun singur. Dacă   mi aduc acum aminte de Dilia în afara pove  tii, este pentru alte motive, care de asemenea au fost   i sînt în afară, p  ntru ceva ce nu mai este poveste   i poate tocmai din cauza asta mă obligă să fac ceea ce n-a   fi vrut   i nici n-a   fi putut cu pove  tile pe care mi le spun.   n povestea aceea (eram singur în pot, Niágara urma să vină de la spital la opt dimineța) era o priveli  te de munte   i un drum care îmi dă-dea emo  ii, care te obliga să mergi cu aten  ie, farurile   terg  nd în-truna posibilele capcane vizuale ale fiecărei curbe, singur în miez de noapte în acel camion dificil de manevrat, un camion cu remorcă. Să fii șofer de camion mi s-a p  r  t întotdeauna o muncă de invidiat pentru că mi-o închipui ca una din cele mai simple forme de liber-tate, să mergi de colo-colo într-un camion care este   i casă, cu o saltea pe care să-  i petreci noaptea când te prinde cine   tie pe unde, o lampă de citit   i cutii de conserve   i bere, un tranzistor să ascultă jazz într-o liniște absolută   i pe deasupra acel sentiment de-a te sim  i ignorat de toată lumea, con  ştiin  a faptului că nimeni nu   tie că ai luat-o pe   oseaua asta   i nu pe alta, at  tea posibilităţi   i oameni noi   i aventuri în fugă, inclusiv atacuri   i accidente în care ai mereu rolul principal, a  a cum i se cuvine lui Walter Mitty.

Uneori m-am întrebat de ce șofer de camion   i nu pilot de avion, sau căpitan de transatlantic,   ti  nd în același timp că aceasta r  s-punde naturii mele simple   i terestre, pe care trebuie să o ascund tot mai mult în timpul zilei; să fii șofer de camion înseamnă să fii din cei care vorbesc cu   oferii de camion, înseamnă locurile prin care se în-virt   oferii de camion, a  a   nc  t, atunci c  nd îmi spun o poveste de li-bertate, începe adesea în acel camion str  b  t  nd pampa sau vreun peisaj imaginar, ca ăsta de acum, Anzii sau Mun  ii St  nco  i, în orice caz drumul pe care îl urcam în acea noapte era greu, c  nd am văzut

fragila siluetă blondă a Dilei la poalele stincilor smulse violent neantului de raza farurilor, pereți violacei care făceau încă și mai mică și rătăcită imaginea Dilei făcându-mi semnul celor care cer ajutor după ce au mers mult cu un rucsac în spate.

Dacă povestea cu mine șofer mi-am spus-o de multe ori, nu era neapărat necesar să îl întâlnesc femeii făcând autostop cum făcea Dilia, cu toate că, desigur, existau și asemenea întâmplări ce culminau, de regulă, într-o fantezie în care noaptea, camionul și singurătatea erau accesorii extrem de potrivite pentru o scurtă fericire de sfârșit de etapă. Uneori nu, uneori era o avalanșă din care scăpam numai eu știu cum, sau mi se stricau frinele la coborîre, pentru ca totul să se sfîrșească într-un vârtej de viziuni schimbătoare care mă obligau să deschid ochii și să refuz să mai continui, să caut somnul sau mijlocul zvelt al Niágarei, ușurat de a fi scăpat de ce era mai rău. Cînd povestea așeza o femeie la marginea șoselei, acea femeie era întotdeauna o necunoscută, capriciile poveștilor care optau pentru o roșcată sau o mulătră, văzute poate într-un film sau în vreo fotografie de revistă și uitate la suprafața zilei pînă cînd povestea mi le aducea fără ca eu să le recunosc. Să o văd pe Dilia a fost atunci mai mult decît surprinzător, aproape scandalos, pentru că Dilia nu avea nici o legătură cu acea șosea și, într-un anumit fel, îmi strica toată povestea cu gestul său între implorare și amenințare. Dilia și Alfonso sînt prietenii cu care Niágara și cu mine ne întîlnim din cînd în cînd; ei trăiesc pe orbite diferite și ne apropie numai o fidelitate de pe vremea universității: anumite teme și gusturi comune, cîndă împreună uneori, la ei sau aici, urmărindu-le de departe căsnicia cu un copil mic și bani suficienți. Ce dracu căuta Dilia acolo cînd povestea curgea de așa manieră încît putea fi orice fată imaginară însă nu Dilia, pentru că dacă ceva era clar în povestea asta era că acum voi întîlni pe șosea o fată și de aici vor avea loc cîteva din multele lucruri care se pot întîmpla cînd treci de munți și faci un popas după tensiunea încordată a traversării; totul atît de clar încă de la prima imagine, cîna luată cu alți șoferi de camion la cîrciuma din satul de dinainte de munți, o poveste deloc originală, însă mereu plăcută pentru variantele și necunoscutele sale, numai că acum necunoscuta era deosebită, era Dilia care nu avea nicidecum rost să apară la acea curbă a drumului.

Poate că dacă Niágara ar fi fost aici, murmurînd și respirînd gingaș în somn, aș fi preferat s-o las în pace pe Dilia, să fac să piară și ea, și camionul, și povestea, deschizînd pur și simplu ochii și

spunându-i Niágarei: „Ce ciudat, tocmai eram pe punctul să mă cule cu o femeie și era Dilia”, pentru ca eventual Niágara să deschidă ochii și să mă sărute pe obraz, luându-mă peste picior sau pomenindu-l pe Freud sau întrebându-mă dacă am rivnit vreodată în taină la Dilia, ca să-i pot spune că niciodată în viața mea, cu toate că și asta înseamnă tot Freud sau ceva asemănător. Însă, simțindu-mă atît de singur în poveste, atît de singur cum eram, un șofer de camion în plină traversare a munților în miez de noapte, n-am putut trece mai departe: am frinat încet, am deschis portiera și i-am făcut loc Dilieii care abia dacă a putut murmura un „mulțumesc” de obosită și adormită ce era, și s-a întins în scaun cu geanta de voiaj la picioare.

Regulile jocului se respectă de la bun început în poveștile pe care mi le spun eu. Dilia era Dilia însă, în poveste, eu eram un șofer de camion și doar atît pentru ea, nici prin cap nu mi-ar fi trecut s-o întreb ce căuta acolo în plină noapte sau să-i spun pe nume. Mă gîndesc că faptul excepțional în poveste era că acea fată coincidea cu persoana Diliei, cu părul său blond și lins, ochii luminoși și picioarele, aproape convențional evocîndu-le pe cele ale unui minz, foarte lungi pentru statura ei; în afară de asta, povestea o trata ca pe oricare alta, fără nume sau relații anterioare, absolută intîlnire a hazardului. Am schimbat două-trei fraze, i-am dat o țigară și mi-am aprins și eu una, am început coborîrea așa cum trebuie să coboare un camion greu, în timp ce Dilia se întindea tot mai mult, fumînd, lăsîndu-se în voia unei somnolențe care o purifica de atîtea ore de mers și poate de spăimă prin munți.

M-am gîndit că avea să adoarmă imediat și că era plăcut să mi-o inchipui așa tot drumul pînă jos în cîmpie, m-am gîndit că poate ar fi fost politicos s-o invit în partea din spate a cabinei, să se întindă într-un pat adevărat, însă niciodată într-o poveste situația nu mi-a permis să fac asta, pentru că oricare din fete m-ar fi privit cu o expresie ușor amară și disperată, imaginîndu-și cine știe ce intenții imediate și ar căuta invariabil minerul portierei, fuga necesară. Atît în povești cît și în realitatea ipotetică a oricărui șofer de camion lucrurile nu se puteau petrece așa; era necesar să stea de vorbă, să fumeze, să se împrietenească, pentru a se obține, din toate astea, acceptarea aproape întotdeauna tacită a unui popas într-o pădure sau în vreun refugiu, consimțămîntul pentru ceea ce va urma mai tirziu, dar care după aceea nu mai era nici furie nici supărare, ci pur și simplu împărțire a ceea ce era de împărțit încă din conversație, țigară și prima sticlă de bere dată pe git între două viraje.

Am lăsat-o să doarmă atunci, povestea avea acea desfășurare care mi-a plăcut întotdeauna în poveștile mele, cu descrierea minuțioasă a fiecărui lucru și a fiecărui act, un film cu încetinitorul în care desfătarea invadează treptat trupul și cuvintele și tăcerile. Încă mă mai întrebam pentru ce Dilia în acea noapte, dar curînd am renunțat la întrebare, acum mi se părea atît de normal ca Dilia să se afle acolo, pe jumătate adormită lingă mine, acceptînd din cînd în cînd încă o țigară sau murmurînd o explicație pentru prezența ei acolo în munți, pe care povestea o țesea abil printru căscături și fraze neterminate, dat fiind că nimic n-ar fi putut explica ce căuta ea acolo, pe cea mai sălbatică șosea din munți, în miez de noapte. La un moment dat a încetat să vorbească și m-a privit surîzînd, acel suris de fetiță pe care Alfonso îl califică drept șiret și eu i-am spus numele meu de șofer de camion, întotdeauna Oscar, în toate poveștile, și ea a spus Dilia și a adăugat, cum făcea de fiecare dată, că era un nume idiot datorat unei mătuși care citea multe romane rusești și, aproape de necrezut, eu m-am gîndit că nu mă recunoștea, că în poveste eu eram Oscar și că ea nu mă recunoștea.

După aceea vine tot ceea ce-mi spun poveștile, însă eu nu pot face ca ele, ci numai fragmente incerte, legături poate false, beculuțel luminînd măsura rabatabilă din fundul cabinei camionului staționat între copacii unui refugiu, sfîrșitul ochiurilor în tîgaie, după brînză și gem Dilia privindu-mă ca și cum ar vrea să spună ceva și hotărîndu-se să nu spună nimic, că nu era nevoie să explice nimic ca să coboare din camion și să dispară în spatele copacilor, eu înlesnindu-i totul cu cafeaua aproape gata și chiar o ceșcuță de rachiu, ochii Dilieii care i se închideau între o înghițitură și o propoziție, felul meu detașat de a muta lampa pe scăunelul de lingă saltea, de a mai aduce o pătură pentru cazul că va fi mai frig peste noapte, spunîndu-i că mă duc în fojă să închid bine portierele pentru orice eventualitate, că nu se știe prin pustietatea asta, și ea plecînd ochii și spunînd uite, doar n-o să dormi acolo pe scaune, ar fi o prostie, și eu întorcîndu-mă cu spatele ca să nu-mi vadă expresia feței pe care se citea pesemne o vagă uimire auzînd cuvintele Dilieii, cu toate că, desigur, întotdeauna se întîmpla așa într-un fel sau altul. Uneori micuța indiană spunea că se culcă pe jos sau țigăncuța se refugia în cabină și trebuia să o iau în brațe și s-o duc în spate, s-o pun în pat chiar dacă plîngea sau se zbătea, însă Dilia nu, Dilia mergînd încet de la masă către pat, cu o mină căutînd deja fermoarul blugilor, acele gesturi pe care eu le puteam vedea în poveste chiar stînd cu spatele și mergînd în cabină ca să-i dau timp, ca să-mi spun că da,

că totul va fi așa cum trebuia să fie, o dată în plus, o secvență neîntreruptă și parfumată, foarte lent *travelling* de la silueta nemișcată în lumina farurilor în virajul din munți pînă la Dilia acum, aproape invizibilă sub păturile de lină și atunci tăietura dintotdeauna, stingerea luminii pentru a nu mai permite decît negurii nedeslușite a nopții să mai pătrundă prin fereastra din spate, însoțită, din cînd în cînd, de strigătul vreunei păsări de prin jur.

De data asta povestea a durat la nesfîrșit, pentru că nici Dilia și nici eu nu voiam să se termine; există povești pe care eu aș vrea să le prelungesc, însă tinăra japoneză sau glaciala, dar condescendentă, turistă novergiană nu îmi dau voie și, deși eu sînt cel care decide în poveste, vine un moment cînd nu mai am putere și nici chef să fac să dureze ceva ce, după plăcere, începe să alunece în nesemnificativ, atunci cînd ar trebui inventate alternative sau incidente neașteptate pentru ca povestea să rămînă vie, în loc să mă poarte către somn cu un ultim sărut distrat sau un rest de plîns aproape inutil. Însă Dilia nu voia ca povestea să se sfîrșească, încă de la primul său gest cînd m-am strecurat alături de ea și, spre surpriza mea, am simțit-o căutîndu-mă, încă de la prima mîngiere am simțit că povestea nu era decît la început, că noaptea din poveste avea să fie tot atît de lungă ca noaptea în care eu îmi spuneam povestea. Numai că acum nu a mai rămas decît asta, cuvinte vorbind despre poveste; cuvinte, chibrituri, gemete, țigări, risete, chicoteli, rugăminți și cereri, cafea în zori și un binemeritat somn odihnitor, cu o primă rază timidă de soare prelingîndu-se prin ferestruica din spate și mîngîind spatele Dilieii adormită deasupra mea, orbindu-mă în timp ce o strîngeam în brațe pentru a o simți deschizîndu-se încă o dată printre gemete și gesturi pline de tandrețe.

Povestea se sfîrșește aici, fără despărțiri convenționale în primul sat din drum, cum ar fi fost aproape inevitabil, din poveste am trecut în somn fără altceva decît greutatea corpului Dilieii peste al meu, adormită din nou după un ultim murmur; cînd m-am trezit Niágara îmi vorbea de micul dejun și de un program pe care îl aveam după-amiază. Știu că am fost gata să-i povestesc totul și că ceva m-a oprit, ceva ce poate era încă mina Dilieii, trîgîndu-mă înapoi în noapte și interzicîndu-mi cuvintele care ar fi pingărit totul. Da, dormisem foarte bine; sigur, la șase urma să ne întîlnim în colțul pieței ca să mergem la Marină.

Peste cîteva zile am aflat de la Alfonso că mama Dilieii era foarte bolnavă și că Dilia plecase la Necochea ca să stea cu ea. Alfonso trebuia să se ocupe de copilul care îi dădea mult de furcă, poate că îi

vom vizita cînd se întoarce Dilia. Bolnava a murit după cîteva zile și Dilia n-a vrut să vadă pe nimeni vreo două luni; apoi am mers la ei la cină cu o sticlă de coniac și o jucărie pentru copil și totul era de-acum bine, Dilia gătise o rață cu portocale și Alfonso pregătise masa pentru canastă. Cina a fost plăcută, așa cum trebuia, fiindcă Alfonso și Dilia sînt oameni care știu să trăiască și am început prin a vorbi despre lucrurile dureroase, am sfîrșit repede tema despre mama Dilieii, apoi a fost ca și cum ai trage ușor o cortină pentru a reveni la prezentul imediat, jocurile noastre dintotdeauna, cheile și codurile umorului prin care seara devenea atît de plăcută. Era deja tîrziu și băusem zdravăn, cînd Dilia a început să vorbească despre o călătorie la San Juan, de nevoia de a uita de ultimele zile ale mamei sale și de problemele cu rudele care complică mereu totul. Mi s-a părut că vorbea pentru Alfonso, cu toate că Alfonso trebuie că știa deja povestea, pentru că zîmbea amabil în timp ce ne mai turna coniac, cum i s-a stricat mașina tocmai în munți, noaptea pustie și așteptarea interminabilă la marginea șoselei unde fiecare pasăre nocturnă era o amenințare, reîntoarcerea inevitabilă a tuturor fantasmelor din copilărie, luminile unui camion, teama că și șoferul camionului se va speria și va trece mai departe, cum au orbit-o farurile lipind-o de marginea șoselei și atunci scrișnetul minunat al frinelor, cabina caldută, drumul la vale printre dialoguri aproape inutile care însă o ajutau mult să se simtă mai bine.

— A rămas traumatizată — a spus Alfonso. Mi-ai spus deja, dragă, de fiecare dată aflu tot mai multe detalii despre salvarea ta, despre ingerul tău în salopetă care te-a scăpat de tenebrosul balaur al nopții.

— Nu e ușor de uitat — a spus Dilia —, e ceva ce tot revine și nu știu de ce.

Ea poate nu, Dilia poate nu știa de ce, însă eu da, a trebuit să dau peste cap coniacul și să-mi torn încă unul în timp ce Alfonso ridica din sprincene, surprins de bruschetea gestului meu pe care nu o cunoștea. Glumele sale, în schimb, erau mai mult decît previzibile, spunindu-i Dilieii să se hotărască odată să termine povestea, știa pe dinafară prima parte, însă sigur că mai exista încă una, era atît de evident, atît de camion în noapte, atît de tot ce este atît în viața asta.

Am plecat în baie și am rămas acolo o vreme încercînd să nu mă uit în oglindă, să nu dau și acolo peste cel care fusesem cînd îmi spuneam povestea și care simțea acum din nou, însă aici, acum, în seara asta, senzația aceea care începea să-mi cuprindă încet trupul,

fapt pe care niciodată nu mi l-aş fi putut imagina posibil atîta ani de Dilia şi Alfonso, de perechea noastră dublă de petreceri şi cinema şi săruturi pe obraji. Acum era celălalt lucru, era Dilic după, din nou dorinţa însă de partea aceasta, vocea Diliei ajungînd la mine din salon, risul Diliei şi al Niágarei, care îl luau pesemne peste picior pe Alfonso pentru gelozia sa stereotipă. Se făcuse tîrziu, am mai băut puţin coniac şi ne-am făcut o ultimă cafea; de sus s-a auzit plînsul copilului şi Dilia a urcat în fugă, l-a adus în braţe, e ud tot, purceluşul, mă duc în baie să-l schimb; Alfonso încîntat fiindcă asta îi mai dădea o jumătate de oră să dezbată cu Niágara şansele lui Vilas în faţa lui Borg, încă un coniac, fetiţă, ce mai contează, tot ne-am pilit.

Eu însă nu; am plecat în baie să-i ţin de urît Diliei care îşi pusese copilul pe o măsută şi căuta nişte haine într-un raft. Şi a fost de parcă într-un anume fel ea ştia, cînd i-am spus Dilia, eu ştiu şi partea a doua, cînd i-am spus, ştiu că e cu neputinţă însă totuşi o ştiu şi Dilia s-a întors cu spatele, începînd să-l dezbrace pe copil şi am văzut-o aplecîndu-se nu numai ca să scoată acele de siguranţă să-i dea jos scutecul ci ca şi cum, dintr-o dată, ar fi apăsător o povară de care trebuia să se elibereze, de care deja se elibera cînd s-a întors privindu-mă în ochi şi mi-a spus da, aşa este, e stupid şi n-are nici o importanţă, dar aşa e, m-am culcat cu şoferul, spune-i lui Alfonso dacă vrei, oricum el este convins în felul său, nu o crede dar este atît de sigur.

Aşa era, nici eu nu o să spun nimic şi nici ea nu va înţelege pentru ce îmi spune asta, pentru ce mie care nu o întrebasesm nimic şi, în schimb, îi spuseseam ceea ce ea nu putea înţelege din partea asta a poveştii. Mi-am simţit ochii ca nişte degete coborîndu-i peste buze, gît, căutîndu-i şinii pe care bluza neagră i-i desena aşa cum miinile mele îi desenaseră în toată noaptea aceea, în toată povestea. Dorinţa era ca un salt nestăpînit, un drept absolut de a mă apropia să-i caut şinii sub bluză şi să o cuprind într-o primă îmbrăţişare. Am văzut-o întorcîndu-se, aplecîndu-se din nou, însă acum uşurată, eliberată de tăcere, scoţînd cu agilitate scutecele; mirosul de copil care a făcut pipi şi caca m-a învăluit împreună cu murmurele Diliei liniştindu-l să nu plîngă, i-am văzut miinile căutînd scutecul şi potrivindu-l între picioarele ridicate ale copilului, i-am văzut miinile spălînd copilul în loc să vină spre mine aşa cum veniseră în întunericul celui camion de care m-am folosit de atîtea ori în poveştile pe care mi le spun singur.

Traducere din limba spaniolă de
Dan PANAITESCU

MIGUEL DELIBES

(Spania)

Unul din cei mai reprezentativi și valoroși scriitori spanioli contemporani, M.D. (n. Valladolid, 1920) îmbină activitatea de prozator cu cea de ziarist, profesor și conferențiar la diferite universități din Europa și America. Studiul de Drept și Economie. Profesor de Drept la Academia Comercială din orașul natal. Director al ziarului „El Norte de Castilla”. Membru al Academiei Regale Spaniole. Primul său roman, *Prelungă e umbra chiparosului* (1947 — Premiul Nadal) îi aduce o rapidă și definitivă consacrare.

Menționăm romanele: *Drumul*, *Adoratul meu* *fiu Sisi*, *Jurnalul unui vânător*, *Jurnalul unui emigrant*, *Sobolanii*, *Cinci ore cu Mario*, *Parabola naufragiatului*, *Sfinții Inocenți*; volumele de povestiri: *Plecarea*, *Sieste cu vântul din Sud*, *Povești de demult din Castilla la Vieja*. Artă narativă a lui M.D., supusă unui constant proces de căutare a unor noi forme de expresie, i-a permis să plămuiască un univers imaginar inconfundabil, de o impresionantă autenticitate. Profundă înțelegere a sufletului omenesc, cu mecanismele sale psihice complexe, capacitatea de redare a realității cotidiene din orașe de provincie sau din sate din Castilla, căldura și simpatia cu care se apropie de protagoniștii săi — în general oameni obișnuiți, simpli, necăjiți —, împletind cu măiestrie notele de umor și ironie cu cele de duioșie și nostalgie, toate acestea conferă operei lui M.D. o vibrantă umanitate, dublată de o nobilă valoare etică și artistică. Demersul stilistic al prozatorului castilian se caracterizează prin sobrietate, precizie, vigoare și naturalețe calități ce izvoresc din valorificarea artistică a limbajului popular. Premiul Cervantes, Premiul Criticii, Premiul Fastenrath al Academiei Regale Spaniole.

CONFERINȚA

Orașul cunoștea temperatura cea mai coborită, și în fularele înfășurate pînă la ochi, în reverele ridicate și în trupurile zgribulite pe sub paltoane, se ghicea fărîma aceea de trufie a celor care se știu într-o situație extremă. Cincisprezece grade sub zero însemnau multe grade sub zero, și era temperatura minimă înregistrată în Peninsulă, iar lumea spunea: „Iarna vine anul acesta plină de zel.”

Cînd José plecă de la lucru era aproape seară și o piclă înghețată întuneca strălucirea luminilor orașului. José simți frigul, grăbi pasul și-și infundă mîinile murdare și vinete în buzunarele mantalei. Se gîndi: „Elvira coase azi în oraș; pînă la opt n-o să fie foc acasă.” Și evocarea căminului rece și pustiu îl făcu să se înfioare. „N-o să mă duc decît mai tîrziu. O s-aștept!”, își spuse. Văzu o fată cu șolduri rotunde, cu o mapă sub braț, care intra într-o clădire din apropiere; veni lingă ea și o întrebă:

— Ce-i aici de intră lumea?

Fata îl cercetă o clipă din cap până-n picioare și-i răspunse:

— O conferință.

— O conferință?

— Un discurs, lămurii ea.

— Ah!, exclamă el.

Tinăra urcă din două sărituri cele patru scări și apoi se întoarse spre el.

— E ceva tehnic, spuse; nu cred că o să te intereseze.

Era în vocea ei o nuanță de condescendență superioritate intelectuală care îi scăpă lui José. Rămase o clipă nehotărît. Apoi strigă:

— Hei, ascultă! O fi cald înăuntru, nu?

— Cald? întrebă fata.

— Da, cald.

— Cred că da, trebuie să fie cald. Adică e posibil să fie, dar și să nu fie. Azi nu mai e cald pe nicăieri, din cîte știu. În afară de asta, te interesează economia?

Chipul lui José se adumbri.

— Economia?

Fata se încruntă ușor. Spuse:

— Oh! Nu știi ce este economia și vrei să asști la o conferință despre „Redistribuirea venitului”?

— Ia ascultă, o opri José. N-am spus așa ceva. Eu am întrebat doar dacă o fi cald înăuntru sau nu.

Fata cu șoldurile rotunde spuse:

— Ah, mă rog!

José urcă treptele după ea. Fugea de frigul din stradă ca pisica de apă. Zări un portar în uniformă și se îndreptă spre el, iar portarul în uniformă spuse, înainte ca el să apuce să-l întrebe ceva:

— E acolo.

José intră într-o sală cu tavanul înalt și se simți puțin stîmjenit; ca să fie mai la largul lui, își scoase fularul. În jur era o temperatură plăcută; totuși, se așeză pe un scaun lângă un calorifer și prinse cu miinile-i vinete unul din elementii. Era încins. Elvira spunea că dacă pui mina înghețată pe calorifer faci dăgerături. Ii era frig, foarte frig, și căuta căldura cu orice preț.

Era puțină lume în sală, și José o descoperi din prima privire pe fata cu șoldurile rotunde care scria de zor, în primul rând. Numai atunci îl observă și pe conferențiar. Era un tip dolofan, cu căutătura

limpede și gesturi exagerate, și lui José îi făcu impresia că se asculta vorbind. Nu-i plăcu, din pricina asta, și pentru că spuse: „Beneficiul patronului unei întreprinderi are caracter rezidual.” Cuvintele astea îi sunau lui José drept ceva vrednic de disprețuit, ori el știa că beneficiul patronului nu era deloc de disprețuit. „Ce caracter o avea atunci beneficiul meu?” se gândi. Și-și apropie iar minile de calorifer.

Conferențiarul vorbea, într-adevăr, de parcă s-ar asculta, dar nu se asculta. Începea pesemne să găsească pentru lumea întreagă, pentru oameni și popoare, un punct nobil de echilibru economic. Și vorbea despre patron, și despre muncitori, despre întreprindere, salarii, venituri și despre beneficiul rezidual. Era un tip dolofan care încerca să facă ordine în lume vorbind, și vorbea de parcă s-ar fi ascultat, dar nu se asculta. Spunea: „În redistribuirea venitului național-funcțional...” Și în același timp, conferențiarul gîndea: „Public? Pfui! În provincie nu interesează chestiile astea. O mie de pesete și cheltuielile plătite. Nu-i mult, dar totuși e ceva. Micuța asta din primul rînd pune mult suflet. Îmi plac nasul și șoldurile ei și silința cu care ia notițe. Golanul ăla de lângă calorifer a venit să se încălzească. Ar trebui să nu se dea drumul la oricine. Eu n-am venit aici să fac demagogie, nici să le cînt în strună celor care trudes, ci ca să expun un nou punct de vedere economic.” Spuse: „Ordinea, solidaritatea, bunăstarea și dreptatea se ascund într-o redistribuire echitabilă.”

Fata cu șoldurile rotunde își ridică ochii din notițe și-l privi pe conferențiar ca hipnotizată. Se gîndea: „Oh, ce minunat de confuz e acest om!” O interesau problemele economice. Uneori o apuca disperarea că era femeie și că avea șoldurile rotunde, și că bărbații apreciau la ea mai curînd șoldurile rotunde decît vehemența ei neliniște economico-socială. Pentru fata cu șoldurile rotunde, omenirea era extremistă și nedreaptă. A te gîndi la echilibrul social era o utopie. În lume existau intelectuali și ignoranți. Doar atît. Cel care vorbea limpede era ignorant; cel confuz, intelectual. Ea era o intelectuală. Tipul cu fular care venea aici ca să se încălzească era un ignorant. A încerca să împaci ambele poziții era o nebunie cu totul gratuită și lipsită de orice sens. Scia acum cu frenezie, urmînd firul discursului, Scia și, din cînd în cînd, își înălța capul și-l privea fascinată pe orator.

José, sprijinit de calorifer, era în al nouălea cer. Trebuia să se străduiască să nu adoarmă. Vocea oratorului în depărtare era ca un gîngurit, ca o irezistibilă îmbiere la somn. Din cînd în cînd, inflexiu-

niile vocii conferențiarului îl făceau să tresară și atunci José deschidea ochii și se uita la el, părint a spune cu privirea: „Ei, sint aici, sint treaz. Vă ascult.” Dar îl cuprindea iar plăcuta senzație de căldură și bunăstare și, mai presus de orice, certitudinea că, dincolo de geamurile acelea mari, lumea tremura și murea de frig. În starea lui de veghe, José se gîdea: „Omul ăsta își bate capul degeaba. Lumea-i mult mai simplă decît crede el. Omenirea se împarte în două: cei care au căldură mereu și mincare caldă de trei ori pe zi și cei care n-au. Tot restul nu-i altceva decît chef de a sporovăi și de a incurca lucrurile.”

Conferențiarul spuse: „Referindu-ne exclusiv la aspectul funcțional, soluția este riscantă.” Se gîdea: „Pe lume sint trei clase sociale: cea de sus, care are bani și pentru mincare și pentru vicii; cea mijlocie, care are pentru mincare dar nu și pentru vicii, și cea de jos, care are numai pentru vicii, nu și pentru mincare. Viața a fost totdeauna așa și așa va fi și de acum încolo, în vecii vecilor. În orice caz, o să-i cumpăr lui Carmen pălăria. I-am făgăduit-o dacă aveam să țin conferința. M-a luat gura pe dinainte, dar acum nu mai am încotro. La urma-urmelor, femeile au capricii și noi vicii. Îmi place micuța asta din primul rînd. De ce o fi luînd notițe cu atîta sirguintă? Oh, are niște șolduri nemaipomenite!”

Conferențiarul vru să spună: „Trebuie să se tindă spre un echilibru între cei care au mult și cei care au puțin”, dar spuse: „Trebuie să găsim un criteriu armonic între cele două extreme ale societății, din punct de vedere economic.”

Fata cu șoldurile frumoase se gîdi: „Ah, ce minunat! Un creier dedicat în exclusivitate științei și încercării de a îndrepta lumea e ceva nobil, pentru care ar trebui să fim recunoscători pînă la lacrimi. Omul acesta e un geniu, un intelectual extraordinar. Și cine a venit? Numai opt rînduri sint ocupate. Oare la cinema rămîn locuri libere? Oh, oh, e o rușine, o rușine îngrozitoare!”

Orătorul vorbea repede și ea scria acum neliniștită, ajustînd frazele, scurtînd cuvintele, dar străduindu-se să redea ideea în întregime. Se bucura în sinea ei de expunerea complexă, cumplit de întortocheată, a conferențiarului. Pentru ea ceea ce era încilcit însemna profunzime; ceea ce era limpede, superficialitate. Adevărata știință trebuia deci, în mod necesar, să fie confuză. O carte care nu-i punea mîntea la contribuție nu merita să fie citită. O idee, chiar copilărească, strecurată pe ascuns într-un joc de cuvinte gratuite, o entuziasma. Se desfăta dezghiocînd înțelesul fiecărui cuvînt și legîndu-l de cel al întregii fraze. Se gîdea: „Omul acesta e un talent!” Uneori,

sensul cuvintelor îi scăpa cu un ermetism îndărătnic, dar ea, departe de a se descuraja, își zicea: „Oh, ce geniu formidabil! Nu-mi e cu putință s-ajung pînă la el!” Tatăl ei obișnuia să-i spună: „Orice în afară de gătit și de călcat e modernism la o femeie, draga mea.” Fratele ei Avicto, spunea: „Ești frămîntată de o neliniște culturală.” Iar ea se gîdea: „Tata și Avicto preferă și ei niște șolduri frumoase decît un cap care judecă.” Și i se făcea silă de șoldurile ei.

Lui José îi căzu capul în piept și, cînd deschise ochii, își dădu seama că moțăia de cîteva clipe. Ii trecu prin minte: „Poate o fi venit Elvira și-o fi aprins focul.” Se mai uită o dată la tipul dolofan și se sili să-i prindă vreun cuvînt și să-i pătrundă înțelesul. Strădania-i zadarnică îl enervă. Mai-mai că-i venea să strige și să-l întrerupă, zicînd: „Nu mai bateți cîmpii! La ce bun să nu numiți piinea, piine și vinul, vin?” Dar se stăpîni și se lăsă cuprins de o toropeală molcomă, o toropeală care-i urca de la picioare pînă la ochi și-i închidea ușurel pleoapele, ca niște degete de femeie.

Se trezi îngrozit crezînd că se năruie clădirea, și cînd deschise ochii văzu că publicul îl aplauda pe tipul dolofan, iar tipul dolofan zîmbea publicului și se tot inclina; atunci începu și el să aplaude, dar în momentul acela critic publicul încetă și palmele lui răsunară în gol. Tipul dolofan îl privi oarecum iritat și se zăpăci, pornind să se mai incline de vreo două ori; văzu că fata cu șoldurile rotunde îl privea din primul rînd, îi zîmbi, își luă fularul și se îndreptă spre ușă.

Pe chelia conferențiarului străluceau picături de sudoare. Fata cu șoldurile rotunde se gîndi: „Ce efort!” El o privi și ea se înroși. Atunci el se întoarse către președinte, care la începutul conferinței spusese: „Nu există nimeni mai competent ca domnul Meléndez, directorul Grupului Economic, membru activ al Institutului Financiar, orator și publicist, pentru a dezbate o temă atît de sugestivă și la ordinea zilei ca aceasta despre «Redistribuirea venitului»”. Conferențiarul îl întrebă pe președinte: „Cine-i fata aceea?” Fata își strîngea notițele. Președintele zise: „Are un trup atrăgător. Asta vă interesează, nu?” Meléndez continuă: „Oh, cred și eu! Mai mult ca redistribuirea venitului!” Riseră amîndoi. Lumea ieșea pe rînd și fata cu șoldurile rotunde se gîndi: „Vorbesc despre mine, Doamne! Vorbesc despre mine! El trebuie să fi observat că mă frămîntă problemele acestea.”

Își luă mapa și păși încet spre ușă. „Oh, oh! exclamă Meléndez, dragul meu președinte, uitați-vă, vă rog. Ce incitător!” Fata se tot gîdea: „A observat că mă frămîntă problemele astea.” Nu știa că șoldurile-i rotunde se legănau ispășitor în mers. La ușă dădu peste José. Ii zîmbi cu milă. Întrebă:

— Ți-a plăcut?

José își aranja fularul.

— E plăcut aici, spuse. Și înainte de a ieși în chiciură, în noapte și în frig, adăugă: Știi cit e ceasul?

— E opt, spuse fata cu șoldurile rotunde, oarecum dezamăgită.

José spuse: „Bine, mulțumesc.” Și se gândi: „Elvira trebuie să sosească.” Se încumetă deci să iasă în stradă.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

TRANSFERUL

Pentru el, transferul nu însemna mare lucru. În fond, ce sens avea să suporte necazurile și mizeria vieții nu în Salamanca, ci în Santander, și, la urma-urmelor, sensibilitatea lui la răceală, constipația cronică și reumatismul nu prea aveau de câștigat cu umezeala și briza sălcie a Mării Cantabrice. Că era totuși o schimbare? Mă rog, știa asta. Dar nu toate schimbările aduc bucurii, nici măcar o geană de speranță.

Nevastă-să era de altă părere. Desigur, fiecare cum îi e firea. Pentru Felisa, transferul era ca un fel de eliberare, ca un salt de la mizerie la bunăstare, de la umbră la lumină. Cu toate că Felisa n-a lămurit în nici un fel de ce aveau să scape și peste ce bunăstare și ce lumină credea c-or să dea la Santander. „Deocamdată — spunea ea — cert e că o să ne petrecem vara pe gratis și, pe deasupra, mare mirare dacă n-o apărea vreun văr căruia să-i închiriem niște camere în iulie și august și să scoatem pe ele de două ori cit plătim noi pentru apartament pe tot anul. Dar mai ales — adăuga — copiii vor face plajă și baie și precis că rahitismul lui Ramonin o să se ducă astfel pe apa simbetii.”

Și copiii erau bucuroși de transfer. Ei socoteau, puțin cam prosteste, că a te duce la Santander, care este port la mare, însemna să huzurești în slip cit e soarele pe cer, să ai la dispoziție o barcă la care să tragi ca să faci mușchi și să înfuleci în fiecare dimineață o porție zdravănă de creveți, după ce faci prima baie. Nu le trecea prin cap că la Santander totul avea să fie cam ca și la Salamanca, doar cu ceva mai multă mare și cu ceva mai puține pietre

arhaice, dar cu amănuntul că vor trebui să-și pună pingele duble ca să-și ferească picioarele de umezeală. Schimbarea nu prea era de folos nimănui, și mai cu seamă lui, cu constituția lui firavă, tendința la răceală, constipația cronică și reumatismul lui. Ce mai, transferul nu însemna altceva decât să schimbi necazurile și plictisul dintr-un oraș de cîmpie cu necazurile și plictisul de pe litoral.

Dar nu asta era partea cea mai rea. Cel mai rău era că trebuia să înfrunte cit e ziua de lungă entuziasmul neîntemeiat al familiei și să îndure banchetul de rămas bun, de parcă plecarea lui ar avea vreo importanță pentru cineva, ar lăsa cit de cit vreo urmă, sau vreo biată amintire, ori vreun dor cit de neînsemnat. Asta era cel mai groaznic: că se încăpăținau să-l facă să creadă că îi vor duce dorul, că el, Blas, era pentru Salamanca ceva cam ca Piața Mare, ceva fundamental. De ce oare dracul se distrează mereu încurcînd treburile celor proști? Căci, la urma-urmelor, ia să vedem, cine era el? Nu era cel mai mărunț, cel mai prost și mai zăpăcit dintre toți? Și-atunci, la ce bun toate fandoselile astea, îmbrățișările astea condescendente, acest rămas bun năvalnic? La birou aveau oare să-i ducă într-adevăr dorul? Ce le păsa lor că locul lui Blas o să fie luat de Pedro? Ce aveau ei de cîștigat sau de pierdut cu schimbarea asta? Cine era Pedro și cine era Blas? Nu erau ei cu desăvîrșire, și unul și celălalt, două zerouri barate, două șuruburi minuscule ale mecanismului uriaș? Dar nu se putea altfel. Se pare că, în vremurile astea, venirile și plecările trebuia să se petreacă mereu cu hărmălaie, stridențe, cordialitate și băutură. Trebuia să fie impregnate de o agresivitate afectuoasă. De nu, păreau nesărate, prostești și fără rost. Și ce mult iubea el liniștea și tihna!

În ce-o privește pe Felisa, era cu totul altceva. N-avea ce să-i mai facă. El se însurase cu o siluetă ispititoare de femeie. Doar atît. Dacă acum devenise pisăloagă, circotașă și flecară, el era de vină, că nu cercetase la timpul potrivit ce avea pe dinăuntru acel trup ispititor de femeie. Vina lui a fost că la douăzeci și trei de ani n-a luat în seamă că trupul femeilor avea pe dinăuntru un creier, o inimă și o gură. Cu toate că, dacă se gîndea bine, Felisa n-a fost chiar rea cu el, și-i dăduse șase copii, și-i alăptase la pieptul ei, și nu era drept ca el să se plîngă în sinea lui de Felisa acum, cînd își pierduse silueta ispititoare de femeie pentru că făcuse șase copii și-i crescuse la pieptul ei. Și dacă el se ducea acum la banchet, așa dichisit și fudul în cămașa de poplin alb cu gulerul scrobit, i-o datora Felisei; Felisei cea de astăzi, cea flecară și circotașă, nu siluetei ispititoare

de femeie de odinioară. Și nici nu era chiar așa de rea, iar el n-avuse dreptate înainte, s-o ocărăscă și s-o disprețuiască în sinea lui.

Cînd a intrat în salonul rezervat, cu tavanul scund, unde mirosul mîncării pătrunsese în dale și în varul de pe pereți, și a văzut aproape toate scaunele ocupate de superiorii lui care-l așteptau, era mai puțin stînjinit simțind la gît apăsarea cămășii scrobite de poplin. Mai-mai că-i veni să plîngă gîndindu-se la Felisa, la cît de nedrept fusese cu ea puțin mai înainte. Se așeză, după ce salută, pe scaunul de lîngă don León, directorul. Aproape fără să-și dea seama, se pomeni mîncînd și bind într-un vacarm de comenzi ale bucătarului-șef și discuții ce se încrucișau peste masă, clinchete de farfurii și tacîmuri sunătoare și privirea, cu o exasperantă nuanță de milă, a chelnerului care-l servea pîrînd a-i spune: „Hai, Blas, mîncă și lasă-te de politețuri. Uplete-ți și tu burța o dată în viață, nu pierde prilejul.” Mă rog, privirea chelnerului putea exprima asta și putea exprima și altceva. El n-avea cum să știe. Poate îl interpreta greșit. Acum însă, da. Acum primi un cot dinspre stînga și cineva spunea: „În Coreea lumea se joacă de a fi sau a nu fi.” Iar el spuse: „Sîntem pe un vulcan.” Și mîncă mai departe fără să se uite în jur, nu din lăcomie, ci pentru că îi făcea rău să ridice ochii și să surprindă mișcarea feroce a celor treizeci de fălci, privirile hulpave ațintite în farfuriile care se goleau vertiginos, în paharele cu vin de trei culori, și să se gîndească fără să vrea că toate astea se petreceau datorită transferului său la Santander, datorită transferului omului cel mai obscur și mai neînsemnat din tot biroul.

Ca să nu se mai gîndească, Blas repetă: „Sîntem pe un vulcan.” Nu prea știa exact ce e un vulcan, dar bănuia că a sta pe un vulcan însemna să te afli amenințat iminent de un cataclism. Nu știa de unde proveneau vorbele și cui îi erau adresate, dar el răspundea la tot ce-i ajungea la urechi, fără să ia în seamă impersonalitatea cuvintelor și a frazelor. Cineva din dreapta spuse: „Ce baftă pe industriașul ăla din Albacete, nu? Toate cele șase serii! Asta înseamnă să știi să joci la loterie.” Se auzi strigînd în gura mare: „Mie nu mi-au ieșit niciodată nici măcar două numere.”

Deodată, fără să fi observat pregătirile, îl văzu pe don León în picioare și vru și el, automat, să se ridice, urmîndu-și directorul, și rămase jos numai printr-un efort istovitor de voință. În jurul lui don León se răspîndi o țistuială plină de zel, pe care unii o luau în serios, ca și cum merita într-adevăr să se facă liniște pentru vo-

cea directorului. Blas pricepu că don León vorbea de el și, puțin fisticit, prinse a face cocoloașe dintr-o bucățică de piine. Don León tocmai spunea că „vreme de treizeci de ani a fost ca un animal de povară ascultător și credincios și că de asta îl invitaseră azi la banchet”. Il aplaudară pe don León, iar pe el îl bătură afectuos pe spate de mai multe ori. Apoi se ridică don Agapito care spuse că „astăzi lumea e o mare porcărie, că totul împrejur e putred, că nu există decît interese personale și egoism și porniri ale cărnii, și că numai ei sînt buni și generoși, că și Blas e bun și a fost întotdeauna bun, și că de asta îl invitaseră azi la banchet”.

Blas era tot mai uluit. Ce făcea el în viață nu era mare lucru, și exact la fel avea de gînd să facă și la Santander, din moment ce îl transferau acolo. Privi neatenț cocoloașele pe care le frămîntase în timpul discursurilor și care acum innegreau albețea feței de masă; le fixă apoi îndelung, cu un amestec de orgoliu și iritare, ca o găină care tocmai a făcut un ou. Brus, simți că-l ia cu amețeață auzind că cineva spunea cu glas tare: „Să vorbească Blas!” Nu se gîndise la eventualitatea asta, iar acum, cînd era nevoit s-o facă, simți că ceva se năruia peste el fără scăpare, că nu putea pleca de acolo fără să țină un discurs. „Doamne — își spuse — să mi se întîmple tocmai mie așa ceva, și cînd te gîndești că nu mi-a plăcut niciodată să atrag atenția nimănui... Oricine poate spune că n-am vrut să-mi dau aere, și cînd... iar acum va trebui să le vorbesc lui don León și lui don Agapito, și tuturor persoanelor de față... E cu puțință, Doamne — îi trecu deodată prin gînd — ca toate persoanele astea să se fi strîns aici din afecțiune pentru mine...?” I se păru că fețele comesenilor se topesc într-o ceață amețitoare și simți că ochii i se umplură de lacrimi, fără să le poată opri. Dar își dădu seama limpede și că nu va putea pleca de acolo fără să spună cîteva vorbe, și vru să-i roage în genunchi să-l scutească de corvoada asta, să vorbească oricine altcineva pentru el. Presimți că vocea avea să i se bilbiie și gesturile aveau să-i fie stingace și greoaie, scormoni în sinea lui și se pomeni gol de idei și de noțiuni și de cuvînte. Glasul înșistă însă, implacabil: „Să vorbească Blas!”, și alte voci îl susținură și mai multe miîni începură să aplaude. „Haide, Blas, spune și dumneata ceva!”, îi zise don León, bătîndu-l amabil pe spate. Unul din funcționarii tineri și nepăsători izbucni în ris — hi, hi, hi! — într-un capăt al mesei, cînd Blas se ridică în picioare, părăindu-i-se că pămîntul se clătina și că nu se putea ține drept. Altcineva rise — ha, ha, ha! — în capătul celălalt al mesei. Era

alt funcționar. Iar Blas stătea acum în picioare și nu izbutea să lege două vorbe fiindcă îl paraliza senzația că e cel mai stingaci, cel mai ignorant și cel mai vrednic de dispreț, mai absurd și mai caraghios dintre toți. Și cînd vru să înceapă, buzele i se mișcău tremurător în sus și în jos, la dreapta și la stînga, dar nu scoase nici un sunet, și un funcționar rise — hi, hi, hi! — într-un capăt al mesei, și altul tot așa — ha, ha, ha! — în celălalt capăt, și atunci Blas șovăi, se aplecă simțind cum în stomac antreurile fine, ouăle à la cardinal, langusta „Savoy” cu sos tartar și puiul glasat cu legume de sezon prinseră să-i joace și să-i împungă măruntaiele încărcate, cu o îndărătnicie diabolică. Tulburarea îi întuneca judecata. Vru să înceapă spunînd: „Ne-am strîns astăzi...”, dar nu trecu de „Ne-am...” pe care-l repetă de cinci ori, pe un ton tot mai stîns. Capul i se învîrtea și i se năzărea că don León își schimba neîncetat locul, și că ochii tuturor îi lăsau o urmă pe piele, și că tavanul salonului rezervat stătea cînd vertical, cînd orizontal. Simți că antreurile fine, ouăle à la cardinal, langusta „Savoy” cu sos tartar și puiul glasat cu legume de sezon căutau de urgență o ieșire, și iar se auzi risul unui funcționar într-un capăt al mesei — hi, hi, hi! — și altul în celălalt capăt — ha, ha, ha! —, și atunci Blas se îndoi din mijloc, privind cu supunere spre director, și rosti singurele cuvinte pe care a știut să le spună vreme de treizeci de ani, pe care le-a repetat zi de zi în lunga-i viață de subaltern:

— Cu permisiunea dumneavoastră, don León!

Și ieși cu aripile frînte, strecurîndu-se pe scărița rece, umedă și îngustă ce ducea la subsol. Acolo, pe cînd se liniștea, îi trecură prin cap multe idei bune pe care le-ar fi putut expune în discursul lui ratat. Și privindu-și manșetele cămășii albe, se gîndi la Felisa, nevastă-sa, și la economiile ei, irosite pe o cămașă de prisos, și la copii, și la transferul lui, și la Santander, așa cum îi apărea în imaginația lui tocită de rutină. Și se gîndi că, la urma-urmelor, cu toată sensibilitatea lui la răceală, cu toată constipația cronică și cu tot reumatismul, nu i-ar prinde poate rău să mai schimbe aerul.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

CARLOS FUENTES

(Mexic)

Fiu al unui diplomat mexican, Carlos Fuentes (n. 1928) studiază în diferite spații lingvistice și culturale: urmează școala primară în Santiago de Chile și Uruguay, liceul în Statele Unite, licența în Mexic și doctoratul în Elveția, la Geneva. Formația multilaterală: notorietatea fulminantă, obținută cu primul său roman, **Regiunea cea mai transparentă**; activitatea literară fecundă — zece romane, două cărți de povestiri, alte două de eseuri, piese de teatru, scenarii de cinematograf, articole de ziar, interviuri —; favoarea constantă a criticii și prestigioase distincții hispanice (premiile Rómulo Gallegos și, recent, Cervantes), îl așază pe Carlos Fuentes în rindul marilor naratori hispano-americani, mondial consacrați. Inteligență în continuu clocot și revărsare, temperament pasionat și imaginativ, Carlos Fuentes este un scriitor greu de definit din cauza unui proteism înăscut și a unor surprinzătoare schimbări deliberate de la o carte la alta. Extrema varietate a operei sale poate fi totuși ordonată: Carlos Fuentes este și rămîne un romancier al condiției umane, atras irezistibil de esențe și profunzimi pe care le caută și le realizează literar în două direcții: pe de o parte, istoric, explorează devenirea violentă și destinul patetic ale Mexicului (romanele **Regiunea cea mai transparentă**, **Moartea lui Artemio Cruz**), iar pe de alta, existential, înfățișează uimitoarele avaturleri ale identității umane (**Aniversare**, **O familie îndepărtată** și mai ales monumentală, halucinantă **Terra nostra**). Primele teme, mexicane, sînt tratate vehement, necruțător, cu o tehnică ce integrează abil cumularea, sincoparea și relatarea vocativă, la persoana a doua singular: în celelalte, general umane, violența e dominată, stilul condensat și limpezit, fără ca aceasta să diminueze preferința vădită a lui Carlos Fuentes pentru mască și surpriză.

UN SUFLET CURAT

Mais les manoeuvres inconscientes d'une âme pure sont encore plus singulières que les combinaisons du vice.

(Raymond Radiguet, *Le Bal du Comte d'Orgel*)*

Juan Luis, mă gîndesc la tine cînd îmi iau locul în autobuzul care mă va duce de la gară la aeroport. Am venit dinadins mai devreme. Nu vreau să cunosc mai dinainte persoanele care efectiv vor zbura cu noi. Acesta e numai un zbor asigurat de Alitalia pentru

* Dar manevrele inconștiente ale unui suflet curat sînt și mai ciudate decît combinațiile viciului (Raymond Radiguet, *Balul Contelui d'Orgel*).

Milano; abia peste o oră vor veni în autobuz călătorii lui Air France pentru Paris, New York și Mexic. Fiindcă mi-e teamă să nu pling, să nu fac ceva nesăbuit sau ridicol și apoi să îndur priviri și comentarii timp de șaisprezece ore. Nimeni nu trebuie să știe nimic. Cred că și tu preferi astfel, nu-i așa? Eu voi fi întotdeauna convinsă că a fost un act secret, că nu ai făcut-o pentru... Nu știu de ce gîndesc lucrurile astea. Nu am dreptul să explic nimic în numele tău. Și, poate, nici în al meu. Cum aș putea ști, Juan Luis? Cum aș putea să aduc o jignire amindurora afirmînd sau negînd că în acel moment sau cu mult timp înainte — nu știu nici cum, nici cînd ai luat hotărîrea; poate din copilărie, de ce nu? — motivele tale au fost poate dezamăgirea, durerea, nostalgia sau speranța? E frig. Bate un vînt înghețat dinspre munți, ca o suflare de moarte asupra orașului și lacului. Îmi acopăr jumătatea feței cu reverele demi-ului, ca să-mi rețin propria căldură, deși autobuzul e încălzit și acum demarează lin, învăluit și el în abur. Leșim din gara Cornavin printr-un tunel și știu că nu voi mai vedea lacul și podurile Genevei, fiindcă autobuzul intră pe șoseaua din spatele gării și se îndepărtează în continuare de Lemán în drum spre aeroport. Trecem prin partea urîtă a orașului, unde trăiesc lucrătorii sezonieri veniți din Italia, Germania și Franța în acest paradis unde nu a căzut o singură bombă, unde nimeni nu a fost torturat, asasinat sau înșelat. Chiar autobuzul dă această senzație de curățenie, ordine și bunăstare care ți-a atras atît de mult atenția încă de la sosire și acum, cînd șterg cu mîna geamul aburit și văd casele astea sărăcăcioase, mă gîndesc că în pofida aspectului, probabil nu se trăiește prea rău în ele. Elveția termină prin a ne preda confortului în mod excesiv, spuneai într-o scrisoare; pierdem simțul extremelor care la noi, în Mexic, sînt așa de vizibile și insultătoare. Juan Luis, în ultima ta scrisoare nu aveai nevoie să-mi spui — eu înțeleg fără să fi trăit: asta a fost întotdeauna legătura noastră de unire — că această ordine pusă în tot ceea ce este exterior — punctualitatea trenurilor, oșestitatea în relațiile oamenilor, previziunile în muncă și economisirea toată viața — cerea o dezordine interioară care să o compenseze. Îmi vine să rîd, Juan Luis, dincolo de grimasa care luptă să rețină lacrimile, încep să rîd și toți pasagerii prind să mă privească și să murmure între ei; e ceea ce doream să evit; bine cel puțin că aceștia sînt cei care merg la Milano. Rîd gîndindu-mă că ai plecat de la ordinea casei noastre din Mexic la dezordinea libertății tale în Elveția. Mă înțelegi? Din țara pumnalelor înșingurate la anarhia din țara orologiilor cu cuc. Spune-mi dacă are haz, lartă-mă. A trecut. Încerc să mă cal-

mez privind culmile înzăpezite ale munților Jura, uriașul versant abrupt și cenușiu care își caută zadarnic reflexul în apele izvorite din el. Tu mi-ai scris că vara lacul este ochiul Alpiilor: îi reflectă, dar îi și transformă într-o vastă catedrală scufundată și spuneai că aruncându-te în apă te dădeai la fund în căutarea munților. Știi că am toate scrisorile tale la mine? Le-am citit în avionul cu care am venit din Mexic și în timpul celor câteva zile cât am rămas la Geneva, în momentele libere pe care le-am avut. Și acum le voi citi la întoarcere. Numai că în această călătorie mă întovărășești tu.

Am călătorit atât de mult împreună, Juan Luis. În copilărie, mergeam la fiecare sfârșit de săptămână la Cuernavaca, în casa aceea acoperită de buganvillii. M-ai învățat să înot și să merg pe bicicletă. Ne duceam în oraș în toate simbetele după-amiază, pedalind cu nădejde. Totul l-am cunoscut prin ochii tăi. „Privește, Claudia, oamenii zburători, privește, Claudia, miile de păsări în copaci, privește, Claudia, brățările de argint, pălăriile largi de paie, bețele cu votă de zahăr ca niște fuioare de zăpadă, statuile verzi, vino, Claudia, hai la roata norocului.” Ca să sărbătorim Anul Nou ne duceau la Acapulco și tu mă deșteptai dimineața devreme și alergam la plaja Hornos pentru că știam că era cea mai bună oră a mării: numai atunci melcii și caracatițele, lemnele negre și sculptate, sticlele vechi, cu mușchi, apăreau aruncate de maree și noi adunam tot ce puteam, deși știam că nu ne vor da voie să ducem toate astea în Mexic și într-adevăr mulțimea de lucruri inutile adunate nici nu încăpea în automobil. E curios că de fiecare dată când doresc să-mi aduc aminte cum era la zece, la treisprezece sau la cincisprezece ani, mă gîndesc imediat la Acapulco. Poate din pricină că tot restul anului fiecare din noi mergea la școala lui și numai acolo, pe țarm, sărbătorind trecerea de la un an la altul, toate orele erau ale noastre. Acolo jucam roluri, închipuindu-ne personaje. În castelele de stîncă, eu eram o prizonieră a căpădunilor și tu urcai cu o spadă de lemn în mînă, strigînd și bătîndu-te cu monștrii imaginari ca să mă eliberezi. În corăbiile de pirași — vreo bărcuță de lemn — eu așteptam înspăimîntată să termin cu exterminarea rechinilor care mă amenințau. În pădurile dese de la Pie de la Cuesta, înaintam mînă în mînă, căutînd comoara secretă indicată în planul găsit într-o sticlă. Îți întovărășeai isprăvile fredonînd o muzică de fond inventată atunci: dramatică, făcută doar din momente culminante. Căpitanul Segre, Sandokan, Ivanhoe: personajul tău se schimba cu fiecare aventură și eu eram mereu prințesa amenințată, fără nume, identică cețosului ei prototip.

Un singur vid a fost: cind ai implinit cincisprezece ani și eu aveam doisprezece, ți-a fost rușine să mai mergi cu mine. Eu n-am înțeles fiindcă te vedeam la fel ca totdeauna: zvelt, puternic, ars de soare, cu părul castaniu, buclat. Dar anul următor ne-am regăsit și am fost din nou împreună, de data asta nu ca să culegem scoici și să inventăm aventuri, ci ca să prelungim o zi care începea să ne pară prea scurtă și o noapte care ne separa, se prefăcea în ispita noastră identificindu-se cu noile posibilități ale unei vieți de curind descoperită, de curind inaugurată. După masa de seară, mergeam prin Farallón, ținându-ne de mină, fără să vorbim, fără să privim grupurile care cîntau la chitară în jurul focurilor sau perechile care se sărutau la adăpostul stîncilor. Nu era nevoie să ne spunem că ne părea rău de ei. Nu era nevoie să ne spunem că lucrul cel mai bun din lume era să mergem împreună noaptea, de mină, fără să rostim o vorbă, comunicindu-ne în tăcere secretul, enigma care nicio dată între noi nu a fost motiv de glumă sau pedanterie. Căci eram serioși, fără să fim solemnî, nu-i așa? Și poate ne ajutam fără să știm, într-un chip pe care nicio dată nu l-am putut explica bine, dar care ținea de nisipul fierbinte sub picioarele noastre desculțe, de tăcerea mării în ceas de noapte, de atingerea șoldurilor noastre cînd mergeam, tu cu noii tăi pantaloni albi, lungi și pe talie, eu cu noua mea fustă roșie învoaltă: ne schimbaserăm întreaga garderobă și scăpasem de glumele, rușinările și violențele prietenilor noștri. Știi, Juan Luis, foarte puțin izbutesc să nu mai aibă paisprezece ani — acei paisprezece ani care nu mai erau ai noștri. Ce numim noi *machismo** înseamnă a avea paisprezece ani toată viața; e o teamă crudă. Tu o știi, fiindcă nici tu nu ai putut s-o eviți. În schimb pe măsură ce copilăria noastră rămînea în urmă și tu treceai prin toate experiențele comune vîrstei tale, ai vrut să mă eviți pe mine. Din pricina asta te-am înțeles cînd, după ani în care aproape că nu-mi vorbeai (dar în care eu te spionam de la fereastră și te vedeam plecînd într-o mașină decapotabilă, ticsită de prieteni și întorcîndu-te tîrziu, scîrbit), cînd eu am intrat la facultatea de filosofie și litere, iar tu la economie, m-ai căutat nu acasă, cum ar fi fost natural, ci la facultate, și m-ai invitat să luăm o cafea în subsolul acela călduros și plin de studenți, într-o după-amiază.

Mi-ai mîngîiat mîna și mi-ai spus:

— Iartă-mă, Claudia.

* Macho = mascul; machismo = ostentația agresivă a virilității (n.t.).

Eu am suris și m-am gândit că deodată reveneau toate momentele copilăriei noastre, dar nu pentru a se prelungi, ci spre a-și afla o culminație, o recunoaștere ciudată care în același timp le risipea pentru totdeauna.

— De ce? ți-am răspuns, Îmi face plăcere să vorbim din nou. Nu e nevoie de mai mult. Ne-am văzut în fiecare zi, dar era ca și cum celălalt nu ar fi fost de față. Acum îmi face plăcere să fim din nou prieteni, ca înainte.

— Sîntem mai mult decît prieteni, Claudia. Sîntem frați.

— Da, dar asta e un accident. Ai văzut, fiind frați, ne-am iubit mult cit eram copii și apoi nici măcar nu ne-am vorbit.

— Am să plec, Claudia. Am și vorbit cu tata. Nu e de acord. El crede că trebuie să termin întii facultatea. Eu trebuie însă neapărat să plec.

— Unde?

— Am obținut un post la Națiunile Unite, la sediul din Geneva. Acolo pot să continui cu studiile.

— Faci bine, Juan Luis.

Mi-ai spus ceea ce știam deja. Mi-ai spus că nu mai puteai îndura amorul tarifat, învățarea pe dinafară, obligația de a fi macho, demagogia patriotardă, religia afișată doar pe virful buzelor, lipsa filmelor bune, lipsa de adevărate femei, tovarășe de aceeași vîrstă, care să-ți umple viața... A fost un discurs întreg, spus cu voce încreștată, la masa de bar studentesc.

— Adevărul e că nu se poate trăi aici. Ți-o spun serios. Eu nu vreau să slujesc nici pe Dumnezeu, nici diavolul, vreau să ard lumina vieții la amîndouă capetele. Și aici nu e cu puțință, Claudia. Dacă vrei să trăiești, te consideră un trădător potențial. Aici te obligă să slujești, să iei poziție, e o țară fără libertatea de a fi tu însuși. Eu vreau să fiu decent. Nu vreau să fiu politician, mincinos, „bărbat, nu glumă”, lingău fin și subtil. „Mexicul n-are pereche”... din fericire. Nu vreau să continui din bordel în bordel. Apoi, pentru toată viața, aici trebuie să tratezi femeile cu un sentimentalism brutal și dominator pentru că niciodată nu ai ajuns să le înțelegi. Nu vreau.

— Și mama ce zice?

— Are să plîngă. Nu-i nimic. Ea plînge pentru aproape toate lucrurile, nu-i așa?

— Și eu, Juan Luis?

Ai suris copilărește.

— Vei veni să mă vizitezi, Claudia, jură-mi că vei veni!

Nu numai că am venit să te văd. Iată, am venit să te caut, să te iau înapoi în Mexic. Și atunci la despărțire, ți-am spus numai atât:

— Amintește-ți mult de mine. Caută modul de a fi întotdeauna cu mine.

Da, mi-ai scris, rugându-mă să te vizitez. Ai găsit o cameră cu baie și bucătărie în locul cel mai frumos al Genevei, în Place du Bourg-de-Four. Mi-ai scris că se află la etajul al patrulea, în centrul părții vechi a orașului, de unde puteai vedea acoperișurile ascuțite, turnurile bisericilor, ferăstruicile și luminatoarele înguste, iar mai departe lacul ce se pierde din vedere spre Vevey, Montreux și Chillon. Scrisorile tale erau pline de bucuria independenței. Trebuia să-ți faci patul, să mături, să-ți pregătești micul dejun și să cobori la lăptăria din colț. Luai un aperitiv la cafeneaua din piață. Mi-ai vorbit atât de mult de ea. Se numește La Clémence, are o apărătoare de pînză cu ciucuri verzi și albi și acolo își dau întâlnire toți oamenii pe care merită să-i cunoști la Geneva. Localul este foarte strîmt, abia șase mese unde fetele care servesc, îmbrăcate în negru, oferă *cassis* și se adresează tuturor cu „M'sieudame”. Ieri m-am așezat la o masă ca să iau o cafea și am văzut studenți cu fulare lungi și șepci universitare, fete indiene cu sari-uri peste care îmbrăcaseră paltoane groase de iarnă, diplomați cu rozete la butonierele reverelor, actori care fug de impozite și se refugiază în vreun *chalet* pe malul lacului, tinere nemțoaice, chiliene, belgiene, tunisiene angajate de OIT. Mi-ai scris că erau două Geneve. Orașul convențional și ordonat pe care Stendhal l-a descris ca pe o floare fără parfum, locuit de elvețieni și formînd pinza de fond pentru celălalt oraș, de trecere și exil, orașul străin al întâlnirilor accidentale, al privirilor și conversațiilor imediate, fără supunere la normele pe care elvețienii și le-au dat, eliberînd pe ceilalți. Sosind aici, aveai douăzeci și trei de ani și îmi închipui entuziasmul tău.

„Dar destul cu generalitățile (mi-ai scris). Trebuie să-ți spun că m-am apucat de un curs de literatură franceză și acolo am cunoscut... Claudia, nu pot să-ți explic ce simt și nici nu încerc; tu m-ai înțeles întotdeauna fără să fie nevoie de cuvinte. Se numește Irène și nu știi cît e de frumoasă, deșteaptă și simpatică. Ea studiază literale și e franțuzoaică; ce curios! studiază același lucru ca tine.

Poate din pricina asta mi-a plăcut imediat. Ha, ha." Cred că a durat o lună. Nu-mi amintesc. Sint patru ani de atunci. Apoi: „Marie-José vorbeşte prea mult, dar mă distrează. Am mers la Davos pentru a petrece sfârşitul săptămânii şi m-a făcut ridicol, fiindcă ea e o schioare formidabilă, iar eu pe zăpadă nu fac două parale. Spun că schiul trebuie învăţat de mic. Îţi mărturisesc că m-am simţit prost şi amin-doi ne-am întors la Geneva luni — sosisem vineri — eu avind şi glezna scrintită. Nu-i aşa că-ţi vine să rizi?" Apoi a venit primăvara. „Doris e englezoaică şi pictează. Am folosit vacanţa de Paşti ca să ne ducem la Wengen. Spune că face amor pentru ca subconştientul ei să lucreze şi sare din pat cind nu te aştepţi ca să picteze guaşe cu virful Jungfrau alb de zăpadă în faţă. Deschide ferestrele, respiră adinc şi pictează goală, în timp ce eu tremur de frig. Ride cu poftă şi spune că sint o fiinţă tropicală şi subdezvoltată. Apoi îmi serveşte kirsch ca să mă încălzească." Doris m-a făcut să rid timp de un an cit au continuat să se vadă. „Am nevoie de veselie ei, dar ea a hotărît că un an în Elveţia era destul şi s-a dus cu şevaletul şi cutiile ei cu vopsele să trăiască în insula Miconos. Mai bine. M-am distrat grozav, dar ceea ce mă interesează nu e o femeie ca Doris." Una a plecat în Grecia şi alta a sosit din Grecia. „Sofia e femeia cea mai frumoasă din cite am cunoscut, şi-o jur. Ştiu că e un loc comun, dar pare o Cariatidă. Desigur, nu în sensul vulgar. E o statuie, pentru că rămîne perfectă din toate unghiurile: o fac să se rotească goală, în cameră. Important e însă aerul care o înconjoară, spaţiul din jurul statuii, mă înţelegi? Spaţiul pe care îl ocupă şi îi îngăduie să fie frumoasă. E oacheşă, are sprîncenete dese şi mîine, Claudia, se duce cu un tip plin de bani pe Coasta de Azur. Dezolat, dar satisfăcut, fratele tău care te iubeşte, Juan Luis."

Şi Christine, Consuelo, Sonali, Marie-France, Ingrid... Referintele s-au făcut tot mai scurte, mai dezinteresate. Te-a cuprins un interes pentru munca ta la organizaţie şi ai început să vorbeşti pe larg despre colegi, despre ticurile lor naţionale şi relaţiile cu tine, despre temele conferinţelor, despre salarii, călătorii şi chiar despre cuantumul pensiilor la retragerea din funcţie. Nu voiai să-mi spui că acest loc — asemenea tuturor locurilor — termină prin a crea liniştiteile lui convenţii şi că tu cădeai în acelea ale funcţionarului internaţional. Pînă ce a sosit o ilustrată cu panorama oraşelului Montreux şi scrisul tău strîns, povestind masa la un restaurant fabulos şi regretind absenţa mea, cu două semnături: mîzgălitura ta şi un nume, indescifrabil, dar cu grijă repetat, mai jos, cu litere de tipar: Claire,

A, dar, de data asta ai procedat gradat. Nu ai prezentat-o ca pe cefelalte. La început ai vorbit despre o nouă muncă pe care aveau să ți-o încredințeze. Apoi despre apropiata sesiune a unui consiliu. În continuare, despre noii colegi care îți erau pe plac, deși îți aduceai aminte cu nostalgie de cei anteriori. Apoi ai spus că lucrul cel mai greu era să te obișnuiești cu funcționarii de la documentație care nu-ți cunoșteau obiceiurile. În sfârșit, că ai avut noroc să lucrezi cu un coleg „compatibil” și în scrisoarea următoare mi-ai dat numele lui: Claire. Cu trei luni înainte îmi trimiseseși ilustrata de la Montreux. Claire, Claire, Claire.

Ți-am răspuns: „Mon ami Pierrot”. Nu mai erai sincer cu mine? De când cu Claire? Voiam să știu tot. Ceream să știu tot. Juan Luis, nu eram noi cei mai buni prieteni, înainte de a fi frați? Nu mi-ai scris două luni. Apoi a sosit un plic cu o fotografie înăuntru. Tu și ea cu fântina arteziană în spate și cu lacul în timp de vară; tu și ea, rezemați de balustradă. Brațul tău îi înconjura mijlocul. Ea, așa de frumoasă, cu mina pe o amforă cu flori. Dar fotografia nu era bună. Îmi venea greu să judec chipul lui Claire. Subțire și surizătoare, asta da, vedeam, un fel de Marina Vlady mai slabă, dar cu același păr neted, lung și blond. Cu tocuri joase. Un pulover fără mîneci. Decoltat.

Ai acceptat-o fără să-mi explici nimic. Întii scrisorile relatînd fapte. Locuia într-o pensiune din strada Emile Jung. Totul ei era inginer, văduv, lucra în Neuchâtel. Tu și Claire mergeați împreună la plajă și înotați. Luați ceaiul la Clémance. Vedeți filme vechi franțuzești la un cinematograful de pe Rue Mollard. Masa de seară, la Plat d'Argent și fiecare își plătea consumația. În timpul săptămîinii, frecventați cofetăria de la Palatul Națiunilor. Uneori luați tramvaiul și mergeați în Franța. Fapte și nume, nume, nume, ca într-un ghid: Quai des Berges, Gran Rue, Cave à Bob, Gare de Cornavin, Auberge de la mère Royaume, Champelle, Boulevard des Bastions.

Apoi, conversații. Preferințele lui Claire pentru anumite filme, anumite lecturi, concerte și iarăși nume, riul de substantive proprii din scrisorile tale (*Drôle de Drame* și *Les enfants du Paradis*, Scott Fitzgerald, Raymond Radiguet, Schumann și Brahms) și apoi Claire a spus, Claire e de părere, Claire intuiește. Personajele lui Carné trăiesc libertatea ca pe o conspirație rușinoasă. Fitzgerald a inventat modele, gesturile și decepțiile care continuă să ne hrănească. Requiem-ul german celebrează toate morțile profane. Da, ți-am răspuns. Orozco a murit de curînd și la Belles Artes s-a deschis o gigantică

retrospectivă a lui Diego. Și iar ocolisuri, totul transcris exact, așa cum eu însumi ți-o cerusem.

— De fiecare dată când îmi ascult glasurile lăuntrice, îmi spun că e ca și cum ne-am da seama că trebuie negreșit să consacram tot ceea ce pînă acum a fost condamnat, Juan Luis, să întoarcem pe dos mînușa. Cine ne-a mutilat, dragul meu? Avem atît de puțin timp ca să recuperăm tot ce ni s-a furat. Nu, nu-mi propun nimic, vezi? Să nu facem planuri. Cred ca și Radiguet: manevrele inconștiente ale unui suflet curat sînt încă și mai ciudate decît combinațiile viciului.

Ce puteam să-ți răspund? Pe aici, toate ca totdeauna, Juan Luis. Tata și mama sînt foarte triști că nu ești printre noi la nunta de argint. Papa a fost ridicat la funcția de vicepreședinte al companiei de asigurări și spune că este cel mai bun dar de aniversare. Mama, sărăcuța, inventează în fiecare zi alte maladii. A început să funcționeze primul canal de televiziune. Eu îmi prepar examenele anului trei. Visez puțin tot ceea ce tu trăiești; îmi fac iluzia că-l întîlnesc în cărți. Ieri îi povesteam lui Federico tot ce faci, vezi, citești și auzi și ne-am gîndit că după ce ne luăm diploma, poate te vizităm. Nu te gîndești să te întorci într-o bună zi? Ai putea folosi vacanța următoare, nu?

Mi-ai scris că toamna e diferită alături de Claire. Ieșeați să vă plimbați mult duminicile, ținindu-vă de mînă și fără să vorbiți, stăruia în parcuri o aromă finală de zambile putrezite, dar acum mirosul de frunze arse vă urmărea în timpul acestor lungi plimbări care îți aminteau de ale noastre pe plajă, acum cîți ani? fiindcă nici tu nici Claire nu vă încumetați să rupeți tăcerea, oricîte lucruri vi s-ar fi întîmplat, oricîte gînduri v-ar fi deșteptat această enigmă a anotimpurilor cu țărături rupte de contactul cu zambilele și cu frunzele uscate. La sfîrșit, tăcerea, Claire. Claire — mi-ai scris mie — ai înțeles totul. Am ceea ce am avut întotdeauna. Acum pot să posed cele dorite. Acum te-am regăsit, Claire.

În scrisoarea mea următoare, ți-am spus din nou că Federico și eu preparăm împreună un examen și că voiam să petrecem anul nou la Acapulco. Am tăiat însă rîndurile înainte de a-ți trimite scrisoarea. În a ta, nu mă întrebi nimic despre cine era Federico, și dacă ai putea s-o faci azi, nu aș ști ce să-ți răspund. Cînd a venit vacanța, am spus să nu-mi mai comunice chemările lui la telefon, iar la facultate nu mai trebuia să-l văd, nemaifiind cursuri, așa că m-am dus singură, cu părinții, la Acapulco. Nu ți-am povestit nimic

din toate astea. Am încetat să-ți scriu citeva luni, dar scrisorile tale continuau să sosească. În vara aceea, Claire a venit să locuiască la tine, în camera din Bourg-de-Four. De ce să mai amintesc de scrisorile care au urmat? Le am pe toate aici în poșetă. „Claire, totul e nou. Niciodată nu fusesem împreună la ivirea dimineții. Înainte, orele astea nu contau, erau o parte moartă a zilei și acum sînt cele pe care nu le-aș da pentru nimic în lume. Am trăit atît de uniți întotdeauna, în timpul peregrinărilor noastre, la cinematograful, la restaurant, pe plajă, imaginînd aventuri, dar întotdeauna în încăperi distincte. Știi cum mă pierdeam, singur, gîndindu-mă la tine? Acum sînt eu mai mult ca oricînd tocmai în orele acelea. Petrec toată noaptea lingă tine, cu brațele în jurul mijlocului tău, cu pieptul lipit de spatele tău, așteptînd să se facă de ziua. Tu știi, Claire, și cu ochii încă închisi îți întorci fața spre mine, în timp ce eu înlătur cearșaful, uit de colțurile pe care le-ai încălzit toată noaptea și te întreb dacă nu asta este ceea ce dorisem dintotdeauna, de la început, cînd ne jucam și mergeam în tăcere ținîndu-ne de mină. Trebuia să ne culcăm sub același acoperiș, în propria noastră casă, nu-i așa? De ce nu îmi scrii, Claudia? Te iubește, Juan Luis.”

Poate îți amintești glumele mele. Nu era același lucru să te iubești pe o plajă sau într-un hotel înconjurat de lacuri și zăpadă și să trăiești împreună toate zilele. Pe deasupra, lucrați în aceleași birouri. Veți termina prin a vă plictisi. Noutatea va dispărea. Să te deștepți împreună... Nu era prea agreabil, realmente. Ea va vedea cum te speli pe dinți. Tu vei vedea cum se demachiază, cum se unge cu creme, cum își pune jartierele... Cred că ai făcut rău, Juan Luis. Nu erai în căutarea independenței? Pentru asta ți-ai luat în spate povara asta? În acest caz, mai bine ai fi rămas în Mexic. Pe cit se pare, e greu să fugim de convențiile în care am fost crescuți. În fond, deși nu ai îndeplinit formele, faci ceea ce tata și mama și toți ceilalți au așteptat de la tine. Te-ai prefăcut într-un om ordonat. Și ce bine ne distrăm cu Doris, cu Sophia și cu Marie-José. Păcat.

Nu ne-am scris timp de un an jumătate. Viața mea nu s-a schimbat cu nimic. Cariera a devenit repetitivă, oarecum inutilă. Cum să înveți pe alții literatura? O dată ce m-au pus în contact cu un anume lucru, am știut că îmi revine să zbor singură, să citesc, să scriu și să studiez pe seama mea și am continuat să frecventez cursurile numai din disciplină, pentru că trebuia să termin ce începusem. Devii atît de idiot sau de pedant încît accepți să ți se explice ceea ce știi deja pe bază de scheme și tablouri sintetice. Partea rea este

cînd o lei înaintea maeștrilor și ei știu că asta se întîmplă adesea, dar o ascund ca să nu-și piardă posturile și avantajele. Începeam studierea romantismului, dar eu citeam pe Firbank, pe Rolfe și-l descoperisem pe William Golding. Îi intimidasem oarecum pe profesori și singura mea satisfacție în acea perioadă erau elogiile la facultate: Claudia e o promisiune. M-am închis tot mai mult în camera mea, am aranjat-o după gustul meu, mi-am rinduit cărțile, am agățat reproducerile preferate, am instalat picupul și mama s-a plictisit în cele din urmă să-mi tot ceară să cunosc băieți și să merg la dans. M-au lăsat în pace. Mi-am schimbat și garderoba, de la imprimeurile colorate pe care tu le-ai cunoscut, am trecut la bluza albă și fusta de culoare închisă sau la taior, la ceea ce mă face să mă simt mai serioasă, mai severă, mai distantă.

Se pare că am ajuns la aeroport. Se rotesc ecranurile radarului și încetez să-ți mai vorbesc. Momentul va fi neplăcut. Pasagerii încep să se miște. Îmi iau poșeta, trusa de toaletă și demi-ul. Rămîn pe locul meu pînă ceilalți coboară. În cele din urmă, șoferul îmi spune:

— Nous voilà, mademoiselle. L'avion part dans une demi-heure.

Nu, acesta e celălalt, cel care merge la Milano. Îmi potrivesc căciulița de blană și cobor. E un frig umed și ceața ascunde munții. Nu plouă, dar aerul cuprinde milioane de picături invizibile, risipite peste tot: le simt în păr. Îmi mîngîi părul blond și neted. Întru în edificiu și mă îndrept spre biroul companiei. Îmi spun numele și funcționarul aprobă în tăcere. Îmi cere să-l urmez. Străbatem un coridor lung bine luminat și apoi ieșim în după-amiaza înghețată. Traversăm o bună bucată de drum asfaltat pînă să ajungem la un fel de hangar. Merg cu pumnii strînși. Funcționarul nu încearcă să-mi vorbească. Pășește puțin înaintea mea, ceremonios. Intrăm în depozit. Miroase a lemn umed, a paie și oatran. Sint multe lăzi așezate în ordine, ca cilindri; există și un cîine care latră în cușca lui. Siciul tău e puțin ascuns. Funcționarul mi-l arată, înclinîndu-se cu respect. Ating capacul siciului și nu vorbesc cîteva minute. Plîsul îmi rămîne adînc, în pîtec, dar e ca și cum nu aș plînge. Funcționarul așteaptă și cînd crede că-i momentul potrivit îmi arată diferitele hîrtii de care m-am ocupat în ultimele zile: permisele și vizele poliției, salubrității, consulatului mexican și companiei de aviație. Îmi cere să semnez documentul final de îmbarcare. Semnez și el umezește etichetele cu lipici și le aplică pe orificiul siciului. Îl plumbuiește. Ating din nou capacul cenușiu și ne întoarcem în edificiul central. Funcționarul murmură condoleanțe și pleacă înclinîndu-se reverențios.

După ce am aranjat documentele cu compania și cu autoritățile elvețiene, urc la restaurant cu tichetul de imbarcare între degete, iau loc și cer o cafea. Stau alături de o fereastră cit peretele și văd avioanele apărind și dispărind pe pistă. Se pierd în ceață sau ies din ea, dar zgomotul motoarelor le precede sau le urmează ca un siaj sonor. Îmi provoacă teamă. Da, tu știi că mă înspăimintă îngrozitor și nu vreau să mă gândesc la ce va fi această călătorie de întoarcere cu tine, în plină iarnă, arătând în fiecare aeroport documentele cu numele tău și permisele ca să poți trece. Îmi aduc cafeaua și o iau fără zahăr; îmi face bine. Nu-mi tremură mina când o beau.

Acum nouă săptămîni am deschis cu nerăbdare plicul cu prima ta scrisoare după optsprezece luni și am scăpat ceașca de cafea pe covor. M-am aplecat repede ca să șterg pata cu fusta și apoi am pus un disc, am mers prin odaie cu brațele încrucișate; privind cotoarele cărților, am citit chiar cîteva versuri încet, mîngîind copertile volumului, sigură de mine însumi, departe de scrisoarea ta necunoscută și ascunsă înlăuntrul plicului deschis care zăcea pe un braț al fotoliului.

O, daruri dulci, nefaste pentru mine,
dulci, vesele cînd Cel de Sus voia,
v-alăturați în amintirea mea
cu moartea hidă ce mi se cuvine.

„Desigur că ne-am certat. Ea pleacă trîntind ușa și eu aproape plîng de furie. Încerc să-mi găsesc ceva de făcut, dar nu pot și ies s-o caut. Știu unde este. În față, la Clémence, bind și fumînd nervoasă. Cobor scara care scîrîie, intru în piață și ea mă vede de departe, dar se face că nu mă observă. Traversez grădina și urc pînă la nivelul cel mai înalt din Bourg-de-Four. Merg încet și ating în treacăt cu degetele balustrada de fier; ajung la cafenea și mă așez alături într-un fotoliu de răchită. Sintem în aer liber, vara cafeneaua invadează trotuarele și se aude muzica clopotelor de la Saint Pierre. Claire vorbește cu fata care a servit-o. Spun prostii despre vreme cu odiosul accent elvețian, cîntat. Aștept pînă ce Claire își stinge țigara în scrumieră și fac la fel ca să-i ating degetele. Mă privește. Știi cum, Claudia? Cum mă priveai tu, cocoțată pe stîncile plajei, așteptînd să te salvez de căpcăun. Trebuia să te prefaci că nu știi dacă eu vin să te scap sau să te omor în numele temnițelor tale. Dar uneori nu puteai să-ți oprești risul și pentru o clipă

ficțiunea se destrăma. Cearta a început din cauza unei neglijențe de-a mea. Mă acuzat că nu am fost atent și că am dat naștere la o problemă morală. Acum ce-o să facem? Dacă cel puțin aş avea un răspuns imediat, dar nu, m-am închis simplu în mine, tăcut și ursuz și nici măcar nu am fugit de situație pentru a face ceva inteligent. Acasă erau cărți și discuri, dar eu mă dedicam rezolvării de cuvinte încrucișate din reviste.

— Trebuie să te hotărăști, Juan Luis. Te rog.

— Mă gîndesc.

— Nu face pe prostul. Nu mă refer la asta. La tot. O să ne consacram toată viața să clasificăm documentele O.N.U.? Sau trăim numai o etapă provizorie care să ne permită a fi ceva mai mult, ceva ce nu știm încă? Eu sint dispusă la orice, Juan Luis, dar nu pot lua hotărîri eu singură. Spune-mi dacă viața noastră împreună și munca noastră sint numai o aventură; voi fi de acord. Spune-mi dacă cele două lucruri sint permanente, de asemenea voi fi de acord. Dar nu mai putem acționa ca și cum munca ar fi trecătoare și iubirea permanentă, nici invers, înțelegi?"

„Cum puteam să-i explic, Claudia, că problema ei era pentru mine de neînțeles? Crede-mă, stînd acolo pe fotoliu la Clémence, văzînd trecînd tinerii pe bicicletă, ascultînd risetele și murmurale lumii înconjurătoare, clopotele catedralei care își răspîndeau muzica, în clorchini de sunete, crede-mă, Claudia, că am închis ochii și m-am cufundat în mine însumi, am căutat în propria-mi obscuritate înțelegerea secretă a persoanei mele, mi-am subțiat firele sensibilității astfel încît cea mai mică mișcare sufletească să le facă să vibreze, mi-am încordat întreaga percepție, întreaga putere de intuiție și întregul prezent ca pe un arc, pentru a ținti viitorul și a-l revela, rînindu-l. Această săgeată a ieșit șuierînd, dar nu exista nici o țintă, Claudia, nu era nimic în față și toată această construcție internă și dureroasă — simțeam miinile reci din cauza efortului — se prăbușea ca o cetate de nisip la primul asalt al valurilor; dar nu pentru a se pierde, ci pentru a se întoarce la oceanul pe care îl numim memorie, la copilărie, la plaja noastră, la jocurile noastre, la o voioșie și o căldură pe care tot restul de atunci pînă acum încearcă să le îmite, să le prelungească, să le confunde cu planuri de viitor și să le reproducă cu surprize de prezent. Da, i-am spus că e bine; vom căuta un apartament mai mare. Claire are să aibă un copil.”

Ea însăși mi-a adresat o scrisoare — un scris pe care nu-l mai văzusem decît în literele de la ilustrata din Montreux. „Știu cîtă importanță ai pentru Juan Luis, cîm ați crescut împreună și toate celelalte. Doresc mult să ne vedem și să devenim bune prietene. Crede-mă că te cunosc. Juan Luis îmi vorbește atîta de tine încît uneori sint geloasă. Ce bine-ar fi dacă ai putea să ne vizitezi aici. Juan Luis a făcut o carieră frumoasă și toți țin într-adevăr la el. Geneva e mică, dar plăcută. Am prins drag de acest oraș pentru motive pe care le poți ghici și aici ne vom petrece viața. Voi mai putea munci încă vreo trei-patru luni, sint abia în a doua lună a sarcinii. Sora ta, Claire.”

Și din plic a căzut noua fotografie. Te-ai îngărașat și pe verso mă avertizezi: „Prea multă gastronomie, surioară.” Și chelești, ca tata. Și ea este foarte frumoasă, foarte Botticelli, cu părul blond și lung. Ce-i cu tine, Juan Luis, ai innebunit? Erai un tînr frumos cînd ai plecat din Mexic. Acum, privește-te. Te-ai văzut? Ții dietă. Ai numai douăzeci și șapte de ani și pari de patruzeci. Și ce citești, Juan Luis, ce te preocupă? Cuvintele încrucișate? Nu ai voie să te trădezi pe tine însuși, te rog, știi că eu depind de tine, de puțința ca tu să crești o dată cu mine, nu poți rămîne în urmă. Ai promis că vei continua să studiezi acolo, așa i-ai spus tatei, Lucrul de rutină te obosește, poate te-a și obosit. Ai poftă numai să ajungi mai repede în apartamentul tău, să-ți scoți pantofii și să citești ziarul. Nu-i așa? Nu mi-o spui, dar știu că e adevărat. Nu te ruina, singur, te rog. Eu am rămas credincioasă, eu mențin vie copilăria noastră. Nu-mi pasă că ești departe. Trebuie să continuăm uniți în ceea ce e important, nu putem face nici o concesie celor care ne cer să fim altceva — îți amintești? — în afara iubirii, tinereții, inteligenței și tăcerii. Vor să ne deformeze, să ne facă asemeni lor, nu ne suportă. Nu-i servi, Juan Luis, te rog, nu uita ce mi-ai spus odată în subsolul acela de la facultate. O dată ce faci primul pas în direcția lor totul este pierdut, nu mai există întoarcere. A trebuit să arăt scrisoarea ta părinților noștri: Mama a suferit un șoc. Tensiunea. E în clinica de cardiologie. Sper ca în scrisoarea următoare să nu-ți dau o veste rea. Mă gîndesc la tine, îmi amintesc de tine, știu că nu mă vei dezminți.

Au sosit două scrisori de răspuns. Cea dintîi mi-ai adresat-o mie, spunînd că Claire avusese un avort. Apoi a doua pe care ai trimis-o mamei ca s-o anunți că te căsătorești cu Claire peste o lună. I-am cerut mamei să mă lase să păstrez scrisoarea ei împreună cu ale

mele. Le-am pus alături și am studiat scrisul tău ca să știu dacă amindouă erau scrise de aceeași persoană.

„A fost o hotărîre rapidă, Claudia. I-am spus că era prematur. Sîntem tineri și avem dreptul să trăim fără responsabilități încă o bucată de vreme. Claire a spus că e în regulă. Nu știu dacă a înțeles tot ce i-am spus. Dar tu, da, nu-i așa?”

„O iubesc pe fata aceasta, mamă, știu că o iubesc. A fost bună și înțelegătoare cu mine, iar eu uneori am mers pînă la a o face să sufere; nu vă veți rușina de faptul că vreau să-i ofer o compensație. Tatăl ei e văduv; e inginer și locuiește în Neuchatel. Este de acord și va veni la nuntă. Cînd o vei cunoaște pe Claire, o vei iubi tot atît cît o iubesc eu, mamă.”

După trei săptămîni, Claire s-a sinucis. Ne-a chemat la telefon unul din colegii tăi de birou; ne-a spus că într-o după-amiază s-a învoit de la serviciu să plece, o dorea capul; a intrat într-un cinematograf și tu ai căutat-o în noaptea aceea, ca de obicei, în apartament, ai așteptat-o și apoi ai dat buzna pe străzi, colindînd tot orașul, fără s-o poți găsi; murise la cinematograf, luase veronaful înainte de a intra și se așezase singură în primul rînd, unde nimeni nu putea s-o deranjeze; ai telefonat la Neuchatel, ai străbătut din nou străzile și restaurantele, ai stat apoi la Clémence pînă ce-au închis. Numai a doua zi te-au chemat de la morgă și te-ai dus s-o vezi. Prietenul tău ne-a spus că ar trebui să venim la tine și să te obligăm să te întorci în Mexic, erai innebunit de durere. Eu am spus adevărul părinților noștri. Le-am arătat ultima ta scrisoare. Au rămas tăcuți și apoi tata a spus că nu te va mai primi în casă. A strigat că ești un criminal.

Termin cafeaua și un funcționar al companiei arată spre masa unde stau. Omul înalt, cu reverele pardesiului ridicate, face un semn de acord și se îndreaptă spre locul meu. E prima oară cînd văd acest chip bronzat, cu ochi albaștri și păr alb. Îmi cere permisiunea să ia loc și mă întreabă dacă sînt sora ta. Îi răspund că da. Îmi spune că e tatăl lui Claire. Nu-mi dă mîna. Îl întreb dacă vrea să ia o cafea. Face o mișcare de refuz și scoate un pachet de țigări din buzunarul pardesiului. Îmi oferă una. Îi spun că nu fumez. În-țeapă să suridă și eu îmi pun ochelarii fumurii. Duce din nou mîna în buzunar și scoate o hîrtie. O așază, îndoită, pe masă.

— Ți-am adus scrisoarea asta.

Încerc să-l întreb cu sprîncenele, ridicîndu-le.

— Are semnătura dumitale. E adresată fiicei mele. Era pe perna lui Juan Luis în dimineața în care l-au găsit mort în apartament.

— A, da. M-am și întrebat ce s-o fi făcut cu scrisoarea. Am căutat-o peste tot.

— Da, mi-am inchipuit că ți-ar plăcea s-o păstrezi.

Acum suride ca și cum m-ar cunoaște.

— Ești foarte cinică, domnișoară. Nu te îngrijora. Pentru ce? Nimic nu se mai poate remedia.

Se ridică fără să-și ia rămas bun. Ochii albaștri mă privesc cu tristețe și compătimire. Încerc să surid și iau scrisoarea. Megafonul anunță:

— ...le départ de son vol numéro 707... Paris, Gander, New York, Mexico... priés de se rendre à la porte numéro 5.

Îmi iau lucrurile, îmi aranjez bereta și cobor la poarta de ieșire. Duc în mîini poșeta și trusa, iar tichetul de îmbarcare îl țin între degete. Izbutesc totuși, între poartă și scara avionului, să rup scrisoarea și să arunc bucățile în vîntul rece, în ceața care poate le va duce pînă la locul unde te scufundai, Juan Luis, în căutarea unui miraj.

Traducere din limba spaniolă de
Ruxandra Maria GEORGESCU

GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ

(Columbia)

Între un născut cămin columbian, Aracataca, născut de sărăcie, călduri tropicale și ploii torențiale, unde se naște, în 1928, Gabriel García Márquez, fiu al telegrafistului local, și prestigioasa capitală europeană Stockholm, unde Academia Suedeză îi conferă, în 1982, premiul Nobel pentru literatură, distanța a fost mare și drumul greu. Între cele două puncte extreme s-au înșirat: copilăria coplesită de mituri, lipsurile și frustrațiile adolescenței petrecute în uscate licee-internat, plătiseala Facultății de drept repede abandonate, boema ziaristică rătăcitoare prin America centrală, începuturi literare puțin prețuite, vinturări prin Lumea nouă și Lumea veche, mizeria de la Paris unde adună sticle și vinde ziare pentru a putea termina nuvela **Nu are cine să-i scrie colonelului**, azeziunea la revoluția cubaneză, trecerea la scenarii cinematografice în Mexic și, în sfârșit, saltul spectacular în capadoperă și celebritate, la 39 de ani. Cu exagerată severitate, G.G.M. considera narațiunile sale de până atunci — **Frunze vechede, Ora rea** — viciate de un realism frust, mimetic, necreator și realizate la un nivel de reportaj senzationalist. Avind nostalgia imaginărilor și convins că fabulosul este vocația lui, se hotărăște să le dea o cuprindere hispanică și universală, într-un stil magic. În condiții de claustrare totală și delirant elan creator, timp de optsprezece luni, scrie **O sută de ani de singurătate** (1967), compendiu prodigios al Americii Latine, adevărata Carte a facerii lumii, sarabandă de fantezie, umor și tulburătoare viziune circulară a timpului și a existenței umane. Milioanele de exemplare vândute, traduceri în toate limbile pământului, dezvăluirea unei macondolatrii de nestăvilit și în fine Premiul Nobel au format și continuă să formeze un zenit personal, hispano-american și poate mondial. Cele trei romane următoare au fost, inevitabil, sub nivelul operei culminante, dar au avut meritul curajului reinnoirii. Autorul a renunțat să plutească pe apele succesului garantat al prelungirii macondiene și a scris un roman antidictatorial, **Toamna patriarhului**, coborînd în circumstanțe mai mărunte și mai cunoscute, dar păstrînd mitificarea extravagantă, apoi a renunțat și la mit, dar a revenit la o antropologie dură, singeroasă și absurdă prin **Cronica unei morți anuntate**, în sfârșit a dat o încântătoare stampă de epocă (începutul veacului) și o incredibilă poveste de amor la 76 de ani, intitulată **Amorul în timpul holerei**. Gabriel García Márquez nu este totuși homo unius libri: înainte și după **O sută de ani de singurătate** este evident și de neîntrecut talentul său de narator, pe o linie care începe cu Scherezada și — o dovedește — nu se termină cu Balzac.

OCHI DE CIINE ALBASTRU

Atunci m-a privit. Credeam că mă privea pentru întâia oară. Dar apoi, cînd s-a întors ocolind sfîșnicul, iar eu îi simțeam mai departe pe umăr, în spatele meu, privirea alunecoasă și grea, am înțeles că eu eram cel care o privea pentru întâia oară. Am aprins o țigară. Am tras în piept fumul aspru și tare, înainte de a face să

se învîrtească scaunul, ținindu-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. După o clipă am văzut-o acolo, așa cum stătuse în toate nopțile, dreaptă lingă sfeșnic, privindu-mă. Vreme de cîteva minute n-ăm făcut altceva decît să ne privim. Eu o priveam stînd pe scaun, ținindu-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. Ea, dreaptă, cu o mînă lungă și nemișcată pe sfeșnic, privindu-mă. Li vedeam pleoapele luminate ca în fiecare noapte. Atunci mi-am amintit de cuvintele dintotdeauna, și i le-am spus: „Ochi de cîine albastru”. Ea mi-a răspuns, fără să-și ia mîna de pe sfeșnic: „Așa. N-o să mai uităm niciodată”. Ieși din cercul de lumină, suspinînd: „Ochi de cîine albastru. Am scris cuvintele astea peste tot”.

Am văzut-o îndreptîndu-se spre măsuța de toaletă. Am văzut-o apărînd în oglinda rotundă, privindu-mă acum, la capătul unui dus și întors al luminii socotite matematic. Am văzut-o cum nu-și mai lua de la mine ochii mari de cenușă aprinsă: cum mă privea pe cînd își deschidea pudriera încrustată cu sîdef trandafiriu. Am văzut-o cum își pudra nasul. Cînd termină, închise pudriera, se ridică iar în picioare și se îndreptă din nou spre sfeșnic, spunînd: „Mi-e teamă că cineva o să viseze camera asta și o să-mi răscolească lucrurile”; și întinse deasupra flăcării aceași mînă lungă și tremurătoare pe care și-o încălzise înainte de a se așeza la oglindă. Și zise: „Nu ți-e frig”. Iar eu am spus: „Uneori”. Ea a mai zis: „Trebuie să-ți fie acum”. Și atunci am înțeles de ce nu putusem să stau singur pe scaun. Frigul era cel care îmi dădea certitudinea singurătății mele. „Acum îmi este — am spus. Și e ciudat, pentru că noaptea e blindă. Poate mi s-a răsucit cearșaful”. Ea nu răspunse. Se îndreptă încă o dată spre oglindă și eu m-am învîrtit iar cu scaunul ca să mă întorc cu spatele la ea. Fără s-o văd, știam ce face. Știam, că se așezase din nou în fața oglinzii, văzîndu-mi spinarea, care avusese timp să ajungă pînă-n străfundul oglinzii și să-i întealnescă privirea, care și ea avusese exact atîta timp cît îi trebuia ca să ajungă pînă în străfund și să se întoarcă — mai înainte ca mîna să aibă timp să schițeze o a doua mișcare — pînă la buzele pe care și le dăduse cu ruj, cînd ridicase prima oară mîna în fața oglinzii. Vedeam înainte peretele neted, care părea o altă oglindă oarbă unde n-o vedeam — era așezată în spatele meu —, dar mi-o imaginam unde ar fi stat dacă în locul peretelui s-ar fi aflat o oglindă. „Te văd”, i-am spus. Și am văzut pe perete de parcă ea și-ar fi ridicat ochii și m-ar fi văzut stînd pe scaun cu spatele la ea, în străfundul oglinzii, cu fața întoarsă spre perete. Am văzut-o apoi coborîndu-și pleoa-

pele, încă o dată, și răminând cu ochii ațintiți domol spre bluza de pe ea, fără o vorbă. I-am spus iar: „Te văd”. Și ea își desprinsese ochii de pe bluză. „Nu-i cu puțință”, spuse. Am întrebat-o de ce. Iar ea, cu ochii plecați din nou spre bluză: „Fiindcă stai cu fața la perete. Atunci m-am invîrtit cu scaunul. Aveam țigara în gură. Cînd am ajuns în fața oglinzii, ea se afla tot lîngă sfeșnic. Acum își ținea mîinile deschise deasupra flăcării, ca două aripi de găină desfăcute, pîrjolindu-se, iar chipul îi era umbrît de propriile-i degete. „Cred că o să răcesc — spuse. Pesemne că orașul ăsta-i înghețat”. Își întoarse chipul în profil și pielea-i de aramă dogorită se întunecă pe neașteptate. „Fă ceva ca să nu răcești”, am spus. Și ea începu să se dezbrace, lepădîndu-și mai întîi bluza, apoi tot ce mai avea pe ea. I-am spus: „Să mă întorc la perete”. Ea răspunse: „Nu. Ai să mă vezi oricum, așa cum m-ai văzut cînd eram cu spatele”. Abia-și sfîrși vorba și se afla aproape goală, cu flacăra prelingîndu-se pe pielea-i arămie. „Mereu am tot vrut să te văd așa, cu pielea de pe pîntece adîncită, de parcă ai fi făcută din metal”. Și, mai înainte de a-mi da seama că vorbele mele păreau de prisos în fața goliciunii ei, rămase nemișcată, încălzindu-se la lumina sfeșnicului, și spuse: „Uneori cred că sînt de metal”. Păstră o clipă de tăcere. Poziția mîinilor ei deasupra flăcării se schimbă ușurel. I-am zis: „Uneori, în alte vise, am crezut că nu ești altceva decît o statueta de bronz de prin vreun colț de muzeu. Poate de asta ți-e frig”. Iar ea spuse: „Uneori, cînd dorm pe partea inimii, simt cum trupul mi se goleşte și pielea mi se face ca o foiță de metal. Atunci, cînd singele îmi zvîcnește înlăuntru, simt de parcă cineva mi-ar bate cu degetele în pîntece și-mi aud sunetul de aramă în pat. De parc-aș fi, așa cum spui tu: din metal laminat”. Se apropie și mai mult de sfeșnic. „Mi-ar fi plăcut să te aud”, i-am spus. Iar ea zise: „Dacă o să ne întîlnim vreodată, pune-ți urechea în dreptul coastelor mele, cînd dorm pe partea stîngă, și ai să mă auzi sunînd. Totdeauna mi-am dorit s-o faci”. Am auzit-o respirînd adînc pe cînd vorbea. Și mai spuse că ani în șir nu făcuse nimic altceva decît asta. Viața ei era înenită să mă întîlnească în realitate, cu ajutorul acestor cuvinte de recunoaștere: „Ochi de ciine albastru”. Și pe stradă le spunea cu voce tare, căci acesta era un fel de a vorbi singurei ființe de pe lume care ar fi putut să le înțeleagă:

„Eu sînt cea care-ți apare în vis noapte de noapte și-ți spune cuvintele astea: Ochi de ciine albastru”. Și mai spuse că se ducea prin restaurante și le zicea chelnerilor, înainte de a da comanda:

„Ochi de ciine albastru”. Dar chelnerii îi făceau o plecăciune respectuoasă, fără să-și poată aminti vreodată că ar fi spus așa ceva în visele lor. Scria apoi pe șervețele și zgiriia cu cuțitul pe lustrul meselor: „Ochi de ciine albastru”. Și pe geamurile aburite de pe la hoteluri, gări și toate clădirile publice, scria cu degetul arătător: „Ochi de ciine albastru”. Povesti că odată nimeri într-o drogherie și dădu peste același miros pe care-l simțise în camera ei, într-o noapte, după ce mă visase. „Trebuie să fie pe aproape”, se gândi, văzind pardoseala curată și nouă a drogheriei. Se apropie atunci de vânzător și-i zise: „Visez mereu un bărbat care-mi spune: „Ochi de ciine albastru”. Vânzătorul o privise în ochi și ea adăugase: „Trebuie să-l întilnesc pe bărbatul care-mi spune în vis cuvintele astea”. Și vânzătorul izbucni în ris și se mișcă în spatele tejghelei. Ea privea mai departe pardoseala curată și simțea mirosul. Își deschise geanta și ingenunche și scrise pe pardoseală, cu litere mari roșii, cu rujul de buze: „Ochi de ciine albastru”. Vânzătorul veni lângă ea. Ii zise: „Domnișoară, ai murdărit pardoseala”. Ii dădu o cârpă udă, spunându-i: „Acum șterge-o”. Și ea povesti, stînd încă lângă sfeșnic, că-și petrecu toată după-masa ingenuncheată, frecînd pardoseala și spunînd: „Ochi de ciine albastru”, pînă cînd lumea se strînse la ușă, zicînd că e nebună.

Cînd termină de vorbit, eu stăteam tot în ungher, pe scaun, ținîndu-l în echilibru. „În fiecare zi mă străduiesc să-mi aduc aminte cuvintele cu care trebuie să te întilnesc, i-am spus. Acum cred că pînă mîine n-o să le uit. Totuși, mereu spun așa și, cînd mă trezesc, mereu uit cuvintele cu care pot să te întilnesc”. Atunci zise: „Chiar tu le-ai născocit încă din prima zi”. Iar eu i-am răspuns: „Le-am născocit pentru că ți-am văzut ochii de scrum. Dar nu mi le amintesc niciodată a doua zi”. Și ea, cu pumnii strînși, lângă sfeșnic, trase adînc aer în piept: „De-aș putea măcar să-mi amintesc în ce oraș am scris cuvintele astea”.

Dinții-i mărunți străluciră în bătaia flăcării. „Aș vrea să te ating acum”, am spus. Ea-și ridică foța, pînă atunci plecată fiindcă privea lumina; își ridică privirea arzătoare, dogorînd ca și ea, co și miinile ei; iar eu am simțit că m-a văzut, stînd în ungher și legă-nîndu-mă cu scaunul. „Nu mi-ai spus-o niciodată”, zise. „Acum vreau într-adevăr”, i-am spus. De după sfeșnic, îmi ceru o țigară. Chiștocul îmi dispăruse printre degete. Uitaseam că fumam. Spuse: „Nu știu de ce nu-mi pot aminti unde am scris cuvintele”. Iar eu i-am răspuns: „Cum nici eu nu știu de ce n-o să mi le pot aminti mîine”. Și ea

spuse, tristă: „Nu. Uneori cred că și asta a fost tot în vis”. M-am ridicat în picioare și m-am îndreptat spre sfeșnic. I-am întins țigara. Ea o strivi în gură și se înclină pentru a o apropia de flacără, înainte ca eu să apuc să aprind chibritul: „Într-un oraș din lume trebuie să stea scris pe toate zidurile cuvintele astea: Ochi de ciine albastru” — am spus. „Dacă mâine mi le-aș aminti, aș porni să te caut”. Ea și ridică din nou capul și acum avea țigara aprinsă între buze. „Ochi de ciine albastru”, suspină, aducându-și aminte, cu țigara atîrnându-i spre bărbie și cu un ochi pe jumătate închis. Apoi trase fumul în piept, cu țigara între degete, și exclamă: „Acum e altceva! Încep să mă încălzesc!” Rosti asta cu glasul cald și sfios, de parcă n-ar fi vorbit de fapt, ci ar fi scris cuvintele pe o hîrtie și ar fi apropiat hîrtia de flacără pe cînd eu citeam: „Încep — și ea ar fi stat tot cu biletul între degetul mare și arătător, întorcîndu-l, în vreme ce ardea și eu terminam de citit — ...să mă încălzesc”, mai înainte ca biletul să ardă de tot și să cadă pe podea zbîrcit, micșorat, prefăcut în scrum ușor: „Acum e mai bine, am spus. Uneori mi-e teamă să te văd astfel. Tremurînd lingă sfeșnic”.

Ne vedeam de cîțiva ani. Uneori, cînd eram împreună, cineva de afară scăpa pe jos o linguriță și ne trezeam. Încetul cu încetul ajunserăm să înțelegem că prietenia noastră era subordonată lucrurilor și evenimentelor celor mai simple. Întîlnirile noastre sfîrșeau mereu așa, începînd cu visul acela îndepărtat în care rotisem scaunul pe picioarele dinapoi și mă aflasem față în față cu o necunoscută cu ochii cenușii. În visul acela am întrebă-o pentru prima oară: „Cine ești?” Și ea mi-a răspuns: „Nu-mi amintesc”. I-am spus atunci: „Dar cred că ne-am văzut înainte”. Și ea zise, nepăsătoare: „Cred că odată te-am visat, am visat chiar camera asta”. Iar eu i-am spus: „Așa-i. Încep să-mi aduc aminte”. Și ea mai spuse: „Ce curios! Precis că ne-am mai întîlnit în alte vise”.

Trase de două ori din țigară. Eu stăteam tot în picioare în fața sfeșnicului și deodată am rămas cu ochii la ea. Am privit-o din cap pînă-n picioare și era încă arămie; dar nu mai părea de metal dur și rece, ci de aramă galbenă, moale, suplă. „Aș vrea să te ating”, i-am spus încă o dată. Iar ea răspunse: „Ai strica totul”. Eu am adăugat: „Acum nu mai contează. Ar fi de-ajuns să întoarcem perna pe partea cealaltă ca să ne întîlnim din nou”. Și i-am întins mîna pe deasupra sfeșnicului. Ea nu se clintî. „Ai strica totul”, spuse iar, mai înainte ca eu s-o pot atinge. „Dacă te întorci dincolo de sfeșnic, poate ne-am trezi speriați, în cine știe ce parte a lumii”. Eu am

Insistat însă. „Nu mai contează”. Și ea spuse: „Dacă am întoarce perna, ne-am întâlni din nou. Dar tu, cind ai să te trezești, vei fi uitat totul”. Am făcut cîțiva pași spre ungher. Ea rămase în urmă, încălzindu-și miinile la flacără. N-am apucat să ajung la scaun cind am auzit-o spunind în spatele meu: „Cind mă trezesc la miezul nopții, mă răsucesc în pat de pe o parte pe alta, cu marginile pernei arzindu-mi genunchii și repetind pînă-n zori: «Ochi de ciine albastru»”.

Am rămas cu fața la perete. „Se face ziuă, am spus fără s-o privesc. Cind a bătut de două eram treaz și de atunci a trecut mult”. M-am îndreptat spre ușă. Cind pusesem deja mîna pe clanță, i-am auzit vocea egală, neschimbată: „Nu deschide ușa”, spuse. „Coridorul e plin de vise întortocheate”. Iar eu i-am zis: „Cum de știi?” Mi-a răspuns: „Pentru că acum o clipă am fost acolo și-a trebuit să mă întorc cind m-am pomenit dormind pe partea inimii”. Țineam ușa întredeschisă. Am mai mișcat-o puțin și o adiere rece și gingașă îmi aduse un miros reavăn de pămînt vegetal, de cîmp umed. Ea vorbi din nou. M-am întors deschizind încă puțin ușa, ale cărei balamale nu făceau nici un zgomot și i-am spus: „Cred că nu-i nici un coridor pe aici. Simt miros de cîmp”. Iar ea, oarecum îndepărtată, îmi zise: „Știu asta mai bine ca tine. Dar acolo afară e o femeie care visează cîmpul”. Își încrucișă brațele peste flacără. Vorbi mai departe: „Este femeia aceea care și-a dorit totdeauna o casă la țară și n-a putut niciodată să plece din oraș”. Îmi aminteam că femeia îmi apăruse într-un vis anterior, dar știam, stînd așa cu ușa întredeschisă, că într-o jumătate de oră trebuia să cobor la gustarea de dimineață. I-am spus: „În orice caz, trebuie să ies de aici ca să mă trezesc”.

Afară, vîntul filfii din aripi o clipă, apoi se domoli, și se auzi respirația unei femei dormind, care tocmai se întorsese pe partea cealaltă, în pat. Vîntul de pe cîmp se opri de tot. Nu se mai simțea nici un miros. „Miine am să te recunosc, am zis. Am să te recunosc cind am să văd pe stradă o femeie care scrie pe ziduri: «Ochi de ciine albastru»”. Iar ea, cu un zîmbet trist, un zîmbet cu care deja se încredința imposibilului, necuprinsului, spuse: „Totuși ziua n-ai să-ți aduci aminte de nimic”. Și puse din nou miinile pe sfeșnic, cu chipul adumbrit de o negură amară: „Ești singurul om care, cind se trezește, nu-și mai amintește nimic din ce a visat”.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

JUAN CARLOS ONETTI

(Uruguay)

Personalitate de excepție a literaturii hispano-americane actuale, uruguayanul Juan Carlos Onetti s-a născut la Montevideo, 1909. O parte din anii tinereții și maturității și-i petrece la Buenos Aires (1941—1954) ca ziarist; aici își publică și primele opere. Reîntors la Montevideo, rămâne în țară încă 14 ani: în prezent trăiește la Madrid într-o tardivă recunoaștere oficială a marelui său talent de prozator — în 1980 a fost înecunat cu prestigiosul premiu literar spaniol „Miguel de Cervantes”. Opera sa cuprinde romanele: *Pațul, Pământ al nimănui, Viața scurtă, Șantierul naval, Să lăsăm vântul să vorbească*; volumele de povestiri: *Un vis împlinit și alte povestiri, Chipul nefericirii, Infernul atât de temut, La fel de trist ca ea*.

Mărturisind neîncetat despre „aventura omului”, Onetti scrie o proză originală, de mare sobrietate și subtilitate stilistică, în care faptele exterioare sînt doar semnele vizibile ale unor motivații adînci și tainice. Tema care revine, obsedant, adesea ciclic, în romanele și povestirile sale, este căutarea istovitoare a sensului existenței omenești, căutare sortită eșecului, căci personajele lui fac parte din categoria învinșilor, a condamnaților la singurătate și autodistrugere, a celor torturați de tristețe, de neliniște, de o sfîșietoare, dar veșnic zădărnicită nevoie de puritate și iubire.

BUN VENIT, BOB

Pe zi ce trece va fi desigur tot mai bătrîn, depărtîndu-se mereu de timpul cînd se numea Bob, de părul blond alunecîndu-i peste urechi, de surîsul și ochii lui strălucitori de pe vremea cînd intra tăcut în sală, murmurînd un salut sau ducînd leneș mina la timplă și mergea să se așeze sub lampadar, lîngă pian, cu o carte, ori stătea pur și simplu liniștit și absent, dus pe gînduri, privindu-ne un ceas întreg fără o tresărire pe față, mișcînd la răstimpuri degetele ca să tragă din țigară și să scuture scrumul de pe reverul costumelor lui de culoare deschisă.

Tot mai departe — acum că se numește Roberto și se îmbată din te miri ce, ducînd la gură mina murdară cînd tușește — de Bob cel care bea doar două pahare de bere chiar și în noaptea cea mai lungă, cu o grămadă de monezi de zece pe masa lui de la cafeneaua clubului, ca să le risipească la tonomat. Mai totdeauna singur, ascultînd jazz, cu fața adormită, fericită și pală, abia dînd din cap să mă salute cînd treceam, urmărindu-mă cu ochii cită vreme rămîneau, cit imi era cu puțință să suport privirea lui albastră ațîntită neconținut asupra-mi, păstrînd fără efort disprețul intens și batjocura blindă. Sau simbăta, împreună cu alt băiat, unul tot

atît de îngrozitor de tînăr ca el, cu care stătea la taifas despre so-
liști, trompete și coruri și despre orașul nemărginit pe care Bob avea
să-l construiască pe coastă cînd va fi arhitect. Cînd mă vedea tre-
cînd se întrerupea, ca să-și schițeze salutul scurt și să nu-și mai
ia ochii de pe mine, strecurînd vorbe șoptite și zimbete spre tovarășul
lui, care sfîrșea prin a mă privi și a repeta pe tăcute disprețul și
batjocura.

Uneori mă simțeam puternic și încercam să-l privesc; îmi spri-
jineam fața într-o mînă și fumam aplecat deasupra paharului, pri-
vindu-l fără să clilesc, controlîndu-mi mereu expresia care trebuia
să rămînă rece, puțin melancolică. Pe atunci Bob semăna foarte mult
cu Inés; puteam desluși ceva din ea pe fața lui, acolo, în salonul
clubului, și poate că într-o seară l-am privit de parc-ar fi fost ea.
Dar mai totdeauna preferam să uit ochii lui Bob și mă așezam cu
spatele la el, urmărind gurile celor care vorbeau la masa mea, uneori
tăcut și trist, ca el să știe că mai exista în mine și altceva decît ce
socotea el, ceva apropiat lui; uneori mă indemnăm cu cîteva pahare
și mă gîndeam: „dragul meu Bob, du-te de-i povestește surioarei!”,
în vreme ce mîngîiam mîinile fetelor care stăteau la masa mea, sau
însăilam o teorie clinică despre orice, numai ca ele să ridă și Bob
să audă.

Dar nici atitudinea, nici privirea lui Bob nu vădeau vreo schim-
bare în tot acel timp, orice aș fi făcut eu. Îmi amintesc numai de
acest fapt, ca dovadă că el observa comediile mele de la cafenea.
Într-o seară, la ei acasă, o așteptam pe Inés stînd în sufragerie,
lîngă pian, cînd a intrat el. Avea un trenchi închis pînă la gît și
mîinile în buzunar. M-a salutat din cap, a privit de îndată în jur
și a făcut cîțiva pași prin cameră, de parcă m-ar fi desființat o dată
cu înclinarea iute a capului; l-am văzut mișcîndu-se în jurul mesei,
pășind pe covor cu pantofii lui galbeni. Atinse cu degetul o floare,
se așeză pe marginea mesei și începu să fumeze cu ochii la vasul cu
flori, cu profilul său senin întors spre mine, puțin aplecat, destins și
gînditor. Din imprudență — stăteam în picioare, rezemat de pian —
am apăsător cu mîna stîngă o clapă gravă și m-am văzut nevoit să
repet sunetul la fiecare trei secunde, privindu-l.

Nu simțeam pentru el altceva decît ură și un respect care mă
umilea, și-am tot apăsător clapa, pînă m-am trezit deodată situat în
afară, observînd scena ca și cum m-aș afla în capul scării sau la
ușă, văzîndu-l și simțîndu-l pe el, pe Bob, tăcut și absent, cu dîra fu-
mului de la țigară urcînd tremurătoare, iar pe mine — înalt și tea-
păn, puțin patetic, puțin ridicol în penumbră, lovînd cu arătătorul

exact la fiecare trei secunde clapa gravă. M-am gândit atunci că nu scoteam sunetul acela al pianului dintr-o bravadă de neînțeles, ci îl chemam; că nota adâncă pe care degetul meu se încăpățina s-o făcă să renască din fiecare ultimă vibrație era — odată găsită — singura rugă cu care puteam cerși tinereții lui neîndurătoare puțină îngăduință și înțelegere. El a continuat să rămână nemișcat, pînă cînd Inés a trînit sus ușa dormitorului înainte de a coborî spre mine. Atunci Bob se ridică și păși alene pînă la capătul celălalt al pianului, se sprijini într-un cot, mă privi o clipă, apoi zise cu un zîmbet fermecător: „Noaptea asta e de lapte sau de whisky? Îndemn spre mintuire sau prăvălire în abis?”

Nu-i puteam răspunde, nu eram în stare să-i crăp capul cu o lovitură; am încetat să apăs clapa și mi-am retras încet mîna de pe pian. Inés se afla la jumătatea scării, cînd el mi-a spus, îndepărîindu-se: „Ei bine, pesemne improvizezi”.

Mîhnirea a ținut trei sau patru luni, și eu nu puteam să nu merg serile la club — îmi amintesc, în treacăt, că pe atunci avea loc un campionat de tenis — căci dacă încetam o vreme să mai apar pe acolo, Bob îmi întîmpina reîntoarcerea sporindu-și disprețul și ironia din ochi și se mișca în scaun cu o grimasă fericită.

Cînd a sosit clipa în care nu-mi mai puteam dori altceva decît să mă căsătoresc cu Inés cit mai curînd, Bob și tactica lui se schimbară. Nu știu cum a aflat de nevoia mea de a mă căsători cu sora lui și de faptul că mă agățasem de acest gînd cu toată puterea pe care o mai aveam. Iubirea mea dictată de acea nevoie desființase trecutul și orice legătură cu prezentul. Nu-l luam atunci în seamă pe Bob; dar curînd a trebuit să-mi amintesc cum se schimbase în perioada aceea, și odată am rămas nemișcat, în picioare la un colț de stradă, insultîndu-l printre dinți, înțelegînd că atunci chipul lui nu mai era glumeț și mă înfrunta cu seriozitate, făcîndu-și parcă un calcul intens, așa cum privești o primejdie sau o sarcină grea, cum încerci să cumpănești obstacolul și să-l măsoari cu propriile forțe. Dar eu nu-l mai luam în seamă, ba chiar ajunsesem să cred că pe fața lui neclintită și nepătrunsă pilpiia înțelegere pentru un vechi trecut de puritate pe care năzuința inflăcărată de a mă căsători cu Inés îl scosese la lumină, peste ani și întîmplări, ca să mă apropie de el.

Apoi am văzut că aștepta înserarea; dar am înțeles abia atunci cînd, în noaptea aceea, Bob sosi, se așeză la masa unde stăteam singur și-i făcu semn chelnerului să ne lase. Am așteptat o clipă,

privindu-l; semăna atît de mult cu ea cînd își mișca sprîncenele, iar vîrfurile nasului, întocmai ca al lui Inés, i se turtea puțin cînd vorbea. „Dumneata n-o să te căsătorești cu Inés”, spuse. L-am privit, am zîmbit, am încetat să-l mai privesc. „Nu, n-ai să te căsătorești cu ea, fiindcă așa ceva se poate evita dacă există cineva hotărît într-adevăr să se împotrivească”. Am ris din nou. „Acum cîțiva ani — i-am zis — asta mi-ar fi stîrnit un chef nebun să mă însor cu Inés. Acum n-aduce nimic în plus, nici în minus. Dar pot să te ascult; dacă vrei să-mi explici...” Și-a îndreptat capul și a continuat să mă privească în tăcere; poate că avea frazele dinainte pregătite și aștepta ca eu să termin ca să le dea drumul. „Poate îmi explici de ce nu vrei să mă însor cu ea”, am zis încet și m-am rezemat de perete. Mi-am dat atunci seama că nu bănuisem niciodată cît de tare și cu cîtă îndrîjire mă ura; avea fața palidă și un zîmbet fix întipărit pe buze și pe dinți. „Ar trebui s-o iau pe capitole — spuse —, și n-aș ajunge la capăt toată noaptea.”

„Dar se poate spune în două sau trei vorbe. Dumneata n-o să te căsătorești cu ea pentru că ești bătrîn și ea e tînără. Nu știu dacă ai treizeci sau patruzeci de ani, n-are a face. Ești însă trecut, adică înfrînt, ca toți oamenii de vîrsta dumitale cînd nu sînt ieșiți din comun. Trase din țigara stinsă, privi spre stradă, apoi iar la mine; stăteam cu capul sprijinit de perete și așteptam să continue. „Desigur că dumneata ai motive să-ți închipui că ești nemaipomenit. Să crezi că ai salvat multe de la naufragiu. Dar nu-i așa.” Am început să fumez, întorcîndu-mă cu profilul către el; mă irita, dar nu-l credeam; îmi stîrnea o ură fierbinte, însă eram sigur că nimic nu mă va face să mă îndoiesc de mine după ce am simțit nevoia să mă însor cu Inés. Nu: stăteam doar la aceeași masă, iar eu eram la fel de curat și de tînăr ca el. „Te poți înșela — i-am sugerat. Vrei să-mi spui ce anume e înfrînt în mine...” „Nu, nu — s-a grăbit să exclame — nu sînt așa de naiv. Nu intru în jocul ăsta. Dumneata ești egoist; ești senzual într-un fel murdar. Ești legat de lucruri mizere și ele te trag la fund. Nu mergi către nimic, nu vrei să mergi cu adevărat. Asta-i, nimic altceva: dumneata ești bătrîn și ea e tînără. Nici măcar n-ar trebui să mă gîndesc la ea în fața dumitale. Și mai preținzi...” Nici atunci nu puteam să-i crăp capul, așa încît am hotărît să fac abstracție de el; m-am dus la tonomat, am ales ceva la întîmplare și am băgat o monedă. M-am întors alene la locul meu și am început să ascult. În surdină, cineva cînta dulce între pauze lungi. Lîngă mine Bob spunea că nici măcar el, cineva ca el, nu era demn s-o privească în ochi pe Inés. Sărman băiat, m-am gîndit cu admirație. Începuse să

spună că în ceea ce el numea bătrînețe, tot ce era măi respingător, tot ce ducea la descompunere, sau poate era chiar simbolul descompunerii, era să gîndești în concepte, să inglobezi femeile în cuvîntul femeie, să le îngrămădești acolo nepăsător doar-doar vor încăpea în cînceptul format printr-o biată experiență. Dar — adăugă — nici cuvîntul experiență nu e potrivit. Nu mai există experiențe, ci doar obiceiuri și repetiții, numele ofilite pe care le dai lucrurilor încercînd să le creezi puțin. Cam asta spunea. Iar eu mă gîndeam molcom ce-ar fi dacă el ar muri sau ar găsi cum să mă omoare, chiar acolo și în clipa aceea, dacă eu i-aș povesti imaginile pe care le răscolea în mine spunînd că nici măcar el nu merita s-o atingă pe Inés cu virful degetului, bietul băiat, ori să-i sărute marginea rochiei, ori urma pașilor, și altele asemenea. După un răstimp — muzica încetase și aparatul își stinsese luminile făcînd liniștea mai adîncă — Bob a spus „asta-i”, și a plecat cu mersul de totdeauna, sigur, nici iute nici încet.

Dacă în noaptea aceea chipul lui Inés mi s-a arătat sub trăsăturile lui Bob, dacă în vreun moment asemănarea între frați s-a putut folosi de capcana unui gest ca să-mi apară Inés drept Bob, atunci a fost ultima oară cînd am văzut-o pe ea. Totuși am mai stat împreună, două seri mai tîrziu, la întîlnirea obișnuită, apoi o dată la prînz, la o întîlnire impusă de disperarea mea, zadarnică, știînd dinainte că orice mijlocire prin vorbă sau prezență e inutilă, și că toate rugămintțile mele plicticoase aveau să piară uimitor, de parcă n-ar fi existat nici-odată, împrăștiate în imensul spațiu albastru al pieței, sub frunzișul de un verde potolit, în toul anotimpului frumos.

Măruntele și fugarele trăsături de pe chipul lui Inés pe care mi le-a arătat Bob în noaptea aceea, deși îndreptate împotriva-mi, unite în agresiunea lor, dezvăluiau entuziasmul și candoarea fetei. Dar cum să-i vorbesc lui Inés, cum s-o înduișez, s-o conving prin intermediul surprinzătoarei femei apatice de la ultimele două întîlniri? Cum s-o recunosc, ori măcar s-o evoc, privind-o pe femeia cu trup lung și țeapăn, în fotoliul de la ea de acasă și pe banca din piață, păstrînd aceeași rigiditate hotărîtă și nestrămutată, în cele două ceasuri diferite și în ambele locuri, pe femeia cu gîtul întins, cu privirea îndreptată înainte, gura moartă, miinile așezate în poală? Eu o priveam și era „nu”, știam că e „nu” tot aerul care o înconjură.

N-am aflat niciodată care a fost povestea aleasă de Bob pentru asta, oricum sînt sigur că n-a mințit, căci pe atunci nimeni — nici Inés — nu-l putea face să mintă. N-am mai văzut-o pe Inés, nici forma ei deșartă și împietrită; am aflat că s-a căsătorit și că nu mai locuiește

în Buenos Aires. Pe vremea aceea, în toată urea și suferinței, îmi plăcea să mi-l închipui pe Bob imaginându-și faptele mele și alegînd-o pe cea mai potrivită, ori ansamblul de fapte care a fost în stare să mă omoare în Inés și s-o omoare pe ea în mine.

S-a împlinit anul de cînd îl văd pe Bob aproape zilnic, în aceeași cafenea, înconjurat de aceeași oameni. Cînd am fost prezentați — acum se numește Roberto — am înțeles că pentru trecut timpul nu există și că acolo ziua de ieri se confundă cu cea de acum zece ani. Cite o urmă vagă din Inés mai dăinuia pe chipul lui, și o mișcare a gurii lui a reușit să mă facă să revăd trupul prelung al fetei, pașii ei liniștiți și firești, și aceeași ochi albaștri neschimbați m-au mai privit o dată de sub părul moale, prins cu o panglică roșie. Absentă și pierdută pentru totdeauna, putea să se păstreze vie și neatinsă, veșnic de neconfundat, identificată cu ceea ce era esențial în ea. Mi-era însă greu să scormonesc în chipul, cuvintele și gesturile lui Roberto pentru a-l afla pe Bob și a-l putea urî. În seara primei noastre întîlniri am așteptat ceasuri la rînd să rămînă singur sau să iasă, ca să-i vorbesc și să-l lovesc. Liniștit și tăcut, spionîndu-l uneori fața, sau evocînd-o pe Inés în ferestrele strălucitoare ale cafenelei, mi-am alcătuit cu dibăcie frazele de insultă și am găsit tonul răbdător cu care aveam să i le spun, am ales locul din corpul lui unde să-l lovesc întîi. Dar a plecat cînd s-a întunecat, însoțit de cei trei prieteni și-am hotărît să-l aștept, așa cum așteptase el cu ani în urmă noaptea potrivită în care aveam să fiu singur.

Cînd l-am revăzut, cînd am început această a doua prietenie care sper să nu se termine niciodată, am renunțat să mă mai gîndesc la orice formă de atac. Am hotărît că nu-l voi pomeni niciodată de Inés, nici de trecut, și că în tăcere voi păstra toate acestea vii în adîncul sufletului. Asta fac și nimic altceva, aproape seară de seară, în fața lui Roberto și a chipurilor familiare de la cafenea. Ura mea rămîne fierbinte și vie cît o să fiu în viață și o să-l ascult pe Roberto; nimeni nu știe de răzbunarea mea, dar o trăiesc cu desfătare și frenezie zi de zi. Vorbesc cu el, zimbesc, fumez, beau cafea. Tot timpul cu gîndul la Bob cel care iubea muzica, la Bob care plănua să înobileze viața oamenilor construind de-a lungul fluviului un oraș de o frumusețe orbitoare, pentru cinci milioane de locuitori; la Bob care nu putea minți, la Bob care proclama lupta tinerilor împotriva bătrînilor, la Bob stăpînul viitorului și al lumii. Mă gîndesc amănunțit și placid la toate acestea în fața omului cu degetele pătate de tutun numit Roberto, care duce o viață grotescă, lucrînd într-un birou im-

puțit și anost, înșurat cu o grăsană pe care o numește pompos „doamna mea”; omul ce-și petrece duminicile nesfârșite prăbușit în scaunul din cafenea, cercetînd ziarele și jucînd la curse prin telefon.

Nimeni n-a iubit vreodată o femeie cu patima cu care eu îi iubesc joshicia, definitivă sa năruire în viața sordidă a oamenilor maturi. Nimeni nu s-a extaziat din dragoste așa cum o fac eu în fața fugarelor lui tresăriri, a proiectelor fără convingere pe care un Bob distrus și îndepărtat le făurește uneori și care servesc numai ca să măsoare cu exactitate pînă unde s-a înglodat pentru vecie.

Nu știu dacă vreodată în trecut i-am urat bun venit lui Inés cu atîta bucurie și iubire cum zilnic îi urez bun venit lui Bob în tenebroasa și fetida lume a adulților. E un nou-sosit în ea, și din cînd în cînd suferă crize de nostalgie. L-am văzut cu lacrimi în ochi, beat, insultîndu-se și jurîndu-și că se vor întoarce negreșit zilele lui Bob. Pot să vă încredințez atunci că inima mea se revarsă de dragoste și devine sensibilă și iubitoare ca a unei mame. Știu în fond că n-o să plece nicicînd, fiindcă n-are unde să se ducă; dar fac pe prietenul atent și răbdător și încerc să-l încurajez. Intocmai pumnului de pămînt natal, sau fotografiilor de străzi și monumente, sau cîntecelor pe care imigranții le aduc bucuroși cu ei, scornesc pentru el planuri, crezuri și zile-de-mîine diferite, ce poartă lumina și savoarea melea-gurilor tinereții de unde el a sosit acum o vreme. Iar el acceptă; protestează mereu, ca eu să-mi repet promisiunile, dar sfîrșește prin a încuviința, prin a schița un zîmbet strîmb, crezînd că într-o zi va trebui să revină la lumea și ceasurile lui Bob și rămîne împăcat în mijlocul celor treizeci de ani ai lui, mișcîndu-se fără silă ori poticneli printre cadavrele îngrozitoare ale vechilor sale ambiții, printre formele respingătoare ale viselor care s-au destrămat sub apăsarea nepăsătoare și continuă a atitor mii de tălpi inevitabile.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

ARTURO USLAR PIETRI

(Venezuela)

Arturo Uslar Pietri se naște la Caracas, în 1906, purtător al unui nume căruia generalul Uslar, tovarăș de luptă al lui Bolívar în războiul pentru independența Americii, îi aduce faima. Posesor al unei vaste, sistematice și magistral minuite culturi hispanice și universale, titular al unei bogate experiențe de viață ca ziarist, scriitor, profesor, academician și om de stat, Arturo Uslar Pietri este considerat a fi „cea mai amplă și organizată inteligență a continentului” (Orlando Araujo), iar în plan literar „renovatorul povestirii venezuelane” (Domingo Millani). În primul sens, formula se cere precizată: Arturo Uslar Pietri este realizatorul unei sinteze de erudiție europeană și vitalitate americană, modelatorul unei conștiințe culturale în țara sa și nu numai acolo, așa cum o dovedește ecoul profund și durabil al celor patru volume de *Valori umane*, tablou exemplar al istoriei civilizației. În al doilea sens, pentru calitatea creației sale narative, se poate cita romanul *Lănci însingurate*, intrat în fondul de aur al literaturii hispano-americane datorită vigorii și noutății cu care este evocată epoca luptelor pentru independență, precum și volumele de povestiri *Barabas* și *akte relatări* (1928), *Ciștigătorul* (1930), care constituie un adevărat compendiu de estetică a povestirii scurte. Actualitatea artei narative a lui Arturo Uslar Pietri provine din caracterul ei sintetic și anticipator. Reunește calitățile așa-numitului realism magic, pe care îl formulează și prăcuță înainte de Asturias și Carpentier, și virtuțile noii narațiuni hispano-americane, mai cu seamă forța parabolică și pitorescul creol care vor face faima lui Cortázar și respectiv García Márquez. „Clasicul viu” și „maestrul generațiilor”, cum a fost denumit Arturo Uslar Pietri la împlinirea a optzeci de ani, este în același timp și o admirabilă roză a vinturilor de înnoire a frumuseții literare implicate în arta narativă.

SIMEÓN CALAMARIS.

Era primul lui cadavru.

Aproape că nu mai putea vedea decit masa aceea îngustă de disecție pe care zăcea corpul acoperit de o pînză cu urcușuri și coborișuri ca un șir de munți pustii din peisajul lunii. Părea că nu mai există nimeni în sala spațioasă. Nici măcar colegul cu care trebuia să lucreze nu sosise. Pentru el nu se afla acolo decit acea masă aspră și informă a pînzei albe. Sub ea era cadavru.

Tot alb era și halatul lui de student și tot albe și reci, miinile în mănușile de cauciuc transparent. Ridică încet o margine a pînzei și apărură capul mortului. Era un bărbat. O piele smeadă și arsă de întemperii, tălci puternice, osoase. Ochii deschiși, cenușii. Avea fire albe la temple și în barba de curînd crescută. O barbă rară și neîngrijită de bolnav sau vagabond. Avea o dantură bună. Dinți puternici, duri, oa grăunțele de porumb. Dinți buni pentru a mușca și a ride.

Era un bărbat matur. Poate chiar îmbătrinit înainte de vreme. Avea semne și cute pe față. Aproape de ochi, la colțurile buzelor, sub nări, de-a lungul frunții. Virste sau brazde cum se fac la oamenii care trăiesc în soare și vînt. Putea fi un marinăr sau un țărăn sau un zidar. Oameni pe schele în plin soare. Sau un cerșetor. Bătînd străzile în sus și-n jos, zi de zi.

Dacă ar fi fost viu, ar fi fost ușor să știe ce era cu el. L-ar fi întrebato: „Spune-mi, prietene, ce muncă faci dumneata?” Nu, n-ar fi putut să-i spună prieten mortului aceluia tăcut și îndepărtat. Poate i-ar fi spus „domnule”. Dar ce importanță avea să-i spună prieten sau să-i spună domn unui mort necunoscut. Cu siguranță că în viață nu l-ar fi întîlnit niciodată. Și dacă l-ar fi întîlnit, probabil n-ar fi avut interes să se oprească spre a-l vorbi. Nu vorbești cu toți oamenii care colindă străzile. Adevărul este că de cele mai multe ori nici măcar nu-i vezi. Cum nu vede pește la apa. Treci printre ei.

S-ar fi putut însă să-l fi oprit chiar el ca să-i vorbească. Cu fața aceea obosită și aspră, desigur că i-ar fi spus „domnule”. Pentru a-l întreba de o adresă sau cit e ceasul sau ca să-i ceară un foc. Sau, poate, ca să-i ceară bani. Foarte probabil că el i-ar fi răspuns sec și nici nu și-ar fi întors ochii să-i vadă chipul. Ce avea el de-a face cu primul necunoscut care dorește să-i ceară ceva pe stradă? Evident, nimic. Și dacă ar fi fost chiar acest om, tot n-ar fi putut să-l deosebească și să presimță că după un timp oarecare i se va atribui cadavrul lui pe masa de disecție anatomică.

Acum era însă altceva. Ii dăduseră lui acest cadavru. Așa cum îi dăduseră un halat, niște mănuși, un set de pense, scalpelul și bisturierele, îi dăduseră și cadavrul. Se afla acolo, predat lui, venit la el, ajuns la el. Așa cum trupul unui înecat ajunge la malul mării.

Puteau să fie vreo patruzeci și cinci sau cincizeci de ani de cînd omul acela pășise în viață. Străbătînd intemperii care îi însemnaseră chipul. Pentru a ajunge acum în mîinile lui, fără împotrivire, fără istorie, fără drum. Umblase însoțit de felurite nevoi, de niște prieteni și dușmani, de un nume.

Din tot ce trecuse prin acel corp nu rămîneau decît vagi indicii. O istorie ușor tatuată pe o anatomie. Ridică încet pinza, dezvelindu-i corpul pe jumătate. Ii fu rușine să-l dezgolească în întregime. Avea pieptul lat, puternic și brațe vinjoase. Structură de luptător sau om deprins cu poveri. Nu se vedea pe el nici o urmă de rană sau de lovitură. Trebuia să-i examineze mîinile. Înainte însă, privi cu teamă o plăcuță de plastic, legată cu sfoară, care îi atîrna de încheietura

mîinii stîngi. Cu litere strîmbe de tipar era scris numele: „Simeón Calamaris”.

Era numele lui. Îl avea scris pe placa aceea pătrată, așa cum un ciine și-l poartă pe zgardă. Sau cum stă scris pe un balot numele stăpînului.

În șoaptă, aplecîndu-se spre urechea mortului, rosti ca și cum l-ar fi chemat:

— Simeón Calamaris.

Nu se întîmplă nimic. În viață ar fi tresărit. Și-ar fi întors fața mirat. Cineva îl chema pe nume. Și-ar fi întors fața cu surpriză și chiar cu plăcere. Cineva îl cunoștea și îl chema. Pavilionul auditiv care fusese otit de extraordinar de sensibil la acele două cuvinte, la lăsa acum să treacă prin aer ca și cum nu le-ar cunoaște. Era mai puțin decît un ciine cu numele pe zgardă. Un ciine ar fi răspuns cu o mișcare din coadă. Era mai degrabă un balot cu o etichetă prost lipită, la repezeală.

— Nu ești prea înalt, Simeón Calamaris.

Simțea un impuls spontan de a-i spune tu. Așa cum spui tu copiii și animalelor. N-ar fi fost în stare să-l spună „dumneata”. Era cu totul gol, fără rezervă, înaintea lui. Într-un fel, era al lui. Al lui, ca un animal. Un animal mare, liniștit, rece, nemișcat.

Îl examină mîna cu eticheta. Era lată și osoasă. Observă că mîinile morților atîrnă mai greu decît ale celor vii. Deși, probabil, cîntăreau mai puțin, căci oarecare greutate trebuie să aibă și viața sau răsuflarea sau sufletul. Tot ce sălășluisese în acel corp și care acum pierise. Tot ceea ce îl făcuse un om și a cărui lipsă îl făcea acum mai puțin decît un animal. Era o mîna puternică, dar nu grosolană. Nu era o mîna care să izbească, minuiind ciocanul sau tîrnăcopul. Avea oarecare finețe. Putea să fie de pictor sau copist sau muzician. Nu de pietrar, nici de fierar, nici măcar de grădinar.

Putea tot așa de bine să fie mîna unui hoț. Puternic, fin, ager, obișnuit cu nopțile și închisorile. Un falsificator de bancnote, de semănături, capabil să escaladeze pereți și ferestre, un tăcut vizitator nocturn, înșelător de vameși și poliști, minuiitor de nume fictive. Poate chiar numele scris pe etichetă nu era decît ultimul pe care l-a scornit pentru a-și păcăli următorii.

Nu era un nume obișnuit în țara noastră. Avea o rezonanță îndepărtată și necunoscută. Putea fi un nume de grec sau sefard din Corfu ori Salonic sau îl putea purta vreun locuitor din Alexandria, Beirut sau Istanbul. Vechi nume grecești, latine, arabe sau biblice. Cunoștea cîteva din romane, din filme, din poeziile romantice. Cu un

nume atât de încărcat de amintiri și sugestii, omul acela venise din vreun oraș cu minarete și ruine elene și biserici bizantine. Dintr-un oraș alb și roz, cu turnuri subțiri, plin de turiști, prostituate și contra-banști. Cu mare, măslini, pini roțați, cedri și pinze de corăbii.

Care să fi fost limba lui Simeón Calamaris? Nici măcar o limbă încheată, constituită, ci vreun dialect de golf din Mediterana orientală. Era ceea ce se numea în cărțile vechi un om din Levant. Un levantin.

Lungă și întortocheată trebuie să fi fost peregrinarea care adusesese corpul lui Simeón Calamaris din acel port cu stafide, ulei de măslini și vin, de-a lungul peninsulelor dințate ale Europei și dincolo de Atlanticul de nord și de Antile până la acea masă de disecție anatomică a Facultății de medicină pentru a-i fi predat lui. Era ca o lentă, rătăcitoare și întârziată dăruire. Împlinirea finală a unei meniri care se desăvârșea tocmai când el ridicase pinza și descoperise fața cadavrului.

Observă din nou că nu era nici rană, nici lovitură vizibilă. Probabil murise pe neașteptate. O durere bruscă și surdă în inimă, rup-tura unor vene și rămăsese pe pavajul străzii sau în camera hotelului de mîna a treia, cu fraza neterminată, cu fapta nedusă pînă la capăt, cu mesajul netransmis, cu promisiunea neimplinită, cu așteptarea zădărnicită.

— Aici e un om mort, spusese cel care dăduse peste el.

— Mort?

— Mort!

Numele îl vor fi găsit în registrul hotelului sau pe vreo hirtie în buzunar sau în adresa unei scrisori vechi. Sau cineva care îl cunoscuse de curînd va fi vorbit.

— Mi-a spus că se numește Simeón Calamaris.

— Îl cunoșteai mai demult?

— Nu. Alaltăieri am intrat în vorbă cu el și mi-a spus numele.

Oricum, cu acest nume pe brățara de sfoară, sosise pînă aici. Un crîmpei de sfoară murdară cu o plăcuță de plastic.

Acum se afla acolo pentru el. Era ca al său. Îi fusese dat și pre-dat. Simțea ceva foarte curios. Nimeni și nimic nu-i fusese dăruit atât de total ca acel corp. Îi aparținea cu desăvîrșire, mai mult decît totîl său, ori sora sa, ori casa, ori prietenii. Simeón era numai și numai al lui.

Simți, cu surpriza celui care se deșteaptă, că sosise colegul lui de studii. Îl privi ca și cum l-ar fi văzut pentru prima oară. Era o față care se mișca și vorbea și un corp care gesticula. Își dădu seama că

în sala aceea mare se aflau alte mese de disecție și că oameni îmbrăcați în alb se agitau în jurul lor. Colegul terminase de ales instrumentele și le puse pe masă. Atunci îi vorbi:

— Să începem cu craniul, la ferăstrăul.

După masă, tatăl se așază, cu ziarul, în fotoliul lui obișnuit, alături de lampa cu picior; mama începu să tricoteze cu ghemul de lână roz în poală; ciinele, negricios și urecheat, sta lungit la picioarele ei. Surioara își despletă părul în fața oglinzii și începu o lungă și elaborată pieptănătură, ținând între dinți acele mărunte și vorbind din cînd în cînd cu o voce nazală, sîsiită și întretăiată.

El se așază la o parte, tăcut, cu gîndurile lui Simeón Calamaris.

— Astă seară nu spui nimic, băiatule, comentă mama.

Răspunse cu un scurt mormăit.

Surioara articulă pe jumătate cuvintele, cu gura plină de grafe și ace de păr:

— Așa e el. Un nesuferit. Nu binevoiește să ne vorbească fiindcă ne consideră stupizi.

Nici acum nu răspunse. Privi spre tatăl lui care părea să nu-l audă și să nu le dea atenție, cufundat fiind în lectură. Parcă stă în spatele unei cuști cu gratii făcute din rîndurile literelor negre. Vedea mustața lui cărunță, tăiată cu oarecare cochetărie, luciul mat al capului chel, mina grasă care etala pe degetul mic o cocoasă de rubin încrustată într-un inel solid de aur.

Miinile tatălui său păreau mai vulgare decît acelea ale lui Simeón Calamaris. Era de asemenea și mai multă noblete pe chipul tăbăcit de viață al acestuia. Un chip care evoca multe lucruri fără să aibă nevoie de cuvinte.

Dacă l-ar fi adus pe Simeón cu el, aici, ar fi fost o întîlnire curioasă. Nu pe Simeón cel mort, ci pe cel viu care a existat înainte ca el să-l întîlnească. Toți ar fi făcut o mutră acră la intrarea în casă a celui necunoscut. Cu fața lui de pirat sau cerșetor. Tatăl lui ar fi gîndit sau ar fi spus: „Cum de îndrăznești să aduci în casa noastră o astfel de persoană?” Mama l-ar fi privit cu surprindere și cu puțină compasiune pe omul acela care arăta că nu fusese prea norocos în viață. Surioara ar fi observat costumul ponosit și anii înscrîși pe față și s-ar fi întors, indiferentă, la aranjarea pieptănăturii.

Simeón ar fi salutat cu naturalețe. Desigur, ar fi sărutat mina mamei, cum obișnuiesc s-o facă unii străini, cu rafinată politețe. Ar fi rămas privind-o cu afectuoasă surpriză. Poate l-ar fi spus:

— Prin fiul dumneavoastră, vă cunosc. Se vede limpede că sunteți o doamnă de o mare delicatețe și bunătate

Ea ar fi suris mulțumită.

Și salutînd-o pe surioară, ar fi spus că o găsește frumoasă și atrăgătoare. Dar nu ar fi spus: „frumoasă fată”. În loc de asta ar fi rostit un cuvînt străin, poate „girl”, poate „jeune fille”, mai degrabă „ragazza”.

În schimb, tatăl lui ar fi răspuns sec la salut, și, fără să-l invite să la loc, ar fi dat drumul unei întrebări dezagreabile:

— Cu ce te ocupi dumneata?

Simeón l-ar fi lămurit pe larg, dar pe ocolite și cu umor:

— Nu îndrăznesc să vă răspund „cu nimic”, căci v-aș alarma fără motiv și n-ar fi nici adevărat. Am sosit de curînd în acest oraș. Am unele proiecte interesante, dar trebuie întîi să recunosc terenul și să studiez situația.

Și ar fi început să vorbească despre aspectele curioase ale orașului, despre contrastele lui — străzi vechi înguste cu case de tip spaniol, balcon și grilaje de fier la ferestre — alături de noi cartiere moderne cu vile recent construite, de toate culorile și formele, ca prăjiturile din vitrina unei cofetării. Iar jur-impjur, înălțimile acoperite de crusta cocioabelor de carton și tinichea. Ar fi spus că noaptea, cînd încep să se aprindă luminile în căsuțele de pe povi-nișuri, orașul îi evoca priveliștea unui port la Mediterana. Poate ar fi menționat Tangerul sau Algerul. În Alger se află cetățuia veche care apărea în unele filme despre lumea interlopă. Întî-o carte germană cu fotografia din Mediterana, găsise o vedere din Nauplia. O limbă îngustă de pămînt, plină de măslini și chiparoși, care înconjoară cu casele ei albe și cu „logiile” deschise un golf blajin cu o insulă la mijloc.

Conversația începea să devină interesantă. Tatăl lăsa la o parte ziarul, mama uita de împletit, surioara se apropia pentru a se așeza alături de vizitator. În ochii mamei se zărea o lumină de simpatie. Nu mai era un străin cel care se afla acolo, ci un prieten al fiului ei.

Știa ce gîndise tatăl său auzind numele. Simeón Calamaris. Era un nume de flașnetar cu maimuță. Flașneta care învîrtește „O sole mio” și maimuța care face piruete cu pantalonii ei de husar pentru ca trecătorii amuzați să arunce cîte o monedă în pîlăria pusă pe tro-tuar. Totuși, în îndepărtata lui țară, nu era un nume ciudat. Nimeni nu s-ar fi mirat auzindu-l. Era un nume cunoscut și chiar respectat. Aici însă suna a nume de aventurier sau de contrabandist, dar acolo

era al unui navigator, al unui neguțător sau al unui funcționar care saluta pe soția guvernatorului orașului la ieșirea de la sinagogă, sau de la biserica creștină de rit copt sau de la mănăstirea bizantină.

În vreo formă oarecare, cuvântul aventurier sau contrabandist s-ar fi intercalat în conversație. Simeón, fără să se impresioneze, ar fi început să le spună cum, deodată, oamenii cei mai legați de pământ au fost nevoiți să se transforme în fugari, condamnați sau aventurieri. Războiul și cruzimea persecuțiilor îi sileau pe oameni să se arunce în ilegalitate, în clandestinitate și în contrabandă. A trăi era o acțiune periculoasă. Trebuia să eviți primejdii enorme că să capeti piinea de zi cu zi sau pentru a salva o ființă iubită. Ori pentru a transmite o informație indispensabilă celor de partea cealaltă. O lume mișunind de iscoade și călăi unde, dintr-o dată, tot ce era permis devine delict.

Simeón ar fi spus cu totul firesc:

— Vine un moment în care nu mai știi dacă ce faci este licit sau ilicit. E o probă teribilă prin care e mai bine să nu treci.

Știa că astea erau socotite de tatăl său o anatemă dezgustătoare. Pentru el nu putea fi nici o dificultate în a deosebi ceea ce este permis, de ceea ce nu este. Cu certitudine imperturbabilă hotăra ce era bun și ce era rău. Un judecător suprem și sigur. Rareori, când el se încumeta să-i opună vreun caz de conștiință greu de soluționat, tatăl lui se exaspera. „Numai slăbănogii și betegii șovăie.” Se gindea, dar nu îndrăznea să i-o spună, că Francisc și Petru, că toți sfinții șovăiau și nu erau siguri că săvârșesc binele. Dar asta ar fi provocat o izbucnire vehementă, de nestăpinit.

Așa cum, într-un fel, o provocau cuvintele lui Simeón Calamaris.

— Poate că dumneata te îndoiești de ce este permis într-un anumit moment, eu însă, nu. Simeón ar fi avut curajul să spună: „Totul depinde de împrejurări”, ceea ce ar fi prilejuit o replică tăioasă din partea tatălui său. Tatăl său era categoric și inflexibil, cel puțin în modul de a se exprima. Și mai ales în modul de a se exprima față de persoanele care îi erau dezagreabile.

— Depășești limita, domnule. Frumoasă morală este aceasta care depinde de împrejurări! Astfel, totul ar fi permis. Orice pretext ar fi bun pentru a scuza orice faptă oricât de rea. Ține minte: cine se scuza, se acuză.

El ar fi trebuit să intervină în favoarea prietenului său. Nu putea să îngăduie ca tatăl lui să-l jignească. Deși după aceea, când Simeón va fi plecat, tatăl lui ar fi putut să-l întrebe ironic:

— În fond, ce știi tu despre omul ăsta pe care abia l-ai întâlnit? Unde l-ai găsit? Fără îndoială, nu în vreun loc respectabil.

Unde îl întâlnise? Ar fi trebuit să născocească o poveste întreagă. Să spună că l-a prezentat un prieten comun. Că era prietenul unui profesor de la Facultatea de Medicină. Fiindcă ar fi fost absurd să spună altceva. Nu e un prieten. Mi l-au dat. Îmi aparține, cel puțin pentru un timp. Trebuie ca eu să-l recuperez și să-l salvez.

Era mai în vîrstă decît el cel puțin cu douăzeci de ani. Ar fi părut ciudată o prietenie între un tînăr student și acel om straniu, îmbătrînit și venit Dumnezeu știe de unde. Adevărul era că nu el îl căutase și nici nu îl alesese. Auzise spunîndu-se de multe ori că nu-ți alegi părinții, nici frații și nici fiilii. Li găsești, îi primești. Îți sînt dați.

— Mie mi-a fost dat Simeón Calamaris.

Credea că a spus-o numai printre dinți, dar cuvintele îi scăpară cu voce tare. În tăcerea odăii, se auzi destul de clar numele. Surioara întoarse capul, mama întrerupse tricotatul, tatăl lăsă pe genunchi ziarul pe care-l citea.

— Ce spui?

Toți își îndreptau spre el privirile întrebătoare.

— Nimic.

Tatăl său insista:

— Ba da. Ai spus un nume. Ce nume?

Încercă să pară indiferent.

— Un nume? A, da, Simeón Calamaris.

Din nou răsună numele în salon. Niciodată nu-l auziseră și părea că nu înseamnă nimic pentru ei.

Totuși tatăl său spusese exact fraza aceea:

— Simeón Calamaris? ăsta e un nume de flașnetar cu maimuță.

*

Căutarea acelei case a fost foarte lungă. Era ca și cum te-ai întoarce pe un drum vag întrezărit sau ai urma pașii unei sălbăciuni în pădure. De la secția de anatomie la spitalul de urgență. Întreba pe salariați, insista să se caute în registre. Erau coloane întregi de nume încurcate și cel mai adesea scrise greșit de creionul nedeterminat al gardianului pe jumătate adormit.

— Caramali?

— Nu, Calamaris.

— Simón?

— Nu, Simeón.

— De cite zile?

— Vreo trei sau patru.

Incet și vag începea să reconstruiască etapa finală a mortului. Căzuse pe stradă, victima unui atac. Il ridicase poliția și îl dusesse la spitalul de urgență. Murise, fără a-și recăpăta cunoștința, după puține ore de la internare. Nu avea asupra lui decît hirtii fără importanță. Le-au arătat poliției. O scrisoare veche în grecește adresată lui Simeón Calamaris. Nu o traduseseră. Văzu înșiruirea de neînțeles a acelor litere ciudate. Era semnată cu un singur nume. Poate un nume de femeie. Nu avea nici o dată, era indoită și murdărită de timp. Probabil că Simeón o purtase asupra lui luni sau ani, ca o ultimă amintire. Mai era și o parte ruptă dintr-un bilet vechi de loterie. O tăietură de ziar mototolită despre semnul zodiac al Săgetătorului. Acolo se aminteau virtuțile conferite de acesta: bunăvoință, seninătate în primejdie, ardoare fără flacără, vocație de sacerdot sau rege. Metal — cositorul, piatră — peruzeaua și carbuncul*.

Cea mai recentă era o adeverință de amanetare, datată cu două săptămîni în urmă. La Muntele de Pietate găsi obiectul: un inel de aur gravat cu un cap de gorgonă, netezit de atîta folosință. Mai era pe chitanță și o adresă la care nu mai locuia în momentul dispariției. Era o pensiune modestă de imigranți, zgomotoasă, dezordonată și murdară, într-un cartier sărac din orașul vechi. Nu știau unde se mutase și amintirea pe care o păstrau despre el era foarte imprecisă. Prăpădi o zi întreagă pentru a găsi alte pensiuni de imigranți. O căutare fără răgaz și aproape fără speranță. Cînd numele nu evoca nimic, recurgea la descrierea fizică. Obținu numai răspunsuri vagi sau chiar confuze care nu rareori îl îndrumau în direcții greșite.

Aproape din întimplare, ajunsese totuși la casa aceea. Fu gata să meargă mai departe. Trecuse prin multe pensiuni, pusese deja aceleași întrebări de nenumărate ori, fără nici un rezultat. Casa aceea sărăcăcioasă se afla pe o străduță aproape de vechea stație de cale ferată. Se simțea obosit și hotărîse să se întoarcă acasă de unde lipsise toată ziua. În trecere, aruncă o privire înăuntrul antreului. Se zărea o sofa de mușama pe culoar, niște palmieri pitici și rahitici în bidoane vopsite în verde și mai încolo cîteva mese — sufrageria — cu fețe de masă și sticle. Un radio pus la maximum te asurzea cu un cîntec de dans. Trecuse mai departe, cînd hotărî să se întoarcă, să între și să întrebe din nou. Aceeași întrebare, repetată de o mie de ori, pusă unei patroane ce semăna cu toate celelalte: grasă, nepieptănată, cu un șorț murdar în carouri.

* carbuncul = rubin roșu închis (n.ant.).

— Da, locuiește aici, dar nu s-a mai întors de câteva zile. Dumneavoastră îl cunoașteți?

— Da, îl cunosc.

Răspunse fără ezitare. Fu pe punctul de a spune că sint prieteni, dar se reținu.

— Și ce-i cu el? Mai bine de șase zile nu s-a întors și îmi dă-torează două săptămîni pentru odaie. Nu-mi place treaba asta.

— Nu vă faceți griji, totul se va aranja. Calamaris avea de făcut o scurtă călătorie. A trebuit să plece urgent, știți cum se întimplă, în provincie.

Patroana era prost dispusă. Vorbea cu un accent străin, mîncînd sfîrșitul cuvintelor. Nu era corect ce făcuse Simeón. Înainte de a pleca, trebuia să-și achite datoriile. Ea era vinovată. Trebuia să-i fi luat banii pe odaie dinainte. Era însă simpatîc și părea un om cumsecade. Menționă o sumă de bani neînsemnată. Era datoria lui Simeón. Două săptămîni de pensiune.

— Să plece așa, fără să spună nimic. A făcut foarte rău.

Ce bani puțini; probabil că se minca foarte prost în pensiunea aceea. Casă de trecere, de imigranți în căutare de lucru, de pasageri pentru două nopți, cu buzunarele goale și conversație în antreu, privind afară, în noapte. El putea să plătească pentru Simeón, suma era o nimica toată, și să spună că prietenul lui îl însărcinase să aranjeze socoteala. Se gîndi totuși că ar fi putut da naștere la bănuieli și preferă să tacă.

— Veniți să vedeți ce-a lăsat. O mizerie.

Pensiunea era deocamdată pustie. Chiriașii nu se întorseseră încă pentru masă. Trecură prin o doua curte interioară. Ajunseră la o încăpere mare, împărțită în cămăruțe prin tăblii de lemn acoperite cu pagini de ziare și reviste. Deschiseră ușa unei cămăruțe. Văzu două paturi înguste de metal, un lighean cu ibric și două noptiere.

Patroana se aplecă și scoase de sub un pat o valiză de piele, uzată, pătată și descusută la colțuri. O aruncă pe pat și o deschise brusc.

— Vedeți și dumneavoastră. Asta-i tot ce a lăsat.

Scotocea cu furie și scotea puținele lucruri pe care le zvirla apoi pe pat și pe podea.

— Poftim, vedeți.

El privea fără să vorbească. Un vechi pulover albastru căzu pe jos cu minecile desfăcute. Păstra forma toracelui lui Simeón Calamaris. Niște pantaloni cenușii căzură îndoiți, ca într-o ingenunchere.

O legătură de cămăși și ciorapi murdari. O pereche de pantofi vechi, care luaseră forma de barcă.

— Astea-s singurele lucruri mai de soi.

Arătă o mică ramă rotundă de argint cu o fotografie ștersă, îngălbenită. Era portretul unei femei foarte tinere, poate o copilă, cu lungi cozi împletite cu panglici și purtind un fel de costum popular. Apoi o icoană mică de aramă și lemn. Fecioara cu pruncul și niște îngeri. Coroana era reliefată în metal. Le luă din mâinile patroanei și le puse cu grijă pe masă. Privi lung spre celălalt pat.

— Și aici cine stă?

Putea fi persoana care împărțise două săptămîni odaia cu Simeón. Ceva tot trebuia să știe despre el. Ceva tot va fi auzit.

— Era un italian. A plecat. De ce? Volați ceva de la el?

— Nu, nimic. Din curiozitate.

Patroana se revărsa din nou în ocări. Vorbea de escrocherie, se acuza pe ea însăși de bune sentimente.

— Nu aveți nici o grijă, vi se va plăti totul. Simeón m-a însărcinat să vă plătesc totul.

O voce nouă se auzi în ușa odăii.

— S-a aflat ceva despre Simeón?

Era o femeie care se pregătea să intre. El o privi așa cum stătea în contra luminii. Era tină, cu ochii mari și nasul fin, cu părul decolorat, aproape alb, adunat într-o coadă de cal. O rochie strîmtă îi reliefa corpul, purta papuci fără tocuri. Patroana se întoarse spre ea degustată.

— Dinsul știe.

Acum se îndrepta spre el. Pătrunsese în cămăruță și se așezase pe patul liber. Incrușase picioarele, dezvelindu-și puțin pulpele. Nu putu să nu o privească. Avea pielea albă și suavă. Se gîndea la obisul dintre o piele vie și tină și o piele moartă și bătrînă. Văzuse pielea prietenelor lui. Pînă la coapse, în costumul de baie, pînă la îngemănarea sinilor, în decolteurile festive. Se lăsase pe spate, sorîindindu-se pe brațe și alcătuia o figură sinuoasă, cu șolduri pline și piept rotund, păr incolor și privire piezișă, disprețuitoare.

— Ce i s-a întîmplat lui Simeón?

Și ea avea un accent străin. Un ton nesigur și un „R” graseiat. Se gîndi imediat că trebuie să fie femeia lui Simeón Calamaris. Simeón Calamaris a privit-o probabil ca pe femeia lui. În acea pensiune sordidă, femeia se dezgolea pentru el în toată splendoarea. La fel de minunată ca regina din Saba. Splendoarea nudului unei

femei care se eliberează de toate cele înconjurătoare. Ochii lui Simeón Calamaris se aprindeau desigur de dorinți. Gîtul i se usca și miinile îi tremurau ușor pe acea piele caldă și gingașă. Cu gura lui aspră și amară căuta gura ei surizătoare și plină ca un fruct.

Patroana desluși ceva pe chipul lui și se retrase discret.

El veni să se așeze alături de ea. În față, pe celălalt pat și pe podea erau lucrurile lui Simeón Calamaris.

Îi spuse că Simeón îi dăduse însărcinarea, încă de acum câteva zile, întirzierea era din cauza lui, să vină și să achite socoteala de la pensiune. Plecase într-o călătorie. Nu prea departe. Nu putea întirzia prea mult.

— Nu ți-a spus nimic pentru mine?

Nu reușea să-i răspundă. Ce-ar fi putut să-i spună Simeón unui tânăr prieten înainte de a pleca în călătorie? I-ar fi spus să se ducă la pensiune să achite chiria neplătită. Să ia lucrurile ca să i le păstreze. Și poate i-ar mai fi spus:

„Acolo ai să-nțilnești, poate, o femeie care are să te-nțrebe de mine. N-a fost mare lucru între noi, dar a fost bună cu mine. Am petrecut clipe plăcute. Soluț-o din partea mea și nu-i spune nimic mai mult”.

— Tu cum te numești?

— Madó.

— Ești franțuzoaică?

— Da. Ți-a vorbit de mine?

Da, îi vorbise de Madó. Adesea. Cum bea câteva sticle de bere, începea să vorbească de ea. Cu duioșie, cu sinceritate. Spunea că trăiseră împreună momente frumoase. Îi privea fața cu coada ochiului și o vedea mulțumită. Da, Simeón aducea mereu vorba de ea.

— Ce ciudat!

— Ciudat, ce?

— Că vorbea atîta. Cu mine era mai mult tăcut. Asta îmi și plăcea la el. Părea că poate povesti multe lucruri și nu le povestea. Uneori eu mă și supăram din cauza asta.

Adăugă, surizînd:

— Dar era bun.

— Sigur că era bun.

Își dădu seama că vorbeau despre el la trecut, ca de un mort.

— De ce spui că era? îl întrebă ea.

— Pentru că e sigur că nu se va întoarce.

Adăugă:

— Ți-ar părea rău să nu se mai întoarcă?

Simțea nevoia să-i pătrundă în suflet, în căutarea lui Simeón. Ceva din el rămăsese în ea, crîmpele vie. El continua să trăiască în aceste amintiri.

— Te interesează asta?

El insista:

— De ce îți plăcea?

Femeia îl privi curioasă și zimbitoare:

— Pentru multe motive.

— Spune-mi-le.

— Nu pot să ți le spun pe toate.

Ea vorbea cu înfrigurare.

— Spune-mi unul.

— Vorbeam franțuzește.

Între limbile sale, Simeón Calamaris știa deci franceza. La ce îi folosea sau la ce îi folosise? Pentru a dăinui în memoria acelei femei care cunoscuse atîția bărbați. Vorbeau franțuzește în chițimia din pensie.

El se ridică de pe pat și făcu doi pași pînă la noptiera pe care patroana lăsase icoana și rama ovală de argint. Le luă și le întinse femeii. Cui altcuiva ar fi putut Simeón să lase acele lucruri?

Se așeză din nou alături de ea. În cămăruță începea să fie întuneric și afară se auzeau glasurile locatarilor care se întorceau. Glasuri puternice și risete groase.

— Sint pentru mine?

Confirmă cu o mișcare a capului.

— Ți-a spus el să-mi dai astea?

Repetă gestul de afirmare.

Femeia cercetă obiectele și întoarse spre el niște ochi iluminați de recunoștință și chiar de emoție.

— E foarte drăguț din partea lui că a făcut asta. Foarte drăguț. Și tu de asemenea ești foarte drăguț că ai venit să mi le dai.

Îl privea cu o intensitate care îl neliniștea. Umbra crescîndă îi apropia.

— Sărută-mă. Nu vrei?

O sărută pe gît, pe obraji, pe ochi și, apoi, pe gură. Simți un fel de sete. Cu gesturi stingace își scoase haina și o aruncă pe jos. În timp ce o îmbrățișa, își desfăcu cravata și aproape că-și smulse cămașa. Era ca și cum ar fi căzut împreună de pe o înălțime fără fund. Miinile-i alunecau pe trupul femeii. Nu mai rostea cuvinte legate, ci bolborosite, întretăiate.

Mergea pe povârnișul unui vis de copil printre umbre pline de alte umbre, unde totuși se simțea arzind un foc fără flăcări. O căutare încordată, în afara locului și timpului care pieriseră o dată cu îmbrăcămintea. Fugea prin văi și ripi. Parcă deschidea porți molatice și străbătea trecători toride și se izbea de jivine neștiute. Cuiburi, spinări și guri de făpturi nenăscute și negrăite. Fintini și coline. Fișii din ființa lui erau devorate de falcile și ciocurile acelea. Izbea în boturi, guși și creste. Până la hultanul prădalnic cu pene sumbre cu reflexe roșietice.

Cobora fără sfârșit și fără încetare, căutind ce? Căutind pe cine?

Se ridică din pat și începu să-și strângă îmbrăcămintea, căutind-o în semiintuneric. Era pe podea amestecată cu cea a lui Simeón Calamaris. Haina lui era în brațele puloverului acestuia. Cămașa în fața pantalonilor rămași într-o ingenunchere. Părea că se smulge și își la rămas bun de la el.

— Ai să mai vii? îl întrebă femeia.

Nu răspunse. Simțea că începe să-și revină. Deschise ușa și intră în mijlocul vocilor locatarilor prinși în sporovăiala de seară.

Întind în casă, dădu peste tatăl lui. Cum îi auzi pașii, acesta îi veni în întâmpinare, de parcă l-ar fi așteptat cu nerăbdare.

— Astea sînt ore de venit acasă? Nu te-am văzut la față de azi dimineață și tot așa în ultimele zile. Ce se întîmplă?

Înainte, i-ar fi fost teamă de această întîlnire, dar acum simțea, nu știa de ce, că nu-i mai era. Era capabil să răspundă cu răceală sau chiar cu indiferență. Ba chiar să nu răspundă. Sau putea pur și simplu să spună așa cum și spunea:

— Nu se întîmplă nimic.

Nu era răspunsul pe care tatăl lui îl aștepta de la el. Îl privi cu uimire, descumpănit.

— Cum nu se întîmplă nimic? Vocea tatălui devenise dură, tăioasă. Cum nu se întîmplă nimic? Nu vii acasă și nu te duci nici la facultate. Crezi că nu știu? În ultimele zile n-ai fost la cursuri. M-am informat la universitate.

— Puteam să mă duc, dar nu m-am dus.

— Și de ce nu te-ai dus?

— Aveam alte lucruri de făcut.

Simțea privirea furioasă a tatălui său, dar nu-i era frică. L-ar fi fost înainte, dar acum, nu.

Îi auzea, dar parcă era un străin, și în același timp îi veni în minte ceva ce-și imaginase sau citise Dumnezeu știe unde și când. Adolescenții care plecau la război se întorceau prefăcuți în bărbați. Se întorceau egali sau chiar superorii taților. De asemenea, băiatul care se încumeta singur în aventura mării se întorcea ca și cum în luni sau zile ar fi trecut mulți ani peste el. Și în legendele populare, tinerii care înviau, înviau ca bătrâni.

Vocea tatălui său se schimbase: devenise blindă și împăciuitoare.

— Poate ți se întâmplă și ție ceea ce s-a întâmplat multor studenți la medicină. Prima disecție a unui cadavru le produce un șoc teribil. Îi cuprinde o scirbă față de tot. Nu mai pot nici să mănince.

Putea să spună că într-adevăr asta era cauza, dar simțea o curioasă nevoie să nu scape ocolind adevărul.

— Nu, nu-i asta. E altceva. Alte lucruri, diferite.

Tatăl rămase în așteptarea mărturisirii care părea că se anunță.

— Care lucruri, băiatule?

— Multe. Toate.

Tatăl bănuia că se afla probabil sub influența rea a unor noi cunoștințe.

— Tu nu gîndeai așa, înainte. Ideile astea ți le-a băgat în cap cineva. Cu cine ai stat zilele astea?

Surise fără să răspundă.

— Cu cine?

Se hotărî să-i spună adevărul, cel puțin adevărul care putea fi spus și primit.

— Am mers cu Siméon Calamaris.

— Și cine e persoana?

Acum venea partea mai grea: să tălmăcească adevărul în cuvinte pe înțelesul tatălui său.

— E un om.

— Nici nu mă îndoiesc.

— De ce nu te îndoiești? Poate să fi fost un om și să nu mai fie.

Tatăl său își pierde din nou răbdarea.

— Vrei să-mi faci favoarea să-mi vorbești într-un limbaj mai clar? Cine este acest om pe care eu nu-l cunosc?

— Adevărul e că nici eu nu-l cunosc prea bine, dar în zilele astea am învățat cu el.

— Și ce studiază dinsul?

— Nu mai studiază. Poate a studiat sau n-a studiat, dar în orice caz a învățat multe.

— Și ce te învață pe tine? Să trăiești ca un vagabond, fără ore de curs, fără obligații?

— E inutil să-ți spun, știu că Siméon nu-ți place, nu poate să-ți placă. În realitate, nu ți-a plăcut.

— Nu mi-a plăcut, când? Nici nu-l cunosc, nici nu vreau să-l cunosc.

— După mine, l-ai cunoscut. L-am adus în fața ta și întâlnirea nu a decurs bine pentru dumneata.

— Pentru tine însă, da.

— Asta rămâne de văzut, cu timpul.

Tatăl puse capăt discuției:

— Nu mai spune prostii. De miine ai să fii punctual la cursuri.

Li răspunse pe un ton cit mai senin cu puțință:

— Am să mă duc la facultate ca să fii mulțumit, dar te anunț, chiar de acum, că aș putea să nu mai mă întorc de la cursuri.

— Și încă ceva. Nu te vei mai duce în casa acestui om.

— Asta va fi mai greu, fiindcă, printre altele, nu are casă.

Ar fi putut să spună:

— Am căutat o ființă pierdută pînă ce am izbutit să o întîlnesc.

Și ar fi putut adăuga, fără să mintă:

— Era o chestiune de viață și de moarte.

Ca tatăl său să nu creadă că era vorba de un capriciu sau de o închipuire, ar fi putut să adauge:

— E mina destinului.

Nu exista însă cuvînt care să-l supere mai mult pe tatăl său și era periculos să-l rostească, mai ales acum.

Trecu deci mai departe; în salon îl aștepta mama.

Îi privi cu bucuria aprinsă și dulce stîrnită de o ființă dragă regăsită.

— Pari obosit. Vrei să mănînci ceva?

Nu, nu voia nimic și mai ales nu voia să vorbească.

— Ai avut multe de făcut.

Aprobă, cu o mișcare a capului. Era adevărat că fusese foarte ocupat să caute și să găsească.

Deodată, îi trecu prin gînd să o întrebe ceva și mama îi ascultă cu uimire vorbele:

— Dacă eu aș fi fost un copil părăsit, unul din copiii abandonati la poarta unei case, tu m-ai fi crescut și iubit la fel?

— Ce idei îți trec prin minte, băietel

— Răspunde-mi, te rog, la ce te-am întrebat.

Fața mamei deveni serioasă când îi răspunse:

— Poate, că da.

De asta avea nevoie:

— Vezi, ar fi fost deajuns ca cineva să lase un copil necunoscut la poarta casei tale ca să poți începe o nouă viață.

— Desigur, dar de ce mă întrebi? I s-a întâmplat ceva asemănător cuiva pe care tu îl cunoști?

Nu avea să-i spună că se abandonase un prunc la poarta unei case cu oameni cunoscuți, dar nici nu îi va spune celălalt lucru, întâmplat.

Și totuși, se gândea că Simeón Calamaris nu era tocmai un prunc părăsit. Nu venise alb și curat pentru a începe viața. Trecutul lui era mai degrabă amestecat, și pur și tulbure. Și acum, dacă ar fi cu el, ce-ar face?

Ar fi trebuit să intre pe furiș, să nu se lase văzuți. Ar fi trebuit să evite întâlnirea cu tatăl și cu mama lui, să-i apere singurătatea. Ar fi intrat pe ascuns ca un spion sau ca un hoț. Desigur, l-ar fi interesat mai mult să arunce o privire în camera surioarei. O cameră care nu semăna cu camerele femeilor cunoscute de Simeón. Tinăra nu era acolo, dar existau toate mărturiile prezenței sale. Tuluri, mătăsurii, perdele de catifea, plapumă înflorată, oglinzi, flacoane de parfumuri, papuci răsturnați, un taior aruncat pe un fotoliu, un dulap deschis unde se zăreau țesături de toate culorile, niște ciorapi fini, răsuciți pe parchet, ca pielea unui șarpe transparent și lucios, iar pe măsuta de toaletă multe obiecte mici de cristal sau porțelan în dezordine și între ele o strălucire aurie sub o rază de lumină.

Simeón ar fi intrat să adulmece, să iscodească, să cunoască, împins de instinctul lui de vagabond. Ar fi ținut o mână infiptă în buzunarul hainei, strângând biletul vechi de loterie și chitanța de amanetare. Ceea ce lucea pe masă era o monedă de aur purtată ca o amuletă. Strălucirea galbenă pe care o răspindea ștergea profilul gravat pe avers. Simeón Calamaris știa foarte bine cât putea să valoreze o astfel de monedă. De cât timp nu simțise mina lui Simeón Calamaris greutatea rece și dură a unei monezi de aur? Ar fi mîngîiat-o, pipăind-o cu degetele cum fac orbii pentru a recunoaște lucrurile. O pipăire voluptuoasă a lucrăturii fine care se încălzea în contact cu mina lui.

Ar fi aruncat-o, distrat, în buzunar. Distrat? Și ar fi simțit fără îndoială mulțumirea, bucuria de a descoperi, ca printr-o miraculoasă ridicare de cortină, o neașteptată perspectivă de plăcere și posesiune.

☆

Își dădea seama că se culcase într-o sală vastă, plină de paturi înguste, albe și rigide. Nu ca să doarmă, ci ca să zacă. Nu era camera, nici casa lui, nu-i părea un loc cunoscut. Și cum nu era adormit, văzu ridicându-se dintr-un pat pe cineva care zăcuse acolo și acum se apropia să-i vorbească.

Ar fi preferat să nu-l întâlnească acum. Avea în mână o monedă de aur și o puse pe măsuta de lângă pat.

— Ce-i asta?

Vocea lui Simeón aproape nu se auzea. Acum își da seama că era ca și cum n-ar fi auzit-o niciodată mai înainte. Simeón vorbea stînd în picioare și el rămînea nemișcat, înțepenit în pat.

Ce spunea era foarte confuz. Avea datori, multe, dar alții îi datorau lui încă și mai mult. Trebuia să plătească pentru el și pentru alții. Cu bani cîștigați. Trebuia să plătească patroanelor și farmaciștilor. Trebuia să plătească femeilor care așteptau. Cu banii cîștigați.

El crezu că era moneda pe care surioara lui o folosea ca amuletă. Moneda care strălucea pe măsuta ei de toaletă. O luase Simeón Calamaris. Tatăl său ar spune: „Nu trebuie aduși în casă oameni de soiul ăsta”. Surioara ar fi stîrnit o larmă de proteste și suspine. Simeón insistă însă în ideea lui: „Cu bani cîștigați”. Cu fața aceea însemnată de încercări și suferințe, fără culoare, cu rănilile acelea deschise, cu vocea aceea de neuitat.

În picioare, lângă pat, Simeón spunea că trebuie plătit cu bani cîștigați. Desigur, trebuia plătită patroana pensiunii ca să nu mai spună grozăvii despre cel dispărut. Asta fac toți moștenitorii. Ar fi trebuit achitate și celelalte datorii, mărunte și risipite. Cutia cu țigări la circiumar. Reparația pantofilor la cizmar. Sfertul de loz vînzătorului de bilete. Nu știa tot ce trebuie să facă pentru a găsi prăvăliile și teighelele din oraș și a-i plăti datoriile cu acea monedă de aur pe care Simeón o cîștigase. Știa în schimb și nu voia să se vorbească de asta, că trebuia dat ceva și franțuzoaicei de la pensiune. Se cuvenea să fie generos pentru Simeón și pentru el însuși.

Trebuia ca Simeón să iasă cu fața curată. Și el trebuia să iasă cu fața curată față de Simeón. Ar fi fost nevoie să-i spună; dar nu se încumeta, că îi datora mult și că, pe deasupra, nu fusese cît totul cîștit în întîlnirile pe care le avusese căutîndu-și drumul.

Dacă i-ar fi spus-o, un suris ar fi apărut pe fața dură și rece a lui Simeón. L-ar fi îndemnat să nu la lucrurile astfel. Esențial era ce îl învățase. Felul lui de a-l învăța. Tot ceea ce trebuise să facă.

Simeón Calamaris era țeapăn, fără singe, plerit. Tot ce învățase sau primise în dar de la el însemna foarte mult și acum nu îndrăznea să tăgăduiască faptul că Simeón Calamaris câștigase într-adevăr moneda de aur.

În pofida tulburării care îl paraliza, ar fi trebuit să-i spună vreun cuvânt de afecțiune sau grațitudine. Dar cum să spui ceva duios acelei ființe dure care încasa și primea.

Nu putea să-i fie prieten. „Chiar dacă aș vrea, n-aș putea fi prietenul tău, Simeón. M-aș teme”. Era ca un tată teribil sau ca un fiu teribil. Nu un prieten care aduce intimitatea sentimentului. Mai bine să nu te apropii de el.

Putea să-i promită multe lucruri, poate pentru a-l îndepărta, cu speranța secretă de a nu le îndeplini, de a le uita. „Mă voi duce să-i plătesc pentru tine patroanei pensiunii”. Nu vedea nici un gest de acceptare.

„Mă voi duce la femeia aceea ca să-i spun că-ți amintești de ea”. Nu apăru nici un suris.

„Voi căuta prin toate coclaurile și prăvăliile ca să-ți îndrept drumul”. Fața îi rămânea inexpresivă.

„Mă voi duce să plătesc cu moneda pe care ai câștigat-o”. Ar fi trebuit mai degrabă să-i spună „care este a ta” sau „care ți se datora”.

Nimic nu ar fi fost deajuns pentru a-l liniști, a-l împăca, a-l îndepărta pe Simeón Calamaris. Ca să se întoarcă pentru totdeauna în patul alb și îngust din care se ridicase să-i vorbească.

Dar de ce rămânea el întins în patul acela alb care nu-i aparținea și în acea sală rece fără sfârșit care nu era camera lui? Unde se afla?

Chemă un băiat de pe stradă și îi dădu plicul cu moneda ca să-l ducă patroanei pensiunii.

— Eu te aștept aici, la colț. Spune-i să semneze plicul, la primire.

Cînd se deșteptase din noaptea aceea agitată, se apucase imediat să scrie, grăbit, rîndurile de pe hîrtia pe care a băgat-o apoi în plic, împreună cu moneda.

„Doamnă, nu a fost în intenția mea să plec fără să plătesc. M-ați judecat greșit. Din această monedă de aur pe care v-o trimit, rețineți ce vă datorez și restul dați-l din partea mea lui Madó, frățuzaică. Păstrați-mi lucrurile pentru cînd mă voi întoarce. Într-o săptămînă sau două”.

Semnă: Simeón, fără nume de familie, cu un scris care nu părea al lui. Nu pusese nici dată, nici loc.

Peste puțin timp, îl văzu pe băiat ieșind de la pensiune. Avea plicul semnat cu o mizgăleală nervoasă. Mare trebuie să fi fost surpriza patroanei la primirea monedei și scrisorii.

— Ce ți-a spus?

— Nimic. Citi scrisoarea de trei ori și cum văzu moneda, o luă și o mușcă. Părea că vrea să țipe. Îmi semnă plicul și am rupt-o la fugă.

Nu avea nevoie să știe mai mult. Dădu un real băiatului și plecă. Îndeplinise ce trebuia. Nu mai avea nimic de făcut. Gura patroanei, pensiunea întreagă, vocile locatarilor, ochii femeii aprinși ca într-un spasm, toată casa aceea murdară împărțită în cămăruțe de hirtie și cirpe, va fi plină de numele lui Simeón Calamaris. Va răsună ca zornăitul neașteptat al monedei de aur.

Ca și cum s-ar întoarce dintr-o lungă și întunecoasă călătorie. Ca și cum s-ar întoarce la lumină și la viața regăsită. Străzile i se păreau insufletețe, vesele și colorate. Trecea printre femeile cu mers zăbovit, printre strigătorii de reclame, printre vinzătorii ambulanți, printre oamenii prinși în discuții și dezbateri. Nu se oprea, nu vedea, nu auzea. Acasă, poate surioara își dăduse seama de dispariția amuletei. Sau poate nu observase nimic. Sau dacă da, poate nu-și amintea unde o fi putut s-o piardă și se va feri să spună ceva ca să nu o certe părinții. La urma-urmelor, cine putea ști ce se întâmplase cu acea monedă?

Ajunse la facultate. Avea impresia că vine acum pentru prima oară. Că pentru prima oară vede curțile interioare, arcadele și culoarele, apariția și dispariția halatelor albe, umbrele lor pe ziduri.

Își scoase haina, își desfăcu cravata și îmbracă halatul de pinză albă. Acum silueta lui putea să se contopească și să se piardă printre celelalte.

Întră în sala de anatomie fără nici o ezitare. Nu merse însă la masa lui de lucru. De departe și pieziș îl văzu pe colegul care diseca, aplecat asupra cadavrului. Cărnuri palide, tăieturi roșietice și albăstrui.

Se îndreptă spre profesor. Îi dădu o explicație incilcită în legătură cu absența și îi ceru permisiunea să lucreze la alt cadavru. Profesorul nu găsea nici un motiv pentru această schimbare. Trebuia să insiste și chiar să se roage.

— Să vă spun adevărul: cadavru e al unui om pe care l-am cunoscut. Am fost prieteni.

— Bine, dacă e așa...

Da, așa era, încuviință din cap cu fermă convingere. Cu o convingere pe care n-ar fi avut-o înainte pentru a afirma sau nega ceva, orice. Ii repartiză altă masă. Se duse aproape bucuros. Fără nici o șovăială, luă bisturiul și începu să efectueze incizia asupra toracelui. Cu siguranță, cu hotărîre. Acum nu mai era vorba decît de țesuturi, mușchi și oase ale unui corp fără istorie și fără nume.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

JULIO RAMON RIBEYRO

(Peru)

Născut la Lima, în 1929, Julio Ramón Ribeyro studiază literele și dreptul la renumita universitate San Marcos. Prima sa carte, *Ulli fără pene*, publicată în 1955, adună opt povestiri de tip tradițional, cu întâmplări din mediul urban. Volumele următoare largesc aria de investigație a autorului și învederează maturizarea lui artistică: *Povestiri despre anumite circumstanțe* (1957), trasează un impresionant tablou al complexelor și contradictoriilor realității rurale peruviene, iar *Povestiri rebele* (1964) tratează despre alienarea și frustrațiile burgheziei din capitala țării. În 1977 apare *Silviu și trandafirul*, considerată a fi o sinteză clocovită a calităților narative proprii autorului: inventivitate, fluentă, limpezime, simplitate atrăgătoare. *Antologia Vorbirea mutului* (1980) îmbogățește creația lui Ribeyro cu noi valențe — fantasticul și umorul cordial —, vizibile în povestirea selecționată *Dublul* și atestă în ansamblu o măiestrie narativă care îl situează pe autor în primul plan al prozei scurte peruviene de azi.

DUBLUL

În epoca aceea locuiam într-un mic hotel aproape de Charing Cross și îmi petreceam zilele pictind și citind cărți de ocultism. În realitate, întotdeauna am fost amator de științe oculte, poate pentru că tatăl meu a stat mulți ani în India și a adus de pe țărmurile Gangelui, pe lângă un paludism feroce, o colecție completă de tratate de ezoterism. Într-unul din aceste volume, am citit cindva o frază care mi-a deșteptat curiozitatea. Nu știu dacă era un proverb sau un aforism, dar oricum era o formulă categorică pe care nu am putut s-o uit: „Toți avem un dublu care trăiește la antipodi. Este însă foarte dificil să-l întâlnim deoarece dublul tind întotdeauna să efectueze mișcarea contrarie”.

Fraza m-a interesat pentru că eu trăisem mereu frământat de ideea dublului. În această privință, avusesem o singură experiență și anume cind, urcindu-mă într-un autobuz, am avut nenorocul să mă asez în fața unui individ extrem de asemănător mie. Cîteva minute am rămas privind-ne cu neascunsă curiozitate pînă ce m-am simțit prost și a trebuit să cobor cu cîteva stații înainte de locul meu de destinație. Deși o astfel de întâlnire nu s-a mai repetat, în spiritul meu s-a deschis o misterioasă poartă și tema dublului s-a transformat într-una din speculațiile mele preferate.

Mă gindeam, într-adevăr, că existind milioane de ființe care populează globul, ar fi foarte posibil ca, pe baza unui simplu calcul

al probabilităților, unele trăsături să se repete. În definitiv, cu un nas, o gură, o pereche de ochi și alte câteva detalii suplimentare, nu se pot face un număr infinit de combinații. Cazul „sosiilor” venea, într-un anumit fel, să-mi confirme teoria. În epoca aceea, era la modă ca oamenii de stat sau artiștii de cinema să angajeze persoane asemănătoare lor pentru a face să cadă asupra acestora riscurile celebrității. Acest exemplu, totuși, nu mă mulțumea pe deplin. Ideea mea despre dublii era mai ambițioasă; eu mă gindeam că identității trăsăturilor trebuia să-i corespundă o identitate de temperament și acesteia — de ce nu? — o identitate de destin. Puținele „sosii” pe care am avut prilejul să le văd uneau o vagă asemănare fizică — completată adesea cu ajutorul machiajului — cu o absență absolută de corespondență spirituală. De pildă, „sosiile” marilor financieri erau oameni umili care fuseseră constant corijenți la matematici. Hotărît, dublul constituia pentru mine un fenomen mai complet, mai pasionant. Lectura textului pe care l-am citat mai înainte a contribuit nu numai să-mi confirme ideea, dar și să-mi îmbogățească presupunerile. Uneori mă gindeam că în altă țară, în alt continent, la antipozi, pe scurt, există o ființă identică mie, o ființă care îndeplinea actele mele, avea defectele, pasiunile, visurile, maniile mele și această idee mă distra, dar în același timp mă enerva.

Cu vremea, ideea dublului a devenit o obsesie. Timp de multe săptămîni nu am putut lucra și nu făceam altceva decît să-mi repet ciudata formulă sperînd poate că, printr-un fel de vrajă, dublul meu ar răsări ca din pămînt în fața mea. Curînd mi-am dat seama că mă frămîntam inutil fiindcă textul acela nu numai că formula o enigmă, ci propunea și o soluție: călătoria la antipozi.

La început am respins ideea călătoriei. Aveam tocmai atunci multe lucrări în curs. Abia începusem o madonă și promisem pe deasupra o propunere de a decora un teatru. Totuși, trecînd într-o zi prin fața unei prăvălii din Soho, am văzut un frumos glob terestru expus în vitrină. L-am cumpărat imediat și chiar în acea noapte l-am studiat minuțios. Spre marea mea surpriză, am constatat că la antipozii Londrei se află orașul australian Sidney. Faptul că acest oraș făcea parte din Commonwealth mi-a părut a fi de foarte bun augur. Mi-am amintit, de asemenea, că aveam o mătușă îndepărtată la Melbourne, pe care, folosînd prilejul, puteam s-o vizitez. Se mai iviră multe alte motive la fel de nesăbuite — o neașteptată pasiune pentru caprele australiene — așa că după trei zile, fără să spun nimic proprietarului hotelului pentru a evita întrebări indiscrete, am luat avionul cu destinația Sidney.

Nici nu aterizasem bine, cind mi-am dat seama cît de absurdă fusese hotărîrea mea. În timpul zborului, revenisem la realitate, mă rușinam de propriile mele himere și eram pe punctul să iau același avion ca să mă întorc la Londra. Și culmea, am aflat că mătușa mea din Melbourne murise de cițiva ani. Totuși, după o lungă dezbateră cu mine însumi, am hotărît că, la capătul unei călătorii atît de obositoare, meritam să-mi iau cîteva zile de odihnă. În realitate, zilele au durat șapte săptămîni.

Pentru a începe, voi spune că orașul era destul de mare, mult mai mare decît prevăzusem eu, așa încît am renunțat imediat să încep urmărirea presupusului meu dublu. De altfel, ce puteam face ca să-l întîlnesc? Era într-adevăr ridicol să opresc pe fiecare trecător pe stradă și să-l întreb dacă nu cunoaște o persoană identică mie. M-ar fi luat drept nebun. Cu toate astea, mărturisesc că ori de cîte ori aveam de-a face cu o mulțime, fie la ieșirea de la un teatru, fie în vreun parc, nu puteam să-mi împiedic o senzație de neliniște și fără să vreau, examinam cu grijă chipurile oamenilor. Odată, am urmărit timp de o oră, cu tulburare crescîndă, un ins de statura mea și care mai avea și mersul meu. Ceea ce mă exaspera era încăpățînarea cu care refuza să-și întoarcă fața spre mine. La sfîrșit n-am mai putut și l-am strigat din urmă. Cind s-a întors, mi-a prezentat o fizionomie palidă, inofensivă, stropită de pistru, care — de ce să nu o spun? — mi-a redat liniștea. Dacă am rămas la Sidney timp de șapte săptămîni teribile, n-a fost numai pentru a întreprinde astfel de cercetări, ci pentru motive de cu totul alt ordin: pentru că m-am îndrăgostit. Lucru rar la un bărbat de peste treizeci de ani, mai ales la un englez care se dedică ocultismului.

Indrăgostirea mea s-a petrecut fulgerător. Fata se numea Winnie și lucra într-un restaurant. Fără nici o indoială, asta a fost experiența mea cea mai interesantă la Sidney. Și ea a părut să simtă pentru mine o atracție instantanee, ceea ce m-a mirat fiindcă întotdeauna n-am prea avut noroc cu femeile. De la început mi-a acceptat avansurile și după puține zile ieșeam împreună să ne plimbăm prin oraș. Uneori mă trata cu o familiaritate extraordinară, alteori, în schimb, o descumpănău unele gesturi sau vorbe de-ale mele, ceea ce, departe de a mă supăra, îmi pricinuia încîntare. Hotărît să cultiv această relație în mod mai comod, am părăsit hotelul și, luînd contact telefonic cu o agenție, am izbutit să închiriez o căsuță mobilată în împrejurimile orașului.

Evocînd acea vilă, nu pot evita un puternic sentiment romantic. Liniștea, gustul cu care era decorată, m-au cucerit din primul mo-

ment. Mă simțeam ca în propriul meu cămin. Pereții erau împodobiți cu o minunată colecție de fluturi galbeni pentru care am făcut o bruscă pasiune. Îmi petreceam zilele gândindu-mă la Winnie și urmărind în grădină frumoasele lepidoptere. La un moment dat am hotărît chiar să mă instalez acolo definitiv și mă pregăteam să achiziționez materialele de pictură cînd s-a întîmplat un accident ciudat, poate explicabil, dar căruia eu m-am încăpățînat să-i dau o semnificație exagerată.

A fost într-o sîmbătă cînd Winnie, după ce mi-a opus o tenace rezistență, a acceptat să petreacă sfîrșitul de săptămînă în casa mea. După-amiaza s-a scurs în însufleșirea amindurora și cu obișnuitele meandre de tîndrețe. La căderea serii, ceva în purtarea lui Winnie începu să mă neliniștească. La început n-am știut ce era și i-am scrutat în zadar chipul, încercînd să descopăr vreo schimbare capabilă să-mi explice neplăcuta senzație. Apoi, deodată, mi-am dat seama că ceea ce mă incomoda era familiaritatea cu care Winnie se deplasa prin casă. De mai multe ori se îndreptase fără șovăire spre comutator. Să fi fost gelozie? La început m-a cuprins un fel de minie sumbră. Aveam pentru Winnie o adevărată afecțiune și niciodată nu-i puseseam întrebări despre trecutul ei, tocmai fiindcă îmi făurisem planuri pentru viitorul ei. Nu mă rănea atît de mult posibilitatea să fi stat cu alt bărbat, cît gîndul că aceasta s-ar fi petrecut în propria mea casă. Nemaiputînd să-mi stăpînesc tulburarea, am hotărît să verific bănuiala. Îmi aminteam că într-o zi urcasem din curiozitate în pod și descoperisem, printre altele, o lampă veche cu petrol. Am pretextat o plimbare prin grădină.

— Dar nu avem cu ce să ne luminăm drumul — murmurai, încurcat.

Winnie se ridică și rămase un moment nehotărîtă în mijlocul camerei. Apoi o văzui îndreptîndu-se spre scară și urcînd cu siguranță treptele. Cinci minute mai tîrziu apărui cu lampa aprinsă.

Scena care a urmat a fost atît de violentă, atît de penibilă, încît mi-e foarte greu să o re trăiesc. Adevărul e că minia spori în mine clocotitoare, mi-am pierdut singele rece și m-am purtat ca o brută. Dintr-o lovitură am răsturnat lampa cu riscul de a provoca un incendiu și aruncîndu-mă asupra lui Winnie am încercat să-i smulg cu forța o mărturisire. Răsucindu-i brațele, am întrebat-o cu cine și în ce ocazie fusese în această casă. Nu-mi amintesc decît fața ei incredibil de palidă, ochii măriți de spaimă, care mă priveau ca și cum aș fi innebunit. Tulburarea o împiedica să rostească vreo vorbă, ceea ce nu făcea decît să-mi îndoiască furia. Am terminat insultînd-o și

poruncindu-i să plece imediat. Winnie își luă pardesiul și traversă în fugă curtea.

Toată noaptea n-am făcut decît să mă invinuiesc pentru purtarea mea nebunească. Niciodată n-am crezut că sînt așa de ușor iritabil și în parte atribuiam aceasta puținei experiențe pe care o avusesem cu femeile. Actele lui Winnie care mă scosese din fire îmi păreau, în lumina reflexiei, complet normale. Toate aceste vile de odihnă se aseamănă unele cu altele; deci era foarte natural ca într-o astfel de casă să existe o lampă și lampa asta să se afle în pod. Explozia mea de furie nu avusese nici o justificare; mai rău, fusese de prost gust. S-o caut pe Winnie și să-i prezint scuze mi se păru singura soluție decentă. În zadar: n-am mai putut s-o văd niciodată. Plecase de la restaurant și cînd am căutat-o acasă, a refuzat să mă primească. După repetate insistențe, într-o zi a ieșit din casă mama ei și mi-a comunicat, cu vădită ostilitate, că fiica ei nu vrea să aibă de-a face cu nebuni.

Cu nebuni? Nimic nu înspăimîntă pe un englez mai mult decît să fie apostrofat ca nebun. Am rămas trei zile închis în vilă, încercînd să-mi pun ordine în gînduri. După ce am reflectat îndelung, am început să-mi dau seama că întreaga poveste era ceva vulgar, ridicol, demn de dispreț. Originea însăși a călătoriei mele la Sidney era prostească. Un dublu? Ce nerozie! Ce căutam eu acolo, pierdut, înspăimîntat, gîndindu-mă la o femeie excentrică pe care poate nici n-o iubeam, risipindu-mi timpul și colecționînd fluturi galbeni? Cum mi-am putut abandona penelurile, pipa, plimbările prin Hyde Park, adorabila ceață de pe Tamisa? Mintea mi-a venit la loc, într-o clipită mi-am făcut bagajul și a doua zi mă întorceam la Londra.

Cînd am sosit, se înnoptase de-a binelea și de la aeroport am mers direct la hotelul meu. Eram cu adevărat obosit și aveam o poftă grozavă de a dormi și a redobîndi energie pentru lucrările ce mă așteptau. Ce bucurie să mă simt din nou în camera mea! Erau momente cînd mi se părea că nu mă mișcasem niciodată de aici. Am rămas multă vreme tolănit în fotoliu, savurînd plăcerea de a mă afla iarăși între lucrurile mele. Privirea îmi cădea pe fiecare din obiectele așa de familiare și le mîngîia cu recunoștință. A pleca e mare lucru, îmi spuneam, dar a te întoarce e minunat.

Ce mi-a atras atenția? Toate erau în ordine, așa cum le lăsasem. Și totuși, ceva începea să mă supere. Am încercat zadarnic să descopăr cauza senzației de neplăcere. Ridicîndu-mă, am inspectat cele patru colțuri ale încăperii. Nu era nimic ciudat, dar simțeam, adînc, o prezență, o urmă pe punctul de a se șterge...

Cineva a bătut la ușă. Cînd am deschis-o, băiatul de la hotel care ne făcea comisioanele își arătă capul.

— V-au chemat la telefon cei de la „Mandrake Club”. Ziceau că v-ați uitat ieri umbrela la bar. Vreți să v-o trimită sau treceți s-o luați dumneavoastră?

— Să mi-o trimită, am răspuns mașinal.

Mi-am dat seama imediat de absurditatea răspunsului meu. Cu o zi înainte, eu zburam probabil deasupra Singaporelui. Cînd mi-am privit penelurile, am simțit un fior: erau umede de vopsea. Năpustindu-mă spre șevalet, l-am scos pinza care îl acoperea: madona pe care o lăsasem abia schițată era terminată cu îndeminarea unui maestru și chipul ei, lucru straniu, era chipul lui Winnie.

Am căzut fără putere în fotoliu. În jurul lămpii se rotea un fluture galben.

Traducere din limba spaniolă de
Maria Ruxandra GEORGESCU

Alte cărți editate de ASTRA

- **Proză satirică română contemporană**
selecția Anatol Ghermanschi, prefață Valentin Silvestru, 1982
- **O, Terra !**
Dan Orghidan, versuri, 1982
- **Se căsătoresc dovleceii**
proză satirică, selecția Anatol Ghermanschi, prefață Valentin Silvestru, 1984
- **Cărămida cu miner**
proză satirică universală, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Valentin Silvestru, 1986
- **Trenul de noapte**
proză fantastică, selecția și notele Angela Tudorii, prefața Mircea Ciobanu, 1987
- **Luna în oglinda apei**
proză universală contemporană, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Zoe Dumitrescu Bușulenga, 1988

VA URMA:

- **Tigrul monden**
proză satirică universală contemporană, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Marin Sorescu.